يا من شرف الانسان على كل اصناف المخلوقات بالنطق والبيان

لك الحمد على ان انعمت علينا عنايتك واكملت لنا الطافك فنحن الآن نطبع

لقمات الحديدي

مع

ترجمة الفارسية

اعني بتكميل طبعها باحسن الاساليب بغاية حسن الصفاء ونهاية وصف الاعلى

في مطبع المطبوع المعنى المسمى بكشور الواقع في بلدة لكنهو

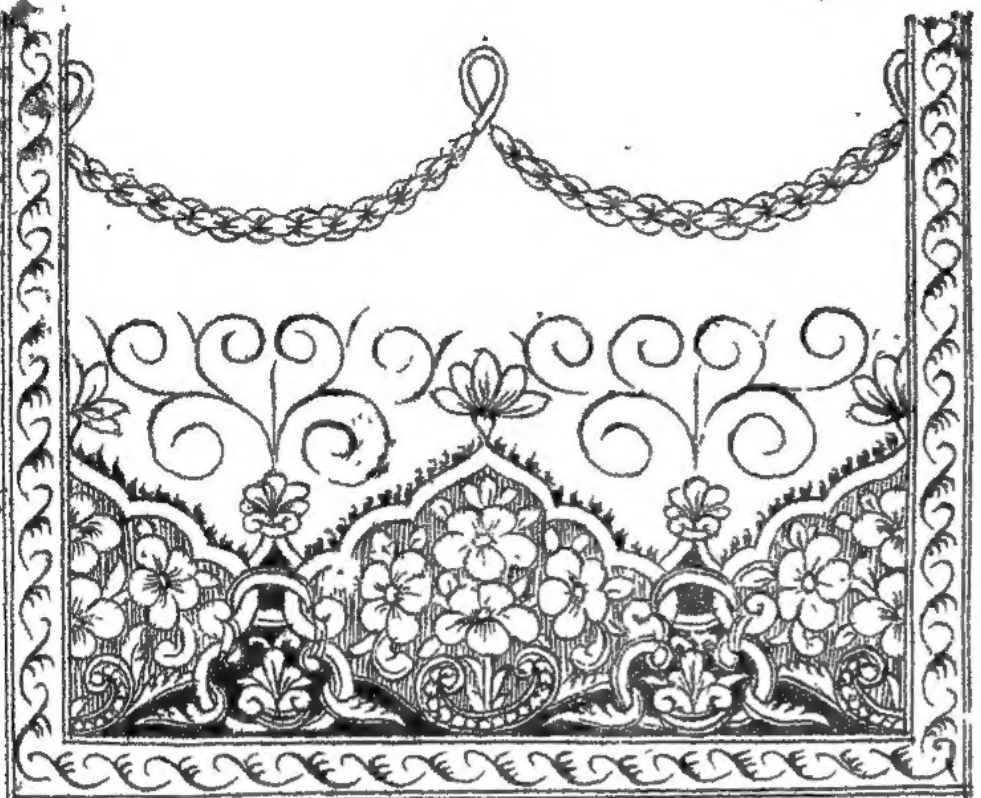

بسم الله الرحمن الرحيم

شروع میکنم بنام خداوندے کہ رحمن و رحیم است

اللهم انا نحمدك على ما علمت من البيان والهمت من التبيان

خدایا بر ستیکہ ستائش میکنیم ترا بر چیزیکہ آموختی از سخن ہویدا و بر چیزیکہ افگندی در دل از اظہار سخن

كما نحمدك على ما اسبغت من العطاء واسبلت من الغطاء ونعوذ بك

چنانکہ ستائش میکنیم ترا بر چیزیکہ تمام گردانیدی از روشن و فرو آویختی از پردہ و پناہ میجوئیم بتو

من شر اللسن وفضول الهذر كما نعوذ بك من معرة اللكن و

از خرص زبان آوری و از زیادت بیہودہ چنانکہ پناہ میجوئیم بتو از عیب لکنت زبان و

فضوح الحصر ونستكفيك الافتنان باطراء المادح واغضاء

از رسوائی بستگی زبان و قصور سخن و کفایت میخواہیم تو از افتادن در فتنہ کہ بسبب غلو مبالغت مدح کنندہ است و بسبب

المساهل كما نستكفي بك الانتصاب لازراء القادح وهتك الفاضح

مسامحت کنندہ است چنانکہ کفایت میخواہیم تو بر پاشدن را برای عیب گیری کسیکہ عیبناک باشد و برای پردہ دری

وَنَسْتَغْفِرُكَ مِنْ سُوْقِ الشَّهَوَاتِ إِلَى سُوْقِ الشُّبُهَاتِ كَمَا نَسْتَغْفِرُكَ
وآمرزش میخواهم تو از راندن حرصها طرف بازار شبهات چنانچه آمرزش میخواهم تو
مِنْ نَقْلِ الْخُطُوَاتِ إِلَى خِطَطِ الْخَطِيْئَاتِ وَنَسْتَوْهِبُ مِنْكَ تَوْفِيْقًا
از برداشتن گامها طرف جاهای گناهان وميخواهم اینکه ببخشی مارا از خود مددی
قَائِدًا إِلَى الرُّشْدِ وَقَلْبًا مُتَقَلِّبًا مَعَ الْحَقِّ وَلِسَانًا مُتَحَلِّيًا بِالصِّدْقِ
کرکشنده باشد بسوی راه راست و دلیکه گردنده باشد با حق وزبانی آراسته براستی
وَلُطْقًا مُؤَيَّدًا بِالْحُجَّةِ وَإِصَابَةً ذَائِدَةً عَنِ الزَّيْغِ وَعَزِيْمَةً قَاهِرَةً عَنْ هَوَى
وگویائی تقویت کرده شده بدلیل ودنیک گفتن که دافع باشد از بازگشتن از حق واراده که غالب باشد خواهش
النَّفْسِ وَبَصِيْرَةً نُدْرِكُ بِهَا عِزَّ الْقَدَرِ وَأَنْ تُسْعِدَنَا بِالْهِدَايَةِ إِلَى
نفس اماره وبینائی دل که دریابیم بآن شناختن اندازه خودها را وبا اینکه مدد کنی مارا براه راست نمودن بسوی
الدِّرَايَةِ وَتَعْضُدَنَا بِالْإِعَانَةِ عَلَى الْإِنَابَةِ وَتَعْصِمَنَا مِنَ الْغَوَايَةِ فِي الرِّوَايَةِ
علم ودانش ومدد کنی مارا بیاوری خود برکشاده کردن مشکلات ونگهداری مارا از گمراهی در نقل کردن سخن
وَتَصْرِفَنَا عَنِ السَّفَاهَةِ فِي الْفُكَاهَةِ حَتَّى نَأْمَنَ حِصَمَائِدَ الْأَلْسِنَةِ
وبرگردانی مارا از سبکی عقل در مزاح وخوشطبعی تا در امان باشیم از بخندانیدن بیهوده زبانها
وَنُكْفَى أَغْوَائِلَ الزَّخْرَفَةِ فَلَا نَرِدَ مَوْرِدَ مَأْثَمَةٍ وَلَا نَقِفَ مَوْقِفَ
وکفایت کرده شویم از شرهای کلام آراسته پس نه درآئیم محل گناه را ونه ایستیم محل
مَنْدَمَةٍ وَلَا نُرْهِقَ بَشِيْعَةً وَلَا مَعْتَبَةً وَلَا نُلْجَأَ إِلَى مَعْذِرَةٍ
پشیمانی را وماخوذ نشویم بانجام بد ونه بعتابی ومضطر ومحتاج کرده نشویم طرف عذر
عَنْ بَادِرَةٍ اللّٰهُمَّ فَحَقِّقْ لَنَا هٰذِهِ الْمُنْيَةَ وَأَنِلْنَا هٰذِهِ الْبُغْيَةَ
از کلامیکه بی اختیار صادر شود پس راست کن برای ما این آرزو را وبده ما این مطلب را
وَلَا تُصْحِنَّا عَنْ ظِلِّكَ السَّابِغِ وَلَا تَجْعَلْنَا مُضْغَةً لِلْمَاضِغِ
وخارج کن ما را از سایه خود که کامل است ونگردان ما را پاره گوشت مر جاننده را

فَقَدْ مَدَدْنَا إِلَيْكَ يَدَ الْمَسْئَلَةِ وَنَجَعْنَا بِالْاِسْتِكَانَةِ لَكَ وَالْمَسْكَنَةِ

پس ہر آئینہ دراز کردیم بسوی تو دست سوال را و اقرار کردیم بذلت نفس خود ترا و بفقر خود

وَاسْتَنْزَلْنَا كَرَمَكَ الْجَمَّ وَفَضْلَكَ الَّذِي عَمَّ بِضَرَاعَةِ الطَّلَبِ وَ

و طلب نزول میکنیم کرم ترا کہ بسیار ست و بخشش ترا کہ شامل است بخواری و زاری طلب و

بِضَاعَةِ الْأَمَلِ ثُمَّ بِالتَّوَسُّلِ بِمُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْبَشَرِ وَالشَّفِيعِ الْمُشَفَّعِ

بسرمایۂ امید پس ازان میطلبم کرم ترا بوسیلہ جستن بمحمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ سردار انسانست و بخیاں

فِي الْمَحْشَرِ الَّذِي خَتَمْتَ بِهِ النَّبِيِّينَ وَأَعْلَيْتَ دَرَجَتَهُ

در قیامت کہ ختم کردی باو انبیارا و بلند کردی رتبہ اورا

فِي عِلِّيِّينَ وَوَصَفْتَهُ فِي كِتَابِكَ الْمُبِينِ فَقُلْتَ وَأَنْتَ

در علیین و مدح کردی اورا در کتاب خود کہ پیداست پس گفتی وحالانکہ تو

أَصْدَقُ الْقَائِلِينَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

راست گوترین گویندگان ہستی و نفرستادیم ترا ای محمد مگر رحمت برای عالمیان

اَللّٰهُمَّ فَصَلِّ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الْهَادِينَ وَأَصْحَابِهِ الَّذِينَ

خدایا پس رحمت نازل کن بروی و بر خویشان او کہ رہنمایانند و بر یاران او کہ

شَادُوا الدِّينَ وَاجْعَلْنَا لِهَدْيِهِ وَهَدْيِهِمْ مُتَّبِعِينَ وَانْفَعْنَا

بلند و محکم کردند دین را و گردان ما را برای سیرت آنحضرت و آل و اصحابش پیروی کنندگان و

بِمَحَبَّتِهِ وَمَحَبَّتِهِمْ أَجْمَعِينَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَبِالْإِجَابَةِ

بمحبت محمد و دوستی آل و اصحاب او ہمہ بدرستیکہ تو بر ہر چیز قادر و تو انا ہستی و قبول کردن

جَدِيرٌ وَبَعْدُ فَإِنَّهُ قَدْ جَرَى بَعْضُ أَنْدِيَةِ الْأَدَبِ الَّذِي

سزاوار ہستی و بعد از حمد و صلوٰۃ بدرستیکہ جاری شد در بعض مجلسہای علم ادب کہ باز

تَهَدَّثَ فِي هٰذَا الْعَصْرِ رِيَاحُهُ وَخَبَتْ مَصَابِيحُهُ ذِكْرُ

المقامات التي ابتدعها بديع الزمان وعلامة همذان يرحمه الله وعزا الى ابي الفتح
مقاماتے کہ ابتدا کردہ است آنرا بدیع الزمان ابو الفضل دو دانشمند ہمدان رحم فرماید او را خدا یتعالی ونسبت کرد بطرف ابی
الاسكندري ثم ورد مقاماته راوي عيسى بن هشام روايات مقامات او ہر دو نادانستہ شدند کہ شناختہ نمیشوند
وذكره لا تعرف فاشار من اشارته حكم وطاعته عزم الى ان انشئ
وذکرہ او کہ تعین کردہ نشوند پس اشارت کرد کسیکہ اشارت او حکم است وطاعت او غنیمت طرف انیکہ انشا کنم
مقامات اتلو فيها تلو البدر يعهوان لم يدرك الظالع شاوه الضليع
مقاماتی را کہ پیروی کنم در ان پس بدیع الزمان واگرچہ درنمی یابد ستور لنگ تگ اسپ قوی وسمیع را
فذاكرته بما قيل فمن الف بين كلمتين ونظم بيتا او بيتين واستغلت
پس یاد دادم او را بچیزیکہ گفتہ شد در حق کسیکہ تالیف داد میان دو کلمہ ونظم کرد یک بیت یا دو بیت ودرگذشتم
من هذا المقام الذي يحار فيه الفهم ويفرط الوهم ويستبد به عقو العقل
از ین مقامیکہ درمتحیر شود دانش وزیرکی وبیش دستی میکند در ان وہم وخطا واز موده شود در ان نہایت عقل
وتتبين فيه قيمة المرء في الفضل ويضطر صاحبه الى ان يكون لحاطب
وظاہر میشود در ان مقام بہای مرد در فضیلت ومحتاج شود صاحب آن ای مصنف طرف انیکہ باشد آن جمع کنندہ ہیزم
ليل او جالب رجل وخيل وقلما سلم ملتار او قيل له عثار فلما لم يسعه
در شب یا جمع کنندہ پیادگان وسواران واندک ست کہ سالم ماند بسیار گویا اندک ست کہ عفو کردہ شود او را بر سر وافتادنش در گاہ گاہ
بالارتاله فلا اعفى من المقالة بديهة وخوته تلبيه المطيع فبذلت في مطاوعته
بمفہوم ودرنگذشت از ین گفتگو اجابت کردم خواندن او را بسوی انشای مقامات مثل اجابت مطیع وصرف کردم در امتثال او
جهد المستطيع وانشأت على ما اعانيه من قريحة جامدة وفطنة خامدة
کوشش قادر تو انا را او انشا کردم من بر چیزیکہ رنج کشیدم از طبیعت بستہ وزیرکی فرو نشستہ
وروية ناضبة وهموم ناصبة خمسين مقامة تحتوي على حبل القول
وفکر فرو رفتہ وغمہای رنجاننده پنجاه مقامہ کہ مشتمل بود بر تحقیق قول

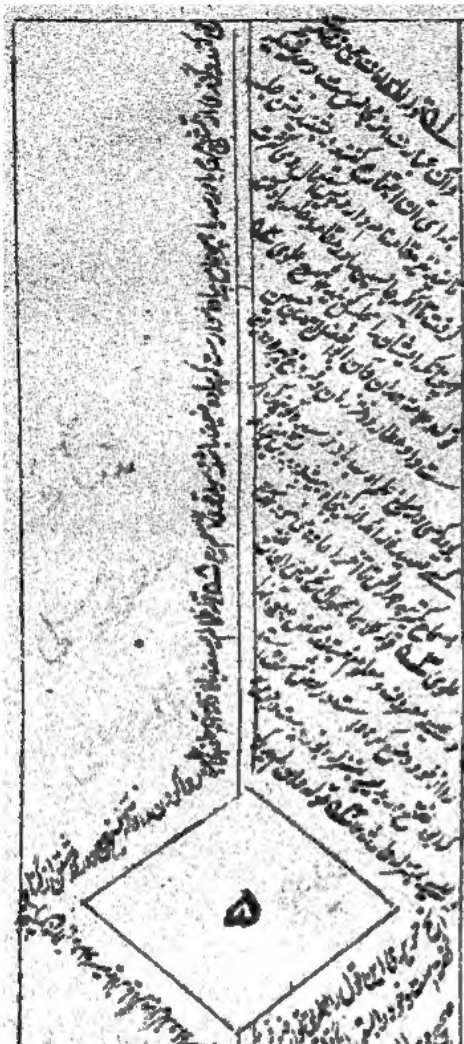

وَهَزْلِهِ وَدَقِيقِ اللَّفْظِ وَجَزْلِهِ وَغُرَرِ الْبَيَانِ وَدُرَرِهِ وَمُلَحِ الْآدَابِ وَنَوَادِرِهِ
مزهبوده او در زبون لفظ وخوب آن وبرهوید اباز فصاحت وگوهرهای نایاب آن وبرنجهای نکین علم اوبه جزء فما تا در او

إِلَى مَا وَشَّحْتُهَا بِهِ مِنَ الْآيَاتِ وَمَحَاسِنِ الْكِنَايَاتِ وَرَصَّعْتُهُ فِيهَا مِنَ
تا چیزیکه زینت دادم مقامات رابان از ایات قرآن بحسب مقام واز نیکوکنایات واشارات وتشاد آنرا ه ان مقامات از

الْأَمْثَالِ الْعَرَبِيَّةِ وَاللَّطَائِفِ الْأَدَبِيَّةِ وَالْأَحَاجِيِّ النَّحْوِيَّةِ وَالْفَتَاوِي
مثلهای عربیه واز لطیفهای علم ادب وچیستانهای علم نحو واز فتوا ایکه

اللُّغَوِيَّةِ وَالرَّسَائِلِ الْمُبْتَكَرَةِ وَالْخُطَبِ الْمُحْبَرَةِ وَالْمَوَاعِظِ الْمُبْكِيَةِ وَالْأَضَاحِيكِ
منسوب بعلم لغت واز رسالهای که نو پیدا شده است واز خطبهای آراسته وپندهای بگریه آرنده واز انچه خنده آرد

الْمُلْهِيَةِ عَمَّا أَمْلَيْتُ جَمِيعَهُ وَعَلَى لِسَانِ أَبِي زَيْدٍ السَّرُوجِيِّ أَسْنَدْتُ رِوَايَتَهُ
کرموجب لهو وطرب باشد از چیزیکه نوشتم تمام او ه ابر زبان ابی زید ساکن بلده سروج ونسوب کردم روایت اورا

إِلَى الْحَارِثِ بْنِ هَمَّامٍ الْبَصْرِيِّ وَمَا قَصَدْتُ بِالْأَخْمَاصِ فِيهِ لَا تَنْشِيطَ
طرف حارث پسر همام ساکن بصره وقصد نکردم باتقال از حد بسوی هزل در موشح مگر بنشاط آوردن

قَارِئِهِ وَتَكْثِيرَ سَوَادِ طَالِبِيهِ وَلَمَّا أُودِعُهُ مِنَ الْأَشْعَارِ الْأَجْنَبِيَّةِ الْأَبْيَاتَيْنِ
خوانندگان او وبسیار کردن گروه طالبان او ودیعت نکردم آن کتاب را از اشعار بیگانه الا دو بیت

فَذَيْنِ اسْتَسْتُ عَلَيْهِمَا بِنْيَةَ الْمَقَامَةِ الْحُلْوَانِيَّةِ وَاخْتَرَتُ مِنْ ضَمَّتْهُمَا
متفرق که بنیاد نهادم بران هردو نها ومقامه حلوانیه را ودو بیت دیگر از یک شاعر که داخل کردم هردو را

خَوَاتِمَ الْمَقَامَةِ الْكَرْجِيَّةِ وَمَا عَدَا ذَلِكَ فَخَاطِرِيٌّ أَبُو عُذْرَهُ وَمُقْتَضَبٌ حُلْوٌ
بخاتمه مقامه کرجیه وانچه سوای این ابیات چار گانه است پس رای من موجد اوست وبدیهه گوینده شیرین او

وَمُرُّهُ هَذَا مَعَ اعْتِرَافِي بِأَنَّ بَدِيعَ رَحِمَهُ اللَّهُ سَبَّاقُ غَايَاتٍ وَصَاحِبُ آيَاتٍ وَأَنَّ
وتلخ او واین باقرار من ست باینکه هر آئینه بدیع رحمت فرماید او را خدا تعالی پیشدست میدانهاست ومالک کلامی هر آینه اعجاز آدم باینکه

الْمُتَصَدِّيَ بَعْدَهُ لِإِنْشَاءِ مَقَامَةٍ وَلَوْ أُوتِيَ بَلَاغَةَ قُدَامَةَ لَا يَعْتَرِفُ إِلَّا مِنْ
پیش آینده پس از بدیع برای انشای مقامه اگرچه داده شود او را بلاغت قدامه برنمیدارد او مگر از

فُضَالَتِهِ وَلَا يَسْرِي ذٰلِكَ الْمَسْرٰى لِأَبَدٍ لَآلَتِهِ وَلِلّٰهِ دَرُّ الْقَائِلِ ؎

بسیار خورده او و نرود مقصدی انشا این راه را مگر براه نوردی او و خدای را است خوبی گوینده این شعر

فَلَوْ قَبْلَ مَبْكَاهَا بَكَيْتُ صَبَابَةً ۞ بِسُعْدَى شَفَيْتُ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنَدُّمِ ۞ وَ

پس اگر پیش از گریه آن حمامه گریه میکردم از سوز عشق بجهت گریه کنانش سعدی بست شفا میدادم نفس خود را پیش از ندامت و

لٰكِنَّ بَكَتْ قَبْلِي فَهَيَّجَ لِي الْبُكَا ۞ بُكَاهَا فَقُلْتُ الْفَضْلُ لِلْمُتَقَدِّمِ ۞ وَأَرْجُو أَنْ لَا

لیکن گریست حمامه پیش از من پس برانگیخت مرا گریه گریه ان پس گفتم بزرگی برای متقدم ستده و امید دارم این که

أَكُونَ فِي هٰذَا الْهَدَارِ الَّذِي أَوْرَدَهُ وَالْمَوْرِدِ الَّذِي تَوَرَّدَهُ كَالْبَاحِثِ عَنْ حَتْفِهِ بِظِلْفِهِ

نباشم در این کلام بیهوده که آوردم او را و در محلی که وارد شدم در آن همچو کسیکه تفتیش کننده از مرگ خود بپای خودش

وَالْجَادِعِ مَارِنَ أَنْفِهِ بِكَفِّهِ فَالْحَقِّي بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ

و مثل کسیکه بریده است نرمی بینی خود را بدست خود پس الحق کرده شوم بکسانیکه این کار را اندازند در عداد عمال کسانیکه ضایع شد کوشش شان در زندگی

الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا عَلَى أَنِّي وَإِنْ أَغْمَضْتُ لِي لَفْظُ الْمُتَغَابِي

دنیا و ایشان می پندارند بدرستیکه آنها نیک میکنند کار را با آنکه بدرستیکه من اگرچه چشم پوشی کند مرا وی که خود را بتکلیف غبی کند

وَنَضَحَ عَنِّي الْمُحِبُّ الْمُحَابِي لَا أَكَادُ أَخْلُصُ عَنْ عُمْرٍ جَاهِلٍ وَذِي عِمْرٍ مُتَجَاهِلٍ

و دفع کند از من طعن دشمن او دوست بسا بت کنند قریب نیست که خلاص شوم از تجربه کار یکه نادانست یا از کینه ورزیده در نادانی

يَضَعُ مِنِّي لِهٰذَا الْوَضْعِ وَيُنَدِّدُ بِأَنَّهُ مِنْ مَنَاهِي الشَّرْعِ وَمَنْ نَقَدَ الْأَشْيَاءَ

از درجه افگند مرا برای این وضع از ترکیب کتاب و ظاهر کند بانیکه این کتاب از منهیات شرع ست ای کذب ست کسیکه سرزنش کند مرا

بِعَيْنِ الْمَعْقُولِ وَأَنْعَمَ النَّظَرَ فِي مَبَانِي الْأُصُولِ نَظَمَ هٰذِهِ الْمَقَامَاتِ فِي سِلْكِ

بچشم عقل و امعان و دقت کند نظر را در بنای اصل کلام که پر افادت ست خواهد سفت این مقامات را در رشته

الْإِفَادَاتِ وَسَلَكَهَا مَسْلَكَ الْمَوْضُوعَاتِ عَنِ الْبَجَّاوَاتِ وَالْجَمَادَاتِ

فوائد و داخل خواهد کرد آنرا در رشته حکایاتیکه وضع کرده شد از زبان چارپایان دبی جانها مثل شجر و حجر

وَلَمْ يُسْمَعْ بِمَنْ تَنَاسَمَهُ عَنْ تِلْكَ الْحِكَايَاتِ أَوْ أَنَّهُ رَوَاهَا فِي وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ

و شنیده نشد کسی را که دوری جست گوش او از این حکایات عجمادات یا کسیکه نسبت بکناه کند راویان آنرا در وقتی از اوقات

ثُمَّ إِذَا كَانَتِ الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَبِهَا انْعِقَادُ الْعُقُودِ الدِّينِيَّاتِ فَأَيُّ حَرَجٍ عَلَى

پس بدانکہ ہرگاہ ثواب اعمال بقصدہاست و بآن نیات بستگی عقدہای دینی ست پس چہ تنگی ست بر اے

مَنْ أَنْشَأَ مُلَحًا لِلتَّنْبِيهِ لَا لِلتَّمْوِيهِ وَنَحَا بِهَا مَنْحَى التَّهْذِيبِ لَا الْأَكَاذِيبِ وَهَلْ

کسیکہ انشا میکند سخنان نمکین برای آگاہانیدن غافل نہ برای ترئین تلبیس و قصد کردن بآن مقامات قصد آرایش کلام نہ و نحو آنست

هُوَ فِي ذٰلِكَ إِلَّا بِمَنْزِلَةِ مَنِ انْتَدَبَ لِتَعْلِيمٍ أَوْ هَدَى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ شَعْرٌ

آن منشی درین انشا مگر بمرتبہ کسیکہ اجابت کرد برای آموختن علم یا ہدایت نمود طرف راہ راست

عَلَى أَنِّي رَاضٍ بِأَنْ أَحْمِلَ الْهَوَى ۞ وَأَخْلُصَ مِنْهُ لَا عَلَيَّ وَلَا لِيَا ۞ وَبِاللّٰهِ

علاوہ آنکہ ہرآئینہ من راضی ہستم بآنکہ بردارم خواہش نفس را و خلاص شوم از ان نہ انشا بآنجا کہ نہ ضرر باشد و نہ نفع برای

أَعْتَضِدُ فِيمَا أَعْتَمِدُ وَأَعْتَصِمُ مِمَّا يَصُدُّ وَأَسْتَرْشِدُ إِلَى مَا يُرْشِدُ فَمَا الْمَفْزَعُ إِلَّا إِلَيْهِ

یاری میگیرم در چیزیکہ قصد میکنم از تمام کتاب و پناہ میجویم از انچہ عیب میکند و طلب میکنم راہ نمودن بسوی چیزیکہ راہ نماید پس نیست ملجا مگر او و نیست پناہ گاہ مگر نزد او

وَلَا الِاسْتِعَانَةُ إِلَّا بِهِ وَلَا التَّوْفِيقُ إِلَّا مِنْهُ وَلَا الْمُعَوَّلُ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

و نیست طلب یاری در جملہ امور مگر بآن سبحانہ و نیست توفیق مگر از او تعالی و نیست ملجا مگر او تعالی بر و سبحانہ توکل نمودم

وَإِلَيْهِ أُنِيبُ وَبِهِ أَسْتَعِينُ وَهُوَ نِعْمَ الْمُعِينُ لِلْمَقَامَةِ الْأُولَى الصَّنْعَانِيَّةِ حَدَّثَ الْحَرِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ

و بسوی او تعالی رجوع میکنم مقامہ نخستین معروف بصنعانیہ حکایت کرد حارث پسر ہمام گفت

لَمَّا اقْتَعَدْتُ غَارِبَ الِاغْتِرَابِ وَأَنَاتِيَ الْمُتْرَبَةَ عَنِ الْأَتْرَابِ طَقَّ حَتَّ لِي

ہرگاہ نشستم بر کوہان غربت و دور ساخت مرا فقر از برادران و خویشان و درانداخت مرا

طَوَارِحُ الزَّمَنِ إِلَى صَنْعَاءِ الْيَمَنِ فَدَخَلْتُهَا خَاوِيَ الْوِفَاضِ بَادِيَ الِانْقِبَاضِ

حوادث زمانہ طرف صنعا کہ قصبہ ازمین ست پس داخل شدم درآن حالیکہ خالی بود توشہ دان درحالیکہ ظاہر بود تنگدستی و شکستگی

لَا أَمْلِكُ بُلْغَةً وَلَا أَجِدُ فِي جِرَابِي مُضْغَةً فَطَفِقْتُ أَجُوبُ طُرُقَاتِهَا

مالک نبودم چیزرا کہ رساند بمقصد و نمی یافتم در توشہ دان خود پارہ گوشت پس شروع کردم کہ قطع میکردم راہہای اورا

مِثْلَ الْهَائِمِ وَأَجُولُ فِي حَوْمَاتِهَا جَوَلَانَ الْحَائِمِ وَأَرُودُ فِي سَارِحَاتِهَا

مانند سرگشتہ عشق و می گشتم درمیان آن بلدہ همچو گشتن تشنہ گرد آب و طلب میکردم در جاہای انظار خود

وَمَسَايِحِ غَدٍ وَاتِي وَرَوْحَاتِي كَرِيمًا أُخْلِقُ لَهُ دِيبَاجَتِي وَأَبُوحُ إِلَيْهِ بِحَاجَتِي
و در محل رفتن اوائل صبح خود و اوائل شب خود بزرگ سخی را که کهنه کنم برای او آبروی خود را و ظاهر کنم بسوی او حاجت خود

أَوْ أَدِيبًا تُفْرِحُ رُؤْيَتُهُ عَمْتِي وَتُرْوِي رِوَايَتُهُ غُلَّتِي حَتَّى أَدَّتْنِي خَاتِمَةُ
یا ادیبی بیندم صاحب ادب را که دور کند دیدن او اندوه مرا و سیراب کند روایت او تشنگی مرا تا آنکه برساند مرا خاتمه

الْمَطَافِ وَهَدَتْنِي فَاتِحَةُ الْأَلْطَافِ إِلَى نَادٍ رَحِيبٍ مُحْتَوٍ عَلَى زِحَامٍ وَنَجِيبٍ
گشتن و راه نمود مرا اغاز لطف و اشفاق الهی بسوی مجلسی وسیع که مشتمل است بر انبوه مردم و مرد

فَوَلَجْتُ غَايَةَ الْجَمْعِ لِأَسْبُرَ عَجَلَبَةَ اللَّمْعِ فَرَأَيْتُ فِي بُقْعَةِ الْحَلْقَةِ شَخْصًا شَخْتًا
پس در آمدم بیشتر جمع مردم را تا ازمایم ای درایم شنده و سبب گرمی پس دیدم در میان حلقه مردم مردی ناکس

الْخِلْقَةِ عَلَيْهِ أُهْبَةُ التِّيَاحَةِ وَلَهُ رَنَّةُ النِّيَاحَةِ وَهُوَ يَطْبُ الْأَسْمَاعَ بِأَهَازِيجِ لَفْظِهِ وَيَفُضُّ
او فیش که بر و اسباب سیاحت از عصا و جامه صوف و برای نی و آواز گریه است و در زمین میکرد کلام مقفا را بجوانهای کلام خود و میکوفت

الْأَسْمَاعَ بِرَوَاجِرِ وَعْظِهِ وَقَدْ أَحَاطَتْ بِهِ أَخْلَاطٌ مِنَ الزُّمَّرِ إِحَاطَةَ الْهَالَةِ بِالْقَمَرِ
گوشها را بالفاظ خود که باندازه است از خلاف آن و تحقیق که در میان گرفته بود او را مخلصین از گروه ها مانند در گرفتن ماه

وَالْأَكُمَّةِ بِالثَّمَرِ فَدَلَفْتُ إِلَيْهِ لِأَقْتَبِسَ مِنْ فَوَائِدِهِ وَأَلْتَقِطَ بَعْضَ فَرَائِدِهِ
یا احاطه غلاف شکوفه بمیوه پس آهسته رفتم بسوی او لفظا تا اندوزم از فوائد او و چینم بعض سخنان او را که دراهی گرانمایه است

فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ حِينَ خَبَ فِي مَجَالِهِ وَهَلْ رَاثَ شَفَائِقُ إِلَّا أَيُّهَا السَّادِرُ
پس شنیدم او را که میگفت وقتیکه بپیمود فرصت را و دوید سکر و کلام فصیح او که بدیهه گفته بود ای کسیکه باک نداری

فِي غُلَوَائِهِ السَّادِلُ ثَوْبَ خُيَلَائِهِ الْجَامِحُ فِي جَهَالَاتِهِ الْجَلَنْفَى إِلَى خَرْعَبَلَاتِهِ اللَّامِ
در تجاوز از حد ای کسیکه فروشته است جامه پندار خود را ای کسیکه سرکش است امور باطلای کسیکه مائل است طرف چیزهای باطل تا کجا خواهی

تَشْمِيرُ عَلَى غَيِّكَ وَتَشْمِرُ عَلَى بَغْيِكَ وَحَتَّامَ تَتَنَاهَى فِي زَهْوِكَ وَلَا تَنْتَهِي عَنْ
رفت بر گمراهی خود و تا کجا همت خواهی کرد بر ای ظلم خود و تا کی میان خود را بیهوده رنجوت خود و باز نمی مانی از

لَهْوِكَ تَبَارَ بِمَعْصِيَتِكَ مَالِكَ نَاصِيَتِكَ وَتَجْتَبِيَ بِقُبْحِ سِيرَتِكَ عَلَى عَالِمِ
بازیچه خود جنگ میکنی بسبب گناه خود مالک پیشانی خود را و دلیری میکنی بزشتی خوی خود بر دانا

سَتِيرُ بُرَتِكَ وَتَتَوَارَى عَنْ قَرِيبِكَ وَأَنْتَ بِمَرْأًى رَقِيبِكَ وَتَسْتَخْفِي مِنْ مَمْلُوكِكَ
رازخود وپنهان میشوی ازمادر وپدرخود وحالانکه تو بجائی هستی که میبینند ترا نگهبان تو ومیشوی خود را از غلام خود
وَمَا تَخْفَى خَافِيَةٌ عَلَى مَلِيكِكَ أَتَظُنُّ أَنْ سَتَنْفَعُكَ حَالُكَ إِذَا أَنَّ إِرْتِحَالُكَ
وحالانکه پوشیده نیست هیچ پوشیده بر پادشاه تو که او تعالی است آیا گمان میبری اینکه نفع بخشد ترا حال تو از غنا وثروت تو چه باید
أَوْ يُنْقِذُكَ مَالُكَ حِينَ يُوبِقُكَ أَعْمَالُكَ أَوْ يُغْنِي عَنْكَ نَدَمُكَ إِذَا زَلَّتْ
یا خلاص دهد ترا مال تو وقتیکه هلاک کند ترا اعمال تو یا نفع دهد از تو پشیمانی تو وقتیکه بلغزد
قَدَمُكَ أَوْ يَعْطِفُ عَلَيْكَ مَعْشَرُكَ يَوْمَ يَضُمُّكَ مَحْشَرُكَ هَلَّا انْتَهَجْتَ
پای تو یا شفقت خواهد کرد بر تو قبیله تو روزیکه جمع خواهد کرد ترا جای حشر تو چرا نمیگیری
مَحَجَّةَ اهْتِدَائِكَ وَعَجَّلْتَ مُعَالَجَةَ دَائِكَ وَفَلَلْتَ شَبَاةَ اعْتِدَائِكَ وَقَرَعْتَ
راه هدایت یافتن خود را وچرا زودی نمیکنی در علاج بیماری خود وچرا رخنه وکند نمیکنی تیزی ظلم خود را وچرا باز نمیداری
نَفْسَكَ فَهِيَ أَكْبَرُ أَعْدَائِكَ أَمَا الْحِمَامُ مِيعَادُكَ فَمَا إِعْدَادُكَ
نفس خود را پس آن نفس بزرگترین دشمنان تست آیا نیست موت وعده تو پس چیست زاد تو
وَيَا لِلْمَشِيبِ إِنْذَارُكَ فَمَا إِعْذَارُكَ وَفِي اللَّحْدِ مَقِيلُكَ فَمَا قِيلُكَ وَإِلَى اللَّهِ
وپیری است ترسانیدن تو پس نیست عذر آوردن تو ودر گور خوابگاه تست پس چیز گفتن تو واسوی خداست
مَصِيرُكَ فَمَنْ نَصِيدُكَ طَالِمًا أَيْقَظَكَ الدَّهْرُ فَتَنَاعَسْتَ وَجَذَبَكَ الْوَعْظُ
بازگشت تو پس کیست یاری کننده تو دیرست که بیدار میکند ترا زمانه پس تو تکلف خواب میکنی وسیکشد ترا نصیحت
فَتَقَاعَسْتَ وَتَحَلَّتْ لَكَ الْعِبَرُ فَتَعَامَيْتَ وَحَصْحَصَ لَكَ الْحَقُّ فَتَمَارَيْتَ
پس متاخر ومتاخر میشوی ودروغ میشود برای تو پند پس خود را بکور مینمائی وظاهر میشود برای تو حق پس شک میکنی
وَأَذْكَرَكَ الْمَوْتُ فَتَنَاسَيْتَ وَأَمْكَنَكَ أَنْ تُوَاسِيَ فَمَا أَسَيْتَ تُوتِرُ نَفْسًا
یاد میدهد ترا مرگ پس تکلف خود را فراموش مینمائی وممکن واسان ست ترا اینکه یاری کنی پس یاری نمیکنی اختیار میکنی
تُوعِيهِ عَلَى ذِكْرِ تَعِيهِ وَتَخْتَارُ قَصْرَ الْعُلَيَّةِ عَلَى بِنْ تُوَلِّيهِ
که درآورد میکنی بر ذکر وعلم که نگهداری آنرا واختیار میکنی کوشک را بلند میکنی برنجشش که بدی آن را

وترغب عن هادٍ تستهديه إلى زادٍ تستهديه وتغلب حب ثوب تشتهيه
واعراض میکنی از رہنما یکہ طلب رہنمائی کنی او را طرف توشہ کہ بآن ہدیہ میخواہی وغالب میکنی محبت جامہ کہ میخواہی او را

على ثواب تشتريه لو افقت الصلاة اغلق بقلبك من مواقيت الصلوة و
بر جزای طاعت کہ خریدہ میکنی ورا یا تو ہنگامہای صلات وبخششہای آویزان ومحبوب است بدل تو از اوقات نماز و

مغالاة الصدقات احرى عندك من موالاة الصدقات وصحاف لالوان اشطى
گران کردن کابینہا عزیز تر است نزد تو از پیاپی صدقہ دادن در راہ خدا دکاسہای طعام رنگارنگ مرغوب تست

اليك من صحائف الاديان ودعابة الاقران انس لك من تلاوة القرآن قام
بسوی تو از کتابہای علوم دینیہ ومزاح کردن ہمسران مانوس تر است از خواندن قرآن مجید بر میکنی

بالعرف وتنهك حماه وتجنى عن المكروه كتحاماه وتزخرف وتجنى عن الظلم
بنکوئے ولی ابرو میکنی جای حرمت او را از امر ناپسندیدہ ودور نمیشوی از آن ودور میکنی مردم را از ظلم میکنی

تعشاه وتحنى الناس والله احق ان تخشاه ثم انشد فظم تبالطالبت نيا
پس زن یک میشوی بآن تہیہ از مردم وخدا تعالی سزاوار تر است کہ بترسی او را پس خواند پلای بادطالب دنیا را

تنى اليها النصاب بكما يستفيق غرامها وفرط صبابة ولو درى الكفاة مما يروم
مائل کرد طرف اشتیاق خود را بہ افاقت نمیابد طالب دنیا بسبب شیفتگی بدنیا وبسیاری عشق خود بدو اگر میدانست مرتبہ کہ

صبابتهم انتدبجا جته وغمض مجاجته واعتضد سلوته وتابطها وتنكفا
اندکی از آن بعد از آن دستیکہ نشاندہ غبار خود را وباز داشت آب بینی خود را ودور انداخت شکیبہ خود را ودر بغل کرد عصای خود را پس برگشت

الجماعة الى تحفزه وات تاهب لايلام كزه ادخل كل منهم يده في جيبه فاقعله
جماعت بسوی اراده رفتن آورد دید جماعت آمادگی او را ودر ابرای مفارقت جای خود شتاب ہر یکی از ایشان جماعت دست خود را در گریبان خود

سنجلا من سبيبه وقال اصرف هذا في نفقتك ووفر على رفقتك فقبله منهم مغضيا
ولولی دل وعطای خود دوگفت انعام را خرچ کن این را در راہ خود ویاری کن رفیقان خود قبول کردآن عطا را از جماعت در حالیکہ بشرم پوشیدہ بود

وانثنى عنهم مشيعا فجعل يودع من شيعه ليخفى عليه مهيعه
وبازگشت از ایشان در حالیکہ بدرقہ بود او را وداع میکرد کسی را کہ پیروی او کرده تا پنہان بود بر او راه او

وَيُمَرِّبُ مَنْ يَتْبَعُهُ لِيَجْهَلَ مَرَّةً، قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَاتَّبَعْتُهُ مُوَارِيًا عَنْهُ
وبرگرداند کسی را که پس او میرفت تا معلوم نشود منزل او گفت حارث پسر همام پس من باتش گرفتم در حالیکه مخفی نمودم از او
عَيَانِي وَفَقَوْتُ أَثَرَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَرَانِي حَتَّى انْتَهَى إِلَى مُغَارَةٍ فَانْسَابَ فِيهَا عَلَى
چشمه خود را پس رفتم نشان پای او را بطوریکه نمیدید مرا تا اینکه رسید واعظ طرف غاری پس داخل شد در ان غار بر
غِرَارَةٍ فَأَمْهَلْتُهُ رَيْثَمَا خَلَعَ نَعْلَيْهِ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ ثُمَّ تَجَمَّعْتُ عَلَيْهِ فَوَجَدْتُهُ
غفلت پس مهلت دادم او را بقدر زمانیکه کشید نعلین خود را از پاوشست هر دو پای خود را پس یکبارگی داخل شدم بر او پس یافتم او را
مُثَافِنًا لِتِلْمِيذٍ عَلَى خُبْزٍ سَمِيذٍ وَجَدْيٍ حَنِيذٍ وَقُبَالَتُهُمَا خَابِيَةُ نَبِيذٍ فَقُلْتُ
مقابل برای شاگرد بر نان سفید وبزغاله بریان ومقابل آن هر دو خم شراب پس گفتم
لَهُ يَا هَذَا أَيَكُونُ ذَاكَ خُبْزُكَ وَهَذَا مُخْبَرُكَ فَرَفَرَ زَفْرَةَ الْقَيْظِ وَكَادَ يَتَمَيَّزُ
او را ای فلان آیا بوده است آن وعظ تو وانیست باطن تو پس دم برکشید چون دم برکشیدن در گرمای سخت وقریب بود که قطع وجدا شود
مِنَ الْغَيْظِ وَلَمْ يَزَلْ يُحَلِّقُ إِلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ يَسْطُوَ عَلَيَّ فَلَمَّا أَنْ خَبَتْ نَارُهُ
از غضب وهمیشه بود که تیز می دید بسوی من تا آنکه ترسیدم از اینکه حمله کند برمن پس هرگاه فرو نشست آتش او
وَتَوَارَى أُوَارُهُ أَنْشَدْتُ نَظْمًا لَيْسَتِ الْخَمِيصَةُ أَبْغِي الْخَمِيصَةَ وَأَثْبَتُّ شَيْئًا
و پوشیده شد شدت گرمی آتش او خواند پوشیدم گلیم منقش را نه خمیصه را که نوعی از جلواست ودر آن بختم دام را
فِي كُلِّ شَيْئَةٍ وَصِرْتُ وَعِظِي أُحْبُولَةً أَرْبَعُ الْقَنِيصَ بِهَا وَالْقَنِيصَةَ
در هر صیدی وگردانیدم وعظ خود را رسن که آنکه صید است میطلبم صید را بآن وصید ماده را
وَالْجَانِي الدَّهْرُ حَتَّى وَجَبْتُ بِلُطْفِ احْتِيَالِي عَلَى اللَّيْثِ عِيصَهُ عَلَى أَنَّنِي
ومضطر کرد مرا زمانه تا آنکه داخل شدم بیاگیرگی حیله گری خود بر شیر شکن شیر را که دخت هم چیده باشد علاوه بر آنکه بر
لَمْ أَهَبْ صَرْفَكُمْ وَلَا انْبَطَحَتْ لِي مِنْكُمْ فُرَيْصَةٌ وَلَا اشْرَعَتْ بِي عَلَى مَوْرِدٍ
نمی ترسم گردش او را ونمی خسبد برای من از دو گوشت شانه ونیاورده است مرا در پیشه
يُدَنِّسُ عِرْضِي نَفْسٌ حَرِيصَةٌ وَلَوْ أَنْصَفَ الدَّهْرُ فِي حُكْمِهِ
که چرک آورد جسم مرا نفس بسیار طمع واگر انصاف کند زمانه در حکم خود

لما ملكت الحكم أهل النقيصة ... ثم قال لي اذن فكل، وان شئت فقم وقل

هر آئینه مالک حکم نیکرد زمانه اهل نقصانرا ... پس گفت مرا واعظ نزدیک شو وبخور واگر بخواهی پس برخیز و بگو

فالتفت إلى تلميذه وقلت عزمت عليك بمن تستدفع به الأذى ...

پس نگریستم بسوی شاگرد او وگفتم اورا قسم میدهم بر تو بکسیکه طلبیده میشود باو دفع ضرر و بلای خدا یتعالی

لتخبرني من ذا، فقال لهذا أبو زيد السروجي سراج الغرباء، وتاج الأدباء ...

هر آئینه خبر دهی مرا که کیست این واعظ پس گفت شاگرد این ابو زید ساکن سروج است چراغ غریبانست وتاج ادیبان

فانصرفت من حيث أتيت، وقضيت العجب مما رأيت. المقامة الثانية الحلوانية

پس برگشتم از جائیکه آمده بودم وتمام کردم شگفتی را از انچه کردیم مقامه دوم مشهور باحلوانیه

حكى الحارث بن همام قال: كلفت مدة مديدة عنق التمائم، وتنيطت بي العمائم، بأن

حکایت کند حارث پسر همام گفت حارث عاشق وحریص بودم از مدتیکه دور شد از من تعویذها واو بخته شدن بر بسیاریکه

أغشى معان الأدب، وأنضي إليه ركاب الطلب لأعلق منه بما يكون لي زينة

در آیم در جای علم ادب ولاغر کنم طرف آن شتران طلب را تا بیاویزم از ان علم بچیزیکه باشد برای من زینت

بين الأنام، ومرتعة عند الأرام، وكنت لقرط اللهج بانتهاسه، والطمع في تقمص

در میان خلق وباران وقت تشنگی سخت وبودم از زیادت حرص بآموختن آن واز فرط طمع در پوشیدن قمیص

لباسه، أباحث كل من جل وقل، واستسقي الوبل والطل، وأتعلل بعسى

از لباس علم ادب مباحثه میکردم هر کس را که بزرگ باشد وخرد واب میخواستم از باران بزرگ وباران ضعیف جویده میگردیدم

ولعل، فلما حللت حلوان، وقد بلوت الإخوان، وسبرت الأوزان، وخبرت

وامل پس چون فرود آمدم بحلوان ودر آزمودم برادران را واندازه کردم سنجیدگی وقدر مردم دانستم

ما شان وزان، ألفيت بها أبا زيد السروجي يتقلب في قوالب الانتساب،

چیزیرا که عیب باشد وزینت باشد یافتم در حلوان ابا زید سروجی را میگردید در کالبدهای نسبت دادن خود

ويخبط في أساليب الاكتساب، فيدعي تارة أنه من آل ساسان، ويفتري مرة

ودر میاید در راههای طلب معاش پس دعوی میکرد باری بر آنکه او از اولاد ساسانست ونسبت میکرد وباری دیگر

إلى أقيال غسان ويبرز طوراً في شعار الشعراء ويلبس حيناً أكبر الكبراء بيد
طرف بادشاهان غسان وظاهر شدگاهی در لباس شاعران وپوشیدگاهی لباس بزرگان نزا غیر
أنه مع تلون حاله وتبين محاله يحلى برواء ورواية ومبدإ اراءة ودراية ولاغرابة
اینکه هر آئینه با وجود تغیر حال خود وظهور کذب خود آراسته میشد بحسن صورت وتحمل حکایت ودرنی کردن ودانش بلاغت
رائعة وبديهة مطاوعة وآداب بارعة وقدم لاقلام العلوم فارعة فكان لمحاسن
که بشگفت آرد وکلام نیکو بی فکر کردن از بر اوست وآداب بزرگ وپایگاه کوههای علوم بالا بر آید پس بود ابو زید کسیب
الآداب يلبس على علاته وبسعة روايته يصبى إلى رؤيته وبخلابة عارضيه
فصاحت او پوشیدگی میشد بر عیوب تلون بسبب وسعت علم وروایات او میل کرده میشد طرف دیدن او وبسبب فریفتگی دو
ترغب عن معارضته ولعذوبة إيراده يسعف بمراده فتعلقت بأهدابه
اعراض کرده میشد از معارضه او وبسبب شیرینی کلامیکه داده میشد بر او میگردید کرده میشد بر اراده او پس بر آویختم بأهدابهای او
لخصائص اكدابه وتنافست في مصافاته لنفائس صفاته نظم
برای خصوصیاتیکه از علوم ادب او بود است رغبت می کردم در دوستی او وبرای صفات گرانمایه او
فكنت به أجلو هموميّ وأجتلي زماني طلق الوجه ملتمع الضيا ارى قربه
پس بودم با او که دور میکردم غمهای خود را میدیدم زمان خود را کشاده روی درخشنده روشنی میدیدم نزدیکی او را
قربي ومغناه غنية ودوّيته ريّا وفحياه لي حيا ولبثنا على ذلك برهة نشيء
قربی ومعنای او غنیمت ودوّیته او مرا سیرابی بود وزندگی او برای من بود ودرنگ میکردیم بر ین احوال زمانی پاینده بود
لي كل يوم نزهة ويدرأ عن قلبي شبهة الى ان جدحت له يد الاملاق كاس
برای من هر روز فائده ودور میکرد از دل من شبهه را تا آنکه آمیخت برای او دست فقر کاسه
الفراق وأغراه عدم الفراق بتطليق العراق ولفظته معاً وتلاه فاق الى مفاوز
جدائی وبرانگیخت او را نبودن استخوانها بگذاشتن شهر عراق وانداخت او را ناگاه فیافهای سود طرف بیابانهای
الآفاق ونظمه في سلك الرفاق خفوق سهاية الاخفاق فشد
گرانهای زمین وآراست او را در رشته رفیقان همسفر جنبیدن علم نامرادی پس تیز کرد

لِلرِّحْلَةِ عِزَارَ عَزْمَتِهِ وَظَعَنَ يَقْتَادُ الْقَلْبَ بِأَزِمَّتِهِ نَظَمَ فَمَا رَقِيَ مِنْ لَاقَنِي
برای کوچیدن تیزی اراده خود را و کوچید بحالیکه می کشید دل را بمهارهای محبت خود پس در نگفت نیاورد مر اکسیکه

بَعْدَ بُعْدِهِ، وَلَا شَاقَنِي مَنْ سَاقَنِي لِوِصَالِهِ، وَلَا لَاحَ لِي مُذْ نَدَّ نَدُّ لِفَضْلِهِ،
از دوری او و شائق نکرد مرا کسیکه خواند مرا برای صحبت خود و ظاهر نشد برای من از زمان مدت که او رفت مثل

وَلَا ذُو خِلَالٍ حَازَ مِثْلَ خِلَالِهِ، وَاسْتَسَرَّ عَنِّي حِينًا لَمَّا أَعْرَيْتُ لَهُ عَرِينًا، فَلَا أَجِدُ
و نه صاحب دستیها که جمع آورده باشد مثل خصال او و پوشیده ماند از من ابو زید مانی در ازمنی شناختم او را منزل و نیام

عَنْهُ مُبِينًا فَلَمَّا أَبْتُ مِنْ غُرْبَتِي، إِلَى مَنْبِتِ شُعْبَتِي حَضَرْتُ دَارَكُتُبِهَا الَّتِي
از وطاهر کننده پس هرگاه برگشتم از سفر خود طرف جای رویدن شاخ خود یعنی مولد حاضر شدم مدرسه مولد خود را که

هِيَ مُنْتَدَى الْمُتَأَدِّبِينَ، وَمُلْتَقَى الْقَاطِنِينَ مِنْهُمْ وَالْمُتَغَرِّبِينَ، فَدَخَلَ فَوْجٌ فِي فَوْجٍ
آن انجمن ادب آموزندگان است وجای ملاقات مقیمان است از انها و مسافران پس در آمد شخصی صاحب ریش

كَثَّةٍ، وَهَيْئَةٍ رَثَّةٍ، فَسَلَّمَ عَلَى الْجُلَّاسِ وَجَلَسَ فِي أُخْرَيَاتِ النَّاسِ، ثُمَّ
انبوه و صاحب صورت کهنه پس سلام کرد بر نشستگان و نشست در پایانهای مردم پس

أَخَذَ يُبْدِي مَا فِي وِطَابِهِ وَيُعْجِبُ الْحَاضِرِينَ بِفَصْلِ خِطَابِهِ فَقَالَ لِمَنْ يَلِيهِ
شروع کرد که ظاهر سازد انچه در مشکهای او یعنی سینه او بود و عجیب میکرد حاضران را بخطاب خود که فاضلست در خطاب و طرف این پس گفت کسیکه نزدیک او بود

مَا الْكِتَابُ الَّذِي تَنْظُرُ فِيهِ فَقَالَ دِيوَانُ أَبِي عُبَادَةَ، الْمَشْهُودُ لَهُ بِالْإِجَادَةِ،
کدام کتابست که می نگری در و پس گفت انکس که دیوان ابی عباد است او کسی است که گواهی داده شده مر او را بخوبی

فَقَالَ هَلْ عَثَرْتَ لَهُ فِيمَا لَمَحْتَهُ، عَلَى بَدِيعٍ اسْتَمْلَحْتَهُ، قَالَ أَتَمُّ قَوْلَهُ نَظْمًا كَانَّمَا
پس گفت آیا مطلع شدی در چیزیکه دیدی بان سخن عجیب که نکو یافتی او را پس گفت مر او را بلی قول او را که نیست گویا

تَبَسَّمَ عَنْ لُؤْلُؤٍ، مُنَضَّدٍ أَوْ بَرَدٍ أَوْ أَقَاحٍ، فَإِنَّهُ أَبْدَعَ فِي التَّشْبِيهِ، الْمُوقَعِ فِيهِ
تبسم میکند مروارید بهم نهاده یا تاله یا بابونه پس هر آینه او بهاده نوآورد در تشبیه که نهاده هست در ان

فَقَالَ لَهُ يَا لَلْعَجَبِ، وَلِضَيْعَةِ الْأَدَبِ، لَقَدِ اسْتَشْهَدْتَ يَا هَذَا بِمَنْ لَا يُشَقُّ لَهُ غُبَارٌ، وَلَفَخْتَ فَخْرَ مَنْ لَا يُبَارَى
پس صاحب ریش گفت مر نزدیک را ای مردم حاضر شوید برای عجب بر ضائع شدن ادب هر آینه استشهاد کردی ای مرد بکسیکه نمی رسد گرد او و فخر کردی فخر کسیکه

عَنِ الْبَيْتِ النَّدْرِ الْجَامِعِ مُشْتَبِهَاتِ الثَّغْرِ وَالنَّشْرِ الْمُنْظَمِ نَفْسِي الْفِدَاءُ لِثَغْرٍ
از بیت نادر کہ فراہم کنندہ است تشبیہات دندان مشبہ را و خواند نفس من فدا باد برای دندانیکہ

رَاقَ مَبْسِمُهُ وَزَانَهُ شَنَبٌ نَاهِيكَ مِنْ شَنَبٍ يَفْتَرُّ عَنْ لُؤْلُؤٍ رَطْبٍ وَعَنْ بَرَدٍ
بشگفت آورد جای تبسم او و آراستہ است او را خوش آبی کہ کافی باشد ترا از خوش آبی دیگر مخند و از مروارید تازہ و اگر گرگ

وَعَنْ أَقَاحٍ وَعَنْ طَلٍّ وَعَنْ حَبَبٍ فَاسْتَجَادَهُ مِنْ حَضَرٍ وَاسْتَجْلَاهُ وَاسْتَعَادَهُ
و از ابونہ و از شکوفہ و از حباب پس جید و خوب دانست او را کسیکہ حاضر بود و تیز دانست آن بیت را و باز خواند آن

مِنْهُ وَاسْتَمْلَاهُ وَسُئِلَ لِمَنْ هٰذَا الْبَيْتُ وَهَلْ حَيٌّ قَائِلُهُ أَوْ مَيِّتٌ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ
او را از خاطر و نیسایندن خواست و او را پرسیدہ شد کہ برای کیست این بیت و یا زندہ است گوینده او یا مردہ پس گفت

لِلْحَقِّ مَحْمِيَّةٌ أَنْ يُتَّبَعَ وَلِلصِّدْقِ حَقِيقَةٌ بِأَنْ يُسْتَمَعَ إِنَّهُ يَا قَوْمِ لَبِيبُكُمْ مُذِ الْيَوْمِ
ہر آئینہ حق سزاوار است باتباع و ہر آئنہ راستی لائق تر است بشنیدن ہر آئنہ گوینده است ای قوم ہر آئنہ ہمراہ شما

قَالَ فَكَانَ لِلْجَمَاعَةِ ارْتِيَابٌ بِعَزْوِهِ وَأَبَتْ تَصْدِيقَ دَعْوَتِهِ فَتَوَجَّسَ
گفت حارث پس گوئی کہ جماعت را شک افتاد بسبب نسبت کردن او بطرف حی و انکار کرد جماعت باز گردن دعوی نسبت او را

فَاجْتَسَّ فِي أَفْكَارِهِمْ وَفَطِنَ لِمَا بَطَنَ مِنْ اسْتِنْكَارِهِمْ وَحَاذَرَ أَنْ يَفْرُطَ
آن قائل پس گذشت فکر ای ایشان و دانست آنچہ پوشیده بود از ناخوش داشتن ایشان او ترسید از آنکہ پشیمانی بکند

الْبَيْدُ مِنْهُ فَقَالَ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ثُمَّ قَالَ يَا رُوَاةَ الْقَرِيضِ
بسوی او بد گفتن را الحق شود او را عیب پس بعض ظن را گناه است پس گفت آن قائل ای راویان شعر

وَأَسَاةَ الْقَوْلِ الْمَرِيضِ إِنَّ خُلَاصَةَ الْجَوْهَرِ تُظْهِرُهَا السَّبْكُ وَيُبْدِي الْحَقَّ
و مداوا کنندگان قول بیمار بر آئینہ خالص جوہر را سیم و زر آنچہ ہست ظاہر میشود بگداختن و دوستی

تَصَدُّعُ رَجَاءِ الشَّكِّ وَقَدْ قِيلَ فِيمَا غَبَرَ مِنَ الزَّمَانِ عِنْدَ الِامْتِحَانِ
می شکافد چادر شک را و ہر آئنہ گفتہ شده در چیزیکہ گذشت از زمانہ کہ وقت آزمایش

يُكْرَمُ الرَّجُلُ أَوْ يُهَانُ وَهَا أَنَا قَدْ عَرَّضْتُ خَلِيقَتِي لِلِاخْتِبَارِ
اکرام کردہ میشود مرد یا اہانت کردہ میشود و آگاه باشید کہ من آئینہ میش می اعظم پوشیدگی خود را برای آزمودن

وعضت حقيقتي على الاغتراب فابتدرا احد من حضر وقال اعرف بيتا لو نسب على صنوالله
وظاهر كنيم جامه دان خود را برآرائش پس زود مى كرد يكى كه ميدانم بيتى كه ساخته نشد ديگر بيت بدين
ولا سحت قريحة بمثاله فان آلوت اختلاب القلوب فانظم على هذا
ودليرى نكرده است طبيعتى بمانند آن پس اگر اختيار ميكنى فريفتن دلها پس نظم كن برين
الاسلوب وانشد شعر فامطرت لؤلؤا من نرجس وسقت ورد
روش وطريقه وخواند اين شعر پس بارانيد آن محبوبه مرواريد از چشم كه مثل نرگس ست سيراب كرد بارانش
وعضت على العناب بالبرد فلم يكن الا كلمح البصر او هو اقرب حتى انشد
كه چون گلنرست گزيد بر سر انگشت كه صورت عناب ست دندان او مانند برد ست پس نبود مگر مقدار بهم زدن چشم يا نزديكتر تا اينكه خواند
فاغرب بنظم سالت الطلاحين زادت نضوبرقعها القاني وايداع سمعي الطيب
پس غريب آورد درخواستم از محبوبه وقتيكه آمد بدين من كشودن برقع او را كه سرخست و وديعت نهادن در گوش من
الخبر فزخرخت شفقا غشى سنا قمر وساقطت لؤلؤا من خاتم عطر
خبر را پس دور كرد برقع شفقى را كه پوشيده بود روشنى قمر را وانداخت مرواريد از دهان نگ مثل انگشترى بوى خوش
فحار الحاضرون لبداهته واعترفوا بنزاهته فلما آنس استيناسهم
پس متحير شدند حاضرين از بديهه گوئى او واقرار كردند پاكيزگى كلام او پس هرگاه ديد انس آنها را
بكلامه وانصبابهم الى شعب اكوامه اطرق كلمح فرقة العين ثم قال ودونكم
بكلام خود وميل ايشان را طرف راه گرامى داشتن خود سر فرو افگند مقدار بهم زدن چشم پس گفت گرديد بشنويد
بيتين آخرين وانشد نظم واقبلت يوم جد البين في خلل سود تعض
دو بيت ديگر وخواند وپيش آمد معشوقه روزيكه ثابت شد فراق در جاهاى سياه در حاليكه ميگزيد
بنان النادم الحصر فلاح ليل على صبح اقل مما غضن وضرست البلوى
سر انگشتان پنجه نادم خاموش پس ظاهر شد شب بر صبح كه برداشته بود هر دو را شاخى از قد دلگزيده معشوقه بود كه سر انگشتان اوست
بالدرر فيفتن استستى القوم قيمته واستغزروا ديمته واجعلوا
بمرواريد اى دندان پس در يموقت بزرگ پنداشتند قوم بهاى او را وبسيار شمردند باران پيوسته او را واگذاشتند

عِشْرَتَهُ وَجَمَلُوا قِشْرَتَهُ وَقَالَ الْخَبِيرُ بِهٰذِهِ الْحِكَايَةِ فَلَمَّا رَأَيْتُ تَلَهُّبَ جَذْوَتِهِ
صحبت او را و آراستند ظاهر جلد او را گفت راوی پس هرگاه دیدم افروختگی آتش علم او را

وَتَأَلُّقَ جَلْوَتِهِ، أَمْعَنْتُ النَّظَرَ فِي تَوَسُّمِهِ، وَسَرَّحْتُ الطَّرْفَ فِي مَيْسَمِهِ، فَإِذَا
و درخشیدن جلوه او را مبالغه کردم نظر را در شناختن او و سرداد م چشم را در روی او پس ناگاه

هُوَ شَيْخُنَا السَّرُوجِيُّ، وَقَدْ أَقْمَرَ لَيْلُهُ الدَّجُوجِيُّ، فَهَنَّأْتُ نَفْسِي بِمَوْرِدِهِ،
دانستم که عکس شیخ ما سروجی است و هر آینه روشن شد شب و که تاریک بود پس مبارکباد گفتم نفس خود را بآمدن او

وَابْتَدَرْتُ اسْتِلَامَ يَدِهِ، وَقُلْتُ لَهُ مَا الَّذِي أَحَالَ صِفَتَكَ، حَتَّى جَهِلْتُ
و زودی کردم بوسیدن دست او را و گفتم او را چیست که متغیر کرد صفت ترا تا آنکه نادان شدم

مَعْرِفَتَكَ وَأَيُّ شَيْبٍ شَيَّبَ لِحْيَتَكَ، حَتَّى أَنْكَرْتُ حِلْيَتَكَ فَأَنْشَأَ يَقُولُ نظم
شناختن ترا و چه چیز پیر نمود ریش ترا تا آنکه نشناختم صورت ترا پس آغاز کرد که بگوید

وَقَعُ الشَّوَائِبِ شَيَّبَ، وَالدَّهْرُ بِالنَّاسِ قُلَّبَ، إِنْ كَانَ يَوْمًا لِشَخْصٍ
وقوع ظهور حوادث پیر ساخت و زمانه با مردم حیله گرست اگر طاعت کرد روزی یا شخصی

فَفِي غَدٍ يَتَغَلَّبُ، فَلَا تَثِقْ بِيَوْمٍ مَضَى، مِنْ بَرْقِهِ فَهُوَ خُلَّبُ، وَاصْبِرْ
پس در فردا چیره میشود بر و پس اعتماد مکن بر درخشندگی از درخش زمانه که آن بی باران است و صبر کن

إِذَا هُوَ أَغْرَاكَ بِكَ الْخُطُوبَ وَأَلَّبَ، فَمَا عَلَى الشِّرْعَةِ فِي النَّارِ حِينَ
وقتیکه آن برانگالد بر تو کارهای سخت را و جمع کند پس نیست بر زر خالص بی سکه عیب در آتش

يُقَلَّبُ، ثُمَّ نَهَضَ مُغَادِرًا مَوْضِعَ دُرُوسٍ وَمُسْتَصْحِبًا لِلْقُلُوبِ مَعَهُ المقامة الثالثة
وقتیکه گردانیده شود پس از آن برخاست بجائیکه جدا شوندہ بود از جای خود و همراه گیرنده بود دلها را با خود مقامه سوم

الدينارية القبلية رَوَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ نَظَمَنِي وَإِخْوَانًا لِي فِي نَادٍ
مشهور بدیناریه قبلیه روایت کرد حارث بن همام گفت بهم پیوست مرا و دوستان مرا در مجلسی

لَمْ يَخْبُ فِيهِ صَادٍ وَلَا كَبَا قَادِحُ زِنَادٍ، وَلَا ذَلَّتْ فَارِسُ عِنَادٍ، فَبَيْنَا نَحْنُ
که نومید نگشت در وسائل و نی آتش نبود زدن چقماقها و روشن نبود در آتش شمعی پس در میان وقتیکه ما

فَتَجاذَبْنا أَطْرافَ الْحَدِيثِ، وَسَوَّرْنا سُطُورَ الْأَسانِيدِ، إِذْ وَقَفَ بِنا شَخْصٌ عَلَيْهِ
میکشیدیم یکدیگر کنارهای اشعار را و باهم فرو می آمدیم بسندهای عجیبها ناگاه حاضر شد نزد ما شخصی که بر وی

سَمَلٌ، وَفِي مِشْيَتِهِ قَزَلٌ، فَقالَ يا أَخايِرَ الذَّخائِرِ وَبَشائِرَ الْعَشائِرِ، صَبَاحَكُمْ
جامه کهنه بود و رفتار او لنگی بود پس گفت ای بهترین مالهای اندوده مژده دهندگان خویشاوندان خوشحال باشید و باطل

اللهُ اغْتِباقاً، وَانْظُرُوا إِلى مَنْ كانَ ذا نَدِيٍّ وَنَدِيٍّ، وَجِدَةٍ وَجَدِيٍّ،
خوشحال باشید از روی خوردن شراب بداد و شفقت کنید طرف کسیکه بود صاحب مجلس بخشش و توانگری و عطا

وَعَقارٍ وَقَرِيٍّ، وَمَقامٍ وَقَرِيٍّ، فَمازالَ بِهِ قُطُوبُ الْقُطُوبِ، وَحُرُوبُ الْكُرُوبِ
و زمین و ضیافت و خوانهای طعام مهمانی پس پیوسته است با او ترشروئی حادثات و کارزارهای اندوه

وَشَرُورُ شَرِّ الْحَسُودِ، وَانْتِيابُ النُّوَبِ الشُّوسِ، حَتَّى صَفِرَتِ الرَّاحَةُ وَقَمِحَتِ
و شرارهٔ بدخواهی حاسد و پیاپی آمدن حوادث سخت تا آنکه تهی شد کفدست او از خیر و خالی شد

السَّلَحَةُ، وَغارَ الْمَنْبَعُ، وَنَبا الْمَرْبَعُ، وَاقْوَى الْبَحْبَحُ، وَاقْفَرَ الْمَضْجَعُ، وَاسْتَحالَتِ
صحن خانه از دواب و خدم و زمین فرو شد چشمه و ناساز وار شد منزل و خالی شد مجلس و درشت شد خوابگاه و برگشت

الْحالُ، وَاعْوَلَ الْعِيالُ، وَخَلَتِ الْمَرابِطُ، وَرَجِمَ الْغَوابِطَ وَافْدَى النَّاطِقُ وَ
حال و آواز گریه برداشتند زنان فرزند و خالی شد طویله او رجم کرد آورندگان نعمت و هلاک شد آورنده های اشی و

الصَّامِتُ، وَرَمَى لَنا الْحاسِدُ وَالشَّامِتُ وَالِ بِنا الدَّهْرُ الْمُوقِعُ، وَالْفَقْرُ الْمُدْقِعُ،
ساکت ای سیم و زر و گریست بر ما حاسد و شاد شونده بما نجم و برگشتیم بفقر بسبب زمانه مهلک و بسبب فقر که بخاک چسپانید

إِسْلَحَانٌ لَعَمْرِي بِنا الْوَجِيُّ، وَاغْتَدَيْنا النَّشِيجَ وَاسْتَبْطَنَّا الْجَوَى، وَطَوَيْنا الْأَحْشاءَ
تا آنکه گل گرفتیم سودگی پا را و غذا گرفتیم غم و غصه و شکم آوردیم سوزش اندوه و پیچیدیم رودها را

عَلَى الطَّوَى وَاكْتَحَلْنَا السُّهادَ، وَاشْتَوْطَأْنَا الْوِهادَ، وَاسْتَوْطَأْنَا الْقَتادَ، وَتَأَسَّيْنَا
بر گرسنگی و سر مه گردانیدیم بیداری را و وطن گرفتیم زمین پست را و نرم یافتیم خارهای خاردار را و فراموش کردیم چوبهای

الْأَفْتادَ، وَاسْتَطَبْنَا الْحَيْنَ الْجُحْتاثَ، وَاسْتَطْعَمْنَا الْيَوْمَ الْمُتاحَ، فَهَلْ مِنْ خَرِيدَةٍ
پلان شتر را و خوش کردیم مرگ را که نیخ برکننده است و دیر آینده را و تخم روز مرگ طبعی را پس آیا هست آزاد مردی عمخوار یا خواجه مردی

فَوَاللَّذِي اسْتَخْبَى مِنْ فَيْلَهِ * لَقَدْ أَمْسَيْتُ أَخَافُ عَيْلَهْ لَا أَمْلِكُ بَيْتَ لَيْلَةٍ قَالَ

پس قسم بآنکس است که بیا مورد را از تعبیه قبیله هر آینه گشتیم خداوند درویشی و حالیکه مالک نیستم قوت شبینه را گفت

الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَأَوَيْتُ لِمُفَاقِرِهْ * وَلَوَيْتُ إِلَى اسْتِنْبَاطِ فَقْرِهْ * فَأَبْرَزْتُ لَهُ دِينَارًا

حارث بن همام پس رحم کردم بسبب انواع تهیدستی او میل کردم طرف بیاوردن کلماها مسجع او پس ظاهر کردم برای او دینار

وَقُلْتُ لَهُ اخْتِبَارًا إِنْ مَدَحْتَهُ نَظْمًا فَهُوَ لَكَ حَتْمًا فَأَنْبَرَى يُنْشِدُ فِي الْحَالِ مِنْ

وگفتم او را برای امتحان اگر ستایش کنی آنرا بنظم پس آن برای تست وجوبا پس پیش آمد کرد بیخواند شعر بهمان

فَوْرِ انْتِحَالٍ * النَّظْمُ أَلْزَمُ بِهِ أَصْفَرَ رَاقَتْ صُفْرَتُهْ * جَوَابُ آفَاقٍ تَرَامَتْ سَفْرَتُهْ

فی الحال از دیگری بگیرد چه بزرگست دینار و حالیکه زرد است بجالیکه صافست زردی او وقطع کننده کنارهای جهان

مَأْثُورَةٌ سُمْعَتُهُ وَمَشْهُرَتُهْ * قَدْ أُودِعَتْ سِرَّ الْغِنَى أَسِرَّتُهْ * وَقَارَنَتْ نُجْحَ الْمَسَاعِي

بجالیکه مشهور است ذکر مانیکنامی او وشهرت او هر آینه پیموده شد زمانها اگر خطوط بیابانی او او نزدیک است برآمدن کوشندگان را

خَطْرَتُهْ * وَحُبِّبَتْ إِلَى الْأَنَامِ عُرْوَتُهْ * كَأَنَّمَا مِنَ الْقُلُوبِ نُقْرَتُهْ * بِهِ يَصُولُ مَنْ حَوَتْهُ

خواهیدن او ودوست داشته شده است بخلق روی او گویا که از دلها پاره ایست پاره گداخته او بزرگ حمله میکند کسیکه

صُرَّتُهْ * وَإِنْ تَفَانَتْ أَوْ تَوَانَتْ عِدَّتُهْ * يَا عَبْدَ انْصَارُهُ وَنُصْرَتُهْ * وَحَبَّذَا

بمیان او اگرچه هلاک شد یا ضعیف شد قرابتی او ای قوم چه خوش است خالص آن یاری و نیکو است

مَعْنَاتُهُ وَنُصْرَتُهْ * كَوْ أَمْرِهِ اسْتَشَبَّتْ إِمْرَتُهْ * وَمُتْرِفٍ لَوْلَاهُ دَامَتْ حَسْرَتُهْ

بی نیاز کردن او و یاری کردن او بسیار حاکم امد که برپا ستقیم شد امر بایشان و بسیار متنعم بود اگر زنبوری پیوسته میماند افسوس بیان

وَجَيْشِ هَمٍّ هَزَمَتْهُ كَرَّتُهْ * وَبَدْرِ تَمٍّ أَنْزَلَتْهُ بَدْرَتُهْ * وَمُسْتَشِطٍّ تَتَلَظَّى جَمْرَتُهْ

وبسیار لشکر غم است که شکست داد او را حمله او و بسیار ماه کامل که فرود آورد او را همیان او و بسیار خشمناک که زبانه زد آتش او

أَسَرَّ نَجْوَاهُ فَلَانَتْ شَرَّتُهْ * وَكَمْ أَسِيرٍ أَسْلَمَتْهُ أُسْرَتُهْ * أَنْقَذَهُ حَتْفٌ

پنهان گفت راز را پس نرم شد تیزی خشم او وبسی بندیان که گذاشت آنها را اقربیان او رهانید او را مرگ تا آنکه

صَفَتْ مَسَرَّتُهْ * وَحَقِّ مَوْلَايَ أَبْدَعَتْهُ فِطْرَتُهْ * لَوْلَا التُّقَى لَقُلْتُ جَلَّتْ

تمام بسیار شد شادمانی او وقسم بخداوند یکه پیدا کرد زرا آفرینش او تعالی اگر نبودی ترس خدا هر آینه میگفتم که بزرگ است

جَلَّتْ قُدْرَتُهُ ۞ ثُمَّ بَسَطَ يَدَهُ بَعْدَ مَا انْشَدَهُ وَقَالَ أَنْجِزْ حُرًّا مَا وَعَدْتَ وَسَخَا

بزرگست قدرت او ۞ پس ازان دراز کرد دست خود را بعد خواندن این اشعار ۞ گفت وفا کند کریم بانچه وعده کند و میرزد ابر باران را

إِذَا رَعَدَ فَنَبَذْتُ الدِّينَارَ إِلَيْهِ وَقُلْتُ خُذْ غَيْرَ مَأْسُوفٍ عَلَيْهِ فَوَضَعَهُ

وقتیکه غرید ۞ پس انداختم دینار را بسوی او ۞ وگفتم بگیر او را بحالیکه افسوس نکرده شده بر ۞ پس نهاد او را

فِي فِيهِ وَقَالَ بَارِكِ اللّٰهُمَّ فِيهِ ثُمَّ شَمَّرَ لِلِانْثِنَاءِ بَعْدَ تَوَفِّيهِ الثَّنَاءَ

در دهن خود ۞ وگفت برکت ده یا خدایا در ین دینار ۞ پس تا من بزود برای برگشتن ۞ بعد تمام کردن ستایش

فَنَشَأَتْ لِي مِنْ فُكَاهَتِهِ نَشْوَةُ غَرَامٍ سَهَّلَتْ عَلَيَّ اعْتِنَاقَ اغْتِرَامٍ فَجَرَّدْتُ

پس پیدا شد برای من از مزاح او مستی عشق که آسان کرد بر من از سر نو زبان گرفتن را پس مهیا کردم

لَهُ دِينَارًا آخَرَ وَقُلْتُ لَهُ هَلْ لَكَ فِي أَنْ تَذُمَّهُ ثُمَّ تَضُمَّهُ فَانْسَلَّ

برای او دینار دیگر ۞ وگفتم آیا هست ترا رغبتی در ینکه مذمت کنی او را ۞ پس ازان ضم کنی این را بان دینار پس برود

مُرْتَجِلًا وَسَدَّ اعْجَلًا نَظْمَ تَبَالَهُ مِنْ خَادِعٍ مُمَاذِقٍ ۞ أَصْفَرَ ذِي

که بدیهه گوید و خواند شعر را بزودی ۞ هلاکی باد او را که فریبنده منافق ست ۞ زرد روی ست دو

وَجْهَيْنِ كَالْمُنَافِقِ يَبْدُو بِوَصْفَيْنِ لِعَيْنِ الْوَامِقِ ۞ زِينَةِ مَعْشُوقٍ لَوْنِ

رو مثل ۞ منافق ۞ ظاهر میشود بدو صفت مر چشم نگرنده را ۞ زینت معشوق ست و رنگ

عَاشِقٍ ۞ وَحُبُّهُ عِنْدَ ذَوِي الْحَقَائِقِ ۞ يَدْعُو إِلَى ارْتِكَابِ سَخَطِ الْخَالِقِ لَوْلَاهُ

عاشق ۞ و محبت او نزد صاحبان حقیقت ای اولیاء ۞ میخواند طرف اختیار غضب الهی ۞ اگر نه نبود

لَمْ تُقْطَعْ يَمِينُ سَارِقٍ ۞ وَلَا بَدَتْ مَظْلِمَةٌ مِنْ فَاسِقٍ وَلَا اشْمَأَزَّ بَاخِلٌ مِنْ طَارِقٍ

بریده نمیشد دست راست دزد ۞ و ظاهر نمیشد گناه از گنهگار ۞ و ترش نمیشد بخیل از مهمان

وَلَا شَكَا الْمَمْطُولُ مَطْلَ لَعَائِقٍ ۞ وَلَا سْتَعَاذَ مِنْ حُسُودٍ رَامِقٍ ۞

و گله نکردی قرضخواهی در رنگ قرضدار را ۞ و کسے پناه نخواستی از حاسد تیر انداز ۞

وَشَرِّ مَا فِيهِ مِنَ الْخَلَائِقِ ۞ أَنْ لَيْسَ يُغْنِي عَنْكَ فِي الْمَضَايِقِ ۞

بدترین چیزیکه در و ۞ از طبایع و عادات ست ۞ آنکه نمیآید او ترا ۞ بینکند حاجت را از تو بحالیکه در تنگیهای گیتی ست

إِلَّا إِذَا فَرَّ رَاعِ الْآبِقِ ۔ وَأَهْوَنُ مَنْ يَقْدِفُهُ مِنْ حَالِقٍ ۔ وَمَنْ ذَا نَاجَاهُ بِنَجْوَى الْوَامِقِ

مگر وقتیکہ گریزد چوپان غلام گریزپا ۔ خوشا بحال کسیکہ بیندازد او را از جای بلند ۔ و خوشا بحال کسیکہ ہرگاہ او را نگوید او را دشنام زشت گفتن دوست

قَالَ لَهُ قَوْلَ الْمُحِقِّ الصَّادِقِ ۔ لَا رَأْيَ فِي وَصْلِكَ لِي فَفَارِقْ ۔ فَقُلْتُ لَهُ مَا

گوید تکس دینار را سخن گوینده حق کہ راست گوست ۔ حکم نمیکند او را بیندیشد من در وصال تو پس و در شو از من ۔ پس گفتم او را چہ

غَرَّرَ وَلَكَ فَقَالَ وَالشَّرْطُ أَمْلَكُ فَنَفَحْتُهُ بِالدِّينَارِ الثَّانِي وَقُلْتُ لَهُ عَوِّذْهُمَا

عیب ہست او را ان علم تو پس گفت کہ شرط ما کہ تو حق ست بدہ ۔ پس دادم او را دینار دوم ۔ و گفتم او را کہ تعویذ کن ہر دو را

لِي لِمَتَانِي فَأَلْقَاهُ فِي فَمِهِ وَهَرْنَهُ بِنَوَامِيهِ وَأَنْفَا يَحْمَدُ مَعْدَاهُ وَيَمْدَحُ

بسورہ فاتحہ پس انداخت او را در دہن خود و نزدیک کرد او را بہ بزرگان او و برگشت آن شاعر جائیکہ میستود صبح خود را و مدح میکرد

النَّادِيَ وَنَدَاهُ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَنَاجَانِي قَلْبِي بِأَنَّهُ أَبُو زَيْدٍ وَأَنِ اتَّعَارَجَهُ

مجلس او عطا آنرا گفت حارث پسر ہمام پس پنہان گفت بمن دل من کہ ہر آئینہ آن شاعر ابو زید ست و ہر آئینہ لنگی و تکلف

لَكِيدٌ فَاسْتَعَدَّ وَقُلْتُ لَهُ قَدْ عَرَفْتُ بَوْشَكَ فَاسْتَقِمْ فِي مَشْكِ فَقَالَ

از راہ مکر ست پس باز خواندم او را و گفتم او را در ابر آئینہ شناختہ شدی بکلام رنگین خود پس راست شو در رفتار خود پس گفت

إِنْ كُنْتَ ابْنَ هَمَّامٍ فَحُيِّيتَ بِالْكِرَامِ وَحُيِّيتَ بَيْنَ كِرَامٍ فَقُلْتُ أَنَا الْحَارِثُ

ابو زید اگر ہستی پسر ہمام پس زندہ دار و تراخدا تعالیٰ بہ بزرگی و زندہ مانی در میان بزرگان پس گفتم من حارث ہستم

فَكَيْفَ حَالُكَ وَالْحَوَادِثُ فَقَالَ أَتَقَلَّبُ فِي الْحَالَيْنِ بُؤْسٍ وَرَخَاءٍ وَأُقَلِّبُ

پس چگونہ ست حال تو با حوادث زمانہ پس گفت کہ میگردم در دو حال سختی و فراخی تنعیس و میکردم

مَعَ الرَّيْحَيْنِ أَعْزَبَ وَرُخَاءٍ فَقُلْتُ كَيْفَ ادَّعَيْتَ النَّقْلَ وَمَا مِثْلُكَ مَنْ هَزَلَ

باد و ہوای سخت و نرم ۔ پس گفتم چگونہ دعوی کردی نگاہ داشتن را و نیست مانند تو کسیکہ بیہودہ گوید

فَاسْتَسَرَّ بِشْرُهُ الَّذِي كَانَ تَجَلَّى ثُمَّ أَنْشَدَ حِينَ وَلَّى نَظْمٌ تَعَارَجْتُ

پس پنہان شد کشادہ روی او کہ ظاہر شدہ بود پس بر خواند رو قتیکہ پشت بگردانید نظمے ظاہر کردم

لَا رَغْبَةً فِي الْعَرَجِ ۔ وَلَكِنْ لِأَقْرَعَ بَابَ الْفَرَجِ ۔ وَأُلْقِيَ حَبْلِي عَلَى غَارِبِي

نہ از جہت رغبت در لنگے ۔ و لیکن برای آنکہ بکوبم دروازہ گشایش را و بیندازم رسن خود را بر دوش خود

وَاَسْأَلُكَ مَسْلَكَ مَنْ قَدَّمَ رَجَّ ۞ فَإِنَّ لَامَتِي الْقَوْمَ قُلْتُ اعْذِرُوا ۞ فَلَيْسَ عَلَى

دبردم براه کسیکه پیچرو هرجا که میخاهد پس اگر ملامت کند مرا قوم گویم اورا معذور دارید پس نیست برلنگ

اَعْرَجَ مِنْ حَرَجٍ ۞ اَلْمَقَامَةُ الرَّابِعَةُ الدِّمْيَاطِيَّةُ ۞ اَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ

اَعْرَجَ وحرج مقامه چهارم مشهور بدمیاطیه خبرداده است حارث پسر همام

قَالَ ظَعَنْتُ اِلَى دِمْيَاطَ عَامَ هِيَاطٍ وَمِيَاطٍ وَاَنَا يَوْمَئِذٍ مَرْمُوقُ الرَّخَاءِ مَوْصُوقُ

گفت که کوچ کردم طرف بلدهٔ دمیاط در سال سختی و اضطراب و حال آنکه در آن وقت منظور نظر مردم بودم و در فراخ عیشی محبوب بودم

الْاِخَاءِ اَسْحَبُ مَطَارِفَ الثَّرَاءِ وَاَجْتَلِي مَعَارِفَ الثَّرَاءِ فَرَنَّقْتُ صَحْبًا

بجهت من میکشیدم چادرهای ثروت را و میدیدم روهای خوشی را پس همراهی کردم گروهی را که هر آئینه گذاشته بودند

قَدْ شَقُّوا عَصَا الشِّقَاقِ وَارْتَضَعُوا اَفَاوِيقَ حَتَّى لَاحُوا كَاَسْنَانِ الْمِشْطِ فِي الْاِبْتِسَاءِ

چوبدستی مخالفت را و خورده بودند شیرهای سازگاری را تا آنکه ظاهر شده بودند مثل دندانهای شانه در قسادی اخلاق

وَكَاَنْفُسِ الْوَاحِدَةِ فِي الْتِيَامِ الْاَهْوَاءِ وَكُنَّا مَعَ ذٰلِكَ نُسَيِّرُ النَّهَارَ وَلَا نُحِلُّ

و مثل جان واحد در فراهم آوردن آرزوها و بودیم باین قسم نهار که سیر میکردیم شتاب و بالان نمی نهادیم مگر بزیر ناقه

لِاَكْلٍ هُوَ جَاءٍ وَاِذَا نَزَلْنَا مَنْزِلًا اَوْ وَرَدْنَا مَنْهَلًا اِخْتَلَسْنَا اللُّبْثَ وَلَمْ نُطِلِ الْمُكْثَ فَعَنَّ

تیز رو و هرگاه فرود آمدیم در منزلی یا وارد شدیم بر جای آب می ربودیم درنگ کردن را و از نگذیدیم درنگ را پس مشی آمد

لَنَا اِعْمَالُ الرِّكَابِ فِي كَيْلَةٍ فَتِيَّةِ الشَّبَابِ غَدَافِيَةِ الْاِهَابِ فَاَسْرَيْنَا اِلَى اَنْ نَضَا

ما را و بالا آوردن شتران سواری در شبیکه نو بود جوانی را و مثل زاغ سیاه بود پوست او پس در شب سیر کردیم تا آنکه باخر رسانید

اَللَّيْلُ شَبَابَهُ وَسَلَتِ الصُّبْحُ خِضَابَهُ فَحِينَ مَيَّلْنَا السُّرَى وَمِلْنَا اِلَى الْكَرَى

شب شباب خود را و در کرد صبح خضاب شب را پس وقتیکه مایل گردانیدیم از سیر شب و گرائیدیم طرف خواب یافتیم

صَادَفْنَا اَرْضًا مُخْضَلَّةَ الرُّبَا مُغْتَلَّةَ الصَّبَا فَتَخَيَّرْنَاهَا مُنَاخًا لِلْعِيسِ وَمَحَطًّا

زمینی که تر و تازه بود و پشتهای او سیراب بود و باد شرقی او پس اختیار کردیم آنرا خوابگاه برای شتران و جای فرود آمدن آنها در آخر

لِلرَّحْلَيْنِ فَمَا حَلَّهَا الْخَلِيطُ وَهَدْاَ بِهَا الْاَهِيطُ وَالْغَطِيطُ سَمِعْتُ صَيْتًا مِنَ الرِّجَالِ

شب پس هرگاه فرود آمدند آنجا رفیقان همراهی و آرام یافت در آن آواز بالا و بانگ آواز خواننده شنیدم بلند آواز یا آهسته آواز

يَقُولُ لِسَمِيرِهِ فِي الرِّحَالِ كَيْفَ حُكْمُ سِيرَتِكَ مَعَ جِيلِكَ وَجِيرَتِكَ فَقَالَ أَرْعَى
گويد بهمسفر خود در منزل چگونه است حکم عادت تو با اقربای خود و همسایگان خود پس گفت رعایت میکنم

لِلْجَارِ وَلَوْ جَارَ وَأُبْدِلُ لِوِصَالِ لِمَنْ صَالَ وَأَحْتَمِلُ لِلْخَلِيطِ وَلَوْ أَبَدَ التَّخْلِيطَ وَ
همسایه را اگرچه ظلم کند بر من و خرج میکنم صحبت را با کسیکه حمله کند بر من و بردوستت میکنم رفیق را اگرچه ظاهر کند خلط عداوت با محبت و

أُوَدُّ الْحَلِيمَ وَلَوْ جَرَّعَنِي الْحَمِيمَ وَأُفْضِلُ الشَّفِيقَ عَلَى الشَّقِيقِ وَأَنِي لِلْعَشِيرِ وَإِنْ
دوست میدارم غریب را اگرچه خوراند مرا آب گرم و برد گی میدهم مهمان را بر برادر و وفا میکنم حق را برای رفیق بصاحب اگرچه

لَمْ يُكَافِئْ بِالْعَشِيرِ وَأَسْتَقِلُّ الْجَزِيلَ لِلْمَزِيلِ وَأَغُضُّ الطَّرْفَ لِلْجَمِيلِ وَأُنْزِلُ مَيْرِي
یاد نشمرد بمقدار دو یک و اندک بشمارم چیز بسیار را برای مهمان و میپوشم ردیف و رفیق خود را باحسان و فرود می آرم رفیق خود را

مَنْزِلَهُ أَمِيرِي وَأُحِلُّ أَنِيسِي مَحَلَّ رَئِيسِي وَأُودِعُ مَعَارِفِي عَوَارِفِي وَأُولِي
بمرتبهٔ حاکم خود و فرود می آرم محب خود را بجای سردار خود و می سپارم آشنایان خود را عطاهای خود و می بخشم

مُرَافِقِي مَرَافِقِي وَأُلِينُ مَقَالِي لِلَقَالِي وَأُدِيمُ تَسَأُّلِي عَنِ السَّالِي وَأَرْضَى مِنَ
رفیق خود را منافع خود و نرم میکنم سخن خود را برای دشمن مداومت میکنم سوال از حال کسیکه بیمست از احوال من و خشنودی معلم از

الْوَفَاءِ بِاللَّفْلِ وَأَقْنَعُ مِنَ الْجَزَاءِ بِالْقَلِّ لَا جَزَاءَ وَلَا أَتَظَلَّمُ حِينَ أُظْلَمُ وَلَا أَنْقِمُ
تمامی حق باندک و قناعت میکنم از پاداش کار خود باکمترین بار ها و فریاد نمیکنم وقتیکه ظلم کرده میشوم و انتقام نمیکنم

وَلَوْ لَدَغَنِي الْأَرْقَمُ فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَيْكَ يَا بُنَيَّ إِنَّمَا يُضَنُّ بِالضَّنِينِ وَدُوَيْبَّةُ
اگرچه گزد مرا مار سیاه و سفید پس گفت رفیقش مگر نه ترا ای پسرک جز این نیست که تنگ کرده میشود بمحبت بکسیکه تنگ میکند محبت

فِي الثَّمِينِ لَكِنْ لَا أَلَاقِي غَيْرَ لَمُوَاتِي وَلَا أَسْمُ الْعَاتِيَ بِمُرَاعَاتِي وَلَا أُصَافِي مَنْ
در رغبت کرده میشود در چیز بیش بها لیکن من نمی آیم باحسان غیر مطیع خود را و نیکی نمیکنم متکبر را برعایت خود و محبت خالص

يَأْبَى إِنْصَافِي وَلَا أُوَاخِي مَنْ يُلْغِي إِخَائِي وَلَا أُمَالِي مَنْ يُخَيِّبُ آمَالِي
نمیکنم بکسیکه ابا کند از دادن من و محبت و برادری نمیکنم بکسیکه باطل کند اسباب محبت را و یاری نمیکنم کسی را که نومید کند

وَلَا أُبَالِي بِمَنْ صَرَّ حَبَالِي وَلَا أُدَارِي مَنْ جَهِلَ مِقْدَارِي
امید های مرا و باک ندارم بکسیکه بریده رشته های محبت را و مدارا نمیکنم بکسیکه ندانست مرتبهٔ مرا

٢٤

وَلَا أُعْطِي زِمَامِي مَنْ يُخْفِرُ ذِمَامِي وَلَا أَبْذُلُ وِدَادِي لِأَضْدَادِي وَلَا أَدَعُ لِإِعَادِي

ونه دهم مهار خود را بکسیکه بیشکند عهد مرا و خرج نمیکنم محبت خود را برای دشمنان خود و ترک نمیکنم تخویف خود را

لِمُعَادِي وَلَا أَغُرُّ مِنَ الْأَيَادِي فِي أَرْضِ الْأَعَادِي وَلَا أَسْمَحُ بِمُوَاسَاتِي لِمَنْ

مر دشمن را و نمی نشانم درخت نعمتها را در زمین دشمنان و نمیکنم بمجاری خود برای

يَفْرَحُ بِمَسَاءَاتِي وَلَا أَرْمِي الْتِفَاتِي إِلَى مَنْ يَشْمَتُ بِوَفَاتِي وَلَا أَخُصُّ بِحُبَابِي

کسیکه خوش شود ببدیهای من و نمی اندازم شفقت خود بسوی کسیکه خوش می شود بمرگ من و خاص نمیکنم بعطای خود

إِلَّا أَحِبَّائِي وَلَا أَسْتَطِيبُ لِدَائِي غَيْرَ وِدَادِي وَلَا أُمْلِكُ خَلِّي مَنْ لَا يَسُدُّ

مگر دوستان خود را و علاج نمیخواهم درد خود را جز از دوستان خود و مالک نمیکنم خلوص خود را بکسیکه درست و بند نمیکند

خَلَّتِي وَلَا أَصْفِي نِيَّتِي لِمَنْ يَمْنَى مَنِيَّتِي وَلَا أُخْلِصُ دُعَائِي لِمَنْ لَا يَنْفَعُهُ

فقر مرا و صاف نمیکنم نیت خود را برای کسیکه آرزو کند مرگ مرا و خالص نمیکنم دعای خود را بکسیکه بر نکند

دُعَائِي وَلَا أُفْرِغُ ثَنَائِي عَلَى مَنْ يُفْرِغُ إِنَائِي وَمَنْ حَكَمَ بِأَنْ أَبْذُلَ وَتَحْرُنَ

ظرف مرا و نمی ریزم ستایش خود بر کسیکه خالی کند آوند من و کیست که فرموده است که مال خود بدهم نزا و تو خزانه دار مال خود را

وَالِينَ وَتُخْشُنَ وَأَذُوبَ وَتُجْمُدَ وَأَذْكُوَ وَتُخْمُدَ لَا وَاللَّهِ بَلْ نَتَوَازَنُ فِي

و من نرم شوم و تو درشت شوی و من گداخته شوم و تو افسرده باشی و من آتش افروزم و تو مرده باشی چنین نیست قسم بخدا بلکه توزن می کنیم

الْمَقَالِ وَزْنَ الْمِثْقَالِ وَنَتَحَاذَى فِي الْفِعَالِ حَذْوَ النِّعَالِ حَتَّى نَأْمَنَ التَّغَابُنَ

سخن بسنجیدن سنگ مثقال زر را و مقابل می آئیم در کارهای نیک مانند برابری دو کفش تا آنکه دریابیم از زبان

وَنَكْفِيَ التَّضَاغُنَ وَلَا فَلِمْ أَعُلُّكَ وَتُعِلُّنِي وَأُقِلُّكَ وَتَسْتَقِلَّنِي وَأَجْرَحُ لَكَ

و ممنوع شوم از کینه ورزی و اگر احسان از طرفین باشد پس چرا بار ترا بسیار نکنم مرا و بلند نکنم ترا و خفیف نکنم مرا و مکسب کنم برای نفع تو

وَتَجْرَحُنِي وَأَسْرَحُ إِلَيْكَ وَتَسْرَحُنِي وَكَيْفَ يَجْتَلِبُ إِنْصَافٌ بِضَيْمٍ وَأَنَّى تَسْرَقُ

و تو جراحت بن رسانی و جراحی آرم بسوی تو و می گذاری مرا و چگونه کشیده میشود داد با ظلم و کجا روشن می شود

شَمْسٌ مَعَ غَيْمٍ وَمَتَى أَصْحَبُ وُدًّا بِعَسْفٍ وَأَيُّ حُرٍّ رَضِيَ بِخَطِّ خَسْفٍ وَيْلَةٍ لَوْ

آفتاب با ابر و کی یاری توان کرد راست و دوستی با بیداد و کدام مرد شریف راضی شد بر تبختر خود و برای خداست فائده بدر تو

حَيْثُ يَقُولُ نَظْمًا جُزِيتُ مَنْ أَعْتَقَ لِي وُدَّهُ ۞ جَزَاءَ مَنْ يَبْنِي عَلَى أُسِّهِ وَكَبَّهُ

چرا کہ میگوید جزا میدہم کسی را کہ آزاد گردانید بمن دوستی خود را مثل جزای کسیکہ بنیاد کند خانہ را بر بنیاد آن و منہی باد پیوندم برائے

لِلنَّخْلِ كَمَا كَانَ لِي ۞ عَلَى وَفَاءِ الْكَيْلِ وَبْخَسِهِ وَلَمْ أُخَيِّرْهُ وَشَرُّ الْوَرَى ۞ مَنْ

درست چنانکہ پیمود برای من ۞ بتمام پیمانہ بالنقصان او ۞ و زیان کار نکردم او را حال آنکہ بدترین خلق ست ۞ کسیکہ

يَوْمُهُ أَخْسَرُ مِنْ أَمْسِهِ ۞ وَكُلُّ مَنْ يَطْلُبُ عِنْدِي حَبِّي ۞ فَمَالَهُ لَا جَنَى غَرْسِهِ

امروزش بدتر ست از دیروز او ۞ و ہر کسیکہ طلب میکند نزد من میوہ را ۞ پس نیست برای او مگر میوہ درخت او ۞

لَا أَبْتَغِي الْجَبْرَ وَلَا أَنْتَنِي ۞ بِصَفْقَةِ الْمَغْبُونِ فِي حِسِّهِ وَلَسْتُ بِالْمُوجِبِ حَقًّا

نمیخواہم زیان را و باز نمیگردم ۞ بہ بیع کسیکہ زیان رسیدہ ست در فہم او ۞ و نیستم من واجب کنندہ حق را

لِمَنْ ۞ لَا يُوجِبُ الْحَقَّ عَلَى نَفْسِهِ وَدَّتْ مَذَاقُ الْهَوَى خَالِنِي ۞ لَصْدَقَ الْوُدِّ

بروی کسیکہ ۞ واجب نمیکند حق را بر نفس خود ۞ دلکش آمیزندہ خواہش نفس خیال کرد مرا ۞ کہ خالص کنم یار و محبت را

عَلَى لَبْسِهِ وَمَا دَرَى مِنْ جَهْلِهِ أَنَّنِي ۞ أَقْضِي غَرِيمِيَ الدِّينَ مِنْ جِنْسِهِ

بر تلبیس و کردار ۞ و ندانست مناقش از نادانی خود اینکہ ہر آئینہ من ۞ ادا میکنم بقرض خواہ خود دین را از جنس قرض او ۞

فَاهْجُرْ مَنِ اسْتَغْبَاكَ هَجْرَ الْقِلَى ۞ وَهَبْهُ كَالْمَحْدُودِ فِي رَمْسِهِ وَآيِسْ لِمَنْ

پس بگذار کسی را کہ غبی و جاہل دانست ترا مانند ترک کردن دشمن ہمیشہ او را و او را مانند کسیکہ نہادہ شد در گور خود ۞ و بپوشان کسیکہ

فِي وَصْلِهِ لُبْسَتُهُ ۞ لِبَاسَ مَنْ يُرْغَبُ عَنْ أُنْسِهِ ۞ وَلَا تُرَجِّ الْوُدَّ مِمَّنْ يَرَى

در آمیزش تو را لباس او شبہ است ۞ لباس کسیکہ اعراض گردانیدہ آید از انس او ۞ و طمع مدار محبت را از کسیکہ می بیند

أَنَّكَ مُحْتَاجٌ إِلَى نَيْلِهِ ۞ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا وَعَيْتُ مَا دَارَ بَيْنَهُمَا

کہ ہر آئینہ تو محتاج ہستی طرف نیل او ۞ گفت حارث پسر ہمام پس ہر گاہ یاد گرفتم چیزیکہ دائر شد از سخن میان آن ہر دو

ثُقْتُ إِلَى أَنْ أَعْرِفَ عَيْنَهُمَا فَلَمَّا لَاحَ ابْنُ ذُكَاءَ وَالْحَفَ الْجَوَّ الْضِيَاءُ

مشتاق شدم بسوی اینکہ بشناسم ذات آن ہر دو را پس ہر گاہ ظاہر شد پسر آفتاب ای صبح و پوشانید باد او میانہ آسمان زمین را روشنی

غَدَوْتُ قَبْلَ اسْتِقْلَالِ الرِّكَابِ ۞ وَلَا اعْتِدَاءِ الْغُرَابِ وَجَعَلْتُ

رفتم در اول صبح پیش از برخاستن شتران و نہ بگاہ کردی مثل پناہ کردن زاغ بلکہ بالاتر از ان و شروع کردانیدم

أَسْتَقْرِي صَوْبَ الصَّوْتِ اللَّيْلِيِّ وَأَتَوَسَّمُ وُجُوهَ بِالنَّظَرِ الْجَلِيِّ إِلَى أَنْ لَمَحْتُ

کردی چشم طرف آواز شبانه را بفراست و دریافت میکردم روها را بدیدان آشکارا تا آنکه دیدم

أَبَا زَيْدٍ وَابْنَهُ يَتَعَادَيَانِ وَعَلَيْهِمَا بُرْدَانِ رَثَّانِ فَعَلِمْتُ أَنَّهُمَا بِهَا لَيْلَتِهِمَا وَمُعْتَزِي

ابو زید را و پسر او را که بهیگر کهن میکردند بر بر هر دو و چادر کهنه بود پس دانستم که آنجا آن هر دو هم امشب فرود آمدند و خداوند

رِوَايَتِي فَقَصَدْتُهُمَا قَصْدَ كَلِفٍ بِدِمَاثَتِهِمَا رَأَتْ لِوِنَائِهِمَا وَأَحْبَبْتُهُمَا التَّحَوُّلَ إِلَى

روایت منند پس قصد کردم هر دو را مثل مرادی که شیفته بسبب حسن خلق هر دو گردد چون کشتی جامه و آرایی طلب هر دو را صلاح کردم هر دو را تا فرو

رَحْلِي وَالتَّحَكُّمَ فِي كُدْيَتِي وَقُلِّي وَخَفِيفَتُ أُسَايِرُ بِأَيْنِ السِّيَادَةِ فَضْلَهُمَا وَأَهُرُّ

منزل خودم و تصرف در کشیر مال خودم و قلیل آن و شروع کردم که مشهور بیگرد بمیدم میانه تفاخر بزرگی آن هر دو را و

الْأَعْوَادَ لِلْمُثْمِرَةِ لَهُمَا إِلَى أَنْ عُمِرَا بِالنُّحْلَانِ وَاتَّخَذَا مِنَ الْخُلَّانِ

سے جنبانیدم شاخهای بار در را برای هر دو تا آنکه پوشانیده شوند بعطایا و گرفته شوند از دوستان

وَكُنَّا بِمَعْهَدٍ نَتَبَيَّنُ مِنْهُ بُنْيَانَ الْقُرَى وَنَتَوَسَّمُ بِنِيرَانِ الْقِرَى

و بودیم در شب بنزدیکه میدیدیم ازان دیوار قریات را و میدیدیم آتشهای مهمانی را

فَلَمَّا رَأَى أَبُو زَيْدٍ امْتِلَاءَ كِيسِهِ وَانْجِلَاءَ بُؤْسِهِ قَالَ لِي إِنَّ

پس هرگاه دید ابو زید پر شدن کیسه خود را و دور شدن شدت و فقر خود گفت با من هر آینه

بَدَنِي قَدِ انْتَخَى وَدَرَنِي قَدْ رَسَخَ أَفَتَأْذَنُ لِي فِي قَصْدِ قَرْيَةٍ لِأَسْتَجِمَّ وَأَقْضِيَ

بدن من چرک آلود شد و چرک من بتحقیق محکم شده آیا پس اذن میدهی مرا در قصد دیه تا بجام روم برای غسل و تمام کنم

هَذَا الْمُهِمَّ فَقُلْتُ إِذَا اسْتَثَبْتَ فَالسُّرْعَةَ السُّرْعَةَ وَالرَّجْعَةَ الرَّجْعَةَ فَقَالَ

این کار ضروری را پس گفتم ابو زید را اگر میخواهی پس زود برو زود برو و زود باز گرد و زود باز گرد پس گفت

سَتَجِدُ مُطْلِعِي عَلَيْكَ أَسْرَعَ مِنْ أَرْتِدَادِ طَرْفِكَ إِلَيْكَ ثُمَّ اسْتَنَّ اسْتِنَانَ

زود خواهی یافت برآمدن مرا بر خود زود تر از گردش چشم تو بسوے تو پس رفت مثل رفتن

الْجَوَادِ فِي الْمِضْمَارِ وَقَالَ لَا بُدَّ لِي مِنْ بَدَارٍ وَلَوْ نَحَلَ أَنَّهُ غَرَّ وَطَلَبَ الْمَفَرَّ

اسپ سبک رفتار در میدان گفت بد است مرا بر خود زود کن و گمان بردم که هر آینه او فریب کرده است و جسته است گریختن را

فَلَبِثْنَا نَرْقُبُهُ رُقْبَةَ اَهْلَةِ الْاَعْيَادِ وَنَسْتَطْلِعُهُ بِالطَّلَائِعِ وَالرُّوَّادِ اِلَى

پس درنگ کردیم بجایگاه انتظار بلالهای عید و تفحص میکردیم دلها بجشمان کسانیکه چیده شدن باشند و طلایه گاه

اَنْ هَرَمَ النَّهَارُ وَكَادَ جُرْفُ الْيَوْمِ يَنْهَارُ فَلَمَّا طَالَ اَمَدُ الْاِنْتِظَارِ وَلَاحَتِ

پیشد روز و قریب بود که کنار روز فرو افتد پس هر گاه دراز شد مدت نگرانی و ظاهر شد

الشَّمْسُ فِي الْاَطْمَارِ قُلْتُ لِاَصْحَابِي قَدْ نَاهَيْنَا فِي الْمُهْلَةِ وَتَمَادَيْنَا فِي الرِّحْلَةِ

آفتاب در جامهای کهنه گفتم برای یاران خود هر آینه بیابان رسیدیم بدرنگ و نهایت درنگ کردیم در ترک کوچیدن

اِلَى اَنْ اَضْعَفَنَا الزَّمَانُ وَبَانَ اَنَّ الرَّحْلَ قَدْ مَانَ فَتَاهَبُوا لِلظَّعْنِ وَلَا تَلَوَّوْا

تا آنکه ضایع کردیم وقت را و ظاهر شد که هر آینه آن مرد بدرستیکه دروغ گفت پس آمده شوید برای سفر و نگرائید

عَلَى حَضْرَاءَ الدِّمَنِ وَنَهَضْتُ لِاَحْدَجَ رَاحِلَتِي وَاَتَحَمَّلَ لِرَحْلَتِي فَوَجَدْتُ

بر سبزهٔ مزبله و برخاستم تا موج بر نهم شتر سواری را و بار بردارم بر شتر برای کوچ خود پس یافتم

اَبَا زَيْدٍ قَدْ كَتَبَ عَلَى الْقَتَبِ حِينَ شَمَّرَ لِلْهَرَبِ نَظْمًا يَا مَنْ غَدَا لِي سَاعِدًا

ابو زید را هر آینه نوشته بود بر چوب بالان شتر وقتیکه دامن برزد برای گریختن ای کسیکه گشتی برای من مددگار و مدد کننده

وَمُسَاعِدًا دُوْنَ الْبَشَرْ لَا تَحْسِبَنَّ اَنِّي نَاَيْتُكَ عَنْ مَلَالٍ اَوْ اَشَرْ بَلْ كَيْ اَفُزَّ بِمَا نَزَرْ

نزدیک دوم مددگاری که هر آینه من دور شدم از تو بسبب ملال یا تکبر بلکه من از همیشه دار از جمله کسی هستم که هر گاه خنده

مَا زَالَ يُمْنُ اِذَا طَعَمْ اِنْتَشَرْ قَالَ فَاَقْرَاتُ الْجَمَاعَةَ الْقَتَبَ لِيَعْذِرَهُمْ اَوْ يُعَاتِبَهُمْ كَانَ عَتَبَ

خورده پراکنده گفت حارث پس خواندیم جماعت را نوشته بالان تا معذور دارد ابو زید کسیکه عتاب میکرد

فَاَعْجَبُوا بِمَا اَفَادَ وَتَعَوَّذُوا مِنْ اَفَادَ ثُمَّ اِنَّا ظَعَنَّا وَلَمْ نَدْرِ مَنْ اَغَاضَ عَنَّا الْمَقَامَةَ

پس در عجب افتادند از سخن بعضی که او بناه جستند از ضرر او پس هر آینه ما سفر کردیم و ندریافتیم ما از کدام کس عوض گرفت ابو زید را از جانب ما مقامه

الْخَامِسَةَ الْكُوفِيَّةَ حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ سَمَرْتُ بِالْكُوفَةِ فِي لَيْلَةٍ اَدْيَمُهَا

پنجم معروف بکوفیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت که افسانه میگفتم بکوفه در شبی که جرم او

ذُرُّ لَوْنَيْنِ وَقَمَرُهَا كَتَعْوِيذٍ مِنْ لُجَيْنٍ مَعَ رُفْقَةٍ غُذُوا بِلِبَانِ الْبَيَانِ

در رنگ بود و ماه او مثل تعویذ از سیم با اتفاق رفیقان که پرورده شدند با شیر فصاحت را

وَسَجَوا عَلَى سُحْبَانَ ذَيْلَ النِّسْيَانِ مَا فِيهِمْ إِلَّا مَنْ يُحْفَظُ عَنْهُ وَلَا يُتَحَفَّظُ
وکشیدند بر سحبان فصیح دامن فراموشی را نبود کسی در فریقان مگر آنکه یاد گرفته شود از و علم نه نصیحت و اجتناب نکرده شود
مِنْهُ وَيَمِيلُ الرَّفِيقُ إِلَيْهِ وَلَا يَمِيلُ عَنْهُ فَاسْتَهْوَانَا السَّمَرُ إِلَى أَنْ غَرَبَ
از و و رغبت کند رفیق بسوے او و اعراض نکند از وی پس شبیفته گردانید ما را افسانه تا آنکه غروب شد
الْقَمَرُ وَغَلَبَ السَّهَرُ فَلَمَّا رَقَّ اللَّيْلُ الْبَهِيمُ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا التَّهْوِيمُ سَمِعْنَا مِنَ
مهتاب و غالب آمد بیداری پس هرگاه برافتاد خت پرده تاریک و شب تاریکی و باقی نماند مگر خواب قلیل شنیدیم از
الْبَابِ نَبَاةً مُسْتَنْبِهَةً ثُمَّ تَلَتْهَا صَكَّةٌ مُسْتَفْهِقَةٌ فَقُلْنَا مِنَ الْمُلِمِّ فِي اللَّيْلِ الْمُدْلَهِمِّ
دروازه آواز کسیکه بجوشگ آواز کند پس از زمانی در آمد آواز کوفتن کسیکه طلب کشودن در باشد پس گفتم کیست در زند در شب تاریک
فَقَالَ نَظْمٌ يَا أَهْلَ ذَا الْمَعْنَى وُقِيتُمْ شَرًّا ۞ وَلَا لَقِيتُمْ مَا بَقِيتُمْ ضُرًّا ۞ قَدْ دَفَعَ لَيْلٌ
پس گفت آن شخص ای صاحبان این منزل نگهداشته شوید از شر ۞ و ملاقی نشوید تا زنده باشید مضرت را ۞ بدرستیکه فرستاده شبیکه
الَّذِي كَفَهْرًا ۞ إِلَى ذَرَاكُمْ شَعْثًا مُغْبَرًّا ۞ أَحَاسِفًا طَالَ وَاشْبَطَرَّ ۞ حَتَّى ثَنَى
تاریک است ۞ بسوی خانه شما ژولیده موی غبار آلوده را ۞ مسافر درمانده که دراز است سفر او و دراز است ۞ تا آنکه گردید
مُحْدَوْدِقًا مُصْفَرًّا ۞ مِثْلَ هِلَالِ الْأُفْقِ حِينَ أَقَرَّ ۞ وَقَدْ عَرَانِي عَكُمٌ مُعْتَرًّا
کوزه پشت زرد رنگ ۞ مثل هلال کناره فلک وقتیکه ظاهر نماید ۞ و هر آینه فرود آمد بمنزل شما بجالیکه سائل است ۞
وَأَمْكُمْ دُونَ الْأَنَامِ طُرًّا ۞ يَبْغِي قِرًى مِنْكُمْ وَمُسْتَقَرًّا ۞ قَدْ ذَنَكُمْ ضَيْفًا قَنَا عَلَّا
و قصد کرده است بشما سوای مخلوق ۞ تمام میخواهد ضیافت از شما و جای آرام ۞ پس بگیرید مهمان بسیار نافع آنرا و راضی
يَرْضَى بِمَا أَحْلَى لَكُمْ وَمَا أَمَرَّ ۞ وَيَنْثَنِي عَنْكُمْ وَيُثْنِي الْبِرَّ ۞ قَالَ لَهُ الْحَرِثُ بْنُ هَمَّامٍ
که راضی شود بچیزیکه شیرین باشد و چیز تلخ باشد ۞ و میگردد از شما بجالیکه ظاهر میکند احسان را ۞ گفت حارث پسر همام ۞
فَلَمَّا خَلَبَنَا بَعْدُ ذِئْبُ لُطَيْفٍ وَعَلِمْنَا مَا وَرَاءَ بَرْقِ أَبْتَدَرْنَا فَفَتَحَ الْبَابَ فَتَلَقَّيْنَاهُ
پس هرگاه فریفت ما را بشیر نی گویائی خود ۞ و دانستیم چیزیرا که پس درخشیدن است نزدیک کردیم کشادن در را و پیش آمدیم او را
بِالتَّرْحَابِ وَقُلْنَا لِلْغُلَامِ هَيِّئْ هَيَّا وَهَلُمَّ مَرْتَيَّا فَقَالَ الضَّيْفُ وَالَّذِي حَنَّى
بمرحبا گفتن ۞ و گفتیم غلام را زود باش کن زودی کن ۞ و بیار چیزیکه مهیا است ۞ پس گفت مهمان قسم بکسیکه فرود آورد

ذرا كم لا كلمت يقر اكم او لتضمنوا لي ان لا تخذوني كلا او لا تحشموا لاجلي

در پناه شما نخواهم چشید ضیافت شما مگر تا آنکه بذیرا کنید مین که نگیرید مرا گران بر خود و تکلیف نکشید از بهر من

اكلا وئيبا اكلة هاضت الاكل وحرمته ماكل وشر الاضياف من ساء

از روی خوردنی پس بسیار خورد نست که بیفزی آرد خورنده را او محروم میساند خورنده را از اکلات و بدترین مهمانان کسی ست که قصد کند

التكليف وآذى المضيف خصوصا اذى يعتلق بالاجسام ويفضي الى

تکلیف را و برنج اندازد میزبان را و خصوصا رنجیکه در آویزد بجسما و برساند طرف

الاسقام وما قيل في المثل الذي سار سائره خير العشا سوافره الا يعجل

بیماریها و گفته شده در داستانی که منتشر شده است خبر آن که نیکترین طعام شب آنکه در روشنی شود طعام خورنده گرچه برای آنکه تعجیل کرده شود

التعشي ويجتنب اكل الليل لذي لعيني اللهم الا ان تقد نار لجوع وتحول دون

در طعام شب و پرهیز کرده شود از خوردن شب کوری آرد خداوندا مگر آنکه روشن شود آتش گرسنگی و مانع و حائل شود میانه مرد

الهجوع قال فكانت الطلع على ارادتنا فرمى عن قوس عقيدتنا لاجرم انا آنسناه

و خواب گفت حارث پس گویا که او بر ما خبر یافت بر خواهش ما پس تیر انداخت از کمان عقیدت ما بدو حقا که هر آینه ما

بالتزام الشرط واثنينا على خلق السبط ولما احضر الغلام ما رابه وادنى

موافقت کردیم او را بلازم گرفتن شرط و ثنا گفتیم بر خوی نرم او و چون غلام حاضر آورد او را بدانچه بدو رغبت کرد

بيننا السراج تاملته فاذا هو ابو زيد فقلت لصحبي ليهنكم الضيف

میانه ما چراغ را نیکو نگریستم او را پس ناگاه آن مهمان پیر ابو زید بود پس گفتم یاران خود را گوارا باد شما را مهمانی که

الوادد بل المغنم الباردد فان يكن افل قمر الشعري فقد طلع قمر الشعر

آمده است بلکه غنیمت باردست پس اگر بود که فرو شده است کوکب شعری پس بتحقیق تابیده است ماه شعر

او استتر بدر الثرى فقد تبلى بدر الثرى فسرت حميا المسرة فيهم وطارت

یا گریخته شده ماه ثری پس بتحقیق که تابیده است ماه ثری پس روان شد بدر کلام خیر تظم پس اثر کرد شراب خوشی در آنها و پرید

السنة عن مآقيهم ورفضوا الدعة التي كانوا نوموها وثابوا الى

خواب خفیف از گوشهای چشم آنها و ترک کردند راحتی را که بودند که قصد میکردند آنرا و رجوع کردند طرف

نَشْرِ الْفَكَاهَةِ بَعْدَ مَا طَوَوْهَا وَأَبُو زَيْدٍ مَكَبٌّ عَلَى إِعْمَالِ يَدَيْهِ حَتَّى إِذَا اسْتَرْفَدَ

پراگنده کردن خوشطبعی بعد از آنکه پیچیده بودند و ابو زید سر فرو برده بود بکار هر دو دست خود تا وقتیکه برداشتن نوشت

مَا لَدَيْهِ قُلْتُ لَهُ أَطْرِفْنَا بِغَرِيبَةٍ مِنْ غَرَائِبِ أَسْمَارِكَ أَوْ عَجِيبَةٍ مِنْ عَجَائِبِ

آنچه نزد او بود از خوان گفتم او را بیار برای ما افسانه نادر از نوادر افسانهای خود یا عجیب از عجائب

أَسْفَارِكَ فَقَالَ لَقَدْ بَلَوْتُ مِنَ الْعَجَائِبِ مَا لَمْ يَرَهُ الرَّاؤُونَ وَلَا رَوَاهُ الرَّاوُونَ

سفرهای خود پس گفت ابو زید هر آینه بتحقیق آزموده ام از عجائب چیزیکه ندیده اند آنرا بینندگان و نه روایت کرده اند آنرا روایت کنندگان

وَإِنَّ مِنْ أَعْجَبِهَا مَا عَايَنْتُهُ اللَّيْلَةَ قَبْلَ انْتِيَابِكُمْ وَمَصِيرِي إِلَى بَابِكُمْ فَاسْتَخْبَرْنَا

و هر آینه از شگفت ترین عجائب آنچه دیدم او را در شب پیش از رسیدن بشما و پیش از گشتن بخود طرف دروازه شما پس پرسیدم او را

عَنْ طُرْفَةٍ رَآهُ فِي صَرْحِ مَسْرَاهُ فَقَالَ إِنَّ مَرْآهَا الْغَرِيبَ لَفَظَتْنِي إِلَى هٰذِهِ

از شگفتگی دیدن او و در چراگاه سیرگاه شبینه او پس گفت که هر آینه اسباب سفر انداخت مرا طرف این

التُّرْبَةِ وَأَنَا ذُو مُجَاعَةٍ وَبُوسَى وَجِرَابٌ كَفُوهُ أُمُّ مُوسَى فَنَهَضْتُ حِينَ سَنَحَا

خاک و حال آنکه من صاحب گرسنگی و حاجت سخت بودم صاحب توشه دان بودم که خالی شمرد آنرا مادر موسی علیه السلام پس برخاستم وقتیکه دور گشت

الدُّجَى عَلَى مَا بِي مِنَ الْوَجَى لِارْتِيَادِ مُضِيفًا أَوْ اعْتِمَادِ رَغِيفًا فَسَاقَنِي حَادِي

تاریکی بر چیزی که بامن است از فرسودگی و درد پا تا بجوید مهمان نوازی یا بکشم گرده نانی پس راند مرا سرود گوی

السَّغَبِ وَالْقَضَاءُ الْمُكَنَّى أَبَا الْعَجَبِ إِلَى أَنْ وَقَفْتُ عَلَى بَابِ دَارٍ فَقُلْتُ عَلَى الْبَدَارِ

گرسنگی و حکم خدا که کنیت نهاده شده با ابو العجب تا آنکه ایستادم بر دروازهٔ خانه پس گفتم بزودی

نَظْرَةً حَيَّيْتُمْ يَا أَهْلَ هٰذَا الْمَنْزِلِ ۞ وَعِشْتُمْ فِي خَفْضٍ عَيْشٍ خَضِلِ ۞ مَا عَلَيْكُمْ

نگرنده باشید ای صاحبان این خانه و زندگانی کنید در آسانی عیش تر و تازه ۞ چیست نزد شما

لِابْنِ سَبِيلٍ مُرْمِلٍ ۞ نَضْوِ سُرًى خَابِطِ لَيْلِ اللَّيْلِ ۞ مَجْوِيِّ الْحَشَى عَلَى لَطٍ مُسْتَطِلِ

برای مسافر بی توشه ۞ لاغر از گردش شب دست باز کننده در شب دراز ۞ تاریک تر شده در راست که بر گرسنگی مشتمل شده

مَا ذَاقَ مُذْ يَوْمَيْنِ طَعْمَ مَأْكَلٍ وَلَا لَهُ فِي أَرْضِكُمْ مِنْ مُؤَمَّلِ ۞ وَقَدْ دَجَا

نچشیده است از دو روز مزه خوردنی نیست او را امیدی در زمین شما هیچ از مرجع و پناهی ۞ و هر آینه تاریک شد

جُنْحُ الظَّلَامِ الْمُسْبِلِ * وَهُوَ مِنَ الْحَيْرَةِ فِي تَمَلْمُلٍ * فَقُلْ لِهٰذَا الرَّبِعِ عَذْبَ الْمَنْهَلِ

پاره از شب تاریک آویخته شده بود * حال آنکه او از حیرت در اضطراب است * پس آیا هست درین منزل شخص شیرین منهل *

يَقُولُ لِي أَلْقِ عَصَاكَ وَادْخُلْ * وَالْبَشَرُ بِيُسْرٍ وَقِرًى مُعَجَّلْ * قَالَ فَبَرَزَ إِلَيَّ جَوْدَرْ

گوید مرا بیفگن چوب خود را و درآ * و شادی شو بگشاده رو و ضیافت شتاب کرده شده * گفت پس برآمد بسوی من پیرمرد

وَعَلَيْهِ شَوْذَرٌ وَقَالْ نَظْمٌ وَحُرْمَةِ الشَّيْخِ الَّذِي سَنَّ الْقِرَى * وَاسَّسَ الْجُودَ

و بر وی چادر خرد بود و گفت * قسم بحرمت بزرگی که سنت و طریقه کرد و است مهمانی را و بنیاد نهاده است سخا را

فِي أُمِّ الْقُرَى * مَا عِنْدَنَا لِطَارِقِي إِذَا عَرَا * سِوَى الْحَدِيثِ وَالْمُنَى فِي الْمَذْرَى

در مکه معظمه * نیست نزدیک ما برای مهمان شب وقتیکه بیاید * سوای سخن گفتن و جای خوابانیدن تشنه در منزل *

وَكَيْفَ يَقْرِي مَنْ نَفَى عَنْهُ الْكَرَى * طَوَى بَرَى أَعْظَمَهُ لَمَّا انْبَرَى * فَمَا تَرَى فِيمَا

و چگونه ضیافت کند کسیکه دور کرد از وی خواب * پرمایه شتابکرده است استخوانهای او را وقتیکه پیش آمد پس چیست رای تو در چیزیکه

ذَكَرْتُ مَا تَرَى * فَقُلْتُ مَا أَصْنَعُ بِمَنْزِلِ قَفْرٍ وَمُنْزِلِ حِلْفِ فَقْرٍ وَلٰكِنْ يَا فَتَى

ذکر کردم چه می بینی * پس گفتم چه بکنم در منزل خالی * و میزبان صاحب فقر و لیکن ای جوان

مَا اسْمُكَ لَقَدْ فَتَنَتْنِي فَهْمُكَ فَقَالَ اسْمِي زَيْدٌ وَمَنْشَئِي فَيْدٌ وَوَرَدْتُ

چیست نام تو پس بآینه مفتون کرد مرا فهم تو * پس گفت نام من زید است و مولد من موضع فید است * و وارد شدم

هٰذِهِ الْمَدَرَةَ أَمْسِ مَعَ أَخْوَالِي مِنْ بَنِي عَبْسٍ فَقُلْتُ لَهُ زِدْنِي إِيضَاحًا

طرف این زمین دیروز * با خویشان مادری از قبیله بنی عبس * پس گفتم او را زیاده کن مرا بیان علامات

زَادَكَ اللّٰهُ صَلَاحًا عِشْتَ وَنَعِشْتَ فَقَالَ خَبَّرَتْنِي أُمِّي بَرَّةُ وَهِيَ كَاسْمِهَا بَرَّةٌ

زیاده کند او را خدا تعالی نیکی زنده باشی و قدرت بلند شوی * پس گفت خبر کرد مرا مادر من برد و او همچو نام خود نیکوکار است

أَنَّهَا نَكَحَتْ عَامَ الْغَارَةِ بِمَاوَانَ رَجُلًا مِنْ سَرَاةِ سُرُوجَ وَغَسَّانَ فَلَمَّا انْسَ

هر آینه او نکاح کرد بسال تاراج در بلده ماوان * مردی را از مهتران سروج و غسان پس هرگاه دید آنمرد

مِنْهَا الْإِنْقَالَ وَكَانَ بَاقِعَةً عَلَى مَا يُقَالُ ظَعَنَ عَنْهَا سِرًّا وَهُمْ جَوًّا فَمَا

از مسافرت او و وضع حمل او تعریض بود و ذهن بر چیزیکه گفته شده است درحق او و رفت از زنان بجائیکه پوشیده بود بکنیز او پس

يُعرِفُ أَحَيٌّ هوَ فيتوقّعُ أَمْ أَودَعَ اللَّحدَ البَلقَعَ قالَ ابوزيد فحملتُ بِصِحَّةٍ

شناخته شود كه زنده است و پس انتظارش كرده شود يا نهاده شده در لحد خالى گفت ابوزيد پس دانستم بتنهائى

العَلاّمَاتِ إِنَّهُ وَلَدِي وَصَدَّنِي عَنِ التَّعَرُّفِ إِلَيهِ صَغرُ يَدَيَّ فَفَصَلتُ عَنهُ

صحيح بدرستيكه او پسر من است و منع كرد مرا از شناسائى او خردى هر دو دست من پس جدا شدم از او

بِكَيدٍ مَرضُوضَةٍ وَدُموعٍ مَفضُوضَةٍ فَهَل سَمِعتُم يَا أُولِي الأَلبَابِ بِأَعجَبَ مِن هَذَا العُجَابِ

بكيد مرضوضه و اشكهاى ريخته شده پس آيا شنيديد اى صاحبان عقول شگفت تر خبرى از اين عجيب احوال

فَقُلنَا لَا وَمَن عِندَنَا عِلمُ الكِتَابِ فَقَالَ أَثبِتُوهَا فِي عَجَائِبِ الاتِّفَاقِ وَخَلِّدُوهَا بُطُونَ

پس گفتم نشنيديم سوگند بكسيكه نزد او علم لوح محفوظ است پس گفت ثبت كنيد اين را در اتفاقات عجيبه و جاودان كنيد اين حكايت را در

الأَورَاقِ فَأَسرَعتُ مِثلَهَا فِي الآفَاقِ فَاحضَرنَا الدَّوَاةَ وَأَسَأنَا مَدَّهَا وَرَقَشنَا الحِكَايَةَ

كاغذها پس مشهور گشت مانند او در نواحى عالم پس حاضر آورديم دوات و بارهاى او را كه قلم شد و نوشتيم اين حكايت

عَلَى مَا سَرَدَهَا ثُمَّ استَبهَمنَاهُ عَن مُرَتِّهَا فِي استِضَامِ فَتَاهُ فَقَالَ إِذَا ثَقُلَ رُدِّنِي خَفَّ

را بطوريكه مسلسل گفت بعد از آن پس زود خواست كرديم بالهاى او را از براى او و جمع آورديم با سر خود ش پس گفت هر گاه گران شود تا سنين من

عَلَيَّ أَن أَكفُلَ ابنِي فَقُلنَا إِن كَانَ يَكفِيكَ نِصَابٌ مِنَ المَالِ أَلقَاهُ لَكَ فِي الحَالِ

بر من اينكه ذمه ام آرم پسر را با خود پس گفتيم او را اگر باشد كه كفايت كند ترا قدر معين از مال جمع آريم او را بر اى تو در حال

فَقَالَ وَكَيفَ لَا يَقنَعُنِي نِصَابٌ وَهَل يَحتَقِرُ قُدرَتَهُ إِلَّا مُصَابٌ قَالَ الرَّاوِي فَالتَزَمَ

پس گفت چگونه پسند نخواهد بود او مقدار معين و حقير نمى شمارد قدر او را مگر مجنون گفت روايت كننده پس ملازم گرفت

مِنهُ كُلَّ مِنَا قِسطًا وَكَتَبَ لَهُ بِهِ قِطَّا فَشَكَرَ عِندَ ذَلِكَ الصُّنعَ وَاستَنفَدَنِي

از نصاب هر يك از ما حصه اى و نوشت براى او بآن حصه قبالهٔ پس سپاس نمود ابوزيد وقت اين كار نيكو را و خرج كرد

الثَّنَاءَ الوَسعَ حَتَّى إِنَّا استَطَلنَا القَولَ وَاستَقلَلنَا الطَّولَ ثُمَّ إِنَّهُ نَشَرَ

در ستودن او تا آنكه ما دراز ميشمرديم گفتن او را و اندك ميشمرديم عطاى خود را پس تر ميآورد و گسترد

مِن وَشْيِ التَّمَّ مَا أَزرَى بِالحِبَرِ إِلَى أَن أَظَلَّ التَّنوِيرُ وَجَشَرَ الصُّبحُ المُنِيرُ

از جامهاى افسانه چيزيكه رنگ ميكرد ببرد هاى يمانى را تا آنكه نزديك شد روشنى و ظاهر شد صبح روشن

فَقَضَيْنَاهَا غَايَتْ شَوَايِيهَا إِلَى أَنْ شَابَتْ ذَوَائِبُهَا وَكَمُلَ سُعُودُهَا إِلَى أَنِ انْفَطَرَ

پس گذرانیدم آنرا شبیکه غایب شد آمیزش مکروهات آن تا آنکه پیر شد گیسوهای آن و تمام شد سعادت آن شب تا آنکه شگافته شد

عَمُودُهَا وَلَمَّا ذَرَّقَرْنُ الْغَزَالَةِ طَمَرَ طُمُورُ الْغَزَالَةِ وَقَالَ انْهَضْ بِنَا لِنَقْبِضَ

ستون آن پس هرگاه برآمد طرف بالای آفتاب برحسب پیچیدن آهو بره دگفته برخیز با ما تا جمع نمائیم

الصِّلَاتِ وَلْنَسْتَنْفِضَ الْإِحَالَاتِ فَقَدْ اسْتَطَارَتْ صُدُودُ تَكْدِيَتِي

بخششهای موم را و نقد کنیم چیزها را که آن وعده کرده اند پس هر آئینه پراگنده شد بارهای جگر من

مِنَ الْحُنَيْنِ إِلَى وَلَدِي فَوَصَلْتُ جَنَاحَهُ حَتَّى سَنَيْتُ نَجَاحَهُ فَحِينَ آخَرُ الْيَمِينَ

از آرزومندی طرف پسر خودم پس پیوستم بازوی او را تا آنکه آسان کردم حاجت او را پس هرگاه جمع کرد زر را

فِي صُرَّةٍ بَرَقَتْ أَسَارِيرُ مُسْتَرِيرُهُ وَقَالَ لِي جُزْتَ خَيْرَ لَتَنْ خُطَا قَدَمَيْكَ وَاللَّهِ

در کیسهٔ خود درخشید خطوط و علامات خوشی او و گفت بمن پاداش داده شوی بهترین آرزوها برفتن دو پای خود و خدا متعالی

خَلِيفَةٌ عَلَيْكَ فَقُلْتُ أُرِيدُ أَنْ أَتَّبِعَكَ لِأُشَاهِدَ دَلَكَ النَّجِيبَ وَأَنَا فِيهِ لَكَ

قائم مقام من باد بر تو پس گفتم اراده میکنم با آنکه پیروی کنم ترا تا به بینم پسر ترا که برگزیده است و کلام کند ترا تا او

مَا يُجِيبُ فَنَظَرَ إِلَيَّ نَظْرَةَ الْخَادِعِ إِلَى الْمَخْدُوعِ وَضَحِكَ حَتَّى تَغَرْغَرَتْ مُقْلَتَاهُ

جواب دهد مرا پس دید بسوی من دیدن فریبنده طرف فریب داده شده و خندید تا آنکه پر شد هر دو چشم

بِالدُّمُوعِ ثُمَّ أَنْشَدَ نَظْمًا يَا مَنْ يَظُنُّ السَّرَابَ مَاءً ✦ لَمَّا رَوَيْتُ الَّذِي رَوَيْتُ

از اشکها پس خواند این اشعار ای کسیکه گمان کرده است سراب آبست ✦ هرگاه روایت کردم چیزیرا که روایت کردم

مَا خِلْتُ أَنْ يَسْتَسِرَّ مَكْرِي ✦ وَأَنْ يُخَيِّلَ الَّذِي عَنَيْتُ ✦ وَاللَّهِ مَا بَرَّهُ بِرِّي

خیال نکردم اینکه پنهان شود فریب من ✦ و اینکه مشتبه شود بچه قصد کردم ازان قصه ✦ سوگند بخدا که نیست برزه بسبب

وَلَا لِي ابْنٌ بِهِ اكْتَنَيْتُ ✦ وَإِنَّمَا لِي فُنُونُ سِحْرٍ ✦ أَبْدَعْتُ فِيهَا وَمَا اقْتَدَيْتُ

و نیست برای من پسر که بآن کنیت گیرم ✦ و جز این نیست که برای من گوناگون سحرست بدیع کرده ام در آن و پیروی نکرده ام

لَمْ يَحْكِهَا الْأَصْمَعِيُّ فِيمَا حَكَى وَلَا نَاهَا الْكُمَيْتُ ✦ تَخِذْتُهَا وَصْلَةً

حکایت نکرده است آنرا اصمعی در چیزیکه ✦ حکایت کرده است و نه یافت آنرا مسمی کمیت ✦ گرفتم آنرا وسیله موصل

سه در این چهار لفظ است که خلاف قیاس بحذف الف وصل و های اول اصلی اند ۱۲ اسم ۲۷ ✦

إلى ما تجنيه كفي متى اشتهيت، ولو تعافيتها لحالت، حالي ولم أحوما حويت
بسوی چیزیکه میچیند او را دست من وقتیکه خواهش کردم، اگر بگردد دانستی او را هر آینه منقلب میشد، حال آن وقتیکه من بیکرم آنچه را هم کردم
فمهد العذر أو فسامحني، إن كنت أجرمت أو جنيت، ثم إنه ودعني ومضى وأودع
پس قبول کن عذر را یا پس آسان گیر، اگر هستم من گنهکار شدم یا گناه کردم، پس بستر هر آینه او بزید و داع کرد مرا و گذشت و امانت نهاد

قلبي جمر الغضا المقامة السادسة المراغية وتسمى بالخيفاء

دل من آتش برخت غضا مقامه ششم مراغیه ونام نهاده شد بخیفاء

روى الحارث بن همام قال حضرت ديوان النظر بالمراغة وقد جرى ذكر البلاغة
روایت کرد حارث پسر همام گفت که حاضر شدم در مجلس مناظره ببلده مراغه، و هر آینه جاری شد بآن مجلس ذکر بلاغت

فاجتمع من حضر ممن شرحت الإراءة أذناب البراعة على أنه لم يبق ممن ينتقى
پس متفق شدند کسانیکه حاضر بودند از سواران قلم وصاحبان زیادت در فضل و هنر بر آنکه نمی ماند کسیکه پاکیزه کند

الإنشاء ويتصرف فيه كيف يشاء ولا خلف بعد السلف من يبتدع
انشا را وتصرف کند در انشا بهر طور که بخواهد ونیست پس مانده بعد از گذشتگان کسیکه ایجاد کند

طريقة غراء أو يفترع رسالة عذراء وأن المفلق من كتاب هذا الأوان
طریقه روشن یا دوشیزگی بر و کتاب دوشیزه را وهر آینه ماهر از نویسندگان این وقت

المتمكن من أزمة البيان كالعيال على الأوائل ولو ملك فصاحة سحبان
دست یابنده از مهارهای فصاحت مثل محتاجان ست بر متقدمین اگرچه مالک باشد فصاحت سحبان

وائل وكان بالمجلس كهل جالس في الحاشية وعند مواقف الحاشية
وائل را و بود در مجلس جوانی میاده عمر نشسته در کناره مجلس ونزدیک جاهای ایستادن خدمتگاران

فكان كلما شط القوم في شوطهم وتتروا النجوة من نوطهم ينبغ تحاذر
پس بود او بحالیکه هرگاه تجاوز کرد مردم در تگ خود و پراگنده کردند خرهای خود را آگاه میکرد تنگ تر نشسته گوشه

طرفه وتشاغله أنفه ريثما تنفخ نيق ليتباع وتجم مزيته يسيمد الباع وتنابض يدري النبال و
چشم او و بلند کردن بینی او که هر آینه وی سرفه افگنده است تا بحث کند و جمع آینده است که از کند دست را و جهد بنده اره استادی تراشد

رَابِضٌ يَبْغِي النِّضَالَ فَلَمَّا نُبِّلَتِ الْكِنَائِنُ وَفَاءَتِ السَّكَائِنُ وَرُكِّدَتِ الذَّعَارِعُ

نوزا نو در آینده که میخواهد تیر اندازی پس هرگاه خالی کرده شد کیسها و باز آمد با آهستگیها و سکون و باز ایستاد و باد بای تند

وَكَفَّتِ الْمَنَازِعُ وَسَكَنَتِ الزَّمَاجِرُ وَالزَّاجِرُ أَقْبَلَ عَلَى الْجَمَاعَةِ وَقَالَ

و باز ایستاد و کشاکس کننده روآورد بر جماعة و گفت

لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا أَوْ جُزْتُمْ عَنِ الْقَصْدِ جِدًّا وَعَظَّمْتُمُ الْعِظَامَ الرُّفَاتَ وَأَنْتُمْ

هر آینه آوردید چیزی عجیب و تجاوز کردید از راه راست یقینا و بزرگ داشتید استخوانهای پوسیده را و سبقت گرفتید

فِي الْمَيْلِ إِلَى مَنْ فَاتَ وَغَمَصْتُمْ جِيلَكُمُ الَّذِينَ فِيهِمْ لَكُمُ اللَّذَّاتُ وَمَعَهُمُ الْعُقَدَاتُ الْمُؤَاتَاتُ

در گرائید طرف کسیکه در گذشت و عیب کردید معاصران خود را که در انها برای شما هم آوازگانند و با ایشان بسته شده و سیتها

أَنَسِيتُمْ يَا جَهَابِذَةَ النَّقْدِ وَمُوَايِذَةَ الْحَلِّ وَالْعَقْدِ مَا بَرَزَتْ طَوَارِفُ الْقَرَائِحِ وَ

مگر فراموش کرده شد بدای سره کننده های نقدهای حالکان کشودن کارها استوار کردن آن انچه بیرون آورده است آزرا

بَرَزَ فِيهِ لِلْجَذَعِ عَلَى الْقَارِحِ مِنَ الْعِبَارَاتِ الْمُهَذَّبَةِ وَالِاسْتِعَارَاتِ الْمُسْتَعْذَبَةِ

غالب آمده است دران جوان بر پیر از عبارتهای پاکیزه و استعارات شیرین و خوش

وَالتَّرَسُّلِ الْمُوشَّحَةِ وَالْأَسَاجِيعِ الْمُسْتَلْحَمَةِ وَهَلْ لِلنَّقْدِ مَاءٌ إِذَا الْعَمَ

و نامهای آراسته و سجعهای نمکین و نیست برای منتقدین رونقیکه مبالغه کند

أَنْظَرَ مَنْ حَضَرَ غَيْرُ الْمَعَانِي الْمَطْرُوقَةِ الْمَوَارِيدِ الْمَعْقُولَةِ الشَّوَارِدِ الْمَأْثُورَةِ عَنْهُمْ

در نظر کسیکه حاضر است سوای معانی که پلیدست انجورهای آن بسته شده اند رمندگان روایت کرده شده از ایشان

لِلْمَقَادِمِ لَمْ وَالِدٌ لَا يَتَقَدَّمُ الْقَصَائِدَ عَلَى الْوَارِدِ وَإِنِّي لَأَعْرِفُ الْآنَ مَنْ إِذَا أَنْشَا

زیاعث شیفتگی پیدایش آنها نسبب پیش بودن برگرونده از آب بر آینده بر آب و بدرستیکه من میدانم کنون کسی را که تقیکه انشا کند

وَنَّى وَإِذَا عَبَّرَ حَبَّرَ وَإِنْ أَسْهَبَ أَذْهَبَ وَإِذَا أَوْجَزَ أَعْجَزَ وَإِنْ بَدَهَ أَشَدَّهُ

آرایش دهد بکلام هرگاه کلام کند زینت دهد و هرگاه اختصار کند عاجز کند و هرگاه کلام طول کند

وَمَتَى اخْتَرَعَ خَرَعَ وَإِذَا أَسْهَبَ أَذْهَبَ فَقَالَ لَهُ نَاظُورَةُ الدِّيوَانِ وَعَيْنُ

سازد آزا هرگاه سخن نو گوید بگیرد حاسد شگافنده را گر بدیه گوید بتحیر سازد و پس گفت او را سردار دیوان چشم

أُولَئِكَ الْأَعْيَانُ مَنْ قَارَعَ هٰذِهِ الصَّفَاةَ وَقَرَعَ هٰذِهِ الصِّفَاتِ فَقَالَ
گروه اشراف کیست گوینده این سنگ و کیست مهتر این صفات پس گفت جوان
إِنَّهُ قَرِنُ مَجَالِكَ وَقَرِينُ جَدِّ الِكَ وَإِذَا شِئْتَ ذَاكَ فَوَضْ بَجِيبًا وَادْعُ
که هر آینه او همسر جولانگاه تست و صاحب جد تست اگر خواهی پس بیار کن اسپ برگزیده و او را بخوان جواب دهنده را
مُجِيبًا لِذَوِي عَجِيبًا فَقَالَ لَهُ يَا هٰذَا إِنَّ الْبُغَاثَ بِأَرْضِنَا لَا يَسْتَبِينُ وَالتَّمِيزَ عِنْدَنَا
تا بینی شگفتی عجیب پس گفت او را ای فلان هر آینه مرغ زبون در زمین ما گرگس نمیشود و جدا کردن نزد ما
بَيْنَ الْفِضَّةِ وَالْقَضَّةِ مُتَيَسِّرٌ وَقَلَّ مَنِ اسْتَهْدَفَ لِلنِّضَالِ فَخَلَصَ مِنَ الدَّاءِ
میان نقره و سنگریزه آسان است و اندک است کسیکه نشانه کرد بیماری تیراندازی پس رهائی یافت از مرض
الْعُضَالِ أَوِ اسْتَشَارَ نَقْعَ الِامْتِحَانِ فَلَمْ يُقَذَّ بِالْإِمْتِهَانِ فَلَا تُعْرِضْ عَنْ عَضِّكَ
سخت یا بر انگیخت غبار آزمایش پس خس و خاشاک نیفتاد در شبیم او بخواری پس بپیش میار آبروی خود را برای
لِلْمَفَاضِحِ وَلَا تُعْرِضْ عَنْ نَصَائِحِ النَّاصِحِ فَقَالَ كُلٌّ مَرْعِيٌّ أَعْرَفُ بِوَسْمِ قَدْ حَدَّوْ
رسوائیها و اعراض مکن از پند نصیحت کننده پس گفت جوان هر مرد نامآور است بعلامت نیز خود نقد بهست که
سَيَتَقَرَّى اللَّيْلُ عَنْ صُبْحٍ فَتَنَاجَتِ الْجَمَاعَةُ فِيمَا يُسَبِّرُ بِهِ قَلِيبُ وُدِّهِ وَنُعْدُ فَتَقْلِيدَهُ
پاره شود شب از صبح او پس باهم مشورت کردند مردم در چیزیکه بدان آزموده شود چاه او و آهنگ کرده شود در آن گردنبند آن را و
فَقَالَ أَحَدُهُمْ ذَرُوهُ فِي حِصَّتِي لَا رَمِيَّهُ بِحَجَرِ قِصَّتِي فَإِنَّمَا عُضَالُهُ
پس گفت یکی از ایشان گذارید او را در حصه من تا بزنم او را بسنگ دکایت خود چرا که آن سخت ترین
الْعُقَدُ وَمِحَكُّ الْمُنْتَقَدِ فَقَلَّدُوهُ فِي هٰذَا الْأَمْرِ الَّذِي عَامَّةً تَقْلِيدَ
گره هاست و آلهٔ سره کردنست پس ذمه او کردند در این امر امتحان ریاست را مثل
الْخَوَارِجِ أَبَا نَعَامَةَ فَأَقْبَلَ عَلَى الْكَهْلِ وَقَالَ أَعَلِمْ أَنِّي أُوَالِي هٰذَا الْوَالِيَ
ریاست دادن قوم خوارج ابا نعامه را او روآورد بر مرد میانه سال و گفت بدانکه من دوست میدارم این حاکم را
وَأُرَقِّحُ حَالِي بِالْبَيَانِ الْحَالِي وَكُنْتُ أَسْتَعِينُ عَلَى تَقْوِيمِ أَوَدِي فِي زَلَدِي
و اصلاح میکنم حال خود را بفصاحت شیرین و بود من کهاری میجویم استم بر راست کردن کجی خود در شهر خود

بِسَعَةٍ ذَاتِ يَدِي مَعَ قِلَّةِ عَدَدِي فَلَمَّا ثَقُلَ حَاذِي وَنَفِدَ زَادِي شَمَّرْتُ

بوسعت مال خود با وجود کمی عدد عیال خود پس چون گران شد بشت من و خرج شد مال قلیل من

أَمْتِعَتِي مِنْ أَرْجَائِي بِرَجَائِي وَدَعْوَتُهُ لِإِعَادَةِ رَوَائِي وَإِرْوَائِي نَهْضَ الْوَفَادَةِ

آهنگ کردم امور را از کنارهای وطن خود بامید خود و خادم آن حاکم را برای برگشتن نجیب بجهت خود و تازه کردن خود پس شتاب نمودم

وَرَاحَ وَغَدَا بِالْإِفَادَةِ وَرَاحَ فَلَمَّا اسْتَاذَنْتُهُ فِي الْمَرَاحِ إِلَى الْمَسَارِحِ

و خوش کرد و صبح کرد بداون مال و شب کرد پس چون خواستم از و در رفتن بسوی وطن

عَلَى كَاهِلِ الْمَرَاحِ قَالَ قَدْ أَزْمَعْتُ الْإِرْوَادَكَ بَتَاتًا وَلَا أَجْمَعُ لَكَ

بالای میانه و کشف نشاط گفت هرآینه عزم کردم اینکه دهم ترا توشه و جمع نکنم برای تو

شَتَاتًا أَوْ تُشْتِيَ لِي أَمَامَ إِرْتِحَالِكَ رِسَالَةً تُودِعُهَا شَرْحَ حَالِكَ حُرُوفُ

پراگندگی تو تا آنکه انشا کنی پیش از سفر خود کتابچه که سپاری آنرا ببیان حال خود حروف

إِحْدَى كَلِمَتِهَا يَعُمُّهَا النُّقْطُ وَحُرُوفُ الْأُخْرَى لَمْ يُعْجِمْهَا قَطُّ وَقَدْ أَسَأْتُ

یکی از دو کلمه آن فراگرفته باشد آنرا نقطها و حروف کلمه دیگر منقوط نباشد هرگز و هرآینه مهلت دادم

بَيَانِي حَوْلًا فَمَا أَعَارَ قَوْلًا وَتَبَهَّتُ فِكْرِي سَنَةً فَمَا أَرْدَادَ إِلَّا سَتَةً وَ

بیان خود را یکسال پس جواب نداد سخنی و بیدار کردم اندیشه خود را تا سالی پس نیفزود مگر خواب راو

اسْتَعَنْتُ بِقَاطِبَةِ الْكُتَّابِ فَكُلٌّ مِنْهُمْ قَطَّبَ وَتَابَ فَإِنْ كُنْتَ صَدَعْتَ

یاری خواستم از جمیع منشیان پس هر یک از ایشان روی در هم کشید و برگشت پس اگر بوده که ظاهر کردی از

عَنْ وَصْفِكَ بِالْيَقِينِ فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَقَالَ لَقَدْ

صفت خود بیقین پس بیار علامتی اگر هستی از راست گویان پس گفت گفتم بدو هرآینه

اسْتَسْعَيْتَ يَعْبُوبًا وَاسْتَسْقَيْتَ أَسْكُوبًا وَأَعْطَيْتَ الْقَوْسَ بَرْيَهَا وَأَوْتَيْتَ الدَّلْوَ مَرْيَهَا

دویدن خواستی از اسپ تندرو و بارش خواستی ابر بارنده و دادی کمان را تراشنده آن و فراوردی دلو تجانبنا کننده آنرا

ثُمَّ فَكَّرْتَ هُنَيْهَةً وَاسْتَدْرَكْتَ بُغْيَتَهُ وَقَالَ لَهُ أَلْقِ دَوَاتَكَ وَاقْرُبْ

بعد از آن هرآینه کمال اندیشه مقدار جمع آوردن خاطر خود و شمشیر طلبید از نامه نشیر دار خود و گفت او را صوف بیند از بدوات خود و نزدیک شو

وَخُذْ أَدَاتَكَ وَالْكُتُبَ الْكَرُمَ ثَبَتَ بِاللهِ جَيْشَ سُعُودِكَ مُرَّبِنَ وَالْلُّؤُمَ

بگیر اسباب نوشتن خود را و بنویس بخشش قائم دارد خدا لشکر سعادت ترا آرائش میدهد بخل فرو خواباند

غَضَّ الدَّهْرُ جَفْنَ حَسُودِكَ يَسْتَبِنْ وَالْأَرُوعُ يُثِيبُ وَالْمِعْوَرُ يَخِيبُ

زمانه پلک چشم حاسد ترا زشت میکند و صاحب اخلاق حمیده پاداش نیک میدهد و بدکردار نومید میکند

وَالْحُلَاحِلُ يُضِيفُ وَالْمَاحِلُ يُخِيفُ وَالسَّمْحُ يُغْدِي وَالْمُحَكُّ يُقْذِي

و مرد بزرگ ضیافت میکند و مکار ترسناک می اندازد و سخی غذا میدهد و بخیل خاشاک بچشم می اندازد

وَالْعَطَاءُ يُنْجِي وَالْمَطَالُ يُشْجِي وَالدُّعَاءُ يَقِي وَالْمَدْحُ يُنْقِي وَالْحُرُّ يَجْزِي وَالْأَنْطَ

و بخشش نجات میدهد و دورنگ حزن می آرد و دعا نگهدار و ستایش پاک میکند و کریم پاداش نیک میدهد و پاشیدن حق

يَخْزِي وَإِطْرَاحُ ذِي الْحَقِّ مُتَغَيٍّ وَمَحْوُ مُتَرَبِّي الْأَمَانِي غَيٌّ وَمَاضِغُ الْأَعْيُنِ

رسوا کند و انداختن صاحب حرمت گمراهیست و ناکام داشتن امیدواران ظلم است و بخل نمیکند مگر بیخرد و

لَا غَبْنَ إِلَّا ضَنِينٌ وَلَا خُزْنَ إِلَّا شَقِيٌّ وَلَا قَبْضَ رَاحَ تَقِيٌّ وَمَا فِيَّ وَعْدُكَ

نقصان نکرده شود مگر بخیل و در گنجینه نکند مال را مگر بدبخت و دور هم نکشد کفهای دست خود را پرهیزگار و همیشه وعده تو

يَفِي وَآرَاؤُكَ تَشْفِي وَهِلَالُكَ يُضِيءُ مَحْلَكَ لَيْغِضُّ وَالْأَوْكَ تَغْنِي وَ

وفا میشود و فکرهای تو شفا می بخشند و ماه جبین تو روشن است و حلم تو چشم پوشی میکند و نعمتهای تو بی نیازی میسازد و

أَعْدَاؤُكَ تَثْنِي وَحُسَّامُكَ يُفْنِي وَسُعُودُكَ يَقِي وَمَوَاصِلُكَ يَجْبِي فَمَا حِيدَ

دشمنان تو ثنا میگویند و شمشیر تو فنا میکند و دشمن تراوستری تو بلند میکند بزرگی ترا و ملاقات کننده تو بوسه بجبهه سائل میزند

يَقْتَنِي وَسَمَاحُكَ يُغِيثُ وَسَمَاؤُكَ تَغِيثُ وَدَرُّكَ يَفِيضُ وَرَدُّكَ يَغِيضُ

نخیره میکند و جوهر مردی ترا نصرت میکند و سحاب تو باران بے باز و خیر تو روان میشود و بازگردانیدن تو مکروه میکند بزرگی را

وَمُؤَمِّلُكَ شَيْخُ مَحَلَّةٍ وَلَيْسَ لَهُ شَيْءٌ أَمَكَ بِظَنِّ حِرْصِهِ يَثِبُ وَ

و امیدوار تو پیر پست کسبیه میشود و در اسیابه و باقی نماند نزد او چیزی تصدق کرده است ترا امید یکطمع او ازان زنده میشود و

مَدَحَكَ بِنَخْسٍ مُهْمُورُهَا يَجِبُ وَعَرَامُ مَخْفٍ وَأَوَاصِرُهُ تَشِفُّ وَإِطْرَاؤُهُ

ستوده است ترا بسخنهای کز بدند کاهن آنها واجب است و مطلب بسبک است و وسیلهای آن بسیار است و ستودن

يَجْتَذِبُ وَمَلَامُهُ يَجْتَنِبُ وَوَرَاءَهُ ضَفَفٌ مُتَسَهِّمٌ شَظِفٌ وَحَصَّهُمْ جَنَفٌ وَ

محجوب ست وکوهبدن او کناره کرده ومشهور وپس ایشان بسیاری حیال ست سیده ناشناسی ونگی وتنفرق کرده ایشان را

عَمَّهُمْ تَقَشُّفٌ وَهُوَ فِي دَمِيعٍ يُجِيبُ وَقَلْبِهِ يُذِيبُ وَهُمْ تَضِيفٌ وَكَمْ دَنِيفٌ

ظاهر شده گرفت ایشان را نوبالی حال آن شخص را شک ست که چرا چنین ست وبیچاره ست که میگذراند روزگار خود را ومیگوید که همان گرسنه ودرد غم خلیکه زیاده شده

لِمَامُولٍ خَيَّبَ وَاهِمَالِ شَيَّبَ وَعَدُوٍّ يَذُبُّ وَهُدُوٍّ يَتَعَيَّبُ وَلَمْ يَزَعْ وُدَّهُ فَيَغِيضُ

بسبب طلبیکه نومید کرده است مگذاشتن او کسیرا که درد است ودشمنیکه بدزدان میگیرد وفراریکه غائب شده وکجی نکرده است ودوستی او ناقص شود

وَلَا خَبُثَ عَوْدُهُ فَيَقِيضُ وَلَا لَفَتَ صَدْرَهُ فَيَنْقَبِضُ وَلَا نَشَزَ وَصْلُهُ فَيَبْغَضُ

فاسد نیست چیزیکه نابود شود ودرد میداشت سینه او ناشناس ودشمنی ساز واری نکرده است ملاقات او ناخوشی داشته شود

وَمَا يَقْتَضِي كَرَمُكَ نَبْذُ حُرْمَتِهِ فَبَيِّضْ أَمَلَهُ بِتَخْفِيفِ الْمَلِمَّاتِ حَمْدُكَ بَيْنَ

ونمی خواهد کرم تو انداختن آبروی او را پس روا کن حاجت او را بسبب کردن اندوه او منتشر کند ستایش ترا میانه

عَالَمِيهِ بَقِيَّتَ لِأَمَاطَةِ شَجَبٍ وَاعْطَاءِ نَشَبٍ وَمُدَاوَاةِ شَجَنٍ وَمُرَاعَاةِ يَفَنٍ

اهل زمانه تو باقی باشی برای دور کردن اندوه ودوا دادن مال ودوا کردن اندوه وگمین ورعایت کردن پیر فرتوت

مَوْصُولًا لَا يَخْفُضُ وَسُرُورٌ غَضَّ مَا غِشِّي مَعْهَدُ غَنِيٍّ أَوْ خُشِّيَ وَهُمْ غَبِيٍّ وَالسَّلَامُ

پیوسته بعیش وشادمانی تازه مادامیکه قصد کرده نشود محل جاسوس ودلتمند وترسیده نشود از نگان غلط گوئی وسلامت باشی

فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ إِمْلَاءِ رِسَالَتِهِ وَجَلَّى فِي هَيْمَاءِ الْبَلَاغَةِ عَنْ بَسَالَتِهِ رَضَخَ الْجَمَاعَةَ

پس هرگاه فارغ شد از نوشتن رساله خود وظاهر کرد باد دیدن در معرکه بلاغت از شجاعت خود راضی کرد او را جماعت

فِعْلًا وَقَوْلًا وَأَوْسَعَتْ حِفَاوَةً وَطَوْلًا ثُمَّ سَأَلَهُ مِنْ أَيِّ الشِّعَابِ نِجَادُهُ وَفِي

از روی کار دانی روی گفتن وفراخ ساختن او را از جهت بانی بانعام پس ازان پرسید وشد که او کدام قبائل است اصل او ودر

أَيِّ الشِّعَابِ وِجَادُهُ فَقَالَ فَظُمْ غَسَّانَ أُسْرَتِي الصَّمِيمَةُ وَسُرُوجُ تُرْبَتِي

کدامی راه بهاست خانه او پس گفت غسان گروه خویشان خالص من ست ✣ وبلده سروج سرزمین

الْقَدِيمَةُ فَالْبَيْتُ مِثْلُ الشَّمْسِ إِشْرَاقًا وَمَنْزِلَةً جَسِيمَةً وَالرَّبْعُ كَالْفِرْدَوْسِ

قدیم من ست ✣ پس خانه من مثل آفتاب روشنی ست ودر بارگاه بزرگ ✣ ومنزل من مثل جنت ست

مَطِيبَةٍ ۞ وَمُنَزَّهَةٍ وَقِيمَةٍ ۞ وَاهًا لِعَيْشٍ كَانَ لِي ۞ فِيهَا وَلَذَّاتٍ عَمِيمَةٍ

از روی خوشی وپاکیزگی وبهای قدر ۞ عجب ست برای زندگی کردنی که وی ست مرا ودر سروج ولذتهای تمام ۞

أَيَّامَ أَسْحَبُ مُطْرِفِي ۞ فِي رَوْضِهَا مَا ضَاعَ لِلْعَزِيمَةِ ۞ اخْتَالُ فِي بُرْدِ

یاد دارم یکه میکشیدم ردای خود را ۞ ودر باغهای آن جا آنچه ضایع کرده بود قصد من ۞ بخرامیدم در چادر

الشَّبَابِ ۞ وَاجْتَلِي النِّعَمَ الوَسِيمَةَ ۞ لَا أَتَّقِي نُوَبَ الزَّمَانِ وَلَا حَوَادِثَ اللِّمَّةِ

جوانی ۞ ودیدم نعمتهای نیکو را ۞ نمی ترسیدم حوادث زمانه را ۞ ونه سختیهای زمانه را که الی حالا ست ۞

فَلَوَانَّ كَوْبًا مُتْلِفٌ ۞ لِتَلِفْتُ مِنْ كَرْبِي المُقِيمَةِ ۞ أَوْ يَفْتَدِي عَيْشٌ مُضَى لَفَدَيْتُهُ

پس اگر ثابت شدی (مرا) کاهر آینه زایل ست ۞ هر آینه هلاک میشدم از اندوه خود یا فدا میکردم زندگی گذشته را هر آینه فدا میکردی آنرا

مُهْجَتِي الكَرِيمَةَ ۞ فَالمَوْتُ خَيْرٌ لِلْفَتَى ۞ مِنْ عَيْشِهِ عَيْشَ البَهِيمَةِ تَقْتَادُهُ

جان من که عزیز ست ۞ پس مردن نیکوتر ست برای جوان ۞ از زندگی کردن او مثل زندگی چارپایه ۞ میکشد او را

يَدُ المَصَافِي ۞ إِلَى العَظِيمَةِ وَالهَضِيمَةِ ۞ وَتَرَى السِّبَاعَ تَنُوشُهَا ۞ أَيْدِي الضِّبَاعِ

حلقه خواری ۞ بسوی بلاهای بزرگ وشکننده ۞ وی بینی درندگان را که میدرند آنها را ۞ دستهای کفتار آن

المُسْتَضِيمَةِ ۞ وَالذَّنْبُ لِلْأَيَّامِ لَوْ ۞ لَا سْتُوهُمَا لَمْ تَنْبُ شِيمَةْ ۞ وَلَاسْتَقَامَتْ كَائِنَةٌ

مغلوب ذلیل ۞ وگناه برای ایام ست اگر ۞ نبودی شومی ایام مختلف نمیشد عادت ۞ واگر زمانه درست می بود میشد ۞

الأَحْوَالُ فِيهَا مُسْتَقِيمَةْ ۞ ثُمَّ إِنَّ خَبَرَهُ ثَمَا إِلَى الوَالِي فَمَلَّاقَاهُ بِالدَّلَالِي وَ

احوال روم دران مستقیم ودرست ۞ بستر هر آینه رسید خبر او طرف حاکم ۞ پس پر کرد دهان او را از مروارید ها و

وَسَامَهُ أَنْ يَنْضَوِيَ إِلَى أَحْشَائِهِ وَيَلِيَ دِيوَانَ الإِنْشَاءِ فَاحْتَسَبَ الحِبَاءَ

تکلیف کرد او را بسوی اینکه بپیوندد طرف اتباع او ومتولی شود دیوان انشای او را پس کافی شد او را اعطای حاجت

وَتَخَلَّفَ عَنِ الوَلَايَةِ لِلْإِبَاءِ قَالَ الرَّاوِي وَكُنْتُ عَرَفْتُ عُودَ شَجَرَتِهِ قَبْلَ الِانْقِلَاعِ

ومانع آمد او را از والی شدن اعراض او گفت راوی بود دم که می شناختم شاخ درخت او را پیش از رسیدن

ثَمَرَتِهِ وَكِدْتُ أُنَبِّهُهُ عَلَى عُلُوِّ قَدْرِهِ قَبْلَ اسْتِتَارَةِ بَدْرِهِ فَأَوْحَى إِلَيَّ

باراو ۞ ونزدیک بود م که بیاگاهم بر بلندی رتبه او پیش از روشن شدن ماه کامل پس اشارت کرد بسوی من

بالإشارة فلمّا خفيت عن عينه أجرّد عضبه من جفنه فلما خرج بطين الحرج وفصل

بالاشارة فلما خفيت عن عينه اجرد عضبه من جفنه فلما خرج بطين الحرج وفصل

فأرا بالفلج شتيتر قاضيا حق الرعاية ولاحيا لمن رفض الولاية

بحالیکه رسیده بود بنظر همراه او چنانکه رفتم برای ادا کردن حق رعایت او و ملامت کننده بود هر ابر ترک مکوست و یوان

فأعرض متبسما وأنشد مترنما لأظلم لجوب البلاد مع المترنة أحب إلي

پس روگردانید بحالیکه تبسم میکرد و خواند شعر بحالیکه سرایندهٔ بود هر آئینه قطع بلاد با نغمه دوست تر است بسوی من

من المرتبة لأن أولاها لهم نبوة ومعتبة يا لها معتبة وما فيهم

از منزلت چه چرا که هر آئینه حاکمان برای آنها فلت بست و عتاب بست ای عجب عتاب و ملامت کسیکه

من يترب الصنع ولا من يشيد ما ربه فلا يخدعنك لموع السراب

اصلاح کند احسان را نیست کسیکه تمام کند چیز را که ترسیده شده است و را پس هر آئینه فریب ندهد ترا درخشیدن سراب

ولا تات أمرا إذا ما استبه فكم حالم سترته حلمه وآذرته الروع لما انتبه

و میا کار بر او وقتیکه مشتبه شود پس بسا بیننده خواب که پوشیده باشد او را حواب او و رسیده است او را خوف وقتیکه بیدار شد

المقامة السابعة البرقعيدية حكى الحارث بن همام قال

مقامه هفتم مشهور به برقعیده حکایت کرد حارث پسر همام گفت

أزمعت يوما من برقعيد وقد شممت برق عيد تكرهت الرحلة

عزم کردم روزی از برقعید و بتحقیق بوئیدم برق عید را کراهت کردم رحلت

عن تلك المدينة أو أشهد بها يوم الزينة فلما

از آن شهر یا حاضر شوم در آن شهر روز زینت پس چون

أطل بفرضه ونفله وأجاب بخيله ورجله اتبعت السنة في

نزدیک شد آنروز بفرض خود و نفل خود و بکشید بسوار خود و پیاده خود را پیروی کردم طریقهٔ نبوی را در

لبس الجديد وبرزت منهم من برقعيد وحين التام جمع المصلى

پوشیدن جامهٔ نو و بیرون آمدم با کسیکه بیرون آمد برای رفتن عیدگاه وقتیکه فراهم آمد گروه عیدگاه

وَانْتَظَمَ وَاخَذَ الزِّحَامُ بِالْكَظَمِ طَلَعَ شَيْخٌ فِي شَمْلَتَيْنِ مَحْجُوبُ الْمُقْلَتَيْنِ
وآراسته شد و گرفت انبوه مردم برآمدن نفس را الا ظاهر شد پیری در دو پلاس که پرده داشت سر و دو پیوله چشم او ای گرشد

وَقَدْ اعْتَضَدَ شِبْهَ الْمِخْلَاةِ وَاسْتَقَادَ بَعِيرًا كَالْيَعْلَاةِ فَوَقَفَ وَقْفَةً
و سر آینه در بازو آویخته بود و چیزی بصورت توبره قائد و را سر بر گرفت پیر زنی و بمثل زن خوبل بپای استوان شیخ مثل استوان کسیکه

مُتَهَافَتٍ وَحَيَّى تَحِيَّةَ خَافِتٍ وَلَمَّا فَرَغَ مِنْ دُعَائِهِ أَجَالَ خَمْسَهُ
بیفتد و سلام کردن بمثل سلام کردن بپست آواز و هر گاه فارغ شد از دعای خود گردانید پنجه خود را

فِي وِعَائِهِ فَأَبْرَزَ مِنْهُ رِقَاعًا قَدْ كُتِبْنَ بِأَلْوَانِ الْأَصْبَاغِ فِي أَوَانِ الْفَرَاغِ
در آوند خود پس بیرون آورد از ان رقعها را که هر آینه مکتوب بود بند بر نگهای مختلف در ایام فرصت

فَنَاوَلَهُنَّ عَجُوزَهُ الْخَيْرُونَ وَأَمَرَهَا بِأَنْ تَتَوَسَّمَ الزَّلُونَ فَمَنْ آنَسَتْ
پس داد آن رقعها پیر زن خود را که سن رسیده قوی بود و حکم کرد و را باینکه در یابد مشتری را و آن را پس کسیکه آن عجوزه بیند

نَدَى يَدَيْهِ أَلْقَتْ وَرَقَةً مِنْهُنَّ بَدَيْهِ فَأَتَاهُ لِي لِقَدْرِهِ الْمَعْتُوبُ رُقْعَهُ
عطا را پیش او بیند از و رقعه را از ان رفاع نزد او گفت عادت پس مقدر کرد برای من تقدیر خشم گرفته شده پاره کاغذ که

فِيهَا مَكْتُوبٌ نَظْمٌ لَقَدْ أَصْبَحْتُ مَوْقُوذًا بِأَوْجَاعٍ وَأَوْجَالِ
در ان نوشته بود هر آینه گشتم مضروب بضرب سخت ✤ بدردها و ترسها

وَمَمْنُوًّا بِمُحْتَالٍ وَمُغْتَالٍ وَخَوَّانٍ مِنَ الْإِخْوَانِ قَالَ لِي الْإِقْلَالُ
و آزموده شده بمکر ✤ و بسیار حیله گر ناگاه کشنده ✤ و بسیار خائن از برادران ✤ دشمنی کننده بمن بسبب تنگدستی ✤

وَعُمَالٍ مِنَ الْعُمَّالِ فِي تَضْلِيعِ أَعْمَالِي فَكَمْ أُصْلِي بِأَذْحَالٍ وَأَمْحَالٍ وَتَرْحَالٍ
و سعی فرمودن از عاملان ✤ و بر کج کردن کارهای من ✤ پس تا چند بسوزم در رنجها و تنگدستی ✤ و فقرها و کثرت سفر ✤

وَكَمْ أُخْطَرُ فِي بَالٍ وَلَا أُخْطَرُ فِي بَالٍ مَضَيْتُ الدَّهْرَ لَمَّا جَارَ أَطْفَالِي أَطْفَالِي
و تا چند خرامم در جامه کهنه ✤ و خطور نکنم در دل کسی ✤ پس گذاشتم زمانه را وقتیکه ✤ جور میکرد میگذشت برای من بچگان مرا

فَلَوْلَا أَنَّ أَشْبَالِي وَأَغْلَالِي وَأَغْلَالِي لَمَا جَهَرْتُ آمَالِي لِأَلٍّ وَلَا وَالِي
پس اگر نمیبود هر آینه طوقهای من ✤ و قیدهای من و رکابهای من ✤ هر آینه آماده نمیکردم آرزوهای خود ✤ بسوی خویشان و بسوی حاکم

وَلَا جَرَرْتُ أَذْيَالِي عَلَى مَسْجِدِ إِذْلَالِي فَخَرَجْتُ أَبْغِي آخِرَى بِي وَأَسْمَالِي
نمی کشیدم و ژنهای خود را بر محل خواری خود ۔ پس طلاق مسجد من سزاوار تر است بمن بشوی ها های کهنه من

أَسْمَالِي فَهَلْ حَرِيٌّ بِي تَخْفِيفٌ أَثْقَالِي بِمِثْقَالٍ وَيُطْفِئُ حَرَّ بَلْبَالِي بِبِرْبَالٍ
بلند تر است حال ۔ پس آیا سزاوار است کہ بکاہند سبک کردن ۔ اگر ژنهای من بیک مثقال ۔ و فرو کند گرمی اندوہ من بہ بیرہن

وَسِرْوَالٍ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا اسْتَعْرَضْتُ حُلَّةَ الْأَبْيَاتِ نَقَّبْتُ إِلَى
و زیر جامہ ۔ گفت حارث پسر ہمام پس ہرگاہ عرض نہادم جادر یہائی ابیات را آرزومند شدم طرف

مَعْرِفَةِ مُلْحِمِهَا وَرَاقَمِ عَلَمِهَا فَنَاجَانِي الْفِكْرُ بِأَنَّ الْوُصْلَةَ الْيَسِيرَ الْمَجْزُورَ أَفَانِي
شناختن بافندہ آن و نگارندہ علم آن پس پنہان گفت بمن اندیشہ باینظور کہ وسیلہ بسوی او پیرزنست نفوذی دارد مرا

بِأَنَّ حُلْوَانَ الْمَعْرُوفِ يَجُوزُهُ فَرَصَدْتُهَا وَهِيَ تَسْتَقْرِي الصُّفُوفَ صَفًّا
باینکہ مزدوری آگاہندہ رواست پس منتظر شدم او را حال آنکہ او جستجو میکرد صفہا را صف را

صَفًّا وَتَسْتَوْكِفُ الْأَكُفَّ كَفًّا كَفًّا وَمَا إِنْ يَنَالُهَا عَنَاءٌ وَلَا يَرْتَشِي عَلَى
بعد صف و چکیدن انجواست دستہا را دست را بعد دست و حاجت روا نمیکرد او را مشقت رنجانیدہ نمیشد بر

يَدَيْهَا إِنَاءٌ فَلَمَّا الَّذِي اسْتَعْطَفَهَا وَكَدَّهَا مَطَافُهَا عَادَتْ بِلَا مُسْتَرْجَعٍ
دست او آوندی پس ہرگاہ نافع نشد نرمی کردن او و رنج رسانیدن او را گردیدن او رجوع نمود باسترجاع

وَمَالَتْ إِلَى إِرْجَاعِ الرِّقَاعِ وَأَنْسَاهَا الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رُقَيْعِي فَلَمْ أَعُجْ إِلَى
و میل کرد بسوی باز گرفتن رقعہا و فراموش ساخت او را شیطان یاد رقعہ من پس باز نگشت بسوی

بُقْعَتِي وَأَبْتُ إِلَى الشَّيْخِ بِأَكْبَرِ يَأْسٍ مِمَّا نِلْتُهُ مِنْ مَالٍ لِلزَّمَانِ فَقَالَ أَنَا بِاللَّهِ
مکان من و باز آمد بسوی پیر بجائیکہ گریان بود بسبب حرمان مشکوہ کنندہ بود بمشقت زمانہ را پس گفت شیخ ہر آئینہ ما برای خدائیم

وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ أَنْشَدَ نَظْمًا لَمْ يَبِقَ
و واگذاریم کار خود را بسوی خدا تعالی و نیست حول از معصیت نیست قوت بر عبادت مگر بسبب خدا تعالی پس بخواند نظمی

صَافٍ وَلَا مُصَافٍ وَلَا مُعِينٌ وَلَا مُعِينٌ وَفِي الْمَسَاوِي بَدَا التَّسَاوِي فَلَا
خالص و نہ صادق در محبت ۔ و نہ کریم و نہ اعانت کنندہ ۔ و در بدیہا ظاہر شد مساوات ۔ پس نہ

أمينٌ ولا تثمين ثم قال لها منّي لنفسك وعديها واجمعي الرقاع وعُدّيها

امین و بهندوست و نه گران بها بعده گفت شیخ او را بآرزو دار نفس را بوعده کن او را جمع کن رقعها را و شمار کن انها را

فقالت لقد عددتها لما استعددتها فوجدت يد الضياع قد فالت

پس گفت پیر زن هر آینه شمردم آنرا و قتیکه باز پس گرفتم آنرا پس یافتم دست ضایع کردن را هر آینه هلاک کرد

بحدي الرقاع فقال تعسًا لك يا لكاع أخرمين ويحك للقنص والحبالة

یکی را از رقعها پس گفت شیخ هلاکی باد ترا ای حقیره آیا محروم شدی وای بر تو شکار را و دام را

والقبس والذبالة إنها لضفت على إبالة فانصاعت تقتص مدرجها

و پارهٔ آتش را و فتیله را هر آینه این حالت بتحقیق باری بر بار بزرگ است پس برگشت آن زن که بجست رفتن خود را

وتنشد مدرجها فلما دانتني وثنت بالرقعة درهمًا وقطعة وقلت

و بجست رفتن خود را پس هر گاه نزدیک شد بمن پیوستم بارقعه که داشتم درهم را و پارهٔ درهم را و گفتم

لها إن رغبت في المشوف المعلم واشرت إلى الدرهم فوحي بالتسليم

اگر خواهش کنی در درهم صاف منقش و اشارت کردم بسوی درهم پس ظاهر کن راز مخفی را

وإن أبيت أن تشري فخذي لقطعة واسرحي فمالت إلى استخلاص

و اگر انکار کنی از بیان آن پس بگیر پارهٔ درهم و برو پس خواهش کرد بسوی خاص کردن

البدر التم والأبابيل الهم وقالت دع جدالك وسل عما بدا لك فاستطلعتها

بدر کامل در دشمن بزرگ و گفت بگذار خصومت خود را و بپرس از انچه پدید آمده است ترا پس آگاهی خواستم

طلع الشيخ وبلديه والشعر وناسج بردته فقالت إن الشيخ من

از و خبر شیخ و وطن او را و خبر شعر و بافنده جامهٔ مخطط او را پس گفت که هر آینه پیر از

أهل سروج وهو الذي وشى الشعر المنسوج ثم خطه

اهل سروج است و او کسیست که زینت داد شعر بافته را پس رد کرد

الدرهم خطفة الباشق ومرقت مروق السهم الراشق فمال لي قلبي

درهم را بچنگال باشه صید را و گذشت بچه در گذشتن تیر انداخته شده از صید پس پیدا شد در دل من

أَنَّ أَبَا زَيْدٍ هُوَ الْمُشَارُ إِلَيْهِ وَنَاجَزْتُهُ لِمُصَابِهِ بِبَاطِنِيَّهِ وَأَثَرْتُ أَنْ أُفَاجِئَ

سلیم کہ ابازید ست کہ اشارہ کردہ شدہ است بوی و بغیرخت اندوہ من بسبب مصیبت او بہرد و حشمش و اختیار کردم اینکہ ناگاہ در سرم او

وَأُنَاجِيَهُ لَا عُجْمَةً عُودٍ فِرَاسَتِي فِيهِ وَمَا كُنْتُ لِأَصْلَ اللَّيْثِ إِلَّا بِخَطْيِ رِقَابِ

و راز گویم او را تا بیازمایم عجب و آتش خود را در وی و نبودیم تا بر شم بسوے او مگر بخا و ز کردن گردنہاے

الْجَمْعِ الْمَنْهِيِّ عَنْهُ فِي الشَّرْعِ وَعِفْتُ أَنْ يُنَادَى بِي قَوْمٌ أَوْ

جماعت کہ ممنوع ست در شرع و کراہت کردم اینکہ ازیت یا بد از من قوم یا

يُسِيرَ إِلَيَّ لَوْمٌ فَسَدَلْتُ بِمَكَانِي وَجَعَلْتُ شَخْصَ قَيْدِ عِيَانِي إِلَى

در گذرد بسوی من ملامت پس ملازم شدم بجای خود و گردانیدم خنبہ او را بند نظر خود تا آنکہ

أَنِ انْقَضَتِ الْخُطْبَةُ وَحَقَّتِ الْوَثْبَةُ فَخَفَفْتُ إِلَيْهِ وَتَوَسَّمْتُهُ عَلَى

بسر آمد خطبہ و واجب شد برخاستن پس زود رسیدم بسوے او و دریافتم او را بر

الْتِحَامِ جَفْنَيْهِ فَإِذَا الْمُعَيْتِي الْمُعَيَّتَةُ ابْنُ عَبَّاسٍ وَفِرَاسَتِي فِرَاسَتُهُ يَأْسٍ

پیوستہ شدن ہر دو پلک او پس ناگاہ دریافتم کہ ابن عباس بود و فراست من فراست ایاس بود

فَعَرَّفْتُهُ حِينَئِذٍ شَخْصِي وَأَقْرَرْتُهُ بِأَحَدِ قُمُصِي وَأَهْبَتُ بِبَعْلَى قُرْصِيٍّ فَشَ

پس شناسا کردم با بو زید ناگاہ خود را و گزیدم او را بیکی از قمیصہاے خود و خواندم او را بسوی گروہ ناگاہ خوردیس شتابند

لِعَارِفَتِي وَعِرْفَانِي وَلَبَّى دَعْوَةَ رُعْفَانِي وَانْطَلَقَ وَيَدِي زِمَامُهُ وَظِلِّي

از نکوئی من و شناختن من و قبول کرد دعوت نانہاے من پس رفت بجا یکہ دست من مہار او بود و سایہ من

إِمَامُهُ وَالْعُجُورُ ثَالِثُهُ إِلَّا تَانِي وَالرَّتِيبُ الَّذِي لَا يَخْفَى عَلَيْهِ خَافِي فَلَمَّا

پیش او و پیر زن سوم از سگہاے دیگران بود و نگہبانیکہ کہ پوشیدہ نیست بر وے چیزی بخشای خدا تعالی و ہر گاہ

اسْتَحْلَسَ وَكُدْيَتِي وَأَحْضَرْتُهُ عُجَالَةَ مَكْنَتِي قَالَ لِي يَا حَارِثُ أَمَعَكَ ثَالِثٌ

ملازم شد خانہ مرا و حاضر آوردم او را ما حضر قدرت خود گفت او را اے ای حارث آیا با ما ست سوم

فَقُلْتُ لَيْسَ إِلَّا الْعُجُوزُ قَالَ مَا دُونَهَا سِرٌّ مَحْجُوزٌ كُمْ قَفِيَّ

پس گفتم نیست مگر پیر زن پس گفت نیست نزد او راز باز داشتہ شدہ پستر کشادہ

كَرِيمَتَهُ وَرَأَيْتُ أُمَيَّتَهُ فَإِذَا سِرَاجَا وَجْهِهِ يَقِدَانِ كَأَنَّهُمَا الْفَرْقَدَانِ

دو چشمان خود را دوخته‌اند و چشمان خود را بس ناگاه دو چراغ روی او روشن شده‌اند گویا که آن هر دو دو ستاره‌اند

فَابْتَهَجْتُ بِسَلَامَةِ بَصَرِهِ وَعَجِبْتُ مِنْ غَرَائِبِ سِيَرِهِ وَلَمْ يُلْقِ فِي قَرَارِ

پس شاد شدم بسلامت چشمانی او و شگفت داشتم از نوادر سیر تهاے او و باقی نماند مرا آرام

وَلَا طَاوَعَنِي اصْطِبَارٌ حَتَّى سَأَلْتُهُ مَا دَعَاكَ إِلَى التَّعَامِي مَعَ

و اطاعت نکرد مرا شکیب تا آنکه پرسیدم او را چه چیز خواند ترا بسوے کور ظاهر کردن با وجود

سَلَامَةِ الْمَعَامِي وَجُوبُكَ الْمَوَامِي وَإِيغَالُكَ فِي الْمَرَامِي فَتَظَاهَرَ

رفتن تو در راههای ناداشته و بریدن تو صحراها را و تیز راندن تو در شهرها بس مدد طلب نمود

بِالْكُنَةِ وَتَشَاغَلَ بِاللُّهْنَةِ حَتَّى إِذَا قَضَى وَطَرَهُ أَثَارَ إِلَيَّ نَظْرَهُ وَأَنْشَدَ

از لکنت مشغول شد بطعام ناشتا و تغافل کرد تا وقتیکه برآورد حاجت خود را تیز کرد بسوے من نظر خود را و خواند

نَظْمًا وَلَمَّا تَعَامَى الدَّهْرُ وَهُوَ أَبُو الْوَرَى عَنِ الرُّشْدِ فِي أَنْحَائِهِ وَمَقَاصِدِهِ

شعر و هرگاه که کور نمود خود را زمانه حال آنکه او پدر عالم است باز راه راست در طریقهاے خود و اغراض خود

تَعَامَيْتُ حَتَّى قِيلَ إِنِّي أَخُو عَمًى وَلَا عَارَ أَنْ يَحْذُو الْفَتَى حَذْوَ وَالِدِهِ ثُمَّ

کور نمودم خود را تا آنکه گفته شد هر آینه من صاحب کوری هستم و شگفت نیست که کار کند پسر مثل کار پدر خود پس از ان

قَالَ لِي انْهَضْ إِلَى الْمُخْدَعِ فَأْتِنِي بِغَسُولٍ يَرْوِي الطَّرْفَ وَيُبْقِي لُكَّتَهُ وَ

گفت برخیز و برو طرف حجره پس بیار برای من آنچه دست بآن شوینده کند در عجب آرد چشم را و پاک کند پنجه را و

يُنَقِّي الْبَشَرَةَ وَيُعْطِرُ النُّكْهَةَ وَيَشُدُّ اللِّثَةَ وَيُقَوِّي الْمَعِدَةَ وَلْيَكُنْ نَظِيفَ

نیکو کند ظاهر جلد را و خوشبو کند هوای دهن را و محکم کند گوشت گرداگرد دندان را و قوت دهد معده را و باید که باشد پاکیزه

الظَّرْفِ أَرِيحَ الْعَرْفِ فَتِيَّ الدَّقِّ نَاعِمَ اللَّمْسِ تَحْسَبُهُ اللَّامِسُ ذَرُورًا

آوند دمیده خوشبو تازه کوفته نیکو سائیده گمان کند او را لمس کننده زرور

وَيُخَالُهُ النَّاشِقُ كَافُورًا وَاقْرُنْ بِهِ خِلَالَةً نَقِيَّةَ الْأَصْلِ مَحْبُوبَةَ الْوَصْلِ

و خیال کند او را بوینده کافور و نزدیک کن بآن خلالیکه پاکیزه اصل باشد دوست داشته شده باشد وصل او

٤٧

أَنِيقَةَ الشَّكْلِ مِدْعَاةً إِلَى الْأَكْلِ لَهَا نَحَافَةُ الصَّبِّ وَصَفَالَةُ الْعَضْبِ وَالْأَلَّةِ
نیکو صورت باشد خواننده طرف خوردن برای او لاغری عاشق باشد وصفای شمشیر و آله

الْحَرْبِ وَلَدُونَةُ الْغُصْنِ الرَّطْبِ قَالَ فَنَهَضْتُ فِيمَا أَمَرَّ لَا أَدَّرِ أَعَنْهُ
جنگ باشد ای تیزی وصفا و نرمی شاخ تر گفت حارث پس برخاستم در چیزیکه حکم کرده بود تا دور کنم از و

الْغَمُّ وَلَمْ أَهِمْ إِلَى أَنَّهُ قَصَدَ أَنْ يَخْدَعَ بِإِذْخَالِي لِمُخْدَعٍ وَلَا تَظَنَّيْتُ
بوی گوشت و چربی راه گمان نمیبردم بسوی اینکه هر آینه او قصد کرده است فریب را بدر آوردن من بحجره او گمان نه بردم

أَنَّهُ سَيَخْرُجُ مِنَ الرَّسُولِ فِي اسْتِدْعَاءِ الْخِلَالَةِ وَالْغَسُولِ فَلَمَّا عُدْتُ
هر آینه او استخراج کرده است از فرستاده شده در طلب کردن خلال و غسول پس هرگاه بازگشتم

بِالْمُلْتَمَسِ فِي أَقْرَبَ مِنْ رَجْعِ النَّفَسِ وَجَدْتُ الْجَوَّ قَدْ خَلَا وَالشَّيْخَ
بامطلوب ابوزید در نزدیک تر از بازآمدن دم بافتن مکان را که هر آینه خالی است و پیر مرد

وَالسَّيْخَةَ قَدْ أَجْفَلَا فَاسْتَشَطْتُ مِنْ مَكْرِهِ غَضَبًا وَأَوْغَلْتُ فِي أَثَرِهِ طَلَبًا
و پیر زن هر آینه رفتند پس برافروخته شدم از فریب او از روی خشم و شتافتم در پی او از روی طلب

فَكَانَ كَمَنْ قَبَسَ فِي الْمَاءِ أَوْ عَرَجَ بِهِ إِلَى عِنَانِ السَّمَاءِ **الْمَقَامَةُ**
پس بود مثل کسیکه فرو رفت در آب یا بالا برده شد طرف ابر آسمان مقامه

الثَّامِنَةُ الْمَعَرِّيَّةُ أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ رَأَيْتُ مِنْ أَعَاجِيبِ الزَّمَانِ
هشتم مشهور به معریه خبر داده است حارث پسر همام گفت دیدم از شگفت ترین زمانه

أَنْ تَقَدَّمَ خَصْمَانِ إِلَى قَاضِي مَعَرَّةِ النُّعْمَانِ أَحَدُهُمَا قَدْ ذَهَبَ مِنْهُ
اینکه پیش آمدند دو خصومت کننده طرف قاضی شهر معره که قریب کوه نعمان است یکی از ان هر دو بود که هر آینه رفته بود از و

الْإِطْيَانُ وَالْآخَرُ كَاتَهُ قَضِيبُ الْبَانِ فَقَالَ الشَّيْخُ أَيَّدَ اللَّهُ الْقَاضِيَ كَمَا
خودون و جماع کردن دیگر از انها گویا که او شاخ درخت بان بوده است پس گفت شیخ مدد کند خدا تعالی قاضی را چنانکه

أَيَّدَ بِهِ الْمُتَقَاضِيَ أَنَّهُ كَانَتْ لِي مَمْلُوكَةٌ رَهِيقَةٌ لَقَدْ أَسِيلَةُ الْخَدِّ صَبُورٌ
قوی کرده است باو طلب کننده حق را هر آینه شان این است که بود برای من کنیزی سوزن لب است بالا کشیده رخسار صبر کننده

عَلَى الْكَدِّ تَخُبُّ اَحْيَانًا كَالنَّهْدِ وَتَرْقُدُ اَطْوَارًا فِي الْمَهْدِ وَتَجِدُّ فِي تَمُوزَ
برشقت چو سیر میرود و در اوقات مثل اسپ جسیم و سبکخواب هنگام رهوار و مرکب باد رفتار
مَسَّ الْبَرْدِ ذَاتُ عَقْلٍ وَعِنَانٍ وَحَدٍّ وَسِنَانٍ وَكَفٍّ بِبَنَانٍ وَفَمٍ بِلِسَانٍ
سودن سودان صاحب بستگی در رشته و صاحب رشته است خداوند تدبیری و تندی و پنجه با سر انگشتان و دهان بی زبان است
تَلْدَغُ بِلِسَانٍ نَضْنَاضٍ وَتَرْفُلُ فِي ذَيْلٍ فَضْفَاضٍ وَتَجُلُّ فِي سَوَادٍ وَبَيَاضٍ
میگزد بزبان مار جنبانندهٔ زبان و میخزد در دامان وسیع و نمودار میشود در سیاهی و سپیدی
وَتُسْقِي وَلَكِنْ مِنْ غَيْرِ حِيَاضٍ نَاصِحَةٌ خَدْعَةٌ خُبَاثَةٌ طَلْعَةٌ مَطْبُوعَةٌ عَلَى
و آب داده میشود مگر از غیر حوضها و زنده دلیست فریبنده بسیار پنهان و بسیار خود نماست ساخته شده است بر
الْمَنْفَعَةِ وَمِطْوَاعَةٌ فِي الضِّيقِ وَالسَّعَةِ اِذَا قَطَعْتَ وَصَلَتْ وَمَتَى فَصَلْتَهَا
سودمندی و بسیار طاعت کننده است در تنگی و فراخی و قتیکه بریدی جامه را پیوند دهد و هرگاه جدا کنی او را
عَنْكَ انْفَصَلَتْ وَطَالَمَا خَدَمَتْكَ فَجَمَلَتْ وَرُبَّمَا جَنَتْ عَلَيْكَ فَالَمَتْ
از خود جدا شود و بسیار وقت خدمت کند تو را پس زینت میدهد تو را و بیشتر گنهکار شد بر تو پس اندوه داد ترا
وَمَلَمَلَتْ وَاِنَّ هٰذَا الْفَتَى اسْتَخْدَمَنِيهَا لِغَرَضٍ فَاَخَذْتُهَا اِيَّاهَا بِلَا عِوَضٍ
و تغیر کرد و همانا این جوان خواست از من خدمت او را بسبب حاجت پس خدمت کردم برای او مملوکه را بغیر عوض
عَلَى اَنْ يَجْتَنِيَ ثَمَرَهَا وَلَا يُبَالِغَهَا اِلَّا وُسْعَهَا فَاَوْلَجَ فِيهَا مَتَاعًا وَاَطَالَ
بر اینکه بچیند و گیرد میوه آن را و نکوشاند او را مگر بسبب توانائی آن پس داخل کرد در او متاع خود را و دراز کرد
بِهَا اسْتِمْتَاعَهُ ثُمَّ اَعَادَهَا اِلَيَّ وَقَدْ اَفْضَاهَا وَبَدَّلَ عَنْهَا قِيمَةً لَا اَرْضَاهَا
بآن مملوکه فائده گرفتن خود را پس از آن باز داد او را و ایمن و حال آنکه هر دو را او را بهر یک کرد و داد از آن قیمتی که راضی نمیشوم بآن
فَقَالَ الْحَدَثُ اَمَّا الشَّيْخُ فَاَصْدَقُ مِنَ الْقَطَا وَاَمَّا الْاِيضَاءُ فَقَرَطَ عَنْ خَطَا
پس گفت نوجوان لیکن پیر پس راست گوتر است از مرغ نمکزار و لیکن انضار پس صادر شد خیرا از قصد
وَقَدْ رَاهَنْتُهُ عَنْ اَرْشِ مَا اَوْهَنْتُهُ مَمْلُوكًا لِيَ مُتَنَاسِبَ الطَّرَفَيْنِ
و هر آینه گرو دادم او را بر تاوان چیزیکه سست کردم او را بندهٔ خود را که همدیگر موافقند هر دو طرف او

مُنْتَسِبًا إِلَى الْقَيْنِ نَفِيًّا مِنَ الدَّنَسِ وَالشَّيْنِ يُقَارِنُ مَحَلَّهُ سَوَادُ الْعَيْنِ

کہ نسبت دارد بطرف حداد پاک ست از چرک وعیب نزدیک ہست جاے او سیاہی چشم را

يَشْفِي الْإِحْسَانَ وَيُنْشِئُ الْاِسْتِحْسَانَ وَيُغْدِي الْإِنْسَانَ وَيُتَاحُ لَهُ

ظاہر میکند نیکے را وپیدا میکند خوبی وخوش آیندگی را وخورش میدہد مردم دیدہ را ونگاہ میدارد

اللِّسَانُ إِنْ سُوِّدَ جَادَ أَوْ سُمَّ أَجَادَ وَإِذَا زُوِّدَ وَهَبَ الزَّادَ وَمَتَى اسْتُزِيدَ

زبان را اگر سیاہی دور کردہ شود بخشش کند واگر نشان کند نیکو سازد وچیزے کہ نشناختہ شود بشناسد لوستہ را وہر گاہ زیادت او خواہند

زَادَ لَا يَسْتَقِرُّ بِمَغْنًى وَقَلَّ مَا يَنْكِي إِلَّا مَنْ لَيْسَ بِمَوْجُودٍ وَيَسْمُو عِنْدَ

افزون میدہد وآرام نمیگیرد در مکانی واندک ست کہ نکاح کند مگر دوبار سخاوت میکند چیزیکہ پیش او ست وبلند میشود وقت

جُودِهِ وَيَنْقَادُ مَعَ قَرِينَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ طِينَتِهِ وَيَتَمَتَّعُ بِزِينَتِهِ

بخشش خود وملیع میشود باز وجہ خود اگرچہ نباشد از سرشت او وبرخورداری گرفتہ میشود از آرایش او

وَإِنْ لَمْ يُطْمَعْ فِي لِينَتِهِ فَقَالَ لَهُمَا الْقَاضِي إِمَّا أَنْ تُبِينَا وَإِلَّا فَبِينَا

اگرچہ امید داشتہ نمیشود در نرمی او پس گفت باہر دو مخاصمین قاضی یا اینکہ آشکار کنید قصہ خود را واگرنہ دور شوید

فَابْتَدَرَ الْغُلَامُ وَقَالَ نَظْمٌ أَعَارَ نَثْرًا إِبْرَةً لِأَرْفُوَ أَطْمَارًا

پس شتافت جوان وگفت عاریت داد مرا پیرہن سوزنی تا بدوزم جامہاے کہنہ را

عَفَاهَا الْبِلَى وَسَوَّدَهَا فَاخْرَمَتْ فِي يَدِي عَلَى خَطَإٍ مِنِّي فَجَنَبْتُهَا

تغیر کردہ او را کہنگی وسیاہ کردہ است او را پس شکست سوزن آن در دست من بر خطا پس از من ہر گاہ کشیدم

مَقْوَدَهَا فَلَمْ تَرَ الشَّيْخُ أَنْ يُسَامِحَنِي بِأَرْشِهَا إِذْ رَأَى تَأَوُّدَهَا بَلْ قَالَ

رشتہ او را پس ندید شیخ اینکہ مسامحت کند مرا بتاوان وقتیکہ دید شکستگی آن بلکہ گفت

هَاتِ إِبْرَةً تُمَاثِلُهَا أَوْ قِيمَتَهَا بَعْدَ أَنْ تَجِدَهَا وَاعْتَاقَ مِيلِي رَهْنًا لَدَيْهِ

بیار سوزنیکہ مثل آن باشد یا بہاے پس از انکہ جست ونیکو کنی آن نمیت را وگرفت میل من بگرد نزد خود

وَنَاهِيكَ بِهَا سُبَّةً تَزَوَّدَهَا فَالْعَيْنُ مَرْهُونَةٌ لِرَهْنِهِ وَيَدِي تَقْصُرُ

پس ست ترا این خصلت از عیب کہ توشہ کردہ است شیخ آنرا پس چشم من بجاے سر مہ است بسبب گرو میل ودست من کوتاہ است

عَنْ اَنْ تَفُكَّ مُرُوْدَهَا ۔ فَاسْبُرْ بِذَا الشَّرِّ غُوْرَ مَسْكَنَتِيْ ۔ وَاِرْثِيْ

از خلاص کردن میل چشم ؛ پس بیازما از ین بیان غایت فقر من ؛ و رحم کن

لِمَنْ لَمْ يَكُنْ تَعَوَّدَهَا ۔ فَاَقْبَلَ الْقَاضِيْ عَلَى الشَّيْخِ وَقَالَ اِنَّهُ بِغَيْرِ

برای کسیکه عادت نکرده باشد بآن مسکنت ؛ پس رو آورد قاضی بر شیخ و گفت زیاده کن سخن را بغیر آمیزش

تَمْوِيْهٍ فَقَالَ نَظْمٌ اَقْسَمْتُ بِالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَمَنْ ۔ حَجَّ تَمَامَ مِنَ النَّاسِكِيْنَ

کذب ؛ پس گفت شیخ سوگند میخورم باعلامت حج و بکسانیکه جمع کرده است از حاجیان

خَيْفُ مِنِّيْ ۔ لَوْ سَاعَفَتْنِي الْاَيَّامُ لَوْ تَرَكَنِيْ ۔ مُرْتَهِنًا مِيْلَهُ الَّذِيْ رَهَنَا

خیف کنایست ؛ اگر مدد میکرد مرا زمانه نمیدیدی مرا ؛ رهن گیرنده میل او را که گرو کرده است جوان

وَلَا نَصَدَّيْتُ اَبْتَغِيْ بَدَلًا ۔ مِنْ اِبْرَةٍ غَالَهَا وَلَا ثَمَنًا ۔ لٰكِنَّ

و نه نیامدی بجانبیکه میخواستم عوض ؛ از سوزنیکه تباه کرد آن را و نه میخواستم بها ؛ مگر

قَوْسَ الْخُطُوْبِ تَرْشُقُنِيْ ۔ بِمُصْمِيَاتٍ مِنْ لَهْفَنَا وَهُنَا ۔ وَخُبْرُ

کمان حوادث تیر اندازی میکند مرا ؛ با تیرهای کشنده از نجا و آنجا ؛ و امتحان

حَالِيْ كَخُبْرِ حَالَتِهِ ۔ ضُرًّا وَبُؤْسًا وَغُرْبَةً وَضَنًى ۔ قَدْ عَدَلَ الدَّهْرُ بَيْنَنَا

حال من مثل امتحان حال آن جوان است ؛ از روی گزند و بدحالی و مسافرت و لاغری ؛ هر آئینه انصاف کرد زمانه میان ما دو

فَاَنَا ۔ نَظِيْرُهُ فِي الشَّقَاءِ وَهُوَ اَنَا ۔ لَا هُوَ يَسْتَطِيْعُ فَكَّ مُرُوْدِهِ ۔ مَا غَدَا

پس من ؛ مانند او در بدبختی و او مثل من است ؛ نه او توانائی دارد خلاص میل خود را ؛ هرگاه گردید

فِيْ يَدَيَّ مُرُوْدُهَا ۔ وَلَا مَجَالِيْ لِضِيْقِ ذَاتِ يَدَيَّ ۔ فِيْهِ اِتِّسَاعٌ لِلْعَفْوِ

در دست من گرو ؛ و نه مجال من است بسبب تنگی حال من ؛ که در ان گنجایش باشد بخشیدن را

حِيْنَ جَنٰى ۔ فَهٰذِهِ قِصَّتِيْ وَقِصَّتُهُ فَانْظُرْ اِلَيْنَا وَبَيِّنَا وَلَنَا ۔ فَلَمَّا

وقتیکه گناه کرد ؛ پس این است قصه من و قصه او ؛ پس متوجه شو بسوی فقر ما و انصاف کن میان ما و رحم کن برای ما ؛ پس هرگاه

وَعَى الْقَاضِيْ قِصَّتَهُمَا وَتَبَيَّنَ خَصَاصَتَهُمَا وَتَخَصُّصَهُمَا اَبْرَزَ

یاد گرفت قاضی حکایت هر دو را و ظاهر شد او را در ویشی هر دو و خاص بودن هر دو باادب بیرون آورد

لَهُمَا دِينَارًا أَمْ عَجِبَتْ مُصَلًّا ۝ وَقَالَ لَهُمَا اقْطَعَا بِهِ الْخِصَامَ وَانْصَلَا مُتَّفِقَيْنِ

بهرو دینار سالار زر جامار خود بگفت بهرو وکد قطع کنید خصومت را وجدا کنید آنرا پس زود فرا گرفت او را

الشَّيْبَ دُونَ الْحَدَثِ وَاسْتَخْلَصَهُ عَلَى وَجْهِ الْبَدَلِ لَا الْعَبَثِ وَقَالَ لِلْحَدَثِ

پیر نه جوان و خالص کرد برای نفس خود دینار را بر وجه تحقیق نه بطور بازی و گفت برای جوان

نِصْفُ لِي بِسَهْمٍ مُبَرِّقِي وَسَهْمُكَ لِي عَنْ أَرِشِ بَرِّي وَلَسْتُ عَنِ الْحَقِّ

نیمه آن برای من ست بسبب بهرهٔ احسان قاضی با من و بهرهٔ تو برای منست از جریمه سوزن من و نیستم که از راستی

أَمِيلُ فَقُمْ وَخُذِ الْمِيلَ فَرَى الْحَدَثُ لَمَّا حَدَثَ الْكِتَابُ وَالْكَفَرَ

اعراض کنم پس برخیز دیگر میل سر سر را پس رسید جوان را از چیزی که نو پیدا شده اند و هیکه

عَلَى سَمَائِهِ سَحَابٌ وَجَمَّ لَدَى الْقَاضِي وَهَيَّجَ أَسَفَهُ عَلَى الدِّينَارِ الْمَنْفِيِّ إِلَّا أَنَّهُ جَبَرَ

سخت اندوهناک شد از ان قلب قاضی و بر انگیخت اندوه او را بر دینار گذشته مگر بر آینهٔ او نیکو کرد

بَالَ الْفَتَى وَبَلْبَالَهُ بِدُرَيْهِمَاتٍ رَضَّخَ بِهَا لَهُ وَقَالَ لَهُمَا اجْتَنِبَا الْمُعَامَلَاتِ

دل جوان را و شدت اندوه او را بچند درهم قلیل کرد او را آزار او و گفت با پیر و جوان پرهیز دید از معاوضات

وَادْرَءَا الْخُصُومَاتِ وَلَا تَحْضُرَانِي فِي الْمُحَكَّمَاتِ فَمَا عِنْدِي كَيْسُ الْغَرَامَاتِ

و دور کنید خصومتهای یکدیگر را و حاضر میشوید نزد من در جاهای حکومت پس نیست نزد من کیسه تاوانها

فَنَهَضَا مِنْ عِنْدِهِ فَرِحَيْنِ بِرُفْدِهِ مُفْصِحَيْنِ بِحَمْدِهِ وَالْقَاضِي مَا يَجِبُ

پس برخاستند از نزد او فرحناک بجائیکه خرسند بودند بعطای او و ظاهر کننده بودند ستایش او را و قاضی بنا بر انچه

صَخْرَةٌ مُذْ بُضَّ حَجَرُهُ وَلَا يَنْصُلُ كَمَدُهُ مُذْ رُشَّ جَلَمَدُهُ حَتَّى

بی آرامی او از غم از روزیکه تراویدن سنگ او و زائل نمی شد اندوه او از روزیکه چکید سنگ سخت او تا آنکه

إِذَا أَفَاقَ مِنْ غَشْيَتِهِ أَقْبَلَ عَلَى غَاشِيَتِهِ وَقَالَ قَدْ أَشْرَبَ

وقتیکه افاقه یافت از بیهوشی خود رو آورد بر خادمان خود و گفت هر آینه نوشانیده شد

حِسِّي وَنَبَّأَنِي حَدْسِي أَنَّهُمَا صَاحِبَا دَهَاءٍ لَا خَصْمَا إِدَّعَاءٍ فَكَيْفَ

فهم من و خبر داد مرا رای من هر آینه هر دو صاحب زیرکی و فراستند نه خصومت کننده و دعویند پس چگونه

السَّبِيلُ إِلَى سَبْرِهِمَا وَاسْتِنْبَاطِ سِرِّهِمَا فَقَالَ لَهُ تَحَرَّرْ وَتَرَبَّ وَشَمِّرْ وَاجْتَهِدْ

راه است بسوی امتحان هر دو و بیرون آوردن راز هر دو پس گفت قاضی را عالم گردد او و شمرده

جَمِّرْ إِنْ لَمْ تَرَ لَنْ يَتِمَّ اسْتِخْرَاجُ خَبِيئَتِهِمَا إِلَّا بِهِمَا فَقَفَاهُمَا عَوْنًا يُرْجِعُهُمَا إِلَيْهِ فَلَمَّا مَثَلَا

اگر او هرگز نمی‌داند که تمام نخواهد شد بیرون آوردن پوشیده هر دو مگر بامر کردن هر دو پس دنبال ایشان مستاد مصاحبی که برگرداند هر دو را نزد قاضی پس بایستاد

بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لَهُمَا اصْدُقَانِي سِنَّ بَكْرِكُمَا وَلَكُمَا

هر دو ایستادن پیش قاضی پس گفت بهر دو راست بگوئید بمن در عمر شتر جوان خود ها و برای شما

الْأَمَانُ مِنْ تَبِعَةِ مَكْرِكُمَا فَاجْمَحَ الْحَدَثُ وَاسْتَقَلَّ وَاقْدَمَ

امان است از انجام بد فریب شما پس درنگ کرد جوان و طلب عفو کرد و پیش آمد

الشَّيْخُ وَقَالَ نَظْمُ أَنَا السِّرُّ وَجِيٌّ وَهٰذَا وَلَدِي ✦ وَالشِّبْلُ فِي الْخِبْرِ

پیر و گفت من سر وجی هستم و این جوان پسر من است ✦ و بچه شیر در آزمایش

مِثْلُ الْأَسَدِ ✦ وَمَا تَعَدَّتْ يَدُهُ وَلَا يَدِي ✦ فِي بُرَةٍ يَوْمًا وَلَا فِي مِرْوَدِ

مانند شیر مست ✦ و تجاوز نکرده است دست او و نه دست من ✦ در سوزن روزی و نه در میل سرمه ✦

وَإِنَّمَا الدَّهْرُ الْمُسِيءُ الْمُعْتَدِي ✦ مَالَّ بِنَا حَتَّى غَدَوْنَا نَجْتَدِي ✦ كُلَّ

و جز این نیست که زمانه زشت کار تجاوز کننده ✦ جور کرد بر ما تا آنکه شدیم که میطلبیم عطا را ✦ از هر

نَدِيِّ الرَّاحَةِ عَذْبِ الْمَوْرِدِ ✦ وَكُلَّ جَعْدِ الْكَفِّ مَغْلُولِ الْيَدِ ✦ بِكُلِّ

سخی جواد شیرین چشمه ✦ و از هر تنگدست بسته دست یعنی بخیل ✦ با هر

فَنٍّ وَبِكُلِّ مَقْصِدِ ✦ بِالْجِدِّ إِنْ أَجْدَى وَإِلَّا بِاللَّدَدِ ✦ لِتَخْلُبَ الرَّشَا إِلَى

نوع و با هر مقصد ✦ بار استی اگر نفع دهد و اگر نه بازی ✦ تا بکشیم آب از دل بسوی

إِلَى الْخَطِّ الصَّدِيِّ ✦ وَتُنْفِدَ الْعُمْرَ بِعَيْشٍ آنِكِ ✦ وَالْمَوْتُ مِنْ بَعْدِنَا

تخت تشنه ✦ و قطع کنیم عمر را بزندگی ناخوش دید ✦ و مرگ بعد ازین برای ما

بِالْمِرْصَدِ ✦ إِنْ لَمْ يُفَاجِئْ الْيَوْمَ فَاجِئْ فِي غَدِ ✦ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي

جای انتظار است ✦ اگر ناگاه نه گرفته است امروز پس ناگاه درگیرد در فردا ✦ پس گفت او را قاضی

لِلّٰهِ دَرُّكَ فَمَا اَغْلَبَ نَفَثَاتِكَ فِيكَ وَوَاهًا لَكَ لَوْلَا خِدَاعُ فِيكَ

برای خداست فائدهٔ تو پس چه شیرین است دهای کلمات تو در من تو وچه خوش بودی اگر نمی بود فریب در تو

وَاِنِّي لَكَ لَمِنَ الْمُنْذِرِينَ وَعَلَيْكَ مِنَ الْحَذِرِينَ فَلَا تُمَاكِرْ بَعْدَهَا

و هر آئینه من برای تو از ترسانندگانم و بر حال تو از ترسندگان پس مکر مکن بعد این قصه

الْحَاكِمِينَ وَاتَّقِ سَطْوَةَ الْمُتَحَكِّمِينَ فَمَا كُلُّ مُسْتَطِيلٍ يُقَالُ وَلَا كُلَّ

با حاکمان و بپرهیز سخت گرفتن بزیادت حکم کنندگان را پس نیست که هر حاکم عفو کند و نیست هر

اَوَانٍ يُسْمَحُ الْقِيلُ فَعَاهَدَهُ الشَّيْخُ عَلَى اتِّبَاعِ مَشُورَتِهِ وَالْاِرْتِدَاعِ

وقت که شنیده شود سخن پس اقرار کرد با قاضی پیر مرد بر پیروی مشورهٔ او و باز ایستادن

عَنْ تَلْبِيسِ صُورَتِهِ وَفَسَلَ عَنْ جِهَتِهِ وَالْخَتْ يُلْمَعُ مِنْ جَبْهَتِهِ

از پنهان بدن صورت خود و جدا شد از سوی او و مکری تابید از جبین او

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمْ اَرَ اَعْجَبَ مِنْهَا فِي تَصَارِيفِ الْاَسْفَارِ

گفت حارث پسر همام پس ندیدم شگفت تر از ان قصه در گردشهای سفرها

وَلَا قَرَأْتُ مِثْلَهَا فِي تَصَانِيفِ الْاَسْفَارِ **المقامة التاسعة**

و نخواندم مانند آن در تصانیف کتابها مقامه نهم

الاسكندرانية

موسوم باسکندریه

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ طَحَا بِيَ مَرَحُ الشَّبَابِ

گفت حارث پسر همام برد مرا نشاط جوانی

وَهَوَى الْاِكْتِسَابِ اِلَى اَنْ جُبْتُ مَا بَيْنَ فَوْغَانَةَ وَغَانَةَ اَخُوضُ

و آرزوی طلب روزی تا آنگه قطع کردم مسافتی که در میان شهر فوغانه و بلدهٔ غانه بود در میرفتم

الْغِمَارَ لِاَجْنِيَ الثِّمَارَ وَاَقْتَحِمُ الْاَخْطَارَ لِكَيْ اُدْرِكَ الْاَوْطَارَ وَكُنْتُ

در آبهای کثیر تا بچینم میوه ها را و داخل میشدم در جاهای خوف تا دریابم حاجتها را و بودم

لَقِفْتُ مِنْ اَفْوَاهِ الْعُلَمَاءِ وَثَقِفْتُ مِنْ وَصَايَا الْحُكَمَاءِ اَنَّهُ

که گرفته بودم از دهانهای علما و یافته بودم از نصیحتهای دانایان که هر آئینه شان این است که

يَلْزَمُ الْأَدِيبَ إِذَا دَخَلَ الْبَلَدَ الْغَرِيبَ أَنْ يَسْتَمِيلَ قَاضِيَهُ وَيَسْتَخْلِصَ
لازم ست عاقل را که هرگاه داخل شود در شهر بیگانه اینکه مائل سازد بخود قاضی آن شهر را و خاص کند

مَرَاضِيَهُ لِيَشْتَدَّ ظَهْرُهُ عِنْدَ الْخِصَامِ وَيَأْمَنَ فِي الْغُرْبَةِ
برای خود خوشنودیهای او را تا قوی شود پشت او وقت خصومت و در امن باشد در سفر

جَوْرَ الْحُكَّامِ فَاتَّخَذْتُ هٰذَا الْأَدَبَ إِمَامًا وَجَعَلْتُهُ لِمَصَالِحِي
از ظلم حاکمان پس گرفتم این نصیحت با طریقه را پیشوا و گردانیدم آنرا برای مصلحتهای خود

زِمَامًا فَمَا دَخَلْتُ مَدِينَةً وَلَا وَلَجْتُ عَرِينَةً إِلَّا وَامْتَزَجْتُ بِحَاكِمِهَا
مهاری پس در نمی آمدم در شهری و در نمی آمدم بیشه شیر مگر بجائیکه آمیختم با حاکم آن

امْتِزَاجَ الْمَاءِ بِالرَّاحِ وَتَقَوَّيْتُ بِعِنَايَتِهِ لِتَقَوِّي الْأَجْسَادِ بِالْأَرْوَاحِ
همچو آمیختن آب با شراب و توانا شدم بلطف او مثل زور مندی اجسام بجانها

فَبَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ حَاكِمِ الْإِسْكَنْدَرِيَّةِ فِي عَشِيَّةٍ عَرِيَّةٍ وَقَدْ أَحْضَرَ مَالَ
پس میباشد و قتیکه من نزد حاکم اسکندریه بودم در شبانگاه که صاحب باد سرد بود بجائیکه هر آینه حاضر شده بود مال

الصَّدَقَاتِ لِيُفَضَّ عَلَى ذَوِي الْفَاقَاتِ إِذْ دَخَلَ شَيْخٌ عِفْرِيَةٌ نَعْثَلَةٌ
صدقها تا پراگنده کند حاکم آنرا بر صاحبان فاقه و فقر ناگاه داخل شد پیری زشت و سهمناک که میگفتند او را

امْرَأَةٌ مُصْطَبَّةٌ فَقَالَتْ أَيَّدَ اللّٰهُ الْقَاضِيَ وَأَدَامَ بِهِ التَّرَاضِيَ إِنِّي امْرَأَةٌ
زنی بیچاره دار پس گفت زن تقویت کند خدا متعلق قاضی را و همیشه دارد خدا بوی خوشنودی متخاصمین را هر آینه من زنی هستم

مِنْ أَكْرَمِ جُرْثُومَةً وَأَكْرَمِ أُرُومَةً وَأَشْرَكَنِي خُؤُولَةٌ وَعُمُومَةٌ مِنْ مَيْسَمِ
از بزرگترین اصل و قبیله و از پاکترین اصل و بزرگترین رشته داران مادری و فرشتوداران پدری حسن من

الصَّوْنِ وَشِيمَتِي الْهَوْنُ وَخُلُقِي نِعْمَ الْعَوْنُ وَبَيْنِي وَبَيْنَ
حفظ نفس ست و خصلت من نرمی ست و سرشت من نیکو مددگار ست و میان من و میان

جَارَاتِي يَوْنٌ وَكَانَ أَبِي إِذَا خَطَبَنِي نُبَاةُ النَّجْدِ وَأَرْبَابُ الْجِدِّ
همسایگان من دوری ست و بود پدر من هرگاه خواستگاری میکردند مرا صاحبان بزرگی و صاحبان بخت و دولت

سَلَكْتُمْ وَبِكُمْ وَمَاتَ وَصَلَتْهُمْ وَصِلَتُهُمْ وَاحْتَجَّ بِأَنَّهُ عَاهَدَ اللهَ تَعَالَى

سلکتم میگذارانید آنها را اعانت میکرد او مکر و بند و تشتی پیوند آنها را و حجت میگرفت بانیکه هر آینه او عهد کرده بود با خدا

بِحَلْفَةٍ أَنْ لَا يُصَاهِرَ غَيْرَ ذِي حِرْفٍ فَقَبَضَ الْقَدَرُ لِنَصِيبِي وَوَصَبِي

بقسم اینکه پیوند ادی نگیرد سوای صاحب پیشه را پس مقدر کرد اراده الهی برای رنج من و مرض من

أَنْ حَضَرَ هٰذَا الْخِدْعَ مُنَادِي أَبِي فَأَقْسَمَ بَيْنَ رَهْطِهِ أَنَّهُ وَفَى شَرْطِهِ

اینکه حاضر شد این مکار در مجلس پدر من پس سوگند خورد میان قوم پدر من که هر آینه او وفا کرد شرط

وَادَّعَى أَنَّهُ طَالَ مَا نَظَرَ دُرَّةً إِلَى دُرَّةٍ فَبَاعَهَا بِيَدْرَةٍ فَاعْتَرَّ

پدر من است و دعوی کرد که هر آینه او مدت دراز بر شته کشیده است مروارید را طرف مروارید پس فروخت آنها را بکیسه پس فریب

أَبِي بِزُخْرُفَةِ مُحَالِهِ وَزَوَّجَنِيهِ قَبْلَ اخْتِبَارِ حَالِهِ فَلَمَّا اسْتَخَبَرَنِي

خورد پدر من بآراستگی کلام باطل او و بزنی داد مرا او پیش از امتحان حال او پس هرگاه برآورد مرا

مِنْ كِنَاسِيَّ وَرَحَّلَنِي عَنْ أَنَاسِيَّ وَنَقَلَنِي إِلَى كَسِرَةٍ وَحَصَّلَنِي

از خانه من و کوچ فرمود مرا از اقربای من و برد مرا طرف کنار خانه خود و داخل کرد مرا

تَحْتَ أَسِرَّةٍ وَجَدَّتْهُ قَعَدَةً جَثِمَةً وَأَلْفَيْتُ ضَجَعَةً نُومَةً

زیر قید خود یافتم او را بسیار نشیننده و بسیار چسپنده و یافتم او را بسیار بر پهلو افتاده و بسیار خوابنده

وَكُنْتُ صِبْتُرَ بَرْبَاشٍ وَزَيِّ وَأَثَاثٍ وَرِيِّ فَمَا بَرِحَ يَبِيعُنِي فِي

و بودم کرفانف کردم او را بجامهای نیکو و صورت نیکو و اسباب خانه حسن صورت پس همیشه بود که میفروخت آنرا در

سُوقِ الْهَضْمِ وَيُتْلِفُ ثَمَنَهُ فِي الْخَضْمِ وَالْقَضْمِ إِلَى أَنْ مَزَّقَ مَالِي بِاشَرَّةٍ

بازار ظلم و ضایع میکرد قیمت آنرا بخوردن بجمیع و یاران و اطراف و دندان تا آنکه پاره پاره کرد مال مرا تمام

وَأَنْفَقَ مَالِي فِي عُسَيْرَةٍ فَلَمَّا أَنْسَانِي طَعْمَ الرَّاحَةِ وَغَادَرَ بَيْتِيَ الْتِقَى

و خرچ کرد آنچه برای من بود در تنگی خود پس هرگاه فراموش کنانید مرا مزه آسایش و گذاشت خانه مرا صاف تر

مِنَ الرَّاحَةِ فَقُلْتُ لَهُ يَا هٰذَا إِنَّهُ لَا مَغْبَأَ بَعْدَ بُؤْسٍ وَلَا عِطْرَ

از کف دست گفتم او را ای فلان هر آینه نشان اینست که نیست پنهان و شتاب بعد سختی و بست خوشبو زیست

بَعْدَ عُرُوسٍ فَانْهَضْ لِلْإِكْتِسَابِ بِصَنَاعَتِكَ وَاجْتَنِ ثَمَرَةَ بَرَاعَتِكَ وَعَمَّ

پس از عروسی پس برخیز برای کسب کردن بحرفه و پیشه خود و بچین میوه نجودت تدبیر خود را پس گفت

أَنَّ صِنَاعَتِي قَدْ رُمِيَتْ بِالْكَسَادِ لَمَّا ظَهَرَ فِي الْآفَاقِ مِنَ الْفَسَادِ

که هر آینه پیشهٔ او تحقیق کساد انداخته شد بسبب نارواجی متاع بامریکه ظاهر شد در زمین از فساد

وَلِيَ مِنْهُ سُلَالَةٌ كَأَنَّهَا خِلَالَةٌ وَكِلَانَا مَا يَنَالُ مَعَهُ شِبَعًا وَلَا تَرْقَالَهُ

و مرا از آنمرد بچه است گویا که او خلال ست و ماهر دو تن یا بیم از و بقدر سیری و نه می یابیم

مِنَ الطَّوَى دَمْعَةً وَقَدْ قُلْتُ لَهُ إِلَيْكَ وَاحْضُرْ تُدْلَ لَدَيْكَ لِتَعْجَمَ

سنل ۱ از گرسنگی اشک و هر آینه کشیدم او را بسوی تو و حاضر آور دم او را نزدیک تو تا بیازمائی

عُودَ دَعْوَاهُ وَتَحْكُمَ بَيْنَنَا بِمَا أَرَاكَ اللهُ فَأَقْبَلَ الْقَاضِي عَلَيْهِ وَقَالَ لَهُ

چوب دعوی او را و انصاف کنی میانهٔ ما هر دو بچیزیکه آموخته است ترا خدا تعالی پس رو آورد قاضی بر و گفت قاضی او را

قَدْ وَعَيْتَ قَصَصَ عَرُوسِكَ فَبِرَهْنِهِنَّ الْآنَ عَنْ نَفْسِكَ وَإِلَّا لَشَفَفْتُ

هر آینه یاد گرفتی حکایت عروس زوجهٔ خود را پس بیار دلیلی از ذات خود و اگر نه ظاهر میکنم

عَنْ لَبْسِكَ وَأَمَرْتُ بِحَبْسِكَ فَأَطْرَقَ إِطْرَاقَ الْأَفْعُوَانِ ثُمَّ شَمَّرَ لِلْحَرْبِ

از مکر و حیلهٔ تو و حکم میکنم به بند تو پس سر فرو افگند بجو سر و ریش انداختن از دهای نر پس ازان مستعد شد برای جنگ

الْعُوَانِ وَقَالَ نَظْمٌ اسْمَعْ حَدِيثِي فَإِنَّهُ عَجَبٌ ۞ يُضْحِكُ مِنْ شَرْحِهِ وَيُنْتَحَبُ

دوم و گفت بشنو سخن من چرا که هر آینه آن شگفت ست ۞ خنده می آید از بیان آن و گریه می آید

أَنَا امْرُؤٌ لَيْسَ فِي خَصَائِصِهِ عَيْبٌ وَلَا فِي فَخَارِهِ رِيبُ ۞ سَرْوُ جَدِّي

من مردی ام که نیست در فضائل او ۞ عیب و نه در فخرهای او شکی ۞ سرو جد

الَّتِي وُلِدْتُ بِهَا ۞ وَالْأَصْلُ غَسَّانُ حِينَ انْتَسَبُ ۞ وَشُغْلِي

من ست که پیدا شدم در آن ۞ و اصل من قبیلهٔ غسان ست وقتیکه منسوب میشوم ۞ و کار من

الدَّرْسُ وَالتَّبَحُّرُ فِي الْعِلْمِ ۞ طِلَابِي وَحَبَّذَا الطَّلَبُ ۞ وَرَأْسُ

خواندن است و بسیاری در علم ۞ مطلب من ست وچه نیکو طلب ست ۞ و بضاعت

مَالِي سِحْرُ الْكَلَامِ الَّذِي ۞ صِنْوُ يُصَاغُ الْقَرِيضُ وَالْخُطَبُ ۞ أَغُوصُ فِي لُجَّتِهِ

من جادو بیانی ست کہ ازان ساختہ میشود شعر و خطبہا ۞ غوطہ میزنم در دریاے

الْبَيَانِ فَأَخْتَارُ ۞ اللَّآلِي مِنْهَا وَأَنْتَخِبُ ۞ وَأَجْتَنِي الْيَانِعَ لِلْجَنِي

فصاحت پس میگیرم ۞ مروارید ہا ازان و انتخاب میکنم ۞ و مے چینم میوہ رسیدہ تازہ

مِنَ الْقَوْلِ ۞ وَغَيْرِي لِلْعُودِ يَحْتَطِبُ ۞ وَآخُذُ اللَّفْظَ فِضَّةً فَإِذَا ۞ مَا

از سخن ۞ و سوای من ہمہ را جمع کنندہ است ۞ و میگیرم سخن را بجاے ہیزم ست پس ہرگاہ

صُغْتُهُ قِيلَ إِنَّهُ ذَهَبُ ۞ وَكُنْتُ مِنْ قَبْلُ أَمْتَرِي نَشَبًا ۞ بِالْأَدَبِ

زرگری میکنم او را گفتہ میشود کہ ہر آئینہ آن سخن زر ست ۞ و بودم پیش ازین کہ بیرون می آوردم مال را ۞ بتعلم ادب

أُلْمِعُنِي وَأَجْتَلِبُ ۞ وَيَمْتَطِي أَخْمَصِي لِحُرْمَتِهِ ۞ مَرَاتِبًا لَيْسَ فَوْقَهَا رُتَبُ

اکتساب کردہ شدہ است و میکشیدم ۞ و سوار میشد کف پاے من بسبب حرمت آن ۞ پر بہا ہائیکہ نیست بالاے آن پایہاے دیگر ۞

وَطَالَمَا زُفَّتِ الصِّلَاتُ إِلَى ۞ رَبْعِي فَلَمْ أَرْضَ كُلَّ مَنْ يَهَبُ ۞ فَالْيَوْمَ مَنْ

و بسیار بود کہ فرستادہ میشد انعامات بسوی ۞ خانۂ من پس راضی نمیشدم از ہر بخشندہ ۞ پس امروز کیست کہ

يَعْلَقُ الرَّجَاءَ بِهِ ۞ أَكْسَدُ شَيْءٍ فِي سُوقِهِ الْأَدَبُ ۞ لَا عِرْضُ أَبْنَاءِ عَصْرِنَا صَانَ

آویختہ کند امید را باو ۞ نا رواترین چیز در بازار خود ادب ست ۞ نہ آبروی صاحبان ادب نگہداشتہ میشود ۞

وَلَا ۞ يُرَقِّبُ فِيهِمْ إِلٌّ وَلَا سَبَبُ ۞ كَأَنَّهُمْ فِي عِرَاصِهِمْ جِيَفٌ ۞ يُبْعَدُ مِنْ

و نہ ۞ رعایت کردہ میشود در آنہا قرابت و نہ شناسائی ۞ گویا کہ ابناے عصر در صحنہاے خانہاے خود ۞ مردار اند کہ دور خواستہ میشود از

تَنْتِنُهَا وَيُجْتَنَبُ ۞ فَخَارَ كُلِّي لِمَا مُنِيتُ بِهِ ۞ مِنَ اللَّيَالِي وَصَرْفِهَا عَجَبُ

گندگی آن پرہیز کردہ میشود ۞ پس حیران شد عقل من بسبب چیزیکہ مبتلا شدم بآن ۞ از حوادث زمانہ و گردش آن عجب ست ۞

وَضَاقَ ذَرْعِي لِضِيقِ ذَاتِ يَدِي ۞ وَسَاوَرَتْنِي الْهُمُومُ وَالْكُرَبُ

و تنگ شد سینۂ من از تنگی مال من ۞ و حمله کرد بر من اندوہا و غمہا

وَقَادَنِي دَهْرِيَ الْمُلِيمُ إِلَى ۞ سُلُوكِ مَا يَسْتَشِينُهُ الْحَسَبُ

و کشید مرا زمانۂ من کہ مستحق ملامت ست بسوی ۞ اختیار کردن چیزیکہ عیب پندارد آنرا بزرگے

فَبِعْتُ حَتّٰى لَمْ يَبْقَ لِي لُبَدٌ * وَلَا بَنَاتُ اِلَيْهِ انْقَلِبُ * وَاِذْ نْتُ حَتّٰى
پس فروختم تا آنکه باقی نماند برای من پشم ؛ و نه توشه که بسوی آن برگردم ؛ و قرض کشیدم تا آنکه
اَثْقَلْتُ سَالِفَتَيَّ * بِحَمْلِ دَيْنٍ مِنْ دُوْنِهِ الْعَطَبُ * ثُمَّ طَوَيْتُ الْحَشٰى
گرانبار ساختم گردن خود را بتحمل قرض که کمتر از دست هلاکی ؛ بستر بچیدم رو ده را
عَلٰى سَغَبٍ * خَمْسًا فَلَمَّا اَمَضَّنِي السَّغَبُ * لَمْ اَرَ اِلَّا اِجَّهَا زَهَا عَرَضًا *
بر گرسنگی ؛ پنج روز پس هرگاه سوخت مرا گرسنگی ؛ ندیدم مگر خشت زدن را متاع ؛
اَجُوْلُ فِي بَيْعِهِ وَاضْطَرِبُ * فَجُلْتُ فِيهِ وَالنَّفْسُ كَارِهَةٌ * وَالْعَيْنُ عَبْرٰى وَ
که میگشتم در فروختن آن و مترددی بودم ؛ پس جولان کردم در وی حالانکه نفس کراهت کننده بود ؛ و چشم گریان بود و
اَلْقَلْبُ مُكْتَئِبُ * وَمَا تَجَاوَزْتُ اِذْ عَبَثْتُ بِهِ * حَدَّ التَّرَاضِي فَيَحْدِثَ الْغَضَبُ
دل اندوهناک ؛ و نه درگذشتم وقتیکه بازی کردم بآن مال ؛ حد رضای یکدیگر را تا پیدا شود خشم ؛
فَاِنْ يَكُنْ غَاظَهَا تَوَهُّمُهَا * اَنْ بَانَنِي بِالنَّظْمِ تَكْتَسِبُ * اَوْ اَنَّنِي ذُعْرْتُ
پس اگر باشد که خشم آورد او را گمان وی ؛ که جدا میشود من بنظم مرواریدی که بسبب روزی میکند ؛ یا آنکه هراسیده شدم من وقتیکه قصد کردم
خِطْبَتَهَا * وَخُرِقَتْ قَوْلِي لِنَجْحِ لَاتِبُ * فَوَالَّذِي سَارَتِ الرِّفَاقُ اِلٰى * مَكَّةَ بِ
خواستگاری او را ؛ آراستم سخن خود را بآنچه ساز گار شود حاجت من ؛ پس سوگند خدائیکه قصد میکند رفیقان سفر طرف ؛ کعبه را و
تَسْتَحِثُّهَا النُّجُبُ * مَا الْمَكْرُ بِالْمُحْصَنَاتِ مِنْ خُلُقِي * وَلَا شِعَارِي التَّمْوِيهُ
از زودی میکنند بآن شتران تیز رفتار ؛ نیست حیله کردن بزنان پارسا از خوی من ؛ و نیست لباس من تلبیس و تزئین
وَالْكَذِبُ * بَلْ فِكْرَتِي تَنْظِمُ الدُّرَّ اِذْ اَرَدْ * لَا كَفِّي وَشِعْرِي الْمَنْظُومُ لَا
و دروغ ؛ بلکه اندیشه من آراسته میکند گردن بندها را نه ؛ دست من و شعر من برشته نظم کشیده شده است نه
تَسْتَحِبُّ * وَلَا يَدِي مُذْ نَشَاتُ تَبْطِبُهَا * اِلَّا مُوَاضِيَ الْيَرَاعِ وَالْكُتُبُ
گردن بند است ؛ و نیست دست من از هنگامیکه پیدا شدم در آنچه تنبیه شده باو ؛ مگر روندهای قلم و کتاب ها ؛
فَهٰذِهِ الْحِرْفَةُ الْمُشَارُ اِلَيْـ * ـهَا مَا كُنْتُ اَحْوِي بِهَا وَاجْتَلِبُ * فَاْذَنْ لِشَرْحِي
اینست پیشه که اشاره کرده شد بسوی او چیزیکه بود من که گرد میکردم و میکشیدم بآن نزدیک شیم ؛ پس گوش دار برای شرح حال من

لَمَا أَذِنْتَ لَهَا، وَلَا تُرَاقِبْ وَاحْكُمْ بِمَا يَجِبُ، قَالَ فَلَمَّا أَحْكَمَ مَا أَسْنَدَهُ وَ
چنانکه گوش و آشتی برای زن، و در رعایت مکن و حکم کن بچیزیکه واجب ست، بگفت راوی چون هرگاه محکم کرد هر چیز را که بنا کرد آنرا و

أَكْمَلَ إِنْشَادَهُ عَطَفَ الْقَاضِي إِلَى الْفَتَاةِ بَعْدَ أَنْ شَغَفَ بِالْأَبْيَاتِ وَقَالَ
تمام کرد شعر خواندن خود را میل نمود قاضی طرف زن جوان پس از فریفته شدن با ابیات و گفت

أَمَا إِنَّهُ قَدْ ثَبَتَ عِنْدَ جَمِيعِ الْحُكَّامِ وَوُلَاةِ الْأَحْكَامِ انْقِرَاضُ جِيلِ الْكِرَامِ
آگاه باش که هر آئینه نشان داده ست بتحقیق ثابت شده نزد تمامی فرمان روایان و صاحبان فرمان آخر رسیدن گروه جوان مردان را

وَمَيْلُ الْأَيَّامِ إِلَى اللِّئَامِ، وَأَنِّي لِأَخَالُ بَعْلَاكِ صَدُوقًا فِي الْكَلَامِ بَرِيئًا
و گرائیدن روزگار بسوی ناکسان، و بدرستیکه من گمان میبرم شوهر ترا راست گو در سخن و دور

مِنَ الْمَلَامِ، وَهَا هُوَ قَدِ اعْتَرَفَ لَكِ بِالْقَرْضِ وَصَرَّحَ عَنِ الْمَحْضِ وَبَيَّنَ
از نکوهش، و آگاه باش که او تحقیق اقرار کرد مر ترا بوام و تصریح کرد از چیز خالص، و بیان کرد

مِصْدَاقَ النَّظْمِ وَتَبَيَّنَ أَنَّهُ مَعْرُوقُ الْعَظْمِ وَإِعْنَاتُ الْمُعْذِرِ مَلَامَهُ
گواه صادق نظم، و ظاهر شد که هر آئینه او عفلس ست در نجا نیدن عذر، درست آمد گفته شاعر

وَحَبْسُ الْمُعْسِرِ مَأْثَمَةٌ وَكِتْمَانُ الْفَقْرِ زَهَادَةٌ وَانْتِظَارُ الْفَرَجِ بِالصَّبْرِ
و قید کردن تنگدست گناه است، و پوشیدن درویشی پرهیزگاریست، و چشم داشت گشادگی بشکیب

عِبَادَةٌ فَارْجِعِي إِلَى خِدْرِكِ وَاعْذِرِي أَبَا عُذْرِكِ وَلْهَنِي مِنْ زَيْدٍ
بندگیست پس باز گرد طرف خانه خود و قبول کن عذر شوهر خود را و باز ایست از تیزی زبان خود

وَسَلِّمِي لِقَضَاءِ رَبِّكِ ثُمَّ إِنَّهُ فَرَضَ لَهُمَا فِي الصَّدَقَاتِ حِصَّةً وَنَاوَلَهُمَا مِنْ
و انقیاد کن بحکم پروردگار خود پس بدرستیکه او قاضی مرسوم کرد برای هر دو در صدقها بهره و داد هر دو را از

دَرَاهِمِهِمَا قَبْضَةً وَقَالَ لَهُمَا تَعَلَّلَا بِهَذِهِ الْعُلَالَةِ وَتَنَدَّيَا بِهَذِهِ الْبُلَالَةِ
درهمهای آن مقدار یکمشت و گفت بهره و فضاحت کنید باین چیز اندک و سیراب شوید باین آب اندک

وَاصْبِرَا عَلَى كَيْدِ الزَّمَانِ وَكَدِّهِ فَعَسَى اللهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ
و صبر کنید بر مکر زمانه و سختی آن پس قریب ست که خدا تعالی بیارد گشادگی یا حکمی

مِنْ عِنْدِهِ فَنَهَضَا وَلِلشَّيْخِ فَرْحَةُ الْمُطْلَقِ مِنَ الْإِسَارِ
از نزد او پس برخاستند هر دو و برای شیخ خوشحالی رها بود از قید

وَهِنَّةُ الْمُوسِرِ بَعْدَ الْإِعْسَارِ قَالَ الرَّاوِي وَكُنْتُ عَرَفْتُ
و نشاط غنی بعد تنگدستی گفت راوی و بودم که می شناختم

أَنَّهُ أَبُو زَيْدٍ سَاعَةَ بَزَغَتْ شَمْسُهُ وَنَزَغَتْ عِرْسُهُ
که هر آئینه او ابو زید است وقتیکه تابید آفتاب او و خصومت کرد زوجهٔ او

وَكِدْتُ أُفْصِحُ عَنِ انْتِبَاذِهِ ثُمَّ اشْفَقْتُ مِنْ عُثُورِ الْقَاضِي
و نزدیک بودم که ظاهر کنم از و فنون بودن او و بار آوردن شاخهای او پس ازان ترسیدم از لطمهٔ قاضی

عَلَى بُهْتَانِهِ وَتَرْوِيلِ لِسَانِهِ فَلَا يَرَى عِنْدَ عِرْفَانِهِ أَنْ يُرَشِّحَ لِاحْسَانِهِ
بر کذب او و بر آلستن زبان او پس نه بیند وقت شناختن او اینکه مستحق گرداند او را برای نکوئی خود

فَأَحْجَمْتُ عَنِ الْقَوْلِ إِحْجَامَ الْمُرْتَابِ وَطَوَيْتُ دُونَهُ كَطَيِّ
پس باز ماندم از گفتن همچو باز ماندن شک آرنده و در پیچیدم دونه او را در پیچیدن نامه

السِّجِلِّ لِلْكِتَابِ إِلَّا أَنِّي قُلْتُ بَعْدَ مَا فَصَلَ وَوَصَلَ إِلَى مَا وَصَلَ
برای نوشتن سر نامه مگر هر آئینه من گفتم بعد ازان که جدا شد و رسید بسوی چیزیکه رسید با و از عطا

لَوْ أَنَّ لَنَا مَنْ يَنْطَلِقُ فِي أَثَرِهِ لَأَتَانَا بِفَصِّ خَبَرِهِ وَبِمَا يُنْشَرُ مِنْ جَبَرِهِ فَأَتْبَعَهُ
اگر هر آئینه باشد مارا کسیکه رود در دنبال او هر آئینه آرد ما را حقیقت خبر او و چیزیکه پراگنده کند از جبر و ریای او پس دریابی او و فرستاد

الْقَاضِي أَحَدَ أُمَنَائِهِ وَأَمَرَهُ بِالتَّجَسُّسِ عَنْ أَنْبَائِهِ فَمَا لَبِثَ أَنْ رَجَعَ مُتَدَهْدِمًا
قاضی یکی را از امینان خود و حکم کرد او را بتفتیش بر اخبار او پس درنگ نکرد اینکه باز آمد بحالیکه زود کننده بود

وَقَهْقَرَ مُتَقَهْقِرًا فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي مَهْيَمْ يَا أَبَا مَرْيَمَ فَقَالَ لَقَدْ عَانَيْتُ
و باز پس گشت بحالیکه قهقه میزد پس گفت او را قاضی چیست احوال تو ای ابا مریم پس گفت ایمن هر آئینه دیدم

عَجَبًا وَسَمِعْتُ مَا أَنْشَأَ لِي طَرَبًا فَقَالَ لَهُ مَاذَا رَأَيْتَ وَمَا الَّذِي
چیزی عجیب و شنیدم چیزیکه پیدا کرد بمن نشاط را پس گفت قاضی او را چه چیز است که دیدی و چه چیز است

وَعَيْتُ قَالَ لَمْ يَزَلِ الشَّيْخُ مُذْ خَرَجَ يُصَفِّقُ بِيَدَيْهِ وَيُخَالِفُ بَيْنَ رِجْلَيْهِ وَيُعَرِّدُ

که یاد گرفتی گفت همیشه بود شیخ از وقتیکه برآمد پیوسته دست خود را از خوشی مخالفت میکرد میان هر دو پای خود و میجنبانید

بِمِلْءِ شِدْقَيْهِ وَيَقُولُ نَظْمٌ لَذَّتْ أُصْلِيَ بِلَيْتَيْهِ مِنْ وَقْعِ سُخْرِيَّتِهِ

بر گردن هر دو کنج دهن خود میگفت و چون بودکه سوخته میشدم بلای سبب زبان بی شرم زودی کننده در هر کار

وَأَزْوَرَّ السِّجْنُ لَوْلَا حَاكِمُ الْإِسْكَنْدَرِيَّةِ فَضَحِكَ الْقَاضِي حَتَّى هَوَتْ

و میدیدم زندان را اگر نمی بود حاکم شهر اسکندریه پس خندید قاضی تا آنکه افتاد

دِنْدِيقُهُ وَذَوَتْ سَكِينَتُهُ فَلَمَّا فَاءَ إِلَى الْوَقَارِ وَعَقِبَ الِاسْتِغْفَارِ

کلاه او و زائل شد وقار و آرام او پس هرگاه رجوع کرد بسوی آرامیدگی و از پس سخت خندیدن آورد

بِالِاسْتِغْفَارِ قَالَ اللَّهُمَّ بِحُرْمَةِ عِبَادِكَ الْمُقَرَّبِينَ حَرِّمْ جِسْمِي عَلَى النَّارِ بَيْنَ

آمرزش خواستن را گفت بار خدایا به بزرگی بنده های خودت که مقربند حرام کن تنم را بر آتش میان

ثُمَّ قَالَ لِذَلِكَ الْأَمِينِ عَلَيَّ بِهَا نُطْلَقْ مُجِدًّا فِي طَلَبِهِ ثُمَّ عَادَ بَعْدَ لَأْيٍ

پس گفت قاضی مر آن امین را بیار او را پس رفت بحالیکه زودی کننده بود در جستن او پس باز آمد

مُخْبِرًا بِإِبَايَتِهِ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي أَمَا إِنَّهُ لَوْ حَضَرَ لَكَفَى الْحَذَرَ ثُمَّ لَامَ وَلَبَّتَهُ

بعذر گرفتن خود بحالیکه خبر دهنده بود او را زود باز او پس گفت او را قاضی گاه باشد که هر آینه اگر او حاضر میشد هر آینه بازگرفتن میشد از ترس

مَا هُوَ بِهِ أَوْلَى وَلَا يَتْلُوهُ إِلَّا الْأُخْرَةُ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْأُولَى قَالَ الْحَارِثُ

هر آینه میدادم او را بجز یکدان یا بزرید بهتر است و هر آینه نمودی او را که به تحقیق عطای آخرین نیکوتر است یا واز بخشش اولین گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا رَأَيْتُ صَفْوَ الْقَاضِي إِلَيْهِ وَفَوْتَ ثَمَرَةِ التَّنْبِيهِ عَلَيْهِ

پسر همام پس هرگاه دیدم خواهش قاضی طرف او و در گذشتن فائده آگهی دادن بروی

غَشِيتُنِي نَدَامَةُ الْفَرَزْدَقِ حِينَ أَبَانَ النَّوَارَ وَالسَّعْيِ لَمَّا اسْتَبَانَ

فرو پوشید مرا پشیمانی فرزدق وقتیکه طلاق بائن داد مسماة نوار را و پشیمانی کسیکه هرگاه دید

اِنْتِهَارُ الْمَقَامَةِ الْعَاشِرَةِ الرَّحَبِيَّةِ حَكَى لِلْحَارِثِ بْنِ هَمَّامٍ

صبح را مقامه دهم موسوم برحبیه حکایت کرد حارث پسر همام

قَالَ هَتَفَ بِي دَاعِي الشَّوْقِ إِلَى رَحْبَةِ مَالِكِ بْنِ طَوْقٍ فَلَبَّيْتُهُ مُحْتَطِيًا
گفت آواز داد مرا خواننده بمشوق طرف رحبه بنا کرده مالک بسر طوق پس اجابت کردم اورا بحالیکه سوار بودم
شِمْلَةً وَمُمْتَضِيًا عَزْمَةً مُشْعِلَةً فَلَمَّا أَلْفَيْتُ بِهَا الْمَرَاسِيَ وَشَدَدْتُ
ناقهٔ تیز رو را کشنده بودم اراده تیز دشتابا نزا پس هرگاه انداختم دران شهر لنگر بار را استوار بستم
أَمْرَاسِيَ وَبَرَزْتُ مِنَ الْخِيَامِ بَعْدَ سَبْتِ رَأْسِي رَأَيْتُ غُلَامًا قَدْ
رسنهاے خیمهٔ خود و بیرون آمدم از گرما به پس از سترون موی سر خود دیدم کودکے هر آئینه
أُفْرِغَ فِي قَالَبِ الْجَمَالِ وَأُلْبِسَ مِنَ الْحُسْنِ حُلَّةَ الْكَمَالِ وَقَدِ اعْتَلَقَ
ریخته شده بود در کالبد خوبروئے و پوشانیده شده از حسن جادر کمال و هر آئینه آویخته است
شَيْخٌ بُرْدَ يَنِيدَ عِي أَنَّ فَتْكَهُ بِابْنِهِ وَالْغُلَامُ يُنْكِرُ عِفْتَهُ وَيُكْبِرُ قِفْتَهُ
پیری بآستین او بحالیکه دعوی میکند که هر آئینه او کشته است پسر بزرگ او کودک انکار میکرد شناخت اورا و بزرگ میشمرد حکمت اورا
وَالْخِصَامُ بَيْنَهُمَا مُتَطَايِرُ الشَّرَارِ وَالزِّحَامُ عَلَيْهِمَا يَجْمَعُ بَيْنَ
و دشمنی درمیان هر دو پرنده اخگر بارا بود و انبوهے بر ایشان فراهم میکرد میان
الْأَخْيَارِ وَالْأَشْرَارِ إِلَى أَنْ تَرَاضَيَا بَعْدَ اشْتِطَاطِ الْمَدِّ بِالتَّنَافُرِ
نیکان و بدان تا آنکه راضی شدند هر دو بعد از حد در گذشتن خصومت سخت بر افعه
إِلَى وَالِي الْبَلَدِ وَكَانَ مِمَّنْ يُزَنُّ بِالْهَنَاتِ وَيُغْلَبُ حُبُّ الْبَنِينَ
بسوی حاکم شهر حال آنکه بود حاکم از کسانیکه تهمت کرده میشد بخصائل قبیحه و غالب میکرد محبت پسر آنرا
عَلَى الْبَنَاتِ فَأَسْرَعَا إِلَى نَدْوَتِهِ كَاسْتِلَابِكَ فِي عَدْوَتِهِ
بر دختران پس زود می کردند هر دو طرف مجلس او مانند سمی سلیک در دویدن او
فَلَمَّا حَضَرَا أَجَدَّ الشَّيْخُ دَعْوَاهُ وَاسْتَدْعَى عَدْوَاهُ فَاسْتَنْطَقَ
پس هرگاه حاضر شدند هر دو پیش قاضی از سر گرفت پیر دعوی خود را و درخواست یاران خود را پس سخن گفتن خواست حاکم از
الْغُلَامَ وَقَدْ فَتَنَهُ بِمَحَاسِنِ غُرَّتِهِ وَطَرَّ عَقْلَهُ بِتَصْفِيفِ
کودک و بتحقیق مفتون کرده بود قاضی را به نکوئیهاے روے خود و بریده بود خرد او را بهموار کردن

طُرَّتِهِ فَقَالَ إِنَّهَا أَفِيكَةٌ أَفَّاكٌ عَلَى غَيْرِ سَفَّاكٍ وَعَضِيهَةٌ مُحْتَالٌ عَلَى

گیسوی خود پس گفت کودک تحقیق آن دعوی دروغ دروغگوست بر غیر خون ریزنده و بهتان حیله گرست بر

مَنْ لَيْسَ بِمُغْتَالٍ فَقَالَ الْوَالِي لِلشَّيْخِ إِنْ شَهِدَ لَكَ عَدْلَانِ مِنَ

کسیکه نیست ناگاه کشنده پس گفت حاکم با پیر اگر گواه باشند ترا دو عادل از

الْمُسْلِمِينَ وَإِلَّا فَاسْتَوْفِ مِنْ يَمِينِ الْيَهُودِيِّ فَقَالَ الشَّيْخُ إِنَّهُ جَدَّلَنِي خَاسِيًا

مسلمانان حکم بقصاص کنم وگرنه پس فراگیر مر ازگودک سوگند را پس گفت پیر بهر آینه او انداخت بزمین و بر او در آورد م

وَأَفَاحَ دَمَهُ خَالِيًا فَأَنَّى لِي شَاهِدٌ وَلَمْ يَكُنْ ثَمَّ مُشَاهِدٌ وَلَكِنْ وَلِّنِي

و ریخت خون او بسر او در خلوت پس کجاست مرا گواه و نبود در اینجا بیننده ولیکن حکم کن مرا

تَلْقِينَهُ الْيَمِينَ لِيَتَبَيَّنَ لَكَ الْيُصْدُقُ أَمْ يَمِينٌ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ الْمَالِكُ

بتلقین کردن او سوگند را تا ظاهر شود مر ترا آیا صادق است یا کاذب پس گفت او را قاضی تو خداوند این

لِذَلِكَ مَعْ وَجِيدِكَ الْمُتَهَالِكِ عَلَى ابْنِكَ الْهَالِكِ فَقَالَ الشَّيْخُ لِلْغُلَامِ قُلْ وَ

کار هستی با اندوه خود که کثیر است بر پسر خود هلاک شده پس گفت پیر بکودک بگو قسم و

الَّذِي زَيَّنَ الْجِبَاهَ بِالطُّرَرِ وَالْعُيُونَ بِالْحُوَرِ وَالْحَوَاجِبَ بِالْبَلَجِ وَالْمَبَاسِمَ

بکسیکه زینت داد پیشانیها را بگیسوها و چشمها را بسخت سیاهی و سفیدی و ابروان را بکشادگی آنها و دندانها را

بِالْفَلَجِ وَالْجُفُونَ بِالسُّقْمِ وَالْأُنُوفَ بِالشَّمَمِ وَالْخُدُودَ بِاللَّهَبِ وَالثُّغُورَ

بکشادگی میان آن و پرده های چشم را به بیماری و بینی ها را به بلندی و رخسارها را بسرخی و دندانهای پیشین را

بِالشَّنَبِ وَالْبَنَانَ بِالدَّرَنِ وَالْخُصُورَ بِالْهَيَفِ إِنِّي مَا قَتَلْتُ ابْنَكَ

بتیزی و خوش آبی و سر انگشتان را بناز کی و نرمی و کمرها را بباریکی هر آینه من نکشتم پسر ترا

سَهْوًا وَلَا عَمْدًا وَلَا جَعَلْتُ هَامَتَهُ لِسَيْفِي غِمْدًا وَإِلَّا فَرَمَى اللَّهُ جَفْنِي

بفراموشی و نه بقصد و نگردانیدم سر او را برای شمشیر خود نیام واگرنه پس انداز د خدای تعالی پلک مرا

بِالْعَمَشِ وَحَدِّي بِالتَّمَشِ وَطَرَّتِي بِالْجَلَحِ وَطَلْعِي بِالْبَلَحِ وَوَدَجِي

بضعف بصر و رخسارهای مرا بنقطهای سیاه و سفید و گیسوی مرا بریختن و دندان مرا بسبزی و سرخی و رخسار مرا

بِأَبِيهَا رُومِيَّتِي بِالْبُخَارِ وَبَدْرِيَّ بِالْمِحَاقِ وَفِضَّتِي بِالْاِحْتِرَاقِ وَشُعَاعِيَّ

پدر رومی و کنیت دهن مرا بدر لقب داد و نور روی مرا بتاریکی و سپیدی رخسار مرا بسیاهی و روشنی روی مرا

بِالْاِظْلَامِ وَدَوَاتِي بِالْاِقْلَامِ فَقَالَ الْغُلَامُ الْاِصْطِلَاءُ بِالْبَلِيَّةِ

بسیاهی و دوات مرا باقلما پس گفت کودک اختیار میکنم سوختن را به بلا

وَلَمْ الْاِلْمَامُ بِهَذِهِ الْآلِيَّةِ وَالْاِنْقِيَادُ بِالْقَوَدِ وَلَا الْحَلِفُ بِمَا لَمْ يُحْلَفْ

و بسوگند خوردن را بدین قسم و اطاعت کردن مرا بسوی قصاص نه سوگند را بچیزیکه سوگند

بِهِ أَحَدٌ وَبَيْنَ الشَّيْخِ الْاِتِّبَاعُ الْيَمِينَ الَّتِي خَتَرَعَهَا وَامْتِقَارَهُ

یاد نکرده است بآن کسی و سر باز زدن پیر مگر خوردنش کودک را سوگند یکه بدروغ آورده بود او را و تلخ گردانید

جَرَعَهَا وَلَمْ يَزَلِ الْغُلَامُ يَتَلَاحَى بَيْنَهُمَا يَسْتَعِيرُ مُهْجَةَ التُّرَاضِي نَعِيرَ

او را آشامهای آن و همیشه بود کودک دشنام دهی یکدیگر میان ایشان هر دو افروخته میشد در او راست رضای یکدیگر دشوار میشد

وَالْغُلَامُ فِي ضِمْنِ تَأْبِيَهِ يَخْلُبُ قَلْبَ الْوَالِي بِتَلَوِّيَهِ وَيُطْمِعُهُ فِي أَنْ

و کودک در خلال سرکشی خود از سوگند میدهد بخیانت حاکم را بجمیدن خود از ناز و امید وار میکرد او را و نمیگذاشت او را بجواب دهد

يُلَبِّيَهُ إِلَى أَنْ رَانَ هَوَاهُ عَلَى قَلْبِهِ وَأَلَبَّ بِلُبِّهِ لَهُ الْوَجْدُ الَّذِي

او را بحسب مراد تا آنکه غالب شد محبت کودک بر دل او و اقامت کرد حاکم بعقل کودک و بیمار است برای او عشقی که

يَتِمُّهُ وَالطَّمَعُ الَّذِي تَوَهَّمَهُ أَنْ يُخَلِّصَ الْغُلَامَ وَيَسْتَخْلِصَهُ وَأَنْ

خوار کرده بود او را و امیدیکه گمان برد آنرا اینکه رها کند کودک را و خالص کند او را برای خود و اینکه

يُنْقِذَهُ مِنْ حِبَالَةِ الشَّيْخِ ثُمَّ يَقْتَنِصَهُ فَقَالَ لِلشَّيْخِ هَلْ لَكَ فِيمَا

رهائی دهد او را از دام پس بعده شکار کند او را پس گفت بشیخ آیا ترا رغبتی هست در چیزیکه

هُوَ أَلْيَقُ بِالْأَقْوَى وَأَقْرَبُ لِلتَّقْوَى فَقَالَ الْإِمَامُ تُشِيرُ لَا تُقِيهِ وَ

آن لائق تر است بصاحب قوت و نزدیکتر است بپرهیزگاری پس گفت پیر بسوی کدام چیز اشارت میکنی تا بسوی آن نگاه دارم

لَا أَقِفُ لَكَ فِيهِ فَقَالَ أَرَى أَنْ تُقْصِرَ عَنِ الْفِيلِ وَالْقَالِ وَتَقْتَصِرَ مُنْذُ عَلَى

نه ایستم در آن گفت حاکم می بینم اینکه باز مانی از جواب و سوال و بسنده کنی بر

مِائَةِ مِثْقَالٍ لَا أَحْتَمِلُ مِنْهَا بَعْضًا وَاجْتَبِي الْبَاقِيَ لَكَ عُرْضًا فَقَالَ الشَّيْخُ

صد دینار تا برو دارم از ان برمی راد فراهم آرم برای تو باقی را از هر جائی که اتفاق افتد پس گفت پیر نیست

مَا مِنِّي خِلَافٌ فَلَا يَكُنْ لِوَعْدِكَ إِخْلَافٌ فَنَقَدَهُ الْوَالِي عِشْرِينَ

از من خصومت پس نباشد وعدهٔ ترا خلاف کردن پس نقد داد او را حاکم بیست دینار

وَوَزَعَ عَلَى وَزَعَتِهِ تَكْمِلَةَ خَمْسِينَ وَدَقَّ ثَوْبُ الْأَصِيلِ وَانْقَطَعَ لِأَجْلِهِ

و قسمت کرد بر خادمان خود کامل کردن پنجاه دینار را تنگ گردید جامهٔ شبانگاه و بریده شد از جهت

صَوْبُ التَّحْصِيلِ فَقَالَ لَهُ خُذْ مَا رَاجَ وَدَعْ عَنْكَ الْهَاجَ وَعَلَيَّ فِي

آن باران فراهم آوردن پس گفت حاکم پیر را بگیر انچه حاضر است و بگذار از خود خصومت راه لازم ست

غَدٍ أَنْ أَتَوَصَّلَ إِلَى أَنْ يَنْضَّ لَكَ الْبَاقِي وَيَتَحَصَّلَ فَقَالَ الشَّيْخُ

بر من در فردا اینکه بیوستگی جویم بلطف بسوی آنکه جمع شود ترا مال باقی و حاصل شود پس گفت پیر

أَتَيْتُ مِنْكَ عَلَى أَنَّ الْأَزِمَّةَ لَيْلَتِي وَبِرِعَايَةِ إِنْسَانِ مُقْلَتِي حَتَّى

قبول کردم انچه گفتی بشرط آنکه حفاظت کنم کودک را شب و نگهبانی کند او را مردم چشم من تا آنکه

إِذَا أَعْفَى بَعْدَ إِسْفَارِ الصُّبْحِ بِمَا بَقِيَ مِنْ مَالِ الصُّلْحِ تَخَلَّصَتْ قَائِبَةٌ

چون تمام دهد پس از روشن شدن بامداد بچیزیکه باقی ماند از مال آنگاه رهائی یابد بیضه

مِنْ ثَوْبٍ وَبَرَاءَةُ الذَّيْلِ مِنْ دَمِ ابْنِ يَعْقُوبَ فَقَالَ لَهُ الْوَالِي

از جوزه و پاک شود هر پاک شدن ذیل از خون پسر یعقوب علیه السلام پس گفت او را حاکم

مَا أَرَاكَ سَمَتَّ شَطَطًا لَا رُمْتَ قُنُوطًا قَالَ لِلْحَارِثِ بْنِ هَمَّامٍ فَلَمَّا

نمی بینم ترا که تکلیف کردی از حد در گذشتن را و نه جستی چیزی از حد در گذشته گفت حارث پسر همام پس هرگاه

رَأَيْتُ حُجَّ الشَّيْخِ كَالْحُجَجِ التَّمِيمِيَّةِ عَلِمْتُ أَنَّهُ عَلَمُ السُّرُوجِيَّةِ فَلَبِثْتُ

دیدم دلیلهای پیر را مثل دلائل ابو العباس سروجی دانستم که هر آئینه سردار قبیلهٔ سروجست پس درنگ کردم

إِلَى أَنْ ذَهَرَتْ نُجُومُ الظَّلَامِ وَأَنْ تَرَّتْ عُقُودُ الزِّحَامِ ثُمَّ

تا آنکه متفرق شدند بندهای انبوه مردم و روشن شد ستارگان تاریکی اول شب پس ازان

قَصَدْتُ فِنَاءَ الْوَالِي فَإِذَا الشَّيْخُ لِلْفِتْيَانِ كَالْأَبِ فَنَشَدْتُهُ اللَّهَ أَهُوَ أَبُو زَيْدٍ

قصد کردم صحن خانه حاکم را پس ناگاه پیر را می جوانان نگهبان ست پس قسم گرفتم او را بخدا که آیا او زید ست

فَقَالَ إِيْ وَمُحِلِّ الصَّيْدِ فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا الْغُلَامُ الَّذِي هِفْتُ لَهُ

پس گفت آری سوگند بحلال کننده شکار پس گفتم کیست این کودکے که پریدند بسبب حسن او

الْأَحْلَامُ قَالَ فِي النَّسَبِ فَرْعِي وَفِي الْمَكْسَبِ بَعْضِي قُلْتُ فَهَلَّا

خردها پس گفت او در نژاد بچه من ست و در جستن روزی دام میست پس گفتم چرا نه

اكْتَفَيْتَ بِمَحَاسِنِ نَظْرَتِهِ وَكَفَيْتَ الْوَالِيَ الْأَشْنَانَ بِلُطْرَتِهِ فَقَالَ

پسند کردی بانیکوئیهای آفرینش او و چرا کار گزاری کردی حاکم را از سفتوانی او بلطره آن کودک پس گفت

لَوْ لَمْ تُبْرِزْ جَبْهَتُهُ السِّينَ لَمَا قَنَفَشْتُ الْحُسَيْنَ ثُمَّ قَالَ بِتِ اللَّيْلَةَ

اگر ظاهر نمیکرد پیشانی او سین را هر آئینه جمع نمیکردم پنجاه دینار را پس از ان گفت باش امشب

عِنْدِي لِنُطْفِئَ نَارَ الْجَوَى وَنُدِيلَ الْهَوَى مِنَ النَّوَى فَقُمْتُ

نزد من طافر و نشانیم آتش اندوه را و عوض کنیم محبت را از دوری پس هر آئینه جمع شدم و قصد کردم

عَلَى أَنْ أَنْسَلَّ بُسْرَةً وَأُصْلِيَ قَلْبَ الْوَالِي نَارَ حَسْرَةٍ قَالَ فَقَضَيْتُ

بر انکه بیرون آیم وقت صبح کاذب و بریان کنم دل حاکم را از آتش پشیمانی گفت راوی پس گذرانیدم

اللَّيْلَةَ مَعَهُ فِي سَمَرٍ أَنَقَ مِنْ حَدِيقَةِ زَهْرٍ وَخَيَالَةِ شَجَرٍ حَتَّى إِذَا

شب را با ابو زید در افسانه خوش آینده تر از گلستان شگوفنده و بوستان در ختان تا آنگه

لَاحَ الْأُفُقُ ذَنَبَ السِّرْحَانِ وَآنَ انْبِلَاجُ الْفَجْرِ وَحَانَ رُكُوبُ مَتْنِ

جنبانید کرانه آسمان را دم گرگ یعنی صبح کاذب نزدیک شد روشن شدن صبح و در رسید وقت ان سوار شدن ابو زید پشت

الطَّرِيقِ وَأَذَاقَ الْوَالِيَ عَذَابَ الْحَرِيقِ وَسَلَّمَ إِلَى سَاعَةِ الْفِرَاقِ

راه را و بچشانید حاکم را عذاب آتش سوزنده و تسلیم بسوے من وقت جدائے

رُقْعَةً مُحْكَمَةَ الْإِلْصَاقِ وَقَالَ ادْفَعْهَا إِلَى الْوَالِي إِذَا سَلَبَ

پارهٔ کاغذ استوار چسپانیده و گفت بده آنرا بسوے حاکم وقتیکه ربوده شود

الفرار وتحقق منا الفرار فقضضتها فقل المتلمس من مثل صحيفة

شکیب وثابت شود از ما گریختن پس شکستم مہ رقعہ ابکر دار رندہ از مانند نامہ

المتلمس فاذا فيها مكتوب نظم قل لوال غادرتم بعد بيني نادما

متلمس شاعر پس ناگاہ دران نوشتہ بود بگو حاکم را کہ ترک کردم او را بعد جدائی خود پشیمان

سادما بعض اليدين سلب الشنى مالا وفتاه لبنى فاميطلى النظر

نگمین بحالیکہ میگزید سر دو دست زار ببود پسر مال آنحالم زاد جوان او پسر داد او را پس دور باد نظر

حسرتين جادبا العين حين اعمى هواه عينه فاستثنى بلا عينين

دو دریغ بخشش کرد بزرگ منکا بیکہ کور نمود از روی او چشمہ او را پس بازگشت سلے زار بے چشم

خفض الحزن يا مغنى فما يجدي خلاف الاقادر من بعد حنين

اندک کن غم را ای .. نج افگندہ پس نفع نمیدہ ہرگز سستی نشان از پس ذات چیز

ولئن جل ما غرا كما جل لدى المسلمين رزء الحسنين فقد

قسم خدا است ہر آئینہ بود گ ست انچہ فرود آمد تراجہ کہ بزرگ ست رزء سلمانان مصیبت امام حسن علیہ السلام پس

اعتضت منهما وحزما والليث الاريب يبقى ذئين فاعص

بدل گرفتی ازان دو نش و ہوشیاری را و عاقل دانا میخواہد این ہر دو را پس افرمانے کن

من بعدها المطامع واعلم ان صيد الظباء ليس بهين ولا كل

از پس این حادثہ طمعہا را و بدان کہ شکار آہوان نیست آسان نہ آہوان و نہ ہر

طائر يلى الفخ ولو كان محدقا باللجين وكم من بيض اصطاد

پرندہ در آید بدام اگرچہ باشد گرد کردہ شدہ دانہ سیم قسمت ست بسا کس کہ شکار کند

فاصطيد ولم يلق غير خفي حنين فتبصر ولا تشم كل برق رد

پس خود شکار گشت و ندید جز دو موزہ کہنہ حنین پس بنگر و مبو ہر برق را

برق فيه صواعق حين واغضض الطرف تستبح من غراه

برق ست کہ در و آتشہا ے ہلاکی ست و بپوشان چشم را و در ... شے ایمنی

تَكْتَسِي فِيهِ ثَوْبَ ذُلٍّ وَشَيْنٍ ۝ فَبِلَاءُ الْفَقْرِ اتِّبَاعُ هَوَى النَّفْسِ وَبُؤْسُ

گرسنگی بود ان جامه خواری و عیب و پس بختی و ریخ جوان پیروی آزد و نفس ست ۱۲ و محنت آزد روے نفس

الْهَوَى طُمُوحُ الْعَيْنِ ۝ قَالَ الرَّاوِي فَمَرَّقَتْ رُقْعَتُهُ شَذَرَ مَذَرَ وَلَمْ أُبَالِ عَذَلَ

بلند نگریستن چشم ست بگفت روایت کننده پس پاره پاره کردم نوشته او را بحالیکه نه پروا میکردم ملامت ملامت کننده را و نه پروا میکرد

أَمْ عَذَرَ الْمُقَامَةُ الْحَادِيَةَ الْعَشْرَةَ السَّاوِيَةَ لِخَبَرِ الْحَارِثِ

خواهد داشت مقامه یازدهم مشهور بساویه خبر داد حارث

بْنِ هَمَّامٍ قَالَ أَلْفَيْتُ مِنْ قَلْبِي الْقَسَاوَةَ حِينَ حَلَلْتُ بِسَاوَةَ فَأَخَذْتُ

پسر همام گفت دیدم از دل خود سختی را وقتیکه فرود آمدم در شهر ساوه پس شروع کردم

بِالْخَبَرِ الْمَأْثُورِ فِي مُدَاوَاتِهَا بِزِيَارَةِ الْقُبُورِ فَلَمَّا صِرْتُ إِلَى مَحَلَّةِ الْأَمْوَاتِ

بحدیثی که مرویست در علاج کردن قساوت بدیدن قبرها پس هرگاه رسیدم بسوے منزل مردگان

وَكُفَّاتِ الرُّفَاتِ رَأَيْتُ جَمْعًا عَلَى قَبْرٍ يُحْفَرُ وَمَجْنُونًا يُقَبِّرُ فَأَنَخْتُ إِلَيْهِمْ

وجمع کردن گاه و نخوا نهای ریزه دیدم گروهی را بر قبریکه کنده میشد و مرده که دفن کرده میشد پس بزانو نشستم بسوی ایشان

مُتَفَكِّرًا فِي الْمَآلِ مُتَذَكِّرًا مَنْ دَرَجَ مِنَ الْآلِ فَلَمَّا أَلْحَدُوا الْمَيِّتَ

اندیشه کنان در بازگشتگان و یاد کننده کسانی را که مردند از عزیزان پس هرگاه در لحد آوردند مرده را

وَفَاتَ قَوْلَ لَيْتَ أَشْرَفَ شَيْخٌ مِنْ رُبَاوَةٍ مُتَحَضِّرًا بِهِرَاوَةٍ وَقَدْ لَفَعَ

وگذشت گفتار کاشکه ظاهر شد پیری از پشته زمین بحالیکه تکیه کننده بود بعصا و بحالیکه پوشیده بود روی خود را

وَجْهَهُ بِرِدَائِهِ وَنَكَّرَ شَخْصَهُ بِدِهَائِهِ لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ فَاقْدُرُوا

بچادر خود و ناشناسا کرده بود هیئت خود را از زیرکی خود پس گفت برای مانند این روز پس باید که کار کنند کار کنان پس بشتاب آرید و بشنید گیرید

أَيُّهَا الْغَافِلُونَ وَشَمِّرُوا أَيُّهَا الْمُقَصِّرُونَ وَاحْسِنُوا النَّظَرَ أَيُّهَا الْمُتَبَصِّرُونَ

ای غفلت کنندگان و کوشش کنید ای کوتاهی کنندگان و نیکو کنید نظر را اے بینندگان

مَا لَكُمْ لَا يَحْزُنُكُمْ دَفْنُ الْأَتْرَابِ وَلَا يَهُولُكُمْ هَيْلُ التُّرَابِ

چه حال ست شما را که اندوهگین نمیکند شما را دفن کردن همسالان و نمی ترساند شما را ریختن خاک بر ایشان

وَلَا تَعْبَاوُنَ بِنَوَائِلِ الْأَجْدَاثِ وَلَا تَسْتَعِدُّونَ لِنُزُولِ الْأَجْدَاثِ
وباک ندارید بفرود آیندہا از آشتیہای زمانہ و مہیائے نمیشوید برائے فرود آمدن قبرہا

وَلَا تَسْتَعْبِرُونَ لِعَيْنٍ تَدْمَعُ وَلَا تَعْتَبِرُونَ بِنَعْيٍ يُسْمَعُ وَلَا تَرْتَاعُونَ
واشک نمیریزید برای چشمیکہ میگرید و پند نمیگیرید بخبر موت کہ شنیدہ میشود و نمے ترسید

لِلَّتِي يُفْقَدُ وَلَا تَلْتَاعُونَ لِمَنَاحَةٍ تُعْقَدُ يُشَيَّعُ أَحَدُكُمْ نَعْشَ الْمَيِّتِ
برای دوستیکہ گم کردہ میشود و نمی سوزید بنعم برای مجلس نوحہ کہ مقرر کردہ میشود پیروی میکنید یکی از شما جنازۂ مردہ

وَقَلْبُهُ بِتِلْقَاءِ الْبَيْتِ وَيَشْهَدُ مُوَارَاةَ نَسِيبِهِ وَفِكْرُهُ فِي اسْتِخْلَاصِ
حالانکہ دل او طرف خانہ است و حاضر میشود برای دفن عزیز ہم نسب خود حالانکہ اندیشۂ او در خلاص کردن

نَصِيبِهِ وَيُخَلِّي بَيْنَ وَدُودِهِ ثُمَّ يَخْلُو بِمِرْمَارِهِ وَعُودِهِ طَالِمًا
حصہ خود است و رہا میکند میان دوست خود و کرمان او بعدہ خلوت میکند با نائے خود در باب خود

آسَيْتُمْ عَلَى انْثِلَامِ الْحَبَّةِ وَتَنَاسَيْتُمْ اغْتِزَامَ الْأَحِبَّةِ وَاسْتَكَنْتُمْ
دیرست کہ اندوہگین میشوید بر نقصان یک دانہ و فراموش میکنید مرگ دوستانرا و ظاہر میکنید

لِاعْتِرَاضِ الْعُسْرَةِ وَاسْتَهَنْتُمْ بِانْقِرَاضِ الْأُسْرَةِ وَضَجِلْتُمْ عِنْدَ الدَّفْنِ
عجز برائے ظہور تنگی معیشت و حقیر مے پندارید مردن قریبان را و نمیخندید وقت دفن

وَلَا ضَجِكْتُمْ سَاعَةَ الدَّفْنِ وَتَبَخْتَرْتُمْ خَلْفَ الْجَنَائِزِ وَلَا تَبَخْتَرْتُمْ
و نہ مثل خندۂ شما وقت رقص بل زیادہ ازان و میخرامید پس جنازہا و نہ مثل خرامیدن شما

يَوْمَ قَبْضِ الْجَوَائِزِ وَأَعْرَضْتُمْ عَنْ تَعْدِيدِ النَّوَادِبِ إِلَى إِعْدَادِ
در روز گرفتن بخششہا بل بیشتر و روی میگردانید از شمار کردن زنان نوحہ گر بسوے مہیا کردن

الْمَآدِبِ وَعَنْ تَحَرِّقِ الثَّوَاكِلِ إِلَى التَّأَنُّقِ فِي الْمَآكِلِ لَا تَبْتَئِسُونَ بِمَنْ
ضیافتہا و از سوز خ زنان گم کردۂ فرزند طرف نیک نگریستن و رطعامہا التفات میکنند بحال کسیکہ او

هُوَ بَالٌ وَلَا تَخْطُرُونَ ذِكْرَ الْمَوْتِ بِبَالٍ حَتَّى كَأَنَّكُمْ قَدْ عُلِّقْتُمْ مِنَ الْحِمَامِ
گمشدہ است و نمی آرید یاد کردن مرگ را در دل تا آنکہ گویا کہ شما بر آئینہ چنگ نزدیداز مرگ

بِذِمَامٍ أَوْ حُصِّلْتُمْ مِنَ الزَّمَانِ عَلَى أَمَانٍ أَوْ وَثِقْتُمْ بِسَلَامَةِ الذَّاتِ أَوْ

بعهد و پیمان یا بافیماندید شما از زمانه بر امان از حوادث آن یا اعتماد کردید بسلامت ذات از موت

تَحَقَّقْتُمْ مُسَالَمَةَ هَادِمِ اللَّذَّاتِ كَلَّا سَاءَ مَا تَتَوَهَّمُونَ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ

یا یقین کردید مصالحه ویرانندهٔ لذتها را چنین نیست هیچ ست آنچه گمان بردید بسیار چنین نیست قریب ست که

تَعْلَمُونَ ثُمَّ أَنْشَدَ نَظْمًا أَيَا مَنْ يَدَّعِي الْفَهْمَ إِلَى كَمْ يَا أَخَا الْوَهْمِ تَعُبُّ الذَّنْبَ وَ

خواهید دانست بعده خواند ای کسیکه دعوی میکنی فهم را تا چند ای خداوند وهم + آماده کنی گناه و

النَّدَمَ وَتُخْطِئُ الْخَطَأَ الْجَمَّ أَمَا بَانَ لَكَ الْعَيْبُ أَمَا أَنْذَرَكَ الشَّيْبُ وَمَلِّ فَنِيمَ

بدی را + وخطا کنی خطاے بسیار + آیا ظاهر نشد ترا عیب + آیا نرسانید ترا پیرے + و نیست در پند

رَيْبٌ وَلَا سَمْعُكَ قَدْ صَمَّ أَمَا نَادَى بِكَ الْمَوْتُ أَمَا أَسْمَعَكَ نَصًّا وَتِ أَمَا تَخْشَى

پیری شکی و نیست گوش تو هرآینه کر شده + آیا آواز نداده است ترا مرگ بآیا انشنوانید ترا مرگ آواز گریه بآیا نمی ترسی

مِنَ الْفَوْتِ فَتَحْتَاطَ وَتَقْدُمَ فَلِمَ تَسْدُرُ فِي لَسْهٍ وَتَحْتَالُ مِنَ الزَّهْوِ وَتَنْصَبُ لِلَّهْوِ

از گذشتن + پس کار کنی بهوشیاری و خواری آگاهی بیش تا چند تحیر میشوی در خرامشی و در فرمیوش از کبر و ناز و در رغبت کنی بسوی بازی

كَأَنَّ الْمَوْتَ مَاعَمٌ وَحِمَامَ تَحَافِيكَ وَالْبِطَاءَ تُلَافِيكَ طِبَاعًا جُمِعَتْ فِيكَ

گویا که مرگ شامل نخواهد شد خلق را و در نشدن تو از کردار خبیث و رنگ کردن ندارک تو + طبیعتها را که جمع کرده است در تو +

عُيُوبًا شَمْلُهَا انْضَمَّ إِذَا اسْتَخَطْتَ مَوْلَاكَ فَمَا تَقْلَقُ مِنْ ذَاكَ وَإِنْ أَخْفَقَ

عیبها را که پراگنده آن خواهم آمد + وقتیکه بغضب آوردی صاحب خود را + پس بی آرام نمیشوی از زمین + و اگر خالی ماند سعی تو

مَسْعَاكَ تَلَظَّيْتَ مِنَ الْهَمِّ وَإِنْ لَاحَ لَكَ النَّقْشُ مِنَ الْأَصْفَرِ تَهَشُّ وَإِنْ قَرَبَكَ النَّغْشُ

در طلب رزق + بیسوزی از اندوه + و اگر ظاهر شد برای تو نقش + از زر دلعینی و دینار خوش میشوی + و اگر گذرد تو جنازه +

تَغَامَمْتَ وَلَا غَمَّ تَعَامَى النَّاصِحِ الْبَرِّ وَتَعَاصُّ وَتَزُورُّ وَتَنَقَّادُ

بخلاف خود را اغماین و حال آنکه نیست غم نزد تو + و مخالفت میکنی نصیحت کننده نیکوکار را + و در رنج می افتی و گرفته خاطر میشوی + و منقاد میشوی

لِمَنْ غَرَّ وَمَنْ مَانَ وَمَنْ نَمَّ وَتَسْعَى فِي هَوَى النَّفْسِ وَتَحْتَالُ عَلَى الْفَلْسِ

بکسے که مغرور سازد + و کسیکه دروغ گوید و کسیکه سخن کند + و کوشش میکنی در حرص نفس + و مکر و حیله میکنی بر پشیز +

وَتَنْسَى ظُلْمَةَ الرَّمْسِ وَلَا تَذْكُرُ مَا ثَمَّ وَلَوْ لَاحَظَكَ لَفْظُ مَا طَاحَ بِكَ اللَّفْظُ وَ

و فراموش میکنی تاریکی قبر را و یاد نمیکنی آنچه در آنجاست و اگر بگوشه چشم نگریستی ترا بجنبد و هر آینه هلاک نکردی ترا و بدان بچیز ناشایسته و

لَا كُنْتَ إِذَا لَوَعَظَكَ جَلَا الْأَحْزَانَ لَعَمْرُكَ لَتَسْتَدِرَّنَّ الدَّمَ لَا الدَّمْعَ إِذَا عَايَنْتَ

نمی بودی هرگاه پند دهد ترا اندوهناک غریب است که بریزی خون نه اشک + و قتیکه معاینه کردی

لَاجْتَمَعَ يَقِينٌ فِي عَرْصَةِ الْجَمِيعِ وَلَا خَالَ وَلَا عَمَّ كَانِّي بِكَ تَحُطُّ إِلَى اللَّحْدِ وَتَتَغَطْ

که نیست مشتبه یکدیگر دار و بمیدان قیامت مادر برادر و نه برادر پدر گویا که من می بینم ترا بحالیکه می افتی طرف لحد و خود را بخواری

وَقَدْ أَسْلَمَكَ الرَّهْطُ إِلَى أَضْيَقَ مِنْ سَمِّ هُنَاكَ الْجِسْمُ مُمَدَّدٌ وُ

در انحالیکه سپرده مر ترا عزیزان تو + بسوی گور تنگ تر از سوراخ سوزن + آنجا بدن دراز کشیده شده است

لَيْسَتَا كِلَهُ الدُّودُ إِلَى أَنْ يَغْرَ الْعُودُ وَيُمْسِيَ الْعَظْمُ قَدْ رَمَّ وَمِنْ بَعْدُ

تا بخورند او را کرمها تا آنکه پوسیده شود بدان + و گردد استخوان هر آینه پوسیده + و پس ازان

فَلَا بُدَّ مِنَ الْعَرْضِ إِذَا اعْتَدَّ صِرَاطٌ جِسْرُهُ مُدَّ عَلَى النَّارِ لِمَنْ أَمَّ

پس ضرور است از پیش آمدن و قتیکه مهیا شود + راهیکه پل او کشیده شده است بر آتش برای کسیکه آهنگ کند گذشتن را

فَكَمْ مِنْ مُرْشِدٍ ضَلَّ وَمِنْ ذِي عِزَّةٍ ذَلَّ وَكَمْ مِنْ عَالِمٍ زَلَّ وَقَالَ الْخَطْبُ

پس بسیار از رهنمائنده راه گم کرد + و بسیار از صاحب عزة خوار شده + و بسیار از دانشمند که لغزیده + و گفت امر سخت + و شوار

قَدْ تَمَّ فَبَادِرْ أَيُّهَا الْغُمْرُ لِمَا يَحْلُو بِهِ الْمُرُّ فَقَدْ كَادَ يَفِي الْعُمْرُ

هر آینه بزرگ شده + پس زود باش ای نادان + بچیزیکه شیرین میشود بلا و تلخ + پس هر آینه قریب است که بسفید بنای زندگی

وَمَا أَقْلَعْتَ عَنْ ذَمٍّ وَلَا تَرْكَنْ إِلَى الدَّهْرِ وَإِنْ لَانَ وَإِنْ سَرَّ فَتُلْفَى

و باز نه ایستادی از بدی + و میل مکن بسوی زمانه اگرچه نرم باشد و اگرچه مسرور کند + پس یافته میشوی

لِمَنِ اغْتَرَّ بِهِ فِي تَشَمُّتِ السَّمِّ وَخَفِّضْ مِنْ تَرَاقِيكَ فَإِنَّ الْمَوْتَ

مانند کسیکه فریفته شود + بمزه کردن اندازد زهر را از دهن + و تواضع کن از ترفع و تکبر خود + چرا که هر آینه مرگ

لَاقِيكَ وَسَارٍ فِي تَرَاقِيكَ وَمَا يَنْكُلُ إِنْهَمَّ وَجَانِبِ

بیفتد ترا است + و سرایت کننده در گردن تو + و بیمانع گردد اگر قصد کند + و دور کن

سَعْرَ الْخُذْ إِذَا سَاعَدَكَ الْجَدُّ وَدُمْ اللَّفْظَ إِنْ نَدُّ فَمَا أَسْعَدَ مَنْ دَامَ
کج کردن خریدار از نرخ و تقیکه مدد کند ترا بخت + و مهارکن سخن فروش را اگر برمدد پس چه نیکبخت ست کسیکه مهارکرد +

وَلَفْسِ عَنْ أَخِي الْبَثِّ وَصَدِّقْ إِذَا بَثَّ وَرُمِ الْعَمَلَ الرَّثَّ فَقَدْ
و دور کن غم از خداوند اندوه + و باور کن او را هرگاه ظاهر کند حال را + و بصلاح آر کار کهنه خود را پس هر آینه

أَفْلَحَ مَنْ رَمَّ وَرَثَّ مَنْ رِيشَهُ الْخُصَّ بِمَا عَمَّ وَمَا خَصَّ وَلَا تَاسَ عَلَى
رستگار شد کسیکه اصلاح کرد + و نیکو کن کسی را که پر او ریخته شد بچیز یکه همه را فراگیرد و بچیزیکه خاص باشد + و اندوهگین مشو بر

النَّقْصِ وَلَا تَحْرِصْ عَلَى اللَّمِّ وَعَادِ الْخُلُقَ الرَّذْلَ وَعَوِّدْ كَفَّكَ الْبَذْلَ
نقصان مال + و حریص مشو بر جمع کردن مال + و دشمنی کن عادت فرومایه را + و عادت کن دست خود را بانبخشیدن +

وَلَا تَسْتَمِعِ الْعَذْلَ وَنَزِّهْهَا عَنِ الضَّمِّ وَزَوِّدْ نَفْسَكَ الْخَيْرَ وَدَعْ مَا
و مشنو ملامت کردن را و دور دار دست را از جمع کردن + و توشه ده جان خود را به نیکوئی + و بگذار را نچه از

يُعْقِبُ الضَّيْرَ وَهَيِّئْ مَرْكَبَ السَّيْرِ وَخَفْ مِنْ لُجَّةِ الْيَمِّ بَذَا أُوصِيتُ
پس در آرد گزند را + و آماده دار برگ رفتن را + و ترس از عمق دریا + باین اندرز ها نصیحت کرده شدم

يَا صَاحِ وَقَدْ بُحْتُ كَمَنْ بَاحَ فَطُوبَى لِفَتًى رَاحَ بِآدَابِي
ای صاحب من + و هر آینه آشکارا کردم مانند کسیکه آشکار کرد + پس خوشی باد بجوانیکه گردید + با ادب

يَا نَعَمْ يَحْسَرُ رُدْنَهُ عَنْ سَاعِدٍ شَدِيدِ الْأَسْرِ قَدْ شَدَّ عَلَيْهِ جَبَائِرَ
من تحدکننده + بعمد برهنه کردن شیخ آستین خود را از بازوی سخت آفرینش بحالیکه سخت بسته بود بران چوبهای

الْمَكْرِ لَا الْكَسْرِ مُتَعَرِّضًا لِلِاسْتِمَاحَةِ فِي مَعْرِضِ الْوَقَاحَةِ
فریب نه چوبهای شکستگی استخوان بحالیکه پیش آینده بود بطلب عطا در جائے بے شرمے

فَاخْتَلَبَ بِهِ أُولَئِكَ الْمَلَا حَتَّى انْتَزَعَ كُمَّهُ وَمَلَا ثُمَّ انْحَدَرَ
پس بغارت برد بآن فعل آن گروه را تا آنکه برکرد آستین خود را و پر نمود پس فرود آمد

مِنَ الرَّبْوَةِ حَيْثُ لَا بِالْحَيْوَةِ قَالَ الرَّاوِي فَجَاذَبْتُهُ مِنْ
از جائے بلند بحالیکه فرحان بود بعطیه گفت روایت کننده پس کشیدم او را از

وَرَائِهِ حَاشِيَةَ رِدَائِهِ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ مُسْتَسْلِمًا وَوَاجَهَنِي مُسَلِّمًا فَإِذَا

پس او کنارهٔ چادر او را پس نگریست بسوی من گردن نهادن و رو باز کردن بسلام کنان پس ناگاه

هُوَ شَيْخُنَا أَبُو زَيْدٍ بِعَيْنِهِ وَمَيْنِهِ فَقُلْتُ لَهُ نَظْمًا أَيْ كَرَمًا أَبَا زَيْدَ

او پیر ما ابو زید ست بذات خود و کذب خود پس گفتم او را نا چند اے ابا زید +

أَفَانِينُكَ فِي الْكَيْدِ لِمَنْ حَاشَ لَكَ الصَّيْدُ وَلَا تَعْبَا بِمَنْ ذَمَّرَ فَاجَابَ

شاخهای تو در مکر ست + تا جمع شود برای تو شکار + و باک نداری بکسیکه نکوهش کند ترا پس جواب داد

مِنْ غَيْرِ اسْتِحْيَاءٍ وَلَا ارْتِيَاءٍ وَقَالَ نَظْمًا تَبَصَّرْ وَدَعِ اللَّوْمَ + وَقُلْ

بغیر شرم داشتن و بے فکر نمودن و گفت بینا شود بگذار ملامت کردن را + و بگو

لِي هَلْ تَرَى الْيَوْمَ + فَتًى لَا يَقُومُ الْقَوْمَ + مَتَى مَا دَسَتَّهُ تَمْ + فَقُلْتُ

بمن آیا دیده میشود امروز + جوانیکه غالب نشود قوم را بقهر هر گاه جیله او کامل شود + پس گفتم

لَهُ بُعْدًا لَكَ يَا شَيْخَ النَّارِ وَزَامِلَةَ الْعَارِ فَمَا مِثْلُكَ فِي طَلَاوَةِ

او را دوری و هلاکی باد ترا ای خواجهٔ آتش دوزخ و شتر بار کش ننگ و عیب پس نیست داستان تو در خوبی

عَلَانِيَتِكَ وَخُبْثِ نِيَّتِكَ إِلَّا مِثْلُ رَوْثٍ مُفَضَّضٍ وَكَنِيفٍ مُبَيَّضٍ

آشکارای تو و پلیدی باطن تو مگر داستان سرگین سیم اندود کرده یا بیت الخلاص سفید کرده

ثُمَّ تَفَرَّقْنَا فَانْطَلَقْتُ ذَاتَ الْيَمِينِ وَانْطَلَقَ ذَاتَ الشِّمَالِ وَنَاوَحْتُ

پس پراگنده شدیم پس رفتم بجانب دست راست و رفت ابو زید جانب دست چپ و مقابل شدم

مَهَبَّ الْجَنُوبِ وَنَاوَحَ مَهَبَّ الشِّمَالِ الْمَقَامَةُ الثَّانِيَةَ عَشَرَ

جای وزیدن هوای جنوب را و مقابل شد ابو زید جای وزیدن هوای شمال را مقامهٔ دوازدهم

الدِّمَشْقِيَّةُ حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ شَخَصْتُ مِنَ الْعِرَاقِ

مشهور بدمشقیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت رفتم از عراق

إِلَى الْغُوطَةِ وَأَنَا ذُو وُجُودٍ مَرْبُوطَةٍ وَجِدَةٍ مَغْبُوطَةٍ يُلْهِينِي

بسوی غوطه بحالیکه من بودم صاحب دستهای تنگ بسته در طویله و تونگری آراسته و بلهوی آورد مرا

حُلْوِ الذِّرْعِ وَيَزْدَهِينِي خُفُولُ الضَّرْعِ فَلَمَّا بَلَغْتُهَا بَعْدَ شِقِّ النَّفْسِ

خالی بودن دل از اندوه و مغرور میکرد مرا بر بودن استان پس بهرگاه رسیدم آنرا پس از مشقت نفس

وَإِنْضَاءِ الْعَنْسِ أَلْفَيْتُهَا كَمَا تَصِفُهَا الْأَلْسُنُ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِي الْأَنْفُسُ

و لاغر کردن ناقهٔ قوی را تمام و در اینجا نکه صفت میکردند آنرا زبانها و در وی هست آنچه آرزو میکنند آنرا جانها

وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ فَشَكَرْتُ يَدَ النَّوَى وَجَرَيْتُ طَلْقًا مَعَ الْهَوَى وَ

و خوش مزه میباید چشمها پس سپاس گفتم دوری و سفر را و رفتم یک تگ با خواهش نفس و

طَفِقْتُ أَقْضِي فِيهَا خُتُومَ الشَّهَوَاتِ وَاجْتَنِي قُطُوفَ اللَّذَّاتِ

آغاز کردم که می شکستم بآن مهرهای آرزوها را و می چیدم میوهای لذات را

إِلَى أَنْ شَرَعَ سَفْرِي فِي الْعِرَاقِ وَقَدِ اسْتَفَقْتُ مِنَ الْعِرَاقِ

تا آنکه آغاز کردند مسافران در رفتن عراق بحالیکه بهر آینه بهوش آمدم از مبالغه کردن

فَعَادَنِي عِيدٌ مِنْ تَذَكُّرِ الْوَطَنِ وَالْحَنِينِ إِلَى الْعَطَنِ فَقَوَّضْتُ خِيَامَ

و آرزوها پس باز آمد بمن خوشی از یاد کردن وطن و میل و شوق بسوی وطن پس برکندم خیمهای ناپدیدی وطن را

الْغُيْبَةِ وَأَسْرَجْتُ جَوَادَ الْأَوْبَةِ وَلَمَّا تَاهَبَتِ الرِّفَاقُ وَاسْتَتَبَّ الْاِتِّفَاقُ

و زین نهادم بر اسپ بازگشتن بسر گاه و جمع شدند یاران سفر و راست و مهیا شدند موافقت کردن

الْمُنَى مِنَ الْمُسَيِّرِينَ اسْتَصْحَبْتُ الْخَفِيرَ فَرُدْنَاهُ مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ وَاعْمَلْنَا

تر سیدیم از رفتن بی همراه اگر فتن بدرقه پس طلب کردیم آنرا از هر قبیله و بعمل آوردیم

فِي تَحْصِيلِ الْفَضِيلَةِ فَأَعْوَزَ وَجُدَانُهُ فِي الْأَحْيَاءِ حَتَّى خِلْنَا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَ الْأَحْيَاءِ

در مهیا کردن از بهر او حیله پس نایاب شد یافتن آن در قبائل تا آنکه خیال کردم بهر آینه او نیست از زندگان

فَحَارَتْ لِعَوْزِهِ عُزُومُ السَّيَّارَةِ وَانْتَدَوْا لِبَابٍ جَيْرُونَ لِلِاسْتِشَارَةِ فَمَا زَالُوا

پس سرا سیمه شد بسبب نایابی آن قصد های رفیقان و انجمن ساختند بدر دروازهٔ جیرون برای مشورت پس پیوسته بودند

بَيْنَ عَقْدٍ وَحَلٍّ وَشَزْرٍ وَسَجْلٍ إِلَى أَنْ نَفَدَ الثَّنَاجِيُّ وَقَنَطَ الرَّاجِي

در میان بستن و کشادن و قوت رای و ضعف آن تا آنکه بسر بی شدند بدیگر راز گفتن و نومید شد امیدوار

فكان حذاهم شخص ميسمه ميسم الشبان وليوسس ليوس الرهبان
وبود مقابل آنجماعت شخصے کہ صورت او بصورت جوانان بود و پوشش او بپوشش پارسایان
ويده يفهمه النسوان وفي عينيه ترجمة النسوان وقد قيد لحظه بالجميع
و مدست او مہر ہای زنان و در چشم او علامت ستان بحالیکہ پیوستہ بود نظر خود را بآن جماعت
وارهف اذنه لاستراق السمع فلما آنى انكفاؤهم وقد برح بهم خفاؤهم
و تیز کردہ بود گوش خود را برای دزدیدن شنوائی پس ہرگاہ نزدیک شد بازگشتن ایشان بحالیکہ ظاہر شد او را راز آنہا
فقال لهم يا قوم ليفرح كربكم وليأمن سربكم فسا خفر لكم بما يسر وروعكم
گفت ایشان را اے گروہ باید کہ شاد شود بخصوصی شما و باید کہ ایمن باشد نفس شما پس اندک چیزے از آنچہ شما را مسرور میکند و بسیار
وميد وطوعكم قال الراوي فاستطلعنا منطلع الخفارة واستنبانا له
و ظاہر شود در حالیکہ فرمان بردار باشد شما را گفت راوی پس تفحص کردیم از روی خبر نگہبانی را و بزرگ کردیم او را
الجعالة عن السفارة فزعم انها كلمات تلقفها في المنام ليحترس من كيد
مزدوری طلب از کسی بودن پس دعوی کرد کہ ہر آینہ آن کلمات است کہ آموختہ شد او را در خواب تا محافظت کردہ شود بآن از مکر
الانام فجعل بعضنا يومض الى بعض ويقلب طرفه بين لحظ وغض
خلق پس شروع کرد بعضی از ما اشارت میکرد طرف بعضی و مینگریستند و چشم خود را میانہ نگریستن و خوابانیدن چشم
وتبين له انا استضعفنا الخبر واستشعرنا الحور فقال مالكم تخذتم
و ظاہر شد او را کہ ہر آینہ ضعیف دانستیم خبر او را و پنہان نداشتیم سستی کلام را پس گفت چیست برائے شما کہ گرفتید
حذي عبثا وجعلتم قبري منبا وايم الله لطالما جبت محاوف الاقطار
حذی بازی و ساختید قبر مرا منبر و قسم بخدا است ہر آینہ دیرگاہ است کہ قطع کردہ ام جاہای ترسناک را از اطراف
وبلغت مفاليح الاخطار فغنيت بها عن مصاحبة خفير واستصحاب
و داخل شدم جاہای ہلاکت و بسنده شدم بآن کلمات از ہمراہی نگہبان و ہمراہ گرفتن
جفير ثم اني سانفي ما رابكم واستسل الحذر الذي نابكم
ترکش پس از آن ہر آینہ نفی میکنم آنچہ در شک انداخت شما را و بیرون کشم ترسی را کہ رسیدہ است شما را

بِأَنْ أُوافِقَكُمْ فِي البَدَاوَةِ وَارافِقَكُمْ فِي السَّمَاوَةِ فَإِنْ صَدَقْتُمْ وَعْدِي
باین طور که موافقت کنم شما را در سفر بادیه و رفاقت کنم شما را در سماوه پس اگر راست شد شما را وعدهٔ من

فَاجِدُّوا وَاسْعَدِي وَاسْعِدُوا وَاجْدِي وَإِنْ كَذَبْتُكُمْ فِي قَرْقُوا أَدِيمِي وَ
پس جد کنید بخت مرا و مدد کنید بخت شما را و اگر دروغ گفته باشد شما را در من پس پاره کنید پوست های مرا و

أَرِيقُوا دَمِي قَالَ الحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَأَلْهَمْنَا تَصْدِيقَ رُؤْيَاهُ وَتَحْقِيقَ
بریزید خون مرا گفت حارث پسر همام پس الهام کرده شدیم باور کردن خواب او را و درست و ثابت داشتن

مَا رَوَاهُ فَنَزَعْنَا عَنْ مُجَادَلَتِهِ وَاسْتَهْمَنَا عَلَى مُعَادَلَتِهِ وَقَصَصْنَا
آنچه روایت کرد او را پس یکسو کشیدیم خود را از خصومت او و قرعه زدیم بر عدیل داشتن او و قطع کردیم

بِقَوْلِهِ عُرَّ الرَّبَائِثِ وَالْغَيْنَا اتِّقَاءَ العَائِثِ وَالْعَائِثِ وَمَنَاعِمَكِ لِلرِّجَالِ
بگفتن او رسنهای علایق را و باطل کردیم خوف بازی کننده بمال را و خوف مفسد را و هر گاه بسته شد پالانها

وَآزِفَ التَّرْحَالِ اسْتَزَلْنَا كَلِمَاتِهِ الرَّاقِيَةَ لِنَجْعَلَهَا الوَاقِيَةَ البَاقِيَةَ
و نزدیک شد سفر طلب کردیم نزول کلمات او را که افسون کننده اند تا گردانیم آنها را نگهدارنده پاینده و میان خود با

فَقَالَ لِيَقْرَأْ كُلٌّ مِنْكُمْ أُمَّ القُرْآنِ كُلَّمَا أَضَلَّ المَلْوَانَ ثُمَّ لِيَقُلْ بِلِسَانٍ خَاضِعٍ
پس گفت باید که بخواند هر یک از شما مادر قرآن را که سورهٔ فاتحه هر گاه بیاید روز و شب پس از آن باید که بگوید بازبان فروتنی کننده

وَصَوْتٍ خَاشِعٍ اللَّهُمَّ يَا مُحْيِيَ الرُّفَاتِ وَيَا دَافِعَ الآفَاتِ وَيَا وَاقِيَ
و آواز متواضع بار خدایا ای زنده کنندهٔ استخوانهای پوسیده های دور کنندهٔ آفتها و ای نگهدارندهٔ

المَخَافَاتِ وَيَا كَرِيمَ المُكَافَاةِ وَيَا مُوئِلَ العُفَاةِ وَيَا وَلِيَّ العَفْوِ وَالمُعَافَاةِ
از رسیها ای بخشندهٔ پاداشها ای مرجع طلبگاران عفو ای صاحب مغفرت و دور کردن از ضرر

صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ خَاتِمِ أَنْبِيَائِكَ وَمُبَلِّغِ أَنْبَائِكَ وَعَلَى مَصَابِيحِ
رحمت نازل کن بر محمد که ختم کنندهٔ انبیاهای تست و رساننده اخبار تست و بر چراغان

أُسْرَتِهِ وَمَفَاتِيحِ نُصْرَتِهِ وَأَعِزْنِي مِنْ نَزَغَاتِ الشَّيَاطِينِ وَنَزَوَاتِ السَّلَاطِينِ
اقارب او و کلیدهای یاری او و پناه ده مرا از وسوسه های شیاطین و مفسدهای پادشاهان

وَاِعْنَاتِ الْبَاغِيْنَ وَمُعَانَاةِ الطَّاغِيْنَ وَمُعَادَاةِ الْعَادِيْنَ وَعُدْوَانِ
و اذیت ستمگاران و از منازعت سرکشان و از دشمنی دشمنان و از ظلم
الْمُعَادِيْنَ وَغَلَبِ الْغَالِبِيْنَ وَسَلَبِ السَّالِبِيْنَ وَحِيَلِ الْمُحْتَالِيْنَ وَغِيَلِ
دشمنان و چیرگی زبردستان و ربودن ربایندگان و حیلهای مکاران و دلاکیهای ناگاه
الْمُغْتَالِيْنَ اَجِرْنِي اَللّٰهُمَّ مِنْ جَوْرِ الْجَاوِرِيْنَ وَسَطْوَةِ الْجَائِرِيْنَ وَكُفَّ
هلاک کنندگان و در پناه دار مرا خدایا از ظلم نزدیکان و قهر ظلم کنندگان و بازدار
عَنِّيْ كُفَّ الظَّالِمِيْنَ وَاَخْرِجْنِيْ مِنْ ظُلُمَاتِ الظَّالِمِيْنَ وَاَدْخِلْنِيْ بِرَحْمَتِكَ
از من بنجای ظالمان را و بیرون آر مرا از تاریکیهای ستمگاران و داخل کن مرا برحمت خود
فِيْ عِبَادِكَ الصَّالِحِيْنَ اَللّٰهُمَّ حُطْنِيْ فِيْ نُزُوْحِيْ وَغُرْبَتِيْ وَغَيْبَتِيْ وَاَوْبَتِيْ
در بندگان نیکوی خود که نیکانند بار خدایا نگهدار مرا در خاک شهر من و در سفر من و در ناپدیدشدن من و در بازآمدن من
وَبُعْدَتِيْ وَرَجْعَتِيْ وَنَصْرَتِيْ وَمُنْصَرَفِيْ وَتَقَلُّبِيْ وَمُنْقَلَبِيْ وَاحْفَظْنِيْ فِيْ نَفْسِيْ
و در سفر من طلب رزق و بازگشتن من و در دست درکار کردن من و در برگشتن من و دیدار کردن من و در انقلاب من و نگهدار از تغیر من
وَنَفَائِسِيْ وَعِرْضِيْ وَعَرَضِيْ وَعَدَدِيْ وَسَكَنِيْ وَمَسْكَنِيْ
و در احوال نفیسه من و نفس من و مال من و اولاد و اتباع من و سلاحهای من و عزیزان و اهل من و خانه من
وَحَوْلِيْ وَحَالِيْ وَمَالِيْ وَمَآلِيْ وَلَا تُلْحِقْ بِيْ تَغْيِيْرًا وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ
و قوت من و حال من و انجام من و مآل من و لاحق مکن بمن تغییر احوال را و گمار بر من
مُغَيِّرًا وَاجْعَلْ لِيْ مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيْرًا اَللّٰهُمَّ اَحْرِسْنِيْ
تغیر کننده را و دیگردان برای من از نزد خود دلیل و حجت یاری دهنده بار خدایا نگهدار مرا
بِعَيْنِيَاتِكَ وَحُمْ عَلَيَّ وَاخْصُصْنِيْ بِاَمْنِكَ وَمَنِّكَ وَتَوَلَّنِيْ
بنگهداشتهای خود و یاری خود دنباس کن مرا باامن خود و احسان خود و والی شو برای من بار گزیدن خود
بِاَيَادِيْكَ وَمَعَاذِيْرِكَ وَلَا تَكِلْنِيْ اِلٰى كِلَاءَةِ غَيْرِكَ وَهَبْ لِيْ
و نصل خود و محتاج مکن مرا بسوی حفاظت غیر خود و ببخش بمن

٧٨

عَافِيَةً غَيْرَ عَافِيَةٍ وَارْزُقْنِي رَفَاهِيَةً غَيْرَ وَاهِيَةٍ وَاكْفِنِي مَحَامِيَ اللَّأْوَاءِ

تجاذر از مکروہات کنا بید نشود و نصیب کن مرا فراخی عیشی کہ سست نشود و بازدارد مرا از جاہای خوف شدت و سختی

وَاكْنُفْنِي بِعَوَاتِيَ الْآلَاءِ وَلَا تُطْفِرْنِي أَظْفَارَ الْأَعْدَاءِ إِنَّكَ سَمِيعُ

و نگہدار مرا در پناہ خود بپوشہای نعمتہای خود و غالب کن بر من ناخنہای دشمنان از ہر آئینہ تو شنوندہ

الدُّعَاءِ ثُمَّ أَطْرَقَ لَا يُدِيرُ لَحْظًا وَلَا يُجِيرُ لَفْظًا حَتَّى قُلْنَا قَدْ أَبْلَسَتْهُ خَشْيَةٌ

دعا ہستی پس از ان آنکس سر فرو انگند بحیکہ نمیگرداند نظر را و باسخ نمیدہد سخنی را تا آنکہ گفتیم ہر آئینہ خاموش کرد او را ترس

أَوْ أَخْرَسَتْهُ غَشْيَةٌ ثُمَّ أَقْنَعَ رَأْسَهُ وَصَعَّدَ أَنْفَاسَهُ وَقَالَ أُقْسِمُ بِالسَّمَاءِ

یا گنگ ساخت او را پوشش عقل بعد بلند کرد سر خود را و بالا کشید دمہای خود را و گفت سوگند میخورم بآسمان

ذَاتِ الْأَبْرَاجِ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الْفِجَاجِ وَالْمَاءِ الثَّجَّاجِ وَالسِّرَاجِ

صاحب برجہا و زمین خداوند راہا و آب روان شونده و چراغ روشن یعنے

الْوَهَّاجِ وَالْبَحْرِ الْعَجَّاجِ وَالْهَوَاءِ وَالْعَجَاجِ إِنَّهَا لَمِنْ أَيْمَنِ الْعُوذِ

آفتاب و دریای آواز کننده و ہوا و غبار ہر آئینہ آن ادعیہ از جستہ ترین تعویذہاست و

أَغْنَى عَنْكُمْ مَنْ لَا يُسِيءُ الْمَأْخُوذَ مِنْ دَرَسِهَا عِنْدَ ابْتِسَامِ الْغَلَقِ كَمْ

بی نیاز کنندہ از شما را از پوشندگا خود است کسیکہ خواند آنرا وقت نرم خندیدن دم بامداد

يُشْفِقُ مَنْ خَطْبٍ إِلَى الشَّفَقِ وَمَنْ نَاجٍ بِهَا طَيْعَةَ الْغَسَقِ أَمِنَ لَيْلَةٍ مِنْ

نخواہد ترسید از امر شدید و سخت تاریکی کہ بعد عروب شفق باشد کسیکہ مناجات کند بآن کلمات دعا در اول طلوع تاریکی محفوظ باشد آنکس در آن شب از

الشَّرَقِ قَالَ فَتَلَقَّفْنَاهَا حَتَّى أَتْقَنَّاهَا وَتَدَارَسْنَاهَا لِكَيْ لَا نُنْسَاهَا ثُمَّ سِرْنَا

وزدی گفت راوی پس آموختم آنرا تا آنکہ استوار کردیم آنرا و یکدیگر خواندیم آنرا تا فراموش نکنیم آنرا پس از ان رفتیم

تُرْجِي الْمَحْمُولَاتِ بِالدَّغَوَاتِ لَا بِالْحُدَاةِ وَتُحْيِي الْمَحْمُولَاتِ بِالْكَلِمَاتِ لَا

بحالیکہ رمان میکردیم شتران را بدعاہای آموختہ نہ بزیدنہا بسرود گویان و حفاظت میکردیم ما ہا را بسخنہای آموختہ نہ بزیدنہ

بِالْكَمَاةِ وَصَاحِبُنَا يَتَعَهَّدُنَا بِالْعَشِيِّ وَالْغَدَاةِ وَلَا يَسْتَنِيخُ مِنَّا الْعِدَاتِ

با دلیران و یاد نکند شوت میکرد ما را در شب و روز و طلب نمیکرد از ما رواسئی وعدہا را

حَتّٰى إِذَا عَايَنَّا اَطْلَالَ عَانَةَ قَالَ لَنَا الْأُعَانَةَ الْأُعَانَةَ فَحَضَرْنَاهُ الْمَعْلُومَ
تا آنکہ وقتیکہ دیدیم آثار موضع عانہ گفت بالمدد کنید پس حاضر آوردیم او را مال ظاہر
وَالْمَكْتُومَ وَأَرَيْنَاهُ الْمَعْكُومَ وَالْمَخْتُومَ وَقُلْنَا لَهُ اقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ فَمَا
مال پوشیدہ و ماغودیم او را مال بستہ بر سر مال مہر کردہ و گفتیم او را حکم کن در ہر چیز را آنچہ تو حکم کنندہ آن ہستے پس
تَجِدُ فِينَا غَيْرَ رَاضٍ فَمَا اسْتَخَفَّهُ سِوَى الْخِفِّ وَالزَّيْنِ وَلَا حَلَى بِعَيْنِهِ
نیابی در ما کسی را راضی پس برنگرفت نیاورد او را غیر از سبک گران قیمت و اسباب زینت و نیکو نمود در چشم او
غَيْرُ الْحَلْيِ وَالْعَيْنِ فَاحْتَمَلَ مِنْهُمَا وِقْرَهُ وَنَاءَ بِمَا يَسُدُّ فَقْرَهُ ثُمَّ خَانَسَنَا
بجز زیور و زر پس برداشت از ہر دو بقدر طاقت خود برخاست بچیزیکہ بندکند احتیاج او را پس لود خود را ہمچو در
مُخَالَسَةَ النَّظَّارِ وَانْصَلَتَ مِنَّا انْصِلَاتَ الْفَرَارِ فَاوْحَشَنَا فِرَاقُهُ وَ
ربودن کیسہ برود رگذشت از ما ہمچو در گذشتن بسیار گریزندہ پس در وحشت انداخت ما را فراق او و
اَدْهَشَنَا اِبْرَاقُهُ وَلَمْ نَزَلْ مُنْشِدَهُ بِكُلِّ نَادٍ وَلَمْ نَسْتَخْبِرْ عَنْهُ كُلَّ مَغْوٍ وَهَادٍ
در تحیر انداخت ما را در گذشتن او بزودی و ہمیشہ می جستیم او را در ہر مجلس و خبر میگرفتیم از ہر یک از راہ برگزیندہ و راہنمایندہ را
اِلَى اَنْ قِيلَ انْدَمَّذْ دَخَلَ عَانَةَ مَا زَايَلَ الْعَانَةَ فَاغْرَانِي خُبْثُ هٰذَا الْقَوْلِ
تا آنکہ گفتہ شد ہر آئینہ او از ہنگامیکہ داخل شد در خانہ مجدانشد از شتر انجا نہ پس بر انگیخت مرا بلبیدے این گفتار
بِسَبْكِهِ وَالْاِنْسِلَاكِ فِيمَا لَسْتُ مِنْ سِلْكِهِ فَادَّلَجْتُ اِلَى الدَّسْكَرَةِ
باز نمودن آن و در آمدن در چیزیکہ نیستم از رشتہ آن پس در شب رفتم بسوے خانہ خمار
فِي هَيْأَةٍ مُنْكَرَةٍ فَاِذَا الشَّيْخُ فِي حُلَّةٍ مُمَصَّرَةٍ بَيْنَ دِنَانٍ وَمِعْصَرَةٍ وَحَوْلَهُ
در صورت نغیر داده پس ناگاہ شیخ در جامۂ سرخ بود میان خمہای شراب و خوشہیکہ ازان شیرۂ انگور برآورند و گرداو
سُقَاةٌ بِتَهْرٍ وَشُمُوسٌ تَزْهَرُ وَاٰسٌ وَعَبْهَرٌ وَمَرْمَارٌ وَمَرْزَهْرٌ وَهُوَ قَارَّةٌ
ساقیان کہ غالب بودند در حسن و شمعہا کہ روشن بودند در ریحان و نرگس و نامے و ساز خوو او بارے
لَيْسَتْ بِنُزُلِ الْبَيَانِ وَطَوْرًا يَسْتَنْطِقُ الْعِيدَانَ وَدُفُوفَهُ
سے کشود و شگاف خمہا را و گاہے نطق سے طلبید مزامیر را و بارے

يَسْتَنْشِقُ الرَّيْحَانَ وَ اُخْرٰى يُغَازِلُ الْغِزْلَانَ فَلَمَّا عَثَرْتُ عَلٰى لَبْسَتِهٖ وَتَفَاوُتِ

بوميكرد ريحانرا ودیگر بار عشقبازی میکرد زنان راپس هرگاه اطلاع یافتم برلبس او وتفاوت

يَوْمِهٖ مِنْ اَمْسِهٖ قُلْتُ لَهٗ اَوْلٰى لَكَ يَا مَلْعُوْنُ اَاَنْسِيْتَ يَوْمَ

امروز او از دیروز گفتم او را وای مرترا ای دور کرده شده از رحمت خدا آیا فراموش کردی روز

جَيْرُوْنَ فَضَحِكَ مُسْتَغْرِبًا ثُمَّ اَنْشَدَ مُطْرِبًا نَظْمٌ لَزِمْتُ

جیرون را پس خندید بحالیکه سخت خندان بود پس زان خواند اشعار بحالیکه مے سراید لازم گرفتم

السِّفَارَ وَجُبْتُ الْقِفَارَ وَعِفْتُ الْبِقَارَ لِاَجْتَنِيَ الْفَرَحَ وَخُضْتُ

سفرهارا وبریدم بیابانهای خالی + وکراهت کردم باطلق را تا بچینم خوشوقتی را + ودر آمدم

السُّيُوْلَ وَرُضْتُ الْخُيُوْلَ لِاَجُرَّ ذُيُوْلَ الصِّبٰى وَالْمَرَحِ وَمِطْتُ

سیلهارا ورام کردم اسپهارا + برای کشیدن دامنهای کودکی ونشاط + ودور کردم

الْوَقَارَ وَلِعْتُ الْعَقَارَ لِحَسْوِ الْعُقَارِ وَرَشْفِ الْقَدَحِ

آهستگی وحلم را وفروختم نخل وزمین را برای نوشیدن شراب وبکیدن پیاله +

وَلَوْلَا الطِّمَاحُ اِلٰى شُرْبِ رَاحٍ مَا كَانَ بَاحَ فَمِيْ بِالْمِلْحِ وَلَا كَانَ

واگر نے بود نظر بسوی نوشیدن شراب + هرآینه نمیبود که ظاهر میکرد دهن من نمکهای ملیح را ونه بودی

سَاقَ دَهَانِيْ الرِّفَاقُ لِاَرْضِ الْعِرَاقِ بِمَجْلِي السَّبْحِ فَلَا تَغْضَبَنَّ

که راندی زیرکی من همسفرانرا + طرف زمین عراق نه برداشتن من سجه را + پس هرآینه خشم مگیر

وَلَا تَضْجَنَنَّ وَلَا تَعْتِبَنَّ فَعُذْرِيْ وَضْحٌ وَلَا تَعْجَبَنَّ لِشَيْخٍ بَنٍ بِمُغْنٍ

وبانگ وفریاد مکن وعتاب مکن پس عذر من ظاهرست + وشگفت مدار نخواجه که کیستاد بمنزل

اَغَنَّ وَدَنِفٍ طَفِقَ فَاِنَّ الْمُدَامَ تُقَوِّي الْعِظَامَ وَتَشْفِي السِّقَامَ

بسیار مردم وخم لبالب از شراب + چرا که هرآینه شراب قوت میدهد استخوانهارا + وشفا میدهد بیمارها را

وَتَنْفِي التَّرَحَ وَاَصْفَى السُّرُوْرِ اِذَا مَا الْوَقُوْرُ اَمَاطَ سُتُوْرَ الْحَيَا

ودور میکند اندوه را + وپاکترین سرورها وقتی باشد که هرگاه صاحب وقار + دور کند پردهای حیا را

وَأَطْرَحَ وَأَحْلَى الْغَرَامِ إِذَا الْمُسْتَهَامُ أَزَالَ الْكِتَامَ الْهَوَى وَافْتَضَحَ قُبِّحَ
و برانداز و آزاد و شیرین ترین شیفتگی و دلبستگی است که هرگاه عاشق سرگشته بدور کند پوشیدگیهای عشق را و آشکار شود پس ظاهر کردن

بِهَوَاكَ وَبَرِّدْ حَشَاكَ فَوَنَّدُ أَسَاكَ بِهِ قَدْ قَدَحَ وَدَاوِ الْكُلُومَ وَسَلِّ
عشق خود را و سرد کن درون خود را + پس جفاق غم تو بدین سبب آتش زند + و دوا کن جراحتها را و بکش

الْهُمُومَ بِبِنْتِ الْكُرُومِ الَّتِي تُقْتَرَحُ وَخُصَّ الْعَبُوقَ بِسَاقٍ لَبِيقٍ
غمها را از سینه + و بشراب انگور کهنه کرده میشود + و خاص کن شراب شبانگاهی را بساقیکه برانده +

بِلَاءَ الْمَشُوقِ إِذَا مَا طَمَحَ وَشَادٍ يُشِيدُ بِصَوْتٍ تَمِيدُ جِبَالُ الْحُنَيْنِ
زحمت و رنج عاشق را وقتیکه سرکش گردد + و سراینده که سراید بآوازیکه درحرکت آید بسبب او کوههای آهن برای او

لَهُ إِنْ صَدَحَ وَعَاضِ النَّصِيحَ الَّذِي لَا يُبِيحُ وِصَالَ الْمَلِيحِ
اگر بآواز آید + و مخالفت کن پند کننده را که مباح نکند + وصال معشوق نمکین را

إِذَا مَا سَمَحَ وَجُلَّ فِي الْمَحَالِ وَلَوْ بِالْمَحَالِ وَدَعْ مَا يُقَالُ وَحُذْ
هرگاه بخشش نماید + و جولان کن در حیله گری اگرچه در رفوع و ناممکن باشد + و بگذار آنچه گفته شود و درخور تو و بگیر

مَا صَلَحَ وَفَارِقْ أَبَاكَ إِذَا مَا أَبَاكَ وَمُدَّ الشَّبَا وَصِدْ مَنْ سَنَحَ
آنچه لائق باشد بحال تو + و جدا شو از پدر خود هرگاه کراهت کند ترا + و دراز کن دو اسهار او شکار کن کسی را که پیش آید +

وَصَافِ الْخَلِيلَ وَنَافِ الْبَخِيلَ وَأَوْلِ الْجَمِيلَ وَوَالِ الْمَنِحْ وَلُذْ
و دوستی پاک دار با دوست صادق و دوری کن بخیل را + و بده عطا حسین را و پیابی کن بخششها + و پناه گیر

بِالْمَتَابِ أَمَامَ الذَّهَابِ فَمَنْ دَقَّ بَابَ كَرِيمٍ فَتَحَ فَقُلْتُ لَهُ
بتوبه کردن پیش از رفتن + پس کسیکه بکوبد دروازه بخشنده را گشاد + پس گفتم او را

بِحَقِّ بِرِّ وَآيَتِكَ وَالْتِ وَقُتِ يَغْوَاتِكَ فَبِاللهِ مِنْ أَيِّ لِأَغْيَاصِ عِيشَتِكَ
آفرین آوین رسالت تراء و نفرین و نفرین باد بگمراهی تو پس قسم میدهم بخدا که از کدام اصول ست اصل تو

فَقَدْ أَعْضَلَنِي عَوِيصُكَ فَقَالَ مَا أُحِبُّ أَنْ أُصْبِحَ عَنِّي وَلَكِنِّي سَأَلْتَنِي
پس هر آینه دیازه کرد مرا کار دشوار تو پس گفت نیکو + دوست نمیدارم که آشکار گویم از خود ولیکن من قرصت که بخشیدگی

نظم أنا أطروفة الزمان وأعجوبة الأمر وأنا الحوّل الذي اختال
من غریب و نادر زمانه ام + و شگفت گرو مهاستم + و من بسیار حیله گری ام که + مکر و حیله کرد
في العرب والعجم غير أني ابن حاجة + هاضه الدهر واهتضم وابو
در عرب و عجم + لیکن بدرستیکه من فرزند حاجتم + که شکست آنرا زمانه و ظلم کرد او را + و پدر
صبية بدد وامثل لحم على وضم واخو العيلة المعيل اذا احتال ايتم
بچگان هستم که پراگنده اند مانند گوشت بر تخته + و همانند درویشی که بسیار عیال باشد چون حیله کند تا خویش نگرداند شود
قال الراوي فعرفت حينئذ انه ابو زيد ذو الريب والعيب ومسود
گفت روایت کننده پس دانستم آنگاه هر آینه او ابو زید خداوند شک و عیب ست و سیاه کننده
وجه الشيب وساءني عظم تمرده وقبح توريده فقلت له بلسان لا نفه
روی پیر است و اندوهگین کرد مرا بزرگی سرکشی او و زشتی در آمدن او پس گفتم او را بزبان خنگ و عار
وإدلال المعرفة العريان لك يا شيخنا ان تقلع عن الخنى فتضج وزجر
و نازکردن شناسائی آ با هنگام آن نرسید ترا ای خواجه ما اینکه باز ایستی از فحش و سخن ناسزا پس سخت بغضب آمد
وتنكر وتكرم ثم قال انها ليلة مراح لا تلاقي ونهزة مشرب راح لا كفاح
و آواز بلند برآورد و متغیر شد و ناخوش گرفت پس گفت هر آینه این شب شب شادی ست نه شب نشستن و آن غنیمت خوردن شراب ست نه جنگ کردن
فعد عما يدا الى ان نتلاقى غدا فقام فقنه فرقا من عرد ته
پس مرگذار از چیزیکه ظاهر شد تا آنکه ببرگیریم فردا پس برخاست کشتم او را پس جدا شدم از و بسبب ترسیدن از بدخوئی او
لا تعلقا بعدته وبت ليلتي لا بساحدا د النديم على نقلي خطا
نه از جهت درآویختن بنوبد او پس او گذرانیدم شب خود را که او نشنیده بود مانند جاهای پوشیدنی او را بیرون من گامهای
القدم الى ابنة الكرم لا الكرم وعاهدت الله سبحانه وتعالى ان لا
پا را بسوی دختر رز نه خداوند بزرگی و عهد کردم خدای بزرگ را اینکه حاضر نشوم
احضر بعدها حانة نياذ ولو اعطيت ملك بغداذ وان لا اشهد معصرة
بعد این واقعه دکان شراب فروش را اگرچه داده شوم ملک بغداد و اینکه نه بینم جای کشیدن

الشَّرَابُ وَلَوْ رُدَّ عَلَى عَصْرِ الشَّبَابِ ثُمَّ إِنَّنَا رَحَلْنَا الْعِيسَ وَقْتَ التَّغْلِيسِ

شراب را اگرچه باز آید بر من زمانه جوانی بعد ازان هرآینه ما بالان کردم شتران را بنگام سیر ظلمت آخر شب

وَخَلَّيْنَا بَيْنَ الشَّيْخَيْنِ أَبِي زَيْدٍ وَإِبْلِيسَ الْمَقَامَةَ الثَّالِثَةَ الْعَشْرَ

درساکردیم درمیان دو خواجه کابی زید و شیطان هستند مقامه سیزدهم

الزَّوْرَائِيَّةُ رَوَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ نَدَوْتُ بِضَوَاحِي الزَّوْرَاءِ

مسمی بزورائیه روایت کرد حارث پسر همام گفت که انجمن ساختم در کنارهای دجله بغداد

مَعَ مَشِيخَةٍ مِنَ الشُّعَرَاءِ لَا يَعْلَقُ لَهُمْ مِبْرَادٌ بِغُبَارٍ وَلَا يَجْرِي مَعَهُمْ

با خواجگان که همه شاعران بودند نمیرسد معارضه کننده بگرد ایشان و نه میرفت با ایشان

مَا بِرِي مِضْمَارٍ فَقَضَيْنَا فِي حَدِيثٍ يَغُرُّ الْأَزْهَارَ إِلَى أَنْ نَصَفَتْنَا

مسابقت کننده در میدان پس شروع کردیم در سخنی که رسوا میکرد شکوفهارا تا آنکه بر نیمه

النَّهَارِ فَلَمَّا فَاضَ دَرُّ الْأَفْكَارِ وَصَبَتِ النُّفُوسُ إِلَى الْأَوْكَارِ

روز رسیدیم پس چون کم شد غیر فکرها و گرائید نفسها بسوی خانها دیدیم

لِحْنًا عَجُوزًا تُقْبِلُ مِنَ الْبُعْدِ وَتُحْضِرُ إِحْضَارَ الْمَرْدِ وَقَدِ اسْتَتَلَتْ

پیرزنی را که پیش می آید از دور و میدود و بچه امرد بدن اسپان کوتاه مو حال آنکه سر و خود ساخته بود

صِبْيَةً أَنْحَفَ مِنَ الْمَغَازِلِ وَأَضْعَفَ مِنَ الْجَوَازِلِ فَمَا كَذَّبَتْ

کودکانی را که لاغر تر بود از دوکهای چرخ و ناتوان تر از کبوتر بچگان پس درنگ نکرد

إِذْ رَأَتْنَا أَنْ عَرَّسْنَا حَتَّى إِذَا مَا حَضَرَتْنَا قَالَتْ سَيَّا اللَّهُ الْمَعَارِفَ

چون دید ما را اینکه قصد منکرد نزد ما تا آنکه چون حاضر شد نزد ما گفت زنده دار خداوندان معرفت را

وَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَارِفَ اعْلَمُوا يَا مَآلَ الْأَمَلِ وَتِمَالَ الْأَسَلِ أَنِّي امْرَأَةٌ

اگرچه نیستند آشنایان بدانید ای بازگشتگاه امیدوار و فریاد رس بیوگان و در ویشان هرآینه من زنی هستم

مِنْ سَرَوَاتِ الْقَبَائِلِ وَسَرِيَّاتِ الْعَقَائِلِ لَمْ يَزَلْ أَهْلِي وَبَعْلِي

از سروران و نیکان قبیلها و از برگزیدگان زنان گرامی بیوسته خویشان من و شوهر من

يَحْلُونَ الصَّدْرَ وَيَسِيرُونَ الْقَلْبَ وَيُمِيطُونَ الظَّهْرَ وَيُولُونَ الْيَدَ

نزدیکی آمدند صدر مجلس را و میرفتند در قلب لشکر و حیا میکردند پشت برای سواری و بخشیدند نعمت را

فَلَمَّا أَرْدَى الدَّهْرُ الْأَعْضَادَ وَفَجَعَ بِالْجَوَارِحِ الْأَكْبَادَ وَانْقَلَبَ ظَهْرًا

پس هرگاه که هلاک کرد زمانه یاری کنندگان او را و درو سند کرد بسبب اولاد جگرها را و برگشت زمانه از پشت

لِبَطْنٍ نَبَا النَّاظِرُ وَجَفَا الْحَاجِبُ وَذَهَبَتِ الْعَيْنُ وَفَقَدَتِ الرَّاحَةَ

بسوی شکم ناموافق شد نگرنده و ظلم کرد دربان و رفت نزد و نابود شد آسایش

وَصَلَدَ الزَّنْدُ وَوَهَنَتِ الْيَمِينُ وَضَاعَ الْيَسَارُ وَبَاتَتِ الْمَرَافِقُ وَلَمْ يَبْقَ لَنَا

و بی آتش شد چقماق و سست شد قوت و ضایع شد تونگری و دور شد منافع و باقی نماند مارا

بَنِيَّةٌ وَلَا نَابٌ فَمُذْ اغْبَرَّ الْعَيْشُ الْأَخْضَرُ وَازْوَرَّ الْمَحْبُوبُ الْأَصْفَرُ

شتر جوان و نه پیر پس از وقتیکه غبار آلوده شد زندگی سبز و برگشت و دوست زرد یعنی دینار

اِسْوَدَّ يَوْمِي الْأَبْيَضُ وَابْيَضَّ فَوْدِي الْأَسْوَدُ حَتَّى رَثَى لِي الْعَدُوُّ

سیاه شد روز من که سفید بود و سفید شد جانب سر من که سیاه بود تا آنکه رحم کرد مرا دشمن

الْأَزْرَقُ فَحَبَّذَ الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ وَيْلِي مِمَّنْ تَرَوْنَ عَيْنُهُ فِرَاشِي وَتَرْجُمَانُهُ

کبود چشم پس چه نیکوست مرگ سرخ و وای من کسی ست که می بینید او را بایں حال که خانه او شناسنده ست و میان

اَصْفَرَارُهُ قُصْوَى بُغْيَةِ أَحَدِهِمْ ثُرْدَةٌ وَقُصَارَى أُمْنِيَّتِهِ بُرْدَةٌ

زردی او دست و پایان مراد یکے از ایشان نان شکسته است و پایان از زوے او جامه است

وَكُنْتُ آلَيْتُ أَنْ لَا أَبْذُلَ الْحُرَّ الْأَلِيفَ وَلَوْ أَتَى مُتُّ مِنَ الْغُصَّةِ

و بودم که سوگند خورده ام اینکه ندهم آبروی خود را اگرچه مرد گزیده را اگرچه هر آینه من بمیرم از مضرت و بد حالی

وَقَدْ نَاجَتْنِي الْقُرُوفَةُ بِأَنْ تُوجَدَ عِنْدَكُمُ الْمَعُونَةُ وَآذَنَتْنِي

و هر آینه سخن گفت با من نفس من باینکه یافته شود نزد شما انچه باری باآن طلبیده و اعلام کرد مرا

فِرَاسَةُ الْحَوْبَاءِ بِأَنَّكُمْ مِمَّنْ يُبَاعُ الْحِبَاءُ فَنَظَرَ اللَّهُ امْرَأً بَرَّ قَسَمِي

زیرکی نفس من باینکه هر آینه شما از جمله کسانید که فروخته میشود بخشش پس تازه و روگرداند خدا مردی را که راست گرداند سوگند مرا

وَصَدَّقَ تَوَسُّمِي وَنَظَرَ إِلَيَّ بِعَيْنٍ يُقَذِّيهَا الْجُمُودُ وَيُقْذِيهَا الْجُودُ فَقَالَ الْحَارِثُ

وباور دوار دنفرس مرا و بیند بسوی من بچشمیکه خاشاک آن را زاند اورا دیده حالی و پاک کند از خاشاک آن را عطا گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَهِمْنَا لِبَرَاعَةِ عِبَارَتِهَا وَمُلَيْحِ اسْتِعَارَتِهَا وَقُلْنَا لَهَا قَدْ فُتِنَ

پسر همام پس بخیر گشتم از فصاحت روانی کلام او و خوبی استعارهٔ آن زن و گفتیم او را که هر آینه مفتون ساخت

كَلَامُكِ فَكَيْفَ إِلْمَامُكِ فَقَالَتْ يُقْرَى الضَّيْفَ وَلَا يُقْرَعُ فَقُلْنَا إِنْ جَعَلْتِنَا مِنْ زُوَّارِكِ

کلام تو پس چگونه است تکلم تو پس گفت مردان میکنند اب سنگ نیست فخر پس گفتیم اگر گردانی ما را از نزل کنندگان شعار خود

لَمْ نَخِلْ بِمُوَاسَاتِكِ فَقَالَتْ لَا تَرَيَنَّكُمَا وَلَا شِعَارِي ثُمَّ لَازَتْنَا شِعَارِي

بخل نکنیم و ریاری کردن تو پس گفت زن هر آینه نبایم شما را دل جامه باطن خود را پس هر آینه گردانم شما را رادی اشعار خود

فَابْرَزَتْ رُدَيْنِيَّ دِرْعٍ دَرِيسٍ وَبُرْنُسَةً عَجُوزٍ دَرْدَبِيسٍ وَانْشَأَتْ

پس بیرون آورد سر آستین پیراهن کهنه و ظاهر شد مانند ظاهر شدن زن گنده پیر و انشاء

تَقُولُ نَظْمٌ أَشْكُو إِلَى اللهِ اشْتِكَاءَ الْمَرِيضِ ۞ رَيْبَ الزَّمَانِ الْمُتَعَدِّي

شعر کرد و میگفت می نالم بسوی خدا بچو نالیدن بیمار ۞ از ظلم زمانه ستمگر

الْبَغِيضِ ۞ يَا قَوْمِ إِنِّي مِنْ أُنَاسٍ غَنَوْا دَهْرًا وَجَفَّتِ الدَّهْرُ عَنْهُمْ

دستبرد می کرده باشی گروه من هر آینه من از قومی هستم که اقامت کردند ۞ زمانه دراز حال آنکه پاک زمانه از انسان

غَضِيضٌ ۞ فَنَارُهُمْ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ۞ وَصِيتُهُمْ بَيْنَ الْوَرَى مُسْتَفِيضٌ ۞

پوشیده شده است ۞ نار ایشان کردن انسان نیست آنرا کسی دور کننده ۞ و آوازه و ذکر خیر آنها در میان خلق پراگنده است

كَانُوا إِذَا مَا مُجْعَةٌ أَعْوَزَتْ ۞ فِي السَّنَةِ الشَّهْبَاءِ رَوْضًا أَرِيضْ ۞ تُشْبُهُ

و مشهور بودند چون چراگاه و آبگیاه نقود شود ۞ در سال سفید یعنی خشک سال مرغزار خوش آینده نبات بلند که نزدیک شده

لِلسَّارِينَ نَيْرَانُهُمْ ۞ وَيُطْعِمُونَ الضَّيْفَ لَحْمًا غَرِيضْ ۞ صَابَاتُ جَارٍ

برای سیر کنندگان شب آتشهای ایشان ۞ و میدادند مهمان را گوشت تازه ۞ شب نگذرانیده بهایه

لَهُمْ سَاغِبًا ۞ وَلَا لِرَوْعٍ قَالَ حَالَ الْجَرِيضْ ۞ فَغَضَّتْ مِنْهُمْ

ایشان گرسنه ۞ و نه از ترس گفت همسایه ایشان نقطه حال الجریض ۞ پس کم کرد از ان قوم

صُرُوفُ الرَّدَى ✦ بِجَارِ رَجُوٍّ لَمْ أَخَلْهَا تَفِيضُ ✦ وَأَوْدَعْتُ مِنْهُمْ
گردشهاے ہلاکی ✦ در پناہ کسی کہ خیال نمیکردم ازاکہ کم خواہند شد ✦ ودیعت نہادم از ایشان
بُطُونُ الثَّرَى ✦ أُسْدَ الشَّامِ وَأُسَاةَ الْمَرِيضْ ✦ فَحَمِلِي بَعْدَ
در شکمہاے خاک ✦ شیران نگہداشتن وحمایت راو طبیبان بیمار را ✦ پس بار گیرمن پس از
الْمَطَايَا الْمِطَا ✦ وَمَوْطِنِي بَعْدَ الْيَفَاعِ الْحَضِيضْ ✦ وَأَفْرَخَنِي مَا تَأَلَّى
شتران سواری نشیب منست ✦ ومسکن من پس از زمین بلند اسفل کوہ است ✦ وبچگان من تقصیر نمیکنند
تَشْتَكِي ✦ بُؤْسَالَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَمِيضْ ✦ إِذَا دَعَا أَنَافَتْ فِي لَيْلَةٍ ✦
در گلہ نمودن ✦ از سختی کہ مراو راست در ہر روز درخشیدنی ✦ ہر گاہ بخواند خواننده در شب
مَوْلَاهُ نَادَوْهُ بِدَمْعٍ يَفِيضْ ✦ يَا رَازِقَ الثَّعْلَبِ فِي عُشِّهِ ✦ وَجَابِرَ
صاحب پروردگار خود را بخوانند بچگان من او را با اشک جاری ✦ ای روزی دہنده بچہ زاغ در آشیانہ او ✦ ای بند کننده
الْعَظْمِ الْكَسِيرِ الْمَهِيضْ ✦ أَنْتَ لَنَا اللَّهُمَّ مَنْ عِرْضُهُ ✦ مِنْ دَنَسِ
استخوان شکستہ پس درستی ✦ مقدر کن برای ما خدایا کسیکہ آبروی او ✦ از چرک
الذَّمِّ نَقِيٌّ رَحِيضْ ✦ يُطْفِئُ نَارَ الْجُوعِ عَنَّا وَلَوْ ✦ بِمَذْقَةٍ مِنْ حَائِرٍ
نکوہش پاکست وشستہ ✦ فرو نشاند آتش گرسنگی را از ما اگرچہ ✦ خیر خالص باشد از شیر ترش
أَوْ مَخِيضْ ✦ فَهَلْ فَتًى يَكْشِفُ مَا نَابَهُمْ ✦ وَيَغْنَمُ الشُّكْرَ الطَّوِيلَ الْعَرِيضْ
یا دوغ مسکہ برگرفتہ ✦ پس آیا ہست جوانی کہ بکشاید آنچہ نازل شد بایشان ای بچگان مرا و غنیمت دارد پاس من از بہنا را
فَوَالَّذِي تَغْنُو النَّوَاصِي لَهُ ✦ يَوْمَ وُجُوهُ الْجَمْعِ سُودٌ وَبِيضْ ✦
پس قسم بخدائیکہ فروتنی میکند پیشانیہا او را ✦ روزیکہ روہا گروہ مردم سیاہ وسفید باشند ✦
لَوْلَاهُمُ لَمْ تَبْدُ لِي صَفْحَةٌ ✦ وَلَا تَصَدَّيْتُ لِنَظْمِ الْقَرِيضْ ✦ قَالَ
اگر نبودی او لاو من ظاہر نمیشد مرا جانب او ✦ ونہ پیش آمدے برای آراستن شعر ✦ گفت
الرَّاوِي فَوَاللَّهِ لَقَدْ صَدَعَتْ بِأَبْيَاتِهَا أَعْشَارَ الْقُلُوبِ وَشَخَصَتْ
نقل کننده پس بخدا کہ بر آینہ شگافت بابیتہاے خود پارہاے دلہا را و بیرون آورد

حَتَّى يَا لَلْجُيُوبِ حَتَّى مَا حَمَاهَا مِنْ دِينِهِ الْإِمْتِيَاحُ وَأَرْتَمَ بِرِفْدِهَا
بنهاد ای گریبانها تا آنکه داد او را کسیکه خوے او سوال بود و شاد شد هبت دادن او
مَنْ لَمْ نُخَلْهُ يُرْتَمَ فَلَمَّا اقْتَعَمْ جَيْبَهَا تِيهًا وَأَوْلَاهَا كُلَّ مِنْبَرٍّ أَتْوَلَتْ
کسیکه گمان نمی بردیم که شاد خواهد شد پس هرگاه پرخند گریبان او از زر و عطا کرد او را هر کس از مجلس او پشت گردانید
يَتْلُوهَا الْأَصَاغِرُ وَقُوهَا بِالشُّكْرِ فَاغِرٌ فَاشْرَأَبَّتِ الْجَمَاعَةُ بَعْدَ مَمِّهَا
در پی او میرفتند بچاهای خرد و دهن او بسپاس گذاری کشاده بود پس گردن دراز کردند مردمان پس از گذشتن او
إِلَى سَبْرِهَا لِتَبْلُوَ مَوَاقِعَ بِرِّهَا فَكَفَلَتْ لَهُمْ بِاسْتِنْبَاطِ السِّرِّ الْمَرْمُوزِ
بسوے امتحان او تا بیازمایند جاهاے احسان او پس ضمه کردم آنها را به برآوردن راز پوشیده
وَنَهَضْتُ أَقْفُو أَثَرَ الْعَجُوزِ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَى سُوقٍ مُعْتَصَّةٍ بِالْأَنَامِ
و برخاستم میرفتم در پے او تا آنکه رسید بسوے بازارے که پر بود از مردم
مُخْتَصَّةٍ بِالزِّحَامِ فَانْغَمَسَتْ فِي الْغُمَارِ وَامْتَلَسَتْ مِنَ الصَّبِيَّةِ
و خاص بود با انبوهے پس فرو رفت در انبوه مردم و برجست از کودکان
الْأَغْمَارِ ثُمَّ عَاجَتْ بِخُلُوبَةٍ إِلَى مَسْجِدٍ خَالٍ فَمَاطَتِ الْجِلْبَابَ
ناآزموده کار پس برگشت باینکه بودن دل طرف مسجدے پس دور کرد چادر را
وَنَضَتِ النِّقَابَ وَأَنَا أَلْمَحُهَا مِنْ خَصَاصِ الْبَابِ وَأَرْقُبُ
و کشاد پرده روی را و من مینگریدم او را از رخنهٔ در و منتظر بودم
مَا سَتُبْدِي مِنَ الْعُجَابِ فَلَمَّا انْسَرَتْ أُهْبَةُ الْخَفَرِ رَأَيْتُ مُحَيَّا
چیزیکه ظاهر کند از شگفت پس چون دانسته آله حیا دیدم روے
أَبِي زَيْدٍ قَدْ سَفَرَ فَهَمَمْتُ بِأَنْ أَهْجُمَ عَلَيْهِ لِأُعَنِّفَهُ عَلَى مَا أَجْرَى
ابی زید را هر آینه کشاده شد پس قصد کردم باینکه هجوم آرم بر و تا سرزنش کنم او را بچیزیکه قصد کرد
إِلَيْهِ فَاسْتَلْقَى اسْتِلْقَاءَ الْمُتَمَرِّدِينَ ثُمَّ رَفَعَ عَقِيرَةَ الْمُغْرِدِينَ وَاسْتَدْفَعَ
بسوی آن پس دستان خفت همچو دستان متمرد سرکشان پس از آن برداشت آواز بلند سرود گنندگان را و سخن برآمد

يُنْشِدُ نَظْمٍ يَا لَيْتَ شِعْرِي أَدَهْرِي ✦ تَعَاطَ عِلْمًا بِقَدْرِي ✦

بحالیکہ میخواند ای کاش دانستے آیا زمانہ من ✦ درگرفتہ است از روی دانش بیایگاہ من ✦

وَهَلْ دَرَى كُنْهَ غَوْرِي ✦ فِي الْخَدْعِ أَمْ لَيْسَ يَدْرِي ✦ كَمْ قَدْ

و آیا دانستہ است نہایت عمق مرا ✦ در مکر و فریب یا آنکہ ندانستہ است ✦ بسیار ہر آینہ

قَمَرْتُ بِنِيهِ ✦ بِحِيلَتِي وَ بِمَكْرِي ✦ وَكَمْ بَرَزْتُ بِعُرْفٍ ✦ عَلَيْهِمْ وَبِنُكْرِ

چیرہ شدہ ام بہ زنان فرزندان او را ✦ بحیلہ خود و بمکر خود ✦ و بسیار آشکار شدم بشناختگی ✦ بر ایشان و بناشناسی

اَصْطَادُ قَوْمًا بِوَعْظٍ ✦ وَاخْتِينَ بِشِعْرِي ✦ وَاسْتَفِزُّ بِخَلٍّ ✦ عَقْلًا وَعَقْلًا

شکار میکنم قومے را بہ پند ✦ و قوم دیگر را بکلام موزون خود ✦ و سبک میگردانم بسر کہ ✦ خردی را و خردی را

بِخَمْرِي ✦ فَنَادَرَةً أَنَا صَخْرٌ ✦ وَتَارَةً أُخْتُ صَخْرِي ✦ وَلَوْ سَلَكْتُ سَبِيلًا

بشراب ✦ پس یکبار من مسمی صخر ہستم ✦ و بار دیگر خواہر صخر ہستم ✦ و اگر میرفتم راہ ✦

مَا لُوفَةً طُولَ عُمْرِي ✦ لَحَابَ قِدْحِي وَقَدْحِي ✦ وَدَامَ عُسْرِي وَخُسْرِي

خوگر شدہ را در راہ زندگی ✦ ہر آینہ نومید شدی تیر قمار من و نفس من ✦ و پیوستہ بودی تنگدستی و زیان کاری من ✦

فَقُلْ لِمَنْ لَامَ هَذَا ✦ عُذْرِي فَدُونَكَ عُذْرِي ✦ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ

پس بگو مر کسے را کہ نکوہش کند این را ✦ پوزش من ست پس بگیر پوزش مرا ✦ گفت حارث پسر ہمام

فَلَمَّا ظَهَرْتُ عَلَى جَلِيَّةِ أَمْرِهِ ✦ وَبَدِيعَةِ أَمْرِهِ ✦ وَمَا زُخْرِفَ فِي شِعْرِهِ ✦ مِنْ

پس چون اطلاع یافتم بر آشکارای کار او و نیرنگ کار شگفت او و آنچہ بیاراستہ در سخن موزون خود از

عُذْرِهِ ✦ عَلِمْتُ أَنَّ شَيْطَانَهُ الْمَرِيدَ لَا يَسْمَعُ التَّفْنِيدَ ✦ وَلَا يَفْعَلُ إِلَّا مَا يُرِيدُ

بہانہ خود دانستم کہ ہر آینہ دیو او کہ سرکش ست نمیشنود نکوہش را ✦ نمیکند مگر آنچہ میخواہد

فَثَنَيْتُ إِلَى أَصْحَابِي عِنَانِي ✦ وَأَبْشَتُّهُمْ مَا أَثْبَتَهُ عِيَانِي ✦ فَوَجَمُوا لِضَيْعَةِ الْجَوَائِزِ

پس برگردانیدم بسوی یاران خود لگام خود را و خبر دادم ایشان را بچیزے کہ دریافت آنرا دیدن من پس خموش شدند بر ضائع شدن بخششہا

وَتَعَاهَدُوا عَلَى مُحَرَّمَةِ النَّجَائِزِ ✦ المقامة الرابعة العشر

و عہد کردند بر نومید کردن زنان پیر مقامہ چہاردہم

المكبة حكى لحارث بن همام قال نهضت من مدينة السلام لحجة

مشهور بمكبه حكايت كرد حارث پسر همام گفت برخاستم از بغداد براى حج

الاسلام فلما قضيت بعون الله التفت واستبحت الطيب والرفث

اسلام پس چون گذاردم بيارى خداى تعالى اشراط حج را و مباح گرفتم خوشبو و جماع را

صادفت موميم الخيف معمعان الصيف فاستظهرت للضرورة بما

موافقت كرد مرا خيف منا سختى گرما را پس يارى خواستم جهت حاجت بچيزيكه

يقي حر الظهيرة فبينما انا تحت طراف مع رفقة ظراف وقد

نگهدارد از گرمى نيم روز پس در زمانيكه من زير خيمه چرم بودم با ياران همسفر زيرك و درحاليكه

حمى وطيس الحصباء واعشى الهجير عين الحرباء اذ هجم علينا

گرم شده بود تنور سنگها و كور كرده گرماى نيمروز چشم آفتاب پرست را ناگاه درآمد برما

شيخ متسعيع يتلوه فتى مترعرع فسلم الشيخ تسليم اديب اريب

پيرى فرتوت لرزان و جنبان كه در پى او مى آمد جوان بالغ پس سلام كرد پير بمجرد سلام كردن عالم عامل

وحاور محاورة قريب لاغريب فاعجبنا بما نثر من سمطه وعجبنا

و گفت گو كرد بمجرد گفتگو كردن خويش و بيگانه پس در شگفت انداخت ما را بدانچه پراگنده كرد از رشته خود و شگفت داشتيم

من انبساطه قبل لبطه وقلنا له ما انت وكيف ولجت وما استاثنت

از گستاخى او پيش از گستاخ كردن او و گفتيم او را كدام كسى و چگونه داخل شدى و دستورى نخواستى

فقال امتا انا فعاف وطالب اسعاف وسر ضرى غير خاف وانتظار الى

پس گفت ليكن من پس سائل عطا و طلب كننده قضاى حاجت هستم و راز سختى من نيست پنهان و نگاه كردن شما بسوى من

شفيع لى كاف واما الانساب الذى علق به الارتياب فما هو بمحاب

بخشش خواهنده براى من بسنده است ليكن در آمدن من كه در آويخته است بآن شك پس نيست آن شگفت

اذ ما على الكرماء من حجاب فسألناه اتى اهتدى الينا

چرا كه نيست بر جوانمردان هيچ از پرده پس پرسيديم او را از يكجا راه يافت بسوى ما

وبم استدل عليها فقال ان لكوم نشرا تتم به نفحاته وترشد الى روضه
وبچه چیز دلیل گرفت بر اینها پس گفت هر آینه برای بخشش بوی خوش ست که خبر میدهد بخوشبوی های او و راه مینماید بسوی موضع او
فوحاته فاستدللت بتأرج عرفكم على تبلج غرتكم وبشرني تضوع
وسیدهای او پس راه یافتم بدیدن خوشبوی شما بر ظهور نکوئی شما و بشارت داد مرا پراگندگی
رندكم بحسن المنقلب من عندكم فاستخبرناه حينئذ عن لبانته
بوی عود شما به نیکو بازگشتن از نزد شما پس خبر خواستیم او را در این هنگام از حاجت او
ليتكفل بإعانته فقال ان لي مآربا ولفتا يا مطلبا فقلنا له كلا المرامين
تا ضامن شویم بیاری او پس گفت نیست هر آینه مرا حاجتست و گفت جوان مرا مطلبی ست پس گفتیم هر دو مطلب
سيقضى وكلا كما سوف يرضى ولكن الكبر الكبر فقال اجل ومن دحا
نزدیک است که ادا کرده شود هر دو شما را همچنین زود است که خوشنود کرده شود ولیکن اول اول انکار کنید بزرگ را پس گفت بلی سوگند بخدایکه گسترده است
السبع الغبر ثم وثب للمقال كالمنشط من العقال وانشد نظما اني امرؤ
هفت طبقه زمین پس جست برای گفتار همچو رها یابنده از بند و خواند شعر هر آینه من مردی ام
ابلاغ بني + بعد الوجى والتعب + وشقتي شاسعة + يقصر عنها خببي
که مانده شده است مرکب نشست من پس زنده شد او همچو مانده شدن و سفر من دور دراز ست که کوتاه میآید از آن پوینده و دونده من
وما معي خردلة + مطبوعة من ذهب + فحيلتي منسدة + وحيرتي تلعب
و نیست با من خردله + ساخته شده از طلا + پس مکر من بسته شده است + و حیرت سرگشتگی من بازی میکند
بي + ان ارتحلت راجلا + خفت دواعي العطب + وان تخلفت عن
با من + اگر کوچ کنم پیاده + می ترسم از باعثهای هلاک + و اگر واپس مانم از
الرفقة + ضاق مذهبي + فرفرتي في صعد + وعبرتي في صبب + وانم
یاران همسفر + تنگ شود راه من در غربت + پس نالهٔ آه من در بلندیها ست + و اشک من در نشیب + و خواب
منتجع الراجي + ومرمى الطلب + لهامكم مهلة + ولا انهلال السحب حارمكم
جستن گاه آب گاه امیدوار ستاننده + و مقصد طلب ستیزنده + هوشهای شما مهلت دارند + و نه منع کند بارانهای ابر باران + و همسایه شما

فِي حَرْمِهِ وَ وَفْرُكُمْ فِي حَرْبِهِ * مَا لَاذَ مُرْتَاعٌ بِكُمْ * فَخَافَ نَابَ النُّوَبِ وَلَا
در پناه است * و مال سید شما در گرفتن و بردن سست * پناه نگرفت بیم رسیده بشما * پس نرسید بدین مصیبتها راه و
نَسْتَلُ ثَمَّ أَصِيلَكُمْ حُبًّا لَكُمْ فَاجِبِي * فَانْعَطِفُوا فِي قِصَّتِي * وَاحْسِنُوا مُنْقَلَبِي
طلب نکرد اسیر شما را بسبب دوستی شما پس عطا کنید او را * پس برگردید در حکایت من * و نیکو کنید مرجع مرا *
فَلَوْ بَلَوْتُمْ عَيْشَتِي * فِي مَطْعَمِي وَمَشْرَبِي * لَسَاءَكُمْ ضُرِّي الَّذِي * اسْلَمَنِي
پس اگر بیازمودید زندگی مرا در خوردن و نوشیدن من * هر آینه اندوهگین کردی شما را بدحالی من که * بسپرد مرا
لِلْكُرَبِ * وَلَوْ خَبَرْتُمْ حَسَبِي * وَنَسَبِي وَمَذْهَبِي * وَمَا حَوَتْ مَضَافَتِي
باندوه ها * و اگر بدانستید بزرگی * و نسب من و راه پسندیده مرا * و آنچه فراهم آورده است خانه من *
يَمِينُ الْمُلُوكِ النُّجُبِ * مَا اعْتَرَتْكُمْ شُبْهَةٌ * فِي أَنَّ دَائِي أَدَبِي * فَلَيْتَ
از پادشاهان برگزیده ها * هر آینه نبایستی پیش شما شبهه * در اینکه هر آینه مرض من علم من است * پس کاش
أَنِّي لَوْ اكْتَنَّ * أُرْضِعْتُ ثَدْيَ الْأَدَبِ * فَقَدْ دَهَانِي شُؤْمُهُ * وَعَقَّنِي فَيْضُهُ
هر آینه من پنهان میشدم * شیر داده شده پستان علم را * پس تحقیق رسانید مرا بدبختی نابسامانی او * و عاق نمود مرا فراوانی او
أَبِي * فَقُلْتُ لَهُ أَمَّا أَنْتَ فَقَدْ صَرَّحَتْ أَبْيَاتُكَ بِفَاقَتِكَ * وَعَطَّنَا قِلَّتِكَ
پدر من * پس گفتم او را لیکن تو پس هر آینه آشکار کرد اشعار تو درویشی و حاجت ترا و هلاک شدن شتر مادهٔ ترا
وَاسْتَطْيَكَ مَا يُوصِلُكَ إِلَى بَلَدِكَ فَمَا مَرَّ بَدٌ وَلَدِكَ * فَقَالَ لَهُمْ يَا بَنِي كَمَا
و سست کرد ترا آنچه میرساند ترا بسوی شهر تو پس نیست حاجت پسر تو پس گفت او را پسر خود مرا چنانکه
أَنَّ أَبُوكَ * وَفْرُ مَالِي فِي نَفْسِكَ لَا نَقْضُ فُوكَ * فَمَحَضَ نُهُوضَ الْبَطَلِ لِلْبِرَازِ وَ
نیست پدرت و بگو چیزی را که در نفس تست نکسته مباد دهن تو پس برخاست همچو برخاستن دلیر برای کارزار و
انْصَلَتَ لِسَانًا كَالْعَضْبِ لِلْجُرَازِ * وَأَنْشَأَ يَقُولُ نَظْمًا يَا سَادَةً فِي الْمَعَالِي
آهیخت زبانی مثل شمشیر برّان * و خواند بجا بلند میگفت ای مهتران در بلندی و بزرگیها

[illegible] مَشِيدَتُهُ * وَمَنْ إِذَا نَابَ خَطْبٌ قَامُوا بِدَفْعِ
[illegible] بنای استوار است * و ای آنکسانیکه هرگاه فرود آمد امر دشوار * برخیزید برای دفع

المكيدة * ومن يهون عليهم بذل الكنوز العتيدة * اريد منكم
مکر و کید * و کسانیکه آسانست بر ایشان بذل دادن گنجهای آماده و حاضر * میخواهم از شما
شواءً وجؤذقا وعصيدة * فان غلا فرقاق به توارى الشهيدة
گوشت بریانی * و گرده نانی و عصیده که نوعی از حلواست * پس اگر گران باشد پس نان تنک * که بآن پوشیده میشود هر پیسه *
او لم يكن ذا ولا ذا فشبعة من ثريدة * فان تعذرن طرا فجوة وكهيدة
و اگر نباشد این و نه آن * پس بقدر یک کیسه ثرید شکسته نان * پس اگر دشوار باشد آن همه * پس خرما و سکنجبین * پس
فاحضروا ما تسنى ولو شظى من قديدة * وزودجوه فنفسي * لما
پس حاضر سازید آنچه آسان باشد * اگرچه پاره از گوشت خشک باشد * و زود طیار کنید آنرا پیش نفس من * بچیزیکه
يروج مريدة * والزاد لا بد منه لرحلة لي بعيدة * وانتم
زود طیار شود خواهنده است * و توشه ناچار است از آن * برای سفر من که دور است * و شما نیکوترین
خير رهط تدعون عند الشديدة * ايديكم كل يوم لها آيا بجديدة
جماعتی هستید که خوانده شود و امید وقت سختی و بد حالی * دستهای شما هر روز * مر آنرا انعامهای نو تازه است *
وسرا احكم واصلات شمل العيلات المفيدة * وبغيتي في مداوي
و کفهای دست شما جمع آرندهای * پراگندگیهای گشنگیهای فائده دهنده است * و مراد من در شکنهای *
ما ترفدون وزهيدة * وفي اجر وعقبى تنفيس كربي
آنچه بخشش میکنید اندک ست * و در نگاری کردن با من بزرگ نیست * و انجام بر دن مانده من
حميدة * ولي نتائج فكر ينفضن كل قصيدة * قال الحارث
نیکوست * و برای من زاده های اندیشه نیست بلکه رسوا میکند هر قصیده شعر را * گفت حارث
بن همام فلما رأينا الشبل يشبه الاسد احملنا الوالد وزودنا الولد
پسر همام * پس چون دیدیم بچه شیر را که مانند شیر ست راحله دادیم پدر را و توشه دادیم پسر را
فقابلا الصنع بشكر نشرا ردته وادياه دينه * ولما عزما على
پس مقابله کردند احسان را بسپاسیکه پهنا کردند چادرهای او را و ادا کردند بآن حق آن احسان را چون تصمیم کردند بر

لِلانْطِلاقِ وَعَقَدَ لِلرِّحْلَةِ حُبُكَ الِانْطِلاقِ قُلْتُ لِلشَّيْخِ هَلْ ضَاحَتْ عِدَّتُنَا
رفتن و بستند جهت کوچ کردن رشتهای کمر بندرا گفتم پیررا آیا مشابه شد نویدما

عِدَّةَ عُرْقُوبٍ أَوْ هَلْ بَقِيَتْ حَاجَةٌ فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ فَقَالَ مَاشَ بِلُبِّهِ
نوید عرقوب را یا مانده است نیازمندی در جان یعقوب علیه السلام پس گفت باکیست هر خدا را

وَكَلَّا أَيْلَ حَلَّ مَعْرُوفُكَ وَجُبْتَنَا فَقُلْتُ لَهُ فَدَيْنَاكَ وَأَفْدَيْنَا كَمَا
وچنین نیست بلکه بزرگ منشی احسان تو سبقت برده پس گفتم اورا باد باش وده ما را چنانکه بلوباش شاد یم تراوفدا کرده بخشش را چنانکه

أَفْدَيْنَاكَ أَيْنَ الدُّوَيْرَةُ فَقَدْ مَلَكَتْنَا فِيكَ الْحَيْرَةُ فَتَنَفَّسَ تَنَفُّسَ مَنْ أَدْكَرَ
فدا کرد بخشیدیم ترا کجاست خانه تو پس هر آینه غالب آمد بر ما در تو حیرت و سرگشتگی پس دم برکشید بجوش نفس کشیدن کسیکه یاد کند

أَوْطَانَهُ وَأَنْشَدَ وَالشَّهِيقُ يُلَعْثِمُ لِسَانَهُ نَظْمُ سَرْوِجَ دَارِي وَلَكِنْ
وطنهای خودرا وخواند بحالیکه باز رفتن دم بسینه می بست زبان اورا سروج خانه منست ولیکن

كَيْفَ السَّبِيلُ إِلَيْهَا وَقَدْ أَنَاخَ الْأَعَادِي بِهَا وَأَحْنَوْا عَلَيْهَا
چگونه راه است بسوی آن حال آنکه فرود آمدند دشمنان در آن وبلا کی بخود ند آن را

فَوَا أَسَفِي سَيُوتُ أَبْغِي حَطَّ الذُّنُوبِ لَدَيْهَا مَا دَاقَ طَرْفِي شَيُّ مُذْ
پس دریغ بمن که سپری کردم عمر را بحالیکه میخواهم محو کردن گناهان را نزد او و نچشید هیچ چیزی از وقتیکه

غِبْتُ عَنْ طَرَفَيْهَا ثُمَّ أَغْرَوْرَقَتْ عَيْنَاهُ بِالدُّمُوعِ وَأَذْنَتْ مَدَامِعُهُ
نا پدید شدم از دو جانب آن باز پر شدند هر دو چشم او باشکها و خصومت داد اشکهای او

بِالْهُمُوعِ فَكَرَّهَ أَنْ يَسْتَوْلِغَهَا وَلَمْ يَمْلِكْ أَنْ يَكُفَّهَا فَقَطَعَ إِنْشَادَهُ
سیلان را پس ناپسند داشت اینکه بچکاند آنرا و نتوانست اینکه باز دارد و پس برید شعر خواندن خودرا

الْمُسْتَعْلِي وَأَوْجَزَ فِي الْوَدَاعِ وَوَلَّى الْمَقَامَةَ الْخَامِسَةَ الْعَشَرَ
کوشیدن بود و کوتاه کرد در بدرود کردن و پشت بگردانید مقامه پانزدهم

الْفَرْضِيَّةِ أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ أَرِقْتُ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَالِكَةِ
مشهور بفرضیه خبرداد حارث پسر همام گفت که بیدار ماندم در شبیکه سخت سیاه

الجلباب هامية الرباب ولا ارق صب طرد عن الباب ومنع

چادر ۴ وبارندهٔ ابر بود ونه مانند بیداری عاشق گرفتار شده باشد از دروازهٔ معشوق وقبله باشند

بصد الاحباب فلم تزل الافكار يهجن همي ويجلن في الوساوس همي

بروگردانیدن دوستان پس بپوستاند اندیشهای من انچنان اندوه مراد جولان میداد ندوراند شبهای بدگمان مرا

حتى تمنيت لمضض ما عانيت ان ادرك سمير امن الغضاء

تا انگه آرزو کردم جهت سوختن بدانچه رنج کشیدم اینکه روزے گردانم افسانه گوئی را از دانشمندان

ليقصر طول ليلتي الدهماء فما انقضت منيتي ولا غمضت مقلتي

تا کوتاه شود درازی شب تاریک دراز من پس برنیامد آرزوے من ونه فرو خوابید چشم من

حتى قرع الباب قارع له صوت خاشع فقلت في نفسي لعل عرس

تا آنکه کوبید دروازه را کوبندهٔ و برائے او آواز نرم بود پس گفتم در نفس خود شاید که درخت

التمني قد اثمر وليل الخطي قد اقمر فنهضت اليه عجلان وقلت

آرزوی من تحقیق بار آورد وشب بخت من هرآینه روشن شد پس برخاستم بسوی او زود وی کننده وگفتم

له من الطارق الآن فقال غريب اجنه الليل وغشيه السيل و

او را کیست آینده شب این وقت پس گفت مسافر یکه پوشیده است اورا شب ودر گرفته است اورا سیلاب و

يبتغي الايواء لا غير وإذا اسحر قدم الستر قال فلما دل شعاعه على

میخواهد جائے دادن تراننه چیزی دیگر وچون داخل شود در تاریکی آخر شب پیش کند رفتن را گفت راوی پس چون راه نمود روشنائی او بر

شمسير ونمنمة انه ليتر طيسه علمت ان مسامرة تغنم ومساهرة تنعم ففتحت

آفتاب او وسخن چینی کرد سر نامه او را بار از کاغذ او دانستم که هرآینه افسانه گفتن او غنیمت ست وبیدار بودن با وخنکی چشم ست پس گشادم

الباب بابتسام وقلت ادخلوها بسلام فدخل شخص قد حنى الدهر

دروازه را بجائیکه متبسم بودم وگفتم داخل شوید اینخانه را بسلامت وتندرستی پس درآمد شخصے که هرآینه کج کرد زمانه

صعدة وبلل القطر برده فحيا بلسان عضب وبيان عذب ثم شكر على

قامت او را وتر کرد باران جامه او را پس سلام کرد بزبان بران وتیز فصاحت شیرین باز سپاس نمود بر

تَلْبِيَةٍ صَوْتِيٍّ وَاعْتَذَرَ مِنَ النُّطُوقِ فِي غَيْرِ وَقْتِهِ فَدَنَيْتُ بِالْمِصْبَاحِ
بیک گفتن آواز او و عذر خواست از آمدن بشب در غیر وقت آن پس نزدیک شدم او را باچراغ
الْمُتَّقِدِ وَنَاوَلْتُهُ نَامَلَ الْمُتَّقِدِ فَأَلْفَيْتُهُ شَيْخًا أَبَا زَيْدٍ بِلَا رَيْبٍ
روشن و بیک نگریستم او را پیچو نیک نگریستن سر و کننده پس یافتم او را خواجه ما ابا زید بیشک
وَلَا رَجْمٍ غَيْبٍ فَأَحْلَلْتُهُ مَحَلَّ مَنْ أَطْعَنَنِي بِقُصْوَى الطَّلَبِ
و نه بگمان سخن گفتن از پنهان پس فرود آوردم او را بجای کسیکه رسانید مرا بغایت مقصد
وَنَقَلَنِي مِنْ وَقْدِ الْكُرْبِ إِلَى رَوْحِ الطَّرَبِ ثُمَّ أَخَذَ يَشْكُو الْأَيْنَ
و برد مرا از آتش اندوه بها بسوی آسایش شادی باز آغاز کرد که گله میکرد ماندن شدن را
وَأَخَذْتُ فِي كَيْفَ وَأَيْنَ فَقَالَ أَبْلِغْنِي رِيقِي فَقَدْ أَتْعَبَنِي طَرِيقِي فَظَنَنْتُ
و آغاز کردم از چگونه حال تست و از کجائی پس گفت فرو خوردن مرا آب دهن من پس تحقیق رنجانیده است مرا راه من پس گمان بردم
مُسْتَبْطِئًا يَسْتَغِبُّ مُكَاسِلًا لِهَذَا السَّبَبِ فَأَحْضَرْتُ مَا عَيَّنْتُ لِلضَّيْفِ
پنهان دارنده منفعت کاستی از کاهلی بر خود گیرنده از این سبب پس حاضر آوردم او را آنچه حاضر کرده شود برای مهمان
الْمُغَاجِي فِي اللَّيْلِ الدَّاجِي فَانْقَبَضَ انْقِبَاضَ الْمُحْتَشِمِ وَأَعْرَضَ إِعْرَاضَ
ناگاه آینده در شب تاریک پس گرفته شد بچو گرفتگی شرم دارنده و روگردانید مثل روگردانیدن
الْمُتَبَشِّمِ فَنَسُوتُ ظَنًّا بِامْتِنَاعِهِ وَاحْفَظَنِي حَوْلُ طَاعِهِ حَتَّى كِدْتُ أَغْلَطُ
خداوند نعمت پس بد شدم از روی گمان بازماندن او را از طعام و خشم آوردم او را گرفتن خشم او تا آنکه نزدیک شدم که نرسی کنم
لَمْحًا فِي الْكَلَامِ وَالسَّعْتُ بِحَرِّ الْمَلَامِ فَتَبَيَّنَ مِنْ لَمَحَاتِ نَاظِرِي مَا هَاجَ خَاطِرِي
او را در سخن و بگرم او را به نیش پس ظاهر شد از نگریستنهای چشم من آنچه در آمیخت
خَاطِرِي فَقَالَ يَا ضَعِيفَ الثِّقَةِ بِأَهْلِ الْمُرُوءَةِ عَمَّا أَخْطَرَتْ بِبَالِكَ
با دل من پس گفت ای سست اعتقاد با صاحب محبت درگذر از آنچه در آوردی آنرا بدل خود
وَاسْتَمِعْ إِلَيَّ لَا أَبَا لَكَ فَقُلْتُ هَاتِ يَا أَخَا الثِّقَاتِ فَقَالَ اعْلَمْ أَنِّي
و گوش دار بسوی من نیست پدر مر ترا پس گفتم بیار ای خداوند درد خود پس گفت بدان هر آینه من

بِتُّ الْبَارِحَةَ حَلِيفَ إِفْلَاسٍ وَنِجِيَّ وَسْوَاسٍ فَلَمَّا قَضَى اللَّيْلُ تَجْبِيرَهُ وَعَوَّرَ الصُّبْحُ تَنْوِيرَهُ

گذرانیدم شب گذشته را حالیکه هم سوگند افلاس و همراز وسوسه بودم پس چون تمام نمود شب هنگام خود را و خراب ساخت صبح

غَدَوْتُ وَقْتَ الْإِشْرَاقِ إِلَى بَعْضِ الْأَسْوَاقِ مُتَصَيِّدًا لِصَيْدٍ يَسُدُّ

ستاره‌ای او را رفتم هنگام روشن شدن مهر بسوی بعض بازارها حالیکه پیش آینده بود مهر ای شکار پدید گردد

أَوْ جَلِيسٍ يُفِيدُ فَلَحَظْتُ بِهَا تَمْرًا قَدْ حُشِيَ لَصِيفُهُ وَأَحْسَنَ إِلَيْهِ

یا جلیسی که فایده رساند پس دیدم در آن خرما که نیکو و آراسته بود بلطافت و احسن او و نیکوئی کرده بود بسویش

مَصِيفُهُ فَجَمَعَ عَلَى التَّحْقِيقِ صَفَاءَ الرَّحِيقِ وَفُتُوَّةَ الْعَقِيقِ وَقَبَالَتَهُ لِبَاءً

موضع تابستانی آن پس فراهم آورده بود بتحقیق صفای شراب خالص و روشنی عقیق و روبروی آن خوریست

قَدْ بَرَزَ كَالْإِبْرِيزِ الْأَصْفَرِ وَانْجَلَى فِي اللَّوْنِ الْمُزَعْفَرِ فَهُوَ يُثْنِي عَلَى طَاهِيَهِ

که برآمده ظاهر بود مثل زر خالص زرد رنگ و آشکار بود در رنگ زعفرانی پس آن ستایش میکرد بریزنده خود

بِلِسَانِ تَنَاهِيهِ وَيُصَوِّبُ رَأْيَ مُشْتَرِيهِ وَلَوْ نَقَدَ حَبَّةَ الْقَلْبِ فِيهِ

بزبان رسیدن بپایان خود و صواب می شمرد فکر خریدار خود را اگرچه نقد دهد دانه دل را در قیمت او

فَأَسَرَتْنِي الشَّهْوَةُ بِأَشْطَانِهَا وَأَسْلَمَتْنِي الْبَهِيمَةُ إِلَى سُلْطَانِهَا فَبَقِيتُ حَيْرَانَ

پس اسیر کرد مرا خواهش بریسمانهای آن و سپرد مرا ازروی نسبر بسوی غلبه خود پس شدم حیران تر

مِنْ ضَبٍّ وَأَذْهَلَ مِنْ صَبٍّ لَا وَجْدًا يُوصِلُنِي إِلَى نَيْلِ الْمُرَادِ وَلَذَّةِ الْإِزْدِيَادِ

از سوسمار و غافل تر از عاشق نه توانگری بود که رساند مرا بسوی یافتن مراد و مزه مزه بردن بحلق

وَلَا قَدَمٌ يُطَاوِعُنِي عَلَى الذَّهَابِ مَعَ حُرْقَةِ الْإِلْتِهَابِ لَكِنْ حَدَانِي الْقَرَمُ

و نه جائیکه فرمانبرداری من کند برفتن با سوزش افروخته شدن آتش مگر راند مرا آزمند

وَسَوَّرَتْنِي وَالسَّغَبُ وَفُرْتَهُ عَلَى أَنْ أَنْتَجِعَ كُلَّ أَرْضٍ وَأَقْتَنِعَ مِنَ الْوِرْدِ

و غلبه آن و گرسنگی و جوش آن بر نیکه طلب عطا کنم در هر زمین و قناعت کنم از گلاب

بِبَرْضٍ فَلَمْ أَزَلْ سَحَابَةَ ذَلِكَ النَّهَارِ أَدْلِي دَلْوِي إِلَى الْأَنْهَارِ وَهِيَ لَا تَرْجِعُ بِلَّةَ

آب پس پیوسته بود حال من در روزی آن روز می انداختم دلو خود را طرف جوی ها و آن برنمیگردید بهتر

وَلَا يَحْتَلِبُ نَقْعَ غُلَّةٍ إِلَى أَنْ صَعَتِ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ وَضَعُفَتِ النَّفْسُ
ونمی کشید مقدار نشانیدن سوزش تشنگی تا آنکه گرایید آفتاب بفرو رفتن وسست شد جان من

مِنَ اللُّغُوبِ فَرُحْتُ بِكَبِدٍ حَرَّى وَانْثَنَيْتُ أُقَدِّمُ رِجْلًا وَأُؤَخِّرُ أُخْرَى
از ماندگی پس شبانگاه کردم بجگر تشنه وبازگشتم بحالیکه پیش مینهادم پای را وپس میبردم پای دیگر را

وَبَيْنَمَا أَنَا أَسْعَى وَأَقْعُدُ وَأَهُبُّ وَأَرْكُدُ إِذْ قَابَلَنِي شَيْخٌ بَيَّاعُ أَهَّةٍ
در میان آنکه من میرفتم ومی نشستم وحرکت میکردم ومی ستادم ناگاه پیش آمد مرا پیری که آه ونالہ میکرد همچو نالہ کردن

الثَّكْلَانِ وَعَيْنَاهُ تَهْمِلَانِ فَأَشْغَلَنِي مَا أَنَا فِيهِ مِنْ دَاءِ الذِّيبِ
کسیکه فرزندش مرده باشد وهر دو چشمش جاری پس بود پس باز داشت مرا آنچه در آن مبتلا بودم از مرض گرگ یعنی گرسنگی

وَالْهَوَى الْمُذِيبِ عَنْ تَعَاطِي مُدَاخَلَتِهِ وَالطَّمَعِ فِي مُحَاتَلَتِهِ فَقُلْتُ
وخلو معده که گداز نده بود از گرفتن تجسس احوال او واز طمع در فریب دادن او پس گفتم

لَهُ يَا هَذَا إِنَّ لِبُكَائِكَ سِرًّا وَوَرَاءَ تَحَرُّقِكَ نَشْرًا فَاطْلِعْنِي عَلَى بُرَحَائِكَ
او را ای فلان هر آینه برای گریستن تو وجه نفیس است وپس سوختن تو هر آینه احوال بد ست پس آگاه کن مرا بر سختی خود

وَاتَّخِذْنِي مِنْ نُصَحَائِكَ فَإِنَّكَ سَتَجِدُنِي طَبًّا أَسِيًّا وَعَوْنًا مُوَاسِيًّا
وبگیر مرا از خیر خواهان خویش چرا که هر آئینه تو قریب ست که یابی از من داناد واکننده یاور گار غمخوار

فَقَالَ وَاللهِ مَا تَأَوَّهِي مِنْ عَيْشٍ فَاتَ وَلَا مِنْ دَهْرٍ أَفْلَتَ بَلْ
پس گفت نجدا نیست آه کردن من جهت زندگی که در گذشت ونه از زمانه که ظلم کرده بلکه

لِأَنْقِرَاضِ الْعِلْمِ وَدُرُوسِهِ وَأُفُولِ أَقْمَارِهِ وَشُمُوسِهِ فَقُلْتُ وَأَسَفِي
برای بریده شدن علم وکهنه شدن او ونا پدید شدن ماههای او واقتابهای او پس گفتم واندوه من

حَادِثَةٌ نَجِمَتْ وَقَضِيَّةٌ اسْتَعْجَمَتْ حَتَّى هَاجَتْ لَكَ الْأَسَفَ عَلَى فَقْدِ
کدام حادثه پیدا شد وکدام خبر پوشیده شد تا آنکه بحرکت آورد ترا افسوس وغم بگم شدن کسانیکه

مَنْ سَلَفَ فَأَبْرِزْ مُقَرَّ مِنْ كَمِيِّهِ وَاقْسِمْ بِأَبِيهِ وَأُمِّهِ لَقَدْ أَنْزَلَهَا بِأَعْلَامِ مَدْرَسَتِهِ
گذشتند پس بیرون آور ریزه کاغذ از آستین خود وقسم خور به پدر خود ومادر خود هر آینه فرود آورد آنرا نزد علمای مدرسه ها

فَلَمَّا امْتَازُوا عَنِ الْأَعْلَامِ الدَّوَارِسِ وَاسْتَنْطَقَ لَهَا الْأَخْبَارَ الْمَحَابِرُ فَجَرَسُوا

پس چون جدا شدند از نشانهای ناپدید شده و طلب گویائی کرد برای آن رقعه‌ها نشمندان و واتهار ا پس خاموش شدند

وَلَاخَرَسَ سُكَّانِ الْمَقَابِرِ فَقُلْتُ أَرَيْنَهَا فَلَعَلِّي أُغْنِي فِيهَا فَقَالَ مَا

و نه بگچو خاموش شدن ساکنان قبرها پس گفتم بنما مرا آن رقعه پس شاید که من بی نیاز کنم و رجواب آن پس گفت

أَبْعَدْتَ فِي الْمَرَامِ فَرُبَّ رَمِيَّةٍ مِنْ غَيْرِ رَامٍ ثُمَّ نَاوَلَنِيهَا فَإِذَا الْمَكْتُوبُ

دور رفتی در مراد زیرا که بسا تیر بے تیر انداز باشد بعد ازان داد بمن آنرا پس ناگاه نوشته بود

فِيهَا أَظُنُّ أَيُّهَا الْعَالِمُ الْفَقِيهُ الَّذِي فَاقَ ذَكَاءً أَفَمَا لَهُ مِنْ شَبِيهٍ

در ان اے عالم فقیهے که فائق ست بر غیر خود از روے تیزی ذهن پس نیست او را مانندی

أَفْتِنَا فِي قَضِيَّةٍ حَادَ عَنْهَا كُلُّ قَاضٍ وَحَارَ كُلُّ فَقِيهٍ رَجُلٌ مَاتَ

فتوی ده ما را در حکمیکه برگردیده است ازان هر حاکم شرع و شکسته شد هر دانشمند مردے مرد

عَنْ أَخٍ مُسْلِمٍ حُرٍّ تَقِيٍّ مِنْ أُمٍّ وَأَبٍ بَرٍّ وَلَهُ زَوْجَةٌ لَهَا أَيُّهَا الْبَحْرُ

از برادر مسلمان آزاد پرهیزگار از مادر و پدر خود و مر او را زن ست که مر آن زن را ای دانشور

أَخٌ خَالِصٌ بِلَا تَمْوِيهٍ فَحَوَتْ فَرْضَهَا وَحَازَ أَخُوهَا مَا تَبَقَّى بِالْإِرْثِ

برادر پاک ست بلا شک پس جمع کرد زن حصه خود را و گرفت برادر آن زن انچه باقی ماند از ترکه

دُونَ أَخِيهِ فَاشْفِنَا بِالْجَوَابِ عَمَّا سَأَلْنَا فَهُوَ نَصٌّ لَا خُلْفَ يُوجَدُ فِيهِ

نه برادر میت پس شفا ده ما را بجواب از چیزیکه پرسیدیم پس آن نص ست که نه در وی یافته میشود و نه

فَلَمَّا قَرَأْتُ شِعْرَهَا وَلَمَحْتُ سِرَّهَا قُلْتُ لَهُ عَلَى الْفَوْرِ بِهَا سَقَطْتَ وَعِنْدَ بَنِي

پس چون خواندم شعر آن رقعه را و دریافتم راز آنرا گفتم او را که بر دانائے آن رقعه واقع شدی و نزد

بَجْدَتِهَا حَطَطْتَ إِلَّا أَنِّي مُضْطَرٌّ إِلَى الْعَشَاءِ مُضْطَرٌّ إِلَى الْغَدَاءِ فَأَكْرِمْ مَثْوَايَ

عالم بسنده فرود آمدی لیکن هر آینه من افروخته دروان شکم ستم و محتاج ستم بسوی طعام شب پس گرامی کن خوابگاه مرا

ثُمَّ اسْتَمِعْ فَتْوَايَ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ أَنْصَفْتَ فِي الِاشْتِرَاطِ وَتَجَافَيْتَ

پس ازان بشنو فتوی مرا پس گفت شیخ او را هر آینه راستی کردی در بیان کردن و نیکو شنوندے

عَنِ الْاِشْتِطَاطِ فَصِرْ مَعِيَ اِلَى مَرْبَعِيْ لِتَظْفَرَ بِمَا تَبْتَغِيْ وَتَنْقَلِبَ كَمَا يَنْبَغِيْ

از حد درگذشتن پس بگرد باس بسوی خانه من تا برسی بانچه میخواهی وباز گردی چنانکه سزاوار است

قَالَ فَصَاحَبْتُهُ اِلَى ذُرَاهُ كَمَا حَكَمَ اللّٰهُ فَاَدْخَلَنِيْ بَيْتًا اَحْرَجَ مِنَ التَّابُوْتِ

گفت ابوزید پس همراه او شدم تا خانه او چنانکه حکم فرمود خدا پس درآورد مرا بخانه تنگ تر از صندوق

وَاَوْهَنَ مِنْ بَيْتِ الْعَنْكَبُوْتِ اِلَّا اَنَّهُ جَبَرَ ضِيْقَ رَبْعِهِ بِوُسْعَةِ ذَرْعِهِ

وسست تر از خانه عنکبوت لیکن جبران میکرد تنگی خانه خود را بکشادگی دل خود

فَخَلَّانِيْ فِي الْقَرَى وَمَطَايِبِ مَا يُشْتَرَى فَقُلْتُ اُرِيْدُ اَزْهَى رَاكِبٍ

پس حالم کرد مرا در ضیافت و در خوشترین چیزها از انچه خریده کرده شود پس گفتم میخواهم خوبترین سوار

عَلَى اَشْهَى مَرْكُوْبٍ وَاَنْفَعِ صَاحِبٍ مَعَ اَضَرِّ مَصْحُوْبٍ فَاَفْكَرَ سَاعَةً طَوِيْلَةً

بر مرغوب ترین سواری ونافع ترین صاحب با مضرترین مصحوب پس اندیشه کرد زمانه دراز

ثُمَّ قَالَ لَعَلَّكَ تَعْنِيْ بِنْتَ نَخْلَةَ مَعَ نَيَّاسَ نَخْلَةَ فَقُلْتُ اِيَّاهُمَا عَنَيْتُ

پس گفت شاید که اراده میکنی خرما با آنور بن خرما پس گفتم هردو را قصد کردم

وَلِاَجْلِهِمَا اَتَيْتُ فَنَهَضَ نَشِيْطًا ثُمَّ رَبَضَ مُسْتَشِيْطًا وَقَالَ اَعْلَمُ اَصْلَحَكَ

ودرای ان هردو درخ کشیدم پس برخاست بحالیکه خوش بود پس از نشست برافروخته خشم گفت همان نیکو کند ترا

اللّٰهُ اَنَّ الصِّدْقَ نَبَاهَةٌ وَالْكَذِبَ عَاهَةٌ فَلَا يُجْمِلَنَّكَ الْجُوْعُ الَّذِيْ هُوَ شِعَارُ

خدا تعالی هر آئنه راستی نام آور است ودروغ آفت است پس نه بردارد ترا گرسنگی که آن نشان

الْاَنْبِيَاءِ وَحِلْيَةُ الْاَوْلِيَاءِ عَلَى اَنْ تَلْحَقَ بِمَنْ مَانَ وَتَتَخَلَّقَ بِالْخُلُقِ الَّذِيْ يُجَانِبُ

پیغمبرانست وزیور دوستان خدا است برانکه بهم شوی بکسیکه دروغ گوید ودوغگیری بخویکه دور باشد از

الْاِيْمَانَ فَقَدْ نَجُوْعُ الْمَرَّةَ وَلَا تَاكُلُ بِتَدْيِنِهَا وَتَابَى الدَّنِيَّةَ وَلَوِ اضْطُرِرْتَ اِلَيْهَا ثُمَّ

ایمان زیرا که گرسنه میشوی زمانی از وده و نخورده بهره دیگران خود را بامیکند از کسبهای معیوب اگرچه محتاج گردد شود بسوی آن پس

اِنِّيْ لَسْتُ لَكَ بِزَلُوْنٍ وَلَا اَغُضُّ عَلَى صَفْقَةٍ مَغْبُوْنٍ وَهَا اَنَا قَدْ اَنْذَرْتُكَ قَبْلَ

هر آینه نیستم مر ترا گول وخاموش چشم فرو نخواباتم بر دست زدن مردی زیان رسیده وآگاه باش من هر آینه ترسانیده ام ترا پیش

أَنْ يَنْهَتِكَ السِّتْرُ وَيَنْعَقِدَ بَيْنَنَا الْوِتْرُ فَلَا تَلْغُ تَدَبُّرَ الْإِنْذَارِ وَحُذْ

از آنکه دریده شود پرده یا بسته شود در میان ما کینه پس باطل مکن اندیشه ترسانیدن را و به پرهیز

مِنَ الْمُكَاذَبَةِ حَذَارِ فَقُلْتُ لَهُ وَالَّذِي حَرَّمَ أَكْلَ الرِّبَاءِ وَاحَلَّ أَكْلَ

از دروغ گفتن بپرهیز پس گفتم او را سوگند بخدائیکه حرام کرد خوردن سود را و حلال کرد خوردن

اللُّبَاءِ مَا فُهْتُ بِزُورٍ وَلَا وَلِيتُكَ بِغُرُورٍ وَسَتُخْبِرُ حَقِيقَةَ الْأَمْرِ وَتَحْمَدُ

آغوز را تکلم نکردم بکذب و ننداختم ترا در فریب و قریب ست که آزمائی حقیقت کار را و ستایش کنی

بَذْلَ اللُّبَاءِ وَالتَّمْرِ فَهَشَّ هَشَاشَةَ الْمَصْدُوقِ وَانْطَلَقَ مَعَهُ إِلَى السُّوقِ

دادن آغوز را و خرما را پس خوش شد هیچو خوش شدن آنکه باو راست گویند و رفت شتابان همه سوی بازار

فَمَا كَانَ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنْ أَقْبَلَ بِهَا يَدُحُّ وَوَجْهُهُ مِنَ التَّعَبِ يَكْلَحُ

پس نبود هیچ چیز زودتر از باز آمدن او با لباء و تمر بجائیکه بوقاری آمد و روی او از سختی راه ترش میگشت

فَوَضَعَهَا الَّذِي وَضَعَ الْمَمَاتَ عَلَيَّ وَقَالَ اضْرِبِ الْجَيْشَ بِالْجَيْشِ

پس نهاد هر دو را نزد من هیچو نهادن منت نهنده بر من و گفت بزن لشکر را بالشکر

تَخْطُبُ لَذَّةَ الْعَيْشِ فَحَسَرْتُ عَنْ سَاعِدِ النَّهْمِ وَحَمَلْتُ حَمْلَةَ الْفِيلِ

تا بهره مند شوی بلذت زندگانی پس برهنه کردم از بازوی حرص بر خوردن و حمله آوردم همچو حمله آوردن فیل

الْمُتَهَوِّرِ وَهُوَ يَلْحَظُنِي كَمَا يَلْحَظُ الْخَنَقُ وَيُودُّ مِنَ الْغَيْظِ لَوْ اخْتَنَقَ حَتَّى

فرو برنده و او می نگریست مرا چنانکه نگرد خشم گیرنده و آرزو مینمود از خشم اگر گلو گرفته شوم بهتر باشد تا آنکه

إِذَا هَلَقَمْتُ النُّوعَيْنِ وَغَادَرْتُهَا أَثْلَبَ عَيْنٍ أَقْرَدَتْ حَيْرَةً فِي ظِلَالِ

چون فرو بردم هر دو قسم را و گذاشتم هر دو را نشان پس از ذات خاموش ماندم از حیرت در نزدیک رسیدن

الْبَيَاتِ وَفِكْرَةً فِي جَوَابِ الْأَبْيَاتِ فَمَا لَبِثْتُ أَنْ قَامَ وَاحْضَرَ الدَّوَاةَ وَالْأَقْلَامَ

بهنگام شب کردن و از اندیشه در جواب بیتها پس درنگ نکرد که برخاست و حاضر آورد دوات و قلمها را

وَقَالَ قَدْ مَلَأْتُ الْجِرَابَ فَأَمْلِ لِلْجَوَابِ وَلَا تَقْهَبْ أَنْ نَكَلْتُ لَا غْتِنَامِ

و گفت هر آینه پر کردی ابنانرا پس نو پس جواب دگرنه پس مستعد شو اگر باز ایستاده شوی از پاسخ بتاد ان

ما اكلت فقلت له ما عندي الا التحقيق فاكتب الجواب وبالله التوفيق

چیزی را که خوردی پس گفتم او را نیست نزد من مگر جواب درست و راست پس بنویس جواب را و از خدا است مدد کردن

نظم قُلْ لِمَنْ يُبْغِي الْمَسَائِلَ إِنِّي ✦ كَاشِفٌ سِرَّهَا الَّذِي تُخْفِيهِ وَإِنَّ ذَا الْمَيِّتَ

بگو کسی را که بجوید مسائل را همانا من کشاینده راز او هستم که پنهان میکنی آنرا همانا این درگذشته

الَّذِي قَدَّمَ الشَّرَّ ✦ رَعُ أَخَا عِرْسِهِ عَلَى ابْنِ أَبِيهِ ✦ رَجُلٌ زَوَّجَ ابْنَهُ مِنْ بِضَاعَهْ ✦

که پیش کرد ✦ شرع برادر زوجه او را بر برادر او ✦ مردیست که نکاح کرد پسر خود را از خویشاوندی او

بِجَارِيَةٍ لَهُ وَلَا عِرْقَ فِيهِ ✦ ثُمَّ مَاتَ ابْنُهُ وَقَدْ عَلِقَتْ مِنْهُ فَجَاءَتْ بِابْنٍ يَسُرُّ ذَوِيهِ ✦

بکنیز خود و نیست شائبه در ✦ پس مرد پسر او و هر آینه حامله شده ✦ از و پس آورد پسریکه خوش میکرد عزیزان او را ✦

فَهُوَ ابْنُ ابْنِهِ بِغَيْرِ مِرَاءٍ ✦ وَأَخُو عِرْسِهِ بِلَا تَمْوِيهِ ✦ وَابْنُ الِابْنِ الصَّرِيحِ

پس او پسر پسر او است بغیر شک ✦ و برادر زن او بی شائبه دروغ ✦ و پسر پسر خالص

أَوْفَى إِلَى الْجَدِّ وَأَوْلَى بِإِرْثِهِ مِنْ أَخِيهِ ✦ فَلِذَا حِينَ مَاتَ أُوجِبَ

نزدیک تر است بسوی جد ✦ و بهتر است بارث آن جد از برادران جد ✦ پس ازین سبب وقتیکه مرد واجب ساخت

لِلزَّوْجَةِ ثُمُنَ التُّرَاثِ تَسْتَوْفِيهِ ✦ وَحَوَى ابْنَ ابْنِهِ الَّذِي هُوَ ✦ فِي الْأَصْلِ

برای زن او هشتم حصه میراث که تمام میکرد زوجه آنرا ✦ و فراهم کرد نبیره او که او در اصل

أَخُوهَا مِنْ أُمِّهَا بَاقِيهِ ✦ وَتَخَلَّى لِلْأَخِ الشَّقِيقِ مِنَ الْإِرْثِ ✦ وَقُلْنَا يَكْفِيكَ

برادر او از مادر است باقی او را ✦ و خالی ماند برادر حقیقی از ارث و گفتیم بسند باشد ترا

أَنْ تَبْكِيَهِ ✦ هَاكَ مِنِّي الْفَتْيَا الَّتِي يَحْتَذِيهَا ✦ كُلُّ قَاضٍ يَقْضِي وَكُلُّ فَقِيهِ ✦ قَالَ

اینکه گریه کنی آنرا ✦ بگیر از من جواب مسئله که پیروی کند آنرا ✦ هر حاکم شرع که حکم میکند و هر دانشمند ✦ گفت

فَلَمَّا أَنَبْتُ الْجَوَابَ وَاسْتَنَبْتُ مِنِّي الصَّوَابَ قَالَ لِي أَهْلَكَ وَاللَّيْلَ ✦ ضَمَّ الذَّلِيلَ

پس چون گاه نوشت جواب را و حاصل کرد از من پاسخ راست گفت بمن قصد کن اهل خود را و بپیمود شب را پس برچین دامن را

وَبَادِرِ السَّيْلَ ✦ فَقُلْتُ إِنِّي بِبَلْدَةٍ غُرْبَةٍ ✦ وَفِي إِبَائِي أَفْضَلُ قُرْبَهْ ✦ لَا سِيَّمَا

و سبقت کن سیلاب را پس گفتم همانا من در خانه سفر هستم و در جاه او من بزرگترین عبادت است خصوصا

وَقَدْ أَغْدَفَ جُنْحَ الظَّلَامِ وَسَبَّحَ الرَّعْدُ فِي الْغَمَامِ فَقَالَ اغْرُبْ عَافَاكَ اللّٰهُ

در حالتے کہ فرو ہشتہ است پارہ تاریکی از شب و تسبیح گوید رعد در ابر پس گفت دور شو نگہدارد ترا خدا

إِلَى حَيْثُ شِئْتَ وَلَا نَظَرَ فِي أَنْ تَبِيتَ فَقُلْتُ وَلِمَ ذَا الْفَمِ خُلُوٌّ ذَرَاكَ

بہر جائیکہ خواہی و آرزو مدارد ترا کہ پیش ما شب گذرانی پس گفتم در برای چیست این اخراج با وجود خالی شدن خانۂ تو

قَالَ لِأَنِّي أَنْعَمْتُ النَّظَرَ فِي الْبِقَاعِ مَا حَضَرَ حَتَّى لَمْ تَبْقَ وَلَمْ تَذَرْ فِرَائِكَ

گفت ہر آینہ من مبالغہ کردم نظر را در تتبع خوردن تو بچیزیکہ موجود بود تا آنکہ چیزی باقی نگذاشتی و ترک نکردی پس دیدم ترا

لَا تَنْظُرُ فِي مَصْلَحَتِكَ وَلَا تُرَاعِي حِفْظَ صِحَّتِكَ وَمَنْ أَمِنَ كَمَا أَمِنْتَ

کہ نمی بینی در مصلحت خودت و در رعایت نمیکنی نگہداشتن تندرستی خود را و کسیکہ زیادت کند در خوردن چنانکہ زیادت کردی

وَتَبْطَنُ كَمَا تَبْطَنْتَ لَمْ يَخْلُصْ مِنْ مِعْظَةٍ مُدْنِفَةٍ أَوْ هِيضَةٍ مُتْلِفَةٍ فَدَعْنِي

شکم پر کند چنانکہ شکم پر کردی رہائی نیابد از دردی نخم کہ بیمار کننده است یا ناگوار دیدن طعام کہ ہلاک کننده است پس بگذار مرا

بِاللّٰهِ كَفَافًا فَأَخْرُجَ عَنِّي مَا دُمْتَ مُعَافًى فَوَالَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ مَا لَكَ

برای خدا بمقدار سلامت یکدیگر دیرا از خانۂ من مادام کہ رستگار ہستی پس قسم بخدائیکہ زنده میکند و می میراند نیست برای تو نزد من

عِنْدِي مَبِيتٌ فَلَمَّا سَمِعْتُ إِلِيَّتَهُ وَبُكُوتَ بَلِيَّتَهُ خَرَجْتُ مِنْ بَيْتِهِ بِالرَّغْمِ

خواب گاه شب پس چون شنیدم سوگند او را و آزمودم بلا و شقاوت او را بیرون آمدم از خانۂ او بخواری

وَتَرَقُّدِ الْغَمِّ تَجُودُنِي السَّمَاءُ وَتَخْبِطُنِي الظَّلْمَاءُ وَتَنْتَحِينِي الْكِلَابُ وَ

و توشه گرفتن اندوه بحالیکہ مے بارید بر من باران و بی قصد میبرد مرا تاریکی و آواز میکرد ند مرا سگان و

تَتَقَاذَفُنِي الْأَبْوَابُ حَتَّى سَاقَنِي إِلَيْكَ لُطْفُ الْقَضَاءِ فَشَكَرْتُ الْيَدَ

می انداختند مرا دروازه تا آنکہ روان کرد مرا بسوی تو مہربانی اراده الٰہی پس شکر میگویم مر نعمت او را

الْبَيْضَاءَ فَقُلْتُ لَهُ أَحْسِبْ لِقَائِكَ الْمُتَاحَ إِلَى قَلْبِي الْمُرْتَاحِ ثُمَّ أَخَذَ

کہ روشن بود پس گفتم او را چہ محبوب بود دیدار مقدار تو بسوی دل شادمان من پس آغاز کرد

يَفْتَنُّ فِي حِكَايَاتِهِ وَيُشْمِطُ مُضْحِكَاتِهِ بِمُبْكِيَاتِهِ إِلَى أَنْ عَطَسَ أَنَفٌ

کہ شگفتہ میکرد سخنان خنداسده خود را با گریان کننده تا آنکہ عطسه زد مبنی

الصَّبَاحِ وَهَتَفَ دَاعِي الْفَلَاحِ فَتَأَهَّبَ لِإِجَابَةِ الدَّاعِي ثُمَّ عَطَفَ عَلَى

بامداد وآواز داد خواننده رستگاری پس آماده شد برای جواب دادن خواننده سپس مائل شد

وَدَاعِي فَعُقْتُهُ عَنِ الِانْبِعَاثِ فَقُلْتُ لَهُ الضِّيَافَةَ ثَلَاثٌ

بسوی بازدوده من پس بازداشتم اورا از برخاستن پس گفتم اوراکه مهمانی تا سه روز است

فَنَاشَدَ وَحَرَّجَ ثُمَّ أَمَّ الْمَخْرَجَ وَأَنْشَدَ إِذَا عَوَّجَ نَظْمًا لَا تُزَرِّ

پس سوگند خورد وغلیظ کرد سوگندرا سپس قصد کرد بیرون آمدن را وخواند شعر چون ایستاده شد زیادت مکن در شعر

مَنْ تُحِبُّ فِي كُلِّ شَهْرٍ غَيْرَ يَوْمٍ وَلَا تَزِدْهُ عَلَيْهِ فَاجْتَلِ الْهِلَالَ

کسے راکه دوست داری در هر ماه سوای یک روز وزیادت مکن بران روز پس دیدن کن نو

فِي الشَّهْرِ يَوْمًا ثُمَّ لَا تَنْظُرِ الْعُيُونُ إِلَيْهِ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ

در ماه یک روز است سپس نمی بیند چشمها بسوے او گفت حارث پسر همام

فَوَدَّعْتُهُ بِقَلْبٍ دَامِي الْقُرْحِ وَوَدِدْتُ لَوْ أَنَّ لَيْلَتِي بَطِيئَةٌ

پس رخصت کردم اورا با دلی که خون آلوده بود زخم او ودوست میداشتم که کاش هر آینه شب من دیر کننده

الصُّبْحُ الْمَقَامَةُ السَّادِسَةُ الْعَشَرُ الْمَغْرِبِيَّةُ

صبح می بود مقامه شانزدهم مشهور بمغربیه

حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ شَهِدْتُ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ فِي بَعْضِ

نقل کرد حارث پسر همام گفت که حاضر شدم در نماز شام در بعضے

مَسَاجِدِ الْمَغْرِبِ فَلَمَّا أَدَّيْتُهَا بِفَضْلِهَا وَشَفَعْتُهَا بِنَفْلِهَا أَخَذْتُ

از مسجدهای ملک مغرب پس چون گذاردم نماز را تمام آن وجفت کردم آنرا بنفل آن دید چشم

طَرْفِي رُفْقَةً قَدِ انْتَبَذُوا نَاحِيَةً وَامْتَازُوا صَفْوَةً صَافِيَةً

من همسفرانرا که هر آینه افتاده بودند نظر من از سجود طلیده شدند بجالیکه پاک وبے غش بودند

وَهُمْ يَتَعَاطَوْنَ كَأْسَ الْمُنَاقَثَةِ وَيَقْتَدِحُونَ زِنَادَ الْمُبَاحَثَةِ فَرَغِبْتُ

واینشان هدیگر میگرفتند کاسهٔ گفتگورا وبا کید بگر میزدند جقماقهاے مباحثه را پس خواهش کردم

فی محادثتهم لحکمة تستفاد او ادب یستزاد وسعیت الیهم سعی المتطفل
درگفتگوی ایشان جهت نکته که فائده گرفته شود و دانشی که افزون خواسته شود پس بسوی ایشان بهمچو دویدن کسیکه آخوانده در آید
علیهم وقلت لهم اتقبلون نزیلا یطلب حسنی الاسماء لاجنی الثمار ویبغی ملحا
بر ایشان و گفتم ایشان را ای پذیرید مهمانی را که میخواهد میوه اضافهارا نه چیده را و میخواهد نمکین
الحوار لا ملحاء الحوار فحلوا الی الحبا وقالوا مرحبا فلم اجلس الا کلمحة باقی خاطف
پاسخ دادند گوشت میانه پشت بچه ناقه پس گشادند برای من بند بار از او و گفتند رسیدی بفراخی پس نشستم اگر مقدار
او نغبة طائر خائف حتی غشینا حواب علی عاتقه جراب فحیانا بالکلیتین جمعا
یا یک آشامیدن پرنده ترسنده تا آنکه داخل شد نزد ما قطع کننده مسافت که بر دوش او ابنان بود پس سلام کرد ما را بدو کلمه دادا
المسجد بالتسلیمتین ثم قال یا اولی الالباب والفضل للالباب اما تعلمون ان
مسجد را بدو سلام پس گفت ای صاحبان خردها و بزرگی خالص آیا نمیدانید هر آینه
المنفس القربات تنفیس الکربات وامتن اسباب النجاة مواساة ذوی الحاجات ولی
گرانمایه ترین عبادت دور کردن اندوهاست و استوارترین اسباب رهائی یاری کردن خداوندان حاجات ست و هر آینه
ومن احلفنی ساحتکم وآتاح لی استلامکم لیشرید محل قاص ویرید صبیة خاص فقل فی الجماع
من قسم بخدائیکه فرود آورد مرا در نزد شما و تقدیر کرد برای من طلب بخشش از شما هر آینه راننده شده جای دور فرستاده گودکان گرسنه ام
من یفشا عنا حمیا الجاعة فقالوا له یا هذا انک حضرت بعد العشاء ولیق الاضلات
کسیکه فرو نشاند از ما تیزی گرسنگی را پس گفتند او را ای فلان بدرستیکه تو حاضر شدی پس از نماز خفتن و نمانده است گرانچه افزون آمد از طعام
العشاء فان کنت بها قنوعا فتجد فینا منوعا فقال ان اخا الشدائد یقنع بلفاظات
شبانگه پس اگر هستی آن بسنده کننده پس نیابی در ما بازدارنده پس گفت هر آینه خداوند سختیها تحقیق قناعت کند باقماده
الموائد فضاضات المزاود فاقام کلا منهم محمد ان یزودها عنده فاعجبه الصنع وشکر
خوانهای طعام و ریزهای توشه دانها پس حکم کرد هر یک از ایشان را غلام خود را اینکه توشه دهد او را انچه نزد او ست پس شگفت آورد او را کردار
علیه وجلس یرقب ما یحمل الیه وثبنا نحن الی استیثاره ملح الادب وعیونه
بران و نشست بحالیکه امیدوار بود چیزیرا که برداشته شود بسوی او و رجوع کردیم ما بطرف برآوردن سخنان نمکین دانش و گزیدهای آن

واستنبط لطيف معينه من عيونه الى ان جلنا فيما لا يستحيل بالانعكاس كقولك ساكب
وبيرون آوردن آب روان آوازهٔ آن تا آنکه جولان نمودیم در چیزیکه متغیر نباشد بواژگون شدن مثل قول تو ریزنده

كاس فتدعينا الى ان مستنتج له الافكار وتفترع منه الابكار على ان ينتظم
جام پس بکید گر خواندیم سوی اینکه نتیجه خواهیم یافت از اندیشها را وودوشیزگی بریم ازدو دوشیزه بارا بریکگونه که کمبشد آغاز کننده

البادي ثلث جمانات في عقده ثم تتدارج الزيادات من بعله فيربح ذو ميمنة في
سه دانه نقره در رشتهٔ خود باز اندک اندک بالا رود افزونیها پس از آغاز کننده باز بجای گرداند خداوند طرف دست راست او در

نظمه ويسبع صاحب ميسرته على دغمه قال الراوي وكنا قد انتظمنا عدة اصابع
رشتهٔ خود و هفت گرداند خداوند طرف دست چپ او بر خوار کردن او گفت نقل کننده بود یم که هر آینه رشته کشیده شدیم بشمار انگشتان

الكف وتالفنا الفتا اصحاب الكهف فابتدر لعظم محنتي صاحب يمنتي فقال لم اخامل
پنجهٔ دست پیوستگی گرفتیم مانند پیوستگی یاران غار پس شتافت جهت بزرگی رنج من یار طرف دست راست من گفت نکوشش کن برادر یرا که ستود

وقال ميامنه كبر رجاء اجر ربك وقال الذي يليه من يرب اذا يربيم وقال الاخر سكت
وگفتند دوم که دست راست او بود بزرگ کن امید مزد پروردگار خود را و گفت کسیکه نزدا و بود کسیکه تمام کند احسان او چون بزرگی کند بلند شود و گفت دیگر خاموش

كل من نم لك تنلس وافضت النوبة الي وقد تعين نظم السمط السباعي على فلم يزل
هر که اگر خاری کند پیش تو خار بر کی شوی در سید نوبت بسوی من و هر آینه مقرر شد ترتیب دادن رشته هفتگانی بر من پس همیشه

فكري يصوغ ويكسر ويثري ويعسر وفي ضمن ذلك استطعم فلا احد من يطعم
اندیشهٔ من زرگری میکرد و می شکست و تواگر میشد و درویش میگردید و درمیان آن طعام میطلبیدم پس نمی یافتم کسی را که طعام دهد

الى ان نكد النسيم وحصحص التسليم فقلت لاصحابي لوحضر السروج هذا المقام
تا آنکه باز ایستاد بواو ظاهر شد انقیاد مرخصم را پس گفتم یاران خود را که اگر ظاهر میبود سروجی در اینجا

لشفاء الداء العقام فقالوا لو انزلت هذه يا يأس لامسك منها على وجلنا نقيض يأس
هر آینه شفا یافتی مرض بی دوا پس گفتند اگر واقع شود این کلمات برا یاس هر آینه باز ماندازان بر تو میدید و گردانیم که شروع کردیم

في استصعابها واستغلاقي بابها وذلك الزور المعترى يلحظنا لحظ المزري ويطلق الرد ونحن
در دشوار شدن کلمات و بسته شدن دروازهٔ آن آن دروغ آمده می نگریست ما را همچو نگریستن جهنده انده و سازوای امید مردار یدارا

لا ندى فلما عثر على اقتضاحنا ونضوب خضضاحنا قال يا قوم ان مين العناء
دنى يا قتيم پس چون اطلاع يافت بر سوا شدن ما و بزمين فرو شدن آب اندك ما گفت اى گروه هر آئينه از رنج

العظيم استيلاد العقيم وان الاستشفاء بالسقيم وفوق كل ذى علم عليم ثم اقبل على
بزرگستر زندخواستن از خاز ايندة و شفا خواستن از بيمار و بالاى هر دانشورى دانائى ست پس رو آورد بر من و

وقال سانوب منابك واكفيك ما نابك فان شئت ان تناثر ولا تعثر فقل مخاطبا
گفت قائم مقام خود و دو مكنم از تو آنچه رسيد ترا از مشقت پس اگر خواهى در نثر گوئى و لغزى پس بگو بحالكه خطاب ميكنى

لمن ذم البخل واكثر العذل لذ بكل موئل اذا لم وملك بذل وان احببت ان تنظم
بكسيكه نكوهش ميكند بخل را و بسيار كرد ملامت را پناه گير باهر اميدگاهى كه چون فراهم آورد مال را و مالك شد بذل كند و اگر دست دهد

فقل الذى تعظم نظم اس الملا اذا عرا + وارع اذا المرء اسا بسل جناب غاشم + مشاغب
پس بگو بكسيكه بزرگ ميدارى او را بدة درويش بى توشه را چون فرود آمد و نگهدار حقوق كن هنگاميكه كسى دران كند تراو در شود بر تو

ان جلسا + اسند اخا بناهه + ابن اخاء نسا + اسر اذا هب عرا + وارم به اذا دسا
اگر نشيند بنسبت دهخدا و ند بزرگيرا + مدد كن برادر يرا كه خصومت ست + و در شب بگريز بهر گاه بحركت آيد خصومت + و بگذار او را در هر گاه تاريك

اسكن تقو فعسى + يسعف وقت نكسا + قال فلما سحرا با ياته محسنا بعد
آرام گير تا قوت يابى پس قريبست + كه حاجت روا كند و تفيكه نگونسار كرده است + گفت راوى هر گاه قريحت او بعجائب خود ماند كرد

غايا ته مدحنا + حتى استعفى ومنحنا + الى ان استكفى ثم شم ثيابه واند فر جرابه
پايانها خود ستايش كرديم او را تا آنكه معاف كردن خواست و داديم او را تا آنكه پس كرد من خويست پس چيد جاهاى خود را و بر دوشت بر پشت

ونهض ينشد نظم لله در عصابه + صدق المقال مقاولا + فاقوا الانام فضائلا
و برخاست بحالكه ميخواند مر خدا يراست خوبى گرو ه كه از راست گويانند + از روى فصيحان برترشدند خلق را از روى هنرها

ماثورة وفواضلا + جاورتم فوجرت + سحبانا لديهم باقلا + وخللت
مشهوره و بخششها پاسخ دادم ايشانرا پس يافتم سحبان وائل را نزد ايشان مسيلمه با قل و در آميدم

فيهم سائلا + فوجدت جود اسائلا + اقسمت لو كان الكرام + احيا لكانوا ابلا +
ميان آنها خواهنده + پس ديديم بخشش را بسيار + سوگند ميخورم اگر بودندى بخشندگان باران هر آينه بودندى ايشان باران بزرگ

ثم خط اقيد و عين مكانا مستعيذا من الحين و قال يا عمرو من عدم الآل و
پس گام زد مقدار دو نیزه و باز گشت پناه جوینده از مرگ و گفت ای ارجمندی کسیکه گم کرد خویشان را و
المال من سلب المال ان الغاسق قد وقب و جه المجرة قد انتقب و بيني
گنج کسیکه ربوده شد از و مال بدرستیکه تاریکی هر آینه در آمد و روسپیدهٔ راه را نفقه و میانهٔ من
و بين كني ليل و امس و طريقي تامس فهل من مصباح يومئ الغداة و يبين لي الآثار
و میانهٔ کنانه من شبی ست سخت تاریک و راه نا پدید ست پس آیا هست چراغیکه ایمن گرداند مرا از بیراهه و افتادن و ظاهر کند بمن آثار را
قال فلما جئ بالملتمس و جلى الوجوه ضوء القبس رأيت صاحب صيدنا هو ابو زيد بنا
گفت پس چون آورده شد التماس کرده او و آشکار کرد روها را روشنی پارهٔ آتش دیدم که خداوند شکار ما آن ابو زید ما ست
فقلت لاصحابي هذا الذي انتهرت لي انه اذا نطق اصاب ان استمطر صاب فالتحوه
پس گفتم یاران خود را این کسی ست که اشارت کردم بسوی اینکه هر آینه او اگر سخن گوید بصواب گوید اگر باران طلب کرده شود ببارد پس او را زکردند
الاعناق و احدقوا به الاحداق و سألوا ان يسامرهم ليلته على ان يجبروا عيلته
گردنها را و گرد در آمدند آن سیاهی چشمها را و سوال کردند اینکه افسانه گوید بایشان امشب بر اینکه نیکو کنند درویشی او را
فقال حبا لما احببتم و نعما بكم اذا رحبتم غير اني قصدكم و اطفالي يتضورون من
پس گفت که دوست دارم چیزیکه دوست داشتید و فراخی باد شما را چون مرحبا گفتید گرا اینکه هر آینه من آهنگ کردم شما را بحالیکه بچگان من
الجوع و يدعون لي بوشك الرجوع و ان استرانوني خامرهم الطيش و لم يصف
گرسنگی رده حامیکرده اند برای ایشان بزودی باز گشتن و اگر در یابند از من در آید بایشان بسبکی عقل و صاف نشود
لي العيش فدعوني لاذهب فاسد مخمصتهم و اسيغ غصتهم ثم انقلب اليكم على
مرا زندگی پس بگذارید مرا تا بروم تا ببندم گرسنگی ایشان را و دور کنم اندوه ایشان را پس باز گردم بسوی شما بر
الاثر مناهبا للشعر لي السمع فقلنا لاحد الغلمة اتبعه الى فئته ليكون اسرع لفيئته
نشان پا آماده باشم بافسانه گفتن تا صبح پس گفتیم بکیے از کودکان پیروی کن او را تا گروه او تا باشد که زودی کند بباز گشتن خود
فانطلق معه مضطبنا جرابه و محثثنا ايابه فابطأ ابطاء رجا و ن
پس رفت غلام با زید کمر بسته بود جوالدان او را و شتاب کننده بود باز گشتن او را پس درنگ کرد درنگ کردنی که در گذشت

حَدَّهُ ثُمَّ عَادَ الْغُلَامُ وَحْدَهُ فَقُلْنَا مَا عِنْدَكَ مِنَ الْحَدِيثِ عَنِ الْخَبِيثِ فَقَالَ

حد خود را سپس باز آمد کودک تنها بود پس گفتم چیست نزد تو از کلام ازان ابوزید حدیث پس گفت

أَخَذَنِي فِي طُرُقٍ مُتْعِبَةٍ وَسُبُلٍ مُتَشَعِّبَةٍ حَتَّى أَفْضَيْنَا إِلَى دُوَيْرَةٍ خَرِبَةٍ فَقَالَ هُنَا

در گرفت مرا در راههای رنجاننده و جادهای پراگنده تا آنکه پیوستیم بسوی خانه ویران پس گفت اینجاست

مَنَاخِي وَكَرَاخِي ثُمَّ اسْتَقَى بِأَبَهُ وَاخْتَلَجَ مِنِّي جِرَابَهُ وَقَالَ لَعَمْرِي لَقَدْ خَفَفْتَ

فرودگاه من و آشیانه چوزے من پس کشودن خواست در را و درکشید از من انبان خود را و گفت قسم زندگی من هر آئینه سبک کردی

عَنِّي وَاسْتَوْجَبْتَ الْحُسْنَى مِنِّي فَهَاكَ نَصِيحَةً هِيَ مِنْ نَفَائِسِ النَّصَائِحِ صَغَارُهَا

بار مرا و سزاوار شدی نکوئی را از من پس بگیر اندرز را آن از نیکوترین نصیحتهاست و از جاهای نشاندن

الْمَصَابِيحِ فَاشْدُدْ نَظْمَ إِذَا مَا حَوَيْتَ جَنْيَ نَخْلَةٍ + فَلَا تَقْرَبَنَّهَا إِلَى قَابِلٍ وَإِنْ لَقِطَتْ

نیکوئیهاست و خواند چون گرد کردی میوهٔ درخت خرما را پس نزدیک مشو آنرا تا سال آینده اگر بفتی

عَلَى لَيْدٍ + فَحُوصِلَ مِنَ السُّبُلِ الْحَاصِلِ + وَلَا تَلْبَثَنَّ إِذَا مَا لَقِطْتَ فَتَنْشَبَ فِي

بر خرمن گاهی پس برکن شکنبه را از خوشه پیدا شده و درنگ کن چون دانه چینی پس دانه شوی در

كَفِّ الْحَابِلِ + وَلَا تُوغِلَنَّ مَتَى مَا سَجَحْتَ + فَإِنَّ السَّلَامَةَ فِي السَّاحِلِ + وَخَاطِبْ

دام صیاد و بتیز مرو هرگاه شناکنی در دریا چرا که هر آئینه رستگاری در کنار است و سخن گو

بِهَاتِ وَجَاوِبْ بِسَوْفَ + وَبِعْ آجِلًا مِنْكَ بِالْعَاجِلِ + وَلَا تُكْثِرَنَّ عَلَى صَاحِبٍ +

بلفظ هات و پاسخ ده بلفظ سوف و بفروش آخرت را از خود بادنیا و بسیار مکن بیوستن بر یار

فَمَا مُلَّ قَطُّ سِوَى الْوَاصِلِ + ثُمَّ قَالَ اخْزُنْهَا فِي تَأَمُّلِكَ وَاعْتَدَّ بِهَا فِي أُمُورِكَ فَبِهَا دِلَالِي

پس ملول نشد هرگز غیر از بسیار ملاقات کننده پس گفت گنجینه کن این پند را در دل و جان خود و پیروی کن بدو در کارهای خود

صَحِبَكَ فِي كِلَاءَةِ رَبِّكَ فَإِذَا لَقِيتَهُمْ فَأَبْلِغْهُمْ تَحِيَّتِي وَقُلْ عَلَيْهِمْ وَصَلَّتْنِي وَقُلْ لَهُمْ عَنِّي إِنَّ

یاران خود در نگهبانی پروردگار خود پس چون برسی ایشانرا پس برسان ایشانرا سلام من و بخوان بر ایشان عذر مرا بگو ایشانرا از

السَّهْرَ فِي الْخَرَافَاتِ لَمِنْ أَعْظَمِ الْآفَاتِ وَلَسْتُ أُلْفِي لِحَتْرَاسِي وَلَا أَحْلَبُ لِهُوَسِي إِلَّا فَتًى

بیداری در افسانها از بزرگترین آسیبهاست و نمیتوانم که ترک کنم نگاهبانی خود را و نمیکنم عشق بیاوه گی مگر بجوان

عَلَى فَحْوَى شِعْرِهِ نُكَرِّهُ مَكَرِّهُ فَلَا قَمْنَا عَلَى تَرْكِهِ وَالِاغْتِرَارِ بِالْفَلِ ثُمَّ قَرَّبْنَا لَهُ وُجُوهَ بَاسِرَةً

یعنی شعر او بر امر ناشایستہ او تقریباً ذکر او بہ یم یکبارگی برگذشتن او و فریفتہ شدن بدروغ او پس جدا شدیم بر روہای ترش

وَصَفَقَتِ خَاسِرَةً **المَقَامَةُ السَّابِعَةَ عَشَرَ** نَالْفَهْقَرَى حَدَّثَ الْحَارِثُ

وتجارت زیانکار مقامۂ ہفدہم بفقریہ سے حسن گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ قَالَ لَحَظْتُ فِي بَعْضِ مَطَالِحِ الْبَيْنِ وَمَطَامِحِ الْعَيْنِ فِتْيَةً عَلَيْهِمْ سِيمَاءُ النَّجْحِ وَطَلَاوَةُ

پسر ہمام گفت دیدم در پارہ از انداختگاہ ہا جدائی وجاہای نگریستن چشم نوجوانان را کہ بر ایشان نشان خرد و خوبی

نُجُومِ الدُّجَى وَهُمْ فِي مُدَّاةٍ مُشْتَدَّةِ الْهُبُوبِ بِمُبَارَاةٍ مُشْتَطَّةِ الْأُهُوبِ فَهَزَّنِي

ستارگان تاریکی بود وحال آنکہ ایشان در ستیزہ بودند کہ سخت در وزیدن بود و معارضہ کہ از حد گذشتہ بود و در میان او پس خنبانید مرا

بِقَصْدِهِمْ هَوَى الْمَحَاضِرِ وَاسْتَخْلَاجُ حَنِينِ الْمُنَاظِرِ فَلَمَّا الْتَحَفْتُ بِرَهْطِهِمْ وَانْتَظَمْتُ فِي

جہت آہنگ ایشان رغبت سوال و جواب شیریں آمدن میوہ بحث کردن پس چون پیوستم بگروہ ایشان و در کشیدہ شدم در

سِمْطِهِمْ قَالُوا عَانَتْ مِمَّنْ يُلْقِي فِي الْهَيْجَاءِ وَيُلْقِي دُونَهُ بَيْنَ الْأَلَاءِ فَقُلْتُ بَلْ أَنَا مِنْ نُظَّارَةِ

رشتہ ایشان گفتند یا نوازان کسی ہستی کہ ظاہر کند شجاعت در جنگ بیندازد دلہا خود را در دلوہا پس گفتم نہ بلکہ من از نگرندگان

الْحَرْبِ لَا مِنْ أَبْنَاءِ الطَّعْنِ وَالضَّرْبِ فَأَضْرَبُوا عَنْ حَجَاجِيِّ صَفْحًا وَأَفَاضُوا فِي النَّجَاحِ وَكَانَ فِي

کار زار م نہ از خداوندان نیزہ زدن و شمشیر زدن پس کنارہ کردند حجاج خصومت من و آغاز کردند در باہم چنان گفتن و بودن

لُجُوجَةِ حَلْفَتِهِمْ وَأَكَالِيلِ رُفْقَتِهِمْ شَيْخٌ قَدْ بَرَتْهُ الْهُمُومُ وَلَوَّحَتْهُ السُّمُومُ حَتَّى عَادَ الْجَمْرُ

وسط مجلس ایشان و افسران ایشان پیرمردی لاغر کردہ بود او را اندوہ ہا و سیاہ کردہ بود او را بادگرم تا آنکہ گشتہ بود لاغر تر

مِنَ الْقَلَمِ وَأَقْحَلَ مِنَ جِلْدِ الْأَدِيمِ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ يُبْدِي الْعُجَابَ إِذَا أَجَابَ وَيُنْسِي سَحْبَانَ كُلَّمَا أَبَانَ

از خامۂ خشک تر اری و در فرزین لیکن بدرستیکہ او بود کہ آشکارا میکرد شگفت وقتیکہ جواب میداد و فراموش میکنانید سحبان را ہر گاہ ظاہر

فَأَعْجَبَتْ بِمَا أُوتِيَ مِنَ الْإِصَابَةِ وَالتَّبْرِيزِ عَلَى تِلْكَ الْعِصَابَةِ وَمَا زَالَ يَفْصِمُ كُلَّ مُبْهَمٍ

پس در شگفت افتادم بچیزیکہ داده شد او را از نیکو نہ گفتن جواب و سبقت بردن بر این جماعت و ہمیشہ ظاہر میکرد ہر پوشیدہ

وَيُصْمِي فِي كُلِّ سَهْمٍ إِلَى أَنْ خَلَتِ الْجِعَابُ وَنَفِدَ السُّؤَالُ وَالْجَوَابُ فَلَمَّا

و کار نیکشتہ در ہر تیر انداختن تا آنکہ تہی شدند تیردانہا و تمام شد پرسیدن و پاسخ دادن پس ہر گاہ

بای انفاض القوم فاضطرارهم الی الصوم عرض بالمطارحة وستاذن فی المفاتحة
دید بی توشه شدن تجار و بیچاره شدن انها بسوی خاموشی کنایه کرد بدر افگندن سخن باهم و اجازت خواست در آغاز کردن

فقالوا له جد اومن لنا بذا فقال اتعرفون رسالة ارضها سماؤها وعمقها مساؤها
پس گفتند او را نیکوست و کیست که برای ما متکفل شود باین پس گفت آیا می شناسید نامه را تحت آن فوق آنست اول آن آخرانست

نسجت علی منوالین وتخللت فی لونین وصلت الی جمتین وبدت ذات وجهین
بافته شد بر دو نورد و جلوه کرد در دو رنگ و نماز گزارد بسوی دو طرف قبله و پدید آمده است خداوند دو رو

ان بزغت من مشرقها فناهیک برونقها وان طلعت من مغربها فیا عجیبها قال
اگر طلوع کند از اول خود پس کفایت کننده است تو را بخوبی خود و اگر ظاهر شود از آخر آن پس ای شگفت حاضر شونده جائست گفت او را

فکان القوم رموا بالصمات او حقت علیهم کلمة الانصات فانبسوا فهم انسان
پس گویا که جماعت تیر انداخته شدند بخاموشی یا واجب شد بر ایشان سخن خاموشی پس سخن نگفت از ایشان کسے و

ولا فاه لاحدهم لسان فخبن دامهم بکما کالانعام وصموتا کالاصنام قال لهم
ناطق نشد او را برای یکی از ایشان زبان پس وقتیکه دید ایشان را گنگها مثل ستوران و خاموشان مثل بتان گفت ایشان را

قد اجلتکم اجل العدة وادخیت لکم طول المدة ثم ههنا مجمع الشمل و
هر آینه مهلت دادم شما را مهلت روزها طلاق زنان و فروگذاشتم شما را سن مدت را پس اینجا محل جمع شدن متفرقان ست

موقف الفصل فان سمحت خواطرکم مدحا وان صلدت زنادکم قدحا
و جای تمیز حق از باطل پس اگر جوانمردی کند اندیشهای شما ستایش خواهم کرد و اگر آتش نه برآرند چقماقهای شما خواهم زد چقماق

فقالوا والله مالنا فی لجة هذا البحر مسبح ولا فی ساحله مسرح فاح افکارنا
پس گفتند بخدا که نیست مارا در میان این دریا جای شناوری و نه در کرانه چریدن گاه پس آسایش داد اندیشهای ما را

من الکد وهنی العطیة بالنقد واتخذنا اخوانا یثبون اذا وثبت ویثیبون منی استثبت
از رنج و گوارا کردن دهش را بچیزیکه در حال داده شود و بگیرد ما را برادرانیکه انقیاد کنند وقتیکه جست کنی و پاداش دهند وقتیکه پاداش

فاطرق ساعة ثم قال سمعا لکم وطاعة فاستملوا منی وانقلوا عنی الاسنان
پس سر فرو افگند زمانے پس گفت شنیدم قول شما را و فرمان بردم شما را پس نوشتن خواهید از من و ببرید از من آدمے

صَنِيعَةُ الإِحسَانِ وَرَبُّ الجَمِيلِ فَعَلُ النَّدبِ وَشِيمَةُ الحُرِّ ذَخِيرَةُ الكَمِيِّ وَكَمَالُ الشُّكرِ

پیدا کردۂ احسان ست پروردن کار نیکو کرد اخیب یک در حاجت ست عادت مرد آزاد گنجینہ ستایش ست و تحصیل المعالیکہ موجب

اِستِئنَافُ السَّعَادَةِ وَعُنوَانُ الدَّعَةِ تَأشِيرُ البَشَرِ وَاستِعمَالُ المُدَارَاةِ يُوجِبُ الصَّفَاةَ

جستن بُرہ نیکو ئیست علامت بزد گواری ابتدای کشادہ روئی ست و بکار داشتن نرمی در کلام موجب صفائی محبت ست

وَعَقدُ المَحَبَّةِ يَقتَضِي النُّصحَ وَصِدقُ الحَدِيثِ حِلْيَةُ اللِّسَانِ وَفَصَاحَةُ المَنطِقِ

و پیمان بستن دوستی خواہش میکند نیک خواستن را و راستی سخن آرایش زبان ست و کشادگی در روانی سخن

سِحرُ الأَلبَابِ وَشَرَكُ الهَوَى لُغَةُ النُّفُوسِ وَمَلَلُ الخَلَائِقِ شَينُ الخَلَائِقِ وَسُوءُ الطَّمعِ

جادوی خردہا ست و دام آرزوی نفس اسبب جانہا ست اندوہ دادن آفریدگان عیب طبیعتہا ست و زشتی حرص

يُبَايِنُ الوَرَعَ وَالِانتِمَامُ لِلزَّمَانَةِ نِمَامُ السَّلَامَةِ وَتَطَلُّبُ المَثَالِبِ شَرُّ المَعَايِبِ

جدا و مخالف ست پرہیزگاری را و لازم گرفتن عمد شیاری مہار رستگاری ست و جستن عیبہا بدترین عیبہا ست

وَتَتَبُّعُ العَثَرَاتِ يُدحِضُ المَوَدَّاتِ وَخُلُوصُ النِّيَّةِ خُلَاصَةُ العَطِيَّةِ وَتَضحِيَةُ النَّوَالِ

و در پے رفتن لغزشہای مردم باطل میکند دوستیہا را و پاک شدن نیت زبدۂ دہش ست و گواریدن بخشش

ثَمنُ السُّؤَالِ وَتَكَلُّفُ الكُلَفِ يُسهِلُ الخَلَفَ وَتَيَقُّنُ المَعُونَةِ يُسَنِّي المَؤُونَةَ وَفَضلُ الصَّدَقَةِ

بہای در خواستن و بر داشتن مشقتہا آسان میکند پس آیندہ را و یقین داشتن یاری آسان میکند محنت را و بزرگی بالا نشین

سَعَةُ الصَّدرِ وَزِينَةُ الرَّعِيَّةِ مَقتُ السِّعَايَةِ وَجَزَاءُ المَدَائِحِ بَثُّ المَنَائِحِ وَمُهِمُّ الوَسَائِلِ

فراخی سینہ ست و آرایش پادشاہان دشمنی بدگویانست و پاداش ستایشہا پراگندن بخششہا ست و جزای وسیلہا

تَشفِيعُ المَسَائِلِ وَمَجلَبَةُ الغَوَايَةِ اِستِغرَاقُ الغَايَةِ وَتَجَاوُزُ المَحَلِّ يُكِلُّ الحَدَّ

جفت کردن خواستہا ست کشیدن گمراہی از حد گذشتن در نہایت عرض کار ست و در گذشتن از اندازہ کند میکند تیزی را

وَتَعَدِّي الأَدَبِ يُحِيطُ القُربَ وَتَنَاسِي الحُقُوقِ يُنسِي العُقُوقَ وَتَقَاضِي الرَّئِيسِ

و در گذشتن از کمہ ست اندازہ میبرد کردار نیکو کہا را و فراموش کردن حقہا پیدا میکند نافرمانی را و کمیسہ شدن

يَرفَعُ الرُّتَبَ وَارتِفَاعُ الأَخطَارِ بِاقتِحَامِ الأَخطَارِ وَتَقَوُّهُ الأَقدَارِ

از تہمتہا بلند میکند پایگاہ را و بلندی قدرہا بدر آمدن در کارہای سخت ست و بلند شدن قدرہا

بِمُوَاتَاةِ الْأَقْدَارِ وَشَرَفُ الْأَعْمَالِ فِي تَقْصِيرِ الْآمَالِ وَاطَالَةُ الْفِكْرَةِ تُنْفِعُ الْحِكْمَةَ
بیاری کردن ارادهای الهی ست وبزرگی کار بادر کوتاه کردن آرزوهاست ودراز کردن اندیشه پاکیزه کردن دانش ست

وَدَاسُ الرِّيَاسَةِ تَهْذِيبُ السِّيَاسَةِ وَمَعَ اللَّجَاجَةِ تُلْغَى الْحَاجَةُ وَعِنْدَ
وسرمتری پاسداری ملک وحکم راندن بررعیت ست وباستیزه کردن باطل کرده میشود مراد ونزدیک

الْأَوْجَالِ تَتَفَاضَلُ الرِّجَالُ وَبِتَفَاضُلِ الْهِمَمِ تَتَفَاوَتُ الْقِيَمُ وَبِتَزَيُّدِ
ترسها افزون می آیند از همدیگران مردان وبافزون آمدن قصدهای دل متفاوت میشود قیمتها وبدروغ گفتن

السَّفِيرِ يَهِنُ التَّدْبِيرُ وَبِخَلَلِ الْأَحْوَالِ تَتَبَيَّنُ الْأَهْوَالُ وَبِوُجُوبِ الصَّبْرِ
سیاهی ست میشود تدبیر وبه تباهی حالتها آشکار میشوند ترسها بقدر تقلیب ،

ثَمَرَةُ النَّصْرِ وَاسْتِحْقَاقُ الْإِحْمَادِ بِحَسَبِ الْإِجْهَادِ وَوُجُوبُ الْمُلَاحَظَةِ
میوه‌ها فیروزی ست وسزاوارشدن بستایش بقدر کوشش انسانست وسزاوارشدن مراعات

كِفَاءُ الْمُحَافَظَةِ وَصِفَاءُ الْمُوَالِي بِتَعَهُّدِ الْمَوَالِي وَتَجَلِّي الْمُرُوَّاتِ بِحِفْظِ
پاداش نگهداشتن حق ست وپاک وبیش بودن غلامان تعهد آری نواختگان ست وآرایش مردمیها نگاه داشتن

الْأَمَانَاتِ وَاخْتِبَارُ الْإِخْوَانِ بِتَخْفِيفِ الْأَحْزَانِ وَدَفْعُ الْأَعْدَاءِ
امانتهاست وآزمودن برادران ودوستان حاصل شود بسبک کردن اندوهها ودور کردن دشمنان

بِكَفِّ الْأَوِدَّاءِ وَامْتِحَانُ الْعُقَلَاءِ بِمُقَارَنَةِ الْجُهَلَاءِ وَتَبَصُّرُ الْعَوَاقِبِ
بپرهیزداشتن دوستانست وآزمایش دانایان به نزدیک شدن نادانان ست واندیشه وتامل درپایانها

يُؤْمَنُ الْمَعَاطِبُ وَاتِّقَاءُ الشَّنَعَةِ يَنْشُرُ السُّمْعَةَ وَقُبْحُ الْجَفَاءِ يُنَافِي
ایمن گردانند از جاهای هلاک وپرهیزکردن از کار قبیح ظاهر میکند آواز . نیک راه وزشتی ستم نیست میکند

الْوَفَاءَ وَجُوهُ الْإِحْرَازِ عِنْدَ الْأَسْرَارِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ مِائَتَا لَفْظَةٍ
نگهداشتن پیمان راه وگوهر برگزیدگان نزدیک پنهان داشتن رازهاست پس گفت که این دوصد لفظ ست

تَحْتَوِي عَلَى أَدَبٍ وَعِظَةٍ فَمَنْ سَاقَهَا هَذَا الْمَسَاقَ فَلَا هِرَاءَ وَلَا نِفَاقَ وَمَنْ
کرشتامل ست بر دانش وپند پس هرکه راند اینها را برین راندگان پس نیست ستیزه ونه دشمنی وهرکه

رَامَ عَكْسَ قَلْبِهَا وَأَنْ يَرُدَّهَا عَلَى عَقِبِهَا فَلْيَقُلِ الْأَسْرَارَ بَعِيدَ الْأَحْرَارِ وَجَوْهَرُ

بخواهد واز گون کردن کالبد اینها و اینکه باز گرداند اینها را بپاشنهٔ اینها پس باید که گوید راز را نزدیک بر گزیدهٔ گانست

الْوَفَاءِ بِنَا فِي الْجَفَاءِ وَقِيمَةُ السِّمْعَةِ تَنْشُرُ الشِّنْعَةَ ثُمَّ عَلَى هَذَا الْمُسْتَحِبِّ

وفا نابود کند ستم ما و بدی آوازه ظاهر کند کار قبیح را سپس برین کشیدن گاه

فَلْيُسَبِّحْهَا وَلَا يَرْهَبْهَا حَتَّى تَكُونَ خَاتِمَةُ فِقَرِهَا فَاخِرَةُ دُرَرِهَا وَرَبِّ الْإِحْسَانِ

سبحانه بدرستی که کشاده این الفاظ را و نرسد از ان تا آنکه باشد پایان فقرات رساله و انجام مرواریدهای ان اصلاح جهان

صَنِيعَةُ الْإِنْسَانِ قَالَ الرَّاوِي فَهَمَّ صَدَعَ بِرِسَالَتِهِ الْفَرِيدَةِ وَأَمْلُوحَيَّتِهِ

مکوئی انسانست گفت نقل کننده پس بر گاه ظاهر کرد شیخ رساله خود را که همچو مروارید یگانه ست و کلام نمکین خود را

الْمُفِيدَةِ عِلْمًا كَيْفَ يَتَفَاضَلُ الْإِنْشَاءُ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ

که فائده دهنده است دانستیم که چگونه فضیلت و تفاوت دارد انشا و هر آینهٔ بزرگی بدست خداست میدهد آنرا که میخواهد

ثُمَّ اعْتَنَقَ كُلٌّ مِنَّا بِذَيْلِهِ وَفَلَذَ لَهُ فِلْذَةً مِنْ نَيْلِهِ فَأَبَى قَبُولَ فِلْذَتِي

پس آویخت هریک از ما بدامن او و بخشید او را پاره از وهش خود پس ابا نمود پذیرفتن پارهٔ مرا

وَقَالَ لَسْتُ أَدَّخِرُ تِلْمِيذِي فَقُلْتُ لَهُ كُنْ أَبَا زَيْدٍ عَلَى شُحُوبِ سَحْنَتِكَ

و گفت نیستم که زبان کنم شاگردان خود را پس گفتم او را هستی ابوزید با وجود دگرگون شدن هیأت خودت

وَنُضُوبِ مَاءِ وَجْنَتِكَ فَقَالَ إِذَا هُوَ عَلَى نُحُولِي وَمُحُولِي وَقَشَفِ مَحْمُولِي

و رفتن آب و رونق رخسار خودت پس گفت من همان هستم بر لاغری خود و خشکی خود و تغیر روا از تنگی معاش و قحط

فَأَخَذْتُ فِي تَتْرِيبِهِ عَلَى تَسَرُّبِهِ وَتَغْرِيبِهِ فَحَوْلَقَ وَاسْتَرْجَعَ وَانْشَدَ مِنْ قَلْبٍ

پس آغاز کردم در سرزنش او بر مشرق رفتن او و مغرب رفتن او پس لاحول و لا قوة الا بالله و انا الیه راجعون گفت و خواند

مُوجِعٍ نَظْمَ سَلَّ الزَّمَانُ عَلَيَّ عَضْبَ لَيِّ تَنِي وَأَحَدَّ غَرْبِهِ ۞ وَاسْتَلَّ مِنِّي

اردناک کشید روزگار بر من شمشیر خود را تا بترساند مرا و تیز کرد نیزی آنرا و کشید از

جَفْنِي كَرَاهَةَ مُرَاغِمًا وَاسْتَلَّ غَرْبِهِ ۞ وَجَالَ فِي الْأُفُقِ أَطْوِي شَرْقِهِ

پهلو من خوابه آرام بجالیکه جدا کننده بود و روان کرد اشک را و جولان داد مرا در کرانهٔ زمین جالیکه می نوردم مشرق آنرا

وَاَجُوبُ غَرْبَةً وَنَبْتًا جَوْطَلْعَةً فِي كُلِّ يَوْمٍ لِي وَغْرِبَةٌ وَلَكِنَّا الْمُغْرِبُ شَخْصُهُ

قطع میکنم مغرب ادرا پس در هر طرف مزدن است در هر روز مراد بهان گشتن مت و همچنین رونده لمغرب کالمداد

مُتَغَرِّبٌ وَنَفَاهُ غُرْبَةٌ ثُمَّ وَلِيٌّ يَحِرُّ عِطْفَيْهِ وَيَحْظُرُ بِيَدَيْهِ وَنَحْنُ بَيْنَ مُنْتَفِتٍ

متغربست و مقصد او غربتست پس از او پشت بگرداند یکی میکشید و طرف چادر خود را و حرکت میداد در دست خود را و ما در میان بسیار نگرنده

إِلَيْهِ وَمُنْتَهِفٍ عَلَيْهِ ثُمَّ لَمْ نَلْبَثْ اَنْ حَلَلْنَا الْجِبَاءَ وَتَرَقَّقْنَا اَدِيمَ سَبَا

بسوی او بودیم و افتنده بران بودیم پس ترا زنگ نکردیم که کیستا دیم زانو بند او پراگنده شدیم مانند گروههای شهرها

المقامة الثامنة عشر السنجارية حكى الحارث بن همام قال

مقامهٔ هجدهم مشهور بسنجاریه حکایت کرد حارث پسر همام گفت که

فَقَلَّتْ ذَاتَ مَرَّةٍ مِنَ الشَّامِ اَنْحُو مَدِينَةَ السَّلَامِ فِي رَكْبٍ مِنْ بَنِي نُمَيْرٍ وَرُفْقَةٍ

بازگشتم یکبار از شام بجانبکه آهنگ میداشتیم بغداد را در سواران قبیله بنی نمیر و همسفران

اُولِي خَبَرٍ وَمِيرٍ وَمَعَنَا اَبُو زَيْدٍ السَّرُوجِيُّ عُقْلَةُ الْمَجَالِ وَسَلْوَةُ الثَّكْلَانِ وَاُعْجُوبَةُ

خداوندان نیکی و فائده و صحبت و همراه ما ابو زید سروجی پای بند شتابنده بود و خرسندی آنکه پسرش مرده باشد و سبب شگفت

الزَّمَانِ وَالْمُشَارُ اِلَيْهِ بِالْبَنَانِ فِي الْبَيَانِ فَصَادَفَ نُزُولُنَا سِنْجَارَ اَنْ اَوْلَمَ بِهَا

روزگار و اشارت کرده شده بسوی او بسر انگشتان در فصاحت پس اتفاق شد فرود آمدن ما در سنجار اینکه مهمانی عروسی کرد در آن

اَحَدُ التُّجَّارِ فَدَعَى اِلَى مَأْدُبَتِهِ الْجَفَلَ مِنْ اَهْلِ الْحَضَارَةِ وَالْفَلَاحِ حَتَّى سَرَتْ

یکی از بازرگانان پس خواند بسوی مهمانی عام خود از مردم شهر و دشتها تا آنکه رسید

دَعْوَتُهُ اِلَى الْقَافِلَةِ وَجَمَعَ فِيهَا بَيْنَ الْفَرِيضَةِ وَالنَّافِلَةِ فَلَمَّا اَجَبْنَا مُنَادِيَهُ

دعوت او بسوی گروه بازگردنده از سفر و فراهم کرد در آن میان کسیا نیکه واجب و حضور شان واجب بود و بسیج ان اجابت کردیم ندا کننده

وَحَلَلْنَا نَادِيَهُ اَحْضَرَ مِنْ اَطْيَبِ الْيَدِ وَالْيَدَيْنِ مَا حَلَا فِي الْفَمِ وَحَلَى

او را و فرود آمدیم مجلس او را حاضر آورد از خورد نیهای یکدست دو دست طعامیکه شیرین شده دهن و خوش آمد

فِي الْعَيْنِ ثُمَّ قَدَّمَ جَامًا كَاَنَّمَا جُمِعَ مِنَ الْهَوَاءِ اَوْ جُمِعَ مِنَ الْهَبَاءِ

در چشم پس پیش آورد ظرف شیشه گویا بسته شده بود از هوا یا فراهم کرده شده از غبار

أَوْ صَنِيعٍ مِنْ نُورِ الْفَضَاءِ أَوْ قُسِّمَ مِنَ الدُّرَّةِ الْبَيْضَاءِ وَقَدْ أُودِعَ لَفَائِفَ النَّعِيمِ
یا ساخته شد از روشنی میدان یا بار کرده شده پوست از مروارید بزرگ سفید و هر آینه ودیعت نهاده شد در ان بجهت پوشیدن از نظاره کنندگان

وَغُنِّجَ بِالطِّيبِ الْعَمِيمِ وَسِيقَ إِلَيْهِ شَرْبٌ مِنْ تَسْنِيمٍ وَسُفِرَ عَنْ مُرَاءٍ
و معطر کرده شده بخوشبوی همه را فراگیرنده و رانده شد بسوی حضرت او از تسنیم کاشکارکرده بود از دیدار

وَسِيمٍ وَأَرِيجِ نَسِيمٍ فَلَمَّا اضْطَرَمَتْ بِمَحْضَرِهِ الشَّهَوَاتُ وَقَرِمَتْ إِلَى مَخْبَرِهِ
نیکو دیدن باد خوشبو پس افروخته شد بحاضر شدن آن آتش خواهشها و آرزومند شدند بسوی آزمودن آن

اللَّهَوَاتُ وَشَارَفَ أَنْ تَشُنَّ عَلَى سِرْبِهِ الْغَارَاتُ وَيُنَادَى عِنْدَ نَهْبِهِ
کامها و نزدیک رسید بهنگام اینکه پراگنده کرده شوند بر جماعت آن تاراجها و ندا کرده شود نزدیک غارت کردن

يَا لِلثَّارَاتِ نَهَضَ أَبُو زَيْدٍ كَالْمَجْنُونِ وَتَبَاعَدَ عَنْهُ تَبَاعُدَ الصَّبِّ مِنَ النُّونِ
کرای طالبان خون حاضر شوید برخاست ابوزید مثل دیوانه و دور شد ازان همچو دور شدن سوسمار از ماهی

فَرَأَوْدَنَاهُ عَلَى أَنْ يَعُودَ وَأَنْ لَا يَكُونَ كَقَدَّادٍ فِي ثَمُودَ فَقَالَ وَالَّذِي يُنْشِرُ
پس خواستیم او را بر اینکه باز آید و نباشد مثل مسمی قدار در قوم ثمود پس گفت سوگند بخدائیکه زنده میکند

الْأَمْوَاتِ مِنَ الرِّجَامِ لَا عُدْتُ دُونَ رَفْعِ الْجَامِ فَلَمْ نَجِدْ بُدًّا مِنْ تَأَلُّفِهِ
مردگانرا از گورها یا نکردم پیش از برداشتن جام پس نیافتم چاره از سازواری او

وَإِبْرَارِ حَلِفِهِ فَاسْتَلَمْنَاهُ وَالْعُقُولُ مَعَهُ شَائِلَةٌ وَاللُّمُوعُ عَلَيْهِ سَائِلَةٌ فَلَمَّا
و راست کردن سوگند او پس برداشتیم آن جام را حال آنکه خردها با او برخاسته بود و اشکها بران روان بودند پس هرگاه

فَاءَ إِلَى مَجَّتِهِ وَخَلَصَ مِنْ مَاثِمَةِ تَسَلُّنَاهُ لِمَ قَامَ وَلِأَيِّ مَعْنًى اسْتَرْفَعَ الْجَامَ
باز آمد او زیر بسوی مکان خود و رها یافت از گناه قسم خود پرسیدیم او را چرا ایستاده بکدام قصد برخاستن خواست جام را

فَقَالَ إِنَّ الزُّجَاجَ نَمَّامٌ وَإِنِّي الْيَتُّ مُذْ أَعْوَامٍ أَنْ لَا يَضُمَّنِي وَنُومًا مَقَامٌ
پس گفت هر آینه آبگینه سخن چین است و هر آینه من سوگند خورده ام از مدت سالها اینکه فراهم نیارد مرا و سخن چین را مجلسی

فَقُلْنَا لَهُ وَمَا سَبَبُ يَمِينِكَ الصِّرِّيِّ وَلَيْتِكَ الْحَرِّيِّ فَقَالَ كَانَ لِي جَارٌ
پس گفتیم او را و چیست سبب سوگند سخت تو و قسم شدید تو پس گفت که بود مرا همسایه که

لِسَانُهُ يُقَرِّبُ وَقَلْبُهُ يُغَرِّبُ وَلَفْظُهُ شَهْدٌ يَقْطُرُ وَخُبْثُهُ سُمٌّ مُنْقَعٌ فَمِلْتُ

زبان او عسل میکرد و دل او کژدم بود و کلام او انگبین آشکارا و باطن او زهر مجتمع بود پس رغبت کردم

لِمُجَاوَرَتِهِ لِي مُحَاوَرَتِهِ وَاغْتَرَرْتُ بِمُكَاشَرَتِهِ فِي مُعَاشَرَتِهِ فَاسْتَهْوَتْنِي خُضْرَةٌ

بسبب همسایگی او بسوی گفتگوی او و فریب خوردم بیکدگر خندیدن او و در آمیزش کردن او پس سرگشته کرد مرا سبزے

دِمْنَتِهِ لِمُنَادَمَتِهِ فَاغْوَتْنِي خُدْعَةُ سَمْتِهِ بِمُنَاسَمَتِهِ فَمَازَجْتُهُ وَعِنْدِي أَنَّهُ مَارٌ

مزبلهٔ او برای نوشیدن با او و گرم کرد مرا فریب جامت او بر از گفتن او پس آمیختم او را و حال آنکه گمان این بود که هر آینه او همسایه

مُكَاسِرٌ فَبَانَ أَنَّهُ عُقَابٌ كَاسِرٌ فَاسْتَهْتُهُ عَلَى أَنَّهُ حِبٌّ مُوَانِسٌ فَوَضَحَ أَنَّهُ حَبَابٌ

چیپنده است پس ظاهر شد هر آینه او عقاب شکننده باز دوست و دانستم او را بر اینکه هر آینه او دوست انس گیرنده است پس ظاهر شد

مُوَانِسٌ وَمَا كَحَتْهُ وَلَا أَعْلَمُ اللّٰهَ عِنْدَ نَقْدِهِ بِمَنْ يُفْرَحُ بِفَقْدِهِ وَعَاقَرْتُهُ وَلَمْ أَدْرِ

فریب کننده است همسفره کردم او را و ندانستم هر آینه او کام آزمایش خود از چیزیست که شادمانی شود بکم شدن او و پیوسته شراب خوردم با وی

أَنَّهُ بَعْدَ فَرِّهِ مِمَّنْ يُطْرَبُ لِفَرِّهِ فَكَانَتْ عِنْدِي جَارِيَةٌ لَا يُوجَدُ لَهَا فِي الْجَمَالِ

هر آینه او پس از آمودن آواز کسانیست که شادی کرده شود بگریختن او و بود نزد من کنیزی که یافته نمیشد مر او را در کمال

مُجَارِيَةٌ إِنْ سَفَرَتْ خَجِلَ النَّيِّرَانِ وَصَلِيَتِ الْقُلُوبُ بِالنِّيرَانِ وَإِنْ بَسَمَتْ أَذَرَّتْ

بیچک بر ابر اگر رود اکند شرمنده گردد مهر و ماه و سوزد دلها بآتش عشق و اگر خندد و خوار و زبون سازد

بِالْجُمَّانِ وَبَيَعِ الْمَرْجَانِ بِالْجُمَّانِ وَإِنْ رَنَتْ هَيَّجَتِ الْبَلَابِلَ وَحَقَّقَتْ سِحْرَ بَابِلَ

دانه سیم را و فروخته شوند مروارید بگوهر بیمبها و اگر بیوسته نظر کند بر انگیزد بلابلها را و دل بداد و درست کند جادوی بابل را

وَإِنْ نَطَقَتْ عَقَلَتْ لُبَّ الْعَاقِلِ وَاسْتَنْزَلَتِ الْعُصْمَ مِنَ الْمَعَاقِلِ وَإِنْ

و اگر سخن گوید بندد خرد خردمند را و فرود آرد بزهاے کوهی را از کوهها و اگر

قَرَأَتْ شَفَتِ الْمَوْؤُدَ وَأَحْيَتِ الْمَوْرُودَ وَخَلَتْهَا أُوتِيَتْ مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ وَإِنْ

بخواند شفا دهد بیمار دل را و زنده کند زنده در گور شده را و خیال کنی او را داده شده از نغمهای آل داود علیه السلام و اگر

غَنَّتْ ظَلَّ مَعْبَدٌ لَهَا عَبْدًا وَقِيلَ سُحَاقٌ لَا إِسْحَاقُ وَبَعْدُ فَإِنْ زَمَرَتْ أَضْحَى ذُو نُوَاسٍ

سرود کند گردد مسمی معبد در اغلام و گفته شود بلاک شود باسحاق و دور شود و اگر نی نواز گردد مسمے زنام

عِنْدَهَا زَعِيمًا بَعْدَ أَنْ كَانَ بِحِيلَةٍ زَعِيمًا وَإِلَّا طَرَأَ بِذَعِيمًا وَإِنْ رَقَصَتْ أَمَالَتِ
نهاد دلیل است در نی نوازی پس از انکه بود دلیلی گمراه خود سردار و بنیاد مان کردن ضمان دار گر رقص کند کج گرداند

الْعَمَائِمَ عَنِ الرُّؤُسِ وَأَنْسَتْكَ رَقْصُ الْحَبَبِ فِي الْكُؤُسِ فَلُمْتُ أُزْدِرِي مَهَا
دستار ہارا از سرہا و فراموشش سازد ترا رقص حباب ہارا در پیالہا پس بودم کہ حقیرے شمردم با او

وَهِيَ النَّعْمَى مَوَاحِلِي بِتَقْلِيهَا جَيِّدَ النِّعَمِ وَأَحْجُبُ مُحَيَّاهَا عَنِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَأَذُودُ
سرخ شراز او زینت میدادم بعائدہ گرفتن او گردنہای نعمتہا را دمی پوشیدم دیدار او را از آفتاب و مہتاب دور میکردم

ذِكْرَاهَا مِنْ شَرَائِعِ السَّمَرِ وَأَنَا مَعَ ذَلِكَ أَلْيَحُ مِنْ أَنْ تَسْرِيَ بَرَيَّاهَا رِيحٌ وَيَكْهُنَ بِهَا
یاد کردن او را از ارہای افسانہ و من با اینہمہ نہفتن می ترسیدم از نیکہ ببوے خوش او را باد و بداند حال او را

مُسَطِّحٌ أَوْ يَمَّ عَلَيْهَا بَرْقٌ مُلِيحٌ فَاتَّفَقَ لِيَوْمِ الْحَظِّ الْمَنْحُوسِ وَنَكَدِ الطَّالِعِ الْمَنْحُوسِ
مسے سطح یا غازے کند بروے درخش لبیار دخشندہ پس اتفاق افتاد از کمی بخت ناقص و شومی ستارہ بد

أَنِ انْطَفَتْنِي بِوَصْفِهَا حُمَيَّا الْمُدَامِ عِنْدَ ذِكْرِكَ الْجَارِ الْتِمَامِ ثُمَّ تَابَ لَفْهَمِهِ بَعْدَ أَنْ
اینکہ گویا کرد مرا بصفت آن شدت گرمی شراب نزد آن ہمسایۂ سخن چین پستر باز گشت دانش پس از انکہ

صَرَّدَ السَّهْمُ فَأَحْسَسْتُ الْخَبَالَ وَالْوَبَالَ وَضَيَاعَهُ وَمَا أُودِعَ ذَلِكَ الْغِرْيَالَ
گذشت از آماج تیر پس دانستم تباہی و سختی را و ضایع کردن انچہ سپردہ شد این پرویزن اے سخن چین را

بَيْدَ أَنِّي عَاهَدْتُهُ عَلَى عَلْمِ مَا لَفَظَتْهُ وَإِنْ يَحْفَظِ السِّرَّ وَلَوْ احْفَظَتْهُ فَزَعَمَ
بجز اینکہ بدرستیکہ من عہد کردم باو بر دانستن انچہ از دہان بیرون انگندم او را و بر نیکہ نگہدارد راز را اگرچہ بخشم آرم او را پس دعوی کرد

أَنَّهُ يَحْرُنُ الْأَسْرَارَ كَمَا يَحْرُنُ اللَّئِيمُ الدِّينَارَ وَأَنَّهُ لَا يَهْتِكُ الْأَسْتَارَ
کہ ہر آینہ او پنہان دارد راز را چنانکہ پنہان کند بخیل دینار را و ہر آینہ او نشگافد پردہا را

وَلَوْ عَرَّضَ لِأَنْ يَلِجَ النَّارَ وَمَا غَبَرَ عَلَى ذَلِكَ الزَّمَانُ إِلَّا يَوْمًا أَوْ يَوْمَانِ حَتَّى
اگرچہ پیش آورده شود بانکہ داخل شود آتش را پس نگذاشت بر این زمانہ مگر یک روز یا دو روز تا آنکہ

بَدَا لِأَمِيرِ تِلْكَ الْمَدَرَةِ وَعَالِيهَا ذِي الْمَقْدِرَةِ أَنْ يَقْصِدَ بَابَ قَيْلِهِ مُجَلِّدًا
پدید آمد فرمان فرمائی این شہر را و حاکم او را کہ ضابط و نگہبانی بود او را کہ اراده کند در بار پادشاه خود را کہ قیل او بود

عَرَضَ خَيلِهِ وَمُسْتَمطِرِ عَارِضٍ نَيلِهِ فَإِنْ كَانَ نَصِيحَهُ تُحْفَةَ تَلَاهُمْ هَوَاهُ لِيُقَدِّمَهَا

نمودن لشکر و سواران خود را و باران خواهنده بودن از بخشش او پس خواست امیر که هر دو شود او تحفه که مناسب شاعر دی او را پیش کند

بَينَ يَدَيْ بُغْيَتِهِ وَجَعَلَ يَبْذُلُ الجَمَائِلَ لِرُوَّادِهِ وَيُسَنِّي المَرَاغِبَ لِمَنْ

آن تحفه را نزد سخن گفتن با پادشاه و آغاز نمودکه میداد فرزانها مر جویندگان خود را و بلند میکرد خواهشها را بکسیکه

يُظَفِّرُهُ بِمُرَادِهِ فَأَسَفَّ ذٰلِكَ الجَارُ المُخْتَارُ إِلَى بُذُولِهِ وَعَصَى فِي إِذْرَاعِ

رساند او را بمراد او پس نگریست ان همسایهٔ فریبنده بسوی بخششها ے او و نافرمانی کرد در پوشیدن

العَارِ عَدْلَ عَذُولِهِ فَأَتَى الوَالِيَ نَاشِرًا أَدْنِيَتَهُ وَآبِئَتَهُ مَا كُنْتُ أَسْرَرْتُهُ

جامهٔ ننگ نکوهیدن نکوهش کننده خود را پس آمد نزد حاکم بحالیکه پهنا کننده بود رسوائی خود را و ظاهر کرد او را انچه بودم که پنهان میداشتم

إِلَيْهِ فَمَا رَاعَنِي إِلَّا انْسِيَابُ صَمَائِغِيَتِهِ إِلَيَّ وَانْتِيَالُ حَفَدَتِهِ عَلَيَّ يَسُومُنِي

بسوی همسایه پس نترسانید مرا مگر در آمدن یاران او بسوی من و جمع شدن خدمتگاران او بر من بحالیکه تکلیف داد مرا

إِيثَارَهُ بِالدُّرَّةِ اليَتِيمَةِ عَلَى أَنِ احْتَكَمَ عَلَيَّ فِي القِيمَةِ فَخَشِيتُ مِنَ الغَرَامَةِ مَا عَشِيَ

بر اختیار کردن والی بروارید یگانه بر انگیزنده که حکومت کنم بر او در بها پس پوشید مرا از اندوه انچه پوشید

فِرْعَونَ وَجُنُودَهُ مِنَ اليَمِّ وَلَمْ أَزَلْ أُدَافِعُ عَنْهَا وَلَا يُغْنِي الدِّفَاعُ وَأَسْتَشْفِعُ

فرعون و لشکر او را از دریا و همیشه بودم که باز میداشتم این امر از کنیزو بے نیاز میکرد و باز داشتن و شفیع میخواستم

إِلَيْهِ وَلَا يُجْدِي الِاسْتِشْفَاعُ وَكُلَّمَا رَأَى مِنِّي ازْدِيَادَ الِاعْتِيَاصِ وَارْتِيَادَ المَنَاصِ

بسوے او و سود نمیداد شفیع خواستن و هر گاه دید از من افزونی دشواری و شقت و طلب کردن نجات

تَجَرَّمَ عَلَيَّ وَنَضَرَّمَ وَحَرَّقَ عَلَيَّ الأُدُمَ وَنَفَسِي مَعَ ذٰلِكَ لَا تَسْمَحُ بِمُفَارَقَةِ يَدَيْ وَلَا بِأَنْ

دعوی گناه بمن کرد و افروخت آتش خشم را و سائید بر من آنها را و جان من با وجود اینها امور جوانمردی نمیکرد بجدائی ماه کامل خود و نمیگذاشت

أَنْزِعَ قَلْبِي مِنْ صَدْرِي حَتَّى آلَ الوَعِيدُ إِيقَاعًا وَالتَّقْرِيعُ قِرَاعًا فَقَادَنِي

بر کشم دل خود را از سینهٔ خود تا آنکه رجوع کرد وعدهٔ بد بوقوع آمدن و سرزنش بردن مرا کشید مرا

الِاشْفَاقُ مِنَ الحَيْنِ إِلَى أَنْ قَضَّتْهُ سَوَادُ العَيْنِ بِصُفْرَةِ العَيْنِ وَلَمْ يَحْطَ الوَاشِي

ترسیدن از مرگ بسوی انکه معاوضه کردم بسیاهی چشم را بآ رزوی زر و بهره حاصل نکرد سخن چین

بغير الإثم والشين فعاهدت الله تعالى منذ ذلك العهد أن لا أحاضر نماما
بجز گناه وعيب پس پيمان بستم خداى بزرگ را از مدت آن زمان حاضر نشوم سخن چين را

من بعد والتاج مخصوص بهذه الطباع الذميمة وبها يضرب المثل في النميمة
پس ازين واگينه خاص كرده شده است باين سرشت نكوهيده و آن ميزند داستان در غمازى

فقد جرى عليه سيل يميني ولذلك السبب لم تمتد إليه يميني
پس تحقيق جارى شد برين سيلان سوگندم و بهمين سبب دراز نشد بسوى آگينه دست راست من

فلتشتد نظم فلا تعذلوني بعد ما قد شرحته + على أن خوفتم بي قطاع الطريق
وخواند پس ملامت مكنيد مرا پس از آنكه بيان كردم احوال خود را بر آنكه محروم شدم بسبب من چيدن ميوه ها را

فقد بان عذري في حنيني وأنني + سأرتق فتقي من تليدي وطارفي + على أن
پس آينه ظاهر شد بوسش من در كار من و هر آينه من و قريبست كه مى بندم كشودگى خود را از مال كهنه و مال نو خود + با آنكه هر آينه انچه

ما ذوقتكم من فكاهة + الدم من الحلوى لدى كل عارف قال الحارث بن همام
توشه دادم شما را از خوش طبعى + لذيذ تر است از حلوا نزديك هر شناسنده گفت حارث پسر همام

فقلنا اعتذاره وقبلنا عذاره وقلنا له قدما وقذت النميمة خير البشر حتى انتشر
پس پذيرفتم عذر آوردن او را و بوسيديم رخسار او را و گفتيم او را از پيشتر رنجانيده است سخن چينى بهترين مردم را تا آنكه پراگنده و ظاهر

عن حماة الحطيم انتشر ثم سألناه عما حدث جانه الفتيات وخلل المفتات
خداوندان حرم انچه ظاهر شد پس پرسيديم او را از انچه پديد آورد همسايه سخن چين او و دوست مكار خود را ى او

بعد أن رأس له سبل السعاية وجذم حبل الرعاية فقال اخذني الاستحداء
پس از آنكه برنهاد مر او را بر تير سخن چينى و بريدن نگاهداشتن راز را پس گفت كه آخاز كرد در حاجزى

والاستكانة والاستشفاع إلى بذوي المكانة ولكنت خرجت على نفسي أن
و فروتنى كردن و شفيع خواستن بسوى من بخداوندان پايگاه و بودم كه تنگ كرده بودم بر جان خود اينكه

لا يسترجعه أنسي ويرجع إلى أمسي فلم يكن له مني سوى الرد والإصدار
باز گردد آن همسايه راحت من گرانكه برگردد بسوى من و بپردازم من پس نبود مر او را از من بجز باز گردانيدن و بيوسته بودن

عَلَى الصَّدِّ وَهُوَ لَا يَكْتَئِبُ مِنَ الْبَيْنِ وَلَا يَتَأَوَّهُ مِنْ وَقَاحَةِ الْوَجْهِ بَلْ يَلِطُّ بِالْوَسَائِلِ

بر اعراض و آن اندوهگین نمیشد از راندن و شرم نمیداشت از بی شرمی رد بلکه ملازم شدی بدستاویزها

وَيُلِحُّ بِالْمَسَائِلِ فَمَا انْقَدَنِي مِنْ إِبْرَامِهِ وَلَا أَبْعَدَ عَلَيْهِ نَيْلَ مَرَامِهِ إِلَّا أَبْيَاتٌ

و مبالغه میکرد در خواستهای خوشنودی من پس نرهانید مرا از ستوه آوردن او و نه دور کرد بر و یافتن مراد او را اگر چند ابیاتی

نَفَثَ بِهَا الصَّدُّ الْمَوْتُورُ وَالْخَاطِرُ الْمَبْتُورُ فَإِنَّهَا كَانَتْ مَدْحَرَةً لِشَيْطَانِهِ

که در دمید بآن سینه مظلوم و خاطر بریده باز داده چرا که آن بود دفع کننده نفس سرکش او را

وَمَسْجَنَةً لَهُ فِي أَوْطَانِهِ وَعِنْدَ انْتِشَارِهَا هَابَتْ طَلَاقَ الْحُبُورِ وَدَعَا بِالْوَيْلِ

و زندان او را در وطنهای او و وقت پراگندگی آن باین او قطع کرد طلاق شادمانی را و خواند ویل را

وَالثُّبُورِ وَآيَسَ مِنْ نَشْرٍ وَصْلِ الْمَقْبُورِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ

و هلاکی را و نومید شد از زندگی در گور کرده من چنانکه نومید شدند ناگرویدگان از خداوندان گورها

فَمَا شَدَنَا مَا بَانَ يُنْشِدُنَا إِيَّاهَا وَيُشْقِينَا رِيَاهَا فَقَالَ لَجَلَّ خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ

پس سرودند ما را آنچه بجدا شد پیش ما آنرا و در بینی ما کند ریای آنها پس گفت آری آفریده شد انسان از شتاب

ثُمَّ اشْتَدَّ لَا يَرْوِيهِ خَجَلٌ وَلَا يَثْنِيهِ وَجَلٌ نَظَمَ وَنَدِيمٌ مَحَضْتُهُ صِدْقَ وُدِّي

سپس خواند بحالیکه باز نمیداشت او را شرم و بر نمیگردانید او را ترس بسیار همنشین که خالص کردم او را راستی دوستی خود

إِذْ تَوَهَّمْتُهُ صَدِيقًا حَمِيمًا ثُمَّ وَلَيْتُهُ تَطْيِعَةَ قَالٍ حِينَ أَلْفَيْتُهُ صَدِيدًا حَمِيمًا

هرگاه گمان بردم او را دوست خالص پس باز دادم او را بجدائی دشمن وقتیکه یافتم او را زرد و آب گرم

خِلْتُهُ قَبْلَ أَنْ يُجَرِّبَ أَلْفًا وَإِذَا مَامٌ فَبَانَ جِلْفًا ذَمِيمًا وَظَنَنْتُهُ

گمان بردم او را پیش از یکه آزموده شود دوست خداوند عهد پس ظاهر شد جفاکننده نکوهیده و گمان بردم او را

مُعِينًا رَحِيمًا فَتَبَيَّنْتُهُ لَعِينًا رَجِيمًا وَتَخَيَّرْتُهُ كَلِيمًا فَأَمْسَى مِنْهُ قَلْبِي

یاری کننده بخشنده پس دانستم او را لعین کرده رانده و برگزیدم او را هم سخن پس گردید از دل من

بِمَجَانَّةٍ كَلِيمًا وَإِنَّهُ مُرِيدًا لَجَلَّى عَنْهُ سَبَلِي لَهُ مُرِيدًا لَئِيمًا وَتَوَسَّمْتُ أَنْ

بجز نکه جدا از دو مجروح و دیدم او را فرمان پس روشن کرد از و گذاشتن من او را سرکش و ناکس و بفراست دریافتم اینکه

يَهُبُّ نَسِيمًا + فَأَبَى أَنْ يَهُبَّ إِلَّا سَمُومًا + بِئْسَ مِنْ لَسِعِهِ الَّذِي أَعْجَزَ اللَّهَ فِي سُلَيْمَا

خواهد وزید بجز باد زهر پس سر باز زد از نیکه دو دگر مانند باد گرم + شد از گزیدن او که عاجز کرد افسون کننده را + گزیده

وَبَاتَ مِنِّي سَلِيمًا + وَعِنْدَ أَمْرِهِ عَلَّةٌ افْتَرَقَنَا + مُسْتَقِيمًا فَالْجِسْمُ مِنِّي سَقِيمًا +

و شب گذرانید آزار من درست و در بهره گشت کار او با مداد روز یکه جدا شدیم از هم راست و گشت تن از من بیمار +

لَمْ يَكُنْ دَائِعًا خَصِيبًا وَلَكِنْ + كَانَ بِالشَّرِّ لِلْأَعَادِي خَصِيمًا + قُلْتُ لَمَّا بَلَوْتُ لَيْتَهُ كَانَ

نبود خوش آینده و خداوند مال ولیکن بود بهر ی ترساننده مر او دشمن ستیزنده + گفتم هرگاه آزمودم او را کاش او میبود

عَدِيمًا وَلَمْ يَكُنْ لِي نَدِيمًا + بَعْضَ الصُّبْحِ حِينَ ثُمَّ إِلَى قَلْبِي لَأَنَّ الصَّبَاحَ يُلْقِي هُمُومًا

ابود و نمیبود مرا همنشین + دشمن گرداند باد او را آنگاه که غازی کرد بسوی من + دل من چرا که با مداد یافته میشود غماز +

فَدَعَانِي إِلَى هَوَى اللَّيْلِ إِذْ كَانَ سَوَادُ الدُّجَى تَقِيًّا لَئُومًا فَكَفَا مَنْ يَشِي وَلَوْ

و خواند مرا بسوی محبت شب چرا که هست سیاهی شب تار نگهبان پوشیده + و بلند همت کسی را که غازی میکند اگرچه

فَاهُ بِالصِّدْقِ آثَامًا فِيمَا أَتَاهُ وَلُومًا + قَالَ فَلَمَّا سَمِعَ رَبُّ الْمَنْزِلِ قَرِيضَهُ سَجَعَهُ

سخن گوید براستی + از روی گناه در آنچه آمد آنرا از روی نکوهش + گفت زادی پس چون شنید خداوند فرودگاه شعر او را و سخن باقافیه او را

وَاسْتَمَاحَ تَقْرِيظَهُ وَسَتَهُ بَقَّاهُ مِهَادَ كَرَامَتِهِ وَصَدَّرَهُ عَلَى تُكْرِمَتِهِ ثُمَّ اسْتَحْضَرَ

و نکوئی و خوش ثنا و ستودن او را خواست کرد او را و ارجمند گردانید او را بزرگداشت او و در جایگاه مجلس نشاند او را بر بالش خود پس حاضر آورد

عَشَرَ صِحَافٍ مِنَ الْغَرْبِ فِيهَا حَلْوَاءُ الْقَنْدِ وَالضَّرْبِ وَقَالَ لَهُ لَا

صاحب منزل ده کاسها از سیم در آن حلوای قند و عسل سپید بود و گفت او را

يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ وَلَا يَسَعُ أَنْ يُجْعَلَ الْبَرِيءُ كَدِي

برابر نباشند خداوندان دوزخ و خداوندان بهشت و سزاوار نیست اینکه گردانیده شود پاک از عیب مانند خداوند

الظِّنَّةِ وَهَذِهِ الْأَبْنِيَةُ تُسَمَّى مَنْزِلَةَ الْأَبْرَارِ فِي صَوْنِ الْأَسْرَارِ فَلَا

تهمت و این اوندها قائم مقام نیکوکارانند در نگهداشتن رازها پس

تَوْلِهَا الْإِبْعَادَ وَلَا تُلْحِقْ هُودًا بِعَادٍ ثُمَّ أَمَرَ خَادِمَهُ أَنْ يَنْقُلَهَا

نزدیک کن آنرا بدوری و پیوسته مکن هود علیه السلام را با قوم عاد پس حکم کرد خدمتگار خود را اینکه بردارد آنها را

إلى مثواه ليحكم فيها بما يهواه فأقبل علينا أبو زيد فقال اقرؤا سورة الفتح

بسوی منزل او تا فرمان دہد در آنہا بآرزوی خود پس رو آورد بما ابو زید و گفت بخوانید سورہ انا فتحنا

وابشروا بإنالة مال الفرح فقد جبر الله كلمكم وسني أكلكم وجمع في

وخادشوید با بہ شدن ریشش پس ہر آینہ نیکو کرد خدا مصیبت شما را و آسان کرد خوردنی شما را و فراہم آورد در

ظل الحلواء شملكم وعسى أن تكرهوا شيئا وهو خير لكم ونأهم بالإنصراف

سایہ پالودہ پراگندگی شما را و نزدیک اینکہ ناپسند دارید چیزی را حال آنکہ بہتر ست مر شما را و چون قصد کرد ابو زید بہ بر

مال إلى استهداء الصحاف فقال للأدب إن من دلائل الظرف سماحة

رغبت کرد بسوی ہدیہ خواستن کاسہا پس گفت مہمانی کنندہ را ہر آینہ از نشانہای زیرکی ست جوان مردی کردن

المهدي بالظرف فقال كلاهما والغلام فأحدث الكلام فانهض بسلام

ہدیہ دہندہ با ہر دو پس گفت ہر دو کودک مرترا ست پس کوتاہ کن سخن را و بر خیز بسلامت

فوثب للجواب وشكره شكر الروض للسحاب ثم أقادنا أبو زيد إلى حوائه

پس زود بر خاست برای پاسخ و سپاس گفت ہچو سپاس مرغزار برای ابر پس کشید ما را ابو زید بسوی خانہ پسین خود

وحكمنا في حلوائه وجعل يقلب الأواني بيده ويفض عدتها على عدده

و حاکم کرد ما را در پالودۂ خود آغاز کرد کہ میگرداند اوندہا را بدست خود و جدا میکرد حلوای آوندہا را بر شمار یاران خود

ثم قال لست أدري أشكر ذلك النعام أم الكرم وهل أتناسى فعلتنا أم أذكر

باز گفت ابو زید نیستم کہ دریابم ایا شکر کنم آن خاز را یا ناشکری کنم و آیا فراموش کنم کار او را یا ذکر کنم

فإنه وإن كان أسلف الجريمة وتمم النعيمة فمن غيبه انهلت هذه

چرا کہ ہر آینہ او اگرچہ بود کہ اول نمود گناہ را و زینت را و غازی پس از ابر او فرو ریخت این

الديمة وبسيفه انحازت لي هذه الغنيمة وقد خطر ببالي أن أرجع إلى

باران پیوستہ و بشمشیر او گرد آمد برای من این مال تاراج و تحقیق خطور کرد در دل من کہ بر گردم بسوی

أشبالي وأقنع بما تسنى لي وأن لا أتعب نفسي ولا أجمالي وأنا أودعكم

فرزندان خود و قناعت کنم بچیزیکہ آسان رسید مرا و در نخیزانم از نفس خود و او شتران خود را و من بدرود میکنم شما را

وَدَاعَ مُحَافِظٍ وَاسْتَوْدِعُكُمْ خَيْرَ حَافِظٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى رَحْلَتِهِ لَاجِعًا فِي حَافِرَتِهِ هَلَاوِيًا

بچه بدرود کردن نگهدارنده حقوق می سپارم شمارا به نیکوترین نگهدارنده پس سوار شد بر مرکب خود بحالیکه برگردنده بود در راه نخستین خود

إِلَى لُمَافِرَتِهِ فَعَادَ رَنَا بَعْدَ أَنْ وَخَذَتْ عَنْهُ وَنَا يَلْنَا أُسْهُ كَدَسْتِ غَابَ صَدْرُهُ

بسوی جزیزان خود پس گذاشت مارا پس از آنکه شتابی کرد ناقه او دوری گزید از ما الفت او مانند چار باران بحیثیکه نابد چند بالا نشین او

أَوَّلَ لَيْلٍ أَفَلَ بَدْءُ الْمَقَامَةِ التَّاسِعَةَ عَشَرَ النَّصِيبِيَّةِ رَوَى الْحَارِثُ بْنُ

یا شبیکه فرو رفت ماه تمام او مقامه نوزدهم منسوب به نصیبین روایت کرد حارث پسر

هَمَّامٍ قَالَ بِمَحَلِّ الْعِرَاقِ ذَاتِ الْعُوَيْمِ لِاخْتِلَافِ أَنْوَاءِ الْغَيْمِ وَتَحَدَّثَ الرُّكْبَانُ بِرِيفِ

بهم گفت خشکسال شد عراق سالی از سالها بسبب خلاف نمودن ستاره های باران و گفتگو کردند سواران مسافر بارزانی

نَصِيبِينَ وَبِلَهْنِيَةِ أَهْلِهَا الْمُخْصِبِينَ فَاقْتَعَدْتُ مُهْرِيًّا وَاعْتَقَلْتُ سَمْهَرِيًّا

نصیبین و بفراخی عیش مردمان آن که فراخ عیش بودند پس مرکب خود ساختم شتر نیکو را و میان بستم گرفتم نیزه را

وَسِرْتُ تَلْفِظُنِي الْأَرْضُ إِلَى أَرْضٍ وَيَجْذِبُنِي رَفْعٌ مِنْ خَفْضٍ حَتَّى بَلَغْتُهَا

و میرفتم بحالیکه می انداخت مرا زمینی طرف زمین دیگر و میکشید مرا بلندی از پستی تا آنکه رسیدم آنرا

نَقْضًا عَلَى نَقْضٍ فَلَمَّا أَنَخْتُ بِمَغْنَاهَا الْخَصِيبِ وَضَرَبْتُ فِي مَرْعَاهَا بِنَصِيبِي

بحالیکه لاغر بودم بر لاغر پس چون نشانیدم شتر را در جای آن که باز راحت بود و حاصل کردم در چراگاه آن از حصهٔ خود

نَوَيْتُ أَنْ أُلْقِيَ بِهَا جِرَانِي وَأَتَّخِذَ أَهْلَهَا جِيرَانِي إِلَى أَنْ يَحْيَا لِسَنَةُ الْجَمَادِ

در دل گرفتم اینکه اندازم در آن بیش گردن خود و گیرم باشندگان آنرا همسایگان خود تا آنکه زنده شود سال بے باران

وَيَتَعَهَّدَ أَرْضَ قَوْمِي الْمَعْهُودَ فَوَاللَّهِ مَا تَمَضْمَضَتْ مُقْلَتِي بِنَوْمِهَا وَلَا

و تازه گردانند زمین قوم مرا باران پس قسم بخدا که نه در آورد پیغولهٔ چشم من خواب را و

تَمَخَّضَتْ لَيْلَتِي عَنْ يَوْمِهَا أَوْ لَفَيْتُ أَبَا زَيْدٍ السَّرُوجِيَّ يَجُولُ فِي أَرْجَاءِ

نزائیده بود شب من از روز خود آنکه یافتم ابا زید سروجی را که میگردید در کنارهای

نَصِيبِينَ وَيَخُطُّ بِهَا خُطَّةَ الْمُصَابِينَ وَالْمُصِيبِينَ وَهُوَ يَنْثُرُ مَنْ فِيهِ

بلدهٔ نصیبین و سوال میکرد در آن همچو سوال کردن دیوانگان و عاقلان و او پراگنده میکرد از دهن خود

الدَّرْدَبِيسُ يَتَقَلَّبُ بِكَفَّيْهِ الدُّرْدُبِيسُ وَجَدَتْ بِهَا جَهَادِي قَدْ حَالَ ضَعْفًا وَقَدْ حَ لَفَدْ قَدْ

بهوده کلام را دمیدند شد بهر دو دست خود بسیکه بهای شیر را پس با تمام آن کوشش خود را هر آینه گرد کرد غنیمت او تیر قاذن کطاق بود هر آینه

صَارَ تَوَهُّمًا فَلَمْ أَزَلْ أَتْبَعُ ظِلَّهُ أَيْنَمَا انْبَعَثَ وَالْتَقِطُ لَفْظَهُ كُلَّمَا نَفَثَ إِلَى أَنْ

گردید جهت پس پیوسته پیروی میکردم سایه او را هر جا که میرفت و میچیدم کلام او را هر جا که میکرد تا آنکه

عَرَاهُ حَوْضٌ امْتَدَّ مَدَاهُ وَعَرَقَهُ مُدَّاهُ حَتَّى كَادَ يَسْلُبُهُ ثَوْبَ الْحَيَاةِ

نازل شد او را بیماری که دراز شد مدت او و بی گوشت کرد او را کارد های آن تا آنکه نزدیک شد که دریابد از و جامهٔ زندگی را

وَيُسْلِمَهُ إِلَى أَبِي يَحْيَى فَوَجَدْتُ لِفَوْتِ لُقْيَاهُ وَانْقِطَاعِ سُقْيَاهُ مَا يَجِدُهُ

و سپارد او را بسوی مرگ پس یافتم از فوت شدن دیدار او و بریدگی بهرهٔ آب او آنچه یابد آنرا

الْمُبْعَدُ عَنْ مَرَامِهِ وَالْمُرْضَعُ عِنْدَ فِطَامِهِ ثُمَّ أَرْجَفَ بِأَنَّ رَدِيمَهُ قَدْ غَلِقَ

دور کرده شده از مقصد خود و طفل شیر خواره وقت باز داشتن آواز شیر باز مشهور شد باین طور که هر آینه گرد تحقیق بسته شد

وَمَخْلَبُ الْحِمَامِ بِهِ قَدْ عَلِقَ فَقَلَقَ صَحْبُهُ لِانْجَافِ الْمُرْجِفِينَ وَانْثَالُوا إِلَى

و ناخن مرگ با او زدیده هر آینه آویخت پس بی آرام شدند یاران او بسبب خبر دروغ دروغگویان و بریدند بسوی

عَقْوَتِهِ مُوجِفِينَ نَظْمَ حَيَارَى يَمِيدُ بِهِمْ شُجُوهُمْ كَأَنَّهُمْ إِذْ تَصَعَّدُوا

گرداگرد خانهٔ او زودی کنندگان سرگشتگان کرخم میدادایشانرا اندوه ایشان گویا که آنها نوشیدند

الْخَنْدَرِيسَا وَاسْتَلَبُوا الْغُرُوبَ وَعَطَّلُوا الْجُيُوبَ وَصَلَّوُا الْخُدُودَ وَشَجُّوا الرُّءُوسَا

شراب کهنه و روان کردند اشکهارا و دریدند گریبان ها را و زدند رخسار ها را و شکستند سر ها را

يَوَدُّونَ لَوْ سَلِمَتْهُ الْمَنُونُ وَغَالَتْ نَفَائِسَهُمْ وَالنُّفُوسَا فَقَالَ الرَّاوِي

آرزو میبردند کاش نمی کشتی کردی با او مرگ و در ربودی چیزهای نفیس ایشانرا و جانهای ایشانرا گفت روایت کننده

فَكُنْتُ فِيمَنِ الْتَفَّ بِأَصْحَابِهِ وَاعْتَلَّ إِلَى بَابِهِ فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى فِنَائِهِ وَتَصَدَّيْنَا

پس بودم در جمله کسانیکه پیچیدند بیاران او و زودی کردند بسوی دروازهٔ او پس چون رسیدیم بسوی پیش خانهٔ او و پیش آمدیم

لِاسْتِشْفَاءِ إِنَائِهِ بَرَزَ إِلَيْنَا فَتَاهُ وَهُوَ مُفْتَرَّةٌ شَفَتَاهُ فَاسْتَطْلَعْنَاهُ طَلَعَ

برای پرسیدن خبرهای او بیرون آمد بسوی ما پسر جوان او بحالیکه خندان بود هر دو لب او پس پرسیدم از و خبر

الشيخ في شكايته وكنه قوي حركاته فقال فكان في قبضة المرضية

پیر در مرض او وحقیقت تواناییهای جنبشهای او پس گفت تحقیق بود او بزید در قبضه بیماری

وعركه الوعكة الى ان شفه الدنف واستشفه التلف ثم من الله تعالى

وگوشمال تیزی تب تا آنکه زار کرد او را بیماری وقریب شد او را بلاکی باز منت نهاد خدای بزرگ

بتقوية ذمامه فافاق من اغمائه فاوصوا اداجلهم فلفضوا الى نزعاجلهم

بتوانائی بقیه جان او پس بهوش آمد از بیهوشی خود پس برگردید برایهای خود را دور کنید بی آرامی خود را

فكان قد غدا وراح وساقاكم الرواح فاعظمنا بشراه واقترحنا ان بناه

پس گویا که هر آینه با مداد رفت وشبانگاه کرد رسید باشما خراب پس بزرگ داشتیم خوشخبری او را واو خاستیم آنکه بنیم او را

فدخل موذنا بنا ثم خرج اذنا لنا فلقينا منه لقيا وسلمنا طلقا وجلسنا

پس درآمد بخانه جای که آگاه کننده بود باز بیرون آمد جای که دستوری دهنده بود ما را پس دیدیم ما از و افتاده در زبان تیز و نشستیم

محيي قين بسريه محل قين الى اسار يرة فقلب طرفه في الجماعة ثم قال اجتلوها

بکالیکی احاطه کننده بودیم تحت او دهندگان بودیم بسوی خلهای پشیانی او پس گردانید چشم خود را در جماعت باز گفت به سه این ابیات را

بيت الساعة فانشد نظم عافاني الله وشكر له + من علة كادت

ای دختر ساعت را و خواند رستگاری بخشید مرا خدا و سپاس میگویم او را + از مرضیکه قریب بود که

تعفيني + ومن بالبرء على الله + كلبد من حتف سيكبيني + ما ينتا ساني

نابود کند مرا واحسان کرد بصحت با آنکه هر آینه شان اینست که ناچار است از مرگیکه سرانجام ست که خواهد تراشید مرا فراموش نخواهد کرد

ولكنه الى تقضي الاكل ينسيني + ان حم لم يغن حميم ولا + حمى كليب منه

ولیکن او غالبست آمدن خود را می تاخیر میکند مرا اگر تقدیر کرده شود مرگ بی نیاز نکند دوست نه مرغزار کلیب از و

يحميني هما ابالي اخنا يومه + ام اخر الحين الى حين + وفاي فخر في حياة

نگهبانی کند مرا و باک ندارم از آن که آیا نزدیک شد روز هلاک یا درنگ کرده شد مرگ تا مدتی + پس چه نازش است در زندگی

انى + وفيها البلايا ثم تنليني + قال فدعونا له بامتداد الاجل

که منم + در آن بلاها باز کهنه کند مرا گفت حارث پس دعا کردیم او بدر ازی مدت زندگی

وَانْدَادِ الوَجَلِ ثُمَّ نَدَا عَيْنَا إِلَى القِيَامِ لِاتِّقَاءِ الإِبْرَامِ فَقَالَ كَلَّا بَلْ لِيَتَوَا

و بازگشتن خوف باز کید گیر را خواندیم بسوی برخاستن برای پرهیز بلول کردن ابو زید پس گفت بچنین بلکه درنگ کنید در

بِيَاضِ يَوْمِكُمْ عِنْدِي لِتَشْتَفُوا بِالْمُفَاكَهَةِ وَجْدِي فَإِنَّ مُنَاجَاتَكُمْ قُوتُ نَفْسِي

سفیدی روز خود نزد من تا شفا دهید بخوش منشی اندوه مرا چه اگر هر آینه گفتگوی شما روزی جان من ست

وَمُغْنَاطِيسُ أُنْسِي فَجَرَّبْنَا رِضَاتَهُ وَتَحَامَيْنَا مُعَاصَاتَهُ وَأَقْبَلْنَا عَلَى الحَدِيثِ نَمْحَضُ

و کشندهٔ محبت من ست پس قصد کردیم خوشنودی او را و پرهیز دیم نافرمانی او را بازرو آوردیم بر سخن بحالیکه بیرون میکشیدیم

زَبَدَهُ وَنُلْغِي نَبْذَهُ إِلَى أَنْ حَانَ وَقْتُ المَقِيلِ وَكَلَّتِ الأَلْسُنُ مِنَ القَالِ

مسکهٔ او را و وامی انداختیم کف آنرا تا آنکه رسید هنگام قیلوله و کند شد ندزبانها از سخن معلوم

وَالقِيلِ وَكَانَ يَوْمًا حَامِيَ الوَدِيقَةِ بَانِعَ الحَدِيقَةِ فَقَالَ إِنَّ النُّعَاسَ قَدْ مَالَ

و مجهول و بود روز گرم سخت گرما او رسیده خرما بوستان پس گفت هر آینه خواب تحقیق خم کرده است

الأَعْنَاقَ وَنَادَى الأَمَاقَ وَهُوَ خَصْمُ الدَّرِّ وَخَطْبٌ لَا يُرَدُّ فَصِيلُوا حَبْلَهُ بِالقَيْلُولَةِ

گردنها را و درخواست است بیوله چشم را و آن دشمن شیر ست زان خواهنده ایست که باز گردانیده نخیزد پس پیوندید هندسن او را بخفتن نیم روز

فَاقْتَدُوا فِيهِ بِالآثَارِ المَنْقُولَةِ قَالَ الرَّاوِي فَاتَّبَعْنَا مَا قَالَ وَقُلْنَا وَقَالَ فَضَرَبَ

در پیروی کنید در آن باخبار که نقل کرده شده است گفت راوی پس پیروی کردیم چیزرا که گفت و قیلوله کرد ابو زید پس زد

اللَّهُ عَلَى الآذَانِ وَقَارَعَ السِّنَةَ فِي الأَجْفَانِ حَتَّى خَرَجْنَا مِنْ حُكْمِ الوُجُودِ وَصُرِفْنَا

خدا بر گوشها و لخبت بخواب اندک را در پلکهای چشم تا آنکه بیرون شدیم از فرمان هستی و برگردانیده شدیم

بِالهُجُودِ عَنِ السُّجُودِ فَمَا اسْتَيْقَظْنَا إِلَّا وَالحَرُّ قَدْ بَاحَ وَاليَوْمُ قَدْ شَاخَ فَتَدَرَّعْنَا

بخواب از نماز پس بیدار نشدیم مگر وقتیکه گرمی ساکن شد و روز بآخر رسید پس وضو کردیم

لِصَلَاةِ العَجْمَاوَيْنِ وَلَدَّيْنَا مَا حَلَّ مِنَ الدَّيْنِ ثُمَّ تَحَتَّمْنَا لِلِارْتِحَالِ إِلَى

برای نماز ظهر و عصر گذاردیم آنچه واجب شد از دام باز زود ی کردیم برای کوچیدن بسوی

مُلْقَى الرِّحَالِ فَالْتَفَتَ أَبُو زَيْدٍ إِلَى شَمْلَةٍ وَكَانَ عَلَى شَاكِلَتِهِ وَشَكْلَتِهِ

محل انداختن پالانها پس نگریست ابو زید بسوی پسر خود و بود او برطبیعت او و صورت او

وَقَالَ لِي لَا زَالَ أَبُو عُمَرَةَ قَدْ أَضَرَّ مِنِّي أَحْشَاءَهُمُ الْجَمْرَةُ فَاسْتَدْعِ أَبَا جَامِعٍ

وگفت هرآینه من گمان می برم گرسنگی را که تحقیق فروزانیده است در رودهای ایشان آتش را پس طلب کن خوان را

فَإِنَّهُ يُبْشِرُ كُلَّ جَائِعٍ وَارِدُهُ بِأَبِي نُعَيْمٍ الصَّابِرِ عَلَى كُلِّ ضَيْمٍ ثُمَّ عَرِّجْ بِأَبِي حَبِيبٍ

چرا که تحقیق آن مژده گرسنه است وارد پس او آرزمان سپید را که شکیباست . بر هر ستم باز قوی کن با بزغاله بریان

الْمُحَبِّبِ إِلَى كُلِّ لَبِيبٍ الْمُقَلَّبِ بَيْنَ احْرَاقٍ وَتَعْذِيبٍ وَاهْبِطْ بِأَبِي لُقَيْفٍ فَخُذْ

دوست داشته شده بسوی هر عاقل گردانیده شده میانه سوختن وعذاب دادن وبخوان سرگرد را پس چه نیک ست

هُوَ مِنَ الْيَفٍ وَهَلُمَّ بِأَبِي عَوْنٍ ثُمَّ مِثْلُ مِنْ عَوْنٍ وَلَوِ اسْتَحْضَرْتَ أَبَا جَمِيلٍ

آن دوست و یار نمک را پس نیست مانند آن یاری کننده و اگر خواهی حضور سبزے را

لِجَمْلَ أَيَّ تَجْمِيلٍ وَحَيَّ هَلْ بِأُمِّ الْقُرَى الْمُذَكِّرَةِ بِكَسْرِي وَلَا تَتَنَاسَ أَمْرَ

هرآینه آرایش دهد چه نکو آرایش دادن وشتاب کن لبکباج که یاد دهنده انوشیروان ست و فراموش مکن

جَابِرِ فَكَمْ لَهَا مِنْ ذَاكِرٍ وَنَادِمٍ أَلَمَّ الْفَرَجُ ثُمَّ افْتِكَّ بِهَا وَلَا حَرَجَ ثُمَّ اخْتِمْ بِأَبِي رَدِّينٍ

هرآینه پس بسا ست هر او را یاد کننده وبخوان جوابده را بخور آنرا و نیست هیچ گناه بر تو باز ختم کن با علوا

هُوَ مَسْلَاةٌ لِكُلِّ حَزِينٍ وَإِنْ تَقْرُنْ بِهِ أَبَا الْعَلَاءِ ثُمَّ اسْمَكَ مِنَ الْبُخَلَاءِ

پس آن دور کننده اندوه است هر اندوهگین واگر پیوسته کنی بآن پالوده را محو کند نام ترا از بخیلان و

وَإِيَّاكَ وَاسْتِدْعَاءَ الْمُرْجِفِينَ قَبْلَ اسْتِهْلَالِ حُمُولِ الْبَيْنِ وَإِذَا نَزَعَ الْقَوْمُ

دور کن خود را و نزدیک کردن طلسنت وابریق میش از برداشتن هودجهای فراق وهرگاه فارغ شوند مردم

عَنِ الْمَرَابِضِ فَصَافِحُوا أَبَا إِيَاسٍ فَاطِفْ عَلَيْهِمْ أَبَا السَّرْوِ فَإِنَّهُ عُنْوَانُ السَّرْوِ

از کشیدن وریج بردن دست گیرید دست شوبا را پس گردان برایشان خوشبورا چراکه آن علامت سرداری وبزرگیست

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَقَهَ ابْنُهُ لَطَائِفَ رَمُوزَةٍ بِلَطَافَةِ تَمْيِيزِهِ فَطَافَ عَلَيْنَا

گفت حارث پسر همام پس فهمید پسرش نکوئیهای اشارت اورا بباریکی خرد پس گردید برما

بِالطَّيِّبَاتِ وَالطَّيِّبِ إِلَى أَنْ أَذْنَتِ الشَّمْسُ بِالْمَغِيبِ فَلَمَّا اجْمَعْنَا عَلَى

بخورد نیهای پاک ولذیذ وخوشبو تا آنکه نزدیک شد آفتاب بناپدید شدن چون فراهم آمدیم بر

التَّوْدِيعَ فَقُلْنَا لَهُ أَلَمْ تَرَ إِلَى هٰذَا الْيَوْمِ الْبَدِيعِ كَيْفَ بَدَا صُبْحُهُ فَمَطَرَ يَرَاوَ

بدرود کردن گفتیم او را آیا نمی بینی بسوی این روز شگفت چگونه آشکار شد بامداد او سخت و دشوار و

مُسْتَنِيرًا أَفْسَبَحَ حَتَّى أَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَالَ نَظْمًا لَا تَيْأَسَنْ

شبانگاه او روشن پس سر بر زمین نهاد تا آنگه دراز کرد باز برداشت سر خود را و گفت هرآئینه نومید مشو

عِنْدَ النُّوَبِ مِنْ فَرَجٍ تَجْلُو الْكُرَبَ ۞ فَلَكَمْ سَمُومٍ هَبَّ ثُمَّ جَرَى نَسِيمًا

وقت حوادث از گشایش در پی که زائل کند اندوه هر آینه بسیار باد گرم که وزید پس روان گردید باد نرم

فَانْقَلَبَ ۞ وَسَحَابٍ مَكْرُوهٍ تَنَشَّا ۞ فَاضْمَحَلَّ وَمَا سَكَبَ ۞ وَدُخَانِ خَطْبٍ

پس برگردید و بسا ابر ناخوش که ملند گردید پس نیست گردید و نریخت آب و دود کار بزرگ و دشوار

خِيفَ مِنْهُ فَمَا اسْتَبَانَ لَهُ لَهَبٌ ۞ وَلَطَالَمَا طَلَعَ الْأَسَى ۞ وَعَلَى نَقِيضَتِهِ

که ترسیده شد از و پس آشکار نشد مر او را زبانه دیریست که بر آمد اندوه و بر پی خود

غَرَبَ ۞ فَاصْبِرْ إِذَا مَا نَابَ رَوْعٌ ۞ فَالزَّمَانُ أَبُو الْعَجَبْ ۞ وَتَرَجَّ مِنْ رَوْحٍ

فرو رفت و پس صبر کن هنگامیکه بر سد ترس زیرا که روزگار باز گشت است و امید وار باش از رحمت

الْإِلٰهِ لَعَلَّ ثَمَّ لَا تَحْتَسِبْ ۞ قَالَ فَاسْتَمْلَيْنَا مِنْهُ الْأَبْيَاتَ الْغُرَّ ۞ وَقَالَ لَنَا اللّٰهُ تَعَالَى

خداوند تعالی شکوهیها کی بی شمار باشد گفت راوی پس تو بیاندیش خواستیم از او اشعار گرامی او را و دریافتیم کردیم خدای

الشُّكْرُ وَدَّعْنَا مُسَرُورِينَ بِبَدِيهَتِهِ ۞ مَغْمُورِينَ بِبَيِّنَةٍ تَفْسِيرُ مَا أَوْدَعَتْ

شکر را سپاس چون پرورده کردیم بحالیکه شاد بودیم بابه شدن او در پوشیدگان با نیکوئی او بیان چیزیست که سپرده شد

هٰذِهِ الْمَقَامَةُ مِنْ كَلِمَاتٍ لُغَوِيَّةٍ وَكُنًى طَفَيْلِيَّةٍ وَكِنَايَاتٍ صُوفِيَّةٍ قَوْلُهُ

این مقامه از کلمات منسوب بلغت و کنیتهای طفیلی و کنایات صوفیه

ذَاتُ الْعُوَيْمِ يَعْنِي بِهِ الزَّمَانَ الْمُتَقَادِمَ وَمِثْلُهُ ذَاتُ الزَّمِينِ وَالسَّمْهَرِيَّةُ

مراد از ان زمانه پیشین ست و مانند او ست لفظ ذات الزمین و سمهریه

الْوِشَاحُ وَفِي تَسْمِيَتِهَا بِذٰلِكَ قَوْلَانِ أَحَدُهُمَا أَنَّهَا سُمِّيَتْ بِذٰلِكَ لِصَلَابَتِهَا

نیزه و در نام نهادن آن بدان لفظ دو قولست یکی از ان دو آنکه هر آینه نامیده شد سمهریه بآن نام بسبب سختی آن

وَهُوَ مِنْ قَوْلِهِمْ اسْتَمَرَّ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ وَقِيلَ إِنَّهَا مَنْسُوبَةٌ إِلَى سَمِيرَاءَ

و آن ماخوذ از قول ایشان است اسمر الشی و عنیکه سخت شود و گفته شد سمیری سمهری و هر آینه او

زَوْجُ بَدِينَةَ وَكَانَا جَمِيعًا يَقُومَانِ الرِّمَاحَ فَنُسِبَتْ إِلَيْهِمَا وَقَوْلُهُ نَقْضًا

شوهر سماة زوجه است و بودند هر دو که میساختند نیزها را پس نسبت کرده شدند طرف هر دو

عَلَى نَقْضٍ) أَيْ مَهْزُولًا عَلَى مَهْزُولٍ (وَالْجِرَانُ) بَاطِنُ الْعُنُقِ وَقِيلَ يُعْمَلُ

ای لاغر بر لاغر و جران باطن گردن و گفته شد ساخته میشود

مِنْهُ السِّيَاطُ وَقَوْلُهُ (فَضَرَبَ اللَّهُ عَلَى الْآذَانِ) أَيْ أَنَامَنَا وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى

از دنبا زیانها ای خوابانیدیم ایشانرا و از آنست قول حق تعالی

فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ أَيْ أَنَمْنَاهُمْ وَقِيلَ فِي تَفْسِيرِهِ مَتَّعْنَاهُمُ السَّمْعَ وَ

پس خوابانیدیم بر گوشهای ایشان در غار ای خوابانیدیم ایشانرا و گفته شد در تفسیر آن آیت بازداشتیم ایشانرا از شنیدن و

قَوْلُهُ (لَمَّا قُمْنَا لِصَلَاةِ الْهَاجِرِ) أَيْ غَسَلْنَا أَكَارِعَنَا وَهُوَ كِنَايَةٌ عَنِ الْوُضُوءِ

ای وضو ساختیم برای نماز ظهر ای شستیم عضوهای خود ها را و آن کنایت ست از وضو کردن

وَالْهَاجِرَانِ صَلَاةُ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ سُمِّيَتَا بِذَلِكَ لِإِسْرَارِ الْقِرَاءَةِ فِيهِمَا وَمِنْهُ

و هاجر آن نماز ظهر و عصر نامیده شدند بآن بسبب پست خواندن و هر دو از آنست

الْحَدِيثُ صَلَاةُ النَّهَارِ عِجْمَاءُ لَا جَهْرَ فِيهَا وَقَوْلُهُ هَلُمَّ أَيْ قُلْ لَهُ هَلُمَّ وَهِيَ

سخن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نماز روز عجماست بلند خواندن در آن نیست ای گو او را لفظ هلم و آن

تَأْتِي بِمَعْنَى هَاتِ وَبِمَعْنَى أَقْبِلْ وَلَا فَرْقَ أَنْ يُوَحَّدَ لَفْظُهَا مَعَ الْمُذَكَّرِ وَالْمُؤَنَّثِ

بمعنی هات و بمعنی اقبل و فرق نیست که واحد آورده شود لفظ هلم با مذکر و مونث

وَالِاثْنَيْنِ وَالْجَمْعِ وَبِهِ نَطَقَ الْقُرْآنُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ

و تثنیه و جمع و باو گویا ست قرآن مجید در قول او تعالی و گویندگان برای برادران خود ها

هَلُمَّ إِلَيْنَا وَمِنَ الْعَرَبِ مَنْ يَقُولُ لِلْمُذَكَّرِ الْوَاحِدِ هَلُمَّ وَلِلِاثْنَيْنِ هَلُمَّا

بیائید بسوی ما و در بعض عرب کسیست که میگوید برای مذکر واحد هلم و برای تثنیه هلما

وَلِلْجَمْعِ هُمْ وَا وَلِلْمُؤَنَّثِ الْوَاحِدَةِ هِيَ وَلِلْاِثْنَيْنِ هُمَا وَلِلْجَمْعِ هُمْ مِنْ وَقَوْلِهِ

وبرای جمع مذکر ہم وا و برای مونث واحد ہی و برای تثنیہ مونث ہما و برای جمع مونث ہن و

حَيَّ هَلْ اَيْ عَجِّلْ وَاسْرِعْ يُقَالُ حَيَّ هَلْ بِفُلَانٍ بِتَسْكِيْنِ اللَّامِ وَفَتْحِهَا

اے روی کن گفتہ میشود حی ہل بفلان بساکن کردن لام و فتح آن

وَبِتَوْيِنِهَا وَبِاِثْبَاتِ النُّوْنِ مَعَهَا وَمِنْهُ قَوْلُ ابْنِ مَسْعُوْدٍ فِيْ عُمَرَ رَضِيَ

وبتوین ہا و باثبات نون معہا ومنہ قول ابن مسعود در عمر

الْخِطَابِ اِذَا ذُكِرَ الصَّالِحُوْنَ فَحَيَّ هَلًا بِعُمَرَ فِيْ حَيَّ هَلْ لُغَاتٌ اُخَرُ ضَرَبْنَا

خطاب وقتیکہ یاد کردہ شوند نیکان پس زود دی کنید بعمر رضی اللہ عنہ در حی ہل لغات دیگر مذبر گردیدیم

عَنْ ذِكْرِهَا اِذْ لَيْسَ هٰذَا مَوْضِعَ اسْتِيْفَاءِ شَرْحِهَا فَهٰذَا تَفْسِيْرُ الْاَلْفَاظِ اللُّغَوِيَّةِ

از یاد کردن آن چرا کہ نیست این مقام تمام در گرفتن بیان آن پس این تفسیر الفاظ منسوب بہ لغت

وَاَمَّا تَفْسِيْرُ الْكُنَى الطُّفَيْلِيَّةِ وَالْكِنَايَاتِ الصُّوْفِيَّةِ فَاَبُوْ يَحْيٰى كُنْيَةُ الْمَلَكِ الْمُوَ

ولیکن بیان کنیہا طفلیہ وکنایات صوفیہ پس ابو یحیے کنیت فرشتہ مرگ ست

وَاَبُوْ عَمْرَةَ كُنْيَةُ الْجُوْعِ وَيُكْنٰى اَيْضًا اَبَا هَالِكٍ وَاَبُوْ جَامِعٍ الْخِوَانُ وَ

وابو عمرہ کنیت گرسنگی وکنیت کردہ میشود نیز بہ ابو ہالک ابو جامع کنیت خوان ست و

اَبُوْ نُعَيْمٍ الْخُبْزُ الْحُوَّارِيُّ وَاَبُوْ حَبِيْبٍ الْجَدْيُ وَاَبُوْ لَقِيْفٍ الْخَلُّ وَاَبُوْ عَوْنٍ

ابو نعیم نان سفید نفیس ست و ابو حبیب بزغالہ است وابو لقیف سرکہ است وابو عون

الْمِلْحُ وَاَبُوْ جَمِيْلٍ الْبَقْلُ وَاُمُّ الْقُرٰى التَّبَّاجُ وَاُمُّ جَابِرٍ الْهَرِيْسَةُ وَاُمُّ الْفَرَجِ

نمک ست و ابو جمیل سبزیست وام القری سکباج است وام جابر ہریسہ است وام الفرج

الْجُوْذَابَةُ وَاَبُوْ زَيْدٍ الْخَبِيْصُ وَاَبُو الْعَلَاءِ الْفَالُوْذَقُ وَاَبُوْ يَاْسٍ الْمَغْسُوْلُ

گرداب ست وابو زید افرونہ وابو العلا الودہ است وابو یاس دست شوت

وَالْمُرْجِفَانِ الطَّسْتُ وَالْاِبْرِيْقُ وَاَبُو السَّرِيِّ الْجُوْرُ الْمُقَامَةُ الْعَشَرُوْنَ

ومرجفان طشت وآبریز ست وابو السری واچہ بدان بودہ شد مقامہ بیستم

المیا فارقیۃ حکی الحارث بن ہمام قال یممت میا فارقین مع رفقۃ موافقین

مشہور بفارقیہ حکایت کرد حارث پسر ہمام گفت قصد کردم میا فارقین را با ہمسفران سازوار

لا یماردون فی المناجاۃ ولا یدارون ما علم المداجاۃ ظننت بہم کمن لم یرہم عن

کہ خصومت نکنند در یکدیگر سخن گفتن و مدارا نستن کہ صفت مزہ نفاق پیچ دم مسیب ایشان شد کسیکہ دور نشد از

وجارۃ ولا اظعن عن الفۃ جارۃ فلما انخنا بہا مطایا التسیار ذہلت عن الاوطار

بدرہ خود و کوچ کردہ است خود و ہمسایہ خود پس چون خوابانیدیم دران مرکہای سیر را و رفتیم از بالانہای شتر

الی الاوکار وتواہمنا بتذکار الصحبۃ وتساہمنا عن التقاطع فی الغربۃ واتخذنا نادیا

بسوی خانہا و ہمدیگر وصیت کردیم بیاد کردن یاری و بازداشتیم یکدیگر را از ہمدیگر بریدن در سفر و گرفتیم

نعتمرہ طرفی النہار وننتادی فیہ طرف الاخبار فبینا نحن بہ فی بعض

انجمن را کہ زیارت میکردیم آنرا در اول و آخر روز و ہویدا میداشتیم کہ دیگری را از غرائب اخبار پس از ہنگامیکہ باہم انجمن بودیم در بعضے

الایام وقد انتظمنا فی سلک الالتیام اذ وقف علینا ذو مقول جری وجرس

از روزہا و ہر آئینہ آراستہ شدیم در رشتہ اتفاق ناگاہ ایستاد بر ما صاحب زبان روان و صاحب آواز

حوی یحیی فحیانا تحیۃ نفاث فی العقد قانص للاسد والنقد حیرقال نظم

بلند پس سلام کرد ما را بہر در گرہا شکار کننده مر شیر و گوسفندان حرداه گفت

عندی یا قوم حدیث عجیب فیہ اعتبار للبیب اریب رایت فی دیجانین

نزد من اکنون گردہ سخن شگفت است و در وے پند گرفتن ست برای دانشمند دانا دیدم در اول

عربی اخا باس لہ حد الحسام القضیب یقدم فی المعرک اقدامہ من

زندگی خود خداوند دلیری سخت کہ برای او تیزی شمشیر بران بود پیش در می آمد بجنگ گاہ مثل پیش در آمدن کسیکہ

یوقن بالنصر ولا یرتیب فیفرج الضیق بکراتہ حتی یری ما ان غضنا

یقین دارد بجوان بختی و لاحق نشود او را شک پس میکشود تنگی را بحملہای خود تا آنکہ دیده میشد انجم میوه تنگ

رحیب وما بارز الاقران الا انثنی عن موقف اطغی یوم غضیب

وسیع و کشاده و مبارز نکرد با ہمسران مگر باز گردید از جائے زدن نیزه باشیسته رنگین

وَلَا سَمَا يَفْتَحُ مُسْتَصْعَبًا ✦ وَمُسْتَغْلَقَ الْبَابِ مَنِيعًا مُجِيبْ ✦ إِلَّا رُوَيْدِيَ حِينَ

و نه بلند شد بحالگم میکشود دشوار — بسته — در — استوار ترسناک را مگر اینکه نداکرده شد و قیکه

يُسْمَعُ لَهُ ✦ نَصْرٌ مِنَ اللهِ وَفَتْحٌ قَرِيبْ ✦ هٰذَا وَكَمْ مِنْ لَيْلَةٍ بِاتَهَا ✦ يَئِسُ فِي

تصد کرد او را — باری از خداست و فتح نزدیک است — بگیر ابزار و بسیار از شب که گذرانیدآنرا نومید در

بُرْدِ الشَّبَابِ الْقَشِيبْ ✦ يَلْتَفُّ الْغِيدُ وَيَرْشُفْنَهُ ✦ وَهُوَ الَّذِي لِكُلِّ مُفْدٍ

برد جوانی نو — می مکیدند زنان نرم اندام او را و می کیدند او را — و او نزد همه زنان فدای تو

الْحَبِيبْ ✦ فَلَمْ يَزَلْ يَبْتَزُّهُ دَهْرُهُ ✦ مَا فِيهِ مِنْ بَطْشٍ وَعُودٍ صَلِيبْ ✦ حَتَّى

او گفته شده دست بوده است ✦ پس همیشه میربود از او روزگار او چیزرا که در وی بود از حمله کردن و چوب سخت ✦ تا آنکه

أَصَادَتْهُ اللَّيَالِي لَقًا ✦ يُعَافُهُ مَنْ كَانَ مِنْهُ قَرِيبْ ✦ قَدْ عَجَزَ الرَّاقِي تَحْلِيلُ مَا ✦

گردانید او را شهرها از داخته — که ناخوش میدارد او را آنکسیکه بود از نزدیک ✦ خوش تحقیق سنجیده نمود افسوگر او در کردن چیزیکه

بِهِ مِنَ الدَّاءِ وَأَعْيَا الطَّبِيبْ ✦ وَصَارَ مِمَّا أَبْيَضَّ وَصَا رَمِنْهُ ✦ مِنْ بَعْدِ

باو است از مرض — وا مانده نمود طبیب را — و ببرد از زنان خوبرو — و ببرند زنان از او — پس از انکه

مَا كَانَ الْمُجَابَ لَجِيبْ ✦ وَاضٍ كَالْمَنْكُوسِ فِي خَلْقِهِ ✦ وَمَنْ يَعِشْ يَلْقَ

بود پاسخ داده و پاسخ دهنده ✦ و برگشت همچو نگونسار ✦ و آفرینش خود و کسیکه زنده می ماند می بیند

دَوَاهِيَ الْمَشِيبْ ✦ وَهَا هُوَ الْيَوْمَ مُسَبِّحِيٌّ فَمَنْ ✦ يَرْغَبُ فِي تَكْفِينِ مَيِّتْ

بلاهای پیری را — و آگاه شوید که او امروز مرده پراگنده شده است پس کیست که رغبت کند در کفن دادن مرده

غَرِيبْ ✦ ثُمَّ إِنَّهُ أَعْلَنَ بِالنَّحِيبْ ✦ وَبَكَى بُكَاءَ الْمُحِبِّ عَلَى الْحَبِيبْ وَلَمَّا

مسافر ✦ سپس هر آئنه او آشکارا کرد گریه را آواز بلند — و گریست همچو گریستن دوست داننده بر دوست خود و هر گاه

رَقَأَتْ دَمْعَتُهُ وَانْفَتَّتْ لَوْعَتُهُ قَالَ يَا جُمْعَةَ الرُّوَّادِ وَقُدْوَةَ الْأَجْوَادِ

ایستاده قطره اشک او و فرو نشست سوزش او گفت اے مقصد طالبان و پیشوای

وَاللهِ مَا نَطَقْتُ بِبُهْتَانٍ وَلَا أَخْبَرْتُكُمْ إِلَّا عَنْ عِيَانٍ وَلَوْ كَانَ

بخدا که نگفتم این سخن را بدروغ و خبر ندادم شما را مگر از دیده بچشم خود و اگر بود سے

فِي عَصَايَ سَيْرَةٌ لِغَيْرِي مُطَيِّرَةٌ لَا سْتَأْثَرْتُ بِمَا دَعَوْتُكُمْ إِلَيْهِ وَلَمَا وَقَفْتُ مَوْقِفَ

در عصای من سیرتی است برای غیر من اندک بادرانی هرآئینه استیثار میکردم چیزیرا که دعوت کردم شمارا الیه و آن دنی الیستادم بجاے

الدَّالِّ عَلَيْهِ وَلَكِنْ كَيْفَ الطَّيَرَانُ بِلَا جَنَاحٍ وَهَلْ عَلَى مَنْ لَا يَجِدُ سَبِيلَ جُنَاحٍ

رہنما نیدہ نسوی آن مگر چگونہ پرید بے بال باشد و نیست بر کسیکہ چیزے نیابد گناہ

(قَالَ الرَّاوِي) فَطَفِقَ الْقَوْمُ يَأْتَمِرُونَ فِيمَا يَأْمُرُهُمْ وَيَتَخَافَتُونَ فِيمَا يَأْتُونَ قَوْمَهُمْ

گفت روایت کنندہ پس آغاز کردند گروہ کہ مشورت میکردند در انچہ امر میکند و پنہان سخن میکردند در چیزیکہ میکنند باو پس میگفتند بر سائل

أَنَّهُمْ يَتَعَالَوْنَ عَلَى صَرْفِ مَطْلُوبٍ أَوْ مُطَالَبَتِهِ بِبُرْهَانٍ فَنَفَرَ مِنْهُ أَنْ قَالَ يَا سُلَامِعُ

ہرآئینہ آنہا برگردانیدن آن سائل را نزدیک کردن یا برخواستن او یا مجت را پس سبقت کرد از ان انیکہ گفتہ ای سرابہا

الْقَاعِ وَيَا مَعَ الْبِقَاعِ مَا هَذَا الِارْتِيَاعُ الَّذِي يَابَاهُ الْحَيَاءُ

زمین ہموار و سنگہاے سفید جابجا چیست این اندیشہ کہ سر بار نمیدہد ورا شرم

حَتَّى كَأَنَّكُمْ كُلِّفْتُمْ مَشَقَّةً لَا شَقَّةً أَوِ اسْتُوهِبْتُمْ بُلْدَةً لَا بُرْدَةً أَوْ هُزِزْتُمْ

تا چنانستی کہ زحمت دادہ شدید از دشواری نہ جامہ پیش شگافتہ یا بخشش خواستہ شدید از شہر نہ از چادر یا جنبش دادہ شدید

لِكِسْوَةِ الْبَيْتِ لَا لِتَكْفِينِ الْمَيِّتِ أَفَلَا لِمَنْ لَا تَنْدَى صِفَاتُهُ وَلَا تَوْشَحُ حِصَاتُهُ

برای جامۂ خانۂ کعبہ نہ برای کفن دادن مردہ پلید ست مر کسی را کہ نمناک نشود سنگ روشن او و نہ تر آورد سنگریزۂ او

فَلَمَّا نَصَرَتِ الْجَمَاعَةُ بَذْلَ لَاقِطِهِ وَهَرَارَةِ مَدَاقِطِهِ دَفَاهُ كُلٌّ مِنْهُمْ بِنَيْلَةٍ

پس ہرگاہ دریافت جماعت تیزی زبان او را و تلخی مزہ او را آرمیدہ کرد او را ہریک از ایشان بعطاے خود

وَاحْتَمَلَ طَلَّهُ خَوْفَ سَيْلَةٍ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ وَكَانَ هُوَ السَّائِلُ

و برداشت کردن از ان ریزۂ او را از ترس سیلاب گفت حارث پسر ہمام بود این سائل البتہ

وَاقِفًا خَلْفِي وَهُوَ مُحْتَجِبٌ بِظَهْرِي عَنْ طَرْفِي فَلَمَّا أَرْضَاهُ الْقَوْمُ يَسِيمُهُمْ وَحَقٍّ عَلَيَّ

پس من و پنہان بہ پشت من از خشم من پس چون خوشنود کرد او را قوم از بخشش خود ہا و سزا باشد بر من

أَنْ أُسَمِّيَهُمْ فَلَجَتْ خَايَتِي مِنْ خَصْرَايَ وَلَفَتْ إِلَيْهِ بَصَرِي فَإِذَا شَيْخُنَا هُوَ

بیروی بایشان گشتیم انگشتر خود را از انگشت کوچک خود و گردانیدم سوی او چشم خود را پس ناگاہ پیرما

السَّرُوجِيِّ بِلَا فَرِيَةٍ وَلَا مِرْيَةٍ فَأَيْقَنْتُ أَنَّهَا الْكَذُوبَةُ تَكَذَّبُ بِهَا وَأَحْبُولَةٌ نَصَبَهَا

لبوزیدسروجی بود بے دروغ وبی گمان و پس یقین دانستم بر آیندہ آن حکایت دروغست کہ بتکلف دروغ بستہ است آزادہ ای کہ بر پاکردہ است

أَلَا أَنِّي طَوَيْتُهُ عَلَى غِرَّةٍ وَصُنْتُ شَغَافَهُ عَنْ مِرَّةٍ فَخَصَمْتُهُ بِالْخَاتَمِ وَقُلْتُ أَرْصِدْ

آنرا اگر در آیندہ من بیندیشم کہ دران دنیا ہای او را از آزمودن آن پس لذا ختم بسوی او انگشتری او را دعوتم آمادہ دارین را

لِنَفْقَةِ الْمَأْتَمِ وَهَاهَا لَكَ فَأَاضَرَمَ شَعْلَتَكَ وَأَكْرِمْ فَعْلَتَكَ ثُمَّ انْطَلَقَ

برای خرج مصیبت پس گفت آفرین مرد راست بسیار چہ خوش افتادست زبانہ آتش تو وچہ گرامی ست کردار تو پس برود و اگر دیبا لکی

يَسْعَى قُدُمًا فَيُهَرْوِلُ هَرْوَلَةً قِدْمًا فَنَزَعْتُ إِلَى عِرْفَانِ مَيِّتِهِ

میدوید جانب پیش خود دمی شتافت مانند شتابیدن دیرینہ خود پس آرزمند شدم بسوی شناختن مردہ او

وَامْتِخَانِ دَعْوَى حَمِيَّتِهِ فَفَرَعْتُ ظَنْبُوبِيَ وَالْهَبْتُ الْهُوبِيَ

وآزمودن دعوی تنگ وعار او پس کوفتم استوان ساق خود را و گرم کردم دویدن خود را

حَتَّى أَدْرَكْتُهُ عَلَى غَلْوَةٍ وَاجْتَلَيْتُهُ فِي خَلْوَةٍ فَأَخَذْتُ بِمُجْمَعِ

تا آنکہ دریافتم او را بر یک تیر پرتاب ودیدم او را درجای خالی پس گرفتم بمجمع

أَرْدَانِهِ وَعُقْتُهُ عَنْ سَنَنِ مَيَدَانِهِ وَقُلْتُ لَهُ وَاللَّهِ مَالِكَ مِنِّي مَلْجَأٌ

بن استینہای او و بازداشتم او را از روش میدان او وگفتم او را قسم بخدا کہ نیست ترا از من جای پناہ

وَلَا مَنْجَأٌ وَتَرَبَّنِي مَيْتَكَ الْمُسَجَّى فَكَشَفَ عَنْ سَرَاوِيلِهِ وَأَشَارَ إِلَى عَوْرَتِهِ

ونہ جای رستن تا آنکہ وانمائی من مردہ خود را کہ پوشانیدہ شدہ است پس واکرد از شلوار خود و اشارت کرد بسوے گیر خود

فَقُلْتُ لَهُ قَاتَلَكَ اللَّهُ نَخَّاسَ الْعَبَكِ بِالنُّهَى وَأَحْيَلَكَ عَلَى اللَّهَى ثُمَّ

پس گفتم او را کشد ترا خدا پس چہ بازی کنندہ ہستی خود را بہ چہ حیلہ گرہستی بر گرفتن بخشہا پس

عُدْتُ إِلَى أَصْحَابِي عَوْدَ الرَّائِدِ الَّذِي لَا يُكَذِّبُ أَهْلَهُ وَلَا يُبَرْقِشُ

باز آمدم بسوی یاران خود چو باز آمدن آب دلف جوینده که دروغ نمیگوید کسان خود را و نے آراید

قَوْلَهُ فَأَخْبَرْتُهُمْ بِالَّذِي رَأَيْتُ وَمَا وَرَّيْتُ وَلَا دَارَيْتُ

گفتار خود پس خبر دادم ایشان را بچیزیکہ دیدم و بنوشتم و نہ ریا کردم

فقهقهوا من كيت وكيت ولعنوا ذلك الميت المقامة الحادية والعشرون

پس خندہ وقہقہہ کردند از چنین وچنین ولعنت کردند آن مردہ را یعنے ذکر را مقامۂ بست ویکم

الوازية حكى الحارث بن همام قال عنيت مدة بتدبيري وعرفت

مشہور بر ازیہ حکایت کرد حارث پسر ہمام گفت رنج دیدم از بنکہ استوار کردم اندیشہ ہا پایان کار خود وشناختم

قبيلي من دبيري بأن أصغي إلى العظات وألغي الكلم المحفوظات لا تحلى

دوست را از دشمن خود بانکہ گوش میداشتم بسوی نصیحتہا وہی انداختم سخنان حفظ کردہ تا آراستہ شوم

بمحاسن الأخلاق وأتحلى مما يسم بالإخلاق وما زلت أخذ نفسي

بانکو خوئہا وحتی شوم از چیزے کہ نشان کند بعیب وہمیشہ لازم میگرفتم جان خود را

بهذا الأدب وآخذ به جمرة الغضب حتى صار التطبع فيه طبعا وعاد

باین طریق پسندیدہ وفرو می نشانیدم بآن آتش خشم را تا آنکہ گردید خود گرفتن در آن سرشت و

التكلف له هوى مطاعا فلما حللت بالري وقد حللت حبا الغي وعرفت

رنج نہادن بر خود بمرتبہ آن خواہش اطاعت کردہ پس چون فرود آمدم در ملک ری وہر آیینہ گشادم گرہہا ی گمراہی وشناختم

الحق من الباطل ورأيت بها ذات بكرة زمرة في أثر زمرة وهم منتشرون انتشار الجراد

حق را از باطل ودیدم دران بلدۂ درپگاہی گروہے را در پس گروہی والیشان پراگندہ بودند ہمچو پراگندگے ملخ

فمستنون استنان الجياد ومتواصفون واعظا يقصدونه ويجلونه

ومیجستند ہمچو جستن اسپہاے تیز رو وہر گرصفت میکردند صدر دہندہ را کہ آہنگ می نمودند اورا وفرود می آوردند

ابن سمعون دونه فلم ينكدني لاستماع المواعظ واختيار الواعظ أن

ابن سمعون واحظر اگمراز وپس دشوار نیامد مرا برای شنیدن پندہا واز مودن پند دہندہ اینکہ

أقاسي الألاعظ واحتمل الضاغط فأصبحت أصحاب المطوعة وانخرطت

بچشم از آواز بلند کنندہ وبردارم بار افشردہ را پس منقاد شدم ہمچو منقاد شدن فرمان بردار ودا خل شدم

في سلك الجماعة حتى أفضينا إلى نادي جمع الأمير والمأمور وحشد

در رشتۂ جماعت تا آنکہ رسیدیم بسوے مجلسیکہ فراہم کرد حاکم ومحکوم را وجمع کرد

النَّبِيهَ وَالْمَغْمُورَ وَفِي وَسَطِهَا لَبِنَةٌ وَوَسْطَ أَهْلِهِ شَيْخٌ قَدْ تَقَوَّسَ وَاعْتَنَسَ

مرد نام آور و دو نهفتهٔ احوال را و در میان دائره آن انجمن میان ما همچو ای آن پیری کاخم شده مانند کمان و باز گشته بود

وَتَلَمَّسَ وَهُوَ يَصْدَعُ بِوَعْظٍ يَشْفِي الصُّدُورَ وَيُلِينُ الصُّخُورَ فَسَمِعْتُهُ

و حیلهسان پوشیده و کلاه پوشیده او پیدا میکرد پندی که شفا میداد دلها را و نرم میکرد سنگهای بزرگ شنیدم او را

يَقُولُ وَقَدِ افْتُتِنَتْ بِهِ الْعُقُولُ ابْنَ آدَمَ مَا أَغَرَّكَ بِمَا يَغُرُّكَ

که میگفت بحالیکه مفتون شده بود باو خردها ای پسر آدم علیه السلام چه چیز بر فلانید ترا با نچه میفریبد ترا

وَأَضَرَّكَ بِمَا يَضُرُّكَ وَأَلْهَجَكَ بِمَا يُطْغِيكَ وَأَبْهَجَكَ بِمَنْ يُطْرِيكَ تَعَنَّى

و چه چیز آزمند کرد ترا بچیزیکه ضرر رساند ترا و حریص کرد ترا با چیزیکه سرکش کند ترا و شادمان کرد ترا باکسیکه مبالغه کند در ستایش تو مشغول میشوی

بِمَا يُعْنِيكَ وَتُهْمِلُ مَا يَعْنِيكَ وَتُنْزِعُ فِي قَوْسِ تَعَدِّيكَ وَتَرْتَدِي

با نچه در رنج می افگند ترا و میگذاری چیزیرا که نفع بخشد ترا و تیر مے افگنی بکمان ستم خود و بر دوش مے افگنی

الْحِرْصَ الَّذِي يُرْدِيكَ لَا بِالْكَفَافِ تَقْتَنِعُ وَلَا مِنَ الْحَرَامِ تَمْتَنِعُ وَلَا لِلْعِظَاتِ

ردای آزرا که هلاک میکند ترا نه باندازه حاجت قناعت میکنی ونه از امر نارو باز ایستے ونه برای پندها

تَسْتَمِعُ وَلَا بِالْوَعِيدِ تَرْتَدِعُ دَأْبُكَ أَنْ تَتَقَلَّبَ مَعَ الْأَهْوَاءِ وَتَخْبِطَ خَبْطَ الْعَشْوَاءِ

گوش میداری و نه بترسانیدن باز میمانی عادت تو آنست که میگردی بآرزوهای نفس دوست و پا میزنی همچو دست و پا زدن ناوک شکور

وَهِمَّتُكَ أَنْ تَدَّأَبَ فِي الِاحْتِرَاثِ وَتَجْمَعَ التُّرَاثَ لِلْوَارِثَاتِ يُعْجِبُكَ

وقصد تو آنست که رنج می کشی در کسب کردن و فراهم میکنی میراث را برای وارثان خوش مے آید ترا

التَّكَاثُرُ بِمَا لَدَيْكَ وَلَا تَذْكُرُ مَا بَيْنَ يَدَيْكَ وَتَسْعَى أَبَدًا لِغَدِيكَ وَلَا تُبَالِي

تفاخر کردن بدانچه نزد تست و یاد نمی آری انچه پیش تست و میروی همیشه برای شکم و فرج خود و باک ندارے

أَلَكَ أَمْ عَلَيْكَ أَنْ تَظُنَّ أَنْ سَتُتْرَكَ سُدًى وَأَنْ لَا تُحَاسَبَ غَدًا أَمْ تَحْسَبُ

آیا نافهمست ترا بحضرت بنوآیا گمان می بری اینکه گذاشته شوی مهمل و اینکه حساب کرده نشوی فردا آیا مے پندارے

أَنَّ الْمَوْتَ يُقْبِلُ الرَّشَا أَوْ يُمْتَرَبُ بَيْنَ الْأَسَدِ وَالرِّئَاسِ كَلَّا وَاللَّهِ لَنْ يَدْفَعَ

که هرآئنه مرگ به پذیرد رشوتها را یا امتناع نماید میانه شیر و آبوده میست چنین قسم بخدا که هرگز دور نمیکند

المَنُونُ مالٌ ولا بَنُونَ ولا يَنفَعُ أهلَ القُبُورِ سوى العَمَلِ المبرورِ وقد وُعِظَ بي مَن سَمِعَ

مرگ زمال. ونه پسران ونفع نبخشند مرد گور را بجز کار نیکو ومقبول پس حزمی باد مرکسی را که پند شنید

ووَعَى وحقَّقَ ما أدَّعَى وكَفَى النَّفسَ عَنِ الهَوَى وعَلِمَ أنَّ الفائزَ مَن ادَّعَى وأنَّ لَيسَ

ونگهداشت وراست کرد انچه دعوی کرد وبازداشت نفس را حرص ودانست که هر آینه رستگار مطلب کسیست که باز ایستاد وانیکه نیست

لِلإنسانِ إلَّا ما سَعَى وأنَّ سَعيَهُ سَوفَ يُرَى ثُمَّ أنشَدَ وجَلٌ بِصَوتٍ رَجُلٍ

مر انسان را مگر انچه کوشش کرد وتحقیق کوشش او قریب ست که دیده شود پس شعر خواند مرد ترسنده بآواز بلند

نظم لَعَمرُكَ ما تُغني المَغانِي ولا الغِنى ✦ إذا اسكَنَ المُثرِي لَظًى وثُوابُه ✦ فجِدَّ فِي

سوگند بزندگی تو گر سود نکند هر خانها ونه توانگری وچون در آید تو انگر در خاک گور وجایگیرد در ان ✦ پس بخشش کن در

مَرَاضِي لِلَّهِ بِالمَالِ ناضِيًا ✦ بِما تَقتَنِي مِن أجرِهِ وثَوابِهِ ✦ وبادِرْ بِهِ صَرفَ الزَّمانِ فإنَّهُ

خوشنودیهای خدا بمال بحالیکه خوشنود باشی بچیزیکه فراهم کنی از مزد او تعالی وثواب او وشتاب کن بآن گردش زمانه را چرا که او

بِمَخلَبِهِ الأشعَى يَغُولُ وثابُه ✦ ولا تامَنِ الدَّهرَ الخَؤُونَ ومَكرَهُ ✦ فكَم خامِلٍ أخنَى

بپنجهٔ خود گرگ ست هلاک میکند وهر زمان بشتابی در ✦ ودر امن مشو از زمانه بسیار خیانت کننده واز مکر آن

عَلَيهِ فَنَابِهِ ✦ وغَاصِ هَوَى النَّفسِ الَّذِي ما أطاعَهُ ✦ أخُو ضَلَّةٍ لِلأهوَيْنِ عِقابُه

برایشان وبسا نامور ودانا را مانی نکرد آزندی نفس گمراه کننده بری نکرد ما ست او را ✦ وضاد مذکر ها گرافتاده است از جاے بلند خود ✦

وحافِظْ عَلَى تَقوَى الإلهِ وخَوفِهِ ✦ لِتَنتَجُوا مِمَّا يَقِي مِن عِقابِهِ ✦ ولا تَنْهَ عَن تَنَاكِيرِهِ

ودوام کن بر ترسیدن از خدا ترس او ✦ تا نجات یابی از چیزیکه پرهیز کرده شود از عذاب او ✦ وغافل مباش از یاد کردن

ذَنبَكَ وابكِهِ ✦ بِدَمعٍ يُضَاهِي المُزنَ حالَ مَصَابِهِ ✦ ومَثِّلْ لِعَينَيكَ الحِمَامَ

گناه خود تو گریه کن بران ✦ باشکیکه مانند باشد باران بزرگ قطره هنگام باریدن او ✦ ونمودار کن برای دو چشم خود مرگ

ووَقعَهُ ✦ ورَوعَةَ مَلقَاهُ ومَطعَمَ صَابِهِ ✦ فإنَّ قَضَائِي مَسكَنِي الـ ـلَّحدُ

وسختی آنرا ✦ وترس دیدار آن را ومزه شیرهٔ درخت تلخ آن ✦ وهر آینه نهایت قرار گاه زنده

حُفرَةٌ ✦ سَيَنزِلُهَا مُستَنزِلًا عَن قِبابِهِ ✦ فوَاهًا لِعَبدٍ سَاءَهُ سُوءُ فِعلِهِ

شکاف قبر ست فرود خواهد آمد آنرا بحالیکه فرود آینده است از قبهای خود ✦ پس شگفت ست برای بنده که غمگین کرد او را بدی کار او

وَابْدَى التَّلَافِي قَبْلَ اِغْلَاقِ بَابِهِ ✦ قَالَ فَظَلَّ الْقَوْمُ بَيْنَ عَبْرَةٍ يَكْفُرُونَهَا

وظاهر کرد تدارک را پیش از بسته شدن دروازهٔ آن گفت پس آغاز کردند مردم میان اشک که میریختند آنرا

وَتَوْبَةٍ يُظْهِرُونَهَا حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَزُولُ وَالْفَرِيضَةُ تُعَوَّلُ فَلَمَّا خَشَعَتِ

وپیمان توبه که ظاهر میکردند آنرا تا آنکه نزدیک بود که آفتاب غروب کند و نماز فرض زیاده چون فرو شد

الْأَصْوَاتُ وَالْتَامَ الْإِنْصَاتُ وَاسْتَكَنَّتِ الْعَبَرَاتُ وَالْعِبَادَاتُ تُسْتَصْرَخُ

آوازها وفراهم آمد خاموشی وپنهان شد اشکها وسخنها فریاد خواست

مُسْتَنْصِرٌ بِالْأَمِيرِ الْحَاضِرِ وَجَعَلَ يَجْأَرُ إِلَيْهِ مِنْ عَامِلِهِ الْجَائِرِ وَالْأَمِيرُ

فریاد خواهنده باحاکم موجود وآغاز کرد زاری مینمود بسوی او از کار کن او که ظالم بود حال آنکه حاکم

صَاغٍ إِلَى خَصْمِهِ لَاهٍ عَنْ كَشْفِ ظُلَامَتِهِ فَلَمَّا يَئِسَ مِنْ وُجُوهِ اسْتِنْهَاضِ الْوَاعِظِ

رغبت کننده بود بسوی دشمن او غافل از دور کردن جور او پس هرگاه نومید شد از رحمت او برخاستن خواست پند گورا

لِيَفْضَحَهُ فَفَضَ غَضَّةَ الشَّهِيرِ وَانْشَدَ مُعَرِّضًا بِالْأَمِيرِ نَظْمًا عَجَبًا لِرَاجٍ أَنْ يَنَالَ

جست اندر زگفتن او پس برخاستن چیزی برخاستن مرد چست و خواند کنایت کنان باحاکم شگفت ست مر امیدوار را که برسد

وِلَايَةً ✦ حَتَّى إِذَا مَا نَالَ بُغْيَتَهُ بَغَى ✦ بِسُلْطَانِهِ وَيُلِحُّ فِي الْمَظَالِمِ وَالْغَا ✦ فِي حَدِّهَا

بحکومت و بادشاهی تا آنکه چون رسید بمراد خود ستم کرد میافزاید و میکند در ظلمها بحالیکه خورنده است در آنچه زدن

طَوْرًا وَطَوْرًا مُولَعًا ✦ بِمَلَاذِ دُنْيَا لَا تُبَالِي حِينَ يَتْبَعُ الْهَوَى ✦ فِيهَا أَصَلَحَ دِينَهُ أَمْ أَفْسَدَا

باری دگاهی خورانده دیگر با باک نبود او جنگاه بلکه پیروی کند خواهش نفس در آنچه بر آیا نیکو کرد دین خود را یا نابود ساخت

يَا وَيْحَهُ لَوْ كَانَ يُوقِنُ أَنَّهُ ✦ مَا حَالَةٌ إِلَّا تَحُولُ لِمَا طَغَى ✦ أَوْ لَوْ تَبَيَّنَ مَا تَدَامَهُ

ای وای او آن ظالم را اگر میبود که یقین میدانست هر آینه نشان میبرد که هیچ حالتی هست که برگردد و هر آینه از سر گشتی یا اگر عاقبت اگر دیدی که چه بزرگست و

مَنْ صَغَى ✦ سَمْعًا إِلَى أَفْوَاهِ الْوُشَاةِ لِمَا صَغَى ✦ فَانْقَادَ لِمَنْ أَضْحَى الزِّمَامُ بِكَفِّهِ ✦ وَ

کسیکه میل نمود از روی شنیدن طرف قول سخن سخنان هر آینه میل نمیکرد پس فرمانبردار شود کسی را که گردیده مهار اختیار بدست او و

تَغَاضَ إِنِ الْغَنِيَّ الرِّعَايَةَ أَوْلَعَا ✦ وَادَّعَ الْمِرَارَ إِذَا دَعَاكَ لِرَعْيِهِ ✦ وَرِدِ الْأُجَاجَ

چشم پوشی نماید اگر فرو گذاشت پاسداری را یا بیهوده گفت و بخور درد رحمت تلخ را چون بخواند ترا برای چریدن او و داخل شو آب شور را

إذا حماك السيّئا ۔ واحمل إذاه ولو امصّك مسّه ۔ واسأل غرب الدمع منك

چون منع کرد از تو آب شیرین ۔ بردار رنجش او را اگرچه سوزاند ترا سودان او ۔ وروان کند سرشک را از تو

وافرغا ۔ فليضحكنك الدهر ضيه إذا نبا ۔ عنه وشبّ لكيده نارا لوقا ۔ ولينزلن

وبریزد ۔ پس هر آینه خنداند ترا روزگار از وچون دور شود ۔ از وبفرود برای ضرار آتش خشم را ۔ وهر آینه فرود خواهد آورد

به الشمات إذ أبدا ۔ متخليا عمن شغله متفرسغا ۔ ولتأرين له إذا ما خذّه ۔

بود شادمانی بغم او چون پدید آید خالی از کار خود فراغت کننده ۔ وهر آینه رحمت خواهی کرد او را چون رخسار او

أضحى على ترب الهوان ممرّغا ۔ هذا له وسوف يوقف موقفا ۔ فيه يرى ربّ

کود بر خاک خواری غلطانیده ۔ این برای او در دنیاست وعیب که ایستاده کرده خواهد شد در جائیکه دران دیده میشود خداوند

الفصاحة ألثغا ۔ وليمشينّ أذل من ففج القلا ۔ ويجاسبنّ على النقيصة

تیز زبانی وشکسته زبان ۔ وهر آینه برانگیخته شود روز قیامت خوارتر از سمارو غ دست انجمن بسیار کرده نباهد شد بر نقصان

تلك الشفا ۔ ويؤاخذنّ بما اجتنى بمن اجتنى ۔ ويطالبنّ بما احتسى صما الوتى ۔

وزیادت ۔ هر آینه مواخذه کرده خواهد شد بچیزیکه جمع کرده است بسبب اضرار کردن دوست ۔ ومطالبه کرده شود بآنچه نوشیده مست دشمنی که خورده است

ويناقشنّ على الدقائق مثل ما ۔ قد كان يصنع بالهوى بزّ بلغا ۔ حتى يعضّ

وتفتیش کرده شود ۔ بر امور پوشیده مانند چیزیکه ۔ هر آینه بود که میکرد باخلق بلکه زیاده تر ازان تا آنکه بگزد

على الولاية كفّه ۔ ويودّ لو لم يبع منها بغا ۔ ثم يسأل أيّها المتوشح بالولاية المترشح

بر حکومت پنجه دست خود را ۔ ودوست دارد که کاش نفروخته میکرد از انها هیچ چیز را پس پرسیده شود کای راسته بصرف کردن توانسته

إن رعايته دع الإدلال بدولتك والاغترار بصولتك فإنّ الدهر له زبج

مستعد باش داری مردم بگذار ناز وتکبر را بادولت خود وفریفتگی باحمله وشجاعت خود چرا که بخت ومال بادیست

فصب والقلة برق خلّب فإنّ أسعد الرعاة من سعدت به رعيته

پس باش اگر دنده وتوانائی درخشیست بی باران وتحقیق نیکوترین باسپانان کسیست که نیکو باشد با او رعیت او

وأشقاهم في الدارين من ساءت رعايته فلا تك ممن يذر الآخرة ويلغيها

وبدترین الیشان در دو جهان کسیست که بد باشد پاسبانی او ۔ پس مباش از انکس که بگذارد آخرت را واز شمار افگند آنرا

وَيُحِبُّ الْعَاجِلَةَ وَيَبْتَغِيهَا وَيَظْلِمُ الرَّعِيَّةَ وَيُؤْذِيهَا وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى

و دوست دارد دنیارا و بجوید آنرا و بور کند رعیت را و برنجاند آنرا و چون والی و حاکم شود شتابد

فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا فَوَاللهِ مَا يَغْفُلُ الدَّيَّانُ وَلَا تَهْمُلُ يَا إِنْسَانُ وَلَا تَلْغَ

در زمین تا تباهی کند در ان پس بخدا کہ نیست غافل پاداش دہندہ و گذاشتہ نشوی بلا پرسش آدم واز شمار بیفگندہ شود

الْإِسَاءَةَ وَلَا الْإِحْسَانَ بَلْ سَيُوضَعُ لَكَ الْمِيزَانُ وَتُمَانَدِينُ وَتُدَانُ قَالَ فَوَجَمَ

بدی کردن و نیکی کردن بلکہ نزدیک است کہ نہادہ شود مر ترا ترازو چنانکہ عمل کنی در دنیا پاداش داده شوی بآخرت گفت او ای بسا خاموش انداز دہناگہ

الْوَالِي لِمَا سَمِعَ وَامْتَقَعَ لَوْنُهُ وَانْتَفَعَ وَجَعَلَ يَتَأَفَّفُ مِنَ الْإِمْرَةِ وَيُرْدِفُ

حاکم از چیزیکہ شنید و متغیر شد رنگ او و متغیر شد و آغاز کرد در یکہ اف اف میگفت از بادشاہی و پس میکرد

الزَّفْرَةَ بِالزَّفْرَةِ ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الشَّاكِي فَأَشْكَاهُ وَإِلَى الْمُشْتَكَى مِنْهُ

نفس کشیدن بالنفس کشیدن پس قصد کرد بسوی گلہ کنندہ پس دور کرد شکوہ او را و بسوی کسیکہ شکایت کردہ شد از و

فَأَشْجَاهُ وَأَلْطَفَ الْوَاعِظَ وَحَبَاهُ وَعَزَمَ عَلَيْهِ أَنْ يُغْشَاهُ فَانْقَلَبَ

پس اندوہگین کرد او را و مہربانی کرد پند دہندہ را و عطا داد او را و سوگند داد او را انیکہ بیاید او را پس برگردید

عَنْهُ الْمَظْلُومُ مَنْصُورًا وَالظَّالِمُ مَحْصُورًا وَبَرَزَ الْوَاعِظُ يَتَهَادَى بَيْنَ

از ان حاکم ستم رسیدہ یاری کردہ شدہ و ستم کنندہ محبوس و بیرون شد پند دہندہ بحالیکہ نرم میرفت درمیان

رُفَقَتِهِ وَيَبْتَاهَا بِفَوْزِ صَفْقَتِهِ وَاعْتِقَبَتْهُ أَخْطُو مُقَاصِرَ أَدِيمِهِ لِحَابًا صِرَارًا

یاران خود و فخر و ناز میکرد بفیروزی مطلب خود و در پی او فتم بحالیکہ گام میبردم گام زدن کوتاہ و میزدم او را گریستن خود سخت

فَلَمَّا اسْتَشَفَّ مَا أُخْفِيهِ وَفَطِنَ لِتَقَلُّبِ وَجْهِي فِيهِ قَالَ خَبِّرْ لِيَلِيكَ مَنْ

پس چون ظاہر شد انچہ پنہان میکردم آنرا و دریافت بسبب گردیدن روی من در و گفت نیکو ترازو دور ہنایان تو کسے ست کہ

أَرْشَدَ ثُمَّ اقْتَرَبَ مِنِّي وَأَنْشَدَ نَظْمَ أَنَا الَّذِي تَعْرِفُهُ يَا حَارِثُ حَدِّثْ

راہ نمود بحق سپس نزدیک شد بمن و بر خواند من کسی ہستم کہ می شناسی او را ای حارث افسانہ گوی بادشاہان

مُلُوكَ وَفَكِّرْ مَنَافِثَ وَأَطْيَبَهَا لِلْأَنْظَارِ الْمُثَالِثَ طَوْرًا أَخُوجِدٍّ وَطَوْرًا غَايِثُ

خوش طبع و ہم سخن ہمراز شاد میگردانم انچہ شاد نگردانند تارہای سوم از سازہا یاری خداوند مستی ہستم و گاہی بازی کنندہ

مَا غَيَّرَتْنِي بَعْدَكَ الْحَوَادِثُ ۞ وَلَا الَّتِي عُودِيَ خَطْبٌ كَارِثُ ۞ وَلَا فَرَى حَدِّي

گمرداند مرا از حال من پس از تو بلاهای رسیده ۞ نه پوست باز کرد از چوب من کار سخت گران ۞ ونه برید دندان را

قَبْ فَارِثُ ۞ بَلْ مِخْلَبِي بِكُلِّ صَيْدٍ ضَابِثُ ۞ وَكُلُّ رُمْحٍ فِيَّ نَبْعِيٌّ عَابِثُ ۞ حَتَّى

تیزی شگافنده ۞ بلکه چنگال من بهر شکار گیرنده است ۞ وهر سنور چربنده در وگرگ من هلاک کننده است ۞ تا آنکه

كَانَنِي لِلْأَنَامِ وَارِثُ ۞ سَامٌ وَحَامٌ وَيَافِثُ ۞ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَقُلْتُ

گویا که من برای خلق وارث هستم ۞ سام الیشان وحام الیشان ویافث الیشانم گفت حارث پسر همام پس گفتم مر اورا

لَهُ تَاللَّهِ إِنَّكَ لَأَبُو زَيْدٍ وَلَقَدْ قُمْتَ لِلَّهِ وَلِأَعْمَرِو بْنِ عُبَيْدٍ فَشَكَّ هَشَاشَةَ

بخدا که هر آینه تو بتحقیق ابو زید هستی وهر آینه ایستادی برای خوشنودی خدا مثل قیام عمرو بن عبید پس شاد مان شد همچو شاد مان شدن

الْكَرِيمِ إِذَا أَمَّ وَقَالَ اسْمَعْ يَا بُنَيَّ ثُمَّ أَنْشَدَ يَقُولُ نَظْمٌ عَلَيْكَ بِالصِّدْقِ وَلَوْ أَنَّهُ ۞ أَحَرَّ قَتْكَ

جوانمرد بخشنده چون آهنگ کرده شود وگفت بشنو ای فرزند مادر من لازم گیر راستی را اگرچه هر آینه شان نیست بسوزاند ترا

الصِّدْقُ بَنَّاءٌ بِالْوُعُودِ ۞ فَابْغِ رِضَا اللَّهِ فَأَغْبَى الْوَرَى ۞ مَنْ أَسْخَطَ الْمَوْلَى

راستی بآنش ترسانیده ن وبجوا خوشنودی خدارا پس کودن ترخلق ۞ کسی است که ناخوشنود سازد صاحب را

وَأَرْضَى الْعَبِيدَ ۞ ثُمَّ أَنَّهُ وَدَّعَ أَخَذَ أَنَّهُ وَانْطَلَقَ لِيَسْحَبَ أَذْيَالَهُ فَطَلَبْنَاهُ مِنْ بَعْدُ

وخوشنود سازد بندگانرا سپس هر آینه او بدرود کرد دوستان خود را وروان شد بحالیکه میکشید بنهای آستین خود را پس جستیم او را پس

بِالرَّيِّ وَاسْتَنْشَرْنَا خَبَرَهُ مِنْ مَدَائِحِ الطَّيِّ فَأَفْنَا مِنْ عَرَفَ قَرَارَهُ وَلَا دَرَى

آزین بشهر ری وباز کشادن خواستیم خبر او را از توشتهای پیچیده پس نبود در ما کسیکه شناسد آرامگاه او را و بداند

أَيَّ الْجِرَادِ عَادَهُ الْمَقَامَةُ الثَّانِيَةُ وَالْعِشْرُونَ الْفُرَاتِيَّةُ حَكَى

که کدام کس بود او را بمقام بیست ودوم مشهور بفراتیه حکایت کرد

الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ أَوَيْتُ فِي بَعْضِ الْفَتَرَاتِ إِلَى سَقْيِ الْفُرَاتِ فَلَقِيتُ بِهَا

حارث پسر همام گفت پناه گرفتم در بعض هنگام امن ایسوی دنیات آباده جوی کوفه پس دیدم دران

كُنَّا بِأَبْرَعَ مِنْ بَنِي الْفُرَاتِ وَأَعْذَبَ أَخْلَاقًا مِنَ الْمَاءِ الْفُرَاتِ فَاطَفْتُ بِهِمْ

نویسندگان ازون نزاز فرزندان فرات وشیرتر ازروی اخلاق از آب شیرین پس فرود آمدم با الیشان

لِيَهِدَّ بِهِمْ كَالِئَ سِبَاهِمْ وَكَاثِرَهُمْ لِأَدِبِّهِمْ فَجَالَسْتُ مِنْهُمْ أَضْرَابًا

بسبب آگیزی اخلاق ایشان برای زرایشان و افزودم عدد ایشان بسبب علم ایشان و بسبب طمام ایشان و رسیدم بسبب ایشان بسوی افزونی

تَقْعَاعٍ بْنِ شَوْرَةَ وَصَكَكْتُ بِهِمْ إِلَى الْكُورِ بَعْدَ الْحُورِ حَتَّى أَنَّهُمْ أَشَارُوا إِلَيَّ

پس از کمی پس همنشین شدم ایشان کسانی را که مانند آن تقعاع بن شورة تا آنکه هر آئنه اشارت کردند مرا

فِي الْمَرْبَعِ وَالْمَرْبَعِ فَأَحَلُّونِي مَحَلَّ الْأَئِمَّةِ مِنَ الْأَصْبَعِ وَاتَّخَذُونِي ابْنَ النَّسِيمِ

در جراگاه و در منزل و فرود آوردند مرا بجای سرانگشت و گرفتند مرا برگزیده و دوست صاف خود با

عَيْنُهُ وَالْوَلِيَّهِ وَالْعِزَّ وَخَانُوا سِرَّهُمْ فِي الْجِدِّ وَالْهَزْلِ فَاتَّفَقَ أَنْ نَدِبُوا

هنگام حکومت و بیکاری و نگهدارندهٔ راز خود با در درستی و شوخی پس اتفاق افتاد اینکه خوانده شدند

فِي بَعْضِ الْأَوْقَاتِ لِاسْتِقْرَاءِ مَزَارِعِ الرُّزْدَاقَاتِ فَاخْتَارُوا مِنَ الْجَوَارِي

در پارهٔ از هنگامها برای جستن کشت زارهای روستا پس برگزیدند از کشتهای

الْمُنْشِيَاتِ جَارِيَةً حَالِكَةَ الشِّيَاتِ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ

بلند بادبانها کشتی که سیاه بود نشانهای او پنداری آنرا ایستاده بر جا حال آنکه آن میگذارد دویدن ابر

وَتَنْسَابُ فِي الْحَبَابِ كَالْحُبَابِ ثُمَّ دَعَوْنِي إِلَى الْمُوَافَقَةِ فَلَبَّيْتُ بِلِسَانِ الْمُوَافَقَةِ

و در می آید در آب بسیار همچو مار سپس خواندند مرا بسوی سازواری کردن و خواندند مرا برای مصاحبت

فَلَمَّا تَوَلَّكْنَا عَلَى الْمَطِيَّةِ الدَّهْمَاءِ وَتَبَطَّنَّا الْوَلِيَّةَ الْمَاشِيَةَ عَلَى الْمَاءِ الْفَيْنَا

پس چون سوار شدیم بر کشتی سیاه و درآمدیم بجان کشتی روندهٔ بر آب یافتیم

بِهَا شَيْخًا عَلَيْهِ سَحْقُ سِرْبَالٍ وَسِبُّ بَالٍ فَعَافَتِ الْجَمَاعَةُ حُضُورَهُ وَعَنَّفَتْ

در آن پیری که بر وی کهنه پیراهن بود و دستار کهنه پس کراهت کرد جماعت حاضر بودن او را و ملامت کرد

مَنْ أَحْضَرَهُ وَهَمَّتْ بِإِبْرَازِهِ مِنَ السَّفِينَةِ لَوْلَا مَا أَلْهَمَ إِلَيْهَا مِنَ السَّكِينَةِ فَلَمَّا

کسی را که حاضر آورده بود او را و قصد کرد بیرون کردن او را از کشتی اگر نبود آنچه باز گشت بسوی ایشان از آرام و وقار پس چون

لَجَّ مِنَّا اسْتِثْقَالُ ظِلِّهِ وَاسْتَبَدَّ طَلُّهُ تَعَرَّضَ لِلْمُنَافَثَةِ فَصَمَتَ وَحَمَلَ بَعْدَ

بگرمیست شیخ از ما گران پنداشتن سایه او را و مرد پنداشتن باران دیده او را پیش آمد برای گفتگو پس خاموش گردانیده شد و الحمد لله گفت پس

إن عطس فما شمّت وآخر ينظر فيما آلت حاله إليه وينتظر نصرة المبغي

ازانکہ عطسہ زد پس جواب عطسہ زادہ نشد پس جامہ خویش بتند بحالیکہ مید ید در چیزیکہ بازگشت حال او بسوی آن و چشم میداشت یاری کردن کسیکہ جوز نمود

عليه وجلنا نحن في شجون من جدّ ومجون إلى أن اعترض ذكر

بر دو جولان کردیم ما در راہہاے وادی از درستی و بے باکی تا آنکہ پیش آمد ذکر

الكتابتين وفضلهما وتبيان أفضلهما فقال قائل إن كتبة الإنشاء

دو نوشتن و بزرگی ہر دو و بیان بزرگترین ہر دو پس گفت گوینده کہ ہر آئنہ نویسندگان انشا

أنبل الكتّاب وكمال مائل إلى تفضيل الحسّاب واحتدم الحجاج واشتد اللجاج

بہتر نویسندگانند و رغبت کرد رغبت کننده بسوی بزرگی دادن شمارندگان و سخت شد مجتہاد در ارشد ستیزه کردن

حتى إذا لم يبق للجدال مطرح ولا للمراء مسرح قال الشيخ

و شدید شد بانگ و فریاد تا آنکہ چون باقی نماند برای خصومت جای انداختن و نہ برای ستیزه جاگاه گفت پیر

لقد أكثرتم يا قوم اللغط وأثرتم الصواب والغلط وإن جلية الحكم عندي

ہر آئینہ بسیار کردید ای قوم خروش را و ذکر کردید صواب و خطا را حال آنکہ ہر آینہ روشن حکم نزد من ست

فارتضوا بنقدي ولا تستفتوا أحدا بعدي واعلموا أن صناعة الإنشاء

پس خوشنود باشید باسره کردن من و فتوی مخواہید کسے را پس از من و بدانید کہ ہر آینہ پیشہ انشا

أرفع صناعة الحساب أنفع وقلم المكاتبة خاطب وقلم المحاسبة حاطب

بلند ترست و پیشہ حساب سودمند ترست و خامہ نوشتن انشا جمع کننده کلام نفیس ست و خامہ حساب نوشتن جمع کننده مال ست و

وأساطير البلاغات تنسخ لتدرس ودساتير الحسبانات تنسخ وتدرس

و افسانہاے بلاغتہا نوشتہ میشود تا خوانده شود و دفترہاے حسابہا منسوخ و ناپدید کرده میشود

والمنشئ يجتنبه الأخبار وحقيبة الأسرار ويحتجن العظماء ويكبر اللثام

و انشا کننده دانندهٔ خبرہاست و جامہ دان رازہاست و ہمراز بزرگان ست و بزرگ ہمنشینان دارد

وقلمه لسان الدولة وفارس الجولة ولقمان الحكمة وترجمان الهمة وهو

و خامہ او زبان دولت ست و سوار کردن و لقمان دانش ست و بیان کننده قصد و آہنگ ست و آن

البشير والنذير والشفيع والسفير به تستخلص الصياصي وتملك
بشارت دهنده و ترساننده است و وسیله مقاصد و مبانجی است باو رستگار کرده میشود ظهاد در ملک آورده میشود

النواصي ويقتاد العاصي وليستدني القاصي وصاحبه يبري من التبعات
سرباد کشیده میشود سرکش و نزدیک کرده میشود دور و صاحب قلم پاک ست از انجا مهاے به

امين كيد السعاة مقرظ بين الجماعات غير معرض لنظم الجماعات فلما انتهى
امن پابنده است از مکر سخن چینان ستوده شده است میان مردمان پیش کرده نشده است بجمع کردن و فرا پس چون رسید

في الفصل إلى هذا الفصل لحظ من لحظات القوم إنه أزدرع حبا وبغضا
در فصل بسوی این فرق نگریست از دیدنهاے مردم هر آینه آن نفیج کاشته است محبت و عداوت را

وارضى بعضا واحفظ بعضا فعقب كلامه بأن قال الآن صناعة الحساب
و خوشنود کرد پاره را و بخشم آورد پاره را پس آورد سخن خود را باینکه گفت لیکن هر آینه پیشه حساب

موضوعة على التحقيق وصناعة الإنشاء مبنية على التلفيق وقلم الحاسب
ساخته شده است بر تحقیق و یقین و هنر انشا بنا کرده شده است بر هم آوردن صدق با کذب و خامهٔ حساب نویسنده

ضابط وقلم المنشئ خابط وبين إتاوة توظيف المعاملات وتلاوة طوامير
نگهدارنده است و خامهٔ منشی دست و پا زننده است و میانه رشوت وظیفه نهادن معاملات و خواندن نامهاے

السجلات بون لا يدرك قياس ولا يعتوره التباس إذ الإتاوة تملأ
قباله ها دور تر است که دریابد اورا اندازه و دست بدست نگردانده اورا پوشیدگی چرا که رشوت پر میکند

الأكياس والتلاوة تفرغ الرؤاس وخراج الأوداج يعني الناظر وباستخراج
کیسهارا و خواندن خالی میکند سرها و حاصل دفاتر حساب نویسنده را و بیرون آوردن

المفاتيح يعني الناظر ثم إن الحسبة حفظة الأموال وحملة الأثقال
کلیدهاے یعنی سرانده بینده را پس هر آینه حساب کنندگان نگهدارندگان مالها باشند و بردارندگان گرانیها

والنقلة الأثبات والسفرة الثقات وأعلام الإنصاف والانتصاف
و نقل کنندگان معتمد و نویسندگان استوار و رایتهاے دار دادن هستند و داد یافتن

وَالشُّهُودُ الْمَقَانِعُ فِي الْاِخْتِلَافِ وَمِنْهُمُ الْمُسْتَوْفِي الَّذِي هُوَ دِيدُ السُّلْطَانِ وَمِخْلَبُ

وگواہان صدول اند در اختلافہا واز ایشان صاحب دیوان استیفا کسی ست کہ آن دست پادشاہ است و سردار

الدِّيوَانِ وَقِسْطَاسُ الْاَعْمَالِ وَالْمُهَيْمِنُ عَلَى الْعُمَّالِ وَاِلَيْهِ الْمَآبُ فِي التَّسْلِيمِ

دیوان ست و ترازوی کار ہا ست و نگہبان بر کارکنان و بسوی او ست رجوع در آشتے

وَالْجَرْحِ وَعَلَيْهِ الْمَدَارُ فِي الدَّخْلِ وَالْخَرْجِ وَبِهِ مَنَاطُ الضَّرِّ وَالنَّفْعِ وَفِي يَدِهِ

و جنگ و بر دست گردیدن در در آمد و برآمد و باد ست آویختگی زیان و سود در دست اوست

رِبَاطُ الْاِعْطَاءِ وَالْمَنْعِ وَلَوْلَا قَلَمُ الْحِسَابِ لَاَوْدَتْ ثَمَرَةُ الْاِكْتِسَابِ

رسن بخشیدن و باز داشتن و اگر نمیبود خامۂ حساب کنندگان ہر آئینہ نابود میشد فائدہ کسب ہا را

وَلَا تَصِلُ النَّعَائِنُ اِلَى يَوْمِ الْحِسَابِ وَلَكَانَ نِظَامُ الْمُعَامَلَاتِ مَحْلُولًا وَجُرْحُ

و پیوستہ نمیبود زبان تا روز حساب و ہر آئینہ بجوز درشتہ خرید و فروخت و خبرہ کشادہ و زخم

الظُّلَامَاتِ مَطْلُولًا وَجِيدُ التَّنَاصُفِ مَغْلُولًا وَسَيْفُ التَّظَالُمِ مَسْلُولًا عَلَى

دادخواہیہا باطل و کردن ہمدگر داد دہے بستہ شد و شمشیر ہمدگر ستم کردن برہنہ

اَنَّ يَرَاعَ الْاِنْشَاءِ مُنْقَوِّلٌ وَيَرَاعَ الْحِسَابِ مُنَاوِّلٌ وَالْمُحَاسِبُ مُنَاقِشٌ

یا آنکہ ہر آئینہ خامۂ انشا در دگو باشد و خامۂ حساب بیان کنندہ است و حساب کنندہ بار یکی کنندہ است

وَالْمُنْشِئُ اَبُو بَرَاقِشَ وَلِحَلْيِهَا حَيَّةٌ حِينَ يَرْقَى اِلَى اَنْ يُلْقِيَ وَبُرْقُعٌ قَاعِنَاتٌ

و منشی ابو براقش ست و برای ہر دو نیش زہر ست ہنگامیکہ بالا میروند تا آنکہ دیدہ شوند و افسون خواندہ شوند و انداختن

فَمَا يُنْشَا حَتَّى يُعْشَى وَيَرْشَى اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ

در سختی بچیزیکہ نوشتہ شود تا آنکہ آمدہ شود داده شوند رشوت مگر کسانیکہ ایمان آوردند و کردند کارہاے نیکو و کم

مَا هُمْ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا امْتَنَعَ الْاِسْمَاعُ بِمَا رَاقَ وَرَاعَ اسْتَنْسَبْنَاهُ

اندیشناک گفت حارث بسر ہمام پس چون نفع دادن گوش ما را بچیزیکہ در شگفت آورد و بعیب انداخت نسبت پرسیدیم او را

فَاسْتَرَابَ وَاَبَى الْاِنْتِسَابَ وَلَوْ وَجَدَ مُنْسَابًا اِلَى الْاِنْسَابِ فَحَصَلَتْ

پس او شک افتاد و انکار کرد نسب ظاہر کردن را و اگر مییافت جای راہ در آمدن یاد در آمد ہر آئینہ میرفت یاد می آمد پس باقی ماندم از من لبسہ

مِن لَعبِه عَلى غُمَّه حَتّى اِذَا ذَكَرتُ بَعدَ اُمَّه فَقُلتُ وَالَّذِي سَخَّرَ الفُلكَ الدَّوَّارْ

از پوشانیدن آن بر شک تا آنکه بیاد آوردم پس از ثانی پس گفتم سوگند بخدائیکه رام کرد چرخ گردنده را

وَالفُلكَ السَّيَّارَ اِنِّي لَاَجِدُ رِيحَ اَبِي زَيدٍ وَاِن كُنتُ اَعهَدُهُ ذَا رُقَاءٍ وَاَيدٍ

وکشتی رونده را هر آئنه بتحقیق میابم بوی ابی زید را اگرچه بودم که دیدم اورا خداوند محال وقوت

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِن قَولِي وَقَالَ اَنَا هُوَ عَلَى اسْتِحَالَةِ حَالِي وَحَولِي فَقُلتُ

پس دندان سپید کرد بحالیکه قریب خنده بود از گفتن من وگفت من همان برگردیدن حال خودم وقوت خودم پس گفتم

لِاَصحَابِي هٰذَا الَّذِي لَا يُفرِي فَرِيَّهُ وَلَا يُبَارَى عَبقَرِيَّهُ فَخَطَبُوا اُمنِيَّهُ

بیاران خود این کسیست که کرده نمیشود کار او ودر برابری کرده نمیشود کلام گرانمایه او پس خواستند از او

الوُدَّ وَبَذَلُوا لَهُ الوَجدَ فَرَغِبَ عَنِ الاُلفَةِ وَلَم يَرغَبْ فِي التُّحفَةِ

دوستی را وداد زندوی مال را پس روگردانید از دوستی ونخواهش نکرد در هدیهٔ ایشان

وَقَالَ اَمَّا بَعدُ اَن سَحَقتُم حَقِّي لِاَجلِ سَحقِي هُوَ كَسَفتُم بَالِي لِلاِخلَاقِ سِربَالِي

وگفت لیکن پس از انکه تلف کردید حق مرا بسبب جامه کهنه من وتغیر گردید حال مرا بسبب کهنگی پیراهن من

فَمَا اَرَاكُمُ الَّا بِالعَينِ الشَّيبَانِيَّةِ وَلَا لَكُم مِنِّي اِلَّا صُحبَةَ السَّفِينَةِ ثُمَّ اَنشَدَ

پس نمی بینم شما را مگر بچشم گرم وغضب ونیست برای شما از من مگر یاری کشتی سپس خواند

نَظَمَ اسمَعْ اُخَيَّ وَصِيَّةً مِن نَاصِحٍ * مَا شَابَ مَحضَ النُّصحِ مِنهُ بِغَشِّهِ

بشنو برادر من پند از پند دهنده که میامیخته است خالص پند از خود بغیر خالص آن

لَا تَعجَلَن بِقَضِيَّةٍ مَبتُوتَةٍ * فِي مَدحِ مَن لَم تَبلُهُ اَو خَلَّتِهِ * وَقِفَ القَضِيَّةَ

بهر آینه شتاب کن بحکم بیقینی و قطعی در ستایش کسیکه نیازموده آنرا در بجوآن وتوقف کن حکم را

فِيهِ حَتّى تَجتَلِي * وَصفَيهِ فِي حَالَي رِضَاهُ وَبَطشَتِهِ * وَتُبَيِّنَ خُلُبَ بَرقِهِ مِن

در آری تا آنکه بینی دو صفت او را در دو حال خوشنودی او وخشم آن وظاهر شود بی باران برق او از

صَيِّبِهِ * المُتَاَيِّمِينَ وَقَبِيلَهُ مِن طَشَّتِهِ * فَهُنَالِكَ اِن تَرَ مَا يَشِينُ فَوَارِهِ

راست او برای مبتلایان دوستان باران بزرگ قطره او از باران ریزه او پس در انحال اگر مبنی چیزیکه معیوب ساخت پس بپوش آنرا

كرماً وإن تمايزين فاقته ✦ ومن استحق الإتقاء فرقته ✦ ومن استحط سوء

از کرم و اگر بهتری از چه نیکو باشد ✦ پس هر دو را کن نزاد و کسیکه سزاوار باشد بلندی رتبه را ✦ پس بلند کن او را و کسیکه سزاوار پستی باشد پس فرود

في حشه ✦ فاعلم بأن التبر في عرق الثرى ✦ خاف إلى أن يستثار بنبشه ✦ وفضيلة

در صحت خانه او ✦ بدانکه هر آئنه زر خالص در بیخ خاک ✦ پنهانست تا آنکه بیرون آورده شود بکندن او ✦ و برزگر

الدينار يظهر سره ✦ من حكه لا من ملاحة نقشه ✦ ومن النباوة أن تعظم جاهلا

دینار پیدا میشود راز آن ✦ از آن از سودن و محک نه از خوبی نقش او ✦ و از نادانیست اینکه بزرگ شناسی نادان را ✦

لصقل ملبسه ورونق رقشه ✦ أو أن تهين مهذبا في نفسه ✦ لإدهون بزته

بسبب تابانی و نرمی لباس او و نکوئی نقش او ✦ یا آنکه خوار داری آراسته باطن را ✦ بسبب کهنه شدن پوشاک او

ورثة فرشه ✦ ولكم أخي طرين هيب لفضله ✦ ومفوق البردين عيب لفحشه

وکهنگی فرش او ✦ و هر آینه بسیار خواننده و ندوده جامهٔ کهنه است بزرگ شده است ✦ بسبب بزرگی خود ✦ و بسیار خواننده و مذمت کننده

وإذا الفتى لم يغش عالا لم تكن ✦ اسماله إلا مراقي عرشه ✦ ما إن يضر

اگر پرگاه جوانمرد اختیار کرد عیب را نباشد جامهای کهنه او مگر نردبانهای منزلت او نیست که گذر رساند

العضب كون قرابه ✦ خلقا ولا الباذي حقارة عيشه ✦ ثم ما علمت أن

شمشیر بران را بودن نیام او ✦ کهنه ✦ و نه باز را خود بودن آشیانه او ✦ پس در نگ نکرد اینکه

استوقف الملاح وصعد من السفينة وساح فندم كل منا على ما فرط في ذاته

استادن خواست کشتی را از ملاح و بلند شد از کشتی و رفت بر زمین پس پشیمان شد هر یک از ما بر چیزیکه کوتاهی کرد در ذات او بزید

واغضى جفنه على قذاته ✦ وتغاهدنا على أن لا نحتقر شخصا لرثاثة بزته ✦ وأن لا

و پوشانید چشم خود را ✦ بر خار و خاشاک او و بهمدیگر پیمان بستیم بر اینکه حقیر نشماریم کسی را از کهنگی چادر او ✦ و عیب

تردي سيفا مخبوءا في غمده

گردیم شمشیر را بجائیکه نهفته است در نیام خود

المقامة الثالثة والعشرون الشعرية

مقامه بیست و سوم ✦ منظومه به شعر

حكى الحارث بن همام قال نبأني ما لف الوطن من شرح الزمن لخطب شجي وحوف غشي

حکایت کرده است حارث ✦ پس ✦ بهام گفت مرا خبر نشده بمن جامع اجتماع بوطن از شرح زمانه ✦ بجهت کار دشوار که ترسیده شده از او دو ترسی که آمده

فَأَنَفْتُ كَأْسَ الْكَرَى وَنَصَصْتُ رِكَابَ السُّرَى وَجَبْتُ فِي سَيْرِي وُعُورًا

پس رنجیدم کاسه خواب را و نیک راندم شتران شب سیر را و بریدم در راهش خود زمینهای سخت و دشوار را

لَمْ تَدَّسِمْهَا الْخُطَا وَلَا اهْتَدَتْ إِلَيْهَا الْقَطَا حَتَّى وَرَدْتُ حِمَى الْخَلَّةِ وَالْحَرَمَ

که نرم نکرده بود آنها را گامها و راه نیافته بود بسوی آن مرغ سنگخوار و تا آنکه در آمدم در عزار پادشاهی را و جای امن

الْعَاصِمَ مِنَ الْمَخَافَةِ فَسَرَتْ إِيَاسَ الْخَوْفِ وَاسْتَشْعَرْتُهُ وَتَسَرْبَلْتُ

نگهدارنده از ترس را پس دور کردم در دل گرفتن ترس را و پنهان داشتن او را و پوشیدم

لِبَاسَ الْأَمْنِ وَشِعَارَهُ وَقَصَرْتُ هِمَّتِي عَلَى لَذَّةِ اجْتِنَائِهَا وَمُلْحَةِ لَجْتَلِيهَا فَبَرَدْتُ

لباس امن را و جامه او و بستم آهنگ خود را بر مرهٔ که بچینم از او چیز شگفت که مے دیدم او را پس برادم

يَوْمًا إِلَى الْحَرِيمِ رَوْضِ طَرْفِي وَأَجِيلَ فِي طَرْفِهِ طَرْفِي فَإِذَا فُرْسَانٌ سَتَتَالُونَ

روزی بسوی محلهٔ حریم تازم کنم اسب گرامی خود را جولان دهم در عجائب آن چشم خود را پس ناگاه سوارانند بهیم آمیخته

وَرِجَالٌ مُتَتَالُونَ وَشَيْخٌ طَوِيلُ اللِّسَانِ قَصِيرُ الطَّيْلَسَانِ قَدْ لَبَّبَ فَتًى جَدِيدَ

و پیادگان فراهم آینده و پیری دراز زبان و کوتاه چادر هر آئینه گریبان گرفت جوانی را که نو بود

الشَّبَابِ خَلَقَ الْجِلْبَابِ فَرَكَضْتُ فِي إِثْرِ النَّظَّارَةِ حَتَّى وَافَيْتُ بَابَ الْإِمَارَةِ

جوانی او و کهنه بود چادر او پس دوانیدم اسب را پی بینندگان تا آنکه رسیدم دروازهٔ خلیفه را

وَهُنَاكَ صَاحِبُ الْمَعُونَةِ مُتَرَبِّعًا فِي دَسْتِهِ وَمُرَوِّعًا بِسَمْتِهِ فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ

و آنجا حاکمی بود چهار زانو نشسته در مکان حکومت خود و ترساننده بصورت و بزرگی خود پس گفت او را پیر

أَعَزَّ اللَّهُ الْوَالِيَ وَجَعَلَ كَعْبَهُ الْعَالِيَ إِنِّي كَفَلْتُ هَذَا الْغُلَامَ فَطِيمًا وَرَبَّيْتُهُ

غالب کند خدا حاکم را و گرداند شتالنگ او را بلند هر آینه من کفالت کردم این جوان را بحالیکه از شیر باز گرفته شده بود و پرورش کردم او را

يَتِيمًا ثُمَّ كَمَّلْتُ لَهُ تَعْلِيمًا فَلَمَّا مَهَرَ وَبَهَرَ جَرَّدَ سَيْفَ الْعُدْوَانِ وَتَشَهَّرَ وَلَمْ أَخَلْهُ

بحالیکه بے پدر بود پستر تقصیر نکردم او را در تعلیم وی پس چون استاد و غالب شد کشید شمشیر ستم را و بیرون آورد

يَلْتَوِي عَلَيَّ وَيَتَّقِحُ حِينَ يَرْتَوِي مِنِّي وَيَلْتَقِحُ فَقَالَ لَهُ الْفَتَى

و گمان نمیبردم او را که خواهد پیچید بر من و بی شرم خواهد شد هنگامیکه سیراب خواهد شد از من و فائده خواهد برداشت پس گفت او را جوان

عَلَامَ عَثَرْتَ مِنِّي حَتَّى تَنْشُرَ هٰذَا الْخَبَرَ عَنِّي فَوَاللّٰهِ مَا سَتَرْتُ وَجْهَهُ
بر کدام چیز خبر یافتی از من تا آنکہ پراگندہ کردی این رسوائی را از من پس قسم بخدا کہ نپوشیدم من روے

بِرِّكَ وَلَا هَتَكْتُ حِجَابَ سِتْرِكَ وَلَا شَقَقْتُ عَصَا أَمْرِكَ وَلَا أَلْغَيْتُ تِلَاوَتَهُ
احسان ترا و نہ دریدم پردۂ راز ترا و مخالفت نکردم حکم ترا و باطل نکردم خواندن

شُكْرَكَ فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ وَيْلَكَ وَأَيُّ نَيْلٍ أَخْزَى مِنْ نَيْلِكَ وَهَلْ عَيْبٌ
سپاس ترا پس گفت اورا پیر ہلاکی باد ترا و کدام آسیب رسواتر است از آسیب تو و آیا ہست عیبے

أَفْحَشُ مِنْ عَيْبِكَ وَقَدِ ادَّعَيْتَ سِحْرِي وَاسْتَلْحَقْتَهُ وَانْتَحَلْتَ شِعْرِي
بدتر از عیب تو حال آنکہ دعوی کردی شعر مرا و نسبت کردی بخود آنرا و برخود بستی شعر مرا

وَاسْتَرَقْتَهُ وَاسْتَرَاقُ الشِّعْرِ عِنْدَ الشُّعَرَاءِ أَقْطَعُ مِنْ سَرِقَةِ الْبَيْضَاءِ
و دزدیدے آنرا و دزدیدن شعر نزد شاعران رسواترست از دزدے سیم

وَالصَّفْرَاءِ وَغَيْرِهِمْ عَلَى بَنَاتِ الْأَفْكَارِ كَغَيْرِهِمْ عَلَى الْبَنَاتِ الْأَبْكَارِ
و زر و رشک ایشان بر دختران اندیشہا مثل رشک ایشان بر دختران باکرہ است

فَقَالَ الْوَالِي لِلشَّيْخِ وَهَلْ حِينَ سَرَقَ سَلَخَ أَمْ مَسَخَ أَمْ نَسَخَ فَقَالَ وَالَّذِي
پس گفت حاکم پیر را و آیا وقتیکہ دزدید سخن را اگر گفت با الفاظ خود تبدیل کرد یا بصورت دیگر نوشت یا گفت قسم

جَعَلَ الشِّعْرَ دِيوَانَ الْعَرَبِ وَتُرْجُمَانَ الْأَدَبِ مَا أَحْدَثَ سَرِقَةً
گردانید شعر را مرجع عرب و بیان کنندۂ ادب نوشیدہ نکردہ است بزرگے کہ پدید آرد

أَنْ يَتَسَرْبَلَ شَرَجَهُ وَلَا غَارَ عَلَى مُلْتَقَى سَرَجِهِ فَقَالَ لَهُ
میان آنرا و غارت کردہ است رونق تمام آن پس گفت او را حاکم

أَنْشِدْ أَبْيَاتَكَ بِرُمَّتِهَا لِيَتَّضِحَ مَا احْتَازَهُ مِنْ جُمَلِهَا فَأَنْشَدَ نَظَمَ يَا خَاطِبَ
بخوان بیتہای خود را بتمام آن تا آشکار شود آنچہ گرد آورد آنرا از تمام آن پس خواند ای خواہندہ

الدُّنْيَا الدَّنِيَّةَ إِنَّهَا ۞ شَرَكُ الرَّدَى وَقَرَارَةُ الْأَكْدَارِ
دنیای کمینہ ہر آینہ او دام ہلاکی ست و آرامگاہ آبہای تیرہ ست

فِي يَوْمِهَا ۔ أَبْكِ غَدًا يُعِدُّ لَهَا مِنْ دَارِهِ ۔ فَإِذَا أَظَلَّ سَحَابُهَا لَمْ يَنْقَعِ ۔ مِنْهُ صَدَاهَا

صدوزی از خود کرا فرداد دوری باد آن خانه را از خانه نه ۔ وچون نزدیک شود ابر اد سیراب نشود از تشنه

لِجِهَامِهِ الْغَرَّاتُ ۔ غَمَائِمُهَا مَا تَنْقَضِي وَسُيُولُهَا ۔ مَا يُفْتَدَى بِجَلَائِلِ الْخَطَرَاتِ ۔ كَمْ عَوَّدَهَا

بجهتا سوے باران فرجندۂ او تا ۔ سهای دریا باآخر نمیرسد قیمتی آن و بها داده نمیشود بابزرگے مالها ۔ بسیار پندار کنده است

يَغْرُورِهَا حَتَّى بَدَا ۔ مُمْرِدًا مُتَجَادِرَ الْمِقْدَارِ ۔ قَلَبَتْ لَهُ ظَهْرَ الْمِجَنِّ وَ

بفریب او تا آنکه ظاهر شد ۔ سرکش گزرنده اندازه اره ۔ برگردانید برای او پشت سپر را و

أَوْلَغَتْ ۔ فِيهِ الْمُدَى وَتَرَتْ لِآخِذِ الثَّارِ ۔ فَارْثِ بِعُمْرِكَ أَنْ يَمُرَّ مُضَيَّعًا ۔ فِيهَا

در آورد در وکارد را برای خواست برای گرفتن خون ۔ پس مدارای کن بعمر خود از اینکه بگذرد ضائع ۔ دران

سُدًى مِنْ غَايَةٍ مَا اسْتَطَاعَ ۔ وَاقْطَعْ عَلَائِقَ حُبِّهَا وَطِلَابِهَا ۔ تَلْقَ الْهُدَى وَرَفَاهَةَ

محل بے یاری گرفتن ۔ وقطع کن آویختگی محبت او وجستن آن ۔ تا بینی راه راست را وخوش عیشے

الْأَسْرَاتِ ۔ وَارْقُبْ إِذَا مَا سَالَمَتْ مِنْ كَيْدِهَا ۔ هِرَبَ الْعِدَا وَتَوَثُّبَ الْغَدَّارِ ۔

دلدارا ۔ چشم دار چون آشتی کند ۔ از فریب ۔ جنگ دشمنان را وبرجستن بیوفا را

وَاعْلَمْ بِأَنَّ خُطُوبَهَا تَنْفَكُّ وَلَوْ ۔ طَالَ الْمَدَى وَوَنَتْ سُرَى الْأَقْدَارِ ۔ فَقَالَ لَهُ الْوَالِي

وبدان باینکه بهر آئینه کارهای بزرگ او ناگاه میگیرند اگرچه دراز شود پایان آن وسست شود رفتن اندازه گردانهای خدا ۔ پس گفت او را حاکم

ثُمَّ مَاذَا صَنَعَ هَذَا ۔ فَقَالَ أَقْدَمَ الْوَغْمَ فِي الْجَرَاءِ عَلَى أَبْيَاتِ السُّدَّ السِّيَّةِ

سپس چه کرد ۔ این جوان گفت پیش آمد بجهت ناکسے خود در پاداش تعلیم بر اشعار شش

الْأَجْزَاءِ مَحْذُوفَ مِنْهَا جُزْءَيْنِ وَنَقْصَ مِنْ أَوَّلِهَا وَزْنَيْنِ حَتَّى صَارَ النُّزُرُ

پارهٔ من پس دور کرد از ان دو پاره و کم کرد از وزنهاے او دو وزن تا آنکه گردید یک مصیبت

فِيهَا رُزْءَيْنِ فَقَالَ لَهُ بَيِّنْ مَا أَخَذَ وَمِنْ أَيْنَ قَلَدَ فَقَالَ ارْعَنِي سَمْعَكَ

دران دو مصیبت پس گفت او را بیان کن چیزیرا که گرفت واز کجا برید ۔ پس گفت بدار بمن گوش خود را

وَأَخْلِ لِلتَّفَهُّمِ عَنِّي ذِرْعَكَ حَتَّى يَتَبَيَّنَ كَيْفَ أَصَلْتُ عَلَيَّ وَتَقْدُرَ قَدْرَ

و تهی کن برای فهمیدن از من دل خود را تا آنکه پیدا شود که چگونه کشید شمشیر بر من و بشناسی اندازهٔ

اجترّ امّه الى ابيه ثم انشد وانفاسه تتصعّد نظم يا خاطب الدنيا الدنيّة انها
گناه او را بسوے من باز خواند حالانکه دوای او بالا میسر نمیشد اے خواهندهٔ دنیا سے کمینه

شرك الردى ودارمتى ما اضحكت ۞ في يومها ابكت غدا ۞ واذا اظلّ سحابها
هر آینه او دام هلاکست و خانه اسف چون خنداند ۞ در روز خود گریاند فردا ۞ چون نزدیک شود ابر او

لم ينتقع منه صدا ۞ غارتها ما تقتضي ۞ واسيرها ما يفتدى ۞ كم مزدهى بغروبها
سیراب نمیشود از تشنه ۞ تاراجهای او باخر نمیرسد ۞ وقیدی او خریده نمیشود ۞ بسیار متلبس اند بفریب او

حتى بدا متمرّدا ۞ قلبت له ظهر المجن ۞ واوغلت فيه المدى ۞ فاربا بمرك ان يمرّ
تا آنکه پیدا شد سرکش ۞ برگردانید برای او پشت سپر ۞ ودر آورد در رده را ۞ پس دریاب آنکه بگذرد

مضيّعا فيها سدا ۞ واقطع علائق حبّها ۞ وصلاتها لتق الهدا ۞ وارقب اذا
ضایع شونده در آن مهمل ۞ وقطع کن آویختگیهای محبت او را ۞ وچسبان او را تا بینی راه راست را وامیدوار باش چون

ما سلمت ۞ من كيدها حرب العدا ۞ واعلم بان خطوبها ۞ تفجا وطال المدا ۞
آشتی کند ۞ از مکر او جنگ دشمنان را ۞ ودان که هر آینه کار دشوار او ۞ دناگاه در گیرد اگرچه دراز شود پایان

فالتفت الوالي الى الغلام وقال تبارك من خرّج مارق وتلميذ سارق
پس دید حاکم بسوی جوان وگفت بالا کی باد مرترا از بیرون رفته از فرمان او ستاد دوشاگرد وزدنده

فقال الفتى بريئت من الادب وبنيته ولحقت بمن بناويه ويقوّض مبانيه
پس گفت جوان بیزارشوم از دانش وخداوندان آن وپیوندم بکسیکه دشمن میدارد او را او ویران میکند خانهاے او را

ان كانت ابياته تمّت الى علمي قبل ان الّفت نظمي وانما اتفق تواردالخواطر
اگر باشد که اشعار وبلند شده باشد بسوی دانش من پیش از انکه جمع کردم شعر خود را وچنین نیست الا اتفاق افتاد باهم فرود آمدن اندیشه

كما قد يقع الحافر على الحافر قال فكان الوالي جوّد صدق ظنّه
چنانکه سے افتد بالاے سم گفت راوی ۞ پس گویا که حاکم روا داشت راستے گفته او را

فندم على بادرة وذمه فظلّ يفكّر فيما يكشف له عن الحقائق
پس پشیمان شد بر شتابی نکوهیدن او وآغاز کرد که اندیشه نماید در چیزیکه بگشاید حجت او از حقیقت آن

وَيُمَيِّزُهُ الفَائِقُ مِنَ المَائِقِ فَلَمْ يَرَ إِلَّا أَخْذَهَا بِالمُنَاصَلَةِ وَلَزَّهَا فِي قَرَنٍ

وجد اکند بسبب آن عالم را از جاہل پس ندید مگر گرفتن ہر دو با برابری کردن و بستن ہر دو را در رسن

المُسَاجَلَةِ فَقَالَ لَهُمَا إِنْ أَرَدْتُمَا اقْتِضَاحَ العَاطِلِ وَاقْتِضَاحَ الحَقِّ مِنَ البَاطِلِ

ہمدیگر فرو نازش کردن پس گفت ہر دو را اگر خواہید شما رسوائی حق از علم و پدید اشدن راست از دروغ

فَتَرَاسَلَا فِي النَّظْمِ وَتَبَارَيَا وَتَجَارَيَا فِي جَلْبَةِ الإِجَازَةِ وَتَجَادَيَا لِيَهْلِكَ مَنْ

پس در پی ہمدیگر افتید در شعر گفتن و برابری کنید و جولان کنید در میدان تمام کردن مصراع دیگری و باہم روید تا ہلاک شود کسیکہ

هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ فَقَالَا لَهُ بِلِسَانٍ وَاحِدٍ وَ

ہلاک شود از دلیل ظاہر و زندہ ماند کسیکہ زندہ ماند از حجت ظاہر پس گفتند او را بزبان یکے و

جَوَابٍ مُتَوَارِدٍ قَدْ رَضِينَا بِسَيْرِكَ فَسِرْ بِنَا بِأَمْرِكَ فَقَالَ إِنِّي مُولَعٌ مِنَ الأَنْوَاعِ

جواب پس کید گرفتند آینده ہر اینه خوشنود شدیم بآنروی تو پس گیر ما را بفرمان خود پس گفت ہر آینه من آزمندم مر شما را

البَلَاغَةِ بِالتَّجْنِيسِ فَقَادَهُمَا كَالرَّئِيسِ فَانْظِمَا الآنَ عَشْرَةَ أَبْيَاتٍ تَلْهَجَانِ بِهَا

بلاغت باتجنیس و سے بیئم او را برائے آن بمچو مہتر پس نظم کنید اینوقت دہ اشعار کہ بافید آنرا

بِوَشْيِهِ وَتَرْصِيعِهَا بِحِلْيَةٍ وَضَمِّنَاهَا شَرْحَ حَالِي مَعَ الِفٍ بَدِيعِ الصِّفَةِ أَكْمَى

بگاہ تجنیس و بیارائید آنرا بزیور آن و بینید در آن بیان حال من با معشوق کہ نادرست صفت او گندم گون

الشَّفَةِ مَلِيحِ التَّثَنِّي كَثِيرِ التِّيهِ وَالتَّجَنِّي مُغْرًى بِتَنَاسِي العَهْدِ وَإِطَالَةِ الصَّدِّ

لب شکر خرام بسیار تکبر و گناہ جستن آزمند بفراموش کردن پیمان و دراز کردن فراق

وَإِخْلَافِ الوَعْدِ وَأَنَا لَهُ كَالعَبْدِ قَالَ فَبَرَزَ الشَّيْخُ مُجَلِّيًا وَتَلَاهُ الفَقِيهُ مُصَلِّيًا

و خلاف کردن وعدہ من مر او را و من بندہ ام گفت راوی پس برآمد پیر جالیکہ سبقت کنندہ بود پس آمد او را جوان بجالیکہ دنبال او

وَتَجَارَيَا بَيْتًا فَبَيْتًا عَلَى هٰذَا النَّسَقِ بِمَا لِي أَنْ كَمَلَ نَظْمُ الأَبْيَاتِ وَاتَّسَقَ وَهِيَ نَظْمٌ

و بیارمیدند نظم بیتی پس از بیتے بر این ترتیب تا آنکہ تمام شد بہم پیوستن اشعار و فراہم آمد و آن ابیات اینست

وَاحْوَى حَوَى رِقَّةَ ثَغْرِهِ ÷ وَعَاجَلَنِي أَلَفُ السُّهَادِ بِعَقْدِهِ ÷ تَصَدَّى لِقَتْلِي

بسیار معشوق گندم لب کہ گرد کرد بندگی مرا آبداری کلام خود و گرداشت مرا بیداری بسبب بیوفائی خود پیش آمد برای کشتن من

بِالصَّدِّ وَدِّعْ وَانْنِنِي ۞ لِفَيْضِ سِرِّهِ مُدَّ خَارَ قَلْبِي بِأَسْرِهِ ۞ أُصَدِّقُ مِنْهُ الزُّورَ حَوْ

برو گردانیدن حال آنکه تعبیه ... ۞ بهر آینه در قبضه ادیم از هنطایا جمع کرده است دل مرا از تمام آن باور میکنم او در دروغ از سبب ترس

ازْ وِرَادِهِ ۞ وَأَرْضَى اسْتِمَاعَ الْهَجْرِ خَشْيَةَ هَجْرِهِ ۞ وَاسْتَعْذَبُ التَّعْذِيبَ مِنْهُ وَ

فراق او ... و دشنودم شنیدن سخن بیهوده او را بجهت ترس جدائی او ... و شیرین میدانم عذاب کردن را از او

كُلَّمَا ۞ أَجَدَّ عَذَابِي جِدَّ بِرِّهِ ۞ تَنَاسَى ذِمَامِي وَالتَّنَاسِي مَذَمَّةٌ ۞

چون ... نومیکند عذاب من نومیشود ... دوستی نگوئی او ... فراموش کرد پیمان مرا حال آنکه فراموش کردن بدست

وَاحْفَظُ قَلْبِي وَهُوَ حَافِظُ سِرِّهِ ۞ وَأَعْجَبُ مَا فِيهِ النَّبَاهِي يُعْجِبُهُ ۞ وَأَكْبَرُهُ عَنْ

بخشم آورد او را بر حال آنکه آن نگهدارنده راز اوست ... شگفت ترین از چیزیکه در دست نازش پاینده از خود ست ... و بزرگ میدارم او را از

إِنْ أَفُهْ بِكَبِيرِهِ ۞ لَهُ مِنِّي الْمَدْحُ الَّذِي طَابَ نَشْرُهُ ۞ وَفِي مِنْهُ حَتَّى الْوَصْلِ بَعْدِ

اینکه گویا شوم به بسیار او ... مراد او را ... من ستایشی ست که خوش ست بوی خوش او ... و بره مرا از دیرپیدا دوستی ست پس از

نَشْرِهِ ۞ وَلَوْ كَانَ عَدْلًا مَا نَجَّى وَقَدْ جَنَى ۞ عَلَيَّ وَغَيْرِي يَجْتَنِي لَا شَفَّ ثَغْرُهُ ۞ وَلَوْ

باز کشادن آن و اگر بودی داد او نجستی گناه بر من ... حال آنکه خود گناه کرده است بر من و جز من ... می چیند کیدن دندان او ... و اگر

لَا شَنَّيْهِ شَنَيْتُ أَعِنَّتِي ۞ بِدَادًا إِلَى مَنْ أَجْتَلِي نُورَ بَدْرِهِ ۞ وَإِنِّي عَلَى تَصْرِيفِ

نمیبود کمیدن او میگردانیدم دوالهای خود را ... دری آنکه بسوی کسیکه بنگرم فروغ دو با ... و بهر آینه من برگردانیدن

أَمْرِي وَأَمْرِهِ ۞ أَرَى لِمُرِّ حُلْوًا فِي انْقِيَادِي لِأَمْرِهِ ۞ قَالَ فَلَمَّا أَنْشَدَهَا الْوَالِي

حال خود و حال او ... مستوی می پندارم تلخ را شیرین در فرمانبری خود بفرمان او ... گفت پس چون خواند آنرا پیش حاکم

مُتَمَاسِلَيْنِ بُهِتَ لِذَكَائِهِمَا انْتِعَادِ لَبِيبٌ وَقَالَ أَشْهَدُ بِاللَّهِ إِنَّكُمَا فَرْقَدَا

بحالیکه پس یکدیگر بودند متحیر شد سبب تیزی ذهن هر دو که برابر بودند ... گفت گواهی دهم خدا را بر این دعوی که شما هر دو روشنائی

سَمَاءٍ وَكَوْكَبَانِ فِي إِنَاءٍ وَأَنَّ هَذَا الْحَيَوَانَ يَفُوقُ فِيمَا آتَاهُ اللَّهُ وَيَسْتَغْنِي

آسمانید هستید دو جواهر در ظرفی ... و هر آینه این جوان تفوق می نماید در آنچه داده است او را خدا و بی نیاز است

بِوُجُودِهِ عَمَّنْ سِوَاهُ فَتُبْ أَيُّهَا الشَّيْخُ مِنْ اتِّهَامِهِ وَتُبْ إِلَى إِكْرَامِهِ

بتوانگری خود از کسیکه غیر اوست پس توبه کن ای پیر از تهمت کردن ... و رجوع کن بسوی نیکو داشت او

فَقَالَ الشَّيْخُ هَيْهَاتَ أَنْ تُرَاجِعَهُ مُقْتِيَ أَوْ تَعَلَّقَ بِهِ ثِقَتِي وَقَدْ بَلَوْتُ كُفْرَانَهُ

پس گفت هیهات درست نیاید که باز آید بسوی من یا آویزد باو اعتماد من بحالیکه آزمودم ناسپاسی او

لِلصَّنِيعِ وَمُنِيتُ مِنْهُ بِالْعُقُوقِ الشَّنِيعِ فَاعْتَرَضَهُ الْفَتَى وَقَالَ يَا هَذَا إِنَّ اللَّجَاجَ

مرا احسانرا و مبتلا کرده شدم از و بنافرمانی نکوهیده پس پیش آمد او را جوان و گفت ای فلان تحقیق ستیزه

شُؤْمٌ وَالْحَقُّ لُؤْمٌ وَتَحْقِيقُ الظِّنَّةِ إِثْمٌ وَاعْنَاتُ الْبَرِيءِ ظُلْمٌ وَهَبْنِي اقْتَرَفْتُ

بدست و خشم کینگی ست و باور کردن تهمت گناه است و در رنج انداختن بیگناه ستم ست و پندار مرا که کسب کردم

جَرِيرَةً أَوْ اجْتَرَحْتُ كَبِيرَةً أَمَا تَذْكُرُهُ مَا أَنْشَدَنِي فِي إِبَّانِ أُنْسِكَ

گناه و خود را یا حاصل کردم گناه بزرگ آیا یاد نداری و نمیخواندی پیش من اشعاریکه از تو بود در زمان محبت تو بمن

نَظْمُ سَامِحْ أَخَاكَ إِذَا خَلَطَ مِنْهُ الْإِصَابَةَ بِالْغَلَطِ ۞ وَتَجَافَ عَنْ تَعْنِيفِهِ

فرو گذار نشست کن برادر خود را چون در آمیزد از خود نکو گفتن را بخطا کردن و دور شو از سرزنش او

إِنْ زَاغَ يَوْمًا أَوْ قَسَطْ ۞ وَاحْفَظْ صَنِيعَكَ عِنْدَهُ ۞ شُكْرَ الصَّنِيعَةِ أَمْ غَمَطْ ۞

اگر بسوی از تو از اطاعت روزی یا بیداد کند و نگهدار احسان خود را نزد او سپاس کند احسانرا یا ناسپاس کند

وَاطِعْهُ إِنْ عَاصَى وَهُنْ ۞ لَهُ إِنْ عَزَّ وَدُنْ إِذَا شَحَطْ ۞ وَافِ الْوَفَاءَ وَلَوْ أَخَلَّ

و اطاعت کن او را اگر نافرمانی کند و نرم باش او را اگر دشوار شود و نزدیک شو باو اگر دور شود از تو و بر خود لازم گیر بجا آوردن وعده را اگرچه خلل رساند

بِمَا اشْتَرَطْتَ وَمَا شَرَطْ ۞ وَاعْلَمْ بِأَنَّكَ إِنْ طَلَبْتَ مُهَذَّبًا دُمْتَ الشَّمَطْ

بآنچه که شرط کرده و آنچه از او شرط کرده و دانا باش که اگر جویای پاک کرده شده را از عیب جستی در گذشتن را از اندازه

مَنْ ذَا الَّذِي مَا سَاءَ قَطْ ۞ وَمَنْ لَهُ الْحُسْنَى فَقَطْ ۞ أَوَمَا تَرَى الْمَحْبُوبَ مَكْرُوهَهُ

کیست آنکس که کار بد نکرده گاهی و کیست آنکه مر او را کارهای نیک همه وقت فقط و اما نمی بینی خوش و ناخوش

لَكَ فِي نَمَطٍ كَالشَّوْكِ يَبْدُو فِي الْغُصُونِ مَعَ الْجَنَى الْمُلْتَقَطْ ۞ بِحَلَاوَةِ الثَّمَرِ

پیچیده شده در طریق واحد مثل خار که پیدا میشود در شاخها با میوهٔ تازه برچیده و لذت بخش

الطَّوِيلِ لِيَشُوبَهَا نَغَصُ الشَّمَطْ ۞ وَلَوِ انْتَقَدْتَ بَنِي الزَّمَانِ وَجَدْتَ

دراز و آمیخته میشود او را ناخوش چیزی و اگر سره کنی پسران روزگار را بیابی

اکثرهم سقطا وقال فجعل الشیخ یغمض نصف عینه الصل ویملق حلقه

بیشتر از ایشان ردی بگفت راوی پس آغاز کرد پیر که می بینید زبان را بجوید زبان جنبانید مار مجرد و سے نگریست بچو نگریستن

بالذی المطل ثم قال والذی زین السماء بالشهب وانزل الماء من السحب

باز مهلت داد پس گفت سوگند به کسیکه آرایش داد آسمان را بستارگان روشن و فرود آورد آب از ابرها

مارد عنی عن الاصطلاح الا لتوقی الافتضاح فان هذا الفتی اعتاد ان

نیست گرینین من از آشتی کردن مگر برای نگهداشتن از رسوائی چرا که بتحقیق این جوان عادت گرفته است اینکه بر خود گیرد

امونه وارا عی شؤونه وقد کان الدهر یسیح فلم اکن اشیح فاما الان فالوقت

مشقت او را و نگهدارم و نیکو کنم احوال او را و هر آینه بود روزگار که میگشت بر من پس بودم که تحمل میکردم پس لیکن اینک پس هنگام

عبوس وحشوا العیش بوس حتی ان بنی هذه عارة وبیتی له ظهور به فاره

ترش روست و مهاد زندگی من تنگ است تا آنکه هر آینه جامه من این عار تیست و خانه من نزدیک نمیشود بوے موشے

قال فرق لمقالها قلب الوالی واوی لهما من غیر اللیالی وصبا

گفت راوی پس نرم شد از گفتار هر دو دل حاکم و نرم گردید برای هر دو از جهت متغیر شدن روزگار

الی اختصاصهما بالاسعاف فامر النظارة بالانصراف فقال الراوی

و گرائید بسوی خاص کردن هر دو را بر آوردن حاجت و حکم کرد بینندگان احوال را بازگشتن گفت راوی است کننده

وکنت مشوقا الی امری الشیخ لعلی اعلم علة اذا عاینت وسمه ولم یکن

و هم پیوسته بینده بسوی روی پیر کاش من در یابم دانستن او را چون بینم نشان او را و نبود

الزحام لیسفر عنه ولا یفرج لی فادنو منه فلما تفوضت الصفوف وانجابت

انبوهی مردم که کشاده او رو نمی کشاد برای من تا نزدیک شوم از و پس چون پراگنده شد صفها ے مردم و

اجفل الوقوف لوسمته فاذا هو ابو زید والفتی فتاه فعرفت حینئذ

نبود درنگ ایستادگان در یافتم او را پس ناگاه او ابو زید است و جوان پسر او است پس شناختم آنگاه

مغزاه فیما اتاه وکدت لنقض علیه لاستعرف الیه فزجرنی

مراد او را در آنچه آمد آنرا و نزدیک بود که بپریم بر و تا شناسانم خود را بسوے او پس منع کرد مرا

بِإِيمَاضِ طَرْفِهِ فَاسْتَوْقَفَنِي بِإِيمَاءِ كَفِّهِ فَلَزِمْتُ مَوْقِفِي فَأَخَّرْتُ مَنْصَّتِي
باشارهٔ پنهانی چشم خود و بازداشت مرا باشارت دست خود پس لازم گرفتم جای خود را و درنگ کردم بر گشتن خود را

فَقَالَ الْوَالِي مَا مَرَامُكَ وَكَمْ سَبَبٍ مُنَامُكَ فَابْتَدَرَهُ الشَّيْخُ وَقَالَ إِنَّهُ
پس گفت حاکم چیست مطلب تو و کدام سبب است ایستادن تو پس بشتافت بسوی او پیر و گفت هر آینه او

أَنِيسِي وَصَاحِبُ مَلْبُوسِي فَتَسَمَّحَ حِينَئِذٍ بِتَأْنِيسِي وَرَخَّصَ فِي جُلُوسِي
دوست و همدم منست و خداوند جامهٔ عاریتی من پس آنگاه گردانگاه با نیکی گرفتن من و رخصت داد در نشستن من با

فَأَفَاضَ عَلَيْهِمَا خِلْعَتَيْنِ وَوَصَلَهُمَا بِنِصَابٍ مِنَ الْعَيْنِ وَاسْتَعْهَدَهُمَا
زیبایی بر هر دو دو خلعت و داد هر دو را بمقدار سیمین از زر و پیمان گرفت از هر دو

أَنْ يَتَعَاشَرَا بِالْمَعْرُوفِ إِلَى أَظْلَالِ الْيَوْمِ الْمَخُوفِ فَنَهَضَا مِنْ نَادِيهِ
اینکه با هم زندگی کنند با احسان و محبت تا نزدیک شدن او نزدیک مرگ پس برخاستند هر دو از مجلس او

مُشَيِّعِينَ بِشُكْرِ أَيَادِيهِ وَتَبِعَتْهُمَا الْأَعِنَّةُ مَثْوَاهُمَا وَالتَّزَوُّدُ مِنْ نَجْوَاهُمَا
بحالیکه بلند کنندهٔ آواز بودند بسپاس نعمتهای او و پس رفتم هر دو را تا بنشاسم جای باش هر دو توشه گیرم از راز آن هر دو

فَلَمَّا أَجْرَنَا حَيَّ الْوَالِي وَأَفْضَيْنَا إِلَى الْفَضَاءِ الْخَالِي أَدْرَكَنِي أَحَدُ جُلَّاوِزَتِهِ
پس چون قطع کردیم زمان خالص حاکم را و رسیدیم بسوی میدان تهی دریافت مرا یکے از پیادگان او

فَهَيَّبَنِي إِلَى حَوْزَتِهِ فَقُلْتُ لِأَبِي زَيْدٍ مَا أَظُنُّهُ اسْتَدْعَانِي إِلَّا لِيَسْتَخْبِرَنِي
بحالیکه خواننده بود مرا طرف ناحیهٔ او پس گفتم ابی زید را گمان نمی برم او را که خواست حضور مرا مگر برای اینکه خبر پرسد از من

فَمَاذَا أَقُولُ وَفِي أَيِّ وَادٍ مَعَهُ أَجُولُ فَقَالَ بَيِّنْ لَهُ عَمَاوَةَ قَلْبِهِ وَتَعَالَ بِي
پس چه جواب گویم و در کدام میدان با او جولان کنم پس گفت بیان کن او را نادانی دل او و بازی کردن من

بِلَيْهِ لِيَعْلَمَ أَنَّ رِيحَهُ لَاقَتْ أَعْصَارًا وَجَدَّلَهُ صَادَفَتْ تَيَّارًا فَقُلْتُ
با فرزند او تا بداند که تحقیق باد او پیچید گرد باد را و بزمین زد او دریافت دریا را پس گفتم

أَخَافُ أَنْ يَثْقُلَ غَضَبُهُ فَلَيْفُكَّ لَهَبُهُ أَوْ يَسْتَشْرِيَ طَيْشُهُ فَلْيَسْرِيَ
می ترسم اینکه ازدحام شود خشم او پس بسوزاند ترا شعلهٔ او یا از حد گذرد بیکے خرد او پس سرایت کند

إليك بطشته فقال إني أرحل الآن إلى الرهى وأن يلتقي سهيل والسها

بسوی نوخشم او پس گفت من کوچ میکنم این وقت بسوی ملک رها و کجا جمع مے شود سهیل و سها

فلما حضرت الوالي وقد خلا مجلسه والجلي تعبسه أخذ يصف أبا زيد

پس چون حاضر شدم نزد حاکم حالیکه تهی بود مجلس او و دور شده ترشروئی او آغاز کرد می نمود با زید را و

وفضله ويذم الدهر الخؤون له ثم قال أنشدتك الله ألست الذي

وکمال او را و مذمت میکرد زمانه را که خیانت کننده برای اوست باز گفت سوگند میدهم ترا بخدا آیا نیستی کسیکه

أعاره الدست فقلت والذي أجلسك هذا الدست ما أنا بصاحب

بعاریت داد او را لباس پس گفتم قسم بخدائیکه فرا نشاند ترا بر این مسند نیستم من خداوند

ذلك الدست بل أنت الذي تم عليه الدست فازورت مقلتاه واحمرت

این جامه بلکه تو کسے هستی که تمام شد بر او مکر و حیله پس کج گشت هر دو چشم او و سرخ شد

وجنتاه وقال فالله ما أعجزني قط فضح مريب ولا تكشيف معيب

هر دو رخسار او و گفت قسم بخدا که وا نمانده مکر مرا گاهی رسوا کردن دروغ ساز و نه آشکار کردن عیب دیده

ولكن ما سمعت بأن شيخا دلس بعد ما تطلس وتقلس فيهذا تم لك الخبث

ولیکن نشنیدم بایکه هرآینه پیر مکر نمود پس از آنکه ملبس شد بلباس مکر و پشمینه پس باین سبب تمام شد ترا خبث و ایکه فریب داد

فقال وما كنية ذلك القريد فقلت يكنى بأبي زيد فقال إنه بأبي كيد

پس گفت و چیست کنیت آن بوزنه پس گفتم کنیت کرده شده با بوزید گفت هرآینه او با بی کید کنیت کرده شود

لا يليق منه بأبي زيد افتدري أين سكع ذاك اللكع فقلت أشفق منك

لائق تر است از آنکه با بی زید کنیت کرده شود آیا میدانی کجا رفت آن لئیم پس گفتم ترسید از تو سبب

ليتعدى طوره فظعن عن بغداد من فوره فقال لا قرب الله له نوى ولا كلاءه

درگذشتن حد و اندازه خود را پس رفت از بغداد همین ساعت پس گفت نزدیک نگرداند خدا مر او را دوری و نگاهداری او را

أين ثوى فما زال يقول أشد من نكرة ولا ذقت أمر من مكره ولولا

هر کجا که قیام کند پس پیوسته میگفت سخت تر از زیرکی او و نچشیدم تلخ تر

از فریب او و اگر نبود

حُرمةَ أدبِهِ لأوغلتُ في طلبِهِ إلى أن يقعَ في يدي فأوقعَ به بنكالي لا كرهتُ أن تشيعَ

بزرگی علم او تحسین مبالغه میکردم در حسن ادب او تا آنگاه افتاد پس هلاک کرده میشد بدرستیکه من هر آینه کرده بودم اینکه شائع

فعلتُهُ بمدينةِ السلامِ فاقتضى بين الأنامِ وتخبطَ مكانتي عندَ الإمامِ

کار بداد در بغداد پس رسوا شوم میان خلق و ناچیز گردد پایگاه من نزد خلیفه

واصيرَ ضحكةً للخاصِّ والعامِّ فعاهدني على أن لا أفوهَ

و شوم آنکه خندند بردی خاص و عام پس پیمان کرد با من بر اینکه سخن نگویم

بما اعتمدَ ما دمتُ حلالاً بهذا البلدِ فقال الحارثُ بنُ همامٍ

بچیزیکه قصد کرد او را زید تا زمانیکه تو مقیم هستی درین شهر گفت حارث پسر همام

فعاهدتُه معاهدةً من لا يتأوَّلُ ووفيتُ له كما وفى السَّمَوْألُ

پس پیمان کردم او را پیمان کردن کسیکه نگرداند کلام را و وفا کردم مر او را چنانکه نمود سموأل

المقامة الرابعة والعشرون القطيعية على الحارث

مقامهٔ بیست و چهارم مشهور بقطیعیه حکایت کرد حارث

بن همام قال عاشرتُ بقطيعةِ الربيعِ في إبانِ الربيعِ فتيةً وجوهُهم أبلجُ

پسر همام گفت باهم آمیزش و زندگانی کردم در قطیعه ربیع در هنگام فصل بهار با جوانانیکه روهای ایشان روشنتر بود

من أنوارِهِ وأخلاقُهم أبهجُ من أزهارِهِ وألفاظُهم أرقُّ من نسيمِ أسحارِهِ

از شگوفهای او و خوهای ایشان خوشتر بود از شگوفهای او و سخنهای ایشان نرم تر بود از باد سحرهای او

فاجتليتُ منهم ما يُزري على الربيعِ الزاهرِ ويُغني عن رنَّاتِ

پس دیدم از ایشان آنچه عیب میگرفت بر فصل بهار خرم او بی نیاز میکرد از آوازهای

المزاهرِ وكنَّا تقاسمنا على حفظِ الودادِ وخطرِ الاستبدادِ

سازهای عود و بودیم که هم سوگند بودیم بر نگهداشتن دوستی و حرام کردن بگانه بودن در کارها

وأن لا ينفردَ أحدُنا بالتِّلادِ ولا يستأثرَ ولو يَسَرَ زادٌ فاجتمعنا في يومٍ سحابتُهُ

و اینکه یگانه نشود یکی از ما بمنفعت گرفتن و اختیار نکند اگرچه اندک باشد پس اتفاق کردیم در روز زیکه ابر او

دجنه وقد حسنه وحكم بالاصطباح مرنه على ان نلتهي بالخروج الى بعض
ابر او و از زدن بود خوبی او و فرمان داد بشراب خوردن ابرهای سفید او بریکه بازی کنیم با بیرون آمدن بسوے پاره
المروج لتسرح النواظر في النواضر ونصقل الخواطر بنسيم المواطر فبرزنا
از مرغزار ها تا بچراییم چشمان را بالای سبزه زار ها و صاف کنیم ذهنها را بدین ابرهای بارنده پس بیرون آمدیم
ونحن كالشهور عدة وكندماني جذيمة مودة الى حديقة اخذت
درحالیکه باشل ؛ همابودیم ازروی شمار و همچو همشین جذیمه ازروی دوستی بسوے باغیکه گرفته بود
زخرفها وازينت وتنوعت اذاهيرها وتلونت ومعنا الكميت
آرایش خود را و آراسته بود گوناگون بود شکوفهاے آن و رنگارنگ بود و با ما شراب
الشموس والسقاة الشموس والشادي الذي يطرب السامع ويكبته ويقري
تند و تیز بود و ساقیان مثل آفتابها و مرانیده که طرب و شادی آرد شنونده را و بازی آرد او را و ضیافت کند
كل سمع ما يشتهيه فلما اطمأن بنا الجلوس ودارت علينا الكؤوس
هر گوش را آنچه خواهش نماید پس چون آرمید با نشستن و گردیدند بر ما پیالهاے شراب
وغل علينا ذو مر عليه طمر فتجهمناه تجهم الغيد الشيب ووجدنا صفو
در آمد بر ما لیری که بر و جامه کهنه بود و پس ناپسند داشتیم او را چون ناپسند داشتن زنان خوبرو مردان پیر را و یافتم صفاے
يومنا قد شيب الا انه سلم تسليم اولي الفهم وجلس يفض لطائم النثر
روز خود را که آمیخته شده بود بتیرگی مگر هر آینه او سلام گفت چو سلام گفتن خداوندان فهم و نشست بحالیکه می شکست طبلهای کلام غیر منظوم
والنظم ونحن ننزوي من انيس ساطه ونتنبي لطي بساطه الى ان غنى
منظوم و منظوم را و ما میکوشیدیم از گشادی او و پیش می آمدیم برای پیچیدن گستردنی او تا آنکه سرائید
شادينا المغرب ومغردنا المطرب نظم الام سعاد لا تصلين حبلي
سرود گوینده ما که غریب آرنده سود بود و آواز کننده ما که طرب آرنده بود تا کی ای سعاد پیوندی مهد و صال مرا
ولاتاوين لي مما الاقي صبرت عليك حتى عيل صبري وما
و رحم نکنی از انچه من میچشم در فراق ؛ شکیبائی نمودم بر فراق تا آنکه مغلوب شد شکیب من و

وكادت تبلغ الروح التراقي ٭ وها أنا قد عزمت على انتصاف ٭ أسابقي

قریب است برسد جان بدو استخوان بلج برسینه ٭ وآگاه باش کہ من ہر آینہ آہنگ کردم بر طلب داد ٭ بنوشانم

فيه خلي ما يسابقي ٭ فإن وصلاً الذ به فوصل ٭ وإن صرماً فصرم

دران دوست خود را آنچہ می نوشاند پس اگر از وصل باشد لذت پس آن وصل است ٭ واگر فراق باشد پس فراق ست

كالطلاق ٭ قال الحارث بن همام فاستفهما العيابث بالمثاني لم نصب

آنچو طلاق ٭ گفت حارث پسر ہمام پرسیدم بازی کنندہ را با بربط چرا نصب خواند

الوصل الأول ودفع الثاني فاستمر بتربة أبويه لقد نطق بما اختاره سيبويه

وصل اول را ٭ ورفع خواند دوم پس سر گنجور بخاک پدر و مادر خود ہر آینہ گویا شد بچیزیکہ اختیار کرد آنرا سیبویہ

فتشعبت حينئذ آراء الجمع في تجويز النصب والرفع فقالت فرقة

پس متفرق شد آنگاہ فکرہائے گروہ مردم در جائز داشتن نصب و رفع پس گفت پارہ

رفعهما الصواب وقالت طائفة لا يجوز فيهما إلا الانتصاب واستبهم

رفع ہر دو نیکوست وگفت گروہے جائز نیست در ہر دو مگر نصب خواندن و بند شد

على آخرين الجواب واستعر بينهم الاصطخاب وذلك الشيخ الواغل

بر دیگران پاسخ وافروختہ شد میان آن جماعت خلاف کردن واین پیر درآمیزندہ ظاہر میگردد

يبدي ابتسام ذي معرفة وإن لم يفه ببنت شفة حتى إذا سكنت الزمجر وصمت

تبسم خداوند شناسائی اگرگفتہ بود سخنے تا آنکہ چون آرام گرفت آوازہا وخاموش شد

المزجور والزاجر قال يا قوم أنا أنبئكم بتأويله وأميز صحيح القول من عليله

مغلوب وغالب گفت شیخ ای گروہ من بیاگاہم شمارا بتفسیر آن وجدا میکنم راست قول را از ضعیف آن

إنه يجوز رفع الوصلين ونصبهما والمغايرة في الإعراب بينهما وذلكم

ہر آینہ شان اینست کہ تحقیق جائز باشد رفع ہر دو وصل ونصب ہر دو جائز ست اختلاف در اعراب میان ہر دو واین کلام

بحسب اختلاف الإضمار وتقدير المحذوف في هذا المضمار قال ففرط

بحسب تجویزات موافق اختلاف پوشیدہ آوردن عامل ست ومقدر کردن محذوف درین کلام ست گفت راوی پس سبقت کرد

مِنَ الجَمَاعَةِ فِرَاطٌ فِي عِمَارَتِهِ وَفَارِطٌ فِي مُبَارَتِهِ فَقَالَ أَمَّا إِذَا دَعَوْتُمْ نِزَالٌ

از گروه تجاوز از حد در شیرهٔ او وزه دی کردن لیوی معارضهٔ او پس گفت شیخ لیکن چون خواندید مرا که فرود آ

وَنَابَذْتُمْ لِلنِّضَالِ فَمَا كَلِمَةٌ هِيَ إِنْ سُئِلْتُمْ حَرْفٌ مَحْبُوبٌ أَوِ اسْمٌ لِمَا

برای جنگ و آماده شدید برای باهم تیر اندازی پس چیست کلمه اگر آن اگر خواهید حرفیست دوست داشته شده یا نام ست برآ چیزیکه

فِيهِ حَرْفٌ حُلْوٌ أَوْ أَيُّ اسْمٍ يَتَرَدَّدُ بَيْنَ فَرْدٍ حَازِمٍ وَجَمْعٍ مُلَازِمٍ وَأَيُّ هَاءٍ

در دهانهٔ شیر دارست و کدام نام میگردد میان واحد فراهم آرنده و جمع پیوسته بیکدیگر باشنده و کدام های

إِذَا الْتَحَفَتْ أَمَاطَتِ الثِّقْلَ وَاطَّلَقَتِ الْمُعْتَقَلَ وَأَيْنَ تَدْخُلُ السِّينُ

که چون پوشند دور کنند گرانی را و رها نیستهٔ شده را و کجا داخل میشود سین

فَتَعْزِلُ الْعَامِلَ مِنْ غَيْرِ لَنْ تُجَامِلَ وَمَا مَنْصُوبٌ أَبَدًا عَلَى الظَّرْفِ

پس بیکار میکند عامل را بی آنکه نیکوئی کند و چیست منصوب همواره بر ظرف

لَا يَخْفِضُهُ سِوَى حَرْفٍ أَيُّ مُضَافٍ أَحَلُّ مِنْ عُرِيِّ الْإِضَافَةِ بِعُرْوَةٍ

جز نکند او را بجز حرف و کدام مضافست که محتاج باشد از اسباب اضافت بیک سبب

وَاخْتَلَفَ حُكْمُهُ بَيْنَ مَسَاءٍ وَغُدْوَةٍ وَمَا الْعَامِلُ الَّذِي يَتَّصِلُ أَجْرُهُ بِأَوَّلِهِ

و مختلف باشد حکم او میانهٔ مساء و غدوه و چیست عاملیکه پیوسته باشد پسین او بپیشین او

وَيَعْمَلُ مَعْكُوسُهُ مِثْلَ عَمَلِهِ وَأَيُّ عَامِلٍ رَبُّهُ أَرْجَبُ مِنْهُ ذِكْرًا وَأَعْظَمُ مَكْرُمَةً

و عمل کند وارگون او مانند عمل او و کدام عامل ست که نائب او فراخ ترست ازو در ذکر و بزرگوارتر ازو در مکرمت

وَأَكْثَرُ لِلَّهِ تَعَالَى ذِكْرًا وَفِي أَيِّ مَوْطِنٍ يَلْتَبِسُ الذُّكْرَانُ بِمَرَاتِعِ النِّسْوَانِ

و بیشتر ست برای خدای بزرگ ازو در یاد و در کدام جائے پوشند مردان بر مرتعهای زنان را

وَتَبْرُزُ رَبَّاتُ الْحِجَالِ بِعَمَائِمِ الرِّجَالِ وَأَيْنَ يَجِبُ حِفْظُ الْمَرَاتِبِ عَلَى الْمَضْرُوبِ

و بیرون آیند خداوندان خانهها عروسی بدستار ای مردان و کجا واجب ست نگاهداشتن مراتبها بر مضروب

وَالضَّارِبِ وَمَا اسْمٌ لَا يُفْهَمُ إِلَّا بِاسْتِضَافَةِ كَلِمَتَيْنِ أَوِ الِاقْتِضَاءِ مِنْهُ عَلَى

و فاعل و کدام اسم ست که فهمیده نمیشود مگر باضافت گرفتن دو کلمه یا کم کردن ازو بر

حَرْفَيْنِ وَفِي وَضْعِهِ الْأَوَّلِ لِلِالْتِزَامِ وَفِي الثَّانِي الزَامٌ وَأَيُّ وَصْفٍ إِذَا أُرْدِفَ

دو حرف و در وضع پیش اول لازم گرفتن ست و در دوم لازم کردن بکرا می صفت ست کہ چون پس کردہ شود

بِالنُّونِ نَقَصَ صَاحِبُهُ فِي الْعُيُونِ وَقَوِيَ مَعَ الدُّونِ وَخَرَجَ مِنَ الزُّبُونِ وَتَعَرَّضَ

با نون کم شود صاحب ان اسم در چشمہا وقیمت کردہ شود با مرد کم و حقیر و فاہر شود نادان و پیش آید

لِلْهُونِ فَهَذِهِ اثْنَا عَشَرَةَ مَسْئَلَةً وَفْقَ عَدَدِكُمْ مُحَرِّرَةً لَدَيْكُمْ مُوَلَّدَةً مِنْكُمْ فَهَاتُوا نِدَّنَا

مرخواری را پس این دوازدہ سوال اند موافق شمار شما و مقدار خصومت شما اگر افزون شوید بخصومت زیادہ شوم

وَإِنْ عَدِمْتُمْ عُدْنَا (قَالَ الْمُخْبِرُ بِهَذِهِ الْحِكَايَةِ) فَوَرَدَ عَلَيْنَا مِنْ أَحَاجِيهِ

در سوال و اگر بازگردید باز گردیم گفت خبر دہندہ باین نقل پس فرود آمد بر ما از چیستانہاے او

اللَّاتِي هَالَتْ لَمَّا أَنْهَالَتْ وَحَارَتْ لَهَا الْأَلْبَابُ وَحَالَتْ فَلَمَّا أَعْجَزَنَا الْعَوْمُ

کہ ترسانید چو ریختہ شد انچہ سرگشتہ شد بدان عقلہا و برگردید پس چون عاجز کرد ما را شنا کردن

فِي بَحْرِهِ وَاسْتَسْلَمْنَا ثَمَّ أَثْمَنَّا لِسِحْرِهِ وَعَدَلْنَا مِنَ اسْتِنْقَالِ الرَّوِيَّةِ لَهُ إِلَى

در دریاے او و گردن نہادند تعویذہاے ما مر جادوی او را و برگشتیم از گران داشتن دیدار او بسوے

اسْتِنْزَالِ الرِّوَايَةِ عَنْهُ وَمَنَّ بَنِي الْتَّأَثُّمِ بِهِ إِلَى ابْتِغَاءِ التَّعَلُّمِ مِنْهُ فَقَالَ فَالَّذِي

طلب کردن و آموختن روایت از وی و از ستم شدہ آمدن با و بسوی خواہش آموختن از وی پس گفت سوگند مجد ایکہ

نَزَّلَ النَّحْوَ فِي الْكَلَامِ مَنْزِلَةَ الْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ وَحَجَبَ مَطَالِعَهُ عَنْ بَصَائِرِ الطُّغَامِ

فرود آورد علم نحو را در کلام مانند نمک در خوردنی و پوشانید روہاے او را از بینائیہاے فرومایگان

لَا أَنْلَتْكُمْ مَرَامًا وَلَا شَفَيْتُ لَكُمْ غَرَامًا أَوْ تُخَوِّلُنِي كُلَّ يَدٍ وَيَخْتَصُّنِي كُلُّ صِنْفٍ بِيَدٍ

نمیدہم شما را مراد و شفا نمیدہم شما را از شیفتگی تا آنکہ بہ بخشند مرا ہر دستی و خاص کند مرا ہر یک شخص از شما بعضو

فَلَمْ يَبْقَ فِي الْجَمَاعَةِ إِلَّا مَنْ تَحَنَّكَ بِحِكْمَتِهِ وَنَبَذَ إِلَيْهِ خُبَاةُ تُخَمَتِهِ فَلَمَّا حَصَلَ

پس باقی نماند در جماعت مگر کسیکہ گردید مرحکم او را و انداخت بسوی او پنہانی آستین خود پس چون

تَحْتَ وِكَائِهِ أَضْرَمَ شُعْلَةَ ذَكَائِهِ وَكَشَفَ حِينَئِذٍ مِنْ أَسْرَارِ الْعَازَهْ

حاصل کرد او را در زیر سربند خود افروخت شعلہ تیزی ذہن خود و کشاد از اسرار بازی چیستان ہاے خود

وبدا لنا من إيجانه ما جلاه صدأ الأذهان وجلى مطلعه بدور البرهان فهمنا

واز فرو باد های جرکردن خود چیزے کہ دور کند آسیب زنگ ذہن ہا را و روشن کرد جای برآمدن خود بفروغ دلیل پس سرگشتہ شدیم

حين فهمنا وعجبنا إذ أجبنا وندي منا على مائدة منا فأخذنا نعتذر إليه

بے ہنگام میکہ فہمیدیم و در شگفت افتادیم وقتیکہ جواب دادہ شدیم و خجل شدیم و چیزے کہ پیدا را پس آغاز کردیم کہ عذری آوردیم بسوے او

اعتذار الآكياس ويعرض عليه ارتضاع الكاس فقال ما رب لا حفا ولا

ہمچو عذر آوردن زیرکان و پیش می کردیم بروے نوشیدن پیالہ را پس گفت حاجت ست نہ مہربانے

ومشرب لم يبق له سميدع حلاوة فاطلنا مراودته وقالينا معاودته

و جای آشامیدن باقی نماند مر او را نزد من شیرینی پس دراز کردیم مر خواستن او را و پیاپی خواستیم بازگشتن او را

فشمخ بأنفه صلفا وناى بجانبه انفا واشتد نظم نفاني الشيب عما فيه فراحي

پستر بلند داشت بینی خود را از لاف زنی و دور کرد کنارہ روی خود را از خشک داشتن و خواہانبود مرا پیری از آنچہ دران شادیہای من است

فكيف أجمع بين الراح والراح وهل يجود أصطباحي من معتقة وقد أنار

پس چگونہ فراہم آرم میانہ می و کفہاے دست و آیا رواباشد صبوحی من از شراب و حال آنکہ روشن کرد

مشيب الرأس اصباحي ألا ليت لا حاسر تي الخمر ما علقت روحي بجسمي و

پیرے سر با مداد مرا سوگند خورم نیابرد مرا شراب تا زمانیکہ آویخته است جان من با جسم من و

الفاظي بافصاحي ولا اكتسبت لي بكاسات السلاف يد ولا اجلت قداحي

کلام من با بیان کردن و نہ پیوست مرا با جامہاے شراب دستی و نہ برگردانم تیرہای قمار خود را

باين اقداحي ولا عرفت الى صرف مشعشعة همي ولا رحت مرتاحا

میانہ کہ سہای شراب و نگردانیدہ بسوی بے آب آمیختہ آہنگ خود و نہ روم شادان

الى داحي ولا نظمت على مشمولة ابدا شملي ولا اخترت ندمانا

بسوی خراب و نہ جمع آورم بر شراب ہموارہ پریشانی خود را و نہ گزینم ہمنشین

سوى الصباح وما المشيب مراحي حين خط على راسي فابغضه من

بجز بہ شیار و نابود کرد پیری خرمی مرا ہنگامیکہ زشت بر سر من پس چہ دشمن ست

كَاتِبُ مَاحٍ + وَلَاحَ يَلُحُّ عَلَى جَرْيِ الْعِنَانِ إِلَى + مُلَمَّعٍ صَبَّحَا لَهُ مِنْ لَائِحٍ لَاحِ

نویسنده ناپدید کننده سرود، و پیدا مدار حالیکه کوشش میکند بر کشیدن من عنان را بسوی، او دوانیدن پس ها کی با و مراد ما از پدید آینده ملازمت کند

وَلَوْ هَوَتْ دَوْدِي شَائِبٌ لَخَبَا + بَيْنَ الْمَصَابِيحِ مِنْ غَسَّانَ مِصْبَاحِي + قَوْمٌ

و اگر بازی کنم بحالیکه جانب سرین سفید رشته سرآینه فرو میرد + در میان چراغان از قبیله غسان چراغ من + مردمانی هستند

سَجَايَاهُمْ تُوَقِّرُ ضَيْفَهُمْ + وَالشَّيْبُ ضَيْفٌ لَهُ التَّوْقِيرُ يَا صَاحِ + ثُمَّ إِنَّهُ

که خویهای ایشان بزرگداشتن مهمان خود است + و پیری مهمانی ست که را و است بزرگداشتن ای یار من + باز بهر آنیه او

نَسَابَ انْسِيَابَ الْأَيِّمِ وَاجْفَلَ إِجْفَالَ الْغَيْمِ فَعَلِمْتُ أَنَّهُ سِرَاجُ سَرُوجٍ

رفت بچو رفتن مار و زودی کرد بچو زودی کردن ابر پس دانستم بهر آینده او چراغ سروج ست

وَبَدَا لِلْأَدَبِ الَّذِي يَجْتَابُ الْبُرُوحَ وَكَانَ قُصَارَانَا التَّحَرُّقُ لِبُعْدِهِ

و ماه کامل علمی که قطع میکند بر جها را دبود نهایت کار ما سوختن از دور ی او

وَالتَّفَرُّقُ مِنْ بَعْدِهِ تَفْسِيرُ مَا أَوْدَعَتْ هٰذِهِ الْمَقَامَةُ مِنَ النُّكَتِ

و پراگنده شدن از پس او بیان چیزی که سپرده شد این مقامه از باریکیها ی

الْعَرَبِيَّةِ وَالْأَحَاجِي النَّحْوِيَّةِ أَمَّا صَدْرُ الْبَيْتِ الْأَخِيرِ مِنَ الْأَغْنِيَّةِ

عربیه و چیستانهای نحویه لیکن آغاز شعر پسین از سرود

الَّذِي هُوَ فَإِنْ وَصْلَا الَّذِ بِهِ فَوَصْلٌ فَإِنَّهُ نَظِيرُ قَوْلِهِمُ الْمَرْءُ مَجْزِيٌّ

که آن این مصراعست فان وصل الذ به فوصل پس هر آینه آن مانند قول ایشانست مرد پاداش داده می شود

بِعَمَلِهِ إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا فَشَرٌّ وَهٰذِهِ الْمَسْأَلَةُ أَوْدَعَهَا سِيبَوَيْهِ كِتَابَهُ

بکار خود اگر نیک باشد نیک ست و اگر بد بد پس این مسئله سپرده است آنرا سیبویه بکتاب خود

وَجَوَّزَ فِيهَا أَرْبَعَةَ أَوْجُهٍ مِنَ الْإِعْرَابِ أَحَدُهَا وَهُوَ أَجْوَدُهَا أَنْ تَنْصِبَ

در روا داشته است در آن چار صورت از اعراب یکی از ان و آن بهترین هر چهار ست اینکه نصب دهی

خَيْرَ الْأَوَّلِ وَتَرْفَعَ الثَّانِيَ وَيَكُونُ تَقْدِيرُهُ إِنْ كَانَ عَمَلُهُ خَيْرًا فَجَزَاؤُهُ

خیر اول را و رفع دهی خیر دوم را و باشد تقدیر آن قول اگر باشد کار او نیکو پس پاداش او

خَيْرٌ وَإِنْ كَانَ عَمَلُهُ شَرًّا فَجَزَاؤُهُ شَرٌّ فَتَنْصِبُ الْأَوَّلَ عَلَى أَنَّهُ خَبَرُ كَانَ وَتَرْفَعُ

نیکوست واگر باشد کار او بدپس پاداش او بدست پس نصب دہی اول را برانیکہ ہرآینہ او خبر کانست ورفع دہی

الثَّانِيَ عَلَى أَنَّهُ خَبَرُ مُبْتَدَأٍ مَحْذُوفٍ وَقَدْ حَذَفْتَ فِي هٰذَا الْوَجْهِ كَانَ وَ

دوم را برانیکہ ہرآئینہ او خبر مبتدای محذوف ست وتحقیق حذف میکنی درین صورت لفظ کان و

اسْمَهَا الَّذِي لَا لَهُ حَرْفِ الشَّرْطِ الَّذِي هُوَ إِنْ عَلَى تَقْدِيرِهَا وَحَذَفْتَ أَيْضًا

اسم او را سبب دلالت حرف شرط کہ آن باشد بر تقدیر ہر دو حذف میکنی نیز

الْمُبْتَدَأَ الَّذِي لَا لَهُ الْفَاءُ الَّتِي هِيَ جَوَابُ الشَّرْطِ عَلَيْهِ لِأَنَّهُ كَثِيرًا مَا يَقَعُ بَعْدَهَا

مبتدا را بجہت دلالت فائیکہ آن جواب شرط ست بردی چرا کہ آن مبتدا بیشتر واقع می شود بعد آن

وَالْوَجْهُ الثَّانِي أَنْ تَنْصِبَهُمَا جَمِيعًا وَيَكُونُ تَقْدِيرُ الْكَلَامِ إِنْ كَانَ عَمَلُهُ خَيْرًا

وجہ دوم انیکہ نصب دہی ہر دو را ہمہ وباشد تقدیر کلام چنین اگر باشد کار او نیک

فَهُوَ يَجْزِي خَيْرًا وَإِنْ كَانَ عَمَلُهُ شَرًّا فَهُوَ يَجْزِي شَرًّا فَتَنْصِبُ الثَّانِيَ بِانْتِصَابِ

پس او پاداش داده شود نیک واگر باشد کار او بد پس او پاداش داده شود بد پس نصب دہی دوم را بچو نصب دادن

الْمَفْعُولِ بِهِ وَالْوَجْهُ الثَّالِثُ أَنْ تَرْفَعَهُمَا جَمِيعًا وَيَكُونُ تَقْدِيرُ الْكَلَامِ إِنْ كَانَ

مفعول بہ وجہ سوم انیکہ رفع دہی ہر دو را ہمہ وباشد تقدیر کلام چنین اگر باشد

فِي عَمَلِهِ خَيْرًا فَجَزَاؤُهُ خَيْرٌ فَيَرْتَفِعُ خَيْرٌ الْأَوَّلُ عَلَى أَنَّهُ اسْمُ كَانَ وَيَرْتَفِعُ خَبَرُهَا

در کار او نکوئی پس پاداش او نیکست پس مرفوع بود خبر اول برانیکہ ہرآینہ او اسم کانست مرفوع بود خبر

الثَّانِي عَلَى مَا تَبَيَّنَ فِي شَرْحِ الْوَجْهِ الْأَوَّلِ وَقَدْ يَجُوزُ أَنْ يَرْتَفِعَ خَيْرُ الْأَوَّلِ

دوم بر چیزیکہ ظاہر شد در بیان وجہ اول وگاہ روا باشد انیکہ مرفوع باشد خبر اول

عَلَى أَنَّهُ فَاعِلُ كَانَ وَيَجْعَلُ كَانَ الْمُقَدَّرَةُ هُهُنَا هِيَ التَّامَّةُ الَّتِي تَأْتِي

برانیکہ ہرآئینہ او فاعل کان باشد وگردانیدہ شود کان تقدیر آورده در نجا آن تامہ کہ سے آید

بِمَعْنَى حَدَثَ وَوَقَعَ فَلَا تَحْتَاجُ إِلَى خَبَرٍ كَقَوْلِهِ تَعَالَى وَإِنْ كَانَ

در معنی لفظ حدث ووقع پس حاجت نیاشد بسوی خبر مثل قول اللہ تعالے واگر ظاہر شود

ذُو عُسْرَةٍ وَيَكُونُ تَقْدِيرُ الْكَلَامِ إِنْ كَانَ خَيْرٌ فَجَزَاؤُهُ خَيْرٌ أَيْ إِنْ وَقَعَ خَيْرٌ

خداوند تنگی و باشد تقدیر سخن اگر ظاهر گردد نیک پس پاداشش او نیک ست ای اگر واقع شود نیک

وَالْوَجْهُ الرَّابِعُ وَهُوَ أَضْعَفُهَا أَنْ تَرْفَعَ الْأَوَّلَ عَلَى مَا تَقَدَّمَ مِنْ حُكْمِهِ فِي

وجه چهارم و آن سست ترین آنها ست اینکه رفع دهی اول را بر وجیکه گذشت بیان او در

الْوَجْهِ الثَّالِثِ وَتَنْصِبُ الثَّانِيَ عَلَى مَا تَبَيَّنَ ذِكْرُهُ فِي الْوَجْهِ الثَّانِي وَيَكُونُ

وجه سوم و نصب دهی دوم را بر طریقیکه ظاهر شد بیان او در وجه دوم و باشد

التَّقْدِيرُ إِنْ كَانَ فِي عَمَلِهِ خَيْرٌ فَهُوَ يَجْزِي خَيْرًا وَمَا أَحْسَبُ هَذَا التَّفْسِيرَ

تقدیر اگر باشد در کار او نیکے پس او پاداش داده شود از نیکے و بر طبق این تفسیر

وَالْمُقَدَّرَاتِ الْمَحْذُوفَاتِ فِيهِ يَجْرِي إِعْرَابُ الْبَيْتِ الَّذِي نُبِّهْتُ بِهِ وَمِمَّا يَنْتَظِمُ

و تقدیر کردہا کہ حذف کردہ شدہ در و جاری شود اعراب شعریکہ سرائیدہ می شد بآن و کلامیکہ کشیدہ می شود

فِي سِلْكِ هَذَا قَوْلُهُمُ الْمَرْءُ مَقْتُولٌ بِمَا قَتَلَ بِهِ إِنْ سَيْفًا فَسَيْفٌ وَإِنْ خَنْجَرًا

در رشتۂ این سخن ایشان ست کشته می شود مرد بچیزیکہ کشته است بآن اگر شمشیر پس شمشیرست و اگر خنجر

فَخَنْجَرٌ وَأَمَّا الْكَلِمَةُ الَّتِي هِيَ حَرْفٌ مَحْبُوبٌ أَوِ اسْمٌ لِمَا فِيهِ حَرْفٌ حَلُوبٌ

پس خنجرست ولیکن کلمہ کہ آن حرف دوست داشته شده است یا اسم ست برای چیزیکہ در و ناقہ شیر دار ست

فَهِيَ نَعَمْ إِذَا أَرَدْتَ بِهَا تَصْدِيقَ الْأَخْبَارِ أَوِ الْعِدَّةَ عِنْدَ السُّؤَالِ فَهِيَ

پس آن نعم ست چون بخواهی بآن باور کردن خبر یا وعده هنگام کہ پرسیدن پس آن

حَرْفٌ فَإِنْ عَنَيْتَ بِهَا الْإِبِلَ فَهِيَ اسْمٌ وَالنَّعَمُ يُذَكَّرُ وَيُؤَنَّثُ وَهِيَ تُطْلَقُ

حرف ست و اگر اراده کنی بآن شتران پس آن اسم ست و نعم مذکر و مونث باشد و آن اطلاق کرده می شود

عَلَى الْإِبِلِ وَعَلَى كُلِّ مَاشِيَةٍ فِيهَا إِبِلٌ وَفِي الْإِبِلِ لُغَةٌ وَهِيَ النَّاقَةُ الضَّامِرَةُ

بر شتران و بر هر رونده کہ دران شتران ست و در شتران لغت ست و آن شتر ماده لاغر اندام ست

سُمِّيَتْ حَرْفًا تَشْبِيهًا بِحَرْفِ السَّيْفِ وَقِيلَ إِنَّهَا الضَّامِرَةُ تَشْبِيهًا لَهَا بِحَرْفِ الْجَبَلِ

نام نهاده شد بحرف بسبب مشابهت دادن با تیزی شمشیر گفته شده است کہ آن فربہ را گویند بسبب مشابهت دادنش بالاترین مقام از کوہ

وَأَمَّا الِاسْمُ الْمُتَرَدِّدُ بَيْنَ فَرْجَخَانِمٍ وَجَمْعِ مُلَانِمٍ فَهُوَ سَرَاوِيلُ قَالَ

ولیکن اسم گردنده میان واحد استوار کننده وجمع که برگردد پس آن سراویل ست گفت

بَعْضُهُمْ هُوَ وَاحِدٌ وَجَمْعُهُ سَرَاوِيلَاتٌ فَهُوَ عَلَى هٰذَا الْقَوْلِ فَرْدٌ وَقَدْ

پاره از ایشان که آن واحد است وجمع او سراویلات ست پس او برین سخن مفرد ست وتحقیق

كُنِّيَ عَنْ خَيْطِهِ الْمَحْصُورِ بِأَنَّهُ مُحَازِمٌ وَقَالَ آخَرُونَ هُوَ جَمْعٌ وَوَاحِدُهُ سِرْوَالٌ مِثْلُ

کنایت کرد از جمع آوردن او میان را باینکه هر آینه او استوار کننده است وگفتند دیگران آنست جمع وواحد او سروال مانند

شَمَائِلَ وَشِمَالٍ فَهُوَ عَلَى هٰذَا الْقَوْلِ جَمْعٌ وَمَعْنَى قَوْلِنَا مُلَازِمٌ أَيْ لَا يَنْصَرِفُ أَ

شمائل و شمال پس او برین قول جمع ست ومعنی سخن ما که ملازم ست اینکه ای منصرف نباشد

فَلَمْ يَنْصَرِفْ هٰذَا النَّوْعُ فِي الْجَمْعِ وَهُوَ كُلُّ جَمْعٍ ثَالِثُهُ أَلِفٌ بَعْدَهَا حَرْفٌ

وجز این نیست که منصرف نشد این قسم در جمع وآن هر جمع که سوم حرف او الف باشد که پس ازان حرف

مُشَدَّدَةٌ أَوْ حَرْفَانِ أَوْ ثَلَاثَةٌ أَوْسَطُهَا سَاكِنَةٌ لِثِقَلِهِ وَتَفَرُّدِهِ دُونَ غَيْرِهِ مِنَ

تشدید کرده بود یا دو حرف یا سه حرف که میانه او ساکن باشد از گرانی آن دیگانه بودن او نه سوای او از

الْجُمُوعِ بِأَنْ لَا نَظِيرَ لَهُ فِي الْأَسْمَاءِ الْآحَادِ وَقَدْ كُنِّيَ فِي هٰذِهِ الْأُحْجِيَّةِ عَمَّا

جمعها! نیه هر آینه نیست مانند او در اسمهای احاد وتحقیق کنایت کرده درین چیستان از

لَا يَنْصَرِفُ بِالْمُلَازِمِ وَأَمَّا الْهَاءُ الَّتِي إِذَا الْتَحَقَتْ أَمَاطَتِ الثِّقَلَ وَأَطْلَقَتِ

انچه منصرف نباشد بلازم ولیکن با اینکه چون پیوندد دور کند گرانی وبرهاند

الْمُتَعَقِّلَ فَهِيَ الْهَاءُ اللَّاحِقَةُ بِجَمْعِ الْمُقَدَّمِ ذِكْرُهُ كَقَوْلِكَ صَيَارِفَةٍ وَصَيَارِفَةٍ

بسته را پس آن هائی است لاحق شونده بجمعیکه پیش ستد ذکر او مثل قول تو صارفة وصیارفة

فَيَنْصَرِفُ هٰذَا الْجَمْعُ عِنْدَ الْتِحَاقِ الْهَاءِ بِهِ لِأَنَّهَا قَدْ أَصَارَتْهُ إِلَى أَمْثَالِ الْآحَادِ

پس منصرف شود این جمع بهنگام پیوستن هاء بدی چه هر آینه آن تحقیق گرداند او را بسوی مانند احاد

نَحْوُ فَاهِيَةٍ وَكَرَاهِيَةٍ فَخَفَّ بِهٰذَا السَّبَبِ وَصُرِفَ لِهٰذِهِ الْعِلَّةِ وَقَدْ كُنِّيَ

مثل واهیة وکراهیة پس سبک باشد باین سبب ومنصرف شد باین باعث وتحقیق کنایت کرد

فِي هٰذِهِ الْأُحْجِيَّةِ عَمَّا لَا يَنْصَرِفُ بِالْمُعْتَقِلِ كَمَا كَنَى فِي بَيْتِي قَبْلَهَا عَمَّا لَا يَنْصَرِفُ

درین چیستان از انکہ منصرف نباشد بابستہ شدہ چنانکہ کنایت کرد در چیستانیکہ پیش ازیں است از اسمیکہ منصرف نباشد

بِالْمُلَازِمِ وَأَمَّا السِّينُ الَّتِي تَعْزِلُ الْعَامِلَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُجَامِلَ فَهِيَ إِذَا دَخَلَتْ

بانفظ ملازم ولیکن سینیکہ بیکبارگی کند عامل را بے آنکہ نکوئی کند پس او چون در آید

عَلَى الْفِعْلِ الْمُسْتَقْبَلِ وَفَصَلَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَنِ الَّتِي كَانَتْ قَبْلَ دُخُولِهَا

بر فعل مستقبل و جدائی کند میانۂ او و میانۂ لفظ ان کہ بود پیش از در آمدن او

مِنْ أَدَوَاتِ النَّصْبِ فَيَرْتَفِعُ حِينَئِذٍ عَنِ الْفِعْلِ وَيَنْتَقِلُ أَنْ عَنْ كَوْنِهَا النَّاصِبَةَ

از حرف ہای نصب کنندہ پس مرفوع شود انگاہ فعل و منتقل شود لفظ ان از بودن خود نصب کنندہ

لِلْفِعْلِ إِلَى أَنْ تَصِيرَ الْمُخَفَّفَةَ مِنَ الثَّقِيلَةِ وَذٰلِكَ كَقَوْلِهِ تَعَالَى عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ

مر فعل را تا آنکہ گردد ان مخففہ از مثقلہ و آن مثل قول خدای بزرگست دانست ہر آینہ قریب ست اینکہ باشد

مِنْكُمْ مَرْضَى تَقْدِيرُهُ عَلِمَ أَنَّهُ سَيَكُونُ وَأَمَّا الْمَنْصُوبُ عَلَى الظَّرْفِ الَّذِي

از شما بیمار تقدیر او دانست اینکہ ہر آینہ شان ہست کہ قریب باشد ولیکن منصوب بر ظرف کہ

لَا يَخْفِضُهُ سِوَى حَرْفٍ فَهُوَ عِنْدَهُ لَا يَجُرُّهُ غَيْرُ مِنْ خَاصَّةً فَأَمَّا قَوْلُ الْعَامَّةِ

جر ندہد او را الا بحرف پس او نزد او جر ندہد او را الا بحرف من خاصۃ پس لیکن قول مردم عام

ذَهَبْتُ إِلَى عِنْدِهِ فَإِنَّهُ لَحْنٌ وَأَمَّا الْمُضَافُ الَّذِي أَخَلَّ مِنْ عَرَى الْإِضَافَةِ

ذہبت الی عندہ پس بتحقیق آن خطاست ولیکن مضافیکہ مختل باشد از اسباب اضافت

بِعُرْوَةٍ وَاخْتَلَفَ حُكْمُهُ بَيْنَ مَسَاءٍ عَدَوَةٍ فَهُوَ لَدُنْ وَلَدُنْ مِنَ الْأَسْمَاءِ

بیک سبب و جدا باشد حکم او میانۂ لفظ مساء و غدوۃ پس آن لفظ لدن ست ولدن از اسمہای

الْمُلَازِمَةِ لِلْإِضَافَةِ وَكُلُّ مَا يَأْتِي بَعْدَهَا مَجْرُورٌ بِهَا إِلَّا غُدْوَةً

لازم گیرندہ اضافت ست وہر چیزی آید پس ازان مجرور باشد بان مگر غدۃ

فَإِنَّ الْعَرَبَ نَصَبَتْهَا بِلَدُنْ لِكَثْرَةِ اسْتِعْمَالِهِمْ إِيَّاهَا فِي الْكَلَامِ

چرا کہ بتحقیق عرب نصب دہند غدوا بلدن سبب افزونے استعمال شان اورا در سخن

ثُمَّ تُنَوِّنُهَا أَيْضاً لِيَتَبَيَّنَ بِذَلِكَ أَنَّهَا مَنْصُوبَةٌ لَا أَنَّهَا مِنْ نَوْعِ الْمَجْرُورَاتِ الَّتِي

باز تنوین دہند او را نیز تا ظاہر شود بآن کہ ہر آئینہ او منصوب ست نہ آنکہ ہر آئینہ او از قسم مجرورات ست کہ

لَا يَنْصَرِفُ وَعِنْدَ بَعْضِ النَّحْوِيِّينَ أَنَّ لَدُنْ بِمَعْنَى عِنْدَ وَالصَّحِيحُ أَنَّ بَيْنَهُمَا فَرْقاً لَطِيفاً

منصرف نشود و نزد بعضے نحویان بتحقیق لدن در معنی عند ست و صحیح آنست کہ ہر آئینہ میانہ ہر دو فرق نازک ست

وَهُوَ أَنَّ عِنْدَ يَشْتَمِلُ مَعْنَاهَا عَلَى مَا هُوَ فِي مِلْكِكَ وَمُلْتَئِكَ عَمَّا دَنَا مِنْكَ أَوْ بَعُدَ

و آن اینکہ بتحقیق لفظ عند شامل باشد معنی آن بر چیزیکہ آن در ملک تست و قدرت تست از چیزیکہ نزدیک تست یا

عَنْكَ وَلَدُنْ يَخْتَصُّ مَعْنَاهَا بِمَا حَضَرَكَ وَقَرُبَ مِنْكَ وَأَمَّا الْعَامِلُ الَّذِي يَتَّصِلُ

از تو و لفظ لدن خاص ست مفہوم آن با چیزیکہ موجود ست پیش تو و نزدیک ست از تو ولیکن عاملی کہ پیوستہ باشد

آخِرُهُ بِأَوَّلِهِ وَيَعْمَلُ مَعْكُوسُهُ مِثْلَ عَمَلِهِ فَهُوَ يَا وَمَعْكُوسُهَا أَيْ وَكِلْتَاهُمَا حَرْفُ النِّدَاءِ

آخر او باول او و عمل کند و واژگون او ہمچو عمل او پس او لفظ یاست و واژگون آن ای و آن ہر دو حرف ندا ہستند

وَعَمَلُهُمَا فِي الِاسْمِ الْمُنَادَى سِيَّانِ وَإِنْ كَانَتْ يَا أَجْوَلَ فِي الْكَلَامِ

و عمل ہر دو در اسم منادی برابرست و اگرچہ باشد یا گردندہ در سخن

وَأَكْثَرَ فِي الِاسْتِعْمَالِ وَقَدِ اخْتَارَ بَعْضُهُمْ أَنْ يُنَادَى بِأَيِّ الْقَرِيبَ فَقَطْ

و بیشتر در استعمال و بتحقیق اختیار کردند بعضے از ایشان اینکہ ندا کردہ شود بلفظ ای نزدیک را فقط

كَالْهَمْزَةِ وَأَمَّا الْعَامِلُ الَّذِي نَائِبُهُ أَرْحَبُ مِنْهُ وَكِرَاؤُهُ أَعْظَمُ مَكْرَاً وَأَكْثَرُ

مثل ہمزہ و لیکن عاملیکہ نائب او فراختر ست از روی آشیانہ و بزرگتر ست از روی فریب و بیشتر ست

لِلَّهِ تَعَالَى ذِكْرَاً فَهُوَ بَاءُ الْقَسَمِ وَهَذِهِ الْبَاءُ هِيَ أَصْلُ حُرُوفِ الْقَسَمِ بِدَلَالَتِهَا

ندای بزرگ را از روی یاد پس این با سوگند ست و این با آن اصل حروف قسم ست بسبب دلالت

عَلَى اسْتِعْمَالِهَا مَعَ ظُهُورِ فِعْلِ الْقَسَمِ كَقَوْلِكَ أُقْسِمُ بِاللَّهِ وَلِدُخُولِهَا أَيْضاً

استعمال او با ہویدا بودن فعل قسم مثل قول تو قسم میخورم بخدا و سبب در آمدن او نیز

عَلَى الْمُضْمَرِ كَقَوْلِكَ بِكَ لَأَفْعَلَنَّ ثُمَّ قَدْ أُبْدِلَتِ الْوَاوُ مِنْهَا فِي الْقَسَمِ

بر اسم مضمر ہمچو قول تو سوگند میخورم تو کہ ہر آئینہ خواہم کرد پس ہر آئینہ بدل می آید واو از با در سوگند

لِأَنَّهُمَا جَمِيعًا مِنْ حُرُوفِ الشَّفَةِ ثُمَّ لِتَنَاسُبِ مَعْنَاهُمَا وَلِأَنَّ الْوَاوَ تُفِيدُ

چراکہ ہر دو ہم از حرفہای لب اند باز بسبب ہمگر مناسب بودن معنی ہر دو دانان تحقیق واو فائدہ دہد

الْجَمْعَ وَالْبَاءُ تُفِيدُ الْإِلْصَاقَ فَالْمَعْنَيَانِ مُتَقَارِبَانِ ثُمَّ صَارَتِ الْوَاوُ الَّتِي

معنی جمع را و با فائدہ دہد معنی چسپیدن را و ہر دو معنی باہم نزدیک اند باز گردید واوے کہ

هِيَ بَدَلٌ مِنَ الْبَاءِ أَوْ وَرَدَ فِي الْكَلَامِ وَاعْلَقْ بِالْأَقْسَامِ فَلِهَذَا الْغَرَابَةِ أَنَّهَا أَكْثَرُ

آن بدل ست از باگردندہ تر در کلام واویختہ تر باسوگند پس ازین سبب چیپتان گفت باینکہ ہر آینہ بیشتر ست

لِلَّهِ تَعَالَى ذِكْرًا ثُمَّ إِنَّ الْوَاوَ أَكْثَرُ مِنَ الْبَاءِ مَوْطِنًا لِأَنَّ الْبَاءَ لَا تَدْخُلُ إِلَّا عَلَى

مرخدای بزرگ را از روی ذکر باز بتحقیق واو بیشتر ست از با از روی جا چراکہ بتحقیق با در نیاید مگر بر

الِاسْمِ وَلَا تَعْمَلُ غَيْرَ الْجَرِّ وَالْوَاوُ تَدْخُلُ عَلَى الِاسْمِ وَالْفِعْلِ وَالْحَرْفِ وَتَجُرُّ تَارَةً

اسم وعمل نکند بجز جر دادن و واو در آید بر اسم وفعل وحرف وجر بدہد باری

بِالْقَسَمِ وَتَارَةً بِإِضْمَارِ رُبَّ وَتَنْتَظِمُ أَيْضًا مَعَ نَوَاصِبِ الْفِعْلِ وَأَدَوَاتِ

بقسم وباری برہمان آوردن رب وور کشیدہ می شود نیز با نصب کنندہاے فعل وحرف ہاے

الْعَطْفِ فَلِهَذَا وَصَفَهَا بِرُحْبِ الْوَكْرِ وَعُظْمِ الْمَكَرِّ وَأَمَّا الْمَوْطِنُ الَّذِي يُلْبِسُ

عطف پس از نجہت صفت کرد اورا باکشادگی خانہ وبزرگی فریب ولیکن جاے کہ پوشد

فِيهِ الذُّكْرَانُ بِنَاقِعَ النِّسْوَانِ وَتَبْرُزُ فِيهِ رَبَّاتُ الْحِجَالِ بِعَمَائِمِ الرِّجَالِ فَهُوَ

دران مردان برقعہای زنان وبیرون آیند در او خداوندان خانہای عروس بادستارہای مردان پس آن

أَوَّلُ مَرَاتِبِ الْعَدَدِ الْمُضَافِ وَذَلِكَ مَا بَيْنَ الثَّلَاثَةِ إِلَى الْعَشَرَةِ فَإِنَّهُ يَكُونُ

اول از مراتب عدد مضاف ست وآن میانہ سہ تا دہ چراکہ بتحقیق او باشد

مَعَ الْمُذَكَّرِ بِالْهَاءِ وَمَعَ الْمُؤَنَّثِ بِحَذْفِهَا وَذَلِكَ كَقَوْلِهِ تَعَالَى سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ

باذکر با ہا ومع مونث بحذف آن وآن مثل فرمودہ خدای بزرگ است فرمانروا کرد اورا بر ایشان ہفت

لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا وَالْهَاءُ فِي غَيْرِ هَذَا الْمَوْطِنِ مِنْ خَصَائِصِ التَّأْنِيثِ

شبہا وہشت روزہا در پے یکدیگر وہا در غیر این جا از خصائص تا نیث ست

كَقَوْلِكَ قَائِمٌ وَقَائِمَةٌ وَعَالِمٌ وَعَالِمَةٌ فَقَدْ رَأَيْتَ كَيْفَ انْعَكَسَ فِي هٰذَا

مانند قول تو قائم و قائمه وعالم وعالمه پس هر آینه دیدی چگونه واژگون شد درین

الْمَوْضِعِ الْمُذَكَّرُ وَالْمُؤَنَّثُ حَتَّى انْقَلَبَ كُلٌّ مِنْهُمَا فِي ضِدِّ قَالَبِهِ وَبَرَزَ فِي بِزَّةِ

جاے مذکر و مونث تا انکه منقلب شد هریک ازهردو در ضد قالب خود و بیرون آمد در جامهٔ

صَاحِبِهِ وَأَمَّا الْمَوْضِعُ الَّذِي يَجِبُ فِيهِ حِفْظُ الْمَرَاتِبِ عَلَى الْمَضْرُوبِ وَالضَّارِبِ

یار خود ولیکن جاے که واجب ست در وی نگهداشتن مراتب بر زده شده و زننده

فَهُوَ حَيْثُ يُشْتَبَهُ الْفَاعِلُ بِالْمَفْعُولِ لِتَعَذُّرِ ظُهُورِ عَلَامَةِ الْإِعْرَابِ فِيهِمَا

پس آن بجا ایکه مشتبه شود فاعل با مفعول سبب دشواری ظهور نشان اعراب در هر دو

أَوْ فِي أَحَدِهِمَا وَذٰلِكَ إِذَا كَانَا مَقْصُورَيْنِ مِثْلُ مُوسَى وَعِيسَى أَوْ كَانَا مِنَ

یا در یکے ازهر دو آن وقتیکه باشند دو اسم مقصور مثل موسی و عیسے یا باشند از

أَسْمَاءِ الْإِشَارَةِ نَحْوُ ذَاكَ وَذَاكَ فَهُنَا يَجِبُ لِإِزَالَةِ اللَّبْسِ إِقْرَارُ كُلٍّ مِنْهُمَا

اسماء اشارت مانند ذاک وذاک پس واجب ست برای دور کردن التباس اقرار دادن هریک

فِي رُتْبَتِهِ لِيُعْرَفَ الْفَاعِلُ مِنْهُمَا بِتَقَدُّمِهِ وَالْمَفْعُولُ بِتَأَخُّرِهِ وَأَمَّا

از هردو در رتبهٔ خود تا شناخته شود فاعل بهردو بسبب پیش آمدن خود و مفعول بهپس آمدن خود و لیکن

الِاسْمُ الَّذِي لَا يُفْهَمُ إِلَّا بِاسْتِضَافَةِ كَلِمَتَيْنِ أَوْ إِلَّا قِتْصَارٍ مِنْهُ عَلَى

اسمے که فهمیده نشود مگر باضافت گرفتن دو کلمه یا کم کردن از او بر

حَرْفَيْنِ فَهُوَ كَمَا وَفِيهَا قَوْلَانِ أَحَدُهُمَا أَنَّهَا مُرَكَّبَةٌ مِنْ مَا الَّتِي

دو حرف پس آن مما باشد در ان دو قول ست یکی ازهر دو اینکه هر آینه او مرکب ست از ما که

بِمَعْنَى الْكَفِّ وَمِنْ مَا وَالْقَوْلُ الثَّانِي وَهُوَ الصَّحِيحُ أَنَّ الْأَصْلَ فِيهَا

بمعنی الکف ست و از ما و قول دوم و آن صحیح ست بتحقیق اصل در ان

مَا فَزِيدَتْ عَلَيْهَا مَا أُخْرَى كَمَا تُزَادُ عَلَى إِنْ فَصَارَ لَفْظُهَا مَا مَا فَثَقُلَ

لفظ ما ست پس افزوده شد بر وی ما دیگر چنانکه افزوده میشود بر ان پس گردید لفظ او ما ما پس گران شد

عَلَيْهِمْ تَوَالِي كَلِمَتَيْنِ بِلَفْظٍ وَاحِدٍ فَأَبْدَلُوا مِنَ الْأَلِفِ الْأُولَى هَاءً فَصَارَتْ

برایشان پیاپے بودن دو کلمہ بلفظ واحد پس بدل آوردند از الف اولے ہا را پس گردید

هَمَا وَهَمَا مِنْ أَدَوَاتِ الشَّرْطِ وَالْجَزَاءِ وَمَتَى لُفِظَتْ بِهَا لَمْ يَتِمَّ الْكَلَامُ وَلَا عُقِلَ

ہما و ہما از کلمات شرط و جزا است وہرگاہ تلفظ کنی بآن تمام نشود کلام و فہمیدہ نشود

الْمَعْنَى إِلَّا بِإِيرَادِ كَلِمَتَيْنِ بَعْدَهَا كَقَوْلِكَ هُمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ وَيَكُونُ حِينَئِذٍ مُلْتَزِمًا

معنی مگر بآوردن دو کلمہ پس ازان مثل قول تو ہما تفعل افعل و باشد درین ہنگام لازم گیرندہ

لِلْفِعْلِ وَإِنِ اقْتَصَرْتَ مِنْهَا عَلَى حَرْفَيْنِ وَهُمَا مَهْ الَّتِي بِمَعْنَى الْكُفَّ فُهِمَ

مر فعل را و اگر کم کنی ازان بردو حرف و ان ہر دو مہ کہ بمعنی الکف ست فہمیدہ شود

الْمَعْنَى وَكُنْتَ مُلْزِمًا مَنْ خَاطَبْتَهُ أَنْ يَكُفَّ وَأَمَّا الْوَصْفُ الَّذِي إِذَا دُدِنَ

معنے و شدی الزام دہندہ کسیکہ خطاب کردی او را اینکہ نگہدارد خود را ولیکن صفتے کہ چون پس آورده شود

بِالنُّونِ نَقَصَ صَاحِبُهُ فِي الْعُيُونِ وَقُوِّمَ بِالدُّونِ وَخَرَجَ مِنَ الزُّبُونِ وَالتَّعَرُّضَ

بنون کم شود صاحب آن صفت در چشمہا و بہا کردہ شود بسیار خوار شود و گول و نادان و پیش آید

لِلْهُونِ فَهُوَ ضَيْفٌ إِذَا أَلْحَقْتَهُ النُّونَ اسْتَحَالَ إِلَى ضَيْفَنٍ وَهُوَ الَّذِي يَتْبَعُ الضَّيْفَ

مرخواری را پس او لفظ ضیف ست چون پیوستہ کنی او را نون برگردد جانب ضیفن و آن کسیکہ پیرو مہمان باشد

وَيَتَنَزَّلُ فِي النَّقْدِ مَنْزِلَةَ الزَّيْفِ **المقامة الخامسة والعشرون**

و فرود آید در سرہ کردن بمنزلہ کاسد و ناروا **مقامہ بیست و پنجم**

الكرجية حَدَّثَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ شَتَوْتُ بِالْكَرْجِ لِدَيْنٍ

سخن کرجیہ سخن گفت حارث پسر ہمام گفت اقامت کردم در شتا بشہر کرج جہت وامیکہ

اقْتَضَيْتُهُ وَأَرَبٍ اقْتَضَيْتُهُ فَبَلَوْتُ مِنْ شَتَائِهَا الْكَالِحِ وَصِرِّهَا النَّافِخِ

میخواستم آنرا و حاجتیکہ روا کنم آنرا پس آزمودم از زمستان آن کہ سخت بود سرمای سخت او کہ نفس زننده

مَا عَرَّكَنِي فِي جَهْدِ الْبَلَائِ وَعَكَفَ بِي عَلَى الِاصْطِلَاءِ فَلَمَّا كُنْ أُنَاوِلُ

بباد سرد و دہیر بلکہ شناسانید مرا سختی بلا او مقیم کرد مرا برگرم کردن بآتش. پس نبودم کہ مجد اشوم

وجارى ولا مستودع قد نارى إلا لضرورة أدفع إليها أو إقامة جماعة أحافظ
از خانه خود وجای از وطن آتش خود را اگر برای ضرورتی نگه میدارم بسوی او یا برپا داشتن نماز جماعت که همیشگی داشتم

عليها فاضطررت في يوم جوّ مغمّ ومهرّ ودجنه مكفهرّ إلى أن برزت من كنانى
بران پس بیچاره شدم در روزیکه باد او سخت سرد بود و ابر او تو بر تو بود بسوی اطمینان بیرون آمدم از مکان خود

لهيم عنانى فإذا شيخ عارى الجلدة بادى الجردة قد اعلنم بر بطية
برای کار سخت که نازل شد بر من پس ناگاه پیر برهنه پوست ست آشکار برهنگی تحقیق بر سر بسته بود چادر یک لخت

واستغفر بفويطة وحوالبه جمع كثيف الحواشي وهو ينشد ولا يحاشي
ومیان پاے گرفته بود از جامهٔ گنده و گرد اگرد او مردمان انبوه بسیار کرا خاطر داد میخواند و نمی ترسید

نظم يا قوم لا يتئكم عن فقري + اصدق من عربي أوان الفقر + فاعتبروا بما بدا
ای گروه من نیاگاه شما را از فقر من راست تر از برهنگی من هنگام سرما + پس قیاس کنید و بچیزیکه پدید شد

من ضرّى + باطن حالي وخفيّ امري + وحاذروا نقلاب سلم الدهر + فإنني كنت
از گزند من بود باطن حال من و پنهان کار من + و بترسید از برگشتگی آشتی زمانه + چراکه من بودم

بيّة القدر + أدى إلى وفر حلّ يفري + تفيد صفري وتبيد سمري +
بزرگ مرتبه + رجوع میکردم بسوی مال بسیار و سلاح تیز کمی یابد بهره سیاه و دینار های من و هلاک میکرد نیزه های من

وتشتكى كومي غداة أفري + فجر داللهر سيوف الغدر + وشنّ عادات
وشکایت میکرد توده های غله کوبان من بامداد یکه میدرانم پس بر سر روزگار تیغهای بیوفائی او ریخت بر من تاراجهای

الزمان الغلبن + ولم يزل يسحتني ويبري + حتى عفت دارى وغاض
صعبتهای سخت + و همیشه بود که از بیخ میکند مرا و می برید + تا آنکه ناپدید شد خانهٔ من + و خشک شد

ديّى + وبار سعري في انوري وشجري + وصرت نضو فاقة وعسر +
شیر من + و کاسد گردید بازار من رونق + وشعر من + و شدم لاغر از درویشی و تنگی

عارى المطارف مجرداً من قشري + كأنني المغزل في التعرّي لادفء لي
برهنه پست + و برهنه از جامهٔ خود + گویا من دوک هستم در برهنگی + نیست گرم کننده مرا

فِي الصَّيْفِ وَالصَّبَرِيِّ ✦ غَيْرُ التَّضَيِّي وَاصْطِلَاءِ الْجَمْرِ ✦ فَهَلْ خَضِمٌّ ذُو نَدًى غَمْرٌ ✦

در روز من و روز صبر بجز آفتاب نشستن و گرم کردن اخگر پس آیا هست بسیار بخشنده خداوند فراخ

يَسْتُرُنِي بِعِطْرٍ أَوْ عِلْمٍ ✦ طِلَابَ وَجْهِ اللَّهِ لَا لِشُكْرِي ✦ ثُمَّ قَالَ يَا أَرْبَابَ

پوشانند مرا با جامه یا عطر برای خواستن خوشنودی خدا نه برای سپاس من باز گفت ای خداوندان

الثَّنَاءِ ✦ الرَّاقِلِينَ فِي الْفَرَاءِ ✦ مَنْ أُعْطِيَ خَيْرًا فَلْيُفِقْ وَمَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يُرْفِقْ

توانگری خواستگان در پوستینهای کسیکه داده شد از خیر پس باید که خرج کند و کسیکه میتواند که سود دهی را رساند

فَلْيَرْفِقْ فَإِنَّ الدُّنْيَا غَدُورٌ وَالدَّهْرَ عَثُورٌ وَالْمُكْنَةَ دُوَلَةٌ طَيُوفٌ وَالْفُرْصَةَ

پس باید که فائده رساند چرا که تحقیق دنیا بسیار بیوفاست و روزگار بسیار بر داننده است و توانائی دیدن خیال نوابست و فراغت

مُزْنَةُ صَيْفٍ وَإِنِّي وَاللَّهِ لَطَالَمَا تَلَفَّيْتُ الشِّتَاءَ بِكَافَاتِهِ وَأَعْدَدْتُ الْأُهُبَ

ابر گرماست و تحقیق من بخدا هر آینه دیرگاه است که پیش آمد سرما را باسباب آن و مهیا کردم ساز ها را

لَهُ قَبْلَ مُوَافَاتِهِ ✦ فَهَا أَنَا الْيَوْمَ يَا سَادَتِي شَاعِدِي وَسَادَتِي وَجِلْدَتِي

برای او پیش از آمدن او و آگاه باشید من امروز ای سروران من بازوی من بالش من ست و پوست من

بَرْدَنِي وَحِفْنَتِي جَفْنَتِي فَلْيَعْتَبِرِ الْعَاقِلُ بِحَالِي وَلْيُبَادِرْ صَرْفَ اللَّيَالِي

پاره من ست و کف دست من کاسه من ست باید که پند گیرد دانشمند بحال من و باید که پیشی گیرد گردش روزها نام سیاه را

فَإِنَّ السَّعِيدَ مَنِ اتَّعَظَ بِسِوَاهُ وَاسْتَعَدَّ لِمَسْرَاهُ ✦ فَقِيلَ لَهُ قَدْ جَلَوْتَ عَلَيْنَا

چرا که تحقیق نیک کسیکه پند گرفت از غیر خود و آماده شد برای سفر خود پس گفته شد مر او را هر آینه پدید کردی بر ما

أَدَبَكَ فَاجْلُ عَلَيْنَا نَسَبَكَ ✦ فَقَالَ نَبَأٌ مُفْتَخَرٌ بِمُعْظَمٍ تَخِرُّ إِمَّا الْفَخْرُ بِالتُّقَى

علم خود را پس ظاهر کن بر ما نسب خود را پس گفت بلی باد مر نازنده را باستخوان پوسیده حرا نیست که نازش کند یا پرهیزگاری

وَالْأَدَبِ الْمُنْتَقَى ثُمَّ أَنْشَدَ أَعْظَمُ نِعَمِ اللَّهِ الْإِنْسَانُ وَلَا ابْنُ يَوْمِهِ ✦ عَلَى

و علم منتقی و گوید باز خواند این اشعار سوگند بزندگی تو کرامت انسان مگر پسر روز خود بر

مَا تَجَلَّى يَوْمُهُ لِابْنِ أَمْسِهِ ✦ وَمَا افْتَخَرَ بِالْعَظْمِ الرَّمِيمِ وَإِنَّمَا ✦ فَخَارُ

آنچه آشکار شده باشد روز او نه پسر دیروز خود و نیست آنچه فخر کند باستخوان پوسیده و حرا نیست که نازش

الَّذِي يَبْغِي الْفَخَارَ بِنَفْسِهِ ۞ ثُمَّ انْثَنَى مُجْلِسَ مَحْفُوفًا وَاجْرَنْتَمَ مُنْفَقِفًا وَقَالَ

کسیکہ میخواہد نازش بذات خود — باز بدرستیکہ او نشست خم شونده — وفراہم آمد لرزنده از سرما وگفت

اَللّٰهُمَّ يَا مَنْ غَمَرَ بِنَوَالِهِ وَاَثَرَ بِسُؤَالِهِ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَاَعِنِّي عَلَى الْبَرْدِ

خدایا ای کسیکہ پوشانید بعطاے خود و فرمود بدرخواستن رحمت فرست بر محمد و آل او و یاری کن مرا بر سرما

وَكَهْفَاهِلِهِ وَاَلْحِفْ لِي حُرًّا يُونُرِمِنْ خَصَاصَةٍ وَيُوسِي وَلَوْبِقُصَاصَةٍ (قَالَ الرَّاوِي)

و پناہ اہل او و مقرر کن برای من جامہ از دبی را کہ اختیار کند بر خود از درویشی و یاری کند اگرچہ بچیزیکم باشد گفت راوی حدیث کننده

فَلَمَّا جَلَّى عَنِ النَّفَسِ الْعِصَامِيَّةِ وَالْمَلَإِ الْاَصْمَعِيَّةِ جَعَلَتْ مَلَامِحُ عَيْنِي

پس آنگاہ کہ او از ذات منسوب بصمام و از سخنان نمکین منسوب باصمعی آغاز کرد دیده نگرانیہاے چشم من

تَعْجَمُهُ وَمَرَامِي لَحْظِي تَرْجَمُهُ حَتّٰى اسْتَبَنْتُ اَنَّهُ اَبُوْزَيْدٍ وَاَنَّ نَعْتَ يَهُ

کہ می آزمود او را و تیرہاے نگرستن من بہا فتاد بر او تا آنکہ ظاہر شد نزد فہم من کہ تحقیق او ابو زید است و ہر آینہ نزدیکی او

اُحْبُولَةُ صَيْدٍ وَلَحٌ هُوَاَنَّ عِرْفَانِي قَدْ اَدْرَكَهُ وَلَمْ يَاْمَنْ اَنْ يُهْتِكَهُ

دام شکار است و دید او کہ تحقیق شناختن من ہر آینہ دریافت او را و نہ ترسید اینکہ بدرد پردۂ او را

فَقَالَ اُقْسِمُ بِالشَّهْرِ وَالْقَمَرِ وَالزَّهْرِ اِنَّهُ لَنْ يُبَيِّتَنِي

پس گفت سوگند میخورم بہ شب و ماہ — و ستارگان روشن و شگوفہا ہر آینہ شان انست کہ نخواہد پوشانید مرا

اِلَّا مَنْ طَابَ خِيمُهُ وَاَشْرَبَ مَاءَ الْمُرُوَّةِ اَدِيمُهُ فَعَقَلْتُ لِمَا عَنَاهُ

مگر کسیکہ پاک و خوش باشد سیرت او و نوشانیده شد آب مردی پوست او — پس دانستم چیزیرا کہ قصد کرد بوے

قَالَ لَهُ يَا اَبَا الْفَتْحِ قَدْ عَاهَدْتُكَ عَلَى مَا يُعَانِيهِ مِنَ الرِّعْدَةِ فَاسْتَعَارَ

اگر بہ مدد یافت کرد گرده قصد او را در رنج افتد مرا آنچہ اذیت میداد او را از لرزه و مو بر خاستن

الْجَزَرَةَ فَعَمَلَ تَلْفِيفَهُ بِالنَّهَارِ رِيَاشِيَّ وَبِاللَّيْلِ فِرَاشِيَّ

پوست بدن پس آہنگ کرد بہ درست پیچیدن کہ آن در روز جامہ و پوشش من بود و در شب گستردنی من بود

فَصَوَّتَهَا عَنِّي وَوَكَّلَ لَهُ اَقْرِبَهَا مِنِّي فَمَا كَذَّبَ اَنِ افْتَرَّ لَهَا وَعَيْنِي

پس برکشید او آنرا از خود و گماشت بر او نزدیکترین او را از من پس دروغ نگرداند اینکہ بشگفت او را و چشم من میدید

تَرَاهَا ثُمَّ أَنْشَدَ نَظْمًا لِلّٰهِ مِنَ الْبَسَتِي فَرْوَةٌ + اضْحَتْ مِنَ الرِّعْدَةِ فِي جُنَّةِ الْبَسَتِي

میدید آنرا باز خواند مر خدای راست خوبی کسیکه پوشانید مرا پوستین وی که گردید از لرزه برای من سپر پوشانیدن مر آن پوستین

وَاقِيًا مُهْجَتِي + وَفِي شَرِّ الْإِنْسِ وَالْجِنَّةِ + سَيَكْتَسِي الْيَوْمَ ثَنَائِي وَفِي + غَدٍ

بحالیکه نگهدارنده بود جان مرا نگهدارنده باد از بدی آدمیان و پریان زود خواهد پوشید امروز ستایش مرا و در + فردا

سَيَكْسُبُنِي سُنْدُسَ الْجَنَّةِ + قَالَ فَلَمَّا فَتَنَ قُلُوبَ الْجَمَاعَةِ بِافْتِنَانِهِ فِي الْبَرَاعَةِ

بپوشانیده شود سندس بهشت را گفت راوی پس چون فریفت دلهای گروه را بگونا گون کلام آوردنش در بلاغت

أَلْقَى عَلَيْهِ مِنَ الْفِرَاءِ الْمُنْشَاةِ وَالْجِبَابِ الْمُوَشَّاةِ مَا أَدَّهُ ثِقْلُهُ وَلَمْ

انداخت بر او از پوستینهای پوشانیده شده و جبه‌های نگارین آنراست چیزیکه گرانبار کرد او را گرانی او و

يَكَدْ يُقِلُّهُ فَانْطَلَقَ مُسْتَبْشِرًا بِالْفَرَجِ وَمُسْتَسْقِيًا لِلْكَرَجِ وَتَبِعْتُهُ

نزدیک نبود که بردارد آنرا پس رفت بحالیکه شادمان بود بکشایش و باران جوینده بود شهر کرج و پس رفتم او را

إِلَى حَيْثُ ارْتَفَعَتِ التَّقِيَّةُ وَبَدَتِ السَّمَاءُ نَقِيَّةً فَقُلْتُ لَهُ لَشَدَّ مَا قَسَكَ

تا بجائیکه دور شد ترس و ظاهر شد آسمان پاک از ابر پس گفتم مر او را سخت ست که سرد کرد ترا

الْبَرْدُ فَلَا تَتَعَرَّ مِنْ بَعْدُ فَقَالَ وَيْكَ لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ سُرْعَةُ الْعَذْلِ

بسرما پس برهنه مشو بعد ازین پس گفت عجب ست نیست از انصاف زودی در ملامت کردن

فَلَا تَعْجَلْ بِلَوْمٍ هُوَ ظُلْمٌ وَلَا تَقِفْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَالَّذِي نَوَّلَ الشَّيْبَةَ وَ

پس شتابی مکن بملامت که آن ستم ست و پیروی مکن چیزیرا که نیست مر ترا بآن دانش پس قسم بخدائیکه نو بخشید پیری را

طَيَّبَ تُرْبَةً طَيْبَهُ لَوْ لَمْ أَتَعَرَّ لَرُحْتُ بِالْخَيْبَةِ وَصَفِرَ الْعَيْبَةُ ثُمَّ نَزَعَ

و پاک کرد خاک مدینه را اگر برهنه نمیشدم هر آینه میرفتم بنومیدی و تهی بودن جاسه دان پس میل کرد

إِلَى الْفِرَارِ وَنَبْرَقَعَ بِالْإِكْفِهْرَارِ وَقَالَ أَمَا تَعْلَمُ أَنَّ شَنَشَتِي الِانْتِقَالُ مِنْ

سوی گریختن و برقع پوشید از ترشروئی و گفت آیا نمیدانی که تبقیق عادت من رفتن از

صَيْدٍ إِلَى صَيْدٍ وَالِانْعِطَافُ مِنْ عَمْرٍو إِلَى زَيْدٍ وَأَنَا أَقُولُ عَتَقَتْنِي

شکاری بسوی شکار است و گرائیدن از عمرو بسوی زید است و اعتقاد میکنم ترا که حقیقتن باز داشتی مرا و نافرمانی کردی مرا

وَافْتِنِّي اضْعَافَ مَا أَفْدَتْنِي فَأَعْفِنِي عَافَاكَ اللّٰهُ مِنْ لَعُوبِكَ وَاسْدُدْ وَنِّي

دفعت کردی از من دو چند چیزی که دادی مرا پس بگذار مرا نگهدار و تراخدای تعالے از کلام بیهوده تو و بند کن نزد من

بِبَابِ جِدِّكَ وَلَهْوِكَ فَجَذَبْتُهُ جَذْبَ التِّلْعَابَةِ وَجَمَعْتُ بِهِ لِلدُّعَابَةِ

در دروازه سخن تحقیق خود و بازی خود پس کشیدم او را همچو کشیدن بسیار بازی کننده و تنگ کردم او را برای مسخرگی

وَقُلْتُ لَهُ وَاللّٰهِ لَوْلَمْ أُوَارِكَ وَأُغْطِ عَلَى عَوَارِكَ لَمَا وَصَلْتَ

و گفتم مراورا بخدا اگر نمی پوشانیدم ترا پوستین و نمی پوشانیدم بر عیب تو هرآینه نمی رسیدی

إِلَى صِلَةٍ وَلَا انْقَلَبْتَ أَكْسَى مِنْ بَصَلَةٍ فَجَازَنِي

بسوی بخشش و باز نمی گشتی پوشنده تر از پیاز پس پاداش داد مرا

عَنْ إِحْسَانِي إِلَيْكَ وَسَتْرِي لَكَ وَعَلَيْكَ بِأَنْ تَسَمَّحَ

از بخوئی من بسوی خود و پوشانیدن من مرترا و پوستین دهد بر تو از عیب بانکه جوانمردی کنی

لِي بِرَدِّ الْفَرْوَةِ أَوْ تُعَرِّفَنِي كَافَاتِ الشَّتْوَةِ فَنَظَرَ إِلَيَّ نَظْرَةَ الْمُتَعَجِّبِ

برای من بازدادن پوستین یا نشناسا کنی مرا بکافهای شتا پس دید بسوی من همچو دیدن شگفت دارنده

وَانْهَمَرَ مِدْرَارَ الْمُتَغَضِّبِ ثُمَّ قَالَ لَمَّا رَدَدْتُ الْفَرْوَةَ فَأَيْنَ مِنْ

و سرخ شد از خشم بر من همچو سرخ شدن دشمن ناک پس گفت لیکن بازدادن پوستین پس دور ترست از

رَدِّ أَمْسِ الدَّابِرِ وَالْمَيِّتِ الْغَابِرِ وَأَمَّا كَافَاتُ الشَّتْوَةِ فَسُبْحَانَ

برگشتن روز گذشته و مرده رفته ولیکن کافهای سرما پس پاک ست

مَنْ طَبَعَ عَلَى ذِهْنِكَ وَأَوْهَى دُعَاءَ حَنَكِكَ حَتَّى أُنْسِيتَ

خدائیکه پوشانید بر ذهن تو و سست کرد آوند حفظ ترا تا آنکه فراموش کرده شدے

مَا انْشَدْتُكَ بِالدُّسْكُرَةِ لِابْنِ سُكَّرَةَ نَظَمَ جَاءَ الشِّتَاءُ وَعِنْدِي

چیزیرا که خواندم بتو در بارهٔ دسکره از ابن سکره آمد سرما و نزد من

مِنْ حَوَائِجِهِ سَبْعٌ إِذَا الْقَطْرُ عَنْ حَاجَاتِنَا حَبَسَا كُنَّ

از حاجتهاے او هفت چیزست و تحقیق باران از حاجتهاے ما بند کند منزل

وَكِيسٌ وَكَانُونٌ وَكَاسٌ طِلَاءٌ بَعْدَ الْكَبَابِ وَكَسٌّ نَاعِمٌ وَكِسَاءٌ ثُمَّ قَالَ

وکیسہ وبہای افروختن آتش وکاسہ شراب بعد کباب وکس نرم ولباس باز گفت

لَجَوَابٌ يَشْفِي مِنْ خَيْرٍ مِنْ جِلْبَابٍ يُدْفِي فَاكْفِنِي بِمَا وَعَيْتَ وَانْفِ عَنِّي مِنْ حَيْثُ أَتَيْتَ

ہر آئینہ پاسخیکہ شفا دہد بہتر است از چادریکہ گرم کند پس بس کن بچیزیکہ یاد گرفتی و باز کوہ از جائیکہ آمدی

فَفَارَقْتُهُ وَقَدْ ذَهَبَتْ فُرُوتِي لِشِقْوَتِي وَحَصَلْتُ عَلَى الرَّعْدَةِ طُولَ

پس جدا شدم از و بحالیکہ رفت پوستین من از بدبختی من و باقی ماندم بر لرزیدن در تمام

شَتْوَتِي الْمَقَامَةُ السَّادِسَةُ وَالْعِشْرُونَ وَتُعْرَفُ بِالرَّقْطَائِيَّةِ

زمستان خود مقامۂ بیست وششم وشہرت دادہ ہم بالرقطا روایت کردہ

الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ حَلَلْتُ سُوقَ الْأَهْوَازِ لَابِسًا حُلَّةَ الْأَعْوَازِ فَلَبِثْتُ

حارث پسر ہمام گفت فرود آمدم در بازار اہواز بحالیکہ پوشیدہ بودم لباس درویشی را پس درنگ کردم در آن زمانے

فِيهَا مُدَّةً أُكَابِدُ شِدَّةً وَأُعَانِي جِدَّةً أَيَّامًا مُسَوَّدَةً إِلَى أَنْ رَأَيْتُ تَمَادِي الْمَقَامِ مِنْ

باین حال کہ میکشیدم سختی و بگذرانیدم روزہای سیاہ تا آنکہ دیدم درازی اقامت را از شرہا

عَوَادِي الِانْتِقَامِ فَرَمَقْتُهَا بِعَيْنِ الْقَالِي وَفَارَقْتُهَا مُفَارَقَةَ الظِّلِّ الْبَالِي فَظَعَنْتُ

کینہ خواستن پس نگریستم او را بچشم دشمن وجدا شدم از و مجہ جدا شدن از نشستہای خانہ کہنہ پس کوچیدم

عَنْ وَشْلِهَا كَمَيْشِ الْإِذَاءِ دَالِصًا إِلَى الْمَاءِ الْغِرْدِ حَتَّى إِذَا سِرْتُ مِنْهَا مَرْحَلَتَيْنِ

از آب اندک او بجائیکہ بلند بود جائہ من زود می کنندہ بود بسوی آب خوش تا آنکہ چون سیر کردم از آن دو منزل

وَبَعُدْتُ سُرَى لَيْلَتَيْنِ نَزَاعَتْ لِي خَيْمَةٌ مَضْرُوبَةٌ وَنَارٌ مَشْبُوبَةٌ فَقُلْتُ

و دور شدم بقدر رفتن در دو شب ظاہر شد برای من خیمہ بر پا کردہ شدہ و آتش افروختہ پس گفتم

لَيْتَهَا لِعَلِّي أَنْ أَقْعَ صَدَايَ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدَايَ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ

کہ بیایم نزدیک ہر دو شاید کہ من سیراب کنم تشنگی را یا بیابم بر آتش راہنما پس چون رسیدم

إِلَى ظِلِّ الْخَيْمَةِ رَأَيْتُ عِلْجَةً دُوقَةً وَشَارَةً مَرْمُوقَةً وَشَيْخًا عَلَيْهِ بِزَّةٌ سَنِيَّةٌ

نزدیک خیمہ دیدم کودکان خوشرو و صورتہائے نیکو و دوست داشتہ شدہ و پیری مرد جامہ نیکو

وَلَدَيْهِ فَاكِهَةٌ جَنِيَّةٌ فَحَيَّتْهُ ثُمَّ تَحَامَتْهُ فَضَحِكَ إِلَيَّ وَأَحْسَنَ الرَّدَّ عَلَيَّ

نزدیک او میوهٔ تازه بود پس سلام گفتم پرواز دور شدم از او پس خندید بسوی من و نیکو گفت جواب سلام را بر من

وَقَالَ لَا تَجْلِسْ إِلَى مَنْ تَرُوقُ فَاكِهَتُهُ وَتَشُوقُ مُفَاكَهَتُهُ فَجَلَسْتُ لِاغْتِنَامِ

و گفت آیا می نشینی بسوی کسیکه خوش می آید میوهٔ او و در شوق می آرد آمیزش او پس نشستم برای غنیمت گرفتن

مُحَاضَرَتِهِ لَا لِانْتِقَامِ مَا بِحَضْرَتِهِ فَحِينَ سَفَرَ عَنْ آدَابِهِ وَكَشَرَ عَنْ أَنْيَابِهِ عَرَفْتُ

بگفتگوی او نه برای خوردن چیزیکه نزد او بود پس هرگاه روشن کرد از علوم خود و ظاهر کرد از دندانهای خود شناختم

أَنَّهُ أَبُو زَيْدٍ بِجِسْمِ مُلْحَةٍ وَنَبْعِ قَلْحَةٍ فَتَعَاوَرْنَا حَدِيثَيْنِ وَحَفَلَتْ بِي فَرْحَتَانِ

که هر آینه او ابو زید است با جسم نکته و منبع قلحه پس بیرون آوردیم گفتگوی دو خوشی

سَاعَتَيْنِ وَلَمْ أَدْرِ أَيَّتُهُمَا أَنَا أَصْفَى فَرَحًا وَأَوْفَى مَرَحًا أَيَّامَ سُفَارِهِ مِنْ دُجُنَّةٍ

آن وقت و ندریافتم که کدام از هر دو حالت خالص تر هم از روی شادمانی و تمامتر از روی شادی آیا بروشن شدن او از تاریکی

أَسْفَارِهِ أَمْ بِحُسْبَانِ رِحَالِهِ بَعْدَ إِمْحَالِهِ حِينَ أَفَاقَتْ نَفْسِي إِلَى أَنْ أَفْضَ

سفرهای او یا بسبب وفات درختهای او پس از فقر او و آرزو کرد جان من بسوی اینکه بگشم

خَتْمَ سِرِّهِ وَأَبْطَنَ دَاعِيَةَ يُسْرِهِ فَقُلْتُ لَهُ مِنْ أَيْنَ أَيَابُكَ وَإِلَى

مهر راز او را و دریابم سبب تونگری او را پس گفتم مرا او را از کجاست بازگشتن تو و بسوی

أَيْنَ أَنْسِيَابُكَ وَبِمَا امْتَلَأَتْ عِيَابُكَ فَقَالَ أَمَّا الْمَقْدَمُ فَمِنْ طُوسٍ وَأَمَّا

کدام طرف است رفتن تو و بکدام جهت بر میروند جامهای تو پس گفت لیکن میآیم من از شهر طوس است و لیکن

الْمَقْصِدُ فَإِلَى السُّوسِ وَأَمَّا الْجِدَّةُ الَّتِي اصْطَبَحْتُهَا فَمِنْ رِسَالَةٍ اقْتَضَيْتُهَا

آهنگ رفتن پس بسوی شهر سوس است و لیکن تونگری که رسیدم آنرا پس از رساله ایست که اقتضا کردم آنرا

فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَفْرُشَنِي دِخْلَتَهُ وَيُسْرِدَ عَلَيَّ رِسَالَتَهُ فَقَالَ دُونَ مَرَامِكَ حَرْبٌ

پس پرسیدم او را اینکه کند بر من باطن کار خود را و بخواند بر من رسالهٔ خود را پس گفت نزدیک مراد تو جنگ

الْبَسُوسُ أَوْ تَصْحَبَنِي إِلَى السُّوسِ فَصَاحَبْتُهُ إِلَيْهَا قَهْرًا وَعَكَفْتُ بِهَا

البسوس است مگر اینکه همراه من شوی بشهر سوس پس همراه او شدم بجانب آن شهر از روی اضطراری و ملازمت و پیوستگی کردم باآن شهر علیه

عَلَيْهِ جَمَاشَهْرٍ وَهُوَ يُعَلِّلُنِي كَاسَاتِ التَّعْلِيلِ وَيُجِرُّنِي أَعِنَّةَ التَّأْمِيلِ حَتَّى إِذَا

نزد او یزید یک ماه او مرا نوشانید مرا کاسهای ظاهر کردن علت و عذر و میکشید مرا اعنانهای امید وار کردن تا اگرچه ن

حَرِجَ جِدِّي وَعَيِلَ صَبْرِي قُلْتُ لَهُ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ لَكَ عِلَّةٌ وَلَا لِي

تنگ شد سینهٔ من و مغلوب شد شکیب من گفتم مراورا هر آینه نشان انیست که باقی نماند ترا بهانه و نه برای من مدارا

فِي الْمُقَامِ تَعَلُّلٌ فَفِي غَدٍ إِذْ جَرَّ غُرَابُ الْبَيْنِ وَارْحَلْ عَنْكَ بِخَفِّيْ حُنَيْنٍ فَقَالَ

بازیچه در فردا فال میگیرم از زاغ فراق و کوچ میکنم از تو باد و موزه حنین پس گفت

حَاشَ لِلّٰهِ أَنْ أُخْلِفَكَ أَوْ أُخَالِفَكَ وَمَا أَرَجْتُ أَنْ أُحِدَّ ثَكَ إِلَّا لِأُنْبِئَكَ

پاک ست خدا از انیکه خلاف وعده کنم ترا یا مخالفت کنم ترا و در نگ نکردم انیکه سخن گویم ترا مگر برای انیکه نشانم ترا خبر

وَإِذْ كُنْتَ قَدِ اسْتَرَبْتَ بِعِدَتِي وَأَغْرَاكَ سُوءُ الظَّنِّ بِمُبَاعَدَتِي فَاصْغَ

و چون شدی که هر آینه شک کردی در وعدهٔ من و در غلانید ترا بد گمانی باد در شدن از من پس بشنو

بِقَصَصِ سِيرَتِي الْمُمْتَدَّةِ وَأَضِفْهَا إِلَى أَخْبَارِ الْفَرَجِ بَعْدَ الشِّدَّةِ فَقُلْتُ

خبر روش من که دراز ست و نسبت کن آنرا جانب کتاب اخبار الفرج بعد الشدة پس گفتم او را

هَاتِ يَا أَخَا النَّزَهَاتِ فَمَا أَطْوَلَ طِيَلَكَ وَأَهْوَلَ جِبِلَّكَ فَقَالَ اعْلَمْ أَنَّ الدَّهْرَ

بیار ای خداوند درنگها پس چه دراز ست رسن تو و چه ترس ناک ست کرهای تو پس گفت بدان بدرستیکه روزگار

الْعَبُوسَ الْقَانِيَ إِلَى طُوسَ وَأَنَا بِوَمْيِذٍ فَقِيرٌ وَقِيرٌ لَا فَتِيلَ لِي وَلَا

ترش رو انداخت ترا جانب طوس و من دران روز محتاج و گرانبارم نه رشتهٔ و نه خرما برای من بود و نه

نَقِيرٌ فَأَلْجَأَنِي صَفْرُ الْيَدَيْنِ إِلَى التَّطَوُّقِ بِالدَّيْنِ فَأَدَّنْتُ لِسُوءِ الِاتِّفَاقِ

چاپک دانه خرما پس مضطر کرد مرا تهی بودن هر دو دست بسوی طوق پوشیدن بوام پس وام گرفتم از بدی اتفاق

مِمَّنْ هُوَ عَسِيرُ الْأَخْلَاقِ وَتَوَهَّمْتُ تَسَنِّيَ النِّفَاقِ فَتَوَسَّعْتُ فِي

از کسیکه او بد اخلاق بود و گمان بردم آسانی رواج پیشهٔ خود را پس کشادگی کردم در

الْإِنْفَاقِ فَمَا أَفَقْتُ حَتَّى بَهَظَنِي دَيْنٌ لَزِمَنِي حَقُّهُ وَلَازَمَنِي مُسْتَحَقُّهُ

بخشیدن پس هوشیار نشدم تا آنکه گرانبار کرد مرا وامیکه لازم بود مرا ادا کردن او و ملازم شد مرا خداوند او

فَحِرْتُ فِي أَمْرِي وَاطْلَعْتُ غَرَيْمِي عَلَى عُسْرِي فَلَمْ يُصَدِّقْ إِمْلَاقِي وَلَا نَزَعَ عَنِ

پس حیران شدم در کار خود و خبر دادم قرض خواه خود را بر تنگی خود پس باور نمی کرد فقر مرا و جدا نشد از

إِرْهَاقِي بَلْ جَدَّ فِي التَّقَاضِي وَلَجَّ فِي اقْتِيَادِي إِلَى الْقَاضِي وَكُلَّمَا خَضَعْتُ

تنگ کردن من بلکه کوشش کرد در طلب مال خود و تیز کرد در کشیدن من بسوی حاکم و هر گاه فروتنی کردم

لَهُ بِالْكَلَامِ وَاسْتَنْزَلْتُ مِنْهُ رِفْقَ الْكِرَامِ وَرَغَّبْتُهُ فِي أَنْ يُنْظِرَنِي بِمَيْسَرَةٍ

مر او را در سخن و فرود آوردن خواستم از نرمی بزرگان و رغبت دادم او را در نیکه رحم کند مرا با سانی کردن

أَوْ يُنْظِرَنِي إِلَى مَيْسَرَةٍ قَالَ لَا تَطْمَعْ فِي الْإِنْظَارِ وَاحْتَجَّ بِالنِّضَارِ فَوَحَقِّكَ

یا مهلت دهد مرا تا توانگری گفت امید مدار در مهلت دادن و بحجت کشیدن زر پس قسم بحق تو

مَا تَرَى مَسَالِكَ الْخَلَاصِ لَعَلَّ تَرَيْنِي سَبَائِكَ الْخِلَاصِ فَلَمَّا نَايَتْ أَحِبَّةٌ أَحِبَّةٌ

که بینی راههای نجات را مگر آنکه نمائی مرا پاره های زر خالص پس چون دوم تیزی خصومت او را

وَأَنَّهُ لَا مَنَاصَ لِي مِنْ يَدِهِ شَاعَبْتُهُ ثُمَّ وَاثَبْتُهُ لِأَيْرَاغَنِي إِلَى قَالِي الْجِرَانِ مُلَا

و انکه نیست جای گریختن مرا از دست او جنگ کردم با او باز برجستم با او تا بر دارد مرا بسوی حاکم گناهان نه

إِلَى الْحَاكِمِ فِي الْمَظَالِمِ لَمَا كَانَ بَلَغَنِي مِنِ افْضَالِ الْوَالِي وَفَضْلِهِ وَتَشَدُّدِ

بسوی حاکم کنده در داد خواهی ها برای چیزیکه رسیده بود مرا از بخشش حاکم و احسان او و سختی گرفتن

الْقَاضِي وَبُخْلِهِ فَلَمَّا حَضَرْنَا بَابَ أَمِيرِ طُوسَ أَنْسَتُ أَنَّ لَا بَاسَ وَلَا بُؤْسَ

قاضی و بخیل او پس چون حاضر شدیم بدر سرای امیر طوس دانستم انکه نیست خوف و نه سختی

فَاسْتَدْعَيْتُ دَوَاةً وَبَيَاضًا وَأَنْشَأْتُ إِلَيْهِ رِسَالَةً رَقْطَاءَ وَهِيَ أَخْلَاقُ

پس خواستم دوات و کاغذ و نوشتم بسوی او خط رقطاء و آن انیست خوها ی

سَيِّدِنَا تُحَبُّ وَبِعَقُوبَتِهِ يُلَبُّ وَقُرْبُهُ تُحَفُّ وَنَايُهُ تُلَفُّ وَخُلَّتُهُ تُنْسَبُ وَقَطِيعَتُهُ

سرور ما دوست داشته شده است و بعقوبت او لبیک گفته میشود و نزدیکی او تحفه است و دوری او پیچیده است و دوستی او نسبت داده میشود و بریدن او

نَصَبٌ وَغَرْبُهُ ذَلٌّ وَشَهْبُهُ تَالِتٌ وَظُلْمَةُ ذَانٍ وَتَقْوِيمُ نَهْجِهِ

رنج است و تیزی تیغ او تیزست دستارهای او می درخشند و پارسائی او زینت داد او راه راست او

بأن وذهنه قلب وجرب ولغته شرق وغرب نظم سيد قلب سبوق

هوشیار شده و ذهن او گردانیده است و آزموده است و صفت او مشرق و مغرب رسیده است سردار بسیار گردنده است و پیشی گیرنده

مبز فطن مغرب غروف عيوف مخلف مثلث أغر فريد نابه فاضل

نکوئی کننده بذیرک غریب آزنده است روبرتابنده و تنگ ندارنده + عوض دهنده تلف کننده بزرگ یگانه است و بزرگ مرتبه خداوند علم

ذكي انوف مفلق إن أبان طب إذا ناب هياج وجل خطب مخوف

روشن طبع بسیار تنگ ندارنده + بشگفت آرنده اگر ظاهر کند سخن تیز طبع است چون پیدا شود جنگ بزرگ شود امر دشوار کار دیده شده است

مناظم شرفه تاتكفا وشوبوب حبابه يكف وتائل يديه فاض وشم قلبه

از دشمنهای بزرگی او اندوهناک میشود و باران بخشش او پیچکد دهش هر دو دست او جاریست و بخل دل او

غاض وخلف سخابه يختلب وذهب عيابه يحترب من لف لفه فل وغلب

ناپدید شد و تیر پستان بخشش او دوشیده میشود و فرد جادانهای او گرفته میشود کسیکه شمار کرد خود را از جماعت او فیروزی یافت خیره شد

وتاجر بابه جلب وخلب كف عن هضيم بري وبري من دنس غوي وقرن

و بازرگان در او کشیده مال یا دلبرفیت او را باز داشت خود را از شکستن کسیکه ستم نکرده و سلامت ماند از چرک گمراه و نزدیک کرد

ليابه يعزه ونكب عن مذهب كز ليس بوثاب عند نهزة شر بل يعف عفة بر

تری خود را بدرستی و برگزیدار زاه بخیل نیست هنگام فرصت بدی بلکه نگاه میدارد خود را هیچو تنگ داشتن نکو کار

نظم فلذا يحب ويستحق عفافه + شغفا به قلبا به خلاب + اخلاقه

پس از ین سبب دوست داشته شده و سزاوار شده پارسائی او و ارزدی فریفتگی محبت با او پس عقل خالص او و فریبنده است + خصلتهای او

غر ترف وفوقه + عوق إذا ناضلته غلاب + سمح هيش وذو تلاف إن هفا

معروف اند غشده و سوقار تیر او + سوقاریست که چون تیر اندازی کنی او را بیچیره باشد + سخی خواست نیخوابد شادی دهد او را و تدارک کند

خل فليس بحقه يرتاب + لا باخل بل باذل خرق إذا + يعتر بوزه لا يليه باب

دوست است پس نیست کو در حق او شک کرده شود + نه بخیل است بلکه بخشنده سخی است چون چیزی نیابد بسوال او نمیگذارد او را دروازه

إن عض أنل غل غرب عضاضه + بمنابه فلخت منه ناب + وجد يرمين لبا

اگر بگزد قحطی شکننده تیزی گزیدن او را + بیابند بودن خود پس افتاد از دندان + و سزاوار است بکسیکه دانشمند شد

وَفَطَنَ وَقُرْبَ وَشَطَنَ أَنْ أَذْعَنَ لِقَرِيمٍ زَمَنٍ وَجَارِ زَمَنٍ مُذْ رَضَعَ ثَدْيَ

وعاقل شد ونزدیک شد ودور شد انیکه گردد بهتر روزگار و نیکوکننده و نفرهنگا سیکه کیده است پستان

لِيَانَةٍ خُصَّ بِإِفَاضَةِ تَهَانَةٍ نَعَشَ وَقَرَّحَ وَهَّا فَرَفَّا بَهَجٍ وَنَا وَفَارَعَ وَفَاءَ بِجَوْ

شیر خود را خاص کرده شد بزرگترین بامان عطای خود بر داشته است کشاد غم او یاری کرده پس نکوئی کرد ودر اهری کرد وفا پیش گرفت بگشت

أَبْلِغْ أَنْعَبَ مَنْ سَيَلِي وَقَرِيظَ إِذْ هُزَّ وَبُلِّي وَتَوَشَّحَ صِفَاتِهِ بِجُيُبِ عِفَاتِهِ نَظْمَ

بشتاب صوب تعب کند کسی را که والی خواهد شد ومنسوخ شد چون جنبانیده شد وآزموده شد قریظ گردانیده شد فتها ودر او از دو متی سوال کننده گران تو

فَلَا خَلَا ذَا بَهْجَةٍ ۞ يَمْتَدُّ ظِلُّ خَصِيبِهِ ۞ فَإِنَّهُ بَرٌّ يُمْنٍ ۞ أُنْسٌ صَفُوٌّ شُهُبِهِ ۞ وَزَانَ

پس هیچ شاد خداوند خوشوقتی دراز باد سایه فراخی سال او وچراکه بر رشیکه او محسن است بکسیکه دید روشنی ستارهای او ویار است

فَمْ يَا ظَرِيفُ ۞ بِلُبْسِ خَوْفِ رَبِّهِ ۞ فَلَيْهِنِ سَيِّدَنَا فَوْزُهُ بِمَفَاخِرَ تَالِدَتْ

بزرگیهای نکوئی صورت ودنیا خرما پوشیدن ترس پروردگار خود پس باید که گوارا باشد سردار ما فوزی او بنیاد شها کا استوار شد نه

وَجَلَّتْ وَفُوقَتْ بِصَنَائِعَ تَمَّتْ وَتَمَّتْ وَيُلَائِمُ قُرْبُ حَضْرَتِهِ غَوْثُ رُقَّهِ

وبزرگ شدند وسبقت او بتر با کامل شد وافزود وموافق هست هدیه های درگاه او یاری کردن بنده خود

بِخَطٍّ مِنْ حُظْوَتِهِ فَإِنَّهُ كَلِيلُ نَدْبٍ وَشَرِيدُ جَلْبٍ وَجَرِيحُ نُوبٍ أَثَّرَتْ

یا بهره از بهره مندی خود چراکه هر آینه او دیر مانده است درانده خطاست ومجروح حوادث ست کار تاثیر نموده

وَنَاظِمُ قَلَائِدَ تَيَسَّرَتْ إِذَا جَاشَ لِخُطْبَةٍ فَلَا يُوجَدُ قَائِلٌ ثُمَّ تَسْ تَدَّ بِأَقَلَّ

وآماسته کننده گردن بنده است که میسر کردند در شهرها بهرگاه جوشد برای خطبه پس یافته نمیشود گوینده پس فصیح انجاح طبع ست

فَإِنْ حَبَّرَ قُلْتَ حِبَرٌ نُمِّخَتْ وَخِلْتَ رِيَاضًا قَدْ نَمَتْ هَذَا ثُمَّ شَرْبُهُ

پس اگر آراست کلام را گوئی چادر منی نقش کرده شده است وپنداری که باغها هر آینه افزوده شدند پس این را بحصه او از مال

بَرْضٍ وَقُوتُهُ قَرْضٌ وَفَلَقُهُ غَسَقٌ وَجِلْبَابُهُ خَلَقٌ وَقَدْ قَلَّ لِيَتَوَغَّرَ

اندک ست وقوت او وام ست وروشنی ماه او تاریکیست وچادر او کهنه است وتحقیق نی آرام شد از سخن خشم

غَرِيمٌ غَاشِمٌ لَيْسَتْ بِحَقٍّ لَازِمٍ فَإِنَّ مَنْ سَيِّدَنَا بِكَفَّةِ بِهِبَاتِ

قرضخواه ستمگر زودی نمیخواهد از وبوام ثابت پس اگر منت نهد سردار ما بباز داشتن او ببخششهای

فوز یعنی وسعت ای ادبیر مخلد

ثابت البیت ای اوبر پیر مخلد

ست اعلوی رح شاه قوت قرن

او واول کسی ست کو ابعد گفت

بود واقل هم شخص ست زقبیله

سعودی شاه قولنو هم داشت

ترانو ئی ست کاهل بیان

سعودی کلام او بگفتار

سعودی شاه قولنو هم داشت

ترانو ئی ست کاهل بیان

سعودی کلام او بگفتار

قوله تورسیده خت بیا نگیخت گوئیده شده واشخته بهرود یک معنی ست فصیح

كَفِيهِ نَوْشَجٍ بِمَجْدٍ فَاقَ وُنَاءً يَا جِرِفْلِّيَ مِنْ وَثَاقٍ لَا خَلَتْ سَجَايَا خُلُقِهِ

دست او آراستہ شود ریا بزرگی کہ بالا باشد و گران خیزد پیادش رستگاری من از بند ہموار باد طبیعتہا ے خوی او

تَرْفِدُ شَائِمَ بَرْقِهِ يَمِنٌ رَبِّ اَذَنِي حَيَّ اَبَدِيٍّ رَقَالَ فَلَمَّا اسْتَشَفَّ الْاَمِيرُ

کہ بخشش کند امید وار نکوئی او را باحسان پروردگار قدیم زندہ ہمیشہ ماندہ گفت رہای پس چون دید سردار

لَاَلِيهَا وَلَمْحَ السِّرَّ الْمُوَدَّعَ فِيهَا اَوْغَرَ فِي الْحَالِ بِقَضَاءِ دَيْنِي وَفَصَلَ مَا بَيْنَ

مروارید ہای او و نگریست راز یکہ سپردہ شد در و فرمان داد بہا نوقت باو اکردن دام من و امر کرد بقطع انچہ میان

خَتْمِي وَبَيْنِي ثُمَّ اسْتَخْلَصَنِي لِمُكَاثَرَتِهِ وَخَصَّنِي بِاَثَرَتِهِ فَلَبِثْتُ بُضْعَ سِنِينَ

شمن من و میانہ من بود باز اعتبار کرد مرا برای افزودن عدد خود دیگانہ کرد مرا با بخشش خود پس درنگ کردم چند سال کہ

اَنْعَمُ فِي نِعَمِ ضِيَافَتِهِ وَاَرْتَعُ فِي رِيفِ رَافَتِهِ حَتَّى اِذَا غَمَرَتْنِي

خوشی میزیستم در نعمتہا ے او ضیافت او و بچریدم در چراگاہ مہربانی او تا آنکہ چون فرو گرفت مرا

مَبَاهِيهِ وَاَطَالَ ذَيْلِي ذَهَبِيَّهُ تَلَطَّفْتُ فِي الْاِدِّلَالِ عَلَى مَا تَرَى مِنْ حُسْنِ

بخششہای او دراز کردن مرد من مرا از او نرمی کردم در کوچ کردن بر چیزیکہ می بینی از نکوئے

اَلْحَالِ قَالَ فَقُلْتُ رَيَّثَ سَلْمَى لِمَنْ اَتَاحَاكَ لُقْيَانَ السَّمْحِ الْكَرِيمِ وَاَنْقَذَكَ

حال گفت راوی پس گفتم مراورا سپاسی بسزا دیم بخدائیکہ مسدد کرد مر ترا دیدن بخشندہ کریم کہ خلاص کرد ترا

بِهِ مِنْ ضَغْطَةِ الْعَرِينِ فَقَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى سَعَادَةِ الْجَدِّ وَالْخُلُوصِ مِنَ الْخَصِمِ

و از اندوہ شکنجہ قرین گفت ستودن خدا را بر نیکبختی ستودن مر خدا راست بر نکوئے بخت و رہائے از دشمن

اَلَدِّ ثُمَّ قَالَ اَيُّمَا اَحَبُّ اِلَيْكَ اَنْ اُحْدِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْعَطَاءِ اَمِ اُتْحِفَكَ بِالرِّسَالَةِ

بسیار خصومت کنندہ باز گفت کدام چیز دوست تر است بسوئے تو اینکہ بدہم ترا از بخشش یا تحفہ دہم ترا بر سالہ

اَلْعَطَاءِ فَقُلْتُ اِمْلَاءُ الرِّسَالَةِ اَحَبُّ اِلَيَّ فَقَالَ وَهُوَ حَقِيقٌ اَخَفُّ عَلَى اللّٰهِ

رعطا پس گفتم نوشتن رسالہ دوست تر است بسوی من پس گفت و آن نوشتن قسم حق تست کہ سبکتر است بر

فَاِنَّ نَخْلَةَ مَا يُلْحَى فِي الْاَذَانِ اَهْوَنُ مِنْ نَخْلَةِ مَا يَخْرُجُ مِنَ الْاَرْدَانِ ثُمَّ

چرا کہ تحقیق بخشش چیزیکہ در آید در گوشہا سبکتر ست از بخشش چیزیکہ بیرون آورد شود از استینہا سپس

كَأَنَّهُ سَافَ وَاسْتَحْيَا فَجَمَعَ لِي بَيْنَ الرِّسَالَةِ وَالْحُدْيَا فَفَرَغْتُ مِنْهُ بِسَهْمَيْنِ وَفَصَلْتُ

گویا که او شگفت و خجل شد پس فراهم آورد برای من میان رساله و سرود پس فارغ شدم از و بدو حصه

عَنْهُ بِغُنْمَيْنِ وَأَبْتُ إِلَى وَطَنِي قَرِيرَ الْعَيْنَيْنِ بِمَا حُزْتُ مِنَ الرِّسَالَةِ وَالْعَيْنِ

و باز گشتم بسوی وطن خود خنک چشم بچیزیکه بدست آوردم از رساله و زر

المقامة السابعة والعشرون الوبرية حكى الحارث بن همام

مقامه بیست و هفتم مشهور بوبریه حکایت کرد حارث بن همام

قَالَ مِلْتُ فِي رِيقِ زَمَانِي الَّذِي غَبَرَ إِلَى مُجَاوَرَةِ أَهْلِ الْوَبَرِ فَأَخَذْتُ

گفت میل کردم در اول روزگار خود که گذشت بسوی همسائگی بادیه نشینان تا پیروی کنم رفتار

نُفُوسَهُمُ الْأَبِيَّةَ وَأَلْسِنَتَهُمُ الْعَرَبِيَّةَ فَتَمَرَّتُ تَتَمِيرَ مَنْ لَا يَأْلُو جُهْدًا

نفوس ابی ایشان و زبانهای عربی ایشان که فصیح است پس دامن بر زدم همچو دامن بر زدن کسیکه کوتاهی نکند در کوشش

وَجَعَلْتُ أَضْرِبُ فِي الْأَرْضِ غَوْرًا وَنَجْدًا إِلَى أَنِ اقْتَنَيْتُ هُجْمَةً مِنَ الرَّاغِيَةِ

و آغاز کردم که میرفتم در زمین پست و بلند تا آنکه ذخیره و مگرفتم گله از شتران

وَتُلَّةً مِنَ الثَّاغِيَةِ ثُمَّ أَوَيْتُ إِلَى عَرَبٍ أَرْدَافِ أَقْيَالٍ وَأَبْنَاءِ أَفْوَالٍ فَأَوْطَنُونِي

و تلی از گوسفند باز رجوع آوردم بسوی مردم عرب که نائبان بادشاهان بودند و فصیحان بودند پس فرود آوردند مرا

أَمْنَعِ جَنَابٍ وَفَلَّوْا عَنِّي حَدَّ كُلِّ نَابٍ فَمَا تَأَوَّيْتُ عِنْدَهُمْ هَمًّا وَلَا فَزِعْتُ

بزرگترین مقام و شکستند از من تیزی هر دندان را پس نیاوردم اندوهی و نه ترسیدم

صَفَانِي سَهْمًا إِلَى أَنْ أَضْلَلْتُ فِي لَيْلَةٍ مُنِيرَةِ الْبَدْرِ لِقْحَةً عَزِيزَ الدَّرِّ

سنگ مرا نیری تا آنکه گم کردم در شب روشن کننده ماه کامل ناقه بسیار شیر دارنده را

فَلَمْ أَطِبْ نَفْسًا بِالْغَاءِ طَلَبِهَا وَإِلْقَاءِ حَبْلِهَا عَلَى غَارِبِهَا فَنَدَبْتُ فَرَسًا

پس خوش نگشت از روی نفس بگذاشتن جستن او و انداختن رسن او بر میانه کوهان و گردن او پس بر جستم بر اسپ

مِحْضَارًا وَاعْتَقَلْتُ لَدْنًا خَطَّارًا وَسَرَيْتُ اللَّيْلَ جَمْعَاءَ أَجُوبُ الْبَيْدَاءَ

بسیار دونده و در میان ساق گرفتم نیزه نرم و رفتم در شب خود تمام آن بحالیکه قطع میکردم بیابان را

وَافَقَنِي كُلُّ شَجَرٍ اِرَمٍ وَعَرَمٍ اَعْنِي اَنْ نَشْرَ الصُّبْحِ رَايَاتِهِ حَتَّى عَلَا الدَّاعِي اِلَى
وتجو میکردم ہر زمین درختناک را و بی درخت را تا آنکہ پراگندہ ساخت صبح علمہای خود را دعی علی الصلوۃ دعی علی الفلاح گفت خواند
صَلٰوتِهِ فَنَزَلْتُ عَنْ مَتْنِ الرَّكُوبَةِ لِاَدَاءِ الْمَكْتُوبَةِ ثُمَّ جُلْتُ فِي سُمُوتِهَا
شمار خود پس فرود آمدم از پشت مرکب برای ادا کردن نماز فرض باز جولان کردم بر پشت او
وَفَوَرْتُ عَنْ شَكْوَتِهَا وَسَرْتُ مَا دَرَى اَثَرًا اِلَّا قَفْوَتُهُ وَلَا سَتَرًا اِلَّا عَلَوْتُهُ
و گشادم از کام او و میرفتم بحالیکہ نمی دوم نشانی مگر پس میرفتم او را و نہ بامے بلند مگر بالا میرفت بآمدم او را
وَلَا وَادِيًا اِلَّا اَجْرَعْتُهُ وَلَا رَاكِبًا اِلَّا اسْتَطْلَعْتُهُ وَحَدَا بِي مَعَ ذٰلِكَ يَذْهَبُ
و نہ بیابانے مگر می بریدم او را و نہ سوارے را مگر می پرسیدم او را و او کہ میرفت من با انہمہ میرفت
هَدَرًا وَلَا يُحْدِثُ وِرْدُهُ صَدَرًا اِلٰى اَنْ حَانَتْ صُكَّةُ عُمْيٍ وَلَفْحُ هَجِيرًا
باطل و نمی یافت آمدن او بازگشتن را تا آنکہ رسید وقت گرمائے نیمروز و سوختگی نیمروز
يَذْهَلُ غِيلَانَ عَنْ مَيٍّ وَكَانَ يَوْمًا اَطْوَلَ مِنْ ظِلِّ الْقَنَاةِ وَاَحَرَّ مِنْ دَمْعِ
کہ غافل میکرد عاشق را از معشوق و بود آنروز درازتر از سایۂ نیزہ و گرمتر از اشک
الْمُقْلَاتِ فَاَيْقَنْتُ اَنِّي اِنْ لَمْ اَسْتَكِنَّ مِنَ الْوَقْدَةِ وَاَسْتَجِمَّ بِالرَّقْدَةِ
زنیکہ بچراغ نزدیک پس یقین دانستم کہ تحقیق من اگر طلب نکنم انچہ بوشد مرا از سخت گرما و آسائش نکنم بخواب
اَدْ نَفِدَ اللُّغُوبُ وَعَلِقَتْ بِي شُعُوبٌ فَجُئْتُ اِلٰى سُرْحَةٍ كَثِيفَةِ
بیا کند مرا تعب و ماندگی و در آویزد بمن مرگ پس گرائیدم بسوی درختیکہ انبوہ و پیچیدہ بود
الْاَغْصَانِ وَرِيقَةِ الْاَفْنَانِ لِاَغُورَ تَحْتَهَا اِلَى الْمُغَيْرِبَانِ فَوَاللّٰهِ مَا اسْتَرَاحَ
شاخہای او و در درختیکہ بسیار بود برگ شاخہائے او تا فرود آیم برای خفتن نیمروز زیرا تا مغرب پس بخدا کہ آسائش نکرد
نَفْسِي وَلَا اسْتَرَاحَ فَرَسِي حَتّٰى نَظَرْتُ اِلٰى سَائِحٍ فِي هَيْئَةِ سَائِحٍ وَهُوَ
و مہای من و نہ راحت یافت اسپ من تا آنکہ دیدم بسوی آینده از جانب راست در صورت مسافر رونده و زمین او
يَنْتَجِعُ بُغْيَتِي وَيَشْتَمِلُ اِلٰى بُقْعَتِي فَكَرِهْتُ اِنْعِيَاجَهُ اِلٰى مَعَاجِي
می جست مکان مراد و میرفت بسوی جای من پس ناخوش داشتم گرائیدن او را بسوی قیام گاہ خود

فَاستَعَذتُ بِاللهِ مِن شَرِّ كُلِّ مُفَاجِئٍ ثُمَّ تَرَحَّيتُ أَن يَتَصَدَّى مُنشِئٌ أَو يَنبَرِي

پناه بخدای تعالی از بدی هر ناگاه آینده از پدید آمدن شوم پس آهنگ رفتن کردم که پیش آید مگر آنکه راه نماینده باشد یا آنکه گم شده یا آنکه ظاهر شد

مُرشِدٌ أَو أَلمَعِيٌّ فَلَمَّا اقتَرَبَ مِنِّي سَرَحَتِي وَكَادَ يَكُلُّ بِسَاحَتِي أَلفَيتُهُ شَيخَنَا السَّرُوجِيَّ

بمانند راه نما باشد پس هرگاه نزدیک شد از درخت من و نزدیک شد که فرود آید در جائیکه بودم یافتم او را که پیر ما

مُتَشَيِّخًا بِخِرَابَةٍ وَمُضطَغِنًا أُهبَةَ تَجوَابَةٍ فَأَنسَانِي إِذ وَرَدَ وَأَنسَانِي مَا شَرَدَ

ساکن سرو بست مائل گشنده است بانبان خود بردارنده زیرنی گداست مسافر خود را پس انس آرام داد مرا چون رسید و فراموش کنانید

ثُمَّ استَوضَحتُهُ مِن أَينَ أَثَرُهُ وَكَيفَ عَجزُهُ وَيَجَرُّ فَانتَشَدَ بَدِيهًا

پس واضح کردن خواستم او را از کجاست راه او و بچگونه است حال ظاهر او و باطن او پس خواند بی فکر و اندیشه

وَلَم يَقُل أَيهًا نَظمٌ قُل لِمُستَطلِعِ دَخِيلَةَ أَمرِي ✦ لَكَ عِندِي كَرَامَةٌ

ونگفت باز ایست بگو برای جوینده باطن حال مرا ✦ مر تو را نزد من بزرگی

وَعَنَازَةٌ ✦ أَنَا مَا بَينَ جُوبِ أَرضٍ فَأَرضٍ ✦ وَسُرَّى فِي مَفَازَةٍ فَمَفَازَةٍ ✦

وبر نریست بحد در میانهٔ قطع همیشه پس زمینی هستم ✦ در میانهٔ شب رفتن در بیابانی پس بیابانی هستم ✦

زَادِي الصَّيدُ وَالمَطِيَّةُ نَعلِي ✦ وَجِهَازِي لِلحَربِ وَالعُكَّازَةُ ✦ فَإِذَا مَا هَبَطتُ مِصرًا

توشهٔ من شکار است و سپری پاپوش منست ✦ درخت من انبان است و عصا ✦ پس هرگاه فرود آیم در شهری

فَبَيتِي ✦ غُرفَةُ الخَانِ وَالنَّدِيمُ جَرَّازَةٌ ✦ لَيسَ لِي [illegible] إِن فَاتَ أَو أَخُونُ إِن

پس خانهٔ من ✦ بارخانهٔ سرای است و نشین با شراب خواری پارچانندهٔ نوشته است و نیست مرا چیز یکه غمگین کرده شوم اگر فوت شود یا

حَاوَلَ الزَّمَانُ ابتِزَازَهُ ✦ غَيرَ أَنِّي أَبَيتُ خِلوًا مِنَ الفِكرِ وَنَفسِي عَنِ الأَسَى مُخَازَةٌ ✦

قصد کند روزگار گرفتن او را مگر نفس من شب میگذراند رائم نمی از اندیشه و جان من از اندوه برگشته است ✦ خواب میکنم

أَرقُدُ اللَّيلَ مِل جَفنِي وَقَلبِي بَارِدٌ مِن جَنَارَةٍ وَحَرَارَةٍ ✦ وَلَا أُبَالِي مِن أَيِّ كَأسٍ تَفَوَّقتُ ✦ وَلَا

در شب بر هم نهم چشم خود و دل من ✦ سرد است از گرمی و سوزش ✦ التفات ندارم که از کدام کاسه شیر خورده ام و نمیدانم

مَا حَلَاوَةٌ مِن مَرَارَةٍ ✦ وَلَا أَستَجِيزُ أَن أَجعَلَ الذُّلَّ مَجَازًا إِلَى تَسَنِّي إِجَازَةٍ ✦ وَإِذَا مَا طَلَبتُ سَاحَلَهُ

که چیست شیرینی از ترش آمیز ✦ غمناک نخشم و نه ندارم ابگینه غم خواری را راه بسوی آسانی بخشش ✦ و چون مقصدی پوشد

التعاريد + تبعد المين يروم نجازه + ومتى الهاتر للدنا عزة تنس عاف طبعي طباعه الهاترة

پس دوری باد مگسی را که قصد کند روانی او را + وچون بگذید برای فرومانده گی مرد ضعیف + کراهت کند خوی من طبیعت او را

فالمنايا دلا الدنايا وخير + من ركوب الخنى ركوب الجنازه + ثم رفع الى الطرفه

پس میخواهم مرگ را او نه بخواهم امور خسیسه را و بهتر است از سواری فحش سواری جنازه + باز بلند کرد بسوی من چشم خود را

وقال لامر ما جدع قصير انفه فاخبرت خبر ناقتي الساربة وما عانيته في

وگفت برای کار بزرگ بر بد بسی قصیر بینی خود را پس خبر دادم او را بخبر ناقه خود که تیز رو بود و آنچه رنج کشیدم او را در

يومي والبارحة فقال دع عنك الالتفات الى ما فات والطماح الى

امروز و دوی شب پس گفت بگذار از تو خود التفات بسوی چیزی که درگذشت و نگریستن جانب چیزیکه هلاک شد

ما طماح ولا تاس على ما ذهب ولا تستمل من مال عن

و اندوهگین مشو بر چیز مکه رفت اگرچه تحقیق او جوی از زر باشد و استمالت مکن بسوی کسیکه اعراض کند از

ريحك فاضرم نارا بإزيحك ولو كان ابن بوحك او شقيق روحك ثم قال

خواهش تو و افروخت آتش بجای زر اگرچه باشد فرزند تو یا جزو جان تو بازگفت

هل لك في ان تقبل وتتحامى القال والقيل فان الابدان انضاء تعب والهاجرة

آیا مر ترا رغبت ست در انکه قبول کنیم و بگذاریم گفتگو را چه گاه در رسیکه بدنها زار و لاغر از ماندگی هستند و گرمای نیمروز

ذات لهب ولن يصقل الخاطر ويشط الفاطر كفاتلة الهواجر وخصوصا في شهري

خداوند افروختگی ست و هرگز زنگ دل را و در نشاط نیاورد دست را چو فیلوکه گرمای نیمروز و خصوصا در دو ماه

هاجر فقلت ذاك اليك وما اريد ان اشق عليك فافترش التراب واضطجع

گرما وقت تشنگی شتر پس گفتم این سپرد بسوی تست و نمیخواهم انیکه تنگ گیرم بر تو پس فرش گرفت خاک را و پهلو بر زمین نهاد و

واظهر ان قد هجع وان تفقت على ان احرس ولا انعس فاخذتني السنة

وهویدا کرد انیکه هر آینه خوابید و نیکه بیدار افق کرد م بر نیکه نگهبانی کنم و نخوابم پس در گرفت مرا خواب اندک

اذ ذمت الا سنة فلما افق الا والليل قد توجج والنجم قد تبلج ولا

بهر گاه مهار کرده شد زبانها پس بهوش نیامدم مگر حال این بود که شب بتحقیق در آمد و ستاره هر آینه روشن شد و نه

السَّرْوِجِيَّ وَلَا الْمِسْرَجَ فَبِتُّ بِلَيْلَةٍ نَابِغِيَّةٍ وَاحْزَانِ يَعْقُوبِيَّةٍ اُسَامِدُ الْوُجُومِ

ابوزید سروجی بود و نه اسپ زین کرده پس خواب کردم در شب کر غسوب نابغیه است و اندوهها کر غسوب یا یعقوب یا ندبه بگریم بهتم خاموش شدن یاران از آنده

وَاُسَاهِرُ النُّجُومَ اُفَكِّرُ تَارَةً فِي دِجْلَتِي وَاُخْرَى فِي دَجْعَتِي اِلَى اَنْ وَضَحَ لِي عِنْدَ

و بهر بگریخوابی میگردم با ستارگان اندیشه میکردم باری در پیاده پای خود و دگر بار در بازگشتن خود تا آنکه ظاهر شد برای من هنگام

اِفْتِرَارِ ثَغْرِ الصُّبْحِ عَنِّي وَجْهِ الْجَوْزَاءِ كَالْبَ يَخِدُّنِي الدَّوِّ فَالْمَعْتُ اِلَيْهِ بِثَوْبِي رَجَوْتُ

پیدا شدن روشنی بامداد در روی افق سوار یکه را دیدم رفت در صحرا پس باشارت کردم سویش بجانه خود امیدوار شدم

اَنْ يُعَرِّجَ اِلَى صَوْبِي فَلَمْ يَعْبَأْ بِالْمَاعِي وَلَا اَوَى لِلنِّيَاعِي بَلْ سَارَ عَلَى هَيْئَتِهِ

اینکه برگرد و بسوی جانب من پس التفات نکرد باشارت من و رحم نکرد برای سوزش من بلکه رفت برآستگی خود

وَاَصْمَانِي بِسَهْمِ اِهَانَتِهِ فَاَوْفَضْتُ اِلَيْهِ لِاُسَارِدَهُ وَاَحْتَمِلَ تَعَطُّرَهُ فَلَمَّا

و رسانید مرا تیر خوار کردن خود پس شتافتم بسوی او تا بخواهم از و که مرا در دلبت خود سازد و در دام کبر او را پس چون

اَدْرَكْتُهُ بَعْدَ الْعَيْنِ وَاَجْلَتُ فِيهِ مِسْرَحَ الْعَيْنِ وَجَدْتُ نَاقَتِي مُطِيَّنَةً وَضَالَّتِي

دریافتم او را پس از ماندگی و گردانیدم در و جای گردش چشم را دیدم شتر ماده خود را مرکب او دگم شده خود را

لُقْطَةً فَمَا كَذَّبْتُ اَنْ اَذْرَيْتُهُ عَنْ سَنَامِهَا وَجَاذَبْتُهُ طَرَفَ زِمَامِهَا وَقُلْتُ

یافته او پس درنگ نکردم اینکه انداختم او را از کوهان او و کشیدم از و طرف مهار ناقه را و گفتم

اِظْعَانُ صَاحِبُهَا وَمُضِلُّهَا وَلِي رِسْلُهَا وَنَسْلُهَا فَلَا تَكُنْ كَالشِّعْبِ فَتَتَعَبَ

که من مالک آن هستم و گم کننده آنم و مراست شیران و بچهای آن پس مشو همچو شعب پس اذیت دهی مرا

وَتَتْعَبَ فَجَعَلَ يَلْدَعُ وَيَصِيءُ وَيَتَفَّ وَلَا يَسْتَحِي وَبَيْنَا هُوَ يَنْزُو وَيَلِينُ

و اذیت یابی پس آغاز کرد که میگزید و فریاد برمیداشت و بی شرمی میکرد و حیا نمیداشت و درین بودم که او بجست و نرم می شد

وَيَسْتَاسِدُ وَيَسْتَكِينُ اِذْ غَشِيَنَا اَبُو زَيْدٍ لَابِسًا جِلْدَ النَّمِرِ وَهَاجِمًا هُجُومَ السَّيْلِ

و شیری ظاهر میکرد و فروتنی مینمود ناگاه درگرفت ما را ابوزید بحالیکه پوشنده بود پوست پلنگ را و ناگاه آینده بود همچو ناگاه آمدن

الْمُنْهَمِرِ فَخِفْتُ وَاللّٰهِ لِيَكُونَ يَوْمُهُ كَامْسِهِ وَبَكْرُهُ مِثْلَ

سیلاب بسیار ریزنده پس ترسیدم بخدا اینکه باشد امروز او مانند و بر وزدماه کامل او مانند

شَمِسَةً فَالْحَقُ بِالْقَارِظَيْنِ وَاصِيرَا ثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ فَلَمْ أَلْقَ إِلَّا أَنْ اذْكَرْتُهُ
آفتاب و پس لاحق شوم باو وجویندهٔ برگ فرو شوم خبر پس از ذات پس ندیدم مگر اینکه یاد دادم اورا

الْعُهُودَ الْمُنْسِيَّةَ وَالْفَعْلَةَ الْإِمْسِيَّةَ وَنَاشَدْتُهُ اللهَ أَوَ أَنَى الْيَوْمَ لِلتَّلَافِي
پیمانهای فراموش شده و کار دیروزه او او سوگند دادم او را بخدا آیا آمده است امروز برای تدارک

أَمْ لِمَا فِيهِ اتِّلَافِي فَقَالَ مَعَاذَ اللهِ أَنْ أُجْهِزَ عَلَى مَكْلُومِي أَوْ أَصِلَ جَرُورِي
یا برای چیزیکه در آن هلاک منست پس گفت پناه میخواهم بخدا از اینکه بکشم بر جراحت کردهٔ خود یا بگرم شبانهٔ خود یا بگرم روزانهٔ

بِسَمُومِي بَلْ وَافَيْتُكَ لِأُخْبِرَكَ أَنَّ حَالَكَ وَاكُونَ يَمِينًا لِشِمَالِكَ فَسَكَنَ عِنْدَ
بلکه آمدم تو را تا خبر دهم تو را که حقیقت حال تو او باشم تو دست راست برای دست چپ تو پس آرام گرفت هنگام

ذٰلِكَ جَاشِي وَانْجَابَ اسْتِيحَاشِي وَاطْلَعْتُهُ طِلَاعَ اللِّقْحَةِ فَتَبَرْقَعَ صَاحِبِي
آن سخن دل من و قطع شد وحشت آگین شدن من و دلگی دادم او را بخبر ناقهٔ شیردار و برقع پوشیدن همراهی خود

بِالنِّفْحَةِ فَنَظَرَ إِلَيْهِ نَظَرَ لَيْثِ الْعَرِيسَةِ إِلَى الْفَرِيسَةِ ثُمَّ أَشْرَعَ قِبَلَهُ الرُّمْحَ
باد شرجی پس دید بسوی او چو دیدن شیر بیشه بسوی شکاری باز راست کرد جانب او نیزه را

وَاقْسَمَ لَهُ بِمَنْ أَنَارَ الصُّبْحَ لَئِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْجَى الذُّبَابِ وَيَرْضَ مِنَ الْغَنِيمَةِ
و سوگند داد او را بخدائیکه روشن کرد بامداد را هر آینه اگر نجات نیابد چو نجات مگس خوشنود نباشد از مال غنیمت

بِالْإِيَابِ لَيُورِدَنَّ سِنَانَهُ وَرِيدَهُ وَلَيُفْجَعَنَّ بِهِ وَلِيدَهُ وَوَدِيدَهُ فَنَبَذَ
ببرگشتن هر آینه فرو برد می آرد سر نیزهٔ خود را در رگ گردن او و هر آینه بدو میاورد بان فرزند او را و دوست او را پس انداخت

زِمَامَ النَّاقَةِ وَحَاصَ وَاغْلَتَ وَلَهُ حُصَاصٌ فَقَالَ لِي أَبُو زَيْدٍ تَسَلَّمْهَا
مهار شتر ماده را و گریختن میل کرد و رسنگار شد بجائیکه مرا او را سخت دویدن بود پس گفت بمن ابو زید بگیر او را

وَتَسَنَّمْهَا فَإِنَّهَا إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ وَوَيْلُ أُمِّهَا مِنْ وَيْلَيْنِ فَقَالَ الْحَارِثُ بْنُ
و سوار شو گوبان او را چه اگر هر آینه آن یکی از دو نکوئیست و یک بلا کی آسان تر است از دو بلا کی گفت حارث پسر

هَمَّامٍ فَرِيتُ بَيْنَ لَوْمِ أَبِي زَيْدٍ وَشُكْرِهِ وَزِنَةِ نَفْعِهِ بِضُرِّهِ فَكَأَنَّهُ نُوجِيَ
همام پس حیران شدم میانهٔ ملامت کردن ابی زید و سپاس او و میان سنجیدن نفع او با مضرت او پس گویا که آواگهی داده شد

بِذَلَّتِ صَدْرِيَ[52] أَوْ نَكَّفَنْ[53] بِمَا خَامِرِ سِرِّي ✦ فَقَابَلَنِي بِوَجْهٍ طَلِيقٍ وَاسْتَشَارَ بِلِسَانٍ

بار از [illegible] بدانست بگفتار آنچه در آیخت راز من پس پیش آمد مرا بروے کشاده و خواند باز بان

ذَلِيقٍ نَظْمَ[54] يَا أَخِي الْكَامِلَ ضَمِيمِي ✦ دُونَ إِخْوَانِي وَقَوْمِي ✦ إِنْ يَكُنْ

تیز ای برادر من کہ بردارندۂ ستم من ہستی ✦ نزدیک برادران من و گروہ من ✦ اگر باشد

سَاءَكَ أَمْسِي ✦ فَلَقَدْ سَرَّكَ[55] يَوْمِي ✦ فَاغْتَفِرْ ذَاكَ لِهَذَا ✦ وَاطْرَحْ شُكْرِي

کہ در غم انداخت ترا دیروز من ✦ پس تحقیق شاد کرد ترا امروز من ✦ پس بخش آنرا برای این ✦ و بگذار سپاس من

وَلَوْمِي ✦ ثُمَّ قَالَ أَنَا أَنْتِقُ[56] وَأَنْتَ مَنْتِقٌ فَكَيْفَ نَتَّفِقُ ثُمَّ وَلَّى يَفْرِي[57] أَدِيمَ الْأَرْضِ

وسرزنش من ✦ باز گفت من بخشم هستم و تو گریه کننده هستی پس چگونه اتفاق کنیم باز پشت کرد و ایذا میکرد روی زمین را

وَيَرْكُضُ طَرْفَهُ[58] أَيَّمَا رَكْضٍ فَمَا عَدَوْتُ أَنِ اقْتَعَدْتُ مَطِيَّتِي وَعُدْتُ لِطِلَّتِي[59]

و میدوانید اسپ خود را چه خوش دوانیدن پس بر نگذشتم انیکه نشستم و سوار شدم سواری خود را و باز گشتم برای مقصد خود

حَتَّى وَصَلْتُ إِلَى حِلَّتِي[60] بَعْدَ اللَّتَيَّا وَالَّتِي تَفْسِيرُ مَا تَضَمَّنَتْهُ هٰذِهِ الْمَقَامَةُ

تا اگر رسیدم بسوی محلۂ خود پس از بلای خرد و بزرگ بیان چیزیکه در بر گرفت آنرا این مقامه

مِنَ الْأَلْفَاظِ اللُّغَوِيَّةِ وَالْأَمْثَالِ الْعَرَبِيَّةِ قَوْلُهُ رِيقَ لِمَا فِي

از الفاظ لغویه و مثلهاے عربیه

يَعْنِي أَوَّلَهُ وَنَائِقَهُ وَقَدْ يُخَفَّفُ[61] قَوْلُهُ أَخَذُ أَخِذَ نَفُوسِهِمْ يَعْنِي

یعنے اول از زمانه و بهتر آنان وگاه تخفیف کرده میشود مرادش انیکه

اقْتَدَى بِهِمْ يُقَالُ مِنْهُ أَخَذَ أَخِذَهُ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ

پیروے کرد بایشان گفته میشود از گرفت طریقه اورا و در یاء اورا بکسره همزه

وَفَتْحِهَا (وَالْهَجْمَةُ) نَحْوُ مِائَةٍ مِنَ الْإِبِلِ وَالثُّلَّةُ الْقَطِيعُ مِنَ الْغَنَمِ

و فتح آن و هجمه مقدار صد از شتر و ثله رمه از گوسفند و

جَمْعُهَا الثُّلَلُ وَلَا نَظِيرَ لِهٰذَا إِلَّا بَدَنَةٌ وَبُدُنٌ وَالرَّاغِبَةُ الْإِبِلِ

جمع آن ثلل ست و نیست مانندے برای این مگر لفظ بدنه و بدن و راغبه شتران

وَالنَّاغِيَةُ) الشَّاعِرُ وَمِنْهُ قَوْلُهُمْ مَالَهُ نَاغِيَةٌ وَلَا رَاغِيَةٌ أَيْ لَا نَاقَةٌ وَلَا شَاةٌ

والناغیة گوسفند واز انست قول ایشان مالہ ناغیۃ ولا راغیۃ ای نہ شتر مادہ است و نہ گوسفند

وقوله أَدْرَكَ أَقْيَالٍ أَيْ يَخْلُفُونَ الْمُلُوكَ إِذَا غَابُوا وقوله أَبْنَاءُ أَقْوَالٍ

ای خلیفہ باشند پادشاہا نرا چون غائب شوند

أَيْ فُصَحَاءُ يُقَالُ لِلْمِنْطِيقِ إِنَّهُ بْنُ أَقْوَالٍ وقوله فَتَدَرَّبَتْ فُرْسًا

ای فصیحانند گفتہ میشود برای بلیغ ہر آئینہ او پسر گفتار است

مِحْضَارًا أَنَّ التَّدَرُّبَ الْوُثُوبُ عَلَى ظَهْرِ الْفَرَسِ الْمِحْضَارُ وَالْمِحْضِيرُ الشَّدِيدُ الْعَدْوِ

تدرب جستن برپشت اسپ محضار ومحضیر سخت رونده

مَأْخُوذٌ مِنَ الْحَضْرِ وقوله اقْتَرَى كُلُّ شَجْرَاءَ وَمَرْدَاءَ الِاقْتِرَاءُ تَتَبُّعُ الْأَرْضِ

گرفتہ شدہ است از حضر یعنے دویدن اقتراء رجست وجوی زمین ست

وَالشَّجْرَاءُ ذَاتُ الشَّجَرِ وَالْمَرْدَاءُ الْخَالِيَةُ مِنَ النَّبَاتِ وَمِيتُهُ

وشجراء زمین خداوند درخت باشد ومرداء زمین خالے از روئیدگی واز انست

اشْتِقَاقُ الْأَمْرَدِ لِخُلُوِّ وَجْهِهِ مِنَ الشَّعْرِ وقوله حَيْعَلَ الدَّاعِي إِلَى

مشتق بودن امرد بسبب تہی بودن روے او از مو

صَلَوَاتِهِ يَعْنِي بِهِ قَوْلَ الْمُؤَذِّنِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ وَالْمَصْدَرُ

مراد می گیرد بآن گفتن اذان دہندہ حی علے الصلوۃ حی علے الفلاح ومصدر

مِنْهُ الْحَيْعَلَةُ وَمِثْلُهُ مِنَ الْمَصَادِرِ الْهَيْلَلَةُ وَالْحَمْدَلَةُ وَالْبَسْمَلَةُ وَالْحَسْبَلَةُ

از وحیعلہ است ومانند او از مصدرہا ست ہیللہ وحمدلہ وبسملہ وحسبلہ

وَالْبَسْمَلَةُ وَالْحَيْعَلَةُ وَالْحَوْلَقَةُ فَالْهَيْلَلَةُ قَوْلُهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْحَوْلَقَةُ حِكَايَةُ

وبسملہ وحیعلہ وحولقہ پس ہیللہ گفتن لا الہ الا اللہ است وحولقہ حکایت

قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَالْبَسْمَلَةُ قَوْلُ بِسْمِ اللَّهِ وَالْحَسْبَلَةُ قَوْلُ حَسْبِيَ اللَّهُ

گفتن لاحول ولا قوۃ الا باللہ است وبسملہ گفتن بسم اللہ است وحسبلہ گفتن حسبی اللہ است

وَالْحَمْدَلَةُ حِكَايَةُ قَوْلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَالسَّبْحَلَةُ قَوْلُ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْجَعْلَفَةُ

وحمدلہ حکایت گفتن الحمد للہ است وسبحلہ حکایت گفتن سبحان اللہ است وجعلفہ

حِكَايَةُ قَوْلِهِمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَقَوْلُهُ فَنَزَلْتُ عَنْ ظَهْرِ الرَّكُوبَةِ) يَعْنِي

حکایت قول ایشانست جعلت فداک یعنی

الْمَرْكُوبَةِ يُقَالُ نَاقَةٌ رَكُوبٌ وَرَكُوبَةٌ وَحَلُوبٌ وَحَلُوبَةٌ وَقَدْ

آنچہ بر وسوار شوند گفتہ می شود ناقۂ رکوب ورکوبہ وحلوب وحلوبہ وبتحقیق

تُرِيُّ فِيهَا رَكُوبَتُهُمْ وَالصَّهْوَةُ مَقْعَدُ الْفَارِسِ وَالشَّحْوَةُ الْخُطْوَةُ

خواندہ شد فیہا رکوبتہم وصہوۃ جای نشستن سوار وشحوہ گام زدن

وَالْجَزْعُ قَطْعُ الْوَادِي عَرْضًا وَقَوْلُهُ (صَكَّةُ عُمَيٍّ) يَعْنِي بِهِ قَاسِمَ

وجزع بریدن دشت از پہنا مراد داستہ است آن میاید

الظَّهِيرَةِ وَقَدِ اخْتَلَفُوا فِي أَصْلِهِ فَقِيلَ كَانَ عُمَيٌّ رَجُلًا مِغْوَارًا فَغَزَا

روز وبتحقیق اختلاف کردند در اصل او پس گفتہ شد کہ بود عمی مردے بسیار غارتگر پس جنگ کرد

قَوْمًا عِنْدَ قَائِمِ الظَّهِيرَةِ فَصَكَّهُمْ صَكَّةً شَدِيدَةً فَصَارَ مَثَلًا لِكُلِّ مَنْ جَاءَ

قومی را ہنگام نیمروز کوفت آنہا را کوفتن سخت پس گردید مثل برای ہر کس کہ آمد

فِي مِثْلِ ذٰلِكَ الْوَقْتِ وَقِيلَ أَرَادَ بِهِ الظَّبْيَ لِأَنَّهُ يَكِيدُ فِي الْمَعَاجِرِ فَيَذْهَبُ بَصَرُهُ فَيَصْطَكُّ

دربارۂ آن ہنگام گفتہ شد کہ مراد بآن آہو ست چرا کہ بتحقیق او سر گشتہ میگردد در زیر درختان کور میشود پس میکوبد

بِمَا يَسْتَقْبِلُهُ كَاصْطِكَاكِ الْأَعْمَى ثُمَّ صُغِّرَ الْأَعْمَى تَصْغِيرَ التَّرْخِيمِ فَقِيلَ

بچیزیکہ پیش می آید او را مثل کوفتن کور باز تصغیر کردہ شد عمی مانند تصغیر ترخیم پس گفتہ شد

عُمَيٌّ كَمَا صَغَّرُوا السَّوْدَاءَ فَقَالُوا سُوَيْدٌ وَزُهَيْرٌ وَقَوْلُهُ (وَكَانَ يَوْمًا أَطْوَلَ

عمی چنانکہ تصغیر کردند اسود را از ہر را پس گفتند سوید وزہیر

مِنْ ظِلِّ الْقَنَاةِ) يُوصَفُ الْيَوْمُ الطَّوِيلُ بِظِلِّ الْقَنَاةِ وَكَيُوصَفُ الْيَوْمُ

صفت کردہ میشود روز دراز با سایۂ نیزہ وصفت کردہ می شود روز

القصير يا بها مر القطاة قالعرب تزعم ان ظل الرمح اطول ظل ومنه قول

کوتاه باشد زمرغ شکوفاره ومردم عرب گمان برند که تحقیق سایهٔ نیزه بزرگترین سایه است واز انست قول

الشاعر وهو شبرمة بن الطفيل شعر ويوم كظل الرمح قصر طوله

شاعر وآن شبر مه پسر طفیل ست بسا روز همچو سایهٔ نیزه که کوتاه کرده است دراز ی اورا

دم الزق عنا واصطفاق المزاهر وقوله (احر من دمع المقلات) وهي

شراب ازما و جنبیدن تارساز ہاے عود وآن

التي لا يعيش لها ولد فدمعها ابدا حار لحزنها لانه يقال ان دمعة

زنیکه نزید مر اورا بچه پس اشک او همواره گرم باشد بسبب اندوه او زیرا که شان نیست که گفته میشود که تحقیق اشک

الحزين حارة ودمعة السرور باردة ولهذا قيل للمدعو له اقر الله

اندوه گرم باشد واشک شادی سرد باشد واز ین سبب گفته شد برای کسیکه دعای نیک کرده باشد اورا خنک گرداند خدا

عينك ماخوذ من القر وهو البرد وقيل للمدعو عليه اسخن الله عينه

چشم ترا گرفته شده است از لفظ قر وآن خنکی باشد وگفته شد برای کسیکه دعای بد کرده شد بر و گرم کند خدا یعالی چشم اورا

ماخوذ من السخنة وهي الحرارة وقيل ان اقرار العين ماخوذ من

گرفته شده است از سخنه وآن گرمی ست وگفته شد که هر آینه اقرار العین گرفته شده است از

القرار كانه دعي له ان يرزق ما يقر عينه حتى لا تطمح الى ما لغيره

قرار یعنی آرام پس گویا که او دعای نیک خود اورا انیکه روزی کرده شود اورا آنچه آرام دهد چشم او را تا آنکه بلند نشود بسوی چیز یکه سوای او راست

وكانت الجاهلية تزعم ان المقلات اذا وطئت على قتيل شريف عاش

وبودند مردم جاهلیه که گمان می بردند تحقیق مقلات چون پی سپارد برکشته بزرگ زنده ما ند

ولدها واليه اشار بشر بن ابي حازم في قوله لشعر تظل مقاليت

بچهٔ او وبسوی این اشارت کرد بشر پسر ابی حازم در قول خود بودند زنان سبے

النساء بطانه ٭ يقلن الا يلقى على المرء ميزر وقوله علقت بي شعوب

ولد زیر پا اورا ٭ میکردند میگفتند آنگاه باشش انداخته شده است برمرد آزار

مِن اسمَاءِ المَنِيَّةِ وَلَا تَدخُلُ هٰذَا الاِسمَ اَدَاةُ التَّعرِيفِ مِثلَ عَرَفَةَ وَجِلَّةَ

از نامهای مرگ ست و در نیاید درین اسم حرف تعریف مانند لفظ عرفه و جلة

وَقَولُهُ اَعُودُ تَحتَهَا اِلَى المُغَيرِبَانِ التَّغوِيرُ النُّزُولُ لِلقَائِلَةِ كَمَا اَنَّ التَّغرِيسَ

تغویر فرود آمدن برای خواب نیمروز چنانکه تحقیق تعریش

النُّزُولُ فِي اٰخِرِ اللَّيلِ لِلتَّهوِيمِ وَالاِستِرَاحَةِ وَالمُغَيرِبَانِ تَصغِيرُ المَغرِبِ

فرود آمدن در آخر شب برای سرفرو افگندن از خواب و آسائش خواستن و مغیربان تصغیر مغرب ست

فَكَانَ قِيَاسُ تَصغِيرِهِ المُغَيرِبَ اِلَّا اَنَّ العَرَبَ الحَقَت فِي اٰخِرِهِ اَلِفًا وَنُونًا عَلَى

و بود قیاس تصغیر او مغیرب مگر تحقیق مردم عرب الحق کردند در آخر او الف و نون بر

طَرِيقِ الشُّذُوذِ وَقَولُهُ لِاَنَّمَا جَدَعَ قَصِيرُهُ هٰذَا هُوَ مَولَى جَدِيمَةَ الاَبرَشِ

طریق شاذ بودن او غلام آزاد جذیمة ابرش بود

وَكَانَ جَدَعَ اَنفَهُ بِيَدِهِ حِينَ قَتَلَتِ الزَّبَّاءُ مَولَاهُ ثُمَّ اَتَاهَا وَاَدهَمَهَا

و بود که بریده بود بینی خود را بدست خود هنگامیکه کشت سمأة زبا را آقای او باز آمد نزد او در گمان انداخت او را

اَنَّ عَمرَو بنَ عَدِيِّ بنِ اُختِ جَدِيمَةَ هُوَ الَّذِي قَطَعَ اَنفَهُ اِنَّمَا مَالَهُ بِاَنَّهُ

که تحقیق عمرو بن عدی خواهرزاده جذیمه او کسی ست که بریده بینی او را سبب تهمت بستن مر او را باینکه هر آینه او

الَّذِي غَشَّ خَالَهُ جَدِيمَةَ اِذَا اَشَارَ عَلَيهِ بِقَصدِهَا فَخَفِيَ قَصِيرٌ عِندَهَا بِهٰذَا

کسی ست که خیانت کرد خال او را جذیمه بود چون اشارت کرد عمرو بر قصیر بآهنگ زبا پس پوشیده شد قصیر نزد او باین

القَولِ حَتَّى جَهَّزَتهُ مِرَارًا اِلَى العِرَاقِ فَكَانَ يَاتِيهَا بِالطَّرَفِ مِنهُ اِلَى اَن اِستَصحَبَ

سخن تا آنگه مهیا کرد او را خیمه سفر بار بسوی عراق پس بود قصیر که می آورد نزد او چیزها نادر از ان تا آنکه

فِي اٰخِرِ تُوبَةِ الرِّجَالِ فِي الصَّنَادِيقِ وَتَوَصَّلَ اِلَى قَتلِهَا وَالاَخذِ

همراه آورد در آخرین بار مردمانرا در صندوقها و رسید بسوی کشتن او و گرفتن

بِثَارِ مَولَاهُ مِنهَا وَقِصَّتُهَا مَشهُورَةٌ وَقَولُهُ وَلَو كَانَ ابنُ بُوحِكَ يَعنِي

انتقام آقای خود از و قصهٔ او مشهور ست مراد داشته است

بِهِ وَلَدَ الصُّلْبِ إِشَارَةً إِلَى أَنَّهُ وُلِدَ فِي بَاحَةِ الدَّارِ وَالبَاحَةُ العَرْصَةُ

بآن فرزند پشت ست برای اشارت بسوی انکه تحقیق او پیدا شد در رباط خانه و باحه کشادگی میان سرا

وَجَمْعُهَا بُوحٌ وَقِيلَ إِنَّ البُوحَ مِنَ أَسْمَاءِ الذَّكَرِ وَقَوْلُهُ فِي شَهْرِي نَاجُهَا

وجمع او بوح ست و گفته شد که تحقیق بوح از نامهاے کبر ست

شَهْرُ اللَّهِ وَقِيلَ إِنَّهُمَا حَزِيرَانُ وَتَمُّوزُ وَأَنْكَرَ أَبُو بَكْرِ بْنُ دُرَيْدٍ هٰذَا

آن هر دو در ماه گرانبستند و گفته که تحقیق هر دو حزیران و تموز اند و انکار کرد ابو بکر پسر دريد این

القَوْلَ وَقَالَ هُمَا طُوعُ يُمْنَيْنِ وَقَوْلُهُ فَبِتُّ بِلَيْلَةِ نَابِغِيٍّ أَوْمَا بِالْقَوْلِ

سخن را و گفت آن هر دو بر آمدن دو ستاره است اشارت کرد بسوی این قول

النَّابِغَةِ بِشِعْرٍ فَبِتُّ كَأَنِّي سَاوَرَتْنِي ضَبَيْلَةٌ ۞ مِنَ الرُّقْشِ فِي أَنْيَابِهَا السُّمُّ

تا بغه پس شب گذرانیدم گویا که تحقیق جست کرد بمن مار باریک موازمارهای مبشه که در دهانهای آنها زهر

نَاقِعُ ۞ وَقَوْلُهُ الْمَعَتُ إِلَيْهِ بِنَوْبِي أَيْ أَشَرْتُ يُقَالُ مِنْهُ لَمَعَ وَأَلْمَعَ بِمَعْنًى وَاحِدٍ

گردانیده است ای اشارت کردم گفته میشود از لمع و الماع بمعنے واحد ست

وَقَوْلُهُ يَلْدَغُ يَعْنِي هٰذَا مَثَلٌ يُضْرَبُ لِمَنْ يَظْلِمُ وَيَشْكُو يُقَالُ صَاءَتِ

این مثل ست که زده میشود برای کسیکه ستم کند و گله نماید گفته میشود آواز کرد

العَقْرَبُ تَصِيءُ صَيْئًا وَصِيئًا إِذَا صَوَّتَتْ بِفَتْحِ الصَّادِ وَكَسْرِهَا وَكَذٰلِكَ

گزدم آواز سیکند آواز کردن چون آواز کرد بفتح صاد وکسر آن و همچنین گفته می شود

الفَرْخُ وَمَا أَحْسَنَ قَوْلَ ابْنِ الرُّومِيِّ فِي هٰذَا المَعْنَى لِشِعْرٍ تَشْكُو المُحِبَّ وَ

آواز کرد بچه پرنده و چه نیکوست سخن پسر رومی درین معنی در شکایت می اندازد آنمشوقه دوست را و

تَشْكُو وَهِيَ ظَالِمَةٌ ۞ كَالْقَوْسِ تُصْمِي الرَّمْيَ وَهِيَ مِرَنَّانُ وَقَوْلُهُ مُضْطَغِنًا

شکوه میکند حال آنکه ستم کننده است همچو کمان که میکشد شکار را و او آواز کننده است

الِاضْطِغَانُ أَنْ يَحْمِلَ الشَّيْءَ تَحْتَ حَضْنِهِ وَالِاصْطِيَانُ أَنْ

اضطغان اینکه بردارد چیزی را در زیر بغل خود و اصطیان اینکه

يجعله تحت صبنيه والضبين ما بين الابط والكشح وكلاهما متقاربان

گرداند او را زیر بغل خود و ضبن آنچه میان بغل و پهلو باشد و هر دو باهم نزدیک اند

واول مراتب الحمل الابط ثم الضبن وهو اسفل الابط ثم الخصن وهو

و اول مراتب برداشتن بغل ست باز ضبن و او فروتر از بغل باز خصن و او

عند الجنب والنجواب مصدر رجاب وجميع هذه المصادر التي جاءت

نزدیک پهلوست و نجواب مصدر جاب ست و تمامی این مصدرها که آمده

على تفعال هي بفتح التاء الا قولهم تلقاء وتبيان وزاد بعضهم تنضال

بروزن تفعال اند بفتح تاست مگر قول ایشان تلقار و تبیان و افزوده است بعض ایشان تنضال

لاغير وقوله عجره وبجره يريد جميع امره الظاهر والباطن واصل

نه غیر آن و اراده میکند بآن تمامی کار او که هویدا باشد و پنهان و اصل معنے

العجر العقدة التي في العصب والبجر العقدة التي في البطن

عجر گره که بلند باشد در پے و بجر گرهیکه بلند باشد در شکم

وقوله ولم يقل ايها اي لم يأمرني بالكف يقال للمستراديه وللمستكف

ای حکم نکرد مرا بباز داشتن گفته میشود بکسیکه ازو زیادت خواسته شده است، کلام ایه

ايها وقوله اينزو ويلين هذا المثل يضرب لمن يتعزز ثم يذل

و بکسیکه خواسته شده از و باز ماندن از کلام ایها این مثل میشود برای کسیکه خداوند عزت بود باز

واصله الجدي ينزو وهو صغير فاذا كبر لان وقوله لابساجلا النمر

خوار شود واصل او بز جاله میجهد بسا لیکه او خود است پس چون بزرگ شود نرم گردد

هذا المثل يضرب للمتقحم بجري لان النمر اجرح سبع واقله احتمالا

این مثلیست که ذکر کرده شود برای بی شرم که دلیر باشد چرا که پلنگ بیرحمترین درندگان ست و کمترین او از وی برداشت

للضيم ومن هذا اشتقاق قولهم تنمر اي سعد كالنمر وقوله فانحى

ستم و ازین ست اشتقاق قول ایشان تنمر یعنی گردید مثل پلنگ

* له قوله وبعض نسخ گوید دیگری بیاسے نظم است پس درین صورت بجر ازسے یاسے نظم باید و در صراح گفته عجره گره چوب و گره رگ

بالقارظين الأصل في القارظ انه الذي يجني القرظ وهو النبات

اصل در قارظ بتحقیق او کسی ست که چیند قرظ را و آن گیاهی ست

المدبوغ به والقارظان المشار اليهما احدهما من عنزة والآخر

که دباغت کرده شود بوی و دو قارظ که اشارت کرده شد بسوی آن هر دو یکی از ایشان از قبیله عنزه بود دیگر

من النمر بن قاسط وكان الخرج يجنيان القرظ فلم يرجعا ولا عرف

از نمر بن قاسط و بود ند که آمده بودند بجانیدن قرظ پس باز نگشتند و دانسته شد بر

لهما خبر فضرب بهما المثل لكل غائب لا يرجى إيابه والبهما اشار

هر دو را خبر پس پدید آورده شد بآن هر دو مثل در بر تا به هر غائب امید داشته نشود باز گشتن او بسوی آن هر دو اشارت کرد

ابو ذؤيب بقوله لشعر حتى يؤوب القارظان كلاهما + وتشرق في القتلى

ابو ذویب بقول خود تا آنکه باز گردند قارظان هر دو + و برافگنده کرده شود در کشتگان

كليب لوائل + وقوله (حرورى بسمومى) الحرور الريح ليلا والسموم

کلیب پسر وائل حرور با دگرم که در شب باشد و سموم

الريح الحارة نهارا وقد يقوم احدهما مقام الأخرى مجازا وقال

باد گرم که در روز باشد و گاهی قائم میشود یکی از هر دو بجای دیگر ازروی مجاز و گفت

بعضهم الحرور تكون ليلا ونهارا والسموم يختص بالنهار وقوله

بعض ایشان حرور باشد در شب و روز و سموم خاص ست بار روز

(لبيث العريسة) يعني به ماوى الأسد يقال فيه عريس وعريسة

بمعنی شیر و مار مراد داشته است با نام گاه درنده گفته شده که او عریس ست و عریسه

باثبات الهاء وحذفها ومثله شاة عقبة وعقبة وسرية وسرى

باثبات داشتن ها و دور کردن آن و مانند است بآنچه [illegible]

الغيل والخيس فلا يكاد يخلوهما الماء وقوله (فلت وقد حضرت اصل

لفظ غیل و خیس پس نزدیک نباشد بآنکه بر [illegible]

194

هٰذَا الْمَثَلُ يُضْرَبُ لِمَنْ نَجَا مِنْ هَلَكَةٍ اَشْفَى عَلَيْهِ بَعْدَ مَا كَادَ يَهْوِي فِيهَا

این مثل ذکر کرده میشود برای کسیکه نجات یافت از هلاکتیکه اطلاع یافت برآن از اکه قریب بود که بیفتد در ان

وَالْحُصَاصُ الْعَدْوُ وَقِيلَ لِلَّهِ الضُّرُّ اَطْعَمَ اَنَّهُ يُفْزِعُهُ يَعُدُّ وَيَضِيطُ وَقَوْلُهُ

وحصاص دویدن وگفته شده که هر آینه آن تیرست پس گویا که او سبب ترسیدن خود صید دو و تیز میدهد

(وَيْلُ اُمِّهِ) مِنْ مَثَلٍ يُضْرَبُ لِتَسْلِيَةِ مَنْ نَالَهُ بَعْضُ الْمَكْرُوهِ وَمِثْلُ قَوْلِ

این مثل ذکر کرده میشود برای تسلی دادن کسیکه رسیده باو بعض از مکروه وما نند اوست قول

الشَّاعِرِ لَشُعُوبَا اُمُّ مُنْذِرٍ اِنْ قَنَيْتَ فَاسْتَبْقِ بَعْضَنَا حَنَانَيْكَ بَعْضُ الشَّرِّ اَهْوَنُ

شاعر ای لشعوب مادر منذر اگر دوست داشتی پس نگذار بعض ما را رحمت تو بعض بدی سبکتر باشد از همه و

مِنْ بَعْضٍ وَقَوْلُهُمْ اَنَا اَتْقَى وَاَنْتَ مَتْقِيٌّ فَكَيْفَ نَتَّفِقُ هٰذَا الْمَثَلُ يُضْرَبُ

از بعض این مثل ذکر کرده میشود برای دو کس

لِلْمُتَنَافِيَيْنِ فِي الْخُلُقِ فَاِنَّ التَّقِيَّ هُوَ الْمُتَمَلِّئُ غَيْظًا مَاخُوذٌ مِنْ قَوْلِهِمْ اَنَاقَتْ

که متخالف باشند در عادت چرا که تقی نیک آنست که پر باشد از خشم گرفته شده است از قول ایشان اناقت

الْاِنَاءُ اِذَا مَلَأَتْهُ وَالْمَتِيُّ هُوَ اللَّبَنُ فَكَاَنَّ التَّقِيَّ يَنْزِعُ اِلَى الشَّرِّ

الاناء چون پر کردی آنرا و حق آنکه بگرید پس هست پر خشم که میگراید بسوے شر

بِغَيْظِهِ وَالْمَتِيُّ يَضِيقُ ذَرْعًا بِاحْتِمَالِهِ وَمِثْلُهُ قَوْلُ الْاٰخَرِ اَنَا

بسبب خشم خود وگزیده تنگ باشد از روی دل به برداشتن آن وما نند اوست قول دیگرے من

كَلِفٌ وَاَنْتَ صَلِفٌ فَكَيْفَ نَاتَلِفُ وَقَوْلُهُ (لِطَيَّتِي) يَعْنِي لِقَصْدِي

متحمل شده ایدهستم و تو لاف زن وخود ستا هستے پس چگونه باهم الفت گیریم یعنی برای قصد خودم

وَوِجْهَتِي وَقَدْ يُقَالُ فِيهَا طِيَةٌ بِالتَّخْفِيفِ وَقَوْلُهُ بَعْدَ اللَّتَيَّا وَالَّتِي

وجانب خودم وگاهست گفته میشود بها طیة بتخفیف

اللَّتَيَّا تَصْغِيرُ الَّتِي وَهُوَ عَلَى غَيْرِ قِيَاسِ التَّصْغِيرِ الْمُطَّرِدِ لِاَنَّ

اللتیا تصغیر التی است واو بر خلاف قیاس تصغیر لیا آید دوست چرا که بتحقیق

القياس أن يُضمّ أوّل الاسم إذا صُغّر وقد أُقرّ هذا الاسم حين صُغّرا
قیاس اینکه ضم داده شود اول اسم هرگاه تصغیر کرده شود و تحقیق آرمیده شد این اسم وقتیکه تصغیر کرده شد

على فتحته الأصلية إلا أن العرب عوّضته عن ضم أوله بأن زادت
بر فتحه خود که اصلیه بود مگر تحقیق عرب بدل آوردند او را از ضمه اول او باین طور که افزودند

في آخره الفا وياء وأجرت أسماء الإشارة عند تصغيرها على هذا
در پایان او الف و یا را و آمدند اسماء اشارت را وقت تصغیر آن بر این

الحكم فقالت في تصغير الذي والتي اللذيا واللتيا وفي تصغير ذا
حکم پس گفتند در تصغیر لفظ الذی والتی اللذیا واللتیا و در تصغیر ذا

وذاك ذيا وذياك وقد اختلف في معنى قولهم بعد اللتيا والتي فقيل
وذاک ذیا وذیاک و تحقیق اختلاف ست در معنی قول ایشان که بعد اللتیا والتی ست پس گفته شد

أنها من أسماء الداهية وقيل المراد به بعد صغير المكروه وكبيره
که هر آینه آن هر دو از نامهای بلاست و گفته شد که مراد بآن این ست که پس از خرد مکروه و بزرگ آن

المقامة الثامنة والعشرون السمرقندية حدث

مقامه بیست و هشتم سمرقندیه حدیث کرد

الحارث بن همام قال استبضعت في بعض أسفاري لقد قصدت
حارث پسر همام گفت بضاعت گرفتم در بعض سفرهای خود قندرا و آهنگ کردم

بسمرقند وكنت يومئذ قويم الشطاط مجموم النشاط أرمي عن قوس المراح
شهر سمرقند را و بودم در چنین روزگار راست قد و بسیار نشاط از تیر مے انداختم از کمان شادی

إلى غرض الأفراح واستعين بماء الشباب على ملامح السراب فوافيتها
بسوی نشانه خرمیها و یاری میجستم بآب جوانے بر روشنیهای سراب پس آمدم دران

بكرة عروبة بعد أن كابدت الصعوبة فسعيت وما دنيت إلى أن حصل
بامداد روز جمعه پس از انکه کشیدم سختے پس دویدم و دستی نکردم تا آنکه حاصل شد

البيت فلما نقلت إليه قندي وملكت قول عندي عجت إلى الحمام
خانه پس چون بردم بسوی او قند خود را و مالک شدم گفتن عندے، اگر آیدم بسوی حمام

على الأثر فما مطت عني وعثاء السفر وأخذت في غسل الجمعة بالأثر ثم
بر پس نقل کردن متاع پس دور کردم از خود سختی و مشقت سفر را و آغاز کردم در غسل آدینه بخبر ماثور و مشهور باز

بادرت في هيأة الخاشع إلى مسجدها الجامع لألحق بمن يقرب من الإمام
سبقت ورزیدی کردم در صورت فروتنی کننده بسوی مسجد او که جامع بود تا ملاحق شوم بکسیکه نزدیک باشد از امام

ويقرب أفضل الأنعام فحظيت بأن جلست في الحلبة وتخيرت المركز
و قربانی کند بزرگترین چارپایگان را پس بهره مند شدم بآنکه سبقت کردم و اسپان دوندہ و انتخاب کردہ جاے را

لاستماع الخطبة فلم يزل الناس يدخلون في دين الله أفواجا ويردون
برای شنیدن خطبه و همیشه بودند مردم که در می آمدند طریقه خدا تعالے گروہا و بے در آمدند

فؤادي وازدواجا حتى إذا التف الجامع بحفله وأظل السماوي الشخص وظله
یگان یگان و جفتها تا آنکه چون تنگ در شد مسجد جامع بجماعت خود و نزدیک رسید بر او شخص و سایه اش

برز الخطيب في هيئة متهاديا خلف عصبة فارتقى في منبر له عوته
ظاهر شد خطبه خواننده در ساز و سراانجام خود بحالیکه خرامان بوقار بود پس جماعت خود پس بالا بر آمد در منبر خود خواستن

إلى أن مثل بالدرجة فسلم مسيرا باليمين ثم جلس حتى ختم نظم الناذين
تا آنکه ایستاد بر بالاترین جاے از منبر سلام گفت بحالیکه اشارت کننده بود بدست راست باز نشست تا آنکه ختم کرده شد بر اسکی

ثم قام وقال الحمد لله الممدوح الأسماء المحمود الآلاء الواسع العطاء
باز ایستاد و گفت تمامی ستایش مر خدائراست که ستوده است نامهای او و ستوده شد نعمتهاے او گشاده بخشش او

المدعو لجسيم اللاوائم مالك الأمم ومصور الرمم ومكرم أهل السماح
خوانده شده برآے برمین سختی مالک تمامی گروہا صورت دهنده استخوانهای پوسیده و اکرام کننده خداوند

والكرم وقهلك عاد وإرم أدرك كل سر علمه ووسع كل مصر
و بزرگیست و نابود کننده عاد و ارم دریافته است هر راز دانش او و در گرفت هر ایستادگی کننده بر کناره

حِلْمُهُ وَعَمَّ كُلَّ عَالَمٍ طَوْلُهُ وَهَدَّ كُلَّ مَا يَحُولُهُ أَحْمَدُهُ حَمْدَ مُوَحِّدٍ مُسْلِمٍ وَأَدْعُوهُ
بردباری او شامل شد هر مخلوق را و علمی او شکست هر سرکش را قوت او ستایش میکنم او را ستودن یگانه دانندهٔ مسلم و
دُعَاءَ مُؤَمِّلٍ مُسَلِّمٍ وَهُوَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الْعَادِلُ
او را میخواندن امیدوارنده و اطاعت کننده و او خداست نیست معبود بحق مگر او یکی ستودهٔ ذات یگانه در صفات انصاف کننده
الصَّمَدُ لَا وَلَدَ لَهُ وَلَا وَالِدَ وَلَا نِدَّ مَعَهُ وَلَا مُسَاعِدَ أَرْسَلَ مُحَمَّدًا
سرور نیست زائیده مر او را و نه زاینده و نه یاری کننده با او دست و نه موافقت کننده فرستاد محمد صلی الله علیه وآله وسلم را
لِلْإِسْلَامِ مُمَهِّدًا وَلِلْمِلَّةِ مُوَطِّدًا وَلِأَدِلَّةِ الرُّسُلِ مُؤَكِّدًا وَإِلَى الْحَجِّ وَالْأَشْهُرِ
برای اسلام پهنا کننده و برای ملت استوار کننده و برای دلیلهای پیغمبران محکم کننده است و برای حج و عرب
مُسَدِّدًا وَصَلَ الْأَرْحَامَ وَعَلَّمَ الْأَحْكَامَ وَوَسَّمَ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ وَرَسَّمَ
تقویت دهنده راستی ست پیوند داد خویشی ها را و آموخت حکمهای شرع را و نشان کرد حلال را و حرام را و نوشت
الْأَحْلَالَ وَالْإِحْرَامَ كَرَّمَ اللهُ مَحَلَّهُ وَكَمَّلَ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ لَهُ وَرَحِمَ
درآمدن را در حل و درآمدن را در حرم بزرگ کند خدا جای او را و بسیار کامل گرداند رحمت و بی گزندگی را برای او و رحمت فرماید
اللهُ الْكُرَمَاءَ وَأَهْلَهُ الرُّحَمَاءَ مَا هَمَرَ كَامٌ وَهَدَرَ حَمَامٌ وَسَرَحَ سَوَّامٌ
بر آل او که بزرگانند و عزیزان او که رحم کنندگانند تا وقتیکه باران ریزد ابر و آواز کند کبوتر و چرد چرنده
وَسَطَا حُسَامٌ اِعْلَمُوا رَحِمَكُمُ اللهُ عَمَلَ الصُّلَحَاءِ وَاكْدَحُوا لِمَعَادِكُمْ كَدْحَ
و حمله کند شمشیر کار کنید رحم کند شما را خدا کار نیکان و کسب کنید برای آخرت خود با کسب
الْأَصِحَّاءِ وَارْدَعُوا أَهْوَاءَكُمْ رَدْعَ الْأَعْدَاءِ وَأَعِدُّوا لِلرِّحْلَةِ إِعْدَادَ
تندرستان و باز دارید حرصهای خود را همچو باز داشتن دشمنان و آماده شوید برای کوچیدن همچو آمادگی
السُّعَدَاءِ وَادَّرِعُوا حُلَلَ الْوَرَعِ وَدَاوُوا عِلَلَ الطَّمَعِ وَسَوِّقُوا أَوْدَ
نیکان و بپوشید جامهای پارسائی را و دارو کنید بیماریهای طمع را و راست کنید کجی
الْعَمَلِ وَعَاصُوا وَسَاوِسَ الْأَمَلِ وَصَوِّرُوا الْأَوْهَامَ كُهُولَ الْأَحْوَالِ
کردار را و نافرمانی کنید وسوسهای امید را و صورت نویسید برای دلهای خود برگشتن حالات را

وَحُلُولَ الْأَهْوَالِ وَمُسَاوَرَةَ الْأَعْلَالِ وَمُصَاهَرَةَ الْمَالِ وَالْآلِ وَاذْكُرُوا
و فرود آمدن ترسها را وجفتن بیماریها را دربدیگی مال واولاد را و یاد گیرید
الْحِمَامَ وَسَكْرَةَ مَصْرَعِهِ وَالرَّمْسَ وَهَوْلَ مُطَّلَعِهِ وَالَّلَحْدَ وَوَحْدَةَ مَوْدَعِهِ
مرگ را و سختی جان انگندن او را و قبر را و ترس زمان اطلاع او را و تنگنای قبر را و تنهائی بسپردهٔ او را
وَالْمَلَكَ وَرَوْعَةَ سُؤَالِهِ وَمَطْلَعِهِ وَالْمَحْوَ الدَّهْرَ وَلُؤْمَ كَرِّهِ وَسُوءَ مُحَالِهِ
و فرشته را و ترس پرسیدن او را و ظهور او را و بسیدروزگار را و نکوهیدگی بازگشتن او را و بدی دشمنی او را
وَمَكْرَهُ كَمْ طَمَسَ مَعْلَمًا وَأَمَّ مَطْمَحًا وَحَطَّ عَرَمْرَمًا وَوَمَّرَ مَلِيكًا مُكَرَّمًا هَمَّلَهُ
و فریب او را بسیار بازنامد یده کرد جاهای بلند را قلع کرد طعام را و پریشان کرد لشکر بسیار را و هلاک کرد پادشاه بزرگ
سَكْبُ الْمَسَامِعِ وَسَحُّ الْمَدَامِعِ وَالْدَّاءُ الْمُطَامِعُ وَارْدَاءُ الْمُسِيعِ وَالسَّامِعِ
بریدن گوشها است و ریختن اشکها است و باز داشتن آرزو ها است و هلاک کردن شنوانندو شنونده است
عَمَّ حُكْمُهُ وُرُودَ الْمُلُوكِ وَالرِّعَاعِ وَالْمَسُودَ وَالْمُطَاعَ وَالْمَحْسُودَ وَالْحُسَّادَ وَ
درگرفت حکم او پادشاهان مردم ناکس را و کهتر و مهتر را بخواسته شده و بدخواهندگان را
الْأَسَاوِدَ وَالْأَسَادَ مَا مَوَّلَ الْآمَالَ وَعَكَسَ الْآمَالَ وَمَا وَصَلَ إِلَّا وَصَالَ
و باران سیاه را و شیران را مالدار نکرد زمانه مگر برگشت و واژگون نمود امیدها را و پیوند نکرد مگر آنکه جدا آورد
وَكَمْ أَوْصَالَ وَلَا سَرَّ إِلَّا وَسَاءَ وَلُؤْمَ وَأَسَاءَ وَلَا أَصَحَّ إِلَّا وَنَدَّ الدَّاءَ وَرَوَّعَ
و بسا پیوند که استخوانها را و شادمان نکرد مگر آنکه اندوهناک نمود و نکوهیدگی نمود و بدی کرد و تندرست نکرد مگر آنکه پیدا کرد
الْآدِ وَدَاءَ اللَّهِ كَرَعَاكُمُ اللَّهُ إِلَّا مُوَاصَلَةَ اللَّهْوِ وَمَلَالَةَ السَّهْوِ وَطُولَ
و ترسانیده و دستار از بر سید خدا را نگهدارد شما را خدا ما را کجاست پیوستگی بازی کردن و بیهشگی فراموش کردن و درازی ایستادگی
الْإِصْرَارِ وَحَمْلَ الْأَصَارِ وَاطِّرَاحَ كَلَامِ الْحُكَمَاءِ وَمُعَاصَاةَ إِلَهِ السَّمَاءِ
برگناه و برداشتن بارهای گناهان و اندیشیدن سخن دانایان و نافرمانی معبود آسمان
أَمَا الْهَرَمُ حَصَادُكُمْ وَالْمَدَرُ مِهَادُكُمْ أَمَا الْحِمَامُ مُدْرِكُكُمْ
آیا نیست پیری درو کنندهٔ شما و خاک فرش شما آیا نیست مرگ دریابندهٔ شما

والصراط مسلككم أما الساعة موعدكم والنار موردكم أما
وپل صراط راه شما اما نیت قیامت جای وعدهٔ شما ومیدان قیامت جای فرود آمدن شما آیا
أهوال القيامة مرصدة أما دار العصاة الحطمة الموصدة حارسهم
نیت ترسهای قیامت مرشمارا انتظام کرده شده آیا نیست خانهٔ گنهگاران دوزخ بسته شده نگهبان ایشان
مالك ورواؤهم حالك وطعامهم السموم وهواؤهم السموم لا مال
مسمی بمالک ست وجای گریستن ایشان سیاه است وخورد نی ایشان زهر هلاست وباد ایشان باد گرم ست نه
أسعدهم ولا ولد ولا عدد حماهم ولا عدد ألا يرحم الله امرءا ملك
یاری کند ایشانرا ونه فرزندی ونه لشکری حمایت کند ایشانرا ونه سلاح آگاه باشید رحمت خدا باد بر مردیکه مالک شد
هواه وأم مسالك هداه واحكم طاعة تولاه وكد وكدح لروح ماواه
حرص خود را وقصد کرد راههای هدایت او را استوار کرد فرمانبری آقای خود را وسخ کشید برای راحت جای باش خود
وعمل ما دام العمر مطاوعا والدهر مواتيا والصحة كاملة والسلامة
وکار کرد تا زمانیکه زندگی باشد فرمانبری کننده وباشد زمانه صلح کننده وباشد صحت کامل وسلامت
حاصلة والأوهية عدم المرام وحصر الكلام والمام الآلام وحموم الحمام
حال موجود واگر نه فرو میگرد او را ناباختن مراد وفرو ماندن از سخن وفرود آمدن اندوهها ودر آمدن مرگ
وهدو الحواس وهمس الأرماس أهالها حسرة آلمها مؤلد وآمدها
وساکن شدن حواس ورنج بردن در گور ها تاسف باو مراورا از روی حسرت دهاوخت شدت آن
سرمد وممارسها مكمد مالوليه حاسم ولا لسدمه راحم ولا له مما
همیشه ست ورنج برنده کار اندوهگین ست نیست برای اندوه او برنده ونیست برای زامت او رحم کننده ونیست مراورا از نجم
عراه عاصم ألهمكم الله أحمد الإلهام ورقاكم رداء الإكرام وأحلكم
قصد کرد ویرا گهدارنده در دل انداز د شمارا خدائتعالے نیکوترین الهام وپوشانده شمارا چادر بزرگداشتن و
دار السلام وأسأله الرحمة لكم ولأهل ملة الإسلام وهو
در آرد شمارا بخت ومیخواهم از و رحمت را برای شما وبرای خداوندان دین اسلام داد

أَسْمَحُ الْكِرَامِ وَالْمُسْلِمُ وَالسَّلَامُ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا رَأَيْتُ الْخُطْبَةَ نُخْبَةً
بخشنده‌ترین بخشندگان ست و سلامت دارنده و صاحب سلامت گفت حارث پسر همام چون دیدم خطبه را برگزیده

بِلَا سَقَطٍ وَعَرُوسًا بِغَيْرِ نُقَطٍ دَعَانِي الْإِعْجَابُ بِنَمْطِهَا الْعَجِيبِ إِلَى اسْتِجْلَابِ
بی لغزشی و عروس بی نقطها خواندم را شگفت نمودن بطریقهٔ او که نادرست بسوی دیدن

وَجْهِ الْخَطِيبِ فَأَخَذْتُ الْوَسْمَةَ جِدًّا وَقَلَّبْتُ الطَّرْفَ فِيهِ مُجِدًّا إِلَى أَنْ
روی خطبه خوانده پس آغاز کردم که سیدیم نشان او بکوشش و میگرداندیم چشم را در و کوشش کننده تا آنکه

وَضَحَ لِي بِصِدْقِ الْعَلَامَاتِ أَنَّهُ شَيْخُنَا أَبُو زَيْدٍ ذُو الْمَقَامَاتِ وَلَمْ يَكُنْ بُدٌّ
هویدا شد مرا براستی نشانهای هر آینه او خواجهٔ ما ابو زید صاحب مقامات ست و نبود چاره

مِنَ الصَّمْتِ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ فَأَمْسَكْتُ حَتَّى تَحَلَّلَ مِنَ النَّفْلِ وَالْفَرْضِ
از خاموشی در آن هنگام پس خاموش ماندم تا آنکه برآمد از نفل و فرض

وَحَلَّ الِانْتِشَارُ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ وَاجَهْتُ تِلْقَاءَهُ وَابْتَدَرْتُ لِقَاءَهُ فَلَمَّا لَحَظَنِي
و حلال شد پراگنده شدن در زمین بازرو آوردم مقابل جانب او و زودی کردم دیدن او را پس چون دید مرا

خَفَّ فِي الْقِيَامِ وَأَحْفَى فِي الْإِكْرَامِ ثُمَّ اسْتَصْحَبَنِي إِلَى دَارِهِ وَأَوْدَعَنِي
زودی کرد در ایستادن و زیادت کرد در بزرگداشت بازهمراه گرفت مرا تا خانه خود و سپرد مرا

خَصَائِصَ أَسْرَارِهِ وَحِينَ انْتَشَرَ جَنَاحُ الظَّلَامِ وَحَانَ مِيقَاتُ الْمَنَامِ
خصائص رازهای خود را و هنگامیکه پهناشد بازدی تاریکی و قریب رسید هنگام خفتن

أَحْضَرَ بَارِيقَ الْمُدَامِ مَعْلُومَةً بِالْفِدَامِ فَقُلْتُ أَتَحْسُوهَا أَمَامَ النَّوْمِ وَ
حاضر آورد کوزهٔ شراب بسته شده بسرپوش پس گفتم آیا مینوشی آنرا پیش خواب و

أَنْتَ إِمَامُ الْقَوْمِ فَقَالَ مَهْ أَنَا بِاللَّهَارِ خَطِيبٌ وَبِاللَّيْلِ أَصِيبُ
حال آنکه تو پیشوای جماعت هستی پس گفت خاموش باش من در روز خطبه خواننده ام و در شب خوش میشوم

فَقُلْتُ لَهُ وَاللَّهِ مَا أَدْرِي أَعْجَبُ مِنْ تَسَلِّيكَ عَنْ أُنَاسِكَ وَ
پس گفتم او را و ایخدا امید انم که ایا عجب کنم از بی نیاز بودن تو از عزیزان خودت و

مَسْقَطِ رَاسِكَ أَمْ مِنْ خِطَابَتِكَ مَعَ أُونَاسِكَ وَمَدَارِ كَاسِكَ فَاشَاحَ بِوَجْهِهِ

و برجای پیدایش تو یا از فصاحت خطبه خوانی تو با برکه‌ای تو و گردیدن پیاله تو پس گیسو کفید روی خود را

عَنِّي ثُمَّ قَالَ أَسَمِعَ مِنِّي لَأُنْبِكَ الْفَقَانَايَ وَلَا دَارَا وَدَرَّ مَعَ الدَّهْرِ كَيْفَ

از من باز گفت بشنو از من گریه کن دوست را که دور شد و نه خانه را و بگرد با زمانه بپر

مَا دَارَا وَاصْبِرْ عَلَى خُلُقِ مَنْ تُعَاشِرُهُ وَدَارِهِ فَالَّلَبِيبُ مَنْ دَارَى وَلَا تَجِدْ

لوریکه بگردد و شکیب کن بر عادت کسیکه معاشرت کنی او را و مدارات کن او را پس عاقل کسی ست که نیکو کند آمیزش

النَّاسَ كُلَّهُمْ سُكْنَا وَمَثِّلِ الْأَرْضَ كُلَّهَا دَارَا وَلَا تُضِعْ فُرْصَةَ السُّرُورِ فَمَا

مردم همه ایشان را یگانه خود و صورت تو پس زمین تمام آنرا شهر و ضایع مکن غنیمت شادی را پس

تَدْرِي أَيَوْمًا تَعِيشُ أَمْ دَارَا وَاعْلَمْ بِأَنَّ الْمَنُونَ جَائِلَةٌ وَقَدْ دَارَتْ عَلَى الْوَرَى دَارَا

نه تو را آیا روزی زندگی کنی یا زمانه و بدانکه تحقیق مرگ گردنده است و بتحقیق گردانیده است بر خلق دائره را

وَاقْسَمْتُ لَا تَزَالُ قَائِضَةً مَا كَرَّ عَصْرُ الْحَيَا وَمَا دَارَا فَكَيْفَ تَرْجُو النَّجَاةَ مِنْ شَرَكِهِ

و سوگند خورده است بانکه همیشه باشد شکار کننده تا باز میگردد زمانه زندگی و مادامیکه گردیده است پس چگونه امید داری

لَمْ يُغْنِ مِنْهُ كِسْرَى وَلَا دَارَا قَالَ فَلَمَّا أَعْتَنَّتْنَا الْكُؤُوسُ وَطَهَتِ النُّفُوسُ عَجَّلَ عَنِّي

رستگاری نیافت از و کسری و نه دارا گفت او دی پس چون دست بدست گردانید خرد ما را پیاله و شادمان شدند جانها نوشانید

الْيَمِينَ الْعَمُوسَ عَلَى أَنْ أَحْفَظَ عَلَيْهِ لَنَا مُوسَ ظَبْيَةٍ مَرَامَهُ وَرَعَيْتُ ذِمَامَهُ

سوگند دروغ بر نیکه نگاهدارم بر و راز را پس پیروی کردم مقصد او را و نگهداشتم حرمت او را

وَنَوَّلَتْهُ بَيْنَ الْمَلَاءِ مَنْزِلَةَ الْفَضِيلِ وَسَدَلَتْ الذَّيْلَ عَلَى مُحَاذِي اللَّيْلِ

و فرود آوردم او را میان گروه بر تبه فضیل و پوشانیدم دامن را بر سوائهای شب

وَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ دَأْبَهُ وَدَأْبِي إِلَى أَنْ تَهَيَّا إِيَابِي فَوَدَّعْتُهُ وَهُوَ مُصِرٌّ عَلَى التَّدْلِيسِ

و همواره بود آن خوی او و خوی من تا آنکه آماده شد برگشتن من پس رخصت کردم او را بحالیکه او اصرار کننده بود

وَمُسِرٌّ حَسْوَ الْحَنْدَرِيسِ **المقامة التاسعة والعشرون الواسطية**

و پنهان کننده بود آشامیدن شراب کهنه را **مقامه بیست و نهم مسمی بواسطیه**

حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ الْيَحَانِي حُكْمُ دَهْرٍ قَاسِطٍ إِلَى أَنْ أَنْجَحَ أَرْضَ وَاسِطٍ

حکایت کرد حارث پسر ہمام گفت بی آرام کردم را فرمان زمانہ ستم کنندہ بسوئے اینکہ طلب روزی کنم در زمین واسط

فَقَصَدْتُهَا وَأَنَا لَا أَعْرِفُ بِهَا سَكَنًا وَلَا أَمْلِكُ فِيهَا مَسْكَنًا وَلَمَّا حَلَلْتُهَا

پس آہنگ آن نمودم حال آنکہ من نمی شناختم بآن دستیکہ آرام گیرم یا مالک شوم در آن خانہ را و ہرگاہ فرود آمدم بآن

حُلُولَ الْحُوتِ بِالْبَيْدَاءِ وَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي الْمِلَّةِ السَّوْدَاءِ قَادَنِي الْحَظُّ النَّاصِ

چو فرود آمدن ماہی در دشت و موی سفید در گیسوی سیاہ کشید مرا بہرہ کم

وَالْجَدُّ النَّاكِصُ إِلَى خَانٍ يَنْزِلُهُ شُذَّاذُ الْآفَاقِ وَأَخْلَاطُ الرِّفَاقِ وَهُوَ لِنَظَافَةِ

و بخت برگردندہ بسوی کاروان سرای کہ فرود می آمدند در آن گاہ گاہ از اطراف و آنگاہ از یاران سفر آن سبب پاکیزگی

مَكَانِهِ وَظَرَافَةِ سُكَّانِهِ يُرَغِّبُ الْغَرِيبَ فِي إِيطَانِهِ وَيُنْسِيهِ هَوَى أَوْطَانِهِ

جای خود خوش منشی باشندگان او رغبت میدہد مسافر را در وطن گرفتن او و فراموش میکنانید او را آرزو وطنہائے او

فَاسْتَفْرَدْتُ مِنْهُ بِحُجْرَةٍ وَلَمْ أُنَاقِشْ فِي أُجْرَةٍ فَمَا كَانَ إِلَّا كَلَمْحِ طَرْفٍ أَوْ خَطِّ

پس تنہا ماندم از آن بسر گاہ نہ و تنگی نکردم در مزد حجرہ پس نبود مگر ہمچو نگریستن چشم یا نوشتن

حَرْفٍ حَتَّى سَمِعْتُ جَارِيَ بَيْتٍ بَيْتَ يَقُولُ لِتَرْبِيلِهِ فِي الْبَيْتِ قُمْ يَا بُنَيَّ

حرفے تا آنکہ شنیدم ہمسایہ را کہ خانہ او با خانہ من چسپیدہ بود میگوید بشریک نزول خود در خانہ برخیز ای پسر من

لَا قَعَدَ جَدُّكَ وَلَا قَامَ ضِدُّكَ وَاسْتَصْحِبْ ذَا الْوَجْهِ الْبَدِيِّ وَاللَّوْنِ الدِّرِّيِّ

نہ نشیند بخت تو و نہ خیزد دشمن مخالفت تو پس مصاحب در رفیق گیر خداوند روی سفید گرد را و رنگ مروارید را

فَالْأَصْلُ النَّقِيُّ وَالْجِسْمُ السَّقِيُّ الَّذِي مُشِّطَ وَنُشِّرَ وَسُبِّكَ وَسُهِّرَ وَسُقِيَ وَفُطِمَ

و ذات پاکیزہ و اوتن بدبخت کہ گرفتہ شدہ است و پہنا کردہ شدہ و بند کردہ شدہ و شہرت دادہ شدہ و سیراب کردہ شدہ و

وَأُدْخِلَ لِنَارٍ بَعْدَمَا لُطِمَ ثُمَّ ارْكُضْ بِهِ إِلَى السُّوقِ رَكْضَ الْمَشُوقِ فَقَابِضْ بِهِ

در آمدہ بآتش پس از آنکہ بپاچہ زدہ شد باو بسوی بازار ہمچو دویدن عاشق پس معارضہ کن بآن

اللَّاقِحَ الْمُلْقِحَ الْمُفْسِدَ الْمُصْلِحَ الْمُكْمِدَ الْمُفْرِحَ الْمُعْيِيَ الْمُرَوِّحَ ذَا الزَّفِيرِ الْمُحْرِقِ

جسم آبستن را و آبستن کنندہ را فاسد کنندہ را اندوہگین کنندہ شادمان کنندہ را رنج دہندہ آسایش دہندہ را خداوند

شیون و زفیر آتش سوزندہ (حاشیہ)

وَالْجَبِينِ الْمُشْرِقِ وَاللَّفْظِ الْمُفْنِعِ وَالنَّيْلِ الْمُمْتِعِ الَّذِي إِذَا طُرِقَ بَرْعَدَ
وخداوند کودک دوشنا نراو انداخته قناعت دهنده راو بخشش نفع کننده چنین جمیکه بهرگاه زده شود آواز کند

وَبَرْقَ دَبَاحَ بِالْخَرْقِ وَنَفَثَ فِي الْخِرْقِ قَالَ فَمَا فَرَّتْ شِقْشِقَةُ الْهَادِرِ
وورخشد وظاهر شود وبسوخت ودرخشید در جامها گفت راوی چون آرام گرفت زبان آوازکننده

وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا صَدْرُ الصَّادِرِ بَرَزَ فَتًى كَبَيْسٍ وَمَا مَعَهُ أَنِيسٌ فَرَأَيْتُهَا عُضْلَةً
وباقی نماند مگر برون آمدن بیرون آمد جوانی که تنبر میکرد بجالیکه نبود با او یاری پس دیدم اورا بلائی که

تَلْعَبُ بِالْعُقُولِ وَتُغْرِي بِالدُّخُولِ فِي الْفُضُولِ فَانْطَلَقْتُ فِي أَثَرِ الْغُلَامِ
بازی میکرد باخردها و برمی انگیخت بدرآمدن درپرسیدن امر بیکار پس رفتم درپس جوان

لِأَخْبُرَ فَحْوَى الْكَلَامِ فَلَمْ يَزَلْ يَسْعَى سَعْيَ الْعَفَارِيتِ وَيَتَفَقَّدُ تَضَايِيدَ
تا بیازمایم معنی سخن راپس پیوسته بود که میدوید همچو دیوان بدترین دیوان وعجب رفتاری

الْحَوَانِيتِ حَتَّى انْتَهَى عِنْدَ الرَّوَاحِ إِلَى حِجَارَةِ الْقَدَّاحِ فَنَاوَلَ بَائِعَهَا
دکانها را تا آنکه رسید هنگام شبانگاه بسوی سنگ آتش زنه پس داد فروشنده آن را

رَغِيفًا وَتَنَاوَلَ مِنْهُ حَجَرًا لَطِيفًا فَعَجِبْتُ مِنْ فَطَانَةِ الْمُرْسِلِ وَالْمُرْسَلِ
گرده نانی وگرفت ازو سنگی نرم پس شگفت نمودم از زیرکی فرستنده وفرستاده

وَعَلِمْتُ أَنَّهَا أُسْرَةٌ وَجِيهَةٌ وَإِنْ لَمْ أَسْأَلْ فَمَا كَذَبْتُ أَنْ بَادَرْتُ إِلَى الْخَانِ
ودانستم که هرآینه قصه ازابی زید سروجیهت اگرچه نپرسیدم پس درنگ نکردم یعنی که شتافتم جانب کاروانسرای

مُطْلِقِ الْعِنَانِ لِأَنْظُرَ كُنْهَ ذَهْيٍ وَهَلْ قِرْطَسَ فِي انْتِهَائِي سَهْمِي فَإِذَا أَنَا
بجالیکه رهاکننده لگام بودم تا ببینم حقیقت فهم خودرا و آیا بنشانه رسیده است درجیب گوئی تیرمن پس ناگاه من

فِي الْغَرَاسَةِ فَارِسٌ وَأَبُو زَيْدٍ بِوَحِيدِ الْخَانِ جَالِسٌ فَتَهَادَيْنَا بُشْرَى
درولانائی نشان سوار وماهر وابوزید بآستان کاروان سرا نشسته است پس همدگر را بیفرستادیم شادمانی

الِالْتِقَاءِ وَتَقَارَضْنَا تَحِيَّةَ الْأُصَدِقَاءِ ثُمَّ قَالَ مَا الَّذِي نَابَكَ حَتَّى زَايَلْتَ
کیه گردیدن راو همدگر ستایش کردیم بسلام دوستان سپس گفت چیست چیزیکه فرود آمد ترا تا آنکه گذاشتی

جَنَابَكَ فَقُلْتُ دَهْرُهَا غَاضٍ وَجَوُّهَا فَاضٍ فَقَالَ وَالَّذِي أَنْزَلَ الْمَطَرَ مِنَ الْغَمَامِ

شهر خود را پس گفتم زمانه شکسته است و نم بسیار شده پس گفت قسم بخدائیکه فرود آورد باران را از ابر

وَأَخْرَجَ الثِّمَارَ مِنَ الْأَكْمَامِ لَقَدْ فَسَدَ الزَّمَانُ وَعَمَّ الْعُدْوَانُ وَعُدِمَ الْمَعُونَانُ

و بیرون آورد بار را از شگوفها تحقیق تباه شد روزگار و شامل شد تعدی و ستم و نابود شد کسیکه یاور بسیار باری خواهند

وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ فَكَيْفَ أَفْلَتَّ وَعَلَى أَيِّ وَصْفَيْكَ أَجْفَلْتَ فَقُلْتُ

و خدا تعالی است که یاری از و طلب کرده شده است پس چگونه رهائی و بر کدام دو حال از نیک و بد خود شتافتی پس گفتم که

اتَّخَذْتُ اللَّيْلَ قَمِيصًا وَأَدْلَجْتُ فِيهِ خَمِيصًا فَأَطْرَقَ يَنْكُتُ فِي الْأَرْضِ

گرفتم شب را پیراهن و رفتم در آن گرسنه پس سر فرو افکند بحالیکه میکاوید در زمین

وَيُفَكِّرُ فِي انْتِيَادِ الْقَرْضِ وَالْفَرْضِ ثُمَّ أَهْتَرَّ هَزَّةً مَنْ أَنْبَهَ فَنَضَ أَوْ بَدَتْ

و اندیشه میکرد در رسیدن وام و بخشش مرسوم باز شاد شد همچو شاد شدن کسیکه نزدیک رسد او را شکار یا ظاهر شود

لَهُ فُرَصٌ وَقَالَ قَدْ عَلِقَ بِقَلْبِي أَنْ تَصَاهَرَ مَنْ يَاسُوجَرَاحَاتِكَ وَيُرَيِّشُ

مراو را اضیفت ها گفت هر آینه در آویخت بدل من اینکه خویشی کنی کسی را که دوا کند ریشهای ترا و بر بندد

جَنَاحَكَ فَقُلْتُ وَكَيْفَ اجْتَمَعَ بَيْنَ غُلٍّ وَقُلٍّ وَمَنْ ذَا الَّذِي يَرْغَبُ فِي ضُلٍّ

بازوی ترا پس گفتم و چگونه جمع آرم میانه بند و درویشی و کیست این کسیکه رغبت کند در ناشناخته

بْنِ ضُلٍّ فَقَالَ أَنَا الْمُشِيرُ بِكَ وَإِلَيْكَ وَالْوَكِيلُ لَكَ وَعَلَيْكَ مَعَ أَنَّ دِينَ الْقَوْمِ

پسر ناشناخته گفت من اشارت کننده ام بتو و بسوی تو و وکیل مر ترا و بر تو با آنکه هر آینه عادت مردم

جَبْرُ الْكَسِيرِ وَفَكُّ الْأَسِيرِ وَاحْتِرَامُ الْعَشِيرِ وَاسْتِنْصَاحُ الْمُشِيرِ إِلَّا أَنَّهُمْ

بستن شکسته است و رها کردن قید است و بزرگداشتن همسر و نامیخ پند است مشورت کننده را اگر هر آینه ایشان

لَوْ خُطِبَ إِلَيْهِمْ إِبْرَاهِيمُ بْنُ آدَمَ أَوْ جَبَلَةُ بْنُ الْأَيْهَمِ لَمَا زَوَّجُوهُ إِلَّا عَلَى

اگر خواستگاری زن کند بسوی آنها ابراهیم پسر ادهم یا جبله پسر ایهم هر آینه زن ندهند او را مگر بر

خَمْسِ مِائَةِ دِرْهَمٍ اقْتِدَاءً بِمَا مَهَرَ الرَّسُولُ صلعم زَوْجَاتِهِ وَعَقَدَ بِهِ

پانصد درم سبب بهره دهی بچیزیکه کابین بست پیغمبر صلعم ازواج مطهرهٔ خود را و بست بآن

أنكحته بناتة على أنك لن تطالب بصداق ولا تلجاء إلى طلاق ثم إني
نکاحهای دختران خود را علاوه بر اینکه هر آئینه تو زنها مطالبه نکرده خواهی شد بکابین و مضطر نخواهی شد بسوی طلاق پس هر آئینه من
سأخطب في موقف عقدك ومجمع حشدك خطبة أم تفوق نوق سمع
زود است که بخوانم در جای عقد نکاح تو و مجای فراهم آمدن جماعت تو خطبه را که نگشوده است بینگی گوش را
ولا خطب بمثلها في جمع قال الحارث بن همام فأرشدها في موصف الخطبة
و نخوانده شده است مانند آن در مجمع جمعی گفت حارث پسر همام پس براگیخت مرا بر شگفت بوصف خطبه که
المتلوة إن الخطبة المجلوة حتى قلت له قد وكلت إليك هذا
خوانده خواهد شد تا زن خواسته کشاده رو تا آنکه گفتم مرا ورا هر آئینه سپردم بسوی تو این
الخطب فدبره ما تدبير من طب لمن حب فنهض مهرولا ثم عاد متهللا
کار بزرگ را پس تدبیر کن او را آنچه تدبیر میکند زیرک بر ملک کسیکه دوست دارد پس برخاست بحالیکه دونده بود پس باز آمد بحالیکه خندان
وقال البشر بإعتاب الدهر واجتلاب الدر فقد وليت العقد وأكفلت النقد
و گفت شاد شو بخوشنود کردن زمانه و دوشیدن شیر پس هر آئینه والی کرده شدم عقد نکاح را و کفیل پذیرنده شدم مهر را
وكان قد ثم أخذني مواعدة أهل الخان وإعداد حلواء الخوان
و گویا که تحقیق تمام خذ مطلب باز آغاز کرد در بهر گرد وعده کردن کسان کار دانشرای او و مهیا کردن حلوای خوان را
فلما مد الليل أطنابه وأغلق كل ذي باب بابه أذن في الجماعة ألا
پس چون دراز کرد شب طنابها بهای خود را و بست هر خداوند در دروازهٔ خود را بانگ برداشت در گروه آگاه باشید
احضروا في هذه الساعة فلم يبق فيهم إلا من لبى صوته وحضر بيته
که حاضر شوید در این هنگام پس باقی نماند در ایشان کسی مگر کسیکه جواب داد آواز او را و حاضر آمد بخانهٔ او
فلما اصطفوا لديه واجتمع الشاهد والمشهود عليه جعل يرفع
پس چون صف بستند نزد او و فراهم شدند گواه و زوج و وی بر آغاز کرد که برمیداشت
الاصطرلاب ويضعه ويلحظ التقويم ويدعه إلى أن نعس القوم
اصطرلاب را و می نهاد آنرا و میدید تقویم و میگذاشت آنرا تا آنکه خواب کرد گروه مردم

وَعَسَى الْيَوْمَ فَقُلْتُ لَهُ يَا هَذَا اصْعَ الْفَاسَ فِي الرَّاسِ وَخَلِّصِ النَّاسَ

؟ پوشاند خواب چشمانا پس گفتم او را اے فلان بنہ تبر را در سر درہاکن مردم را

مِنَ الْتَعَاسِ فَنَظَرْتُ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ثُمَّ انْتَشَطَ مِنْ عُقْلَةِ الْوُجُومِ وَاسْتَهَّ

از خواب پس نظر کرد نظر کردنی در ستارگان باز گشاد گره خاموشی اندوہ را و سوگند خورد

بِالطُّورِ وَالْكِتَابِ الْمَسْطُورِ لَيَنْكَشِفَنَّ سِرُّ هَذَا الْأَمْرِ الْمَسْتُورِ وَلَيَنْتَشِرَنَّ

باکوہ طور و لوح محفوظ ہر آئینہ آشکار میشود راز این کار نہفتہ و ہر آئینہ مشہور میشود

ذِكْرُهُ إِلَى يَوْمِ النُّشُورِ ثُمَّ إِنَّهُ جَثَى عَلَى رُكْبَتِهِ وَاسْتَرَعَ الْإِسْتِمَاعَ

ذکر آن تا روز قیامت باز ہر آئینہ او نشست بر ہر زانوے خود و گماشتن خواست شنیدن را

لِخُطْبَتِهِ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَلِكِ الْمَحْمُودِ الْمَالِكِ الْوَدُودِ مُصَوِّرِ كُلِّ

برای خطبہ و گفت ہمگی ستایش مر خدائرا است کہ پادشاہ ستودہ است، مالک دوست دارندہ است، صورتگر ہر

مَوْلُودٍ + وَمُمِيتِ كُلِّ مَطْرُودٍ + وَسَارِحِ الْمِهَادِ + وَمُوَطِّدِ الْأَوْتَادِ + وَمُرْسِلِ

زائیدہ است، و مرگ ہر راندہ شدہ، گسترندۂ زمین است، و استوار کنندہ کوہاست، و فرو فرستندۂ

الْأَمْطَارِ وَمُسَهِّلِ الْأَوْطَارِ + عَالِمِ الْأَسْرَارِ وَمُدْرِكِهَا + وَمُدَمِّرِ الْأَمْلَاكِ

باران است، و آسان کنندۂ حاجتہاست، دانندۂ رازہاست و دریابندۂ آن، و ہلاک کنندۂ پادشاہان است

وَمُهْلِكِهَا + وَمُلَوِّرِ الدُّهُورِ وَمُكَرِّرِهَا + وَمُوَرِّدِ الْأُمُورِ وَمُصْدِرِهَا +

و تباہ کنندۂ ایشان، و جمع کنندۂ زمانہاست و برگردانندۂ آن، و آرندہ چیزہاست، و برگردانندۂ آن،

عَمَّ سَمَاحُهُ وَكَمُلَ + وَهَطَلَ رُكَامُهُ وَهَمَلَ + وَطَاوَعَ السُّؤْلَ وَالْأَمَلَ +

شامل است بخشش او و کامل است، و پیاپے ریزندہ است ابر او و روان شدہ، و موافق شد حاجت و امید را

وَاتَّسَعَ السَّرْمَلَ وَالْأَنْمَلَ + أَحْمَدُهُ حَمْدًا مُمِدًّا وَثَنَاءً + وَأُوَحِّدُهُ

و تواگر گردید بے توشہ و زن بے شوہر را ستایش میکنم او را ستایشی کہ کشیدہ است غایت او و یگانہ میدانم او را

كَمَا وَحَّدَهُ وَالْأَوَّاهُ + وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ لِلْأَنَامِ سِوَاهُ + وَلَا صَانِعَ

چنانکہ یگانہ دانست او را ابراہیم علیہ السلام، و او خدائیست کہ نیست معبودی بحق بر لے گردہا بجز او، و نیست صنع نگارندہ چیزے کہ

لما عدله وسوّاه وارسل محمدا علما للاسلام وامانا للحكام ومُسَدِّدًا

بچیزیکه راست کرده است آزاد و برابر کرده است آنرا فرستاد محمد علیه السلام را پیشوا برای اسلام و راه نماینده برای فرمان یافتن و اصلاح کننده

للرّعاع ومعطّلا احكام ودّوسوّاع اعلم وعلّم وحكم واحكم واصّل

برای مردم ناکس باطل کننده حکمهای دد و سواع آگاه کرد و آموخت و حکم فرمود و استوار کرد و استوار نمود

الاصول ومهّد واكّد الوعود ووعد واصل الله له الاكرام واودع

قواعد شریعت و گسترانید و محکم ساخت وعدها را و ترسانید همیشگی کند خدا تعالی برای او بزرگداشت را و داخل کناد

روحه دار السلام ورحم آله واهله الكرام مالمع ال ومُلّع دال وطلع

روح او را در جنت و رحمت کناد آل او را و عزیزان او را که بزرگ است تا زمانیکه درخشد سراب و دوبچه شتر مرغ و برآید

هلال وسمع اهلال اعلموا رعاكم الله اصلح الاعمال واسلكوا مسالك

ماه نو شنیده شود بلند کردن آواز تلبیه عمل کنید نگهدارد شما را خدا تعالی نیکو ترین کارها و روید براه های

الحلال واطّرحوا الحرام ودعوه واسمعوا امر الله دعوه وصلوا الارحام

حلال و بپرهیزید از حرام را و بگذارید آنرا و بشنوید حکم خدا را و نگهدارید آنرا و پیوند کنید خویشی را

وداعوها وعاصوا الاهواء وارد عوها وصاهروا لكم الصلاح والورع

و نگهداشت کنید آنرا و نافرمانی کنید هر صدای نفس را و باز ایستید از انها و نکاح کنید خویشی های نیکی و پارسائی را

وصاهروا رهط اللهو والطبع فصاهركم اطهر الاحرار مولدا و

و قطع کنید گروه بازی و طبع را پس داماد شما پاکترین آزاد است از روی پیدائش و

اسراهم سُودَدا واحلاهم موردا واحمّهم موعدا وهاهوا تكم

بزرگترین ایشان از روی مهتری و شیرین ترین ایشان از روی خلق و رهبت ترین آنها از روی وعده و آماده باشید او را تا بگوید شما را

وحل حرمكم عملكا عرسكم المكرمه + وماهر آلها كما مهر الرسول

فرود آمد در خانه شما جائیکه بزرگ گرفته است عروس شما را که بزرگ است و مهر دهنده است چنانکه مهر داد رسول خدا

ام سلمه + وهو اكرم صهرا أودع الاولاد ومُلّك ما اراد وما

ام سلمه را و او بزرگتر است از روی داماد که سپرده شد بوی فرزندان و مالک کرده شد بچیزیکه خواست و نه

سها عملكه ولا وهم ولا وكس ملاحمه ولا وصم اسال الله لكم احماد
خطاكرد وكسيكه فروگذاشت وراه نه غلط كرده وفريب نه كرده سفر خويشي كنند ودر نه عيب كرده شد ميخواهم از خدا براي شما ستوده بودن

وصاله ودوام اسعاده والهم كلا اصلاح حاله والاعداد لمعاده
پيوستگي اوراد هميشه نيكبخت بودن او ودر دل انداختن همگنان را نيكو كردن حال او وآماده شدن براي آخرت خود

وله الحمد السرمد والمدح لرسوله محمد فلما فرغ من خطبته البديعة
ومراورا است ستايش همواره وستودگي براي پيغمبر او محمد صلي الله عليه وسلم پس چون فارغ شد از خطبه خود كه نام او

النظام العربة من الاعجام عقد العقد على الخمس المئين وقال لي بالوفاء
ترتيب او برهنه بود از نقطه داد ين نسبت نكاح را بر پانصد درم وگفت من بالوفاء

والبنين ثم احضر الحلواء التي كان اعدها وابدى الابدة عندها فاقبلت
والبنين باز حاضر آورد حلوائيكه آماده كرده بود آنرا وظاهر كرد خصلت عجيب تر د آن پس رو آوردم

اقبال الجماعة عليها وكدت اهوي بيدي اليها فزجرني عن المواكلة وغصني
باجمع رو آوردن جماعت بران حلوا ونزديك بود كه بيندازم دست خود را بسوي آن پس زد اشت مرا از باهم خوردن و بر خيزانيد مرا

للمناولة فوالله ماكان باسرع من تصافح الاجفان حتى خر القوم للاذقان
براي دادن حلوا پس بخدا كه نبود زودتر از بهم زدن پلكها باخود تا آنكه افتاد گروه بروي دهنها

فلما رايتهم كاعجاز نخل خاوية او كصوعي بنت خابية علمت
پس چون ديدم آنها را همچو تنهاي درخت خرماي بوسيده افتاده يا همچو افگندگان شراب دانستم

انها لاحدى الكبر وام العبر فقلت له يا عدتي نفسه وعبيد فلسه
بر آينده آن يكي از بلاها است واصل عبرتهاست پس گفتم مراورا اي دشمن نفس خود وبنده پشيز خود

اعددت للقوم حلوى ام بلوى فقال لم اعد الا خميص
آيا مهيا كردي براي مردم حلوا يا بلا پس گفت نهاده نكردم مگر حلوا

البنج في صحاف الخلنج فقلت اقسم بمن اطلعها زهرا
بنگ در كاسهاي درخت خلنج پس گفتم سوگند ميخورم بخدائيكه برآورد ستارگان را روشن كننده

وهدى بها السارين طرا لقد جئت شيئا نكرا وابقيت لك فى المخزيات

وراه نمود بان شب رونده گان تا زنهمه بر آنچه آورده ی چیزی زبون باقی گذاشتی بلای خود در خصلتهای رسوا کننده

ذكرا ثم حرت فكرة فى صيورا مرة وخيفة من عدوى عره

یاد گار باز حیران شدم اندیشه در بازگشت کار او وسبب ترس از تجاوز کردن گزند او

حتى تارت نفسى شعاعا وارعدت فرائصى ارتياعا فلما راى

تا آنکه پریشان شد جان من از اندوه ولرزه دیده شد گوشهای شادمانی من از ترس پس چون دیدا بو زید

استطارة فرقى واستشاطة قلقى قال ما هذا الفكر المرمض

پراگندگی وخلوه ترس من وشعله زدن بی آرامی من گفت همیشه این اندیشه سوزاننده

والروع المومض فان يكن فكرك فى اجلى من اجلى فانا الان ارتع

وترس هویدا پس اگر باشد اندیشه تو در گناه من از جهت ای من پس اینک بچرم

واطفر واقوى هذه البقعة منى واقفر وكم مثلها فارقتها وهى تصفر

وبهم وخالی میگذارم این بقعه را از خود وتهی میکنم وبسیار همچون بقعه است که رمنگا شندم نان کما لبکان مغلوب بودو بانگ وبرمیداشت

وان يكن نظر النفسك وحذرا من حبسك فتناول فضالة الخبيص

واگر باشد از جهت شفقت برای جان خود وسبب ترس از بند خود پس بخور پس مانده خبیص را

وطب نفسا عن القميص حقا فانا من المعذى والمستعدى ويتهدلك

وخوش شو از روی نفس از گم کردن پیراهن تا آنکه درامن باشد نگاه کرد یاری جوینده واگذارده شود برای تو

المقام بعدى ولا فالمفر المفر قبل ان تستحب وتجرثم عند الاستخراج

اقامت کردن پس از من واگر نه پس گریز گریز کن گرفتن از پیش از آنکه کشیده شوی کشیده شوی باز آهنگ کرده برای بیرون آوردن

مافى البيوت من الاكياس والتخوت وجعل يستخلص خالصة كل مخزون

چیزیکه در خانها بود از کیسهای زر وجامه دانها وآغاز کرد که خالص میکرد برای خود خلاصه هر چیز پنهانی را

ونخية كل مذروع وموزون حتى غادر ما الغاه فى كعظم استخرج

وگزیده هر چیز پیموده را وسنجیده را تا آنکه گذاشت آنچه انگند آنرا وام او همچو استخوانیکه برآورده شد

محمد فما هم من ما اصطفاه وزرم وشمر عن ذراعيه وتخرم اقبل
شد او پس چون در میان نمود انچه بر گزیده بود انداز و جمع کرد و آستین بر چید از هر دو ساعت خود میان بست رو آورد و

على اقبال من لبس الصفاقة وخلع الصداقة وقال هل لك
بر من رو آوردن کسیکه پوشیده باشد بے شرمی را و کشیده باشد راستی را و گفت آیا ترا رغبتی هست

فى المصاحبة الى البطيحة لاصلك باخرى مليحة فاقسمت
در یاری و همراهی تا موضع بطیحه تا واصل کنم ترا بدیگر خوبرو نیکو پس سوگند خورد م

له بالذى جعله مباركا اينما كان ولم يجعل من خان
برای او بخدائیکه گردانیده او را برکت داده هر جا که باشد و نه گردانیده او را از جمله کسانیکه خیانت کرد و

فى خان انه لاقبل لى بنكاح حرتين ومعاشرة ضرتين ثم
در کاروان سرا هر آئنه نیست طاقت مرا بنکاح دو زن آزاد و آمیزش دو زن یکے بر دیگری باز

قلت له قول المتطبع بطباعه الكامل بصناعه قد كفتنى الاولى
گفتم او را سخن گفتن بروز خو گیرنده بکمال دوپیشه در برای او بر پیشه او هر آئنه بسنده است مرا زن نخستین

فخاطلب اخرى فتبسم من كلامى ودلف لالتزامى
از نا زش پس بخواه مرد یگر را برای زن دیگر پس تبسم کرد از سخن من و نزدیک شد برای معانقهٔ من

فلويت عنه عذارى وايديت له ازورارى فلما بصر بانقباضى
پس گردانیدم از و رخسار خود را و ظاهر کردم مر او را برگردیدن خود چون دید بسبب خاطر من

وتجلى له اعراضى انشد نظم يا صادفا عن مودتى والزمان له صروف
و ظاهر شد او را روگردانیدن من خواند ای گردانندهٔ از من دوستی را و حال آنکه روزگار مر او را گردشهاست

ومعنفى فى قضم من جاورت تعنيف العسوف لا تلحنى فيما اتيت
و ای سرزنش کننده من در سوا کردن کسیکه نزدیک شدم بسبب نزدیکی سرزنش ستمگار را ملامت مکن مرا در چیزیکه آوردم از بهر

فانى بهم عروف ولقد نزلت بهم فلم ارهم يراعون
چرا که تحقیق من با ایشان دانا ترم و بتحقیق فرود آمدم با ایشان پس ندیدم ایشان را که پاسداری کنند

الضيوف + وبانوا فوجدتهم + لما سبكتهم زيوف + ما فيهم الا مخيف
مهاتزا + واز سودم اليشانرا پس يافتم اليشانرا + چون گداختم آنهارا ناسره ديدم در اليشان مگر ترسانده

ان تمكن اوجوف + لا بالصفي ولا الوفي + ولا الحفي ولا العطوف +
اگر قدرت يافت يا ترسيده شده از دو نميست از مردم سزا دوست خاص نه فاكننده پيمان نه خداوند كرم بدست خود نه مهربان

فوثبت فيهم وثبة الذئب الضوي على الحروف + وتركتهم صرعى كاسهم
پس جستم در اليشان همچو جستن گرگ شكاركند ه بر برغاله + وگذاشتم اليشانرا ست افتادگان گويا اليشان

سقوا كاس الحتوف + وتحكمت فيما اقتنوه بيدي وهم رغم الانوف +
نوشانيده شدند پياله مرگ را + وحاكم گرديد در چيزيكه كسب كردند آنرا + دست من اليشان وليكن خوار اند +

ثم انثنيت بمغنم + حلو المجاني والقطوف + ولطالما خلفت مكلوم
باز برگشتم بغنيمت وتاراج + كه شيرين ست ميوه هاي چيده او دوشنا گذارده وتحقيق بسيار ي را پس گذاشتم خسته

الحشا خلفي يطوف + ودعوت ارباب الارائك والدنانك والسبوف
درون كه پس من ميگردد + وكينه گرفتم خداوندان تختهارا وخداوندان بالش هارا وپرده ها

ولكم بلغت بحيلتي + مالا يبلغ بالسيوف + ووقفت في هول ترا
وبهر آينه بسيار از وقات رسيدم بكر خود + بچيزيكه نميست كه رسيده شود او را بشمشيرها + ولبسا ايستادم در ترسيكه ترسانيده ميشود در

ع الاسد فيمن الوقوف + ولكم سفكت وكم فككت وكم هتكت حمى
شيران درد از ايستادن + وبهر آينه بسيار زخم خون ولبسا گاه كشتم + ولبسيار دريدم خانه

آنوف + وكم اتيت كماض مونق + لي في الذنوب وكم خفوف + لكنني عددت حسن
بسيار تنگ آرنده او ولبسيار ديدن نبي آرامي هلاك كننده است + مرا در گناهان بسيار زودليست ودگرمن آماده كردم نيكوئي

الظن بالمولى الرؤوف قال فلما انتهى الى هذا البيت جعل يقول في
گمان را باخداوند مهربان + گفت راوي چون رسيد ابوزيد بسوي اين بيت مبالغه كرد در

الاستغفار والظن بالاستغفار حتى استمال رضا قلبي المنحرف ورجوت
اشك ريختن ديوستگي كرد در مغفرت خواستن تا آنكه طلب كرد ميلان رضا دل برگشته من واميدوار شدم

٢١٧

لَهُ مَا يُرْجَى لِلْمُقِرِّ الْمُعْتَرِفِ ثُمَّ إِنَّهُ غَيَّضَ لَوْمَهُ الْمُنْهَلُ وَنَابَطَ جَوَابَهُ

مراد را آنچه امید داشته شود برای گنهکار اقرار کننده و باز آمیخته آدم کرد اشک خواه و آنکه دیدان در بغل گرفت انبان

وَانْسَلَّ وَقَالَ لِابْنِهِ احْتَمِلِ الْبَاقِيَ وَاللهُ الْوَافِي قَالَ الْمُخْبِرُ بِهٰذِهِ الْحِكَايَةِ

وبیرون آمد وگفت بپسر خود بردار باقی مانده را و خدا تعالی نگهبان ست گفت خبر دهنده باین حکایت

فَلَمَّا رَأَيْتُ انْسِيَابَ الْحَيَّةِ وَالْحُمَيَّةِ وَانْتِهَاءَ الدَّاءِ إِلَى الْكَيَّةِ عَلِمْتُ أَنَّ

پس چون دیدم رفتن مار وبچه مار وانجام بیماری بسوی داغ دانستم که تحقیق

تَوَنِّيَ فِي أَلْحَانِ مَجْلَبَةٍ لِلْهَوَانِ فَضَمَمْتُ رَحِيلِي وَجَمَعْتُ لِلرِّحْلَةِ

درنگ کردن من در کار والتماس سبب کشیدن ست خواری را پس جمع کردم متاع اندک خود را وفراهم آوردم برای کوچیدن

ذَيْلِي وَبِتُّ لَيْلَتِي أَسْرِي إِلَى الطِّيبِ وَاحْتَسَبْتُ اللهَ عَلَى الْخَطِيبِ

دامن خود را وگذرانیدم شب خود را بجائیکه میرفتم بسوی شهر طیب ودعا می بدیدم بر جناب خدا تعالی بر دامطه زن خواستن

المقامة الثلثون الصورية

مقامه سیام مشهور بصوریه

أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ رَحَلْتُ

خبر داد حارث پسر همام گفت کوچیدم

مِنْ مَدِينَةِ الْمَنْصُورِ إِلَى بَلْدَةِ صُورٍ فَلَمَّا حَصَلْتُ بِهَا ذَارِ رِفْعَةٍ وَخَفْضٍ

از بغداد بسوی شهر صور پس چون درآمدم بآن جائیکه خداوند بلندی رتبه وفراخی عیش بود

وَمَالِكَ رَفْعٍ وَخَفْضٍ تُقْتُ إِلَى مِصْرَ تَوْقَانَ السَّقِيمِ إِلَى الْأَسَاةِ وَالْكَرِيمِ

ومالک بلندی وپستی بودم آرزومند شدم بسوی شهر مصر آرزومندی رنجور بسوی طبیبان ومرد سخی

إِلَى الْمُوَاسَاةِ فَرَفَضْتُ عَلَائِقَ الْاِسْتِقَامَةِ وَنَفَضْتُ عَوَائِقَ الْإِقَامَةِ

بسوی غمخواری پس گذاشتم آویختگیهای برجا ماندن را وترک کردم بازدارندهای قیام کردن را

وَاعْرَوْرَيْتُ ظَهْرَ ابْنِ النَّعَامَةِ وَاجْفَلْتُ نَحْوَهَا إِجْفَالَ النَّعَامَةِ فَلَمَّا

سوار شدم پشت راه رو را ودویدم بسوی مصر چو دویدن شتر مرغ پس چون

دَخَلْتُهَا بَعْدَ مُعَانَاةِ الْأَيْنِ وَمُدَانَاةِ الْحَيْنِ كَلِفْتُ بِهَا كَلَفَ

داخل شدم بمصر پس از رنج کشیدن ماندگی وسستی نزدیک رسیدن مرگ شیفته شدم بآن همچو شیفتگی

النشوان بالاصطباح والحيران بنفس الصباح فبينما أنا يوما بها

مست باصبوح کردن و شیفتگی سرگشته بدم زدن باداد پس میانه درانیکه من روزی دران حر

أطوف وفتى فوش قطوف إذ رأيت على جرد من الخيل عصبة كمصابيح

میگشتم بجانیکه زیر من اسپ تنگ گام بود ناگاه دیدم براسپان تنگ موا زاسپان گردهی را همچو پر اغان

الليل فسألت لاجتماع النزهة عن العصبة والوجهة فقيل أما القوم

شب پس پرسیدم برای طلب دوری از افسردگی از گروه واز جای آهنگ پس گفته شد لیکن گروه

فشهود وأما القصد فأملاك مشهود فخدثني منيعة النشاط

پس گواهانند ولیکن جای آهنگ پس نکاح ست که حاضر شوند دران مردم پس راند مرا آغاز شادمانی بسوے

أن سرت مع القراط لأقون بجلادة اللقاط وأحوز حلواء السماط

انیکه رفتم باپیش روندگان تا دریابم شیرینی نثاررا وجمع کنم حلوا سے خوان را

فأفضينا بعد مكابدة العناء إلى دار رفيعة البناء وسيعة الفناء

پس رسیدیم پس از کشیدن ماندگی بسوے خانه بلند بناد کشاده صحن

نشهد لبانيها بالثراء والثناء فلما نزلنا عن صهوات الخيول وقدمنا

گواهی میداد برای بنا کننده خود باثروتی مال و بلندی مرتبه پس چون فرود آمدیم از پشتهای اسپان و پیش کردیم

الأقدام الدخول رأيت وهلة مجللا بأطمار محرقة ومكللا بمجارف

گامهارا برای درآمدن دیدم دفعة آنرا پوشیده باجامها گسسته پاره پاره و تاج پوشانده بمیلهاے

معلقة وهناك شخص على قطيفة فوق دكة لطيفة فرابني

آویخته وآنجا شخصے ست بر فرش قطیفه بالاے دکان پاکیزه پس در شگفت انداخت مرا

عنوان الصحيفة وقراي هذه الطريقة ودعاني التطفل بسلك

سرنامه خود یدار این راه وخواند مرا اطفال بگرفتن باین

المناحس إلى أن عمدت لذلك المجالس فعرمت عليه بمصرف الأقدار

چیزهاے نامبارک بسوی اینکه قصد کردم بآن نشیننده پس سوگند دادم اورا باگردانندهٔ قضا ها

إِنْ لَمْ يَعْرِفْنِي مَنْ رَبَّ هٰذِهِ الدَّارَ فَقَالَ مَالَهَا مَالِكٌ مُعَيَّنٌ وَلَا صَاحِبٌ مُبَيَّنٌ

اگر نمی شناسد مرا کہ کیست مالک این خانہ پس گفت نیست مر آنرا مالک معین و نہ صاحب ظاہر کردہ شدہ

إِنَّمَا هِيَ مَصْطَبَةُ الْمُقِيمِينَ وَالْمَدَرُ زِينُ وَلِيجَةُ الْمُسْتَقِينَ وَالْمَجْلَى زَيْنُ

جز این نیست کہ آن سرای محتاجان و دریوزہ گران ست و جگر آمدن سائلان آوارگشدہ مناقب خوانان ست

فَقُلْتُ فِي نَفْسِي إِنَّا لِلّٰهِ عَلَى ضَلَّةِ الْمَسْعَى وَالْحَالِ الْمَرْعِيِّ فَهَمَمْتُ فِي الْحَالِ بِالرُّجُوعِ

پس گفتم در دل خود ما را ضائع نجد است یم بر گم شدن کوشش و خشک شدن چراگاہ و آہنگ کردم در ہمانوقت بہ بازگشتن

لٰكِنِّي اسْتَحْيَيْتُ الْعُودَ مِنْ قَوْدِي وَالتَّقَهْقُرَ دُونَ غَيْرِي فَوَلَجْتُ الدَّارَ

مگر من زبون پنداشتم برگشتن را بروی و بہ پشت پا برگشتن را بے دیگرے از خود پس در آمدم خانہ را

مُنْجَابًا الْغُصَصَ كَمَا يَلِجُ الْعُصْفُورُ الْقَفَصَ فَإِذَا فِيهَا أَرَائِكُ مَنْقُوشَةٌ

بجائیکہ جرعہ خورندہ بودم با اندوہ گلوگیر چنانکہ در آید گنجشک قفس را پس ناگاہ دران تختہای نگارین

وَطَنَافِسُ مَفْرُوشَةٌ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ وَنُجُوفٌ مَرْصُوفَةٌ وَقَدْ أَقْبَلَ

و بساطہا گسترده است و بالشہای صف کردہ شدہ و پردہای بہم پیوستہ و تحقیق پیش آمد

الْمَمْلُكُ يَمِيسُ فِي بُرُودِهِ وَيَتَهَلْهَلُ بَيْنَ حَفَدَتِهِ فَحِينَ جَلَسَ كَأَنَّهُ بُرْنُ

مرد نوخواستہ کہ میناز د در جادر سیاہ مریع خود و میرد امید میانہ خدمتگاران خود پس وقتیکہ نشست گویا کہ او پیر

مَاءِ السَّمَاءِ نَادَى مُنَادٍ مِنْ قَبْلِ الْأَحْمَاءِ وَحُرْمَةِ سَاسَانَ اسْتَاذَ الْأُسْتَاذِينَ

ماء السماء ست آواز کرد آواز کنندہ از طرف خویشان شوہر و سوگند بزرگی ساسان کہ استاذ استاذان

وَقُدْوَةَ الشَّحَّاذِينَ لَا دَيْنَ هٰذَا الْعَقْدَ الْمُجَلَّ فِي ذَا الْيَوْمِ الْأَغَرِّ الْمُجَلَّلِ

و گزیدہ سوال کنندگان ست نمی بندد این عقد نکاح بزرگ را در امروز روشن مبارک

إِلَّا الَّذِي جَالَ وَجَابَ وَشَبَّ فِي الْكُدْيَةِ وَشَابَ فَأَعْجَبَ رَهْطَ الْمُعْجَبِ

مگر کسیکہ جولان کرد و قطع نمود زمین را و جوان شد در سوال کردن و پیر شد پس در شگفت انداخت گروہ خویشان را

مَا أَشَارُوا إِلَيْهِ وَأَذْلُوا فِي إِحْضَارِ الْمَنْصُوصِ عَلَيْهِ فَبَرَزَ حِبْتَرٌ

آنچہ اشارت کردند بسوی او و دستوری دادند در حاضر آوردن کسیکہ نص واقع شدہ بر و پس ظاہر شد آنگاہ

۲۲۰

ع و از باد شاہان مرس بسا سان کتابت کردہ شدہ

شَيْخٌ قَدْ مَالَ الْمِلْوَانِ قَامَتُهُ وَنَوَّرَ الْفَيْءَانِ ثَغَامَتُهُ فَتَبَاشَرَتِ
پیری تحقیق خانید روز وشب بالای او وراه سفید کرده بود شب در روز موی او را پس بسیار مژده دادند
الْجَمَاعَةُ بِإِقْبَالِهِ وَتَبَادَرَتْ إِلَى اِقْبَالِهِ فَلَمَّا جَلَسَ عَلَى زُرْبِيَّتِهِ
جماعت بپیش آمدن او وپیش دستی کردند بسوی پیش آمدن او پس چون نشست بر بساط جزو خود
وَسَكَنَتِ الضَّوْضَاءُ لِهَيْبَتِهِ اِزْدَلَفَ إِلَى مَسْنَدِهِ وَمَسَحَ سَبَلَتَهُ
واآرام گرفت بانگها از ترس او نزدیک شد بسوے تکیه گاه خود ومالید بروت خود را
بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْمُبْتَدِئِ بِالْاِفْضَالِ الْمُبْتَدِعِ لِلنَّوَالِ
بدست خود باز گفت جمله ستایش مرخدائراست که آغاز کننده است نیکو واحسان نو آرنده است بخشش را
الْمُتَقَرِّبِ إِلَيْهِ بِالسُّؤَالِ الْمُؤَمِّلِ لِتَحَقُّقِ الْآمَالِ الَّذِي شَرَعَ الزَّكٰوةَ
نزدیکی جسته شده است بسوی او بخواستن امیدداشته شده است برای راست کردن آرزوها که فرض کرد زکوة را
فِي الْأَمْوَالِ وَزَجَرَ عَنْ نَهْرِ السُّؤَالِ وَنَدَبَ إِلَى مُوَاسَاةِ الْمُضْطَرِّ
در مالها وباز داشت از بانگ برداشتن برسائلان وخواند بسوی غمخوارگی درمانده محتاج
فَأَمَرَ بِإِطْعَامِ الْقَانِعِ وَالْمُعْتَرِّ وَوَصَفَ عِبَادَهُ الْمُقَرَّبِينَ فِي كِتَابِهِ
وحکم فرمود بطعام دادن خواهنده مندی کننده ومحتاج که سوال نکند ومستمندگان خود را که نزدیک کننده در کتاب خود
الْمُبِينِ فَقَالَ وَهُوَ أَصْدَقُ الْقَائِلِينَ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ
که ظاهر کننده است پس گفت بحالیکه او راست ترین گوینده گانست وکسانیکه در مالهاے شان حقے
مَعْلُومٌ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ أَحْمَدُهُ عَلَى مَا رَزَقَ مِنْ طُعْمَةٍ هَنِيئَةٍ
معین ست برای خواهنده وبی بهره ازصدقه ستایش میکنم اورا بر چیزیکه روزی نمود از خوردنی گوارنده
وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ امْتِنَاعِ دَعْوَةٍ بِلَا نِيَّةٍ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ
وپناه میخواهم باو از استنکاف دعاے بی قصد وگواهی میدهم انیکه نیست معبودی بجز خدا تعالی
وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ إِلٰهًا يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ
وبحالیکه تنهاست نیست انبازی مراورا معبودیست که پاداش میدهد مردان صدقه دهنده گان وزنان صدقه دهنده گان را

الاستفتاء

الفقيق

وَيَمْحَقُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ ۞ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ الرَّحِيمُ وَرَسُولُهُ

دیمکاہاند سود را وزیادہ میکند صدقہا را وگواہی میدہم ہر آئنہ محمد علیہ السلام بندہ رحمت کنندہ اوست وپیغامبر

الْكَرِيمُ ابْتَعَثَهُ لِيَنْسَخَ الظُّلْمَةَ بِالضِّيَاءِ ۞ وَيُنْصِفَ لِلْفُقَرَاءِ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ ۞ فَرَفَقَ

بخشش کنندہ ہدایت فرستاد او را تا دور کند تاریکی کفر را بروشنی ایمان ودہد بگیرد برای درویشان از توانگران پس مہربانی کرد محمد

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَسَاكِينِ وَخَفَضَ جَنَاحَهُ لِلْمُسْتَكِينِ ۞ وَفَرَضَ لِلْحُقُوقِ

رحمت فرستاد خدا تعالی بروی وسلام بر مسکین وپست کرد بازوی خود را برای ذلیل وخوار وواجب کرد حقوق را

فِي أَمْوَالِ الْمُثْرِينَ ۞ وَبَيَّنَ مَا يَجِبُ لِلْمُقِلِّينَ عَلَى الْمُكْثِرِينَ ۞ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

در مالہاے توانگران وبیان کرد انچہ واجب ست درویشان را بر دولتمندان رحمت نازل کند خدا تعالی بروی

صَلَاةً تُحْظِيهِ بِالزُّلْفَةِ ۞ وَعَلَى أَصْفِيَائِهِ أَهْلِ الصُّفَّةِ ۞ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ

رحمتیکہ بہرہ مند کند او را بہ نزدیکی او وبر یاران او کہ کسان صفہ اند لیکن پس از حمد وصلوۃ پس ہر آئنہ

اللهَ تَعَالَى شَرَعَ النِّكَاحَ لِتَعَفُّفُوا ۞ وَسَنَّ التَّنَاسُلَ لِكَيْ تَتَضَاعَفُوا ۞

خدای بزرگ ہوید کرد نکاح را تا پارسا شوید وسنت کرد بایکدیگر زادن را تا افزون شوید

فَقَالَ سُبْحَانَهُ لِتَعْرِفُوا ۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ

پس گفت سبحانہ تعالی تا بشناسید ای آدمیان ہر آئنہ ما پیدا کردیم شمارا از آدم وحوا وگردانیدیم شما را

شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۞ وَهَذَا أَبُو الدَّرَّاجِ ۞ وَلَاحِجُ بْنُ خَرَّاجٍ ۞ ذُو الْوَجْهِ

قبیلہای بزرگ وقبیلہای خرد تا بدیگر بشناسید واین ابو الدراج ست ولاحج پسر خراج خداوند روے

الْوَقَّاحِ ۞ وَالْإِلْفِ الصُّرَاحِ ۞ وَالْهِرِّ يَدِ وَالصِّيَاحِ ۞ وَالْإِبْرَامِ وَالْإِلْحَاحِ ۞

بی شرم ست ودر وغ خالص وظاہر ست وخداوند آواز سگ وبانگ وبستوہ آوردن ومبالغہ در سوال کردن ست

يَخْطُبُ سَلِيطَةَ أَهْلِهَا وَشَرِيطَةَ بَعْلِهَا قُنْبُسَ بِنْتَ أَبِي الْعَنْبَسِ لِمَا

خواستگاری میکند زن دراز زبان کسان خود را وموافق شرط شوہر خود نامش قنبس دختر ابی العنبس بسبب چیزیکہ

بَلَغَهُ مِنَ التِّحَافِهَا بِالْحَافِهَا ۞ وَإِسْرَافِهَا فِي إِسْفَافِهَا ۞ وَإِنْكَاحِهَا شِهَابًا عَلَى

رسید او را از در گرفتن آن زن بالحاح او واز حد در گذشتن وی در بیہودگی خود وزودی کردن او بر

مَعَاشِهَا + وَالْتِعَاشِهَا عِنْدَ هِرْشِهَا + وَقَدْ بَذَلَ لَهَا مِنَ الصَّدَاقِ شَلَّاقًا
طلب رزق خود و پرخاستن او ہنگام خصومت خود و تحقیق داد اورا از کابین شلاق
وَعُكَّازًا + وَصِيقَاعًا وَكَرَّانًا فَانْكِحُوهُ اِنْكَاحَ مِثْلِهِ + وَصِلُوا حَبْلَكُمْ بِحَبْلِهِ +
وچوبدست وچادر وکوزۂ تنگ سرپس نکاح کنید نکاح کردن مانند آن مرد پیوند دهید رسن خود را بر سن او
وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ + اَقُوْلُ قَوْلِي هٰذَا
واگر ترسید درویشی را پس نزدیک ست کہ تونگر کند شما را خدا تعالی از بخشش خود میگویم سخن خود را
وَاَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ لِي وَلَكُمْ وَاَسْاَلُهُ اَنْ يُكْثِرَ فِي الْمَصَاطِبِ
کہ این بود و مغفرت میخواہم از خدای بزرگ برای خود و برای شما و میخواہم او را کہ افزونی کند در نفیہای درویشان
نَسْلَكُمْ فَيَحْبِسَ مِنَ الْمَعَاطِبِ شَمْلَكُمْ فَلَمَّا فَرَغَ الشَّيْخُ مِنْ خُطْبَتِهِ
فرزند شما را و نگہدارد از جاہای ہلاک جمعیت شما را پس چون فارغ شد پیر از خطبۂ خود
وَاَبْرَمَ لِلْخَتَنِ عَقْدَ خِطْبَتِهِ سَاقَطَ مِنَ النُّثَارِ مَا اسْتَغْرَقَ حَدَّ الْاِكْثَارِ
واستوار کرد برای داماد عقد زن خواستہ او انداختہ شد از نثار آنچہ نہایت رسیدہ بود اندازۂ افزونی را
وَاَغْرَى الشَّيْخُ بِالْاِيْثَارِ ثُمَّ نَهَضَ الشَّيْخُ يَسْحَبُ ذَلَاذِلَهُ وَيَقْدُمُ
ودر اغالید بخیل را بہ بخشیدن باز برخاست پیر کہ میکشید دامنہاے خود را و پیش می شد
اَرَاذِلَ قَالَ لِحَارِثِ بْنِ هَمَّامٍ فَتَيْتَهُ لِاَنْظُرَ عُرْجَةَ الْقَوْمِ وَاَكْمِلَ
نوکران خود را گفت حارث پسر ہمام پس در پے او رفتم تا بتامل نگرم مراد قوم را و تمام کنم
بَهْجَةَ الْيَوْمِ فَعَاجَ بِهِمْ اِلٰى سَمَاطِ زَيْتَنَةَ طُهَانَةَ وَتَنَاصَفَتْ فِي الْحُسْنِ
شگوفۂ و خوبی امروز را پس برد ایشان را بسوی خوانیکہ آراستہ بود او را و پیرندہاے او و برابر بودند در خوبی
جِهَانَةَ فَحِينَ رَبَعَ كُلُّ شَخْصٍ فِي رَبِيضَةِ وَطَفِقَ يَرْتَعُ فِي رَوْضَةِ اَنْسَلَلْتُ
نزدیای او پس ہر گاہ نشست ہر کس در جاے خود و آغاز کرد کہ بچرد در باغ خود برآمدم
مِنَ الصَّفِّ وَفَرَرْتُ مِنَ الزَّحْفِ فَاَنَتْ مِنَ الشَّيْخِ لَفْتَةٌ اِلَيَّ وَنَظْرَةٌ هَجَمَ
از صف و گریختم از انبوہ مردم پس نزدیک شد از پیر نگریستن بسوی من و دیدن کہ ناگاہ در آمد

بِهَا طَرْفُهُ عَلَيَّ فَقَالَ لِي إِلَى أَيْنَ يَا بُرْدَ هَلَّا عَاشَرْتَ مُعَاشَرَةَ مَنْ فِيهِ

بآن چشم او بر من پس گفت مرا کجا میروی ای نخیل چرا آمیزش نکروی بچو آمیزش کسیکه در و

كَرَمٌ فَقُلْتُ وَالَّذِي خَلَقَهَا طِبَاقًا وَطَبَّقَهَا اسْتِرَاقًا لَا ذُقْتُ لَمَسَّا قَا

بخشش ست پس گفتم سوگند بخدائیکه گردانید آسمانها را بالای یکدیگر و پرکرد آنرا از روشنی نخورم چیزے و

وَلَا لُسْتُ رُقَاقًا أَوْ تُخْبِرَنِي أَيْنَ مَذْهَبُ صَبَاكَ وَمِنْ أَيْنَ مَهَبُّ

بخشم نان تنک مگر آنکه خبر دہی مرا که کجاست جاے رفتار کودکی تو واز کجاست آمدن

صَبَاكَ فَتَنَفَّسَ الصُّعَدَاءَ مِرَارًا وَأَرْسَلَ الْبُكَاءَ مِدْرَارًا حَتَّى إِذَا

باد تو پس دم کشید دم سرد دراز چند بار و فرستاد گریه را سیل در سیل تا آنکه هرگاه

اسْتَنْزَفَ الدَّمْعُ وَاسْتَنْصَتَ الْجَمْعُ وَقَالَ لِي اسْمَعْ نَظْمٌ مُسْقَطٌ

قطع کرد اشک را خاموش جماعت از گرد و گفت مرا بشنو جاے زاد

الرَّأْسِ سَرُوجٌ ۞ وَبِهَا كُنْتُ أَمُوجُ ۞ بَلْدَةٌ يُوجَدُ فِيهَا ۞ كُلُّ شَيْءٍ وَيَرُوجُ ۞ وَرْدُهَا

سروج ست ۞ وآن بوم من ای جنبیدم ۞ شهرست کہ یافته میشود در و ۞ ہر چیز در رواج دارد ۞ آب آن

مِنْ سَلْسَبِيلٍ ۞ وَصَحَارِيهَا مُرُوجٌ ۞ وَبَنُوهَا وَمَغَانِيهِمْ ۞ بُجُومٌ وَبُرُوجٌ مُحْبَذَا

از نہر سلسبیل ست ۞ وبیابانهای آن مرغزار است ۞ وباشندگان آن و منزلهای شان مانند ستارگان و برجهای آسمان خوشا

نَفَحَاتُ رِيَاهَا ۞ هَا وَمَرْآهَا الْبَهِيجُ ۞ وَإِذَا هِيَ رَبَّاهَا حِينَ تُجَابُ اللُّجُوجُ ۞ مَنْ

وزیدن باد خوشبوی او ۞ و دیدار او که نیکوست ۞ و بخوش شگوفهای پشتهای او ۞ هنگامیکه دور شود دیرف ۞ کسیکه

لَهَا قَالَ مَرْحَبًا ۞ جَنَّةَ الدُّنْيَا سَرُوجُ ۞ فَلَمْ يَبْرَحْ عَنْهَا ۞ زَفَرَاتٌ وَلَنِينُ ۞

دیدن گفت جای اقامت ۞ بہشت دنیا سروج ست ۞ و برای کسیکه دور شود ازان ۞ نفسهای بخود کشیدن و بر آوردن ۞

مِثْلُ مَا لَاقَيْتُ مُذْ زَحْزَحَنِي عَنْهَا الْعُلُوجُ ۞ عَبْرَةٌ تَهْمِي وَشَجْوٌ كُلَّمَا قَرَّحَ هَيْجُ ۞

مانند آنچه دیدم از وقتیکه ۞ دور کرد مرا از ان مردم کبر ۞ اشک من میریزد و اندوه ۞ هرگاه آرام گرفت برمیخیزد ۞

وَهُمُومٌ كُلَّ يَوْمٍ ۞ خَصَّهَا خَطْبٌ مَرِيجُ ۞ وَمَسَاعٍ فِي التَّرَجِّي قَاصِرَاتُ الْخُطُوِ

واندوه هر روز ست ۞ حال آن شهر حال دشوار تباه است ۞ و کوششها در امیدواری ۞ کوتاه کام شد

خُرُوجٌ + لَيْتَ يَوْمِي حُمَّ لِي + حُمَّ لِي مِنْهَا الْخُرُوجُ + قَالَ فَلَمَّا بَيَّنَ بَلْدَهُ

وبامداد + فاش روز مرگ من مقدر میشد برگاه تقدیر کرده شد مرا از ان بیرون شدن + گفت پس آوازی پس هرگاه بیان کرد شهر خود را

وَدَعَيْتُ مَا أَنْشَدَهُ أَيْقَنْتُ أَنَّهُ عَلَامَتُنَا أَبُو زَيْدٍ وَإِنْ كَانَ الْهَرَمُ قَدْ

وداد آن فتم + یکجا خواند آنرا یقین دانستم که هر آینه او پسر راننده ما ابوزید ست اگرچه باشد که پیرے هر آینه

أَوْثَقَهُ بِقَيْدٍ فَبَادَرْتُ إِلَى مُصَافَحَتِهِ وَاغْتَنَمْتُ مُوَاكَلَتَهُ مِنْ صَحْفَتِهِ

استوار گرفت اورا به بند پس زودی کردم بسوی مصافحه او و غنیمت دانستم خوردن با او از کاسه او

وَظَلَلْتُ مُدَّةَ مُقَامِي بِمِصْرَ أَعْشُو إِلَى شَوَاظِهِ وَأَحْشُو صَدْفَيَّ مِنْ دُرَرِ

و پیوسته گشتم زمان ماندن خود در مصر که می آمدم بسوی شعله او و پر میکردم دو صدف خود را از دررهای

أَلْفَاظِهِ إِلَى أَنْ نَعَبَ بَيْنَنَا غُرَابُ الْبَيْنِ فَفَارَقْتُهُ مُفَارَقَةَ الْجَفْنِ لِلْعَيْنِ

زبان او تا آنکه آواز کرد میانه ما زاغ فراق پس جدا شدم از و چون جدائی پلک از چشم

المقامة الحادية والثلثون الرملية المجتبية حدث الحارث

مقامه سی و یکم مشهور برملیه منتخبه سخن گفت حارث پسر همام

بْنُ هَمَّامٍ قَالَ كُنْتُ فِي عُنْفُوَانِ الشَّبَابِ وَبَيْعَانِ الْعَيْشِ الْبَابِ قَبْلَ الْكِيَانِ بِالْغَابِ وَهَوَى

گفت بودم در آغاز جوانی و اول زندگانی خالص که در فصل سوم داشتم پنهان شدن را در شهر جرود و دوست میداشتم

الْإِنْدِلَاقَ مِنَ الْقِرَابِ لِعِلْمِي بِأَنَّ السَّفَرَ يَنْفِجُ السَّفْرَةَ وَيُنْتِجُ الظَّفَرَ وَمُعَاقَرَةَ

بزودی بر آمدن را از غلاف سبب دانستن من باینکه هر آئینه سفر پر میکند دستار خوانها را و میزاید غیروزی را و پر میشوند

الْوَطَنِ تَعْفِرُ الْفِطَنَ وَتَحْقِرُ مِنْ قَطَنٍ فَاجْلَتْ قِدَاحَ الِاسْتِشَارَةِ وَ

روطن خسته میکند زیرکی ها را و حقیر میکند کسے را که اقامت کرد پس بگردانید تیرهای مشورت خواستن را

اقْتَدَحَتْ زِنَادَ الِاسْتِخَارَةِ ثُمَّ انْبَجَسَتْ جَاشَاتُ الْإِجَارَةِ

و زدم آتش زنهای استخاره را باز شور رانید دل را که قائم تر بود از سنگ

وَأَصْعَدْتُ إِلَى سَاحِلِ الشَّامِ لِلتِّجَارَةِ فَلَمَّا خَيَّمْتُ بِالرَّمْلَةِ وَأَلْقَيْتُ بِهَا

و قصد کردم بسوے ساحل شام برای سوداگری پس چون خیمه زدم در شهر رمله و انداختم در آن

عَصَا الرِّحْلَةَ صَادَفْتُ بِهَا يِكَا بَاتَعَدَّ لِلسُّرَى وَرَحَالَا تَشُدُّ إِلَى أُمِّ الْقُرَى

چوب کوچیدن را یافتم دران شتران را کہ آمادہ بشد ند برای سیر شب و پالانہای شتر کہ بستہ شد ند بسوی مکہ معظمہ

فَعَصَفَتْ بِي رِيحُ الْغَرَامِ وَاهْتَاجَ بِي شَوْقٌ إِلَى الْبَيْتِ الْحَرَامِ فَزَمَمْتُ نَاقَتِي

پس سخت وزید برای من باد شوق و جنبید برای من شوق بسوی خانہ کعبہ پس زمام بستم شتر مادہ خود را

وَبَدَتْ عِلْفِي وَعَلَائِقِي نَظْمٌ وَقُلْتُ لِلَائِمِي أَقْصِرْ فَإِنِّي سَأَخْتَارُ الْمُقَامَ عَلَى الْمُقَامِ

واند اختم مال و اولاد خود و معیشت خود را و گفتم سرزنش کنندہ خود را باز بار چہ آنکہ تحقیق من قریب است کہ اختیار کنم مقام ابراہیم را بر

فَأُنْفِقُ مَا جَمَعْتُ بِأَرْضٍ جَمْعٍ + وَأَسْلُوا بِالْحَطِيمِ عَنِ الْحُطَامِ + ثُمَّ انْتَظَمْتُ مَعَ رُفْقَةٍ

وخرچ میکنم انچہ فراہم کردم در زمین مزدلفہ + و ماضی میشوم بحطیم کعبہ از مال دنیاء باز جمع شدم با یاران سفر

كَيُجُومِ اللَّيْلِ هُمْ فِي السَّيْرِ جِرْيَةُ السَّيْلِ وَإِلَى الْخَيْرِ جَرْيُ الْخَيْلِ فَلَمْ نَزَلْ بَيْنَ

چو ستارگان شب برای ایشان در رفتن روانی سیلاب بود و بسوی نیکی رفتار اسپان بود پس ہمیشہ بودیم میان

إِدْلَاجٍ وَتَأْدِيبٍ وَإِيجَافٍ وَتَقْرِيبٍ إِلَى أَنْ هَبَّتْ أَيْدِي الْمَطَايَا بِالتُّحْفَةِ فِي

شب رفتن و در زیر رفتن و شتاب روی و نرم دوی تا آنکہ واداشت ما را دستہائے سوار یا ہدیہ در

إِيصَالِنَا إِلَى الْجُحْفَةِ فَحَلَلْنَاهَا مُتَأَهِّبِينَ لِلْإِحْرَامِ مُتَبَاشِرِينَ بِإِدْرَاكِ الْمَرَامِ

رسانیدن ما بسوی جحفہ پس فرود آمدیم دران بحالیکہ آمادہ بودیم بدرآمدن در احرام ہمدیگر را نوید دہندہ بودیم بدریافتن مراد

فَلَمْ يَكُ إِلَّا أَنِ انْجَابَتِ الرَّكَائِبُ وَحَطَطْنَا الْحَقَائِبَ حَتَّى طَلَعَ عَلَيْنَا

پس نبود مگر انکہ خوابانیدیم شتران را و انداختیم بارہا را تا آنکہ بر آمد بر ما

مِنْ بَيْنِ الْهِضَابِ شَخْصٌ ضَاحِي الْإِهَابِ وَهُوَ يُنَادِي يَا أَهْلَ النَّادِي هَلُمَّ

از میانۂ پشتہا شخص کہ ہویدا بود پوست او و او آواز میکرد کہ ای کسان این بزم بیائید

إِلَى مَا يُنْجِي يَوْمَ التَّنَادِي فَأَخَذَ إِلَيْهِ الْحُجَّاجُ وَانْصَلَتُوا وَاحْتَفُّوا بِهِ

بسوی چیزیکہ نجات دہد روز قیامت پس دویدند بسوی او حاجیان و بیرون آمدند و گرد شدند او را

وَانْصَتُوا فَلَمَّا رَأَى تَأَلُّهَهُمْ حَوْلَهُ وَاسْتِغْظَامَهُمْ قَوْلَهُ

و خاموش ماندند ہمہ پس چون دید اجتماع آنہا بگرد خود و بزرگ دانستن شان سخن او

تَسَنَّمَ إِحْدَى الْآكَامِ ثُمَّ تَنَحْنَحَ مُسْتَهِيجًا لِلْكَلَامِ وَقَالَ يَا مَعْشَرَ الْحُجَّاجِ النَّازِلِينَ

برآمد بریکی از پشتها باز گشت و خس کرد بجانیکه آغاز کننده بود سخن را و گفت ای گروه حاجیانکه شتابنده هستید

مِنَ الْفِجَاجِ أَتَعْقِلُونَ مَا تُوَاجِهُونَ وَإِلَى مَنْ تُوَجِّهُونَ أَمْ تَدْرُونَ

از رها با آیا میدانید چیزیرا که پیش می آرید برای روی خود و بسوی که آهنگ کردید آیا میدانید

عَلَى مَنْ تُقْدِمُونَ وَعَلَامَ تُقْدِمُونَ تَحْسَبُونَ أَنَّ الْحَجَّ هَوَاجِتِيَارُ الرَّوَاحِلِ وَقَطْعُ الْمَرَاحِلِ

بر که پیش آمدید آیا گمان می برید که تحقیق حج آن گزیدن شتران سوار جاست و بریدن منزلهاست و

اِتِّخَاذُ الْمَحَامِلِ وَإِيقَارُ الرَّوَامِلِ أَمْ تَظُنُّونَ أَنَّ النُّسُكَ هُوَ نَضْوُ الْأَدْمَانِ وَنَضْحُ

گرفتن محملهاست و گرانبار کردن ستوران توشه است آیا گمان می برید که تحقیق مسک جان کشادن استعفاست از کردن

الْأَبْدَانِ وَمُفَارَقَةُ الْأَوْلَادِ وَالتَّنَائِي عَنِ الْبُلْدَانِ كَلَّا وَاللّٰهِ بَلْ هُوَ اجْتِنَابُ

تن پاست و جدائی فرزندان دور شدن از شهرها نیست چنین بخدا بلکه آن پرهیز کردن

الْخَطِيئَةِ قَبْلَ اجْتِلَابِ الْمَطِيَّةِ وَإِخْلَاصُ النِّيَّةِ فِي قَصْدِ تِلْكَ الْبَنِيَّةِ وَإِمْحَاضُ

از گناه است پیش از کشیدن مرکب سواری و خالص کردن نیت در آهنگ این بنای کعبه و خالص کردن

الطَّاعَةِ عِنْدَ وُجْدَانِ الِاسْتِطَاعَةِ وَإِصْلَاحُ الْمُعَامَلَاتِ أَمَامَ أَعْمَالِ

بندگی هنگام یافتن قدرت و توانائی و نیکو کردن کارها کردم با هم کنند پیش از بکار بردن

الْمَعْمَلَاتِ هُوَ الَّذِي شَرَعَ الْمَنَاسِكَ لِلْمَنَاسِكِ وَأَرْشَدَ السَّالِكَ فِي اللَّيْلِ

ناقهای استوار پس قسم بخدا نیکه ظاهر کرد کارهای حج را برای کنندهٔ فعل حج و راه نمود را هرو را در شب

الْحَالِكِ مَا يُنَقِّي الِاغْتِسَالُ بِالذُّنُوبِ مِنَ الِانْغِمَاسِ فِي الذُّنُوبِ وَلَا تَعْدِلُ تَعْرِيَةُ

سخت تاریک پاکیزه نمیکند غسل آوردن بدنو پر آب از فرو رفتن در گناهان و برابر نمی شود برهنه کردن

الْأَجْسَامِ بِتَعْرِيَةِ الْإِحْرَامِ وَلَا تُغْنِي لَبِيسَةُ الْإِحْرَامِ عَنِ الْمُتَلَبِّسِ بِالْحَرَامِ وَلَا يَنْفَعُ

بدنها بتهفتن گناهان و بی نیاز نمیکند پوشیدن احرام از آمیزش دارنده با حرام و نفع نمیدهد

الِاضْطِبَاعُ بِالْإِزَارِ مَعَ الِاضْطِلَاعِ بِالْأَوْزَارِ وَلَا يُجْدِي التَّقَرُّبُ بِالْحَلْيِ مَعَ التَّقَلُّبِ فِي

اضطباع بازیر جامه بازبر پهلو گرفتن گناهان و سود نمیدهد نزدیکی جستن بخدا بستردن موی با گردندگی

ظُلْمُ الْخَلْقِ وَلَا يُرَخِّصُ التَّمَسُّكُ فِي التَّقْصِيرِ بِدَرَنِ التَّمَسُّكِ بِالتَّقْصِيرِ

ستم مخلوق نمی شود بندگی بکوتاه کردن موجرک چنگ زدن را یا ترک کردن طاعت خدا

وَلَا يُسْعِدُ بِمَعْرِفَةٍ غَيْرُ أَهْلِ الْمَعْرِفَةِ وَلَا يَرْكُو بِالْخَيْفِ مَنْ يَرْغَبُ فِي الْحَيْفِ وَلَا

ونیکبخت نمیشوند بروز عرفه جز خداوندان شناسائی بجذاء نیکو نمیشود در خیف کسیکه خواهش کند در ستم و

يَسْتَهِدُ الْمَقَامَ إِلَّا مَنِ اسْتَقَامَ وَلَا يَحْظَى بِقَبُولِ الْحَجِّ إِلَّا مَنْ وَدَعَ عَنِ الْحَجِّ

گواهی ندهد مقام ابراهیم مگر برای کسیکه راست باشد وبهره مند نمیشود پند برای حج کسیکه رو گرداند از ره راست

فَرَحِمَ اللَّهُ امْرَأً صَفَا قَبْلَ مَسْعَاهُ إِلَى الصَّفَا وَوَرَدَ شَرِيعَةَ الرِّضَا قَبْلَ شُرُوعِهِ

پس رحمت خدا باد مردیرا که پاک شد دل وپیش از دویدنش بسوی صفا وآمدن بسوی آبگوز خوشنودی وآشتی پیش از آمدن و

عَلَى الْإِضَاءَةِ وَنَزَعَ عَنْ تَلْبِيسِهِ قَبْلَ نَزْعِ مَلْبُوسِهِ وَفَاضَ بِمَعْرُوفِهِ قَبْلَ

برزدن وبازماندن از آمیزش خود پیش از برکشیدن جامه خود وجاری کردن احسان خود را پیش

الْإِفَاضَةِ مِنْ تَعْرِيفِهِ ثُمَّ دَفَعَ عَقِيرَتَهُ بِصَوْتٍ أَسْمَعَ السَّمْعَ وَكَادَ يُزْعِجُ الْجِبَالَ الشُّمَّ وَأَنْشَدَ نَظْمَ

بلند داشتن آواز وقوت آوردن خود بعرفات باز بلند کرد آواز خود را با آوازیکه میشنوانید کران را وتردیک بود که بلغزاند کوههای بلند راوخواند

۲۲۸

مَا الْحَجُّ سَيْرَكَ تَادِيبًا وَدُلَّاجَا — لَيْسَتْ حَجَّ رفتن تو در روز شب

الْحَجُّ أَنْ تَقْصِدَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ عَلَى — حَجٍّ آنست که آهنگ کنی خانه کعبه را بعد

وَتَمْتَطِي كَاهِلَ الْإِنْضَافِ مُتَّخِذًا — وسوار شوی دوش انصاف را بحالیکه گیرنده باشی

وَأَنْ تُوَاسِيَ مَا أُوتِيتَ مُقْدِرَةً — وانیکه برابری هرگاه دارنده شدی توانائی را

فَهَذِهِ إِنْ حَوَتْهَا حَجَّةٌ كَمُلَتْ — پس این خصلتها اگر در گرفت آنرا حج کامل شد

وَلَا اعْتِيَامُكَ إِجْمَالًا وَاحِدًا أَجَا — وگزیدن تو مختران را وکاوه ها را

تَجْرِيدُكَ الْحَجَّ لَا تَقْضِي بِهِ حَاجَا — خالص کردن نیت خود حج را نخواهی بآن حاجات را

رَدْعُ الْهَوَى هَادِيًا وَالْحَقُّ مِنْهَاجَا — ترک خواهش نفس را راهنما ودرستی را راه

مَنْ مَدَّ كَفًّا إِلَى جَدْوَاكَ مُحْتَاجَا — کسی را که دراز کرد دست را بسوی بخشش تو بحالیکه محتاج

وَإِنْ خَلَا الْحَجُّ مِنْهَا كَانَ إِخْلَاجَا — وگر تهی شد حج از ان خواهد بود ناقص

حَسْبُ الْمُرَائِينَ عَنَّا أَنَّهُمْ عَرَسُوا
کافیست ریاکنندگان را از ریا کہ ہر آئینہ ایشان سخت شدند

وَأَنَّهُمْ حَرَمُوا اجْرًا وَمَحْمَدَةً
و تحقیق ایشان محروم شدند از مزد و ستایش

أُخَيَّ فَابْغِ بِمَا تُبْدِيهِ مِنْ قُرُبٍ
برادر من پس بجوی بچیزیکہ ظاہر میکنی از اسباب نیکی بخدا

فَلَيْسَ تَخْفَى عَلَى الرَّحْمٰنِ خَافِيَةٌ
پس نیست کہ پنہان باشد بر خدای تعالی ہیچ پوشیدہ

وَبَادِرِ الْمَوْتَ بِالْحُسْنَى تُقَدِّمُهَا
و پیشی کن مرگ را بکارہای نیکو کہ پیش فرستی آنرا

وَأَمْنَ التَّوَاضُعِ خُلْقًا لَا تُزَايِلُهُ
و دیگر از ان فروتنی را خلقی کہ دور نکند او را

وَلَا تَشِمْ كُلَّ خَالٍ لَاحَ بَارِقُهُ
و مبین ہر ابری را کہ ظاہر شود درخشش او

مَا كُلُّ دَاعٍ بِأَهْلٍ أَنْ يُصَاخَ لَهُ
نیست ہر خواننده لائق آنکہ گوش داشته شود مر او را

وَمَا اللَّبِيبُ سِوَى مَنْ بَاتَ مُقْتَنِعًا
و نیست دانشمند مگر کسیکہ گردید قناعت کننده

فَكُلُّ كُثْرَانِيَ قُلٌّ مُغَبَّتُهُ
پس ہر بسیار نسبوی اندک ست پایان او

وَمَا جَنَوْا وَلَقُوا لَدًّا وَإِرْعَاجَا
و میوه نمی چینند و دیدنی درنج و بے آرامی را

وَأَلْحَمُوا عِرْضَهُمْ مِنْ عَابَ أَوْ هَاجَا
و خورانیدند ہر کہ عیب گرفت یا بجنگ

وَجْهُ الْمُهَيْمِنِ وَلَّاجًا وَخَرَّاجَا
روی خدای تعالی را بجائیکہ درآینده باشی و برآینده باشی

إِنْ أَخْلَصَ الْعَبْدُ فِي الطَّاعَاتِ أَوْ دَنَجَا
اگر اخلاص کند بنده در بندگیها یا نفاق کند

فَمَا يُهَنِّهُ دَاعِي الْمَوْتِ أَنْ فَاجَا
پس باز نداشته نشود خوانندهٔ مرگ اگر ناگاه در رسد

عَنْكَ اللَّيَالِي وَلَوْ أَلْبَسْتَكَ النَّاجَا
از تو گردش روزگار اگرچہ پوشانیده ترا اسپر

وَلَوْ تَرَائَى هَتُونُ السَّكْبِ بَخَّاجَا
اگرچہ ظاہر شود باریدن سخت بریزش باران ریزان

كَمْ قَدْ أَصَمَّ بِنَعْيِ بَعْضُ مَنْ نَاجَا
بسا کس را کہ ساخته بخبر مرگ بعضی از کسانیکہ سرگوشی کرده باشند

بِبُلْغَةٍ لُدْجِ الْأَيَّامِ إِدْلَاجَا
باندازهٔ توشه باشد کہ بپیماید روزہا را بسیر شبانه

وَكُلُّ نَازٍ إِلَى لَيْنٍ وَإِنْ هَاجَا
و ہر جنبنده قوی الجام او سوی نرمیست اگرچہ بجنبید

قَالَ الرَّاوِي فَلَمَّا أَلْقَمَ الْأَفْهَامَ بِسِحْرِ الْكَلَامِ اسْتَرْوَحَتْ

گفت روایت کننده پس چون الکن کرد نازائندگان مردان را بجادوی سخن یافتم و شنیدم

دِعَ أَبِي زَيْدٍ وَمَا جَنَى لِأَنْتَاحَ إِلَيْهِ أَيَّ مَيْدَانٍ فَمَكَثْتُ حَتَّى اسْتَوْعَبَ نَسْثَ

بوعی ابی زید وتامل کردم را خوشی بسوی او و بر کمال ایمن تنگ کردم تا آنکہ فرو گرفت پراگندہ کردن

حِكْمَتِهِ وَانْحَدَرَ مِنْ أُكْمَتِهِ ثُمَّ دَلَفْتُ إِلَيْهِ لِأَتَصَفَّحَ صَفْحَاتِ مُحَيَّاهُ وَ

دانش خود را و فرود آمد از بلندی خود پس نزدیک شدم بسوی او تا قبال بینم جوانب روی او را و

أَسْتَشِفَّ جَوْهَرَ حُلَاهُ فَإِذَا هُوَ الضَّالَّةُ الَّتِي أَنْشُدُهَا وَنَاظِمُ الْقَلَائِدِ

مبالغہ در نگرم گوہر صفات او پس ناگاہ او گمشدہ ایست کہ میجستم او را و نظم کنندہ گردن بندہاست

بِاللَّآلِي أَنْشَدَهَا فَعَانَقْتُهُ عِنَاقَ اللَّامِ لِلْأَلِفِ وَتَرَلْتُهُ مَنْزِلَةَ الْبُرْءِ

کہ میخواند آنرا پس معانقہ کردم او را بچو معانقہ لام با الف وفرود آوردم او را بمنزلہ صحت

عِنْدَ الدَّنَفِ وَسَأَلْتُهُ أَنْ يُلَازِمَنِي فَأَبَى أَوْ يُوَاصِلَنِي فَنَبَا وَقَالَ الْبَيْتُ

نزد بیمار وپرسیدم او را اینکہ پیوستگی کند مرا پس قبول نکرد یا رو ف شود مرا پس روی جست وگفت سوگند خورد م

فِي نَحْوِي هَذَا بِأَنْ لَا أَحْتَقِبَ وَلَا أَعْتَقِبَ وَلَا أَكْتَسِبَ وَلَا أَنْتَسِبَ وَلَا

در جمع خود کہ ایست اینکہ رویف نگیرم وسوار نشوم پس کسے را کسب مال نجویم وظاہر نکنم نسب خود را و

أَرْتَفِقَ وَلَا أُرَافِقَ وَلَا أُوَافِقَ مَنْ يُنَافِقَ ثُمَّ ذَهَبَ يَهْرُولُ وَغَادَرَنِي أَوْلَالِ فَلَمْ

یاری نجویم در حق نخواہم کسے را وموافقت نکنم کسے را کہ نفاق کند باز رفت بجانبی کہ میرفت وگذاشت مرا گریان پس

أَزَلْ أُقَرِّبُ نَظَرِي وَأَوَدُّ لَوْ يَمْشِي عَلَى آثَارِي حَتَّى تَوَقَّلَ أَحْنَا الْأَطْوَاءِ

ہمیشہ بودم کہ پس میکردم او را نظر خود را و دوست میداشتم کہ میرود بر جہتہائے من تا آنکہ برآمد بر سیکے از کوہہا

وَوَقَفَ لِلْحَجِيجِ بِالْمِرْصَادِ فَأَيْنَ شَاهَدَ بَيْضَاءَ الرَّكْبَانِ فِي الْكُثْبَانِ وَقَعَ

و ایستاد برای حاجیان در راہ پس ہرگاہ دید زود رو سواران در تپہائے ریگ زد

بِالْبَنَانِ عَلَى الْبَنَانِ وَانْدَفَعَ يُنْشِدُ نَظْمَ لَيْسَ مَنْ زَارَ كَبَا + مِثْلَ سَاعٍ عَنَّ أَنْ

مر انگشت را بر سر انگشت وشروع کرد کہ میخواند نیست کسیکہ زیارت کرد سوار + بچو رونده بر گام +

لَا وَلَا خَادِمُ أَطْبَاءَ كَبَاصِ مِنَ الْحَزْمِ + كَيْفَ يَا قَوْمُ لَيْسَ يَسْتَوِي السَّعْيُ بِأَنْ وَمَنْ

نیست نزدیک پیادہ وسوار رونده مانند کسیکہ فرو میرود + چگونہ اے قوم برابر نمیشود کوشش بنیاد کنندہ وکسیکہ

هَدَمْ + سَيُقِيمُ الْمُفْرِطُونَ عَمَّا أَمَامَ النَّدَمْ + وَيَقُولُ الَّذِي تَقَرَّبَ طَوْعًا لَيْتَ حِلْمِي

ویران میکند از در پا خواهند آورد آنچه پیش روی ایشان است پشیمانی را + و خواهد گفت کسیکه نزدیک شد بخوشی یا امر کسی را که خدمت کرد +

وَيْكِ يَا نَفْسُ قَدِّمِي + صَالِحًا عِنْدَ ذِي الْقِدَمْ + وَازْدَرِي بِالْخُرُوفِ الْحَيَاةَ فَوَجْلُ الْعَدَمْ

وای بر تو ای نفس من پیش کن + عمل نیکو را نزد خداوند همیشگی + وخیر دان زیست زندگی دنیا را پس همواره ترسان بود +

وَاذْكُرِي مَصْرَعَ الْحِمَامِ إِذَا خَطْبُ صِدَامْ + وَهُدِّدِي فِعْلَكِ الْقَبِيحَ وَنَحِّي لَهُ بَدَمْ +

ویاد کن جای افتادن مرگ را بهرگاه امراد بکوبد + وبترس کردار خود را که بد است + وبزیر مر او را خون +

وَأَدِّ بِالتَّوْبَةِ + قَبْلَ أَنْ يَحْلِمَ الْأَدَمْ + فَعَسَى اللّٰهُ أَنْ يُقِيلَكِ الشَّعِيرَ الَّذِي حَتَدَمْ

واصلاح کن اورا بتوبه + پیش از انکه فاسد خود چرم + پس امید است که خدا تعالی نگرداند ترا + از روز میکه سخت افروخته است +

يَوْمَ لَا عَثْرَةٌ تُقَالُ وَلَا يَنْفَعُ السَّدَمْ + ثُمَّ إِنَّهُ أَعْمَلَ غَضْبَ لِسَانِهِ فَانْطَلَقَ

روز یکه هیچ گناه بخشیده نشود + وسود ندهد افزوده پشیمانی + پس بکار گرد او در نیام کردن تیغ زبان خود را در دهن

لِشَانِهِ فَمَا زِلْتُ فِي كُلِّ مَوْرِدٍ يَرِدُهُ وَمَعْرِسٍ يَتَوَسَّدُهُ أَتَفَقَّدُهُ فَأَفْقِدُهُ

بحال خود پس همیشه بودم که در هر جای که آهنگ آن میکرد و فرود گاهیکه فرودی آورد در و میجستم اورا پس نمیافتم اورا

فَأَسْتَجِدُّ بِمَنْ يَنْشُدُهُ فَلَا أَجِدُهُ حَتَّى خِلْتُ أَنَّ الْجِنَّ اخْتَطَفَتْهُ أَوِ الْأَرْضَ

وباری میخواستم از کسیکه بجوید اورا پس نمی یافتم آنکس را تا آنکه گمان بردم بتحقیق دیو ربود اورا یا زمین

ابْتَلَعَتْهُ فَمَا كَابَدْتُ فِي الْغُرْبَةِ كَهَذِهِ الْكُرْبَةِ وَلَا مُنِيتُ فِي سَفْرَةٍ بِمِثْلِهَا

گرفت اورا پس زیچ نکشیدم در سفر مانند این اندوه ومبتلا نشدم در هیچ سفر بمانند آن

مِنْ زَفَرَةِ المقامة الثانية والثلثون الطيبية رَحَى الْحَادِثَاتِ

از آمدن شد نفس زاندوه مقامه سی و دوم مشهور بطیبیه حکایت کرحارث

بْنُ هَمَّامٍ قَالَ أَجْمَعْتُ حِينَ قَضَيْتُ مَنَاسِكِي بِالْجِعِرَّانَةِ وَطَائِفِ أَنْ

پسر همام گفت عزم کردم بنگامیکه ادا کردم عبادت حج را در جعرانه وطایف

وَأَتَيَمَّنَ أَقْصِدَ طَيْبَةَ مَعَ رُفْقَةٍ مِنْ بَنِي شَيْبَةَ لِأَزُورَ قَبْرَ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَأَخْرُجَ

در عین خوش بیمن کنم مدینه را بایاران از بنی شیبه تا زیارت کنم قبر محمد صلی الله علیه وآله وسلم را در آیم

مِنْ قَبِيلٍ مِنْ حَجٍّ وَجَفَا فَأَرْجَفَ بِأَنَّ الْمَسَالِكَ شَاغِرَةٌ وَعَرَبَ الْحَرَمَيْنِ
از قسم کسیکہ حج کرد و دشمنی نمود پس در وغ گفتہ شد باینکہ براہ کنہای مدینہ صاف ست عربی بود و مراد بہ یکہ و مدینہ

مُتَسَاجِرَةٌ فَجِئْتُ بَيْنَ إِشْفَاقٍ يُنْبِطِنِي وَأَشْوَاقٍ يُثْبِطُنِي إِلَى أَنْ أُلْقِيَ فِي دَوْحِي
اختلاف منازعت دارند پس بیمار شدم میان ترسی کہ بندر نمود و خوفہا بانیکہ در انتظار آورد مرا تا آنکہ اطاعت شد در دل من

الْإِسْتِسْلَامُ وَتَغْلِيبُ زِيَارَةِ قَبْرِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَعْمَمْتُ الْقَعْدَةَ
فرمان بری حکم کلی و غالب کردن دیدار قبر آنحضرت بروسلامتی باد پس اختیار کردم شتر سوار یرا

وَأَعْدَدْتُ الْعُدَّةَ وَسِرْتُ وَالرُّفْقَةُ لَا تَلْوِي عَلَى عُرْجَةٍ وَلَا أُنْثِنِي فِي
برآماده کردم ساز سفر را و رفتم ج یاران سفر میل نمیکردیم بر توقف و سستی نمیکردیم در

تَأْوِيبٍ وَلَا دُلْجَةٍ حَتَّى وَافَيْنَا بَنِي حَرْبٍ وَقَدْ أَبْوَامِنْ حَرْبٍ فَأَتْمَعْنَا
روز رفتن و شب رفتن تا آنکہ رسیدیم در قبیلہ بنی حرب و تحقیق برگشتہ بودند از جنگ پس عزم کردیم

أَنْ نُقَضِّيَ ظِلَّ الْيَوْمِ فِي حِلَّةِ الْقَوْمِ وَبَيْنَمَا نَحْنُ نَتَخَيَّرُ الْمُنَاخَ وَنَرُودُ
انجا کہ بگذرانیم در ازی روز در منزل آن قوم و میانہ انکہ ما اختیار میکردیم جای فرود آمدن و میجستیم

الْوِرْدَ الْمُتَاحَ إِذْ رَأَيْنَاهُمْ يَرْكُضُونَ كَأَنَّهُمْ إِلَى نَصْبٍ يُوفِضُونَ فَرَأَيْنَا
آب خبر بن سرور اتا گاہ دیدیم اشیاء را کہ می شتابند گویا کہ ایشان بسوی بتی می شتابند پس در شگفت انداخت مرا

أَنْ نَتَنَاهَاهُمْ وَسَأَلْنَا مَا بَالُهُمْ فَقِيلَ قَدْ حَضَرَ نَادِيَهُمْ فَقِيهُ الْعَرَبِ فَأَهْرَعَهُمْ
آنکہ باز دارم ایشان را و پرسیدیم کہ چیست حال آنہا پس گفتہ شد کہ تحقیق حاضر آمد در مجلس شان دانشمند عرب پس شتافتن ایشان

لِهَذَا السَّبَبِ فَقُلْتُ لِرُفْقَتِي أَلَا نَشْهَدُ مَجْمَعَ الْحَيِّ لِنَسْتَبِينَ الرُّشْدَ
ازین سبب ست پس گفتم بیاران خود آیا حاضر نشویم مجلس قبیلہ را تا بدانیم راہ راست را

مِنَ الْغَيِّ فَقَالُوا لَقَدْ أَسْمَعْتَ إِذْ دَعَوْتَ وَنَصَحْتَ وَمَا أَلَوْتَ ثُمَّ
از بے راہ پس گفتند بر آئینہ قبول کنانیدی ہر گاہ خواندی و پند کردی و کوتاہی نکردی باز

نَهَضْنَا نَتَّبِعُ الْهَادِيَ وَنَؤُمُّ النَّادِيَ حَتَّى إِذَا أَظْلَلْنَا عَلَيْهِ
برخاستیم کہ پیروی میکردیم راہنما را و آہنگ میکردیم انجمن را تا آنکہ بر گاہ نزدیک شدیم از عقیب

۲۳۲

وَاسْتَشْرَفَنَا الْفَقِيهُ الْمَنْهُودُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لِأَبِي زَيْدٍ ذَا الشَّقِرِّ وَالْبَقَرِ
وبتأمل نگریستیم فقیهی را که آشنگ کرده شد بسوی او یا تهم او را ابا زید خداوند دروغ وکذب

وَالْفُوَاقِرِ وَالْفَقْرِ وَقَدْ أَعْتَمَّ الْفَدْفَدُ وَاشْتَمَلَ الصَّمَّاءَ وَقَعَدَ الْقُرْفُصَاءَ
دلها او نکتها وتحقیق دستار بسته بود دستار بے خلد پیچیده بود چیدن صدار انشست نشستن قرفصاء

وَأَعْيَانُ الْحَيِّ بِهِ مُحْتَفُّونَ وَأَخْلَاطُهُمْ عَلَيْهِ مُلْتَفُّونَ وَهُوَ يَقُولُ
واشراف قبیله باو درگیر شده بودند وعوام هر قسم بروی مجتمع بودند داد میگفت

سَلُونِي عَنِ الْمُعْضِلَاتِ وَاسْتَوْضِحُونِي مِنَ الْمُشْكِلَاتِ فَوَاللَّذِي فَطَرَ
پرسید مرا از چیزهاے دشوار وبیواکردن خواهید از من کارهای پوشیده را پس گند بخدائیکه پیدا کرد

السَّمَاءَ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ إِنِّي لَفَقِيهُ الْعَرَبِ الْعَرْبَاءِ وَأَعْلَمُ مَنْ تَحْتَ الْخَضْرَاءِ
آسمانرا وآموخت آدم را نامهای تمامی مخلوقات هر آئینه من فقیه عربان خالص وگزیده ام وداناتر کسیکه زیر آسمان ست

فَصَمَدَ لَهُ فَتًى فَتِيقُ اللِّسَانِ جَرِيُّ الْجَنَانِ وَقَالَ إِنِّي حَاضَرْتُ فُقَهَاءَ الدُّنْيَا
پس قصد کرد مر او را جوانی کشاده زبان دلیر دل وگفت هر آئینه حاضر آمدم نزد دانشمندان دنیا

حَتَّى انْتَخَلْتُ مِنْهُمْ مِائَةَ فَتْيَا فَإِنْ كُنْتَ مِمَّنْ يَرْغَبُ عَنْ بَنَاتِ
تا آنکه گزیدم از ایشان صد مسئله پس اگر هستی از کسانیکه روگردانند از دختران

غَيْرٍ وَيَرْغَبُ مِنَّا فِي مَيْرٍ فَاسْتَمِعْ وَاجِبْ لِتُقَابَلَ بِمَا يُجِيبُ فَقَالَ اللَّهُ
دیگر وخواهش کنند از ما روزی پس بشنو وجواب بگو تا روبرو کرده شوی بچیزیکه واجب ست پس گفت خدا

أَكْبَرُ تَبْيِينُ الْمُخْبِرِ وَيَنْكَشِفُ الْمُضْمَرُ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ فَقَالَ مَا
بزرگتست از هر چیز تر بیان کرده پیدا شود باطن کار او وکشاده خود آنچه پوشیده است پس ظاهر گردد هر آن چیزیکه حکم کرده میشوی بوی پس گفت چه

تَقُولُ فِيمَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ لَمَسَ ظُفُرَ نَعْلِهِ قَالَ انْتَقَضَ وُضُوءُهُ بِفِعْلِهِ
میگوئی در حق کسیکه وضو کرد باز سود پشت نعل خود را گفت بشکست وضو او بسبب کار او

لِلنَّعْلِ الزَّوْجَةَ قَالَ فَإِنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ لَمَسَ تِكَّةَ الْبُرْدِ قَالَ يُجَدِّدُ
مراد از نعل زن باشد گفت پس اگر وضو کرد باز انداخت او را بردگفت تازه کند

الوضوء من بعد النوم قال يمسح المتوضئ انتنيه قال قد ندب

وضو را از پس آن بود کہ خواب گفت آیا بمالد وضو کننده انشین خود را گفت تحقیق خوانده شد

اليهم يوجب عليه الاشيان الاذنان قال ايجوز الوضوء بما يقذفه

بسوے آن واجب نکرده شد بوی مراد از انشیان دو گوش او گفت آیا روا ست وضو بچیزی که اندازد آنرا

الثعبان قال وهل انطف منه للعربان الثعبان جمع ثعب وهو مسيل

ثعبان گفت و آیا پاکتر چیزی ست ازان برای عربان مراد از ثعبان جمع ثعب ست و آن آب رو

الوادي والعربان جمع عرب قال أيستباح ماء الصرير قال نعم و

رود ست و عربان جمع عرب گفت آیا مباح ست آب صریر گفت بلے و

يجتنب ماء البصير الصرير حرف الوادي والبصير الكلب قال أيحل

پرہیز کرده میشود آب بصیر صریر کناره نهر و مراد از بصیر سگ ست گفت آیا حلال ست

التطوف في الربيع قال يكره ذلك لحديث الشنيع التطوف التغوط

طوف در ربیع گفت مکروه است آن بسبب حدیث زشت نکوهیده مراد از طوف غایط کردن ست

والربيع النهر الصغير قال أيجب الغسل على من امنى قال لا ولو ثنى

و مراد از ربیع نهر خرد گفت آیا واجب ست غسل بر کسیکه بخفته آمده گفت نه اگرچه دو بار این کار کرده باشد

لا مني ترل منيا ويقال منه مني وامني وامتني قال فهل يجب

مراد از امنی فرود آمدن منی گویند از انست منی وامنی وامتنی گفت پس آیا واجب ست

على الجنب غسل فروته قال اجل وغسل ابرته الفروة جلدة الراس

بر جنب شستن فروه خود گفت بلے و شستن ابره خود مراد از فروه پوست سر ست

والابرة عظم المرفق قال فان اخل بغسل ناسة قال هو كما لو الغى

و ابره استخوان آرنج گفت پس اگر بگذارد جنب شستن ناس خود گفت او مانند آنست اگر گذارد

غسل راس الناعس العظم المشرف على نقرة القفا قال ما تقول

شستن سر خود را مراد از ناعس استخوانیکه بلند ست از قفا گفت پس سر گفت چه میگوئی در حق

قال يجب على الجنب الغسل وعلى الحائض قال هو كالغسل في الجنابة قال الجنب جوف الليل

٢٣

فَمَنْ يَتَيَمَّمُ ثُمَّ يَرَى رَوْضًا قَالَ بَطَلَ تَيَمُّمُهُ فَلْيَتَوَضَّأِ الرَّوْضَ هٰهُنَا

کسیکه تیمم کرد باز دید روض را گفت بیکار شد تیمم او پس باید که وضو کند روض در نجا

جَمْعُ رَوْضَةٍ وَهِيَ الصُّبَابَةُ مِنَ الْمَاءِ تَبْقَى فِي الْحَوْضِ قَالَ أَيَجُوزُ أَنْ

جمع روضه وآن لقیه از آب که باقی ماند در حوض گفت آیا روا است اینکه

يَسْجُدَ الرَّجُلُ فِي الْعَذِرَةِ قَالَ نَعَمْ وَيُجَانِبُ الْقَذِرَ قَالَ الْعَذِرَةُ فِنَاءُ الدَّارِ

سجده کند مرد در عذره گفت بلے باید که پرهیز و پلیدی را عذره صحن پیش خانه باشد

قَالَ فَهَلْ لَهُ السُّجُودُ عَلَى الْخِلَافِ قَالَ لَا وَلَا عَلَى حَدِّ الْأَطْرَافِ الْخِلَافُ

گفت پس آیا جائز است مرورا سجده کردن بر خلاف گفت نه نه بر یکے از اطراف بدن خود خلاف

أَلَكُمْ قَالَ فَإِنْ سَجَدَ عَلَى شِمَالِهِ قَالَ لَا بَأْسَ بِفِعَالِ الشِّمَالِ جَمْعُ شِمْلٍ

آستین گفت پس اگر سجده کند بر شمال خود گفت نیست باک بکرداری شمال جمع شمله است

قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ السُّجُودُ عَلَى الذِّرَاعِ قَالَ نَعَمْ دُونَ الذِّرَاعِ الْكُرَاعُ

گفت پس آیا جائز است سجده کردن بر کراع گفت بلے جائز نیست بپارچه دست کراع

مَا اسْتَطَالَ مِنَ الْحَرَّةِ وَهِيَ الْحِجَارَةُ السُّودُ قَالَ أَيُصَلَّى عَلَى رَأْسِ الْكَلْبِ

انچه دراز باشد از حره وآن سنگ سیاه باشد گفت آیا نماز کند بر رأس الکلب

قَالَ نَعَمْ كَسَائِرِ الْمَضْبَةِ رَأْسِ الْكَلْبِ ثَنِيَّةٌ مَعْرُوفَةٌ قَالَ مَا تَقُولُ فِيمَنْ صَلَّى

گفت بلے همچو دیگر کوه رأس الکلب کوهیست مشهور گفت چه میگوئی در حق کسیکه نماز کرد

وَعَائِنَةٌ بِأُمِّهِ قَالَ صَلَاتُهُ جَائِزَةٌ لِأَنَّ الْعَائِنَةَ الْجَمَاعَةُ مِنْ حُمُرِ الْوَحْشِ

وعائنه او ظاهر باشد گفت نماز او رواست عائنه گروه از خران وحشی

قَالَ فَإِنْ صَلَّى وَعَلَيْهِ صَوْمٌ قَالَ يُعِيدُ الصَّلَاةَ وَلَوْ صَلَّى مِائَةً

گفت پس اگر نماز کرد بحالیکه بر وے صوم است گفت عود کند نماز را اگرچه بخواند نماز صد

يَوْمِ الصَّوْمِ ذَرْقَ النَّعَامِ قَالَ فَإِنْ حَمَلَ جِرْوًا وَصَلَّى قَالَ هُوَ كَمَا

روز مر آداز صوم سرگین شتر مرغ گفت پس اگر برداشت جرو را و نماز کرد گفت وهمچو آنست

لو حمل باقلي الجر والصغاد من القثاء والرمان قال اتضع صلوة حامل

اگر برداشت باقلا مراد انجر و خرد ۔ از خیارست و انار گفت آیا صحیح ست نماز بردارنده

الفرقة قال لا ولو صلى فوق المرقة القرقة ميلغة الكلب قال فان قطر

قرده گفت نه اگرچه نماز کند بالای مرقه ده آوند آب خوردن سگ گفت پس اگر چکید

على ثوب المصلي بخو قال يمضي في صلوته ولا غرو النخوا لسحاب

بر جامه نماز کننده بخو گفت بگذرد در نماز خود و نیست عجب مراد از بخو ابر لیست

الذي قد هراق ماؤه قال ايجوز ان يؤم الرجال مقنع قال نعم

که تحقیق ریخته باشد آب او گفت آیا رواست انیکه امام شود مرد از مقنع گفت بلے

ويومهم مدرع المقنع لابس المغفر والمدرع لابس الدرع قال

و امامت کند الیشان مدرع مقنع پوشنده خود آهنین و مراد از مدرع پوشنده زره است گفت

فان امهم من في يده وقف قال يعيدون ولو انهم الفوا الوقف السوار

پس اگر امامت کند الیشان را کسیکه در دست او وقف ست گفت اعاده کنند نماز را اگرچه تحقیق الیشان نمی دانند باشد مراد از وقف دست برنجن که

من العاج او الذيل واراد انه لا يجوز للرجال الائتمام بالنساء

از دندان فیل باشد بخلاف مراد بردارا که کرده است که تحقیق جایز نیست مرد را اقتدا کردن بزنان

قال فان امهم من فخذه بادية قال صلوته وصلوتهم ماضية

گفت پس اگر امامت کند الیشان را کسیکه فخذ او بادیه است گفت نماز او و نماز الیشان گذرنده و جایز ست

الفخذ العشيرة وبادية اي يسكنون البدو واختار بعضهم يسكنون

مراد از فخذ قبیله است و بادیه جماعتی هستند که سکونت کنند صحرا را و اختیار کردند پاره از الیشان ساکن گردن

الخباء ليحصل الفرق بينها وبين الفخذ من الاعضاء قال فان امهم

خانه تا حاصل شود فرق میانه او و میانه فخذ بمعنے ران که از اندامهاست گفت پس اگر امامت کند الیشان را

الثور الاجم قال صل وخلاك ذمار الثور السيد والاجم

ثور اجم گفت نماز کن و ساقط شد از تو نگهبانی ثور سردار و اجم

الذى لا يرجع معهم قال ايدخل القصر فى صلوة الشاهد قال لا
کسیکہ نباشد بجزہ یا او گفت آیا در سے آید کوتاہ کردن در نماز شاہد گفت نہ

والغائب الشاهد صلوة الشاهد صلوة المغرب سميت بذلك لاقامتها
و گفت ہذا تسمیت کہ باید بدار چیز ست و حاضر ست نماز مغرب ست نام نہادہ شد بآن سبب بپا کردن آن

عند طلوع النجم لان النجم يسمى الشاهد قال ايجوز للمعذور ان
ہنگام برآمدن ستارہ چرا کہ تحقیق ستارہ نام نہادہ میشود و شاہد گفت آیا جائز ست برای معذور انیکہ

يفطر فى شهر رمضان قال ما رخص فيه الا للصبيان المعذور
افطار کند در ماہ رمضان گفت رخصت نداده شد در وی مگر برای کودکان مراد از معذور

المجنون وهو ايضا المعذر قال فهل للمعرس ان ياكل فيه قال
خفتہ گر است و او نیز معذور ست گفت پس آیا جائز ست بزنی عروس انیکہ بخورد در وے گفت

نعم يملأ فيه العرس المسافر الذى ينزل فى الخربة ليستريح شم يرتحل
مثلے کہ پر می دہن خود در وے عروس کسیکہ فرود آید در آخر شب تا آسائش گیرد باز کوچ کند

قال فان افطر فيه العرس قال لا تنكر يمينهم الولاة للعراة الذين
گفت پس اگر افطار کند در وے عروس گفت نخواہند یافت بشتاب عالمان شرح عروہ کسانیکہ

تاخذهم العراء وهى الحمى بعد قال فان اكل اتم بقدر ما اصبح
در گیرد ایشانرا عروہ و آن تب لرزہ باشد گفت پس اگر خورد روزہ دارین زمانکہ صبح داخل شود

قال هو احوط له واصلح اصبح اى استصبح بالمصباح قال فان
گفت آن باحتیاط نزدیکتر ست مر او را و بصلاح نزدیکتر اصبح ای روشن کرد بچراغ گفت پس اگر

عمد ان اكل كيلا قال ليتم القضاء ذيلا لليل فرخ الحبادى
ارادہ کند بآنکہ بخورد لیل گفت باید کہ بجنبد برای قضا دمن از بچہ سرخاب

على ما ذكره ابن دريد وقيل هو ولد الكروان قال فان اكل
بر قولیکہ ذکر کردہ است آنرا ابن دريد و گویند کہ او بچہ شوابت ست گفت پس اگر خورد

قبل ان تتوارى البيضاء قال يلزمه والله القضاء للبيضاء من
پیش انکه پنهان شود بیضاء گفت لازم باشد او را بخدا قضاء روزه بیضاء از
اسماء الشمس قال فان استشار الصائم الكيد قال افطر ومن احل الصيد
نامهای آفتاب ست گفت پس اگر بر انگیزاند روزه دار کید گفت افطار کند قسم بخدا بسیکه حلال کرد شکار را
الكيد القيء واستشاره استدعاءه قال له ان يفطر بالمحاجم الطوالع
مراد از کید قی ست ومعنی استشاره درخواست قی را گفت آیا جائز ست او را که افطار کند سبب مبالغه کردن طالع
قال نعم لا بطاهي المطابخ الطابخ الحمى الصالب قال فان ضحكت
گفت بلی سبب پرخوره طعام یا مراد از طابخ تب سخت ست گفت پس اگر ضحک کند
المراة في صومها قال بطل صوم يومها لا ضحكت هنا اي حاضت ومنه
زن در صوم خود گفت باطل شود روزه آنروز اد ضحک در اینجا یعنی حائض شود از انست
قوله تعالى فضحكت فبشرناها باسحق قال فان ظهر الجدري
قول خدا تعالی پس حائض شد پس نوید دادم او را باسحق علیه السلام گفت پس اگر پیدا شود آبله
على ضرتها قال تفطران اذن بمضرتها الضرة اصل الابهام واصل
بر ضره او گفت افطار کند هر آینه گاهی دیده میگردند او را ضرة زخم انگشت زشت وسبب
الندى ايضا قال له يجب في مائة مصباح قال حقا ان يا صاح
پستان نیز باشد گفت چه واجبست از زکوة در صد شتر گفت درست گفتی ای صاحب
المصباح الناقة التي تصبح في المبرك قال فان ملك عشر خلاجر قال
مراد از مصباح شتر ماده که باد کند در جایگاه گفت پس اگر مالک باشد ده شتر را گفت
يخرج شاتين ولا يشاجر الخناجر النوق الغزار الدر واحدتها خنجر وخنجور
بیرون آرد دو گوسفند و منازعت نکند مرا و خناجر را شتران بسیار شیر مفرد خناجر خنجر و خنجور ست
قال فان سمح للساعي بخميمة قال يا كبرى له يوم قيامته
گفت پس اگر جوانمردی کند برای ساعی بامصیبه گفت مژده باد مر او را در روز قیامت مراد از

السَّاعِي جَابِي الصدقة والحميمة خيام المال قال أيستحق حملة الأوزار

ساعی جمع کنندہ صدقہ است و مراد از حمیمہ گزیدہ از مال گفت آیا سزاوار میشوند بردارندگان اوزار

مِنَ الزَّكوة جزاء قال نعم إذا كانوا غزال الأوزار السلاح وغزا جمع غازٍ

از زکوۃ بقدری از مال گفت بلے ہرگاہ باشند غازیان مراد از اوزار سازہا جنگ است و غزا جمع غازیست

قال أيجوز للحاج أن يغتمر قال لا ولا أن يحتمر الاعتمار لبس العمارة

گفت آیا روا است برای حاجی اینکہ اعتمار کند گفت نہ و نہ اینکہ احتمار نماید و مراد از اعتمار پوشیدن عمامہ است

وهي العمامة والاحتمار لبس الخمار قال فهل له أن يقتل الشجاع قال

و آن دستار بات و مراد از احتمار پوشیدن مجرست گفت پس آیا جائز است مراد را اینکہ بکشد شجاع را گفت

نعم كما يقتل الساعي الشجاع الحيّة قال فإن قتل نمارة في الحرام قال

بلے چنانکہ بکشد ورنگان زنار مراد از شجاع مارست گفت پس اگر بکشد زنارہ را در زمین حرم گفت

عليه بدنة من النعم الزمارة العمامة واسم صوتها الزمار قال فإن

بر وی بدنہ است از چارپایان مراد از زمارہ شتر مرغ است و نام آواز او زمار است گفت پس اگر کسے

رمى ساق حرٍّ فجدله قال يخرج شاة بدله ساق حرٍّ ذكوا القماري قال

بزد ساخت بمحرم ساق حرا پس بزمین انداخت او را گفت بیرون آرد گوسفندی عوض او مراد از ساق حرو قمار است گفت

فإن قتل أم عوف بعد الإحرام قال يتصدق بقبضة من الطعام

پس اگر بکشد ام عوف را پس از بستن احرام گفت صدقہ دہد بقدرے از طعام

أم عوف الجرادة قال أيجب على الحاج استصحاب القارب قال نعم ليسوقهم

مراد از ام عوف ملخ است گفت آیا واجب است بر لشکر همراه گرفتن قارب گفت بلی تا براند حاجیان را

إلى المشارب القارب طالب الماء بالليل والحاج اسم للجمع والواحد

سوی آبخورہا مراد از قارب خواہندہ آب در شب است و حاج اسم است برائے جمع و مفرد

قال ما تقول في الحرام بعد السبت قال قد حل في ذلك الوقت

گفت چہ میگوئی در حرام پس از سبت گفت تحقیق حلال است درین ہنگام

الحرام المحرم والسبت حلق الرأس وحل من تحليل الحج قال فما تقول في
مراد از حرام حنا نهاده . باحرام ست و مراد ازین سبت ستردن سر و حل از تحلیل الحج ست گفت پس چه گوئی در
بيع الكميت قال حرام كبيع الميتة الكميت المحرم قال أيجوز بيع الخل
فروختن کمیت گفت حرام ست چو فروختن مردهٔ مراد از کمیت شراب ست گفت آیا رواست فروختن خل
بلحم الجمل قال لا ولا بلحم الحمل الخل ابن المخاض ولا يحل بيع اللحم بالحيوان
یا گوشت شتر گفت نه و نه با گوشت بره مراد از خل بچهٔ شتر حوال دوم دندهٔ و حلال نباشد فروختن گوشت با چوپایه
سواء كان من جنسه ام من غير جنسه قال أيحل بيع الهدية قال لا
برابر ست کہ باشد از جنس او یا از غیر جنس او گفت آیا حلال ست فروختن هدیه گفت نه
ولا بيع التسبية بالهدية بالتشديد ما يهدى الى الكعبة ويقال فيها
و نه فروختن تسبیه مردم از هدیه با تشدید آنچه فرستاده شود بسوی کعبه و گفته میشود در هدیه
هدية بتسكين الدال وتخفيف الياء قال التسبية الخمر قال ما تقول في
هدیه بساکن کردن دال و تخفیف یاء و مراد از تسبیه شراب ست گفت چه میگوئی در
بيع العقيقة قال محظور على الحقيقة ما يذبح عن المولود في
فروش عقیقه گفت ممنوع ست در حقیقت آنچه ذبح کرده شود از بهیمه در
اليوم السابع من ولادته قال أيجوز بيع الداعي على الراعي قال لا ولكن على
روز هفتم از پیدا شدن او گفت آیا رواست فروختن داعی بر راعی گفت نه و نه بر
الساعي الداعي بقية اللبن في الضرع الساعي جابي الصدقة قال يباع
ساعی مراد از داعی پس مانده شیر در پستان ست و مراد از ساعی فراهم کننده صدقه گفت آیا فروخته میشود
الصقر بالتمر قال لا ومالك الخلق والأمر الصقر الدبس قال
صقر بر خرما گفت نه سوگند خدائیکه مالک آفرینش و حکم ست مراد از صقر دوشاب ست گفت
أيشترى المسلم سلب المسلمات قال نعم ويورث عنه إذا مات
آیا خرید کند مسلم سلب مسلمات را گفت بلے و وارث کرده شده است از وی هرگاه که مرد

السلب لحاء الشجر وهو ايضا خوص الثمام قال فهل يجوز ان
مراد از سلب پوست درخت است و آن نیز برگ خام ست گفت پس آیا روا ست اینکه
يُبتاع الشافع قال ما الجواز منه من دافع الشافع الشاة الذى معها سخلها
خریده شود شافع گفت نیست مرجواز او را از بازدارنده مراد از شافع گوسفندیکه بلاد بچه او باشد
قال ايباع الابريق على بنى الاصفر قال يكره كبيع المغفر الابريق
گفت آیا فروخته میشود ابریق بر بنی اصفر گفت مکروه است همچو فروختن مغفر مراد از ابریق
السيف الصيقل الكبير الماء وبنو الاصفر الروم قال ايجوز ان يبيع
شمشیر صاف زده وده بسیار آبدار ست و مراد از بنو اصفر رومیانند گفت آیا جائز ست اینکه فروشند
الرجل صيقله قال لا ولكن ليبيع صفيه الصيقل الولد على الكبر والصفى
مرد صیقلهٔ خود را گفت نه مگر اینکه فروشند صفیه خود را صیقل فرزندیکه در پیری شده باشد وصفی
الناقة العزيزة الدم قال فان اشترى عبدا فبان بامة جراح قال ما فى بدنه
شتر ماده که بسیار شیر دار باشد گفت پس اگر خرید کند غلام را پس ظاهر شود بام او زخم گفت نیست بدنش
من جناح لام مجتمع الدماغ قال تثبت الشفعة للشريك فى الصحراء
گناهی مراد از لام مجتمع مغز ست گفت آیا ثابت میشود شفعه مر انباز را در صحراء
قال لا ولا للشريك فى الصفراء الصحراء الاتان التى يمازج بياضها
گفت نه نه مر انباز را در صفراء مراد از صحراء ماده خر که آمیخته باشد سفیدی اورا
غبرة والصفراء الناقة او الاتان قال افيحل ان يحمى ماء البئر والخلاء
تیرگی وصفراء شتر ماده یا ماده خر گفت آیا حلال ست اینکه گرم کرده شود آب چاه و خلا
قال ان كانا فى الفلا فلا يحمى يمنع والخلاء الكلاء قال ما تقول
گفت اگر هر دو باشند در بیابان فلا یحمی ای باز داشته نشود و خلا بمعنی کاه گفت چه میگوئی
فى ميتة الكافر قال حل للمقيم والمسافر فلا لكافر البحر
در مردار کافر گفت حلال ست برای مقیم و مسافر مراد از کافر دریاست و

مينتا السمك الطافي فوق الماء قال أيجوز أن يضحى بالحول قال
مردہ او ماہی کہ بالائے آب شود گفت آیا رواست اینکہ قربانی دادہ شود حول گفت

هو أجدر بالقبول الحول جمع حائل قال فهل يضحى بالطالق
آن سزاوارست بپذیرفتن من مراد از حول جمع حائل گفت پس آیا قربانی دادہ شود طالق

قال نعم ويقرى منها الطارق الطالق الناقة ترسل للترعى
گفت بلے وضیافت دادہ شود ازان مہمان مراد از طالق مشترا وہ کہ گذاشتہ شود تا بچرد

حيث شاءت قال فإن ضحى قبل ظهور الغزاله قال شأته
ہرجاکہ خواہد گفت پس اگر قربانی کند پیش از ہویدا شدن غزالہ گفت گوسفند

لحم بلا محالة الغزالة الشمس وقال بعضهم يقال طلعت الغزالة
گوشت ست البتہ مراد از غزالہ آفتاب ست وگفت بعض ایشان گفتہ میشود طلعت الغزالة

ولا يقال غربت ضدها الجونة تسمى بها عند مغيبها لانها تسود
ونہ گفتہ میشود غربت وضد او جونہ است نام نہادہ شد بآن ہنگام غروب او چراکہ آفتاب سیاہ شود

حين تغيب كما قال الراجز تبادر الجونة ان تغيبا قال أيحل التكسب
ہنگامیکہ ناپدید گردد چنانکہ گفت راجز شتابد سیاہی میکند آفتاب اینکہ ناپدید شود گفت آیا حلال ست کسب معاش

بالطرق قال هو كالقمار بلا فرق الطرق الضرب بالحصا هو من
بہ طرق گفت آن مانند قمار ست بی تفاوت مراد از طرق زدن بسنگ ریزہ است برای فال و آن از

افعال الكهنة قال أيسلم القائم على القاعد قال نعم وفيها بيان
کردارہای نجومیان ست گفت آیا سلام گوید ایستادہ بر قاعد گفت مسنون ست میانہ

الأباعد القاعد التي قعدت عن الحيض عن الازواج قال أيأثم
اجنبیان مراد از قاعد زنیکہ نشستہ باشد از حیض یا از شوہران گفت آیا گناہ کند

العاقل تحت الرقيع قال أحسب به في البقيع الرقيع السماء
دانشمند زیر رقیع گفت چہ خوش ست آنجواب در بقیع مراد از رقیع آسمان ست

وعنى بالبقيع بقيع المدينة قال ايمنع الدافئ من قتل العجوز
ومراد گرفته است از بقیع بقیع مدینه گفت آیا منع کرده میشود دوست از قتل عجوز

قال معارضته في العجوز لا تجوز العجوز الخمر وقتلها مزجها
گفت معارضه او در عجوز روا نباشد مراد از عجوز شراب ست وقتل او آمیختن او

الماء قال أيجوز للرجل ان ينتقل عن عمارة أبيه قال
بآب ست گفت آیا جائز است برائے مرد اینکه رود از عمارة پدر خود گفت

ما جوز لخامل ولا بنيه العمادة القبيلة قال ما تقول في اليهود
روا نباشد برای گمنام و نه برائے بلند رتبه مراد از عمارة قبیله است گفت چه میگوئی در حق یهود

قال هو مفتاح التهود التوبة ومنه قوله تعالى
گفت آن کلید پارسائی ست مراد از تهود توبه کردن ست واز انست ارشاد خدا تعالے

انا هدنا اليك اى تبنا قال ما تقول في صبر البلية قال
انا هدنا اليك اے توبه کردیم گفت چه میگوئی در شکیب بلیه گفت

اعظم به من خطية الصبر الحبس والبلية الناقة تحبس
چه بزرگ ست آن از گناه مراد از صبر بند ست ومراد از بلیه شتر ماده که بند کرده شود

عند قبر صاحبها فلا تسقى ولا تعلف الى ان تموت وكانت
نزد گور خداوند پس آب نداده شود وکاه نداده شود تا آنکه بمیرد وبودند

الجاهلية تزعم ان صاحبها يحشر عليها قال ايحل ضرب
مردم جاهلیت که گمان میبردند که بتحقیق مالک از محشور خواهد شد بروی گفت آیا حلال ست زدن

السفير قال نعم والحمل على المستشير السفير ما ساقط من
سفیر گفت بلے وحلال ست بار کردن بر مستشیر مراد از سفیر انچه بیفتد از

ورق الشجر والمستشير الجمل السمين وهو ايضا الجمل الذي
برگ درخت ومراد از مستشیر شتر فربه واو نیز شتریکه

يعرف الحامل من اللاقح قال ايعزّ الرجل اباه قال يفعله البرّ
شناسد ناقهٔ نازاینده را از آبستنده گفت آیا تعزیر دهد مرد پدر خود را گفت بکند آنرا اکرام کننده
والاباه التعزير للتعظيم والنصرة قال ما تقول فيمن افقر اخاه
پدر خود و سرباز نزند او را و التعزیر بزرگ داشت و یاری کردنست گفت چه میگوئی در حق کسیکه درویش کند برادر خود را
قال حبذا اما نوخاله افقره اعاره ناقة يركب فقارها قال
گفت چه خوش ست آنچه قصد کرد آنرا یعنی افقره عاریت داد او را ناقه که سوار شود پشت او را گفت
فان اعرى ولده قال يا حسن ما اعتمد به اعراه اعطاه ثمرة
پس اگر برهنه کند فرزند خود را گفت بیای نکوئی چیزیکه قصد کرد آنرا یعنی اعراه داد او را بار درخت
نخله عام قال فان اصلى مملوكه النار قال لا اثم عليه ولا عار
خرمای یکساله گفت پس اگر اندازد کسی مملوک خود را در آتش گفت نیست گناه بر وی و نه ننگ ست
المملوك العجين الذى قد اجيد عجنه حتى قوى قال ايجوز للمرأة ان
مراد از مملوک آرد خمیر کرده ایست که بتحقیق نیکو شده باشد خمیر کردن او تا آنکه استوار شود گفت آیا رواست مر زن را که
تصرم بعلها قال ما احطم احد فعلها لابن النحل الذى يشرب بعروقه
قطع کند شوهر او را گفت هیچ کس را از کردار او دشنام مده پس نیست که بکند آب را بیخهای خود
من الارض قال فهل تؤدب المرأة على الخجل قال اجل الخجل سوء
از زمین گفت آیا ادب کرده میشود زن بر خجل گفت بلی مراد از خجل بد
احتمال الغنى ومنه قوله عليه السلام للنساء انكن اذا جعتن دقعتن
برداشت دولتمندیست و از انست قول آنحضرت علیه السلام مر زنان را از شماست هرگاه گرسنه میشوید میچسپید بزمین
واذا شبعتن بغيتن دقعتن لصقن بالتراب والدقعاء التراب قال
و چون شکم سیر میشوید بد میکنید دقعتن یعنی میچسپید بخاک و دقعاء بمعنی خاک ست گفت
ما تقول فيمن نحت اثلة اخيه قال اثم ولا اذن له فيه
چه میگوئی در حق کسیکه تراشید درخت برادر خود را گفت گناه کرد اگرچه دستوری داد او را در وی یعنی گوید

نحت الثلمة اذا اغتابه وقدح فى عرضه قال ايجر الحاكم على صاحب
نحت الثلمة هرگاه غیبت کند او را و عیب گیرد در آبروی او گفت آیا منع کند حاکم بر خداوند
الثور قال نعم ليأمن عائلة الجور الثور المجنون قال فهل لهم ان يضرب
ثور گفت بلے تا در امن آرد از ضرر ستم مراد از ثور دیوانگی ست گفت آیا جائز ست او را اینکه بزند
على يد اليتيم قال نعم الى ان يستقيم يقال ضرب على يده اذا حجر عليه
بر دست یتیم گفت بلے تا آنکه راست و درست شود گویند ضرب علی یده هرگاه منع کند او را از کارے به
قال فهل يجوز ان يتخذ له ربضا قال لا ولو كان له رضا الربض الزوجة
گفت آیا روا ست اینکه بگیرد برای آن یتیم خواب گاه گفت نه اگرچه باشد مراد او را خوشنودی مراد از ربض زن ست
قال ثم تبيع بدن السعير قال حين يرى له الحظ فى البدن الدرع
گفت پس کدام وقت فروخته شود بدن نادان را گفت هنگامیکه بیند مراد را بهره در دو سپر مراد از جبن زره
النصير قال فهل يجوز ان يبتاع له حشا قال نعم اذا لم يكن معشى
کوتاه گفت آیا جائز ست اینکه خریده کرده شود برای او حشو گفت بلے هرگاه نباشد یا خانه بلکه بستان باشد
لحش النحل المجتمع قال ايجوز ان يكون الحاكم ظالما قال
مراد از حش نحلستان ست گفت آیا روا ست اینکه باشد حاکم ظلم کننده گفت
نعم اذا كان عالما الظالم الذى يشرب اللبن قبل ان
آرے هرگاه باشد دانسته مراد از ظالم کسیکه نوشد شیر را پیش از انکه
يروب ويخرج زبده قال ايستفضى من ليست له بصيرة
بسته شود و برآید مسکه او گفت آیا قاضی گرفته شود کسیکه نیست مراورا عقل
قال نعم اذا حسنت منه السيرة البصيرة الترس قال فان
گفت بلے هرگاه نیکو باشد از و خو مراد از بصیرت سپر ست گفت پس اگر
تعرى من العقل قال ذاك عنوان الفضل العقل ضرب من الوشى
تهی باشد از خرد گفت این سرنامه و علامت بزرگیست عقل قسمے از جامه است

قال فان كان له زهو جبار قال لا انكار عليه ولا كبار الزهو ليس المتلدن
گفت پس اگر باشد مراد او از زهو جبار گفت نیست انکار بر قاضی و نه بزرگی کردن مراد از زهو خرما رنگ گرفته است

والجبار النخل الذي فات اليد قال القاعد من النخل ضد لها قال ايجوز
و مراد از جبار درخت خرمائیکه نیاید بدست بسبب درازی خود و قاعد از نخل ضد او است گفت آیا رواست

ان يكون الشاهد مريبا قال نعم اذا كان اريبا المريب الذي يكثر عنده
اینکه باشد شاهد مریب گفت بلی هرگاه باشد عاقل مراد از مریب کسیکه بسیار باشد نزد او

اللبن الرائب قال فان بان انه لاط قال هو كما لفحاص لاط الحوض
شیر خیرات شده گفت پس اگر ظاهر شود که هر آئنه او لواطت کرد گفت او چنانست که در زی گری کرد گویند لاط الحوض

اذا طينه قال فان عثر على انه غربل قال ترد شهادته ولا تقبل
هرگاه گل گیر دو آنرا گفت پس اگر اطلاع شود بر اینکه هر آئنه او بیخت آرد را از غربال گفت باز گردانیده شود گواهی او و پذیرفته

غربل اي قتل ومنه قول الراجز نرى الملوك حولهم مغربلة قال
غربل اے کشت و از انست قول راجز مے بینیم پادشاهان را گرد ایشان گشته گفت

فان وضح انه مائن قال هو وصف لمن ائتن المائن هنا الذي يعول
پس اگر پیدا میشود که هر آئنه او مائن ست گفت آن صفتی ست مراد از آن ایش دهنده مراد از مائن در اینجا کسیست که عیال دارد

ويكفي المؤنة من مان يمون قال ما يجب على عابد الحق قال
و بسنده کند بار عیال را از آن میون گفت چه واجبست بر عابد حق گفت

يحلف بالله الخلق للعابد الجاحد والحق الدين قال فما تقول فيمن
سوگند خورد بخدای آفرینش مراد از عابد انکار کننده است مراد از حق دام ست گفت چه میگوئی در حق کسیکه

فقأ عين بلبل عامدا قال تفقأ عينه قولا واحدا البلبل الرجل
کور کند چشم بلبل را دانسته گفت کور کرده شود چشم او قطعا مراد از بلبل مرد

الخفيف قال فان جرح قطاة امرأة فماتت قال النفس بالنفس
سبک ست گفت پس اگر خسته کرد قطاة زنی را پس مرد آن زن گفت جان مقابل جانست

اذا فاتت القطاة ما بين الوركين قال فان اتقت الحامل حشيشا

هرگاه فوت شود مراد از قطاة میانه دو سرین ست گفت پس اگر اندازد زن بارور حشیش را

من ضربه قال لیکفر بالاعتاق عن ذنب الحشیش الجنین الملقی میتا

از زدن او گفت باید که کفاره دهد بآزاد کردن غلام از گناه خود مراد از حشیش بچه ایست که انداخته شده است مرده

قال ما یجب علی المختفی فی الشرع قال القطع لاقامة الردع المختفی

گفت چه واجب میشود بر مختفی در شرع گفت بریده کردن برای برپا کردن منع مراد از مختفی

نباش القبور قال ما یقطع بمن سرق اساود الدار قال یقطع ان

شکافندهٔ گورهاست گفت چه کار کرده شود بکسیکه دزدید بارهای خانه را گفت بریده شود دست او اگر

اساءت ربع الدینار لان الاساود الالات المستعملة کالاجابة والقدر

برابر باشد چارم حصه دینار را مراد از اساود اسباب بکار آمدنی همچو خشت و دیگ

والجفنة قال فان سرق ثمینا من ذهب قال لا قطع کما لو غصب الثمین

و کاسه بزرگ گفت پس اگر دزدید چیزی ثمین از زر گفت نیست بریدن چنانکه اگر غصب کند مراد از ثمین

الثمن کما یقال فی النصف نصیف وفی السدس سدیس قال

ششم حصه است چنانکه گفته میشود در نصف نصیف و در سدس سدیس گفت

فان بان علی المراة السرق قال لا حرج علیها ولا فرق السرق الحریر

پس اگر هویدا شود بر زن سرق گفت نیست گناه بروی و نه ترس مراد از سرق ابریشم

الابیض قال ایبعقد نکاح لم یشهده القواری قال لا والخالق

سفید ست گفت آیا بسته میشود نکاحیکه حاضر نشود در او اسکنان قریه گفت نه سوگند بپیدا کننده که

البادی لا القواری الشهود لانهم یقرون الاشیاء ای یتبعونها

پاکست مراد از قواری گواهانند چراکه ایشان در پی میشوند چیزها را ای بطلب میروند در پی آن

قال ما تقول فی عروس باتت بلیلة حرة ثم ردت فی حافرتها

گفت چه میگوئی در حق زن نوخاسته که شب گذرانیده باشد در شبنه آزاد و باز برگردانیده شود در راه اولین خود

بُسْرَةَ قَالَ يَجِبُ لَهَا نِصْفُ الصَّدَاقِ وَلَا تَلْزَمُهَا عِدَّةُ الطَّلَاقِ
هنگام صبح گفت واجبست مراورا نیمه کابین ولازم نیاستند اورا عدت طلاق

فَقَالَ بَاتَتِ الْعَرُوسُ بِلَيْلَةٍ حُرَّةً إِذَا امْتَنَعَتْ عَلَى زَوْجِهَا فَإِنْ
گفت بیشه وشب گذرانید زن نوخواسته درشب زن آزاده هرگاه منع کند از جماع بر شوهر خود پس اگر

أَفْضَاهَا قِيلَ بَاتَتْ بِلَيْلَةٍ شَيْبَاءَ وَمِنْهُ قَوْلُ الشَّاعِرِ نَظَمَ طِبَّهَا
زائل کند بکارت اورا گفته شود باتت بلیلة شیباء واز انست قول شاعر یکو شمارید آن زنرا

وَلَمْ تَطِبْ بِطِيبٍ + رَبِّ صَنَعَ الزَّمَنِ اعْطَاءَ + بَتَانِي دَرْعَهَا وَبَاتَتْ
بمالیکه بوی داده شد بخوشبوء اگر باز داشتن بهتر ست از دادن + شب ختم در پیراهن آبهم زن واو گرد

خَجِيلِي + فِي بَصِيرٍ وَلَيْلَةٍ شَيْبَاءَ + إِلَّا بَصِيرَهُمْ هُنَا جَمْعُ بَصِيرَةٍ فِي الْمِنْطَقَةِ
همخوابه من + درخون وشب بردن دوشیزگی + بصیر در اینجا جمع بصیرة وآن پاره

مِنَ الدَّمِ وَالْوَرْدِ فِي الْحَافِرَةِ الرُّجُوعُ فِي الطَّرِيقِ الْأَوَّلِ وَكَنَّى بِهِ عَنْ طَلَاقِهَا
از خون وبار گشتن در حافره برگشتن در راه اولین ست وکنایت کرد بوی از طلاق آن زن

وَرَدَّهَا إِلَى أَهْلِهَا فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ لِلَّهِ دَرُّكَ مِنْ بَحْرٍ لَا يُغْضِ غَضُّهُ
وبرگردانیدن او بسوی عزیزان او پس گفت مرد پرسنده که ازطرف خداست فائده تو از دریا یکه کم نمیکند اورا

الْمَاتِحَ وَحَبْرٍ لَا يَبْلُغُ مَدْحَهُ الْمَادِحُ ثُمَّ أَطْرَقَ إِطْرَاقَ الْحَيِّ
آب کننده واز دانشمندی که نمیرسد ستایش اورا ستایش کننده باز سر واگند همچو سرفرو افگندن شرم زده

وَأَرْدَمَ إِرْدَامَ الَّتِي فَقَالَ لَهُ أَبُو زَيْدٍ إِيهٍ يَا فَتَى فَقَالَ مَتَى وَإِلَى مَتَى
وخاموش ماندن خاموش ماندن مرده بسخن پس گفت اورا ابوزید دیگر گوی ای جوان پس گفت تا کجا دراز می پرسیدن تا کجا دادن

فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ فِي كِنَانَتِي مِرْمَاةٌ وَلَا بَعْدَ إِشْرَاقِ صُبْحِكَ
پس گفت هر آینه شان ایست که باقی نماند در تیردان من تیرے ونه پس روشن شدن صبح تو

مُمَارَاةٌ فَبِاللَّهِ أَيَّ ابْنِ أَرْضٍ أَنْتَ فَمَا أَحْسَنَ مَا أَنْبَتَّ فَأَنْشَدَ بِلِسَانٍ
خصومتے پس بخدا کدام مسافرستی تو پس چه نیکوست انچه ظاهر کردی پس خواند بزبان

ذَلِقٍ وصوتٍ صَهْصَلِقٍ نظم أنا في العالم مثله + ولأهل العلم قبله
تیز و آواز سخت مرا من در عالم مشهور هستم + و برای خداوندان علم قبله هستم +

غير أني كل يوم + بأين تعرس ورحله + والغريب الدار لو حل بطوبى
لیکن بدرستیکه من هر روز + میانه فرود آمدن در آخر شب و کوچ کردن هستم + و مسافر اگر فرود آید + بجنت

لم تطب له + ثم قال اللهم كما جعلتنا ممن هدى ويهدي
خوش نیاید مر او را + پس گفت خدایا چنانکه گردانیدی ما را از کسیکه راه یافته است و راه نموده

فاجعلهم ممن يهتدي ويهدي فساق إليه القوم ذودا مع قينة
پس گردان ایشان را از کسیکه راه یابد و راه دهد پس راند بسوی او گروه مردم شتر انرا با کنیز سرود گو

وسألوه أن يزورهم القينة بعد القينة فهض يمينهم العود و
و درخواستند او را اینکه بیند ایشان را از زمانی پس بر خواست بجانبیکه آرزو می افگند در ایشان برگشتن را و

يزجي الأمة والذود فقال الحارث بن همام فاعترضته وقلت له
می راند کنیزک را و شتر انرا گفت حارث بسر پس پیش آمدم او را و گفتم

تهدي بك سفيها فمتى صرت فقيها فظل هنيهة يقول ثم أنشأ يقول
دانستن من ترا با این حال بود که نادان بودی پس کی گشتی فقیه پس گردید اندک زمان که جولان فکر میکرد باز آغاز کرد که میگفت

نظم لبست لكل زمان لبوسا + ولابست صرفيه نعمى وبوسا + وعاشرت
پوشیدم برای هر زمان پوشیدنی + و آمیزش کردم در گردش او را از نیک و بد + و آمیزش نمودم

كل جليس بما + يلائمه لأذوق الجليسا + فعند الرواة أديرا الكلام +
هر همنشین را بچیزیکه + مناسب طبع او بود تا درشگفت اندازم همنشین را + پس نزد روایت کنندگان میگردانم سخن را +

وبين السقاة أديرا الكؤوسا + فطورا بوعظي أسيل الدموع + وطورا بلهوي
و میانه ساقیان میگردانم پیاله ها را + پس از ری بپندم روان میکنم اشکها را + و باری بلهو و بازیچه خود

أسر النفوسا + وأقري المسامع إما نطقت + بيانا يقود الحرون
شادمان میکنم جانها را + و ضیافت میکنم گوشها را اگر گویا شدم از فصاحتیکه میکشند سرکش

الشُّمُوسا + وَإِنْ شِئْتَ أَرْعَفْ كَفِّيَ الْيَرَاعَ + فَمَا قَطُّ دُرًّا يَحْلِي الطُّرُوسا +

تو سن راه واگر نخواهم روان ساز و دست من قلم را + پس هرگز مروارید را که آرایش دهد کاغذ را +

وَكَمْ مُشْكِلَاتٍ حَلَلْتُ الثُّهَا + خِفَاءً فَصِرْنَ بِكَشْفِي شُمُوسا + وَكَمْ مُلْحَةٍ لِي

و بسیار مشکلها که مشابهت دارد سیاهی + از روی پوشیدگی پس میشود بکشادن من آفتابها + و بسیار نکته است مرا من

خَلَبْنَ الْعُقُولَ + وَلَسْنَ فِي كُلِّ قَلْبٍ نَسِيسا + وَعَدْلَاءَ هُتُّ بِهَا فَانْثَنَى +

که فریفتند خردها را + و باشد که نیاید در هر دل نهمت + و بسیار سخن + و شیرینی است که سلم کردم آن پس برگشته است +

عَلَيْهَا الثَّنَاءُ طَلِيقًا حَبِيسا + عَلَى أَنَّنِي مِنْ زَمَانِي خَصِصْتُ + بِكَيْدٍ وَلَا

بروی ستایش سر داده شده بند کرده شده + با آنکه هر آئینه من از روزگار خود خاص کرده شدم + بفریب و نه

كَيْدِ فِرْعَوْنِ مُوسَى + يُسَعِّرُ لِي كُلَّ يَوْمٍ وَغَى + أُطَامِنُ مِنْ لَظَاهَا وَطِيسا

فریب فرعون موسی علیه السلام + می افروخت برای من هر روز اندوهیکه + زیر پا میکنم از زیانه او شدت و سختی را

وَطِيسا + وَيَطْرُقُنِي بِالْخُطُوبِ الَّتِي + يُذِلُّ بِنَ الْقُوَى وَيُشِبْنَ الرُّؤُسا +

زیر پا آوردن سخت + و آهنگ میکند مرا با امور دشواری که + میگدازد زندیرها را و پیر میکند سرها را +

وَيُدْنِي إِلَيَّ الْبَعِيدَ الْبَغِيضَ + وَيُبْعِدُ عَنِّي الْقَرِيبَ الْأَنِيسا + وَلَوْ لَا حَمَاسَةٌ

و نزدیک میکند بسوی من چیز را که دور است از من و دشمنی داشته شده است + و دور میکند از من آنچه نزدیک و مانوس است + اگر نبود فرو مانیدگی

أَخْلَاقِهِ + لَمَا كَانَ حَظِّي مِنْهُ خَسِيسا + فَقُلْتُ لَكَ الْخَفْضُ لَا الْحُزْنُ وَلَا التَّمِ

عادتهای او + هر آئینه نمیبود بهره من از و فرومایه + پس گفتم او را آرام ده اندوهها را و سرزنش کن

الزَّمَانَ وَاشْكُرْ لِمَنْ نَقَلَكَ عَنْ مَذْهَبِ إِبْلِيسَ وَمَذْهَبِ ابْنِ إِدْرِيسا

روزگار را و سپاس بگو بخدائیکه برد ترا از راه شیطان بسوی مذهب امام شافعی رح

فَقَالَ دَعِ الْهِنَّارَ وَلَا تَمْتَكِ الْأَسْتَارَ وَغُضَّ بِنَا نَصْبَ إِلَى مَسْجِدِ

پس گفت بگذار بدگوئی را و مدر پرده ها را و برخیز با ما تا برویم بسوی مسجد

يَثْرِبَ فَعَسَى أَنْ نَتَرَخَّصَ بِالْمَزَارِ دُرَنَ الْأَوْزَارِ فَقُلْتُ هَيْهَاتَ

مدینه پس قریب باشد اینکه بشویم بزیارت کردن چرک گناهان را پس گفتم دور است

أَنْ أَسِيرَ وَأَفْقَهُ التَّفْسِيرَ فَقَالَ تَاللّٰهِ لَقَدْ أَوْجَبْتَ ذِمَّاً وَطَلَبْتَ

اینکه روم مگر آنکه بفهم بیان مسائل را پس گفت بخدا هر آئینه واجب کردی پیمانها را و جستی

إِذْ طَلَبْتَ أَهْمَاً فَهَاكَ مَا يَشْفِي النَّفْسَ وَيَنْفِي اللَّبْسَ قَالَ فَلَمَّا أَوْضَحَ

وقتیکه جستی چیز آسانرا پس بگیر آنچه شفا دهد جانرا و دور کند شبهه را گفت حارث پس چون روشن کرد

لِي الْمُعَمَّى وَكَشَفَ عَنِّي الْغَمَّى شَدَدْنَا الْأَكْوَارَ وَسِرْتُ وَسَارُوا

مرا معمارا و کشاد از من امر پوشیده را بستیم بالانهای شتررا و رفتیم و رفت ابوزید

لَمْ أَزَلْ مِنْ مُسَامَرَتِهِ مُدَّةَ مُسَايَرَتِهِ فِيمَا أَنْسَانِي طَعْمَ الْمَشَقَّةِ وَ

همیشه بودم از افسانه گوئی او تا زمان باهم رفتن او در چیزیکه فراموش کنانید مرا مزه محنت سفررا

وَرَدْتُ مَعَهُ بَعْدَ الشُّقَّةِ حَتَّى إِذَا دَخَلْنَا مَدِينَةَ الرَّسُولِ وَفُزْنَا

و وارد شدم با او دوری سفر دراز تا آنکه هرگاه در آمدم بشهر رسول صلی الله علیه وآله وسلم و فیروز شدیم

مِنَ الزِّيَارَةِ بِالسُّؤْلِ اشْأَمَ وَاغْرَقَتْ وَغَرَّبَ وَشَرَقَتِ الْمُقَامَةُ

از دیدن روضه منوره بسوالها آهنگ شام کرد ابوزید و من قصد عراق نمودم و او بمغرب رفت و من بمشرق رفتم مقامه

الثالثة والثلثون التقليسية

اخبر الحارث بن همام

سی و سوم مشهور بتقلیسیه خبر داد حارث پسر همام

قَالَ عَاهَدْتُ اللّٰهَ مُذْ يَفَعْتُ أَنْ لَا أُؤَخِّرَ الصَّلَوٰةَ مَا اسْتَطَعْتُ

گفت پیمان بستم خدارا از زمانیکه بالغ شدم اینکه درنگ نکنم نماز را تا هنگامیکه توانائی دارم

فَكُنْتُ مَعَ جُنُوبِ الْفَلَوَاتِ وَلَهْوِ الْخَلَوَاتِ أُرَاعِي أَوْقَاتَ الصَّلَوَاتِ

پس بودم با وجود قطع کردن بیابانها و بازی کردن در زمانهای خالی از شغل پاس میداشتم وقتهای نمازرا

وَأُحَاذِرُ مِنْ مَأْثَمِ الْفَوَاتِ وَإِذَا رَافَقْتُ فِي رِحْلَةٍ أَوْ حَلَلْتُ بِمَحَلَّةٍ

و میترسیدم از گناه ترک نماز و هرگاه رفیق شدم کسیرا در کوچیدن و سفر یا فرود آمدم در منزلی

فَرَحَّبْتُ بِصَوْتِ الدَّاعِي إِلَيْهَا وَاقْتَدَيْتُ بِمَنْ يُحَافِظُ عَلَيْهَا

مرحبا گفتم آواز خواننده را بسوی نماز و اقتدا کردم بکسیکه بپا میکرد بر نماز

فَاتَّفَقَ حِينَ دَخَلْتُ تَفْلِيسَ أَنْ صَلَّيْتُ مَعَ عِصَابَةٍ مَفَالِيسَ فَلَمَّا
پس اتفاق افتاد هنگامیکه در آمدم بشهر تفلیس اینکه نماز کردم باجماعت محتاجان پس هرگاه

قَضَيْنَا الصَّلٰوةَ وَأَرْمَعْنَا الْإِنْفِلَاتَ بَرَزَ شَيْخٌ يَادِي النَّقْوَةِ بَالِي الْكِسْوَةِ
ادا کردیم نماز را و آهنگ کردیم برآمدن را پیدا شد پیریکه ظاهر نمود بیچیزی و بهن او کهنه بود پوشاک او

وَالْقُوَّةَ فَقَالَ عَرَمْتُ عَلَى مَنْ خُلِقَ مِنْ طِينَةِ الْحُرِّيَّةِ وَتَفَوَّقَ دَرَّ الْعَصِيبَةِ
و توانائی او پس گفت سوگند میدهم برکسیکه آفریده شد از خاک شرف و بزرگی دوشیده است شیر یاری کردن را

إِلَّا مَا تَكَلَّفَ لِي لُبْثَةً وَاسْتَمَعَ عِنِّي لَفْثَةً ثُمَّ لَهُ الْخِيَارُ مِنْ بَعْدُ
مگر رنج دهد کسیرا برای من ساعتی و شنود از من کلمه باز مر اورا اختیار است پس ازان

وَبِيَدِهِ الْبَذْلُ وَالرَّدُّ فَعَقَدَ لَهُ الْقَوْمُ الْحُبَا وَرَسَوْا أَمْثَالَ
و بدست او است بخشیدن و ندادن پس محبت کردند برای او قوم زانو بند ها را و استوار شدند مانند

الرُّبَا فَلَمَّا أَنِسَ حُسْنَ إِنْصَاتِهِمْ وَرَزَانَةَ حَصَاتِهِمْ قَالَ يَا أُولِي
پشتها پس چون دید نکوئی خاموشی ایشان و گرانی و آهستگی خردهای ایشان گفت ای خداوندان

الْأَبْصَارِ الرَّامِقَةِ وَالْبَصَائِرِ الرَّائِقَةِ أَمَا يُغْنِي عَنِ الْخَبَرِ الْعِيَانُ وَ
چشمهای بینا و دانشهای عجیبه آیا بی نیاز نمیکند از خبر بچشم دیدن و

يُنْبِئُ عَنِ النَّارِ الدُّخَانُ شَيْبُ لِمَّتِي وَوَهْنُ قَادِحِي وَدَاعِرِي وَاضِحٌ
آگاه نمیکند از آتش دود پیری موی سر و سستی گرانبار کننده است و مرض ظاهر است

وَالْبَاطِنُ فَاضِحٌ وَلَقَدْ كُنْتُ وَاللّٰهِ مِمَّنْ مَلَكَ وَمَالَ وَوَلِيَ وَ
و درون من رسوا کننده است و بتحقیق بودم بخدا از جمله کسیکه مالک بود و خداوند مال بود و حاکم بود و

آلَ وَزَوَلَ وَأَنَالَ وَوَصَلَ وَصَالَ فَلَمْ تَزَلِ الْجَوَائِحُ تَنْحَتُ وَالنَّوَائِبُ
سیاست کرد و عطا میداد و بخشش میکرد و وصله می بخشید و حمله بر دشمن میکرد پس همیشه است که حوادث و از یخ برمیکنند و حوادث زمانه

تَكْدَحُ حَتَّى الْوَكْرُ قَفْرٌ وَالْكَفُّ صِفْرٌ وَالشِّعَارُ ضُرٌّ وَالْعَيْشُ مُرٌّ
می تراشد تا آنکه خانه خالی ست و دست تهی از مال ست و جامه گرنده است و زندگی تلخ ست

وَالصَّبِيَّةُ يَتَصَاغَوْنَ مِنَ الطَّوَى وَيَتَمَنَّوْنَ مُصَاصَةَ النَّوَى وَلَمْ

وبچگان فریاد میکنند از گرسنگی و آرزو میکنند آنچه مکیده شود از خستهای خرما و نه

أَقُمْ هٰذَا الْمَقَامَ الشَّائِنَ وَأَكْشِفْ لَكُمُ الدَّفَائِنَ إِلَّا بَعْدَ مَا شَقِيتُ وَلَقِيتُ

ایستادم در نجای حیب کننده و نکشادم برای شما دفینهها را مگر پس از آنکه رسیدم بمشقت و رسیدم القوة

وَنَشِبْتُ فِيمَا لَقِيتُ فَلَيْتَنِي لَمْ أَكُنْ بَقِيتُ ثُمَّ نَاقَتُهُ تَاقَتْ إِلَّا سَيْفٌ وَالنَّشَدُ

و پیر شدم از سختی که دیدم پس کاش نبودم که باقی می ماندم باز آه کشید هیچ آه کشیدن اندوهگین و خواند او

بِصَوْتٍ ضَعِيفٍ نَظْمَ أَشْكُو إِلَى الرَّحْمٰنِ سُبْحَانَهُ + تَقَلُّبَ الدَّهْرِ وَعُدْوَانَهُ +

بآوازست زاری میکنم بسوی خدا تعالی + از برگشتن زمانه و ستم او +

وَحَادِثَاتٍ قَرَعَتْ مَرْدِنِي + وَقَوَّضَتْ مَجْدِي وَبُنْيَانَهُ + وَاهْتَضَرَتْ عُودِي

واز حادثها که کوفتند سنگ مرا + و ویران کرد بزرگی مرا و بنیاد او را + و بشکست چوب مرا

وَيَا وَيْلَ مَنْ + تَهْتِفُ الْأَحْدَاثُ أَغْصَانَهُ + وَأَمْحَلَتْ رَبْعِيَ حَتَّى جَلَتْ + مِنْ رَبْعِهِ

وای وای بر آنکس + که بشکند حوادث شاخهای او را + و گرداند خداوند قحط منزل مرا تا آنکه برآورد + از خانه من که

الْمُحْلُ جِرْذَانَهُ + وَغَادَرَتْنِي جَائِرًا يَائِرًا + أَكَابِدُ الْفَقْرَ وَأَشْجَانَهُ + مِنْ بَعْدِ مَا كُنْتُ

قحط تا کاست + موشهای او را + و گذاشت مرا سرگشته هلاک شونده + و میکشم درویشی را و اندوهها او را + پس از آنکه بودم

أُحَاثِرُهُ + وَيُسْعِفُنِي النَّعْمَاءُ رَدَّانَهُ + يَحْتَبِطُ الْعَافُونَ أَوْرَاقَهُ + وَيَجْتَلِي الشَّارُونَ

خداوند سرور که میکشید در نعمت او مرا خود را + سوال میکردند طالبان عطای او را + و ستایش میکردند شب روندگان

بَيْدَرَانَهُ + فَأَصْبَحَ الْيَوْمَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ + أَعَانَهُ الدَّهْرُ الَّذِي عَانَهُ + وَأَذْرَقَ مَنْ كَانَ

آتش او را + پس گردید امروز گویا که نبود + که اعانت کرد او را زمانه که چشم زخم رسانید او را + و برگشت کسیکه بود

لَهُ ذَا ثَرًا + وَعَافَ عَانِي الْعُرْفِ عِرْفَانَهُ + فَهَلْ فِي بَحْرِ نَمَائِرِي + مِنْ ضَرِّ شَيْخٍ دَهْرُهُ

او را ذا ثر + و عاف عانی العرف عرفان او را + پس آیا هست در بحر نمائری + از ضرر شیخ که دهر او

خَانَهُ + فَيُفْرِجَ الْهَمَّ الَّذِي هَمَّهُ + وَيُصْلِحَ الشَّأْنَ الَّذِي شَأْنَهُ + قَالَ الرَّاوِي

را خیانت کرد او را + پس دور کند اندوهیکه گداخت او را + و نیکو کند حالی را که عیب ناک کرده است او را + گفت راوی کننده

فَصَبَتِ الْجَمَاعَةُ إِلَى أَنْ تَسْتَثْبِتَهُ لِتَسْتَبْحِثَ جِنَايَتَهُ وَتَسْتَنْفِضَ حَقِيبَتَهُ

پس مائل شد جماعت بسوی اینکه تثبت کنند او را تا کیست تا بر آورند احوال اینهائی او را و افشانند خاندان او را

فَقَالَتْ لَهُ قَدْ عَرَفْنَا قُدْرَتَكَ وَرَأَيْنَا دُرْبَتَكَ فَعَرِّفْنَا دُوحَةَ

پس گفت جماعت او را هر آئینه شناختیم اندازهٔ تجربگی تو و دیدیم آب ابر ترا پس بشناسان ما را درخت

شُعْبَتِكَ وَاحْصِرِ اللِّثَامَ عَنْ لِسْبَتِكَ وَاعْرِضْ أَغْرَاضَ مَنْ مُنِيَ بِالْأَعْنَاتِ

شاخ خود ترا و دور کن پرده را از اصل خود پس روگردانیدن چون روگردانیدن کسیکه مبتلا شود به رنج و مشقت

أَوْ بَشِّرْ بِالْبَنَاتِ وَجَلْ يَلْعَنُ الضَّرُورَاتِ وَيَا قِفْ مَنْ تَغَيَّضَ

یا خبر داده شود بزادن دختران و آخار کرد که لعنت میکرد ضرورتها را و او قف میگفت از رفتن و نقصان

الْمُرُوَاتِ ثُمَّ اسْتَدَّ بِلَفْظٍ صَادٍ وَجَرْسٍ خَادٍ نَظْمٌ لَعَمْرُكَ مَا كُلُّ قَرْعٍ يَدُلُّ

مردیها باز خواند بلفظ ظاهر و آواز فریبنده سوگند زندگی تو نیست هر شاخ که راه نماید

جَنَاهُ الَّذِي يَدُلُّ عَلَى أَصْلِهِ ۞ فَكُلْ مَا حَلَا حِينَ تُؤْتَى بِهِ ۞ وَلَا تَسْأَلِ الْمُتَهَدِّلَ عَنْ

میوهٔ مجیدهٔ او که لذیذست بر اصل او ۞ پس بخور آنچه شیرینست وقتیکه آورده شود ۞ و مپرس آنگبین را ۞ از

نَحْلِهِ ۞ وَمَيِّزْ إِذَا مَا اعْتَصَرْتَ الْكُرُومَ إِسْلَافَ عَصْرِكَ مِنْ خَلِّهِ ۞ لِتَغْلُوَ وَتُرْخِصَ

نیکوراه و جدا کن هرگاه افشردی انگور ها را ۞ خلاصه افشردن خود را از سرکه او گران بها گنی و ارزان کنی از آرزمایش

عَنْ خِبْرِهِ ۞ وَتَشْرِيَ كُلَّ أَشَرِيٍّ مِثْلِهِ ۞ وَعَادَ عَلَى الْفِطَنِ النُّوَدِعِيِّ ۞ دُخُولُ الْعِبْرَةِ فِي عِفَاءِ

و تا خود شی هر چیز را به بهای مانند او ۞ پس نگست بر زیرک تیز طبع ۞ درآمدن عبرت بسستی تدبیر در خرد او

قَالَ فَزَدَهَى الْقَوْمَ بِذَكَائِهِ وَدَهَائِهِ وَاخْتَلَبَهُمْ بِحُسْنِ أَدَائِهِ مَعَ دَمَاثَةِ

گفت راوی پس شگفت آورد قوم را با تیزی ذهن خود و زیادت کرخود و فریفت آنها را بنکوئی عبارت خود با بیاری خود

حَتَّى جَمَعُوا الْمَخَابِيَا الْحُبْلَى وَخَفَايَا النُّهَى وَقَالُوا لَهُ يَا هَذَا إِنَّكَ حُمِّتَ

تا آنکه فراهم کرد ندبرای او پنهانیهای عقلهای خود را و پنهانیهای خفایای خود را و گفتند او را ای فلان تو هر آینه گرد گشتی

عَلَى رَكِيَّةٍ بَكِيَّةٍ وَتَعَرَّضْتَ لِخَلِيَّةٍ خَلِيَّةٍ فَخُذْ هَذِهِ الْعُبَابَةَ

بر چاه کم آب و پیش آمدی بخانه زنبور که تهی ست پس بگیر این چیز ۞ اندک را

وَهُبها الاخطاء ولا اصابه فنزل قلهم منزلة الكثر ووصل قبوله
دينار آنرا نه خطاست و نه صواب كردن پس فرود آورد قليل ايشان را بمرتبه كثير و پيوند كردند بزر من آنرا

بالشكر ثم بولى يحرشه ويثب بالخبط طرفه قال المخبر بهذه الحكاية
بسپاس باز پشت گردانيد بحالكه سكيشيد نيمه تن خود را و غارت ميكرد ديبا كوفتن راهها خود را گفت خبر دهنده باين حكايت

فصدوكلي انه محمل لسليته متصدعني مشيته فرفضت انهج منهاجه
پس نمود ' وه شد مرا كه هر آئينه او تحمل دهنده هست سستي خود را و ساختگي كننده هست در رفتار خود پس برفاتم كه ميرفتم راه او را

واقفوا دراجه وهو يلحظني شزرا ويوسعني هجرا حتى اذا خلا الطريق
و پيروي ميكردم راههاي او را و ميديد مرا بدنبال چشم و فراخ ميگردانيد مرا اجابتي تا آنكه چون خالي شد راه

وامكن التحقيق نظرا الى نظر من هش وبش وما حض بعد ما غش
و ممكن شد راست گفتن ديدن بسوي من بچيزي ديدن كسيكه شادمان و سبك روح باشد و دوستي خالص كرد پس از آنكه آميزش بود

وقال لي اني لاخالك اخا غربة وزائد صحبة فهل لك في رفيق
و گفت مرا بتحقيق من مي پندارم مسافر و جوينده ياران پس آيا رغبتي تر است در ياري كه

يرفق بك ويرفق ويتفق عليك ويتفق فقلت له لو اتاني هذا
نرمي كند باتو و سود رساند و روا دهد ترا و نفقه دهد پس گفتم او را اگر بيايد مرا اين قسم

الرفيق لو اتاني التوفيق فقال لي قد وجدت فاغتبط واستكرمت
يار هر آئينه ياري كند مرا توفيق پس گفت بمن تحقيق يافتي پس خوشحال شو و بزرگي يافتي

فارتبط ثم ضحك ملييا وتمثل لي بشرا سويا فاذا هو شيخنا
پس به بند و نگهدار او را باز خنديد درماني دراز و نمودار شد براي من آدمي تمام خلقت پس ناگاه او پير ما

السروجي لا قلبة بجسمه ولا شيهة في وسمه ففرحت بلقيته
ابو زيد سروجي ست نه بياري بربدن اوست و نه خللي در صفت علامت او پس شاد شدم بديدن او

وكذب بلفوته وهممت بملامته على سوء مقامه منه فتحافاه وانشد
و دروغ گفتن دهن او و قصد كردم بسرزنش او بر زبوني مجلس او پس كشاد دهن خود را و خواند

قبل ان الحاه نظم ظهرت برت لكيما يقال + فقير يرجى الزمان المرجى +
پیش از انکه ملامت کنم اورا بهویدا شدم بجامه کهنه تا نگفته شود درویشی ست که میراند روزگار کم نکوئی را +

واظهرت للناس ان قد فلجت + فكم نال قلبي به ما توجى + ولولا الرثاثة
وظاهر کردم برای مردم اینکه تحقیق مفلوج شدم + پس بسیار رسیده است دل من آن چیز را که امید کرده است + واگر نبودی کهنگی جامه

لم يرث لي + ولولا التفالج لم الق فلجا + ثم قال انه لم يبق لي بهذه الارض
رحم کرده نمیشد بر من + واگر نبودی ظاهر کردن فالج نمیدیدم پیروزی را + باز گفت تحقیق شان اینست که باقی نماند برای من درین زمین

مرتع ولا في اهلها مطمع فان كنت الرفيق فالطريق الطريق فسرنا
چراگاه و نیست در ساکنان او جای آرزومندی پس اگر باشی یار راه پس قصد کن راه رفتن را پس رفتیم

منها مجدين وراقتنا عامين اجدين وكنت على ان اصحبه ما عشت
از انجا زمین بجالیکه زودی کنندگان بودیم و رفاقت کردم اورا دو سال کامل و تمام بودم بر انکه همراه و یار باشم او را تا زمانیکه زنده گی کنم

فابى الدهر المشت المقامة الرابعة والثلثون
پس سر باز زد زمانه پراگنده کننده مقامه سی و چهارم

الزبيدية حكى الحارث بن همام قال لما جبت البيد الى
مشهور بزبیدیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت هرگاه بریدم دشتها را بسوی

زبيد صحبني غلام قد كنت دبيتها الى ان بلغ اشده وثقفته حتى اكمل
شهر زبید رفاقت کرد مرا کودکیکه تحقیق بودم پرورش میکردم اورا تا انگه رسید قوت خود را و راست کردم اورا تا آنکه کامل کرد

رشده وكان قد انس باخلاقي وخبر مجالب وفاتي فلم يكن
براه شدن خود را و بود تحقیق انست داشت باعادتهای من و دانست جاهای کشیدن و موافقت من پس نبود

يخطى مرامي ولا يخطى في المرامي لاجرم ان قرية التاطت بصفرى
که تجاوز کند مراد مرا و خطا نمیکرد در نشانهای حتاکه بدرستیکه نزدیکی او متصل شد بدل من

واخلصته لحضري وسفري فالوى به الدهر المبيد حين
و دوست خالص کردم او را برای اقامت خودم و سفر خودم پس برد او را زمانه هلاک کننده وقتیکه

فصمتا زيد فلما شالت نعامته وسكتت نامته بقيت عاما
جمع كردم ما را شهر زيد پس چون بلند شد شتر مرغ او وخاموش شد آواز او ماندم يكسال
لا اسيغ طعاما ولا اريغ غلاما حتى الجأتني شوائب الوحدة و
كه بگلو فرو نبردم طعام را ونمى جستم كودكے را تا آنكه مضطر كرد مرا حوادث تنهائے و
متاعب القومة والقعدة الى ان اعتاض عن الدد الخرزادتاد
مشقتهاے برخاستن ونشستن تا آنكه عوض گيرم از مرواريد خرمهرها را وبجويم
من هوسدادمن عوز فقصدت من بيع العبيد لسوق زبيد
كسے را كه او قوت لايموت باشد از درپيش شدن پس اراده كردم كسى را كه فروشد بنده را در بازار زبيد
وقلت اريد عبدا يعجب اذا قلب ويحمد اذا جرب ولكن ممن
وگفتم ميخواهم بنده را كه در شگفت آرد چون تجربه كرده شود وستايش كرده شود چون آزموده گردد ولكن بايد كه باشد از كيست
خرجا الاكياس واخرجه الى السوق الافلاس فاهتز كل
تقليم كرده باشند اورا زيركان وبر آورده باشد اورا ابوى بازار وروشے پس خريد هريك
منهم لمطلبي ووثب وبذل تحصيله عن كثب ثم دارت
از ايشان براى مطلب من وبرجست وخرج كرد كوشش خود را از نزديكى باز گردانيد نه
الاهلة دورها وتقلبت كورها وما بخز من وعودهم
ماهها دورهٔ خود را وگردانيد نه ماهها زيادت خود را ونقصان خود را وراست نشد از وعدهاى ايشان
وعد ولا سيغ لها وعد فلما رايت النحاسين ناسين او متناسين
وعده ونرخيت آب براى آن آواز او پس چون ديدم فروشندگان راز فراموش كنندگان يا بتكلف فراموش كنندگان
علمت ان ليس كل من خلق يفرى وان من يحك جلدى مثل ظفرى
دانستم اينكه نيست هر كس كه بيافريند وآنكه نخراشد پوست مرا مانند ناخن من
فرفضت مذهب التفويض وبرزت الى السوق بالصفر والبيض
پس گذاشتم من راه سپردن را وبر آمدم بسوے بازار بازر وسيم

فاني لاستعرض الغلمان واستعرف الاثمان اذ عارضني رجل وقد اختطم
بعد ازین تحقیق من پیش آمدن میخواستم غلامانرا و شناختن میجستم قیمتها را ناگاه پیش آمد مرا مردیکه هر آئینه کرده بود بر جانب بینی
بلثام وقبض على زند غلام وقال نظم اتشترى مني غلاما صنعا +
پرده را و گرفته بود بر بند دست غلام و گفت آیا نزید میکنی از من غلامیکه زیرک باشد +
في خلقه وخلقه قد برعا + بكل ما نيطت به مضطلعا + يشفيك ان قال
در سرشت خود و خوی خود تحقیق فائق است + هر چیزیکه بیاویزی بآن غلام قوی باشد + شفا دهد ترا اگر سخن گوید +
وان قلت وعا + وان تصبك عثرة يقل لعا + وان تشم السعي في النار سعى
و اگر گوئی نگاه میدارد + و اگر برسد ترا لغزشی و گمبتی بگوید لفظ لعا + و اگر تکلیف کنی اورا دویدن در آتش دود +
وان تصاحبه ولو يوما رعى + وان تقنع بظله قنعا + وهو على الكيس الذي
و اگر مصاحب کنی اورا اگرچه یکروز نگهدارد حق صحبت را + و اگر قناعت گردانی اورا بسهم گوسفند قناعت کند + و آن هر زیرکی است که
قد جمعا + ما فاه قط كاذبا ولا ادعى + ولا اجاب مطمعا حين دعا + ولا
بتحقیق جمع کرده است + سخن نگفت هرگز بمانیکه دروغگو باشد و نه دعوی باطل کرد + و اجابت نکرد طمع را زمانیکه بخواند + و
استجانت ستر اود عا + وطالما ابدع فيما صنعا + وفاق في النظم وفي النثر معا
روا نمیدارد ظاهر کردن راز را که سپرده شد اورا + و بسا اوقات نوعی آرد در چیزیکه پیشه میکند + و برتر است در نظم و در نثر هر دو +
والله لولا ضنك عيش صدعا + وصيبة اضحوا عراة جوعا + ما يعتنه عملك
قسم بخدا اگر نبودی تنگی زندگانی که شکسته و کوفته است + و اگر نبودندی طفلان من که گشتند برهنه گرسنه + نه فرومی اوردی اورا بادشاهی
كسرى اجمعا + قال الراوي فلما تاملت خلقه القويم وحسنه
انوشیروان تمام + گفت روایت کننده پس چون تامل کردم آفرینش راست اورا و حسن اورا
الصميم خلته من ولدان جنة النعيم وقلت ما هذا البشر ان هذا
که خالص است گمان بردم اورا از زادگان بهشت نعیم + گفت نیست این انسان نیست این
الا ملك كريم ثم استنطقته عن اسمه الا رنمية في علمه بل
مگر فرشته بزرگ بارگاهی خواستم اورا از نام او نه بسبب خواهش در دانستن او بلکه

لا نظر اين فصاحته من صباحته وكيف لهجته من بهجته فلم ينطلق بحلوة
نانگردم تا کجاست فصاحت او از حسن آن و چگونه است گویائی او از خوبی او پس گویا نشد لبش برین

ولا مرة ولا فاه فوهة ابن امة ولا حرة فضربت عنه صفحا وقلت
و نه تلخ و تکلم نکرد هیچ سخن گفتن پسر ستاره زاده و نه آزاد پس برگرداندیم از و جانب روی گفتم او را

قبحا لعينك وشفها فغاري الضحك وانجدثم انغض رأسه الي وانشد
زشتی باد در ماندگی ترا لبش در زشتی پس فرو رفت در خندیدن و بلند شد باز جنبانید بشگفت سر خود را بسوی من و خواند

نظم يا من تلهب غيظه اذ لم انح ... باسمي له ماهكذا من ينصف انكان
ای کسیکه بر افروخت خشم او وقتیکه نظاهر نکردم ... بنام خود مر او را نباشد اینچنین کسیکه انصاف کند ... اگر باشد که

لا يرضيك الا كشفه ... فاصغ له انا يوسف انا يوسف ... ولقد كشفت
خوشنود نکند ترا مگر کشودن و ظهور او ... پس بشنو آن نام را من یوسف هستم من یوسف هستم ... و بتحقیق کشادم

لك القناع فان تكن ... فطنا عرفت وما اخالك تعرف ... قال فسري عمتي
برای تو پوشش را پس اگر هستی تو ... زیرک شناختی و گمان نمی برم ترا که بشناسی ... گفت جارت پس برد از من خشم من

بشعره واستبى لبه بسحره حتى شذهت عن التحقيق وانسيت قصة
بشعر خود و مالک شد خرد مرا بجادوی خود تا آنکه بیخود شدم از تمیز کردن و فراموش کنانیده شدم حال

يوسف الصديق ولم يكن لي هم الا مساومة مولاه فيه واستطلاع
یوسف راست گوی را و نبود مرا اندوهی مگر نرخ گران کردن آقای او در وی و آگهی یافتن و پرسیدن

طلع الثمن لا وفيه وكنت احسب انه سيظر شزرا الي ويغلي السيمة علي
خبر بهای او تا وافی او بودم که می پنداشتم هر آئینه او خواهد دید بدبالی چشم بسوی من و گران خواهد کرد بهای او بر من

فما حلق الى حيث حلقت ولا اعتلق بما به اعتلقت بل قال ان
پس نه برید موئے تا بجائیکه بریدم و نه در آویخت بچیزیکه بآن در آویختم بلکه گفت هر آئینه

العبد اذا اثر ثمنه وخفت مؤونته تبرك به مولاه ولا لثحف عليه طواه و
بنده هرگاه اندک شود بهای او و سبک باشد نان دهانه او مبارک بیند او را آقای او و دریچیده بر سر او محبت او

ابى لا وثوبك هذا الغلام اليك بان أخفف ثمنه عليك فزن
بتحقیق من ہرآئنہ اختیار میکنم محبوب داشتن این غلام بسوی تو بانیکہ سبک کنم بہای او در ایر تو پس بسنج

مائتي درهم ان شئت واشكر لي ما حييت فتقد ته ابا بلغ في الحال كما
دو صد درم را اگر میخواہی وسپاس کن مرا تا زمانیکہ زندہ باشی پس دادم او را آن حد دہانوقت

ينقد في الرخيص الحلال ولم يخطر لي ببال ان كل مرخص غال فلما
چنانکہ داده میشود در جنس ارزان حلال وخطور نکرد مرا در دل کہ تحقیق ہر چیز ارزان انجام او فریبست پس چون

تحققت الصفقة وحقت الفرقة هملت عينا الغلام ولاهمول دمع
ثابت شد فروختن ویقین شد جدائی روان شدند ہر دو چشم غلام دنبچہ روان شدن اشک

الغمام ثم اقبل على صاحبه وقال نظم لحاك الله هل مثلي يباع + لكيما
ابر پس روبر آورد بر آقای خود وگفت لائت کند تراخدا آیا مانند من فروخته میشود + تا

نشبع الكرش الجياع + وهل في شرعة الانصاف اني + اكلف خطة
سیر شوند بچگان گرسنہ + وآیا ہست در شریعت انصاف کہ تحقیق + من تکلیف کردہ شوم کاریرا

لا تستطاع + وان ابلى بروع يعدروع + ومثلي حين يسلى لا يباع + اما جرتني
کہ توانائی آن داشتہ نشود + اینکہ مبلا کردہ شوم در ترس پس از ترس + حال آنکہ مانند من نگاہ کہ آزموده شود ترسانیدہ نشود + آیا نیازموده

فخبرت مني + نصائح لم يمازجها خداع + وكم ارصدتني شركا لصيد
پس دانستی از من + پندہائیکہ نیامیختہ است اورا فریب + وبسیار زمان آماده کردی مرا برائے شکار

فعدت وفي حبائلي السباع + ونطت بي المصاعب فاستقادت +
پس بازگشتم حال آنکہ در دامہای من درندگانند + ودر آویختی با من کارہای سخت را پس گردیدند +

مطاوعة وكان بها امتناع + واي كريهة لم ابل فيها + وغنم لم يكن لي
فرمان بردار حال آنکہ بود آن دشواری + وکدامی امر دشوار است کہ نیازموده شدم در + وکدام غنیمت فائده است کہ نبود مرا

فيباع + وما ابدت لي الايام جرما + فيكشف في مصادمتي القناع +
در روی دستی + وجویا نکرده است بامن روزگار گناہی + پس کشاده شود در رہگیر بریدن من پرده را +

ولم تعثر بجد الله مني + على عيب يكتم او يذاع + فاني ساغ عندك نبذ
والاطلاع فيافتي بستايش آمني از من + برعيبي كه پوشانيده شود يا شهرت داده شود، پس هيچ نه آسانست نزد تو گذاشتن

عهدي + كما نبذت ببرايتها الصناع + ولم سمحت قرونك بامتهاني وان اشتري
پيمان من، چنان كه بگذارد تراشنده چوب رازن كارگر + وچرا جوانمردي كردنفس تو بخواري من + وانيكه فروخته شوم

كما يشري المتاع + وهل صنت عرضي عنه صوني + حديثك يوم جلبنا الوداع
چنانكه فروخته ميشود كالا + وچرانگاه داشتي آبروي مرا از فروختن هيچ نگهداشتن من + سخن تراروز يكه ثابت شد با جدائي +

وقلت لمن يساومني في هذا + سكاب فما يعاد ولا يباع + فما انا دون ذاك
وچرا نه گفتي مر كسي راكه خريدن مي خواهد در من اين سخن + كه اين كاب ست پس عاريت گرفته شود و نه فروخته شود، پس نيستم فروتر از ان اسپ

الطرف لكن + طباعك فوقها تلك الطباع + على اني سانشد عندها اضاعوني
برزگ مگر + طبع تو بالاتر ازوست اين طبعهاي شيخ مالك اسپ، يا آنكه هرآئنه من ميخوانم هنگام فروش خود ضائع كردند مرا

واي فتى اضاعوا + قال فلما دعى الشيخ ابياته وعقل صناعته تنفس
وچه فتيكه جوان را ضايع كردند + گفت راوي پس چون ياد گرفت پير بيتهاي او راه فهميد صنعت نرم او را كشيد

الصعداء وبكى حتى ابكى البعداء ثم قال لي اني احل هذا الغلام
دم سرد دراز و گريست تا آنكه گريانيد مردم دور را باز گفت بمن كه تحقيق فرود مي آرم اين غلام را

محل ولدي ولا اميزه عن افلاذ كبدي ولولا خلو مراحي وخبو
بجاي فرزندخود وفرق نكنم + از پارهاي جگر خود واگر نبود تهي بودن جاي شتران من وفرو بردن

مصباحي لما درج عن عشي الى ان يشيع نعشي وقد رايت ما قال به
چراغ من هر آئينه نيرفت از خانهٔ من تا آنكه برداشته ميشد جنازهٔ من وتحقيق دانستي انچه گفت بآن

من لوعة تالين والمؤمن هين لين فهل لك في تسلية قلبه وتسرية
از سوزش فراق ومسلمان سهل ونرم باشد پس آيا ترا رغبتي هست در دور كردن غم از دل او ودور كردن

كربه بان تعاهدني على الاقالة فيمن استقلت وان لا تستثقلني اذا ثقلت
اندوه بانيكه بيان كني مرا از فسخ بيع در وقتيكه خواهم وانيكه گران نگيري مرا هرگاه گران كنم ترا

ففی الآثار المنتقاة المدونة عن الثقات من اقال نادما بیعته اقال الله عثرته
پس در خبرہائے گزیدہ جمع آوردہ اند معتبران ثبت کہ کسیکہ برادر دینی از بیع او بخشد خدائتعالے لغزش اورا

قال الحارث بن هام فوعدته وعدا ابرزه الحیاء وفی القلب السیاء فاستند
گفت حارث پسر ہام پس وعدہ کردم اورا وعدہ کہ ظاہر کرد او را شرم حالانکہ در دل چیزہا بود پس نزدیک خواہت

حینئذ الغلام الیه وقبل ما بین عینیه وانشد والدمع یرقص من
آنگاہ غلام را بسوے خود دبوسہ داد میانہ ہر دو چشم او و خواند بحالیکہ اشک جدا جدا از

جفنیه نظم خفض عنک فذلك النفس ما تلاقی + من برحاء الوجد والاشفاق
ہر دو پلک او آسان گیر خدا با د ترا جان چیز یرا کہ می بینی + از زیادت محبت و ترسیدن +

فما تطول مدة الفراق + ولا تنی نکائب التلاق + بحسن عون القادر
پس دراز نمیکند مدت جدائی + و سستی نمیکنند شتران ملاقات + بہ نکوئی یاری خدائیکہ قادر ست

الخلاق + ثم قال لما استودعك من هو نعم المولی وشم ذیله وولی
وآفریندہ + باز گفت اورا سپردم ترا بخدائیکہ او نیکو ترین آقا لست و بر چید دامن خود را و باز گشت

فلبث الغلام فی زفیر وعویل ریثما یقطع مدی میل فلما استفاق وکفکف
پس درنگ کرد غلام در بیرون آوردن دم باد از و گریہ بقدر زمانیکہ قطع کردہ شود مسافت میل پس چون بہوش آمد و باز ایستاد

دمعه المهراق قال الذی لما عولت وعلام عولت قلت اظن
اشک خود را کہ ریختہ میشد گفت آیا میدانی کہ چرا گریہ کردم و بر چہ چیز اعتماد کردم گفتم گمان میبرم

فراق مولاك هو الذی ابکاك فقال انك لفواد انانی وادو لکم
جدائی آقای ترا او کسی ست کہ گریانید ترا پس گفت بتحقیق تو در جوی مہنی دمن در جوئی و ہر آئنہ بسیار فرق ست

بین مرید ومراد ثم انشد نظم لما بك والله علی الفتی لترح + ولا علی
میانہ عاشق و معشوق باز خواند نگرایستم بخدا بر دستیکہ دور شد + و نہ بر

فوت نعیم وفرح + وانما مدمع اجفانی سفح + علی غبنی لحظ حین طمح +
گذشتن نعمت و شادمانی + و جز این نیست کہ اشک پلکہای من روان شد + بر ناد انیکہ چشم او بہر گاہ نگریست و بلند شد +

ورطه حتى تعنى وافتضح + وضيع المنقوشة البيض الوضح + ويك
در بلا کی انداخت او. انا آنکه آدمیت یافت ورسوا شده وضایع کرده شده را که سفید دروشن ست + شگفت ست ترا

اما انا جتك هاتيك الملح + بانني حر وبيعي لم يبح + اذ كان في يوسف
آیا از زنگفت ترا ازین سخنهای نمکین + بانکه بتحقیق من آزاده ام وفروش من درست نباشد + چرا که بود در یوسف

معنى قد وضح + قال فتمثلت مقاله في مراة الملاعب ومعرض الملاعب
معنی که واضح ست + گفت راوی پس تفکر کردم من او را در آئینه بازی ومزاح کننده بجای بازی کننده

فتصلب تصلب المحق وتبرأ من طينة الرق فجلتا في مخاصمة ان اتصلت
پس قوت گرفت همچو قوت گرفتن خداوند راستی ودور شد از سرشت بندگی پس گردیدیم در خصومتیکه نزدیک شد

بملاكمة وافضت الى محاكمة فلما اوضحنا للقاضي الصورة وتلونا
بهدیگر زدن درسید بسوی خصومت پیش حاکم بودن پس چون ظاهر کردیم پیش قاضی حال را وخواندیم

عليه السورة قال الا ان من انذر فقد اعذر ومن حذر كمن بشر
بر وقصه را گفت آگاه باش بتحقیق کسیکه ترسانید پس بتحقیق عذر آورد وکسیکه ترسانید همچو کسیست که مژده داد او

من بصر فما قصر وان فيما شرحتماه لدليلا على ان هذا الغلام قد تبهك
کسیکه راه نمود پس کوتاهی نکرد وتحقیق در چیزیکه بیان کردید آنرا هر آئینه دلیل ست برانیکه بتحقیق این غلام آگاه کرد ترا

فما ادعويت ونصح لك فما وعيت فاسترداء بليهك واكتمه ولم
پس باز نمازی دوپند نمود ترا پس یاد نداشتی پس تهان کن بیماری نادانی خود را وپوشیده کن آنرا وسر زنش کن

نفسك ولا تلمه وحذار من اعتلاقه والطمع في استرقاقه فانه
نفس خود را وسرزنش مکن او را وترس بندگرفتن او وآرزو کردن در غلام گرفتن او چرا که بتحقیق او

حر لا اديم غير معرض للتقويم وقد كان ابوه احضره امس
آزاد جلدست نه پیش آورده نشده است برای قیمت کردن وبتحقیق بود پدرش که حاضر آورده بود او را دیروز

قبيل افول الشمس واعترف بانه فرعه الذي انشاه وان لا وارث
پیش از غروب آفتاب واقرار کرده بود بانیکه هر آئینه او فرزند اوست که بزاد آنرا وانیکه نیست وارثی

لسواه فقلت للقاضي اولتعرف اباه اخزاه الله فقال وهل يُجهل
مراورا اجزاد پس گفتم بقاضی آیا می شناسی پدراورا خوارکناد اورا استفاله پس گفت آیا نشناخته شده است

ابو زيدٍ الذي جُرحتْ جُيادُ وله عند كل قاضٍ اخبارٌ واخبارٌ قال فتحرقت
ابوزیدی کہ جراحت اد بدست دمراورا نزد ہر قاضی خبراست وسخن گفت راوی پس سوختم وندانرا

حينئذٍ وحولقت وافقت ولكن حين فات الوقت وايقنت ان لثامه
انگاہ ولاحول ولاقوۃ الا باللہ گفتم وبہوش آمدم ولیکن ہنگامیکہ درگذشت وقت ویقین دانستم کہ تحقیق نقاب او

كان شركَ مكيدته وبيت قصيدٍ تنفكس طرفي ما لقيت واليت
بود دام فریب اودبیت قصیدۂ اوپس نگون کرد چشم مراچیزیکہ دیدم وسوگند خوردم

ان لا اعامل منتلثماً ما بقيت ولم ازل اتاوه لخسر صفقتي و
اینکہ معاملہ نکنم دہن بستہ راتازمانیکہ باقی ماندم وہمیشہ بودم کہ آہ میکشیدم سبب زیان بیع خود و

الافتضاح بين رفقتي فقال لي القاضي حين رأى امتعاضي وتبيين
رسوا شدن میانہ رفیقان خود پس گفت مراقاضی ہرگاہ دید دردمندی من وپدید

حرارتي تماضى يا هذا ما ذهب من مالك ما وعظك ولا اجرم اليك
سوزش دل من ازاندوہ اے فلان کس نرفت ازمال تو انچہ پند داد ترا وگناہ نکرد بسوے تو

مَن ايقظك فاتعظ بما نابك وكاتم اصحابك ما اصابك وتذكر
کسیکہ آگاہ کرد ترا پس پند گیر بچیزیکہ فرود آمد ترا وپنہان کن ازیاران خود چیزیکہ رسید ترا ویاد دار

ابدا ما دهاك لتقي الذكرى دراهمك وتخلق بخلق من ابتلي فصبر
ہمیشہ انچہ فرو گرفت ترا تا نگہدارد یاد گرفتن مال ترا وعادت کن بعادت کسیکہ رسیدہ باشد اورا بلا پس شکیب نمود

وتجلت له العبر فاعتبر قود عنه لا يساثوب الخجل والحزن ساحيا
وظاہر شدہ باشد برای او نشانہای ترسانندہ پس پند گرفت پس گذاشتم اورا بحالیکہ پوشیدہ بود جامہ شرمندگی واندوہ راو

ذيل الغبن والغابن ونويت مكاشفة ابي زيد بالهجر
دامن زیان مال وزیان خورد راو قصد کردم پیدا کردن دشمنی ابو زید بسخن بیہودہ

وَمُصَارَمَتِهِ بَدَا الدَّهْرُ + فَجَعَلْتُ أَتَنَكَّبُ عَنْ ذُرَاهُ + وَأَتَجَنَّبُ أَنْ أَرَاهُ

دربدن محبت اورا ابدالدهر دهموارہ واآغاز کردم کہ برمیگشتم ازجانب او کنارہ میجستم اینکہ ببینم اورا

إِلَى أَنْ غَشِيَنِي فِي طَرِيقٍ ضَيِّقٍ + فَحَيَّانِي تَحِيَّةَ شَيِّقٍ + فَأَنِفْتُ عَلَى أَنْ

تا آنکہ ناگاہ فراگرفت مرا در راہ تنگ پس سلام گفت مرا چو سلام گفتن عاشق پس زیادت نکردم برینکہ

عَبَسْتُ + وَمَا تَبَسَّمْتُ + فَقَالَ مَا بَالُكَ شَمَخْتَ بِأَنْفِكَ + عَلَى أَلْفِكَ + فَقُلْتُ

ترش شدم وکلام نکردم پس گفت چیست حال تو کہ بلند کردی بینی خودرا برابر خودت پس گفتم

لَهُ أَنُسِيتَ أَنَّكَ احْتَلْتَ وَخَتَلْتَ + وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ + فَاضْرِطْ بِي

آیا فراموش کردہ شدہ بدرستیکہ تو حیلہ کردی وفریب نمودی وکردی کار خودت را کہ کردی پس آواز کردن من

مِنْهَا زِيَاتٌ ثُمَّ انْشَدَ مُتَلَافِيًا نَظْمَ يَا مَنْ بَدَا مِنْهُ صَدٌّ × دَ مُوحِشٌ وَ

بحالیکہ پشیمان کنندہ بود وباز خواند بجالیکہ نداری کردہ بود ای کسیکہ پیدا شد از وروگردانیدن + بوحشت آرندہ و

يَحْهُمْ وَعَدَ ابْرِيشُ مَلَا وَمَا + مِنْ دُونِهِنَّ لَا سِهِمْ وَيَقُولُ هَلْ لِي جِبَاءٌ ×

ترشروئی + وگرویدہ کہ بری ہند سرزنش ہارا + کہ فروتر از انہا تیر است + ومیگوید کہ آیا آزادہ فرومانندہ مے شود

كَمَا يُبَاعُ الْأَدْهَمُ الْقَصِيرُ فَمَا أَنَا فِيهِ بِدْعٌ مِثْلَ مَا تَتَوَهَّمُ + قَدْ بَاعَتِ الْأَسْبَاطُ قَبْلِي

چنانکہ فروختہ میشود اسپ کوتاہ کمن ملامت بالپس نیستم من در رد اول چنانکہ گمان بری تحقیق فرزندان یعقوب پیش از من +

يُوسُفَهُمْ وَهُمْ + هَذَا وَأُقْسِمُ بِالَّتِي + لَبَيْرِي إِلَيْهَا الْمُتَّهَمُ + وَالطَّائِفِينَ بِهَا وَهُمْ

یوسف علیہ السلام را وایشان ایشانند گمبرین بلد وسوگند میخورم بکعبہ کہ بیزار بسوی او ورندہ تہامہ + وسوگند طواف کنندگان او بحالیکہ ایشان

شُعْثُ النَّوَاصِي سُهَّمٌ + مَا قُمْتُ ذَاكَ الْمَوْقِفَ الْمُخْزِي وَعِنْدِي دِرْهَمٌ

پراگندہ موہا ندہ ورنگ برگردیدگانند + نایستادم این جای رسوا کندہ را + بحالیکہ نزد من درم بود +

فَاعْذُرْ أَخَاكَ وَكُفَّ عَنْهُ + مَلَامَ مَنْ لَا يَفْهَمُ + ثُمَّ قَالَ أَمَّا مَعْذِرَتِي

پس پوشش بپذیر برادر خودرا وبگذار ازو + ملامت کسیکہ فہم نمیکند + باز گفت لیکن عذر آوردن من

فَقَدْ لَاحَتْ وَأَمَّا دَرَاهِمُكَ فَقَدْ طَاحَتْ فَإِنْ كَانَ أَشْعَرَكَ مِنِّي

پس تحقیق ہویدا شد ولیکن درہمای تو پس تحقیق ہلاک شدند پس اگر باشد تغیرد دگر گونی تو از من

وَارْدُدْ رَادَكَ عَنِّي ۔ لِفَرْطِ شَفَقَتِكَ ۔ عَلَى غَيْرِ نَفَقَتِكَ ۔ فَلَسْتُ مِمَّنْ يُكْسَعُ

برو گردانیدن تو ازمن از غایت ترس تو بر بقیه مال خودت پس نیستے از کسے کہ گزیدہ شود

مِنْ حَجَرَيْنِ وَيُوطَى عَلَى جَمْرَتَيْنِ ۔ وَإِنْ كُنْتَ طَوَيْتَ كَشْحَكَ ۔ وَأَطَعْتَ شُحَّكَ

از نیک بد اگر دو بار دیپی سپر کردہ شود بر دو انگشت و اگر ہستی کہ پیچیدی تہیگاہ خود را و فرمان بردے بخل خود را

لِتَسْتَنْقِذَ مَا عَلِقَ بِأَشْرَاكِي ۔ فَلَتَبْكِ عَلَى عَقْلِكَ الْبَوَاكِي قَالَ الْحَارِثُ

تا خلاص کنی چیزیکہ آویخت بدامہای من پس باید کہ گریہ کنند بر خرد تو زنان گریہ کنندہ گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَاضْطَرَّنِي بِلَفْظِهِ الْخَالِبِ وَسِحْرِهِ الْغَالِبِ ۔ إِلَى أَنْ عُدْتُ

پسر ہمام پس بے آرام کردمرا بسخن خود کہ فریبندہ بود وجادوی خود کہ چیرہ بود بسوے آنکہ باز گردم

لَهُ صَفِيًّا وَبِهِ حَفِيًّا ۔ وَنَبَذْتُ فِعْلَتَهُ ظَهْرِيًّا ۔ وَإِنْ كَانَتْ شَيْئًا فَرِيًّا

برای او دوست خالص و با او مہربان وانداختم کردار او را پس پشت اگرچہ بود آن کردار چیز شگفت زبون

المقامة الخامسة والثلاثون الشيرازية

مقامہ سی وپنجم مشہور بشیرازیہ

حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ مَرَرْتُ فِي نَطْوَانِي بِشِيرَانَ عَلَى نَادٍ

روایت کرد حارث پسر ہمام گفت گذشتم در گذشتن خود بشہر شیراز بر مجلسے کہ

يَسْتَوْقِفُ الْمُجْتَازَ ۔ وَلَوْ كَانَ عَلَى أَوْفَازٍ ۔ فَلَمْ أَسْتَطِعْ تَعَدِّيَهُ ۔ وَلَا

ایستادہ میکرد رہگذرے را اگرچہ باشد برشتابیا پس توانائی نداشتم در گذشتن آنرا و نہ

خَطَتْ قَدَمِي فِي تَخْطِيَةٍ ۔ فَجُحْتُ إِلَيْهِ لِأَسْبُكَ سِرَّ جَوْهَرِهِ ۔ وَأَنْظُرَ كَيْفَ

گام زد پای من بدر گذشتن ازان پس میل کردم بسوی او تا بیازمایم راز حقیقت او را و بنگرم کہ چگونہ است

ثَمَرُهُ مِنْ زَهَرِهِ ۔ وَمَاذَا أَهْلُهُ أَفْرَادٌ ۔ وَالْعَاجُ إِلَيْهِمْ مُفَادٌ ۔ وَبَيْنَمَا نَحْنُ فِي

بار او از شگوفہ او و بسنا گاہ کسان او یگانہ اند و میل کنندہ بسوی شان فائدہ یابندہ است و میانہ اینکہ ما بودیم در

فُكَاهَةٍ أَطْرَبَ مِنَ الْأَغَارِيدِ ۔ وَأَطْيَبَ مِنْ حَلَبِ الْعَنَاقِيدِ ۔

خوش منشی کہ شاد کنندہ تر از سرودہاست و نیکوتر از دوشیدہ خوشہاے انگورست

إذا المحتف بناذوطرين × قد كادينا هز العرين × فحيا بلسان طليق وبيان
تا گاه در رسيديم بافراد ندوه جانه گفته بتحقيق نزديک شد بر سد دو زندگي را پس سلام داد و بزبان کشاده و پويا گرد فصاحت
إباءة منطيق × ثم أحتبى حبوة المنتدين × وقال اللهم اجعلنا من
زبوظاهر کردن فصيح وبليغ باز نشست چو نشستن اهل مجلس وگفت بگردان مارا خداوندا از
المهتدين × فازدراه القوم لطيريه × ونسوا ان المرء باصغريه × واخذوا
راه يابندگان پس حقير دانست اورا قوم بسبب دو جانه گفته او فراموش کردند که بتحقيق آدم کامل دو خرد ترين خود باشد و آثار کردند
يتدكعون فصل الخطاب ويعتدون عودا من الاحطاب وهو بغيض
که همه گير ميخ اندر نديسوي فصاحت وشمار ميکردند چوب خوشبوي اورا از هيمه اي سوختني واو سخن نميکرد
بكلمة ولا يبين عن سمته × الى ان سبر فراعهم × وخبر شاكلهم وناجهم ×
بکلمه وظاهر نميکرد از نشان تا آنگه آزمود جودت طبيعت ايشانرا وداند ناقص ايشانرا وکامل ايشانرا
فحين استخرج دفائنهم × واستنثل كنائنهم × قال يا قوم لو علمتم ان
پس چون بيرون آورد پنهانيهاي خود را وبيرون آورد انچه در ميان پنهاني او از تير بود گفت اي قوم اگر ميدانستيد که بتحقيق
وناء الفدام × صفو المدام × لما احتقرتم ذا الخلاق × وظلتم ماله من
دريس صافي مي شراب خالص باشد هر آينه حقير نمي شمرديد خداوند جامه نمي کهنه راو نميگفتيد که نيست اورا از
خلاق × ثم فجر من ينابيع الادب × قد لنت النضب ما جلب به بديع العجب
بهره باز راند از چشمهاي علم ودانش واز نکته هاي گزيده انچه کشيد چيز هاي نادر از شگفت
واستوجب ان يكتب بذوب الذهب فلما خاب كل خطب × وقلب اليه
وسزاوار شد باينکه نوشته شود بگداخته زر پس چون نرفت هر بگر را وبر گردانيد بسوي خود
كل قلب × تحلحل × ليرحل وتاهب × ليفي هب × فعلقت الجماعة بذيله
هر دلي را جنبيد تا کوچ کند وآماده شد تا برود پس در آويخت جماعت بدامن او
وعاقت مسرب سيله × وقالت له قد رأيتنا وسم قد حلك فخبرنا
وبند کرد راه روائي آب اورا وگفت اورا تحقيق ميزني مارا نشان تير خود را پس بيا گاه مارا

عَنْ قَيْضِكَ وَمُحْكَكَ × فَصَمَتَ صُمُوتَ مَنْ أُفْحِمَ × ثُمَّ أَعْوَلَ حَتَّى رَحِمَ مَقَالَ الرَّاوِي

از اظہار خود باطن خود پس خاموش شد چو خاموشی کسیکہ باز داشتہ شود از کلام باز گریست تا آنکہ رحم کردہ شد گفت راوی کہ

فَلَمَّا رَأَيْتُ شُؤُبَ أَبِي زَيْدٍ وَبَهْ × وَأُسْلُوبَهُ الْمَأْلُوفَ وَصَوْبَهُ تَأَمَّلْتُ

پس چون دیدم اگبین ابی زید و شیوہ جزات شدۂ او و طریقہ عادت گرفتہ و قصد او را نیک نگریستم

الشَّيْخَ عَلَى سُهُومَةِ مُحَيَّاهُ × وَصُهُولَةِ لِحَاهُ × فَأَذَاعَ هَوَايَاهُ × فَكَتَمْتُ سِرَّهُ كَمَا

پیر را بر تغیر روی او و برناخوشی بوے او پس نگاہ او را بزید دست پس پوشیدم راز او را چنانکہ

يَكْتُمُ الدَّاءَ الدَّخِيلَ × وَسَتَرْتُ مَكْرَهُ وَإِنْ لَمْ يَكِدْ يَحِيلُ حَتَّى إِذَا نَزَعَ

پوشانیدہ خود مرض در روئے و پنہان کردم فریب او را اگرچہ نبود کہ متشبہ شود فکر تا آنکہ برگاہ باز ماند

عَنْ إِعْوَالِهِ × وَقَدْ عَرَفَ عُثُورِي عَلَى حَالِهِ رَمَقَنِي بِعَيْنِ مِضْحَاكٍ ثُمَّ

از گریۂ خود و تحقیق شناخت آگہی مرا بر حال خود نگریست مرا با چشم بسیار خندہ کنندہ باز

طَفِقَ يُنْشِدُ بِلِسَانٍ مُتْبَاكٍ نَظْمَ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَعُوذُ بِهِ × مِنْ فَرَطَاتٍ أَثْقَلَتْ

خواند بزبان بزور گریہ کنندہ آمرزش میخواہم از خدا و فروتنی میکنم او را × از گناہانیکہ سنگین ساختند

ظَهْرِي يَا قَوْمِ كَمْ مِنْ عَاتِقٍ عَانِسٍ × مَمْدُوحَةِ الْأَوْصَافِ فِي الْأَنْدِيَةِ ×

پشت مرا × ای گروہ من بسیار از زنان جوان نارسیدہ بشوہر × کہ ستودہ شدہ است وصفہای نشان در مجلسہا ×

قَتَلْتُهَا لَا اتِّقَى وَارِثًا × يَطْلُبُ بِي ثَوْدَا أَوْ دِيَهْ × وَكُلَّمَا اسْتَكَنَّتْ فِي

کشتم آنہا را و نہ ترسیدم وارث شتر را × کہ بخواہد از من قصاص یا دیت را × و ہرگاہ نسبت کردہ شدم بگناہ در

قَتْلِهَا × أَحَلْتُ بِالذَّنْبِ عَلَى الْأَقْضِيَهْ × وَلَمْ تَزَلْ نَفْسِي فِي غَيِّهَا × وَقَتْلُهَا

کشتن آن × حوالہ کردم گناہ را بر قضاہاے الٰہی × و ہموارہ بود نفس من در گمراہی خود × و کشتن او

الْأَبْكَارَ مُسْتَشِرْ × حَتَّى نَهَانِي الشَّيْبُ لَمَّا بَدَا × فِي مَفْرِقِي عَنْ تِلْكُمُ الْمَعْصِيَهْ ×

دوشیزگان را از حد گذرندہ × تا آنکہ باز داشت مرا پیری ہرگاہ × ظاہر شد در سر من از آن گناہ ×

فَلَمَّا رَأَقَ مُذْ شَابَ فُودِي دَمًا × مِنْ عَاتِقٍ يَوْمًا وَلَا مُصِيبَهْ ×

پس زخم از زمانیکہ پیر شد جانب سر من خون را × از زن جوان خوبرو روزے و نہ از زن بچہ دار ×

قَهَا الْآنَ عَلَىٰ مَا يُرِي + مِنِّي وَمِنْ حِرْفَتِيَ الْمَكْدِيَه + وَأَدَبٌ بِكْرًا طَالَ

آگاہ باش کہ من اینوقت ہستم بر چیزیکہ دید میشود + از من و از پیشہ من کہ بیقائدہ است + پرورش نیکنم دختر خود سال را کہ دراز شد

تَعْنِيسُهَا + وَحَجَبْهَا حَتَّىٰ عَنِ الْأَهْوِيَه + وَهِيَ عَلَى التَّعْنِيسِ مَخْطُوبَةٌ +

قامت او بے شوہر + و در پردہ داشتن او تا آنکہ از ہوا + و او با وجود دیر ماندگی خواستگار ے کردہ شدہ است +

كَخُطْبَةِ الْغَانِيَةِ الْمُغْنِيَه + وَلَيْسَ يَكْفِينِي لِتَجْهِيزِهَا + عَلَى الرِّضَا بِالدُّونِ

ہمچو خواستگاری زنیکہ بے نیاز باشد از زیور + و بی نیاز کنندہ باشد شوہر را + نمیست کہ بسندہ باشد مرا برای ساختن چیز او + بر خوشنودی من یا کمتر

الْأَمِيَه + وَالِيدٌ لَا تُوكِي عَلَى دِرْهَمٍ + وَالْأَرْضُ قَفْرٌ وَالسَّمَا مُصْحِيَه + فَهَلْ

اگر صد درم + و دست قابض نمیشود + بر یک درہم + و زمین بی گیاہ است و آسمان بے ابر + پس آیا ہست

مُعِينٌ لِي عَلَى نَقْلِهَا + مَصْحُوبَةً بِالْقِينَةِ الْمُلْهِيَه + فَيَغْسِلَ لَهُمْ بِصَابُونِهِ +

یار کنندہ برای من بر بردن او کہ بشوہر + و بجائیکہ ہمراہ کردہ شدہ باشد با کنیز سرود گوی بازی کنندہ + پس بشوید برای آنہا لباس او را

وَالْقَلْبَ مِنْ أَفْكَارِهِ الْمُضْنِيَه + وَيَقْتَنِي مِنِّي الثَّنَاءَ الَّذِي + تَضَوَّعُ رَبَّاهُ

و دل را از اندیشہا کہ لاغر کنندہ است + و ذخیرہ کند از من ستایش را کہ + بدمد خوشبوے او

مَعَ الْأَدْعِيَه + (قَالَ الرَّاوِي) فَلَمْ يَبْقَ فِي الْجَمَاعَةِ إِلَّا مَنْ نَدِيَتْ لَهُ كَفُّهُ وَانْبَاعَ

باد ہا + گفت راوی پس باقی نماند در جماعت مگر کسیکہ بخشش کرد او را دست وے و رسید

إِلَيْهِ عُرْفُهُ + فَلَمَّا نَجَحَتْ بُغْيَتُهُ × وَكَمُلَتْ مِنَّتُهُ × أَخَذَ يُثْنِي عَلَيْهِمْ بِصَالِحِ ×

بسوے او احسان او پس ہر گاہ روا + شد حاجت او و کامل شد منت او + آغاز کرد کہ ستایش نمیود + بر ایشان بنا نیکو

وَيَشِيمُ عَنْ سَاقِ سَارِحِ × فَتَبِعْتُهُ لَأَسْتَعِرَّ دَبِيبَةَ خَدِّهِ × وَمَنْ

و دامن بر میچید از ساق رونده + پس در پے رفتم او را تا بشناسم پرورده + بوسہ او را و کسے را

قَتَلَ فِي حِدْثَانِ أَمْرِهِ × فَكَأَنَّ وَشْكَ قِيَامِهِ مَثَّلَ لَهُ مَرَامِي × فَازْدَلَفَ

کہ کشتہ در اول حال خود + پس گویا کہ زودی برخاستن من نمودار کرد او را + مرادہا من + پس نزدیک شد

مِنِّي × وَقَالَ اقْفُهُ عَنِّي بَطْ قَتْلُ مِثْلِي يَا صَاحِ مَسْرَحُ الْمَلَامِ + لَيْسَ

از من + و گفت بدان از من + کشتن من اے صاحب آسیفتن شرابست + نیست

قَتْلِي بِلَهْذَمٍ أَوْ حُسَامٍ * وَالَّتِي عَنَّسَتْ هِيَ الْبِكْرَ بَيْتُ الْكَرْمِ لَا الْبِكْرُ مِنْ

کشتن من بانیزہ یا شمشیر وزنیکہ دیر ماندہ است آن دوشیزہ است کہ دختر زباشد نہ زن دوشیزہ

بَنَاتِ الْكِرَامِ * وَلْتَجِهِّزْهَا إِلَى الْكَأْسِ وَالطَّاسِ قِبَالِي الَّذِي تَوَى وَمُقَامِي

از دختران بزرگان * و برای آمادہ کردن جہیز او بسوی پیالہ و طاس * بر خاستن مرا ست کہ می بینی و مقام من ست *

فَتَفَهَّمْ مَا قُلْتُهُ وَتَحَكَّمْ * فِي التَّعَاضِي إِنْ شِئْتَ أَوْ فِي الْمَلَامِ ثُمَّ

پس فہم کن چیزیکہ گفتم آنرا و منصف شو * در بخشیدن گناہ اگر بخواہی یا در سرزنش کردن * باز

قَالَ أَنَا عَرِيدٌ * وَأَنْتَ بِعَدِيدٍ * وَبَيْنَنَا بَوْنٌ بَعِيدٌ * ثُمَّ وَدَّعَنِي وَانْطَلَقَ

گفت ابو زید کہ من بسیار جنگجو ہستم و تو بسیار نامرد لرزندہ و میانہ ماہر و تفاوت دراز ست باز رخصت کرد مرا و رفت

وَرَوَّدَنِي نَظْرَةً مِنْ ذِي عَلَقٍ * الْمَقَامَةُ السَّادِسَةُ وَالثَّلَاثُونَ

و توشہ داد مرا یک نگاہ از خداوند محبت مقامہ سے و ششم

الْمَالَطِّيَّةُ أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ انْحَتْ بِمَالَطِّيَّةَ مَطِيَّةَ الْبَيْنِ

مشہور بہ طلیہ خبر داد حارث پسر ہمام گفت فرود خوابانیدم در شہر طلیہ مطیہ مرکب جدائی را

وَحَقِيبَتِي مَلَأَى مِنَ الْعَيْنِ * فَجَعَلْتُ هَجِيرَايَ * مُذْ لَقِيتُ بِهَا عَصَايَ

بحالیکہ بار دان من پر بود از زر پس گردانیدم خوی خود را از ہنگامیکہ انداختم در و چوبدستی خود را

أَنْ أَتَوَرَّدَ مَوَارِدَ الْمَرَحِ * وَأَتَصَيَّدَ شَوَارِدَ الْمَلَحِ فَلَمْ يُفْتِنِي بِهَا مَنْظَرٌ وَلَا

اینکہ بیایم جاہای نشاط را و شکار کنم آرمیدہ ای نخہای نیکو را پس فوت نشد مرا در ان ملہ جای دیدن و نہ

مَسْمَعٌ وَلَا خَلَامِيُّ مَلْعَبٌ وَلَا مَرْتَعٌ * حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ لِي فِيهَا مَأْرَبٌ * وَلَا

جای شنیدن و نہ تماند از من باز نگاہ و نہ جای بسیار طعام تا آنکہ ہر گاہ باقی نماند برای من در و مقصدے و نہ

فِي الثَّوَاءِ بِهَا مَرْغَبٌ * عَمَدْتُ لِإِنْفَاقِ الذَّهَبِ فِي ابْتِيَاعِ الْأَهَبِ * فَلَمَّا

در اقامت کردن دران خواہشی قصد کردم بخرج کردن زر در خریدن سازہائے سفر پس چون

أَكْمَلْتُ الْأُعْدَادَ * وَتَهَيَّأَ الظَّعْنُ مِنْهَا أَوْ كَادَ * رَأَيْتُ بِتَسْعَةٍ رَهْطٍ قَدْ

کامل کردم آمادگی را و آمادہ شد کوچ کردن ازان یا قریب رسیدم دیدم بہ نہ کس را کہ بتحقیق

سبوا ثهوة وارتووا البقية ودماثتهم قيد الالحاظ وفكاهتهم حلوة

خریدند شراب را وبر آمدند برپشته ونرم خوئی شان بند چشمها بود وخوش منشی شان شیرین

الالفاظ فخوتهم طلبا لمناقبتهم لاليد امتهم وشعفا بمانجتهم

الفاظ بود پس قصد کردیم ایشانرا سبب حسن مصاحبت ایشان نه برای شراب ایشان وسبب خوشگلی به آمیختگی ایشان

لا بزجاجتهم فلما انتظمت عاشرهم فاضحيت معاشرهم الفيتهم

نه بآبگینهٔ ایشان پس چون گردیدم با ایشان در نظام واحد بجالیکه وجهشان بودم وگردیدم هم صحبت ایشان یافتم ایشانرا

ابناء علات وقد ايف فلوات الا ان لحمة الادب قد الفت

اشخاص مختلفه وانداختهاے بیابانها مگر هرآئینه پیوندد خویشی دانش بتحقیق جمع کرد

شملهم الفة النسب وساقت بينهم في الرتب حتى لاحوا مثل الكواكب

پریشانی ایشانرا همچو محبت خویشی وبرابر گردید خویشی شان میانهٔ آنها در قدر ومنزلت تا آنکه بودند مانند ستارهای

الجوزاء ويد واكالجملة المتناسبة الاجزاء فاهجتني الاهتداء

جوزا وظاهر شدند همچو جمله که برابر باشند اجزای او پس درشادی آورد مرا راه یافتن

اليهم واحمدت الطالع الذي اطلعني عليهم وطفقت انفض بقدحي

بسوی شان وممدوح یافتم ستاره بخت را که اطلاع داد مرا بر ایشان وآغاز کردم که میزدم تیر خود را

مع قداحهم واستشفي بوباحهم لابراحهم حتى ادتنا شجون

به تیرهای ایشان وشفا میجستم بهواهای شان نه بشراب ایشان تا آنکه رسانید مارا راههاے

المفاوضة الى التحاجي بالمقايضة كقولك اذا عنيت بالكرامات

رجوع آوردن بکلام بسوی همپیمانی گفتن بمعارضه ومعاوضه همچو گفتن تو هرگاه قصد کنی بهپیمانی گفتن الکرامات

ما مثل النوم فات فانشانا نجلوا السهى والقمر ونجي الشوك

چیست مانند النوم فات پس آغاز کردیم که روشن میکردیم سها وماه را وبچیدیم خار

والثمر وبينا نحن ننشر القشيب والرث وننشل السمين والغث

وبار را وسیانه اینکه پهنا میکردیم جامهٔ نو وکهنه را وبیرون آوردیم از دیگ گوشت فربه ولاغر را

وعل علينا شيخ قد ذهب جبره وسبره وبقي خبره وسبره فمثل مثول
پیدا شد بر ما پیری که بتحقیق رفته بود هیأت او وحسن او وباقی مانده بود علم او وتجربه او والیتاد الیتاد من
من يسمع وينظر ويلتقط ما تنثره الى ان نفضت الاكياس وحصحص الياس
کسیکه بشنود وبه بیند وبچیند آنچه متفرق گردانیم تا آنگه افشانده شد کیسه را وظاهر شد نومیدی
فلما راى اجبال القرائح والاداء المائح جمع اذياله وولا نافذ اله
پس چون دید درماندگی طبیعتها وعجز کشنده آب از سر چاه وو دهنده آب از نمک چاه فراهم کرد دامنهای خود را وگردانید روی از افتاده خود را
وقال ما كل سوداء تمره ولا كل صهباء خمره فاعتلقنا به اعتلاق
وگفت نیست هر سیاه خرما ونه هر رنگ شراب پس درآویختم باو آویختن
الحريا بالاعواد وضربنا دون وجهته بالاسداد وقلنا له ان الداء
آفتاب پرست بشناختم وزدیم نزدیک جانب او بازداشتها وگفتیم او را بتحقیق درد
الشفي ان يحاس والا فالقصاص القصاص فلا تطمع في ان تجرح
شفا نیافته له دوخته شود واگرنه پس قصاص ست قصاص پس امید مدار در نیکه خسته کنی و
تطرح وتنثر الفتق وتسرح فلوى عنانه راجعا ثم خشم بمكافه وصاح وقال
کشاده کنی زخم را وبریدی پس چپید لگام خود را بحالیکه برگردنده بود باز نشست بجای خود بحالیکه چیپنده بود وگفت
اما اذا استرتموني بالبحث فلا حكم حكم سليمان في الحرث اعلموا
لیکن چون بر انگیختید مرا بجستجو پس حکم حکم سلیمان علیه السلام در حق زراعت بدانید
يا ذوي الشمائل الادبية والشمول الذهبية ان وضع الاحجبة الامتحان
ای خداوندان خویهای مؤدب بدانش وخداوندان شراب سرخ بتحقیق وضع چیستان برای آزمایش
الامعية واستخراج النحبية الخفية وشرطها ان تكون ذات مماثلة
بزرگیست وبیرون آوردن نکته پنهانی ست وشرطش اینست که باشد خداوند مناسبت
حقيقة والفاظ معنوية ولطيفة ادبية فمتى نافت هذا النمط
حقیقة وخداوند الفاظ باسمی ودخن باریک عجیب پس هرگاه دور کرد این طریقه را

ضاهَتِ السَّقْطَ وَلَمْ تَدْخُلِ السَّقْطَ وَلَمْ أَرَكُمْ حَافَظْتُمْ عَلَى هٰذِهِ الْحُدُودِ

مشابه شد تلاع روی را و در نیاید جاسوسان را و ندیدم شما را که نگهدارید برین شرایط

وَلَا مِزْتُمْ بَيْنَ الْمَقْبُولِ وَالْمَرْدُودِ فَقُلْنَا لَقَدْ صَدَقْتَ وَبِالْحَقِّ نَطَقْتَ فَقُلْ لَنَا مَنْ لَبَّاكَ

و فرق کردید میانه مقبول ازان و مردود و پس گفتیم او را راست گفتی پس بنا برای ما از خالص خود

وَأَفِضْ عَلَيْنَا مِنْ عُبَابِكَ فَقَالَ افْعَلْ لِئَلَّا يَتَأَبَّ الْمُبْطِلُونَ وَيَظُنُّوا

دریز بر ما از آب بسیار خود پس گفت میکنم تا درشک نیفتند باطل آرندگان و گمان نبرند

بِي الظُّنُونَ ثُمَّ قَابَلَ نَاظُورَةَ الْقَوْمِ وَقَالَ نَظْمًا يَا مَنْ سَمَا بِذَكَاءٍ فِي الْفَضْلِ

بمن گمانهای بد باز رود آورد و به بزرگترین گروه و گفت ای کسیکه بزرگ به تیزطبعی و در کمال ذهابت

وَارَى الزِّنَادِ مَا جَنَاحُ مَا مَاثِلُ قَوْلِي جُوعُ امْدُدْ بِزَادٍ ثُمَّ ضَحِكَ إِلَى الثَّانِي

چون آتش زننده آتش از اجتماع و چه چیزست که مانند باشد قول مرا جوع امداد ده با زخند پس بسوی دیگر

وَانْشَدَ نَظْمًا يَا ذَا الَّذِي فَاقَ فَضْلًا وَلَمْ يُدَانِهِ شَيْنٌ بِمَا مِثْلُ قَوْلِ

و خواند ای کسیکه بالا شد از روی کمال و نگذه کرد او را عیب و چیست مانند قول

الْحَاجِّ ظَهْرٌ أَصَابَتْهُ عَيْنٌ ثُمَّ لَحَظَ الثَّالِثَ وَالنَّاسُ يَقُولُ نَظْمًا يَا مَنْ

چیستان گوینده ظهر اصابته عین باز دید سوم را و شروع کرد که میگفت ای کسیکه

نَتَائِجُ فِكْرِهِ مِثْلُ النُّقُودِ الْجَائِزَةِ مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلَّذِي حَاجَيْتَ صَادِفْ

زادهای اندیشه او مانند نقدهای سره رایج ست چیست مانند قول تو کسیکه چیستان گوئی او را اصادف

جَائِزَةً ثُمَّ أَتْلَعَ إِلَى الرَّابِعِ وَقَالَ نَظْمًا أَيَا مُسْتَنْبِطَ الْغَامِضِ مِنْ لُغَزٍ وَ

جائزه باز بلند کرد گردن را بسوی چارم و گفت ای برآرنده پنهانی از لغز و

إِضْمَارٍ أَلَا كَشَفْتَ لِي مَا مِثْلُ تَنَاوُلِ أَلْفِ دِينَارٍ ثُمَّ دَعَا الْخَامِسَ بِبَصَرِهِ

اضمار آگاه شو بکشا برای من که چیست مانند تناول الف دینار باز انداخت تیزبینی پنجم از چشم خود

وَانْشَدَ نَظْمًا يَا أَيُّهَذَا الْأَلْمَعِيُّ أَخُو الذَّكَاءِ الْمُجْتَلِي مَا مِثْلُ أَهْلِ حَلْيَةٍ

و خواند ای روشن طبع خداوند تیز طبعی روشن چیست مانند اهل حلیه

بَيِّنْ هُدِيتَ وَعَجِّلْ + ثُمَّ الْتَفَتَ لِفْتَ السَّادِسِ وَقَالَ نَظْمًا يَا مَنْ تَقَصَّرَ عَنْ

بیان کن راہ یافتہ باشی و زود ہی کن + باز نگریست بسوی ششم و گفت اے کسیکہ کوتاہی میکند از

مَدَا + لَهُ خُطَا مُجَارِيهِ وَتَضْعُفُ مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلَّذِي تَاهَى يَجَاجِيكَ اكْفُفِ اكْفُفْ +

پایان او و کامہای برابری کنندہ و سست میشوند + چیست مانند قول تو کسیکہ گردید + کہ چیستان میگوید ترا اکفف اکفف

ثُمَّ حَلَّ السَّابِعَ بِحَاجِبِهِ وَقَالَ نَظْمًا يَا مَنْ لَهُ فِطْنَةٌ تَجَلَّتْ + وَذَرَبَهْ

باز اشارہ کرد بہشتم ببرد و ابرو خود و گفت ای کسیکہ مر او را تیزی طبع ست کہ ظاہر شد + و منزلتے ست

فِي الذَّكَاءِ جَلَّتْ + بَيِّنْ فَمَا زِلْتَ ذَا بَيَانٍ + مَا مِثْلُ قَوْلِي الشَّقِيقِ أَفْلَتْ +

در روشن طبعی کہ بزرگ شد + بیان کن پس ہمواره باشی خداوند فصاحت چیست مانند قول من الشقیق افلت +

ثُمَّ اسْتَنْصَتَ الثَّامِنَ وَأَنْشَدَ نَظْمًا يَا مَنْ حَدَائِقُ فَضْلِهِ + مَطْوَلَةُ الْأَزْهَارِ

باز شنیدن خواست از ہشتم و خواند ای کسیکہ باغہای فضل و کمال او + تازہ شگوفہ نمایند

غَضَّهْ + مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلْحَبَابِيِّ ذِي الْجَامَ مَا اخْتَارَ فَضَّهْ + ثُمَّ حَدَجَ التَّاسِعَ

تازہ + چیست مانند قول تو برای چیستان گوینده + صاحب خرد ما اختار فضہ + باز انداخت نہم را

بِبَصَرِهِ وَقَالَ نَظْمًا يَا مَنْ يُشَارُ إِلَيْهِ فِي الْقَلْبِ الذَّكِيِّ وَفِي الْبَرَاعَةِ + أَوْضَحُ

بچشم خود و گفت ای کسیکہ اشارت کردہ میشود بسویش در خرد + تیز و بفور بزرگی + ہویدا کن

لَنَا مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلْحَبَابِيِّ دُسْتُ جَاعَهْ + قَالَ الرَّاوِي فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى هُنَا

برائے چیست مانند قول تو + برای چیستان گوینده دست جاعه + گفت راوی کنندہ پس چون آخر رسید بسوی من چنانند

مَنْكِبِيَّ + وَقَالَ نَظْمًا يَا مَنْ لَهُ النُّكَتُ الَّتِي + يُشْجِي الْخُصُومَ بِهَا وَبِنْكَتْ + أَنْتَ

ہر دو دوش من و گفت ای کسیکہ مر او را سخنہای لطیف ست + کہ اندوہگین میکنند دشمنان را بادو بسر افگندہ میشوند + تو

الْمُبِينُ فَقُلْ لَنَا + مَا مِثْلُ قَوْلِي خَالِيَ اسْكُتْ + ثُمَّ قَالَ قَدْ أَهْلَتْكُمْ + وَأَمْهَلْتُكُمْ

ظاہر کنندہ ہستی پس بگو ما را + چیست مانند قول تو خالی اسکت + باز گفت بتحقیق سیراب کردم

وَإِنْ شِئْتُمْ أَنْ أُعِلَّكُمْ عَلَلْتُكُمْ قَالَ فَالْجَأَنَا لَهَبُ الْغُلَّلِ

و مہلت دادم شما را برای جواب او اگر بخواہید اینکہ دوباره سیراب کنم شما را سیراب میکنم گفت مضطر کرد ما را فروختگی گرمی تشنگی

إِلَى اسْتِسْقَاءِ الْعِلَلِ فَقَالَ نظم لَسْتُ كَمَنْ يَسْتَاثِرُ عَلَى نَدِيمِهِ ۞ وَلَا مِمَّنْ سَمِنَهُ

بسوے طلب دوبارہ آب خوردن پس گفت حکیم از کسیکہ گزیدہ کنم خود را بر ہمنشین خود ونہ از کسیکہ دوغن او

فِي أَدِيمِهِ ۞ ثُمَّ كَرَّ عَلَى الْأَوَّلِ وَقَالَ نظم يَا مَنْ إِذَا اشْكَلَ الْمَعْنَى ۞ جَلَتْهُ

در پوست اوست باز رجوع آورد بر اول وگفت ای کسیکہ ہرگاہ پوشیدہ شود معنے ہویدا کند آنرا

افْكَارُهُ الدَّقِيقَهْ ۞ إِنْ قَالَ يَوْمًا لَكَ الْمَجَاجِي ۞ خُذْ تِلْكَ مَا مِثْلُهُ حَقِيقَهْ

اندیشہ ہاے او کہ باریک ست ۞ اگر گوید روزی ترا چیستان گوینده ۞ نظائر خذ تلک چیست مانند ازروے حقیقت ۞

ثُمَّ ثَنَى جِيدَهُ إِلَى الثَّانِي وَقَالَ نظم يَا مَنْ بَدَا بَيَانُهُ ۞ عَنْ فَضْلٍ مُبِينًا

باز گردانید گردن خود را بسوی دوم وگفت ای کسیکہ ظاہر گردید فصاحت او از بزرگی او بیان کنندہ ۞

مَاذَا مِثَالُ قَوْلِهِمْ ۞ حِمَارُ وَحْشٍ زُيِّنَا ۞ ثُمَّ أَوْحَى إِلَى الثَّالِثِ بِلَحْظِهِ

چیست مانند قول ایشان ۞ حمار وحش زینا ۞ باز اشارت کرد بسوی سوم بدنبالۂ چشم خود

وَقَالَ نظم يَا مَنْ عَدَا فِي فَضْلِهِ ۞ وَذَكَائِهِ كَالْأَصْمَعِي ۞ مَا مِثْلُ قَوْلِكَ

وگفت ای کسیکہ گردید در بزرگی خود ۞ و روشن طبعی خود ہمچو اصمعی ۞ چیست مانند قول تو

لِلَّذِي ۞ حَاجَاكَ انْفِقْ تَقْمَعُ ۞ ثُمَّ حَلَّقَ إِلَى الرَّابِعِ وَانْشَدَ شعرا يَا مَنْ إِذَا

برای کسیکہ ۞ چیستان گوید ترا انفق تقمع ۞ باز نگریست بسوے چہارم وگفت ای کسیکہ ہرگاہ

مَا عَوِيصٌ ۞ دَجَا أَنَارَ ظَلَامَهْ ۞ مَا ذَا يُمَاثِلُ قَوْلِي ۞ اسْتَنْشِ رِيحَ

کلام دشوار ۞ تیرہ شود روشن کند تیرگی اورا ۞ چیست کہ مانند باشد قول مرا ۞ استنش ریح

صُدَامَهْ ۞ ثُمَّ أَوْمَضَ إِلَى الْخَامِسِ وَقَالَ نظم يَا مَنْ تَنَزَّهَ فَهْمُهُ

صدامہ ۞ باز اشارت کرد بسوی پنجم وگفت ای کسیکہ پاکست فہم او ۞

عَنْ أَنْ يُرَوِّيَ أَوْ يُشَكَّا ۞ مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلَّذِي ۞ أَضْحَى يُحَاجِي غَطِّ هَلَكَى ۞

از آنکہ اندیشہ کند یا شک نماید ۞ چیست مانند قول تو بکسیکہ گردید کہ چیستان گوید غط ہلکے ۞

ثُمَّ أَقْبَلَ قَبْلَ السَّادِسِ وَانْشَدَ وَقَالَ نظم يَا أَخَا الْفِطْنَةِ الَّتِي ۞ بَانَ فِيهَا كَمَالُهُ

باز رو آورد بسوے ششم وگفت ای خداوند زیرکی کہ ظاہر شد در آن کمال او ۞

سَابَ بِاللَّيْلِ مُدَّةً + أَيُّ شَوْءٍ مِثَالُهُ + ثُمَّ نَحَّا بَصَرَهُ إِلَى السَّابِحِ وَقَالَ نظم

خفتہ سار بالیل مدۃ + چہ چیزست مانند او + باز گردانید بینائی خود را بسوے شنونده گفت

يَا مَنْ تَحَلَّى بِفَهْمٍ + أَقَامَ فِي النَّاسِ سُوقَهُ + لَكَ الْبَيَانُ فَبَيِّنْ + مَا مِثْلُ

ای کسیکہ زینت یافتہ بخود + برپا کردہ است در مردم بازار فہم را + مر ترا فصاحت ست پس بیان کن + چیست مانند

أَحْبِبْ فَرُوقَهُ + ثُمَّ قَصَدَ قَصْدَ النَّامِنِ وَأَنْشَدَ نظم يَا مَنْ نَبَا ذِرْوَةً +

احب فروقہ + باز آہنگ کرد بسوے ہشتم + وخواند + ای کسیکہ فرود آمدہ است جا بلندی را

فِي الْمَجْدِ فَاقَتْ كُلَّ ذِرْوَهْ + مَا مِثْلُ قَوْلِكَ أَعْطِ الْبُرَيْقَا يَا كُوحُ بِغَيْرِ عُرُوَهْ +

در بزرگی کہ بالاست بر ہر جای بلند + چیست مانند قول تو اعط البریقا + یا لوح بغیر عروہ +

ثُمَّ ابْتَسَمَ إِلَى التَّاسِعِ وَقَالَ نظم يَا مَنْ حَوَى حُسْنَ الدِّرَايَةِ + وَالرِّوَايَةِ وَالْبَيَانِ

باز خندید بسوی نہم + وگفت + ای کسیکہ جمع کردہ کوئی خرد را + و روایت را + و فصاحت را

بِغَيْرِ شَكٍّ + مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلْحَاجِيِّ ذِي الذَّكَاءِ الثَّوْرُ مَلِّكِي + ثُمَّ قَبَضَ

بے گمان + چیست مانند قول تو بحاجی گوینده + خداوند تیز طبع الثور ملکی + باز زد گفت

بِيَدِهِ عَلَى يَدَيْ وَقَالَ نظم يَا مَنْ سَمَا بِثُقُوبِ فِطْنَتِهِ + فِي الْمُشْكِلَاتِ

بتمام گفت خود بر آستین من + وگفت + ای کسیکہ بلند شد با فروختگی فطنت خود + در دشوار ہا

وَنُورِ كَوْكَبِهِ + مَا ذَا مِثَالُ صَفِيرِ حَفْلَةٍ + بَيِّنْهُ تُبْيَا نَيْمَ بِهِ قَالَ الْحَارِثُ

و روشنی ستارۂ خود + چیست مانند + صفیر محفلہ + بیان کن آنرا بیان کہ ظاہر شود بسبب او گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا أَطْرَبَنَا بِمَا سَمِعْنَاهُ وَطَالَبْنَا مُكَاشَفَةَ مَعْنَاهُ قُلْنَا لَهُ لَسْتَ

پسر ہمام پس چون خوش کرد مارا بچیزیکہ شنیدیم ازو ومطالبہ کردیم مارا بکشادن معنے او گفتم او را نیستی

مِنْ خَيْلِ هَذَا الْمَيْدَانِ + وَلَا لَنَا بِحَلِّ هَذِهِ الْعُقَدِ يَدَانِ + فَإِنْ أَبَنْتَ

از اسپان این میدان + ونیست مارا بکشودن این گرہہای قوت پس اگر بیان کنے

مَنَنْتَ + وَإِنْ كَمَنَتْ غَمَمْتَ + فَظَلَّ يُشَاوِرُ نَفْسَهُ وَيُقَلِّبُ

احسان نہی + واگر پنہان داری اندوہگین کنی پس گردید کہ مشورت میکرد و نفس خود را و میگردانید

قد حيه حتى هان بذل الماعون عليه فقبل حينئذ على الجماعة وقال

دو تیر خود را تا آنکه آسان گشت صرف منت بردی + پس رد آورد و اشاره بر جماعت و گفت

يا أهل البلاغة والبراعة سأعلمكم مما لم تكونوا تعلمون ولا ظننتم أنكم تعلمون

اے اہل بلاغت و براعت قریب است که بیاموزم شما را آنچه نبوده است شما را آنرا و نه گمان برده اید که بخواهید شما دانست

فأقبلوا عليه الأوعية وردوها به الآنية ثم أخذ في تفسير صقل به

پس بنهید بران ظروف را و زینت دهید بآن حلبها را باز آغاز کرد در بیانیکه زدود بآن

الأذهان واستفرغ معه الأدران حتى أضت الأفهام

ذهنها را و خالی کردن خواست بآن آستینها را تا آنکه گشتند فهما

انور من الشمس والأكمام كأن لم تغن بالأمس ولما هم

روشن تر از آفتاب و آستینها گویا که بودند نه تیم در دیروز و چون قصد کرد

بالمفرسئل عن المفر فتنفس كما تتنفس الثكول ثم انشاء يقول

بگریختن پرسیده شد از فرار گاه پس دم برکشید چنانکه دم برکشد زن گم کرده فرزند باز آغاز کرد که می گفت

نظم كل شعب لي شعب + وبه ربي رحب + غير اني بسروج

هر شهر برای من شهرست + و بآن منزل من گشاده است + مگر آنکه عشق من بشهر سروج

مستهام القلب صب بي أرضي البر والبحر الذي منه

سرگشته دل عاشقم + آن زمین منست که در و پیدا شدم + و میانه آسمان که از و

المهب والي روضتها الغادون الروض اصبو وما حلالي بعدها

هوای خوش میوزد + و گیسوی باغ او که درخت بسیار دارد + باز دگر با خیال میکنم + و نه شیرینست برای من پس ازان

حلو ولا أعذب وذب عذب فقال الراوي فقلت لأصحابي هذا أبو زيد

شیرینی + و نه شیرین شد آب شیرین + گفت راوی پس گفتم بیاران خود این ابو زید

السروجي الذي أدنى ملحه الأحاجي وأخذت أصف لهم حسن

باشنده سروج ست که کمترین کلامهای شیرین او چیستانهاست + و آغاز کردم که بیان کنم برای ایشان نکوئی

تَوْشِيَتِهِ وَتَنْقِيَةِ الْكَلَامِ لِشَيْقَتِهِ ثُمَّ الْتَفَتُّ فَإِذَا بِهِ قَدْ طَمَّرَ

آرایش کلام او را و فرا نبری سخن برای آهنگ او بازگردیدم پس ناگاه او بتحقیق برجست

وَنَاءَ بِمَا قَمَرَهُ فَعَجِبْنَا مِمَّا صَنَعَ إِذْ وَقَعَ وَلَمْ نَدْرِ أَيْنَ سَلَعَ وَصَقَعَ ۞ تَفْسِيرُ

و برخاست با چیزی که قمار کرده بود پس تعجب کردیم از چیزی که ساخت و ندانستیم کجا رفت و واقع شد بیان

الْأَحَاجِيِّ الْمَوْدَعَةِ فِي هٰذِهِ الْمَقَامَةِ مَا جُمِعَ أَمْدَادٌ فَمِثْلُهُ طَوَامِيرُ

چیستانهای سپرده درین مقامه لیکن جمع آمد بزاد پس مانند او طومارست

وَأَمَّا ظَهْرُ إِصَابَتِهِ عَيْنٌ فَمِثْلُهُ مَطَاعِينُ وَأَمَّا صَادِفْ جَائِزَةٌ فَمِثْلُهُ

ولیکن ظهر اصابته عین پس مانند او مطاعین ست ولیکن صادف جائزه پس مانند او

الْفَاصِلَةُ وَأَمَّا نَاوِلْ أَلْفَ دِينَارٍ فَمِثْلُهُ هَادِيَةٌ وَأَمَّا أَهْمِلْ حِلْيَةٌ فَمِثْلُهُ

الفاصلة ست ولیکن تناول الف دینار پس مانند او هادیه است ولیکن اهمل حلیه پس مانند او

الْغَاشِيَةُ وَأَمَّا أَكْفُفْ أَكُفُّ فَمِثْلُهُ هُمَّهْ وَأَمَّا الشَّقِيقُ أَفْلَتَ فَمِثْلُهُ

الغاشیه ست ولیکن آکفف اکفف پس مانند او همه ست وبیان الشقیق افلت پس مانند او

الْأَخْطَارُ وَأَمَّا مَا اخْتَارَ نَضَّةً فَمِثْلُهُ بَارِقَةٌ لِأَنَّ الرِّقَّةَ مِنْ أَسْمَاءِ الْفِضَّةِ

الاخطار ست ولیکن ما اختار نضه پس مانند او بارقه است چه رقه از نامهای سیم ست

وَقَدْ نَطَقَ بِهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ فِي الرِّقَّةِ رُبُعُ الْعُشْرِ

وبتحقیق گویا شد بآن پیغمبر رحمت فرستاد خدا بروی و سلام فرستد پس گفت فی الرقه ربع العشر

وَأَمَّا دُسْ جَمَاعَةٌ فَمِثْلُهُ طَائِفَةٌ وَأَمَّا خَالِي اسْكُتْ فَمِثْلُهُ خَالِصَةٌ

ولیکن دس جماعه پس مانند او طائفیه ست ولیکن خالی اسکت پس مانند او خالصه ست

لِأَنَّكَ إِذَا نَادَيْتَ مُضَافًا إِلَى نَفْسِكَ جَازَ لَكَ حَذْفُ الْيَاءِ وَإِثْبَاتُهَا

چرا که بتحقیق تو هرگاه منادی کنی آنرا که مضاف بسوی نفس خود باشد رواست ترا دور کردن یاء و ثابت داشتن او

سَاكِنَةً وَمُتَحَرِّكَةً وَقَدْ حُذِفَ هٰهُنَا حَرْفُ النِّدَاءِ كَمَا حُذِفَ

ساکن و متحرک وبتحقیق دور کرده شد در اینجا حرف ندا چنانکه دور کرده شد

فِي أَصْلِ الْأَجْنَبِيَّةِ وَصَّهْ بِمَعْنَى اسْكُتْ هَا هُوَ لَمْ يَأْتِ فَمِثْلُهُ

در اصل چیستان وصہ وصہ بمعنی سکت ست ولیکن قول او نیامد پس مانند اوست

هَاتِيكَ وَأَمَّا حِمَارُ وَحْشٍ رَبَّنَا فَمِثْلُهُ فَرَازِينَ لِأَنَّ الْفَرَا حِمَارُ الْوَحْشِ

ہاتیک ولیکن حمار وحش ربنا پس مانند اوست فرازین چراکہ فرا خر وحشی ست

وَمِنْهُ الْخَبَرُ كُلُّ الصَّيْدِ فِي جَوْفِ الْفَرَا وَأَمَّا قَوْلُهُ أَنْفِقْ تَمَعْ فَمِثْلُهُ

واز انست مثل تمامی شکار در شکم گورخوست ولیکن قول او انفق تمع پس مانند اوست

مُسْتَقِيمٌ لِأَنَّ الْأَمْرَ مِنْ مَانَ يَمُونُ مِنْ وَمُضَارِعِ وَقُمْتُ بَقِمْ وَأَمَّا

مستقیم چراکہ امر ازمان یمون من ومضارع وقمت بقم ست ولیکن

اِسْتَنْشِ رِيحَ مُدَامَةٍ فَمِثْلُهُ رَحْرَاحٌ لِأَنَّ الْأَمْرَ مِنِ اسْتِدْعَاءِ

استنش ریح مدامہ پس مانند اوست رحراح چراکہ بتحقیق امر از خواستن

الرَّائِحَةِ رَحْ وَأَمَّا غَطِ هَلْكَى فَمِثْلُهُ صُنْبُورٌ لِأَنَّ الْبُورَ هُمُ الْهَلْكَى

رائحہ رح ست ولیکن غط هلکی پس مانند اوست صنبور چراکہ تحقیق بور ایشان مردم هلاک شونده اند

وَفِي الْقُرْآنِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا وَأَمَّا سَارِ بِاللَّيْلِ مُدَّةً فَمِثْلُهُ سَرَاحِينَ

ودر قرآن ست وبودید مردم هلاک شده ولیکن سار باللیل مدة پس مانند اوست سراحین

وَأَمَّا أَحْبِبْ فُرُوقَةً فَمِثْلُهُ مِقْلَاعٌ لِأَنَّ الْأَمْرَ مِنْ وَمِقَ يَمِقُ مِقْ

ولیکن احبب فروقة پس مانند اوست مقلاع چراکہ تحقیق امر از ومق یمق مق بود

وَاللَّاعُ الْجَبَانُ يُقَالُ فُلَانٌ هَاعٌ لَاعٌ إِذَا كَانَ جَبَانًا جَزُوعًا وَأَمَّا

ولاع بمعنی نامرد گفته میشود فلان هاع لاع هرگاه باشد نامرد ناشکیبا ولیکن

أَعْطِ أَبْرِيقًا يَلُوحُ بِغَيْرِ عُرْوَةٍ فَمِثْلُهُ أَسْكُوبٌ لِأَنَّ الْأَوْسَ الْإِعْطَاءُ

اعط ابریقا یلوح بغیر عروة پس مانند اوست اسکوب چراکہ بتحقیق اوس بخشش ست

وَالْأَمْرُ مِنْهُ أُسْ وَالْكَوْبُ الْإِبْرِيقُ بِغَيْرِ عُرْوَةٍ وَأَمَّا الثَّوْرُ مَلِكٌ

وامر ازو اُس وکوب آبریز بے دسته ولیکن الثور ملک

فَمِثْلُهُ اللَّالِيْ لِاَنَّ اللَّالِيَ عَلٰى وَزْنِ الْفَنَا هُوَ فَوْعَلٌ الْوَحْشِيُّ وَاَمَّا صُفَيْرٌ

پس مانند او ست اللای چرا کہ تحقیق اللای بر وزن فنا ہست گاو وحشی ست ولیکن صفیر

جَعَلَهُ فَمِثْلُهُ مُكَاشِفَةٌ لِاَنَّ الْمُكَاءَ الصَّفِيْرُ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَمَا كَانَ

جعلہ پس مانند او ست مکاشفہ چرا کہ تحقیق مکا صفیر ست گفت خدائے بزرگ و نبود

صَلٰوتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً وَالْاَصْلُ فِي الْمُكَاءِ الْمَدُّ لٰكِنَّهُ

نماز ایشان نزد خانہ کعبہ مگر صفیر زدن و دست زدن و اصل در مکا مد ست لیکن او

قَصَرَهُ فِيْ هٰذِهِ الْاُجْيَّةِ كَمَا حَذَفَ هَمْزَةَ الْفَرَاءِ فِيْ اُجْيَّتِهٖ وَكِلَا

قصر او آنرا در ین چیستان چنانکہ حذف کرد ہمزہ فرا در چیستان او و ہر دو

الْاَمْرَيْنِ مِنْ قَصْرِ الْمَمْدُوْدِ وَحَذْفِ هَمْزَةِ الْوَصْلِ جَائِزٌ الْمُقَامَةُ

امر از قصر ممدود و حذف ہمزہ وصل روا ست مقامہ

السَّابِعَةُ وَالثَّلَاثُوْنَ الصَّعْدِيَّةُ حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ

سی و ہفتم مشہور بہ صعدیہ حکایت کرد حارث پسر ہمام

قَالَ اَصْعَدْتُ اِلٰى صَعْدَةَ مَعَانَا ذَوْ شَطَطٍ لِيَحْكِيَ الصَّعْدَةَ وَاشْتَدَّ اَدِيْمُ

گفت بر آمدم بسوی شہر صعدہ بحالیکہ من بودم خداوند اعتدال تا مستمع شاید بدو نیزہ را و خداوند نرمی

يَدُ بُنَاتِ صَعْدَةَ فَلَمَّا رَاَيْتُ نَضْرَتَهَا وَرَعَيْتُ خُضْرَتَهَا سَاَلْتُ

کہ پیوستی میکرد گور خرانرا پس چون دیدم تازگی آنرا و چریدم سبزہ او را پرسیدم

نَحَارِيْرَ الرُّوَاةِ عَمَّنْ تَحْوِيْهِ مِنَ السَّرَاةِ وَمَعَاهِنِ الْخَيْرَاتِ

ماہتر ین راویان از کسیکہ در گرفتہ است او را آن شہر از سروران و کانہای نیکیہا

لِاَتَّخِذَهُ جَدْوَةً فِي الظُّلُمَاتِ وَنَجْدَةً فِي الظُّلَامَاتِ فَنَبَتَ لِيْ

تا گیرم او را اخگر بزرگ در تاریکے و یاری در تہما پس ستودہ شد برائے من

قَاضٍ بِهَا رَحِيْبُ الْبَاعِ خَصِيْبُ الرِّبَاعِ تَمِيْمِيُّ النَّسَبِ وَالطِّبَاعِ

در آن شہر قاضی کہ فراخ دست بود و بسیار مال دار بود تمیمی نسب و عادت بود

فَلَمْ أَزَلْ أَتَقَرَّبُ إِلَيْهِ بِالْإِلْمَامِ، وَأَتَّفِقُ عَلَيْهِ بِالْإِجْمَامِ، حَتَّى صِرْتُ صَدْيَ

پس همیشه بودم که نزدیکی میجستم بسوی او بفرود آمدن و میکردم خود را وخت رایج بروی چرک دیدار او روز بالتماس گردیدم جواب

صَوْتِهِ، وَسَلْمَانَ بَيْتِهِ، وَكُنْتُ مَعَ اسْتِيَاسِي مِنْهُ، وَانْتِشَاسِي عَنْهُ

آواز او وسلمان خانه او دلبودم باجیرون آوردن آگین او وبوئیدن وخت رندان حاضر میشدم

مُشَاجِرَ الْخُصُومِ، وَالسَّفِيرَ بَيْنَ الْمَخْصُومِ مِنْهُ وَالْمَوْصُومِ، فَجِئْنَا الْقَاضِيَ

جاهای منازعت خصومت کنندگانرا میرفتم بصلح میانه بے گاه ازایشان وخداوند عیب پس میامد ایکه قاضی

جَالِسٌ لِلِاسْتِجْلَالِ، فِي يَوْمِ الْمَحْفَلِ وَالِاحْتِفَالِ، إِذْ دَخَلَ شَيْخٌ بَالِي الرِّيَاشِ

نشسته بود برای نوشتن سجل درروز مجمع مردم دبسیاری کسان ناگاه درآمد پیرے کهنه بود جامهای او

بَادِيَ الِارْتِعَاشِ، فَتَبَصَّرَ الْمَحْفَلَ تَبَصُّرَ نُقَّادٍ، ثُمَّ زَعَمَ أَنَّ لَهُ خَصْمًا

ظاهر بود لرزیدن او پس دید بمجلس را همچو دیدن سره کننده بازگفت تحقیق هم او را دشمن ست

غَيْرَ مُنْقَادٍ، فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا كَضَوْءِ شَرَارَةٍ، أَوْ وَحْيِ إِشَارَةٍ، حَتَّى أُحْضِرَ

نافرمان پس نبود مگر همچو روشنی شرارهٔ آتش یا وے که اشارت ست تا آنکه حاضر کرده شد

غُلَامٌ كَأَنَّهُ ضِرْغَامٌ، فَقَالَ الشَّيْخُ أَيَّدَ اللَّهُ الْقَاضِيَ، وَعَصَمَهُ مِنَ التَّعَنُّتِ

غلامیکه گویا که او شیرست پس گفت پیر قوی گرداند خدا قاضی را وگهدارد اورا از تعنت

إِنَّ ابْنِي هَذَا كَالْقَلَمِ الرَّدِيِّ، وَالسَّيْفِ الصَّدِيِّ، يَجْهَلُ أَوْصَافَ الْإِنْصَافِ

بدرستیکه پسر من این همچو خامه ناکاره است وهمچو شمشیر زنگ خورده است نمیداند صفتهاے عدل را

وَيَرْضَعُ أَخْلَافَ الْخِلَافِ، إِنْ أَقْدَمْتُ أَحْجَمَ، وَإِذَا عَرَبْتُ أَعْجَمَ، وَإِنْ

ودر میکند سر پستانهای مخالفت را اگر پیش می آیم درنگ میکند واگر واضح میکنم ابهام میکند واگر

أَذْكَيْتُ أَحْمَدَ، وَمَتَى شَوَيْتُ لَمْ يَمْدُدْ، مَعَ أَنِّي كَفَلْتُهُ مُذْ دَبَّ إِلَيَّ

روشن میکنم آتش را فرو میرانده هرگاه بریان میکنم گوشت را در خاکستر می اندازد با آنکه تحقیق من تربیت کردم او را از زمانیکه برزمین رفت تا آنکه

أَنْ شَبَّ، وَكُنْتُ لَهُ أَلْطَفَ مِنْ نَبِيِّ جَنْبٍ، فَأَكْبَرَ الْقَاضِي مَا شَكَا

جوان شد ویودم مراورا مهربان ترین کسیکه پرورد و اصلاح کند پس بزرگ داشت قاضی انچه گله کرد

إليه واطرف به من حواليه ثم قال اشهدوا أن لا عقوق أحد
بسوی او و در گفت انداخت بآن کسانی را که گرد او بودند باز گفت گواهی میدهم که بتحقیق نافرمانی پدر یکے
النكلين ولا ضرب عقيم أقر للعين فقال الغلام وقد أمعضه
از دو صعبیت ست و بتحقیق بسا نازا که مهدگی زن خنک کننده ترست چشم را پس گفت غلام بحالیکه بدرد آورد او را
هذا الكلام والذي نصب القضاة للعدل وملكهم أعنة الفضل
این سخن سوگند خدائیکه برپا کرد قاضیان را برای داد و مالک کرد ایشانرا لگامهای دانش
والفضل إنه ما دعا قط إلا أمنت ولا دعى إلا أمنت ولا لبى إلا أحرمت
وفضیلت میانه متخاصمین بتحقیق او دعا کرد هرگز مگر آمین گفتم و دعوی نکرد چیزیرا مگر باو کردم و لبیک نگفت مگر احرام بستم
ولا أوذي إلا أصرمت بيد أنه كمن يبغي بيض الأنوق ويطلب الطيران
و آتش از چقاق برنیاورد مگر افروختم لیکن بتحقیق او همچو کسیست که بخواهد بچهٔ مرغ مردارخوار و بیوید بپرها
من النوق فقال له القاضي وبم أعنتك وامتحن طاعتك قال
از شتر مادگان پس گفت اورا قاضی و بکدام چیز بجنبانیدترا و آزمود فرمانبرداری ترا پس گفت
إنه مذ صفر من المال ومني بلا محال ليسومني أن ألحظ بالسؤال
هر آئینه او از زمانیکه تهی شد از مال و آزموده شد بقطع تکلیف میدهد مرا اینکه نگاه کنم بخواستن
واستمطر سحب النوال ليفيض شربه الذي غاض ويجبر من
و باران جویم ابرهای بخشش را تا روان شود آب او که کم شد و بسته شود از
حاله ما انهاض وقد كان حين أخذني بالدرس وعلمني أدب النفس
حال او انچه شکسته شد و هر آئینه بود هنگامیکه آغاز کرد مرا بخواندن و آموخت مرا نگهداشتن ذات
اشرب قلبي أن الحرص متعبة والطمع معنبة والشرة متخمة
نوشانید دل مرا که هر آئینه آرزوی دنیا ماندگی ست و امید سبب عذابست و حرص بسیار مفسد طعام ست
والمسئلة ملامة ثم انشدني من خلق فيه وخبت قوافيه نظم
و سوال کردن فرومانگی ست باز خواند برای من شگافت دهان خود و انشای قصائد بود

ارضَ بِأَدْنَى العَيْشِ وَاشْكُرْ عَلَيْهِ ✦ شُكْرَ مَنِ القُوتُ كَثِيرٌ لَدَيْهِ فَجَانِبْ

خوشنود شو بکمترین زندگی و سپاس کن بدان ✦ سپاس کسیکه اندک بسیار باشد نزد او ✦ دکناره کن

الحِرْصَ الَّذِي لَمْ يَزَلْ ✦ يَحُطُّ قَدْرَ المَرْءِ فِي العَالَمِ وَحَامِ عَنْ عِرْضِكَ

از آزی که همیشه ✦ فرو تر میکند رتبهٔ بلند شونده را بسوی خود ✦ نگهدار و دور کن سگ سدا از آبروی خود

وَاسْتَبْقِهِ ✦ كَمَا يُحَامِي اللَّيْثُ عَنْ لِبْدَتِهِ ✦ وَاصْبِرْ عَلَى مَا نَابَ مِنْ فَقْدِهِ

و نگاه دار آنرا ✦ چنانکه نگهدارد شیر ✦ و صبر کن بر آنچه فرود آمد از دست دادنی ✦

صَبْرَ أُولِي العَزْمِ وَاغْمِضْ عَلَيْهِ ✦ وَلَا تُرِقْ مَاءَ المُحَيَّا وَلَوْ ✦ خَوَّلَكَ

چو صبر کردن خداوندان آهنگ و چشم پوشی کن بر او ✦ و مریز آبروی را اگرچه ✦ بدهد ترا

المَسْئُولُ مَا فِي يَدَيْهِ ✦ فَالحُرُّ مَنْ إِنْ قَذِيَتْ عَيْنُهُ ✦ أَخْفَى قَذَى جَفْنَيْهِ

کسیکه از سوال کرده شد آنچه نزد اوست ✦ پس آزاد کسی ست که اگر پر از خاشاک شد چشم او ✦ پوشید خاشاک هر دو پلک خود را

عَنْ نَاظِرَيْهِ ✦ وَمَنْ إِذَا أَخْلَقَ دِيبَاجَهُ ✦ لَمْ يَرَ أَنْ يُخْلِقَ دِيبَاجَتَيْهِ ✦

از بیناهای هر دو چشم خود ✦ و آزاد کسی ست که چون کهنه شود دیبای او ✦ راضی نشود اینکه بی آبرو کند هر دو رخسار خود را ✦

قَالَ فَعَبَسَ الشَّيْخُ وَالْكَفَهَرَّ وَاندَرَأَ عَلَى ابْنِهِ وَهَرَّ وَقَالَ لَهُ صَهْ يَا عُقَّ ✦

گفت راوی پس ترش شد پیر و تیره رنگ شد و خوش کرد بدشنام بر پسر خود و آواز برداشت و گفت او را خاموش شو ای سخت نافرمان

يَا مَنْ هُوَ النَّجْمُ وَالشَّرَقُ ✦ وَيْكَ انْتَعِلْ أُمَّكَ البِضَاعَ ✦ وَظِئْرَكَ الإِضَاعَ ✦

ای کسیکه خصه و اندوه من ست وای بر تو آیا می آموزانی مادر خود را متاع ✦ و دایهٔ خود را شیر دادن ✦

لَقَدْ تَحَلَّكَتِ العَقَبُ بِالأَفْتَى ✦ وَاسْتَبَدَّتِ الفِصَالُ حَقَّ القَرْمِ ثُمَّ كَأَنَّهُ

بتحقیق چسبید کژدم بامار بزرگ ✦ و دویدند شتربچگان تا شدند نه بله بر آورد گان باز گویا که او

نَدِمَ عَلَى مَا فَرَطَ مِنْ فِيهِ وَحَدَّتَهُ المِقَةُ عَلَى تَلَافِيهِ ✦ فَوَنَا إِلَيْهِ بِعَيْنٍ

پشیمان شد ✦ بر چیزیکه در گذشت از دهان او و راند او را محبت ✦ بر تدارک آن پس نگریست بسوی او بچشم

عَاطِفَةٍ ✦ وَخَفَضَ لَهُ جَنَاحَ مُلَاطِفَةٍ ✦ قَالَ لَهُ وَيْكَ يَا بُنَيَّ لَقَدْ مِنْ أَمْرِ

مهربان و پست کرد برای او بازوی لطف و احسان را و گفت شگفت ست ترا ای پسر من تحقیق هر آینه کسانیکه حکم کرده شدند بقناعت

وَنُجِّوا عَنِ الصَّرَاعَةِ، هُمْ أَرْبَابُ الْبِضَاعَةِ، وَأُولُوا الْمَكْسَبَةِ بِالصَّنَاعَةِ، فَأَمَّا

وبازداشته شدند از ورزیدن ایشان خداوندان سرمایه وخداوندان کسب معاش به پیشه هستند پس لیکن

ذُو الصُّوَرَاتِ، فَقَدِ اسْتُثْنِيَ بِهِمْ فِي الْمَحْظُورَاتِ، وَهَبْكَ جَهِلْتَ هٰذَا

خداوندان صورتها پس بتحقیق برآورده شد ایشانرا در ممنوعات ودرنیابی تو نفس خود را بجاهلیکه نمیدانی این

التَّأْوِيلَ، وَلَمْ يَبْلُغْكَ مَا قِيلَ، أَلَسْتَ الَّذِي عَارَضَ أَبَاهُ، فِيمَا قَالَ وَمَا

تفسیر را و نه رسیده است ترا آنچه که گفته شد آیا نیستی کسیکه معارضه کند پدر خودرا در چیزیکه گفت و نه

حَابَاهُ، بِنَظْمٍ لَا تَقْعُدُنَّ عَلَى ضُرٍّ وَمَسْغَبَةٍ، لِكَيْ يُقَالَ عَزِيزُ النَّفْسِ مُصْطَبِرٌ

خاص کرد او را باین سخن نشین برتنگی وگرسنگی تا گفته شود ارجمند وگرامی ذات صبر کننده است

وَانْظُرْ بِعَيْنِكَ هَلْ أَرْضٌ مُعْطِلَةٌ، مِنَ النَّبَاتِ كَأَرْضٍ حَفَّهَا الشَّجَرُ

ونه بین بچشم خود آیا زمین خالی از گیاه است همچو زمینیکه درگرفته است اورا درختان

فَعُدْ عَمَّا تُشِيرُ الْأَغْبِيَاءُ بِهِ، فَأَيُّ فَضْلٍ لِعُودٍ مَالَهُ ثَمَرٌ، وَارْحَلْ رِكَابَكَ

پس درگذار از چیزیکه اشارت میکنند نادانان بآن پس کدام بزرگیست برای چوبیکه نیست اورا بار ورویان به بندشتران خودرا

عَنْ رَبْعٍ خَلَّتْ بِهِ، إِلَى الْجَنَابِ الَّذِي يَحْمِي بِهِ الْمَطَرُ، وَاسْتَنْزِلِ الرَّيَّ

از منزلیکه تشنه شدی بآن بسوی درگاهیکه روان میشود دران باران ودیگواه نزول سیرابی را

مِنْ رَدِّ السَّحَابِ فَإِنْ، بُلِّتْ يَدَاكَ بِهِ فَلْيَهْنِكَ الظَّفَرُ، وَإِنْ رُدِدْتَ

از فائده ابر پس اگر تر کرده شود دست تو بآن پس گوارا باد ترا سیرابی واگر باز گردانیده شدی

فَمَا فِي الرَّدِّ مَنْقَصَةٌ، عَلَيْكَ فَقَدْ رُدَّ مُوسَى قَبْلُ وَالْخَضِرُ، قَالَ فَلَمَّا انْتَهَى

پس نیست در بازگشتن نقصانی بر تو بتحقیق باز گردانیده شد موسی پیش ازین وخضر گفت راوی پس چون رسید

الْقَاضِي تَنَافِي قَوْلِ الْفَتَى وَفِعْلِهِ، وَتَخَلِّيهِ بِمَا لَيْسَ مِنْ أَهْلِ نَظَائِرِهِ بِعَيْنٍ

قاضی باهم دور شدن گفتار جوان وکردار او را وآزمندی او بچیزیکه نیست لائق آن نگریست بسویش بچشم

غَضْبَى، وَقَالَ يَا تَمِيمِيًّا مَرَّةً قَيْسِيًّا أُخْرَى، أُفٍّ لِمَنْ يَنْقُضُ

خشمگین وگفت آیا از قبیله تمیم هستی باری واز قبیله قیس باردیگر ناخوشی باد کسیرا که بشکند

تا يقول ويتلون كما تتلون الغول فقال الغلام والذي جعلك مفتاحا

تو چو شیر بدر رنگ برنگ میشود چنانکه رنگ برنگ میشود دغول پس گفت کودک سوگند بخدائیکه گردانید تا کهید

للحق بعد التباسا بين الخلق لقد التبست مذ اسيت وصدئ ذهني

مرا می راستی وحکم کننده میانه آفرینش چو آینه فراموش گردانیده شدم از دیکه اندوهناک شدم ورنگ گرفت ذهن من

مذ صديت على الله اين الباب المفتح والعطاء السمح وهل بقي

از زمانیکه تشنه شدم یا الله تحقیق شان انست که گشاده ومفتوح وبخشش آسان وآیا مانده است

من يتبرع بالهبي واذا استطعم يقول هاء فقال له القاضي مه قمع

کسیکه احسان کند بعطا وهرگاه طعام از وخواسته شود بگوید بگیر پس گفت اورا قاضی باز ایست پس !

الخواطي سهم صائب وما كل برق خلب فميز البروق اذا شئت

تیرهای خطا رفته تیر راست رسنده باشد ونیست هر درخش فریبنده پس جدا کن درخشها را هرگاه نگرے

ولا تشهد الا بما علمت فلما تبين للشيخ ان القاضي قد غضب للكرام

وگواهی مده مگر بچیزیکه دانسته باشی پس چون بر یاخت برای پیر که تحقیق قاضی بر آشفته خشم در آمد بر اے جوانمردان

واعظم بتجهيل جميع الانام علما انه سينصر كلمته ويظهر مكرمته

وبزرگ پنداشت تجهیل واحمق تمامی آفرینش را دانست او که تحقیق یاری کند سخن خود را واشکار کند چیزیکه آن بخشش نماید

فما كذب ان نصب شبكته وسوى في الحرق سمكته وانشا يقول

پس درنگ نکرد اینکه بر پا کرد دام خود را وبریان کرد در آتش ماهی خود را واغاز کرد که می گفت

نظم يا ايها القاضي الذي علمه وحلمه ارسخ من رضوى وقد ادعى هذا على

ای قاضی که دانش او وبردباری او استوارتر ست از کوه رضوی تحقیق دعوی کرد این غلام بر

جهله ان ليس في الدنيا اخو جدوى وعادني انك من معشر عطاؤهم

نادانی خود اینکه نیست در دنیا خداوند بخشش وبه دریافت که تحقیق تو از زمرهٔ هستی که وهش شان

كالمن والسلوى فجد بما يشينه مستخزيا وما افترى من كذب الدعوى

انچو من وسلوی ست پس بخشش کن بچیزیکه گرداند اورا رسوا واز چیزیکه افترا کرده است از دروغ دعوی

وَانثَنَى جَذِلًا لِأَنَّ أَثْنَى بِمَا + أَوْلَيْتَ مِنْ جَدْوَى وَمِنْ عُدْوَى × قَالَ فَهَشَّ
وبرگردم شادمان بحالیکه ستایش کنم مرترا بر آنکه بخشیدی مرا از بخشش خود و از یاری کردن خود و گفت پس شاد شد

الْقَاضِي لِقَوْلِهِ × وَأَجْزَلَ لَهُ مِنْ طَوْلِهِ × ثُمَّ لَفَتَ وَجْهَهُ إِلَى الْغُلَامِ ×
قاضی از گفتن او و بسیار نمود برای او از بخشش خود باز گردانید روی خود را بسوی کودک

وَقَدْ تَصَلَ لَهُ سَهْمُ الْمَلَامِ × وَقَالَ لَهُ أَمَا آنَ لَكَ بُطْلُ زَعْمِكَ × وَخَطَأُ وَهْمِكَ
وتحقیق خطا پیکان سرزنش برای او تیر ملامت را و گفت او را آیا وقت نیامده است مرترا بطلان قول خود را و خطای گمان خود را

فَلَا تَعْجَلْ بَعْدَهَا بِذَمٍّ × وَلَا تَخْتَ عُودًا قَبْلَ عَجْمٍ × وَإِيَّاكَ وَتَأْبِيكَ عَنْ مُطَاوَعَةٍ
پس زود مکن پس ازان بدگفتن و تراش چوبی را پیش از آزمودن و پرهیز از سر باز زدن خود از فرمان بردن

لِأَبِيكَ فَإِنَّكَ إِنْ عُدْتَ لِعَقِّهِ سَاقَ بِكَ مِنِّي مَا تَسْتَحِقُّهُ كَسَفًا الْفَتَى
پدر خود چرا که تحقیق تو اگر باز کردی که آزرده کنی او را فرود آید ترا از من آنچه سزاوار آن هستی پس پشیمان شد جوان

فِي يَدِهِ × وَلَاذَ بِحَقْوَيْ وَالِدِهِ × ثُمَّ نَهَضَ يَخْفِدُ × وَتَبِعَهُ الشَّيْخُ يُنْشِدُ نَظْمًا
در پناه بر دیگر پدر خود باز برخواست بحالیکه زود می‌کرد پس رفت او را و پیر بحالیکه میخواند

مَنْ ضَامَهُ أَوْ ضَارَهُ دَهْرُهُ × فَلْيَقْصِدِ الْقَاضِيَ فِي صَعْدَهْ × سَمَاحُهُ أَذْرَى
کسیکه ستم کرد او را یا ضرر رسانید او را روزگار او پس باید که آهنگ کند قاضی را در شهر صعده سخاوت او تحقیر کرد

بِمَنْ قَبْلَهْ × وَعَدَلَهُ النَّجْبُ مَنْ بَعْدَهْ × قَالَ الرَّاوِي فَجِئْتُ بَيْنَ تَعْرِيفِ
کسی را که پیش از وست و دادرسانی او سست تر از کسی که پس از وست گفت راوی گفته روایت کننده پس چیزی از شناختن

الشَّيْخِ وَتَنْكِيرِهِ × إِلَى أَنِ احْرَوْرَفَ لِمَسِيرِهِ × فَنَاجَيْتُ النَّفْسَ عِنْدَ ذَلِكَ
پیر و نشناختن او تا آنکه برگردید برای رفتن خود پس گفتم جان خود را هنگام آن حال

بِاتِّبَاعِهِ وَالْوَلْيِ دِبَاعِهِ × لَعَلِّي أَظْفَرُ عَلَى السِّرَارِهِ × وَأَعْرِفُ شَجَرَةَ مَنَابِتِهِ
پس روی او اگرچه خانه او باشد شاید که اطلاع یابم بر رازهای او و بشناسم اصل حیلهٔ او را

فَنَبَذْتُ الْعُلَقَ × وَانْطَلَقْتُ حَيْثُ انْطَلَقَ × وَلَمْ أَزَلْ أَخْطُو وَأَعْتَقِبُ
پس انداختم تعلقها را و رفتم جائیکه رفت و همیشه بود که میرفت و در پس او میرفتم

وَيَبْعُدُ وَاقْتَرَبَ بِلَيٰ اَنْ تَرَائَ الشَّخْصَانِ وَحَقَّ التَّعَارُفُ عَلَى الْخُلُصَانِ

دور میشد شیخ و من نزدیک میشدم تا آنکه دیدیکدیگر را دو شخص و ثابت شد شناسائی بر دوست و گزیده

فَابْدِي حِينَئِذٍ الْاِهْتِشَاشَ وَرَفَعَ الْاِرْتِعَاشَ وَقَالَ مَنْ كَاذَبَ اَخَاهُ

پس هویدا کرد پیر انگاه خورسندی و سرور را و دور کرد لرزیدن را و گفت که کسیکه دروغ گوید برادر خود را

فَلَا عَاشَ فَعَرَفْتُ عِنْدَ ذٰلِكَ اَنَّهُ السَّرُوجِيُّ بِلَا مُحَالَةٍ وَلَا حَوْلَ حَالُهُ

پس زنده مباد پس شناختم انگاه که تحقیق او سروجی است بے شک و بے تغیر حالت

فَاَسْرَعْتُ اِلَيْهِ لِاُصَافِحَهُ وَاسْتَعْرَفَ سَالِفَهُ وَبَارِحَهُ فَقَالَ دُونَكَ

پس سبقت کردم بسوی او تا مصافحه کنم او را و خواستم که بشناسم خبر او را و شر او را پس گفت گیر و قصد کن

ابْنَ اَخِيكَ الْبَرَّ وَتَرَكَنِي وَمَرَّ فَلَمْ يَعُدِ الْفَتَى اِنِ افْتَرَّ ثُمَّ فَرَّ كَمَا

پسر برادر خود را که نیکوکار است و گذاشت مرا و گذشت پس نیاورد جوان اینکه خندید و گریخت چنانکه

فَرَّ فَعُدْتُ وَقَدِ اسْتَنْبَتُّ عَيْنَهُمَا وَلَا اَدْرِي اَيْنَ هُمَا الْمَقَامَةُ

گریخت پیر پس بازگشتم بجائیکه بود او را و ندانستم او را و نه دریافتم که کجا هستند هر دو مقامه

الثامنة والثلاثون المرئية حكى الحارث بن همام الحلبي

سی و هشتم مشهور بمرویه حکایت کرد حارث پسر همام گفت دوست داشته شد بسوی من

مُذْ سَعَتْ قَدَمِي وَنَفَثَتْ قَلَمِي اَنِ اتَّخَذَ الْاَدَبَ شِرْعَهُ وَالْاِقْتِبَاسَ مِنْهُ

از زمانیکه کشاد گام من و نوشت خامه من اینکه بگیرم علم ادب را طریقه و تحصیل کردن را از او

بُغْيَهُ فَكُنْتُ اُنَقِّبُ عَنْ اَخْبَارِهِ وَخَزَنَةِ الْاَسْرَارِ. فَاِذَا اَلْقَيْتُ مِنْهُ بُغْيَةً

خدا دلبودم که تفتیش میکردم از عالمان ادب و نگهدارندگان رازها او پس هرگاه یافتم از ایشان حاجت و مراد

الْمُلْتَمِسُ وَجَذْوَةَ الْمُقْتَبِسِ شَدَدْتُ يَدِي بِغَرْزِهِ وَاسْتَمْلَيْتُ مِنْهُ

طلب کار را و پارهٔ آتش خواهنده آتش را بستم دست خود را بدامن کاب آن و طلب کردم از او

زَكَاةَ كَنْزِهِ عَلَى اَنِّي لَمْ اُلْفِ كَالسَّرُوجِيِّ فِي غَزَارَةِ الشُّعْبِ وَ

زکوة گنج او با آنکه تحقیق من نیافتم مانند سروجی در بسیاری ابرها و

وَضَعَ الْهِنَاءَ مَوَاضِعَ النُّقْبِ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ أَيْسَرَ مِنَ الْمِثْلِ وَأَسْرَعَ مِنَ الْفَيْءِ
نهادن قطران درجاهای سوراخ زخم گرچه تحقیق او بود روندہ تر از داستان وزودرو تر از ماه
فِي النُّقْلِ وَكُنْتُ أَهْوَى مُلَاقَاتَهُ وَاسْتِحْسَانَ مَقَامَاتِهِ أَنْجَبَ فِي الْأَعْيَانِ
در انتقالها ویودم برای خواهش دیدن او ونکوئی مجلسهای او رغبت میکردم در سفر گرفتن
وَاسْتَعْذَبَ السَّفَرَ الَّذِي هُوَ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ فَلَمَّا تَوَجَّهْتُ إِلَى
وشیرین می پنداشتم سفر را که آن پاره است از عذاب پس چون بردم نفس خود را بسوے
مَرْوَ لَا غَرْوَ بَشَّرَنِي بِلِقَائِهِ زَجْرُ الطَّيْرِ وَالْفَأْلُ الَّذِي هُوَ يُرِيدُ الْخَيْرَ
شهر مرو شگفت نبود ونوید داد مرا دیدن او شگون گرفتن پرنده وفالی که آن قاصد نکوئی ست
فَلَمَّا نَزَلْتُ بِالْمَحَافِلِ وَعِنْدَ تَلَقِّي الْقَوَافِلِ فَلَا أَجِدُ عَنْهُ
پس چون فرود آمدم انجمنها وهنگام دیدن قافلها پس نمی یابم از او
مُخْبِرًا وَلَا أَرَى لَهُ أَثَرًا وَلَا أَعْثِرُ لَهُ خَبَرًا حَتَّى غَلَبَ الْيَأْسُ الطَّمَعَ
خبر دهنده ونمیدیدم مر او را نشان ونه خبر تا آنکه چیره شد نومیدے آرزو را
وَأَنْزَوِي التَّأْمِيلُ وَانْقَمَعَ مِنِّي لِذَّاتُ يَوْمٍ بِحَضْرَةِ وَالِي مَرْوَ
وبکوشد امید داشتن واز بیخ برآمد پس من روزی درحضور حاکم مرو بودم
وَكَانَ مِمَّنْ جَمَعَ الْفَضْلَ وَالسُّؤْدُدَ طَلَعَ أَبُو زَيْدٍ فِي خَلْقِ مِلَاقٍ
وبود او از کسیکه فراهم آورد بزرگی وسروری را ناگاه پیدا شد ابوزید درصورت درویش
وَخُلُقِ مَلَّاقٍ فَحَيَّا الْوَالِيَ تَحِيَّةَ الْمُحْتَاجِ إِذَا لَقِيَ رَبَّ التَّاجِ ثُمَّ
ودرخلق چاپلوس پس سلام گفت حاکم را همچو سلام گفتن محتاج هرگاه بیند سردار توانگر را باز
قَالَ لَهُ إِعْلَمْ وُقِيتَ الذَّمَّ وَكُفِيتَ الْهَمَّ أَنَّ مَنْ عُلِّقَتْ بِهِ
گفت او را بدان نگهداشته شده باشی بد گفتن را ونگهداشته شده باشی اندوه را تحقیق کسیکه آویخته شد باو
الْآمَالُ وَأُعْلِقَتْ بِهِ الْأَمَالُ وَمَنْ رُفِعَتْ لَهُ الرَّجَاتُ
کارها متعلق شده باو امیدها وکسیکه بلند شد برای او درجهای بزرگ

رُفِعَتْ إِلَيْهِ الْحَاجَاتُ × وَإِنَّ السَّعِيدَ مَنْ إِذَا قَدَرَ × وَقَاهُ اللهُ مَا قَدَّرَ

برداشتہ شد بسوی او حاجتہا وتحقیق نیکبخت کسیست کہ چون توانا شود موافقت کند او را ارادہ الٰہی بہ او

زَكَاةَ النِّعَمِ × كَمَا يُؤَدِّي زَكَاةَ النَّعَمِ × وَالتَّزَمَ لِأَهْلِ الْحَرَمِ كَمَا يَلْتَزِمُ لِلْأَهْلِ

زکوۃ جاہ و نعمتہای خود را چنانکہ دہد زکوۃ چارپایان ولازم گیرد بر خود برای خدا و فقراء حرم آنچنان کہ لازم گیرد برای اہل خود

وَالْحَرَمِ × وَقَدْ أَصْبَحْتُ بِحَمْدِ اللهِ عَمِيدَ مِصْرِكَ × وَعِمَادَ عَصْرِكَ ×

و عیال خود و تحقیق گشتی بستایش خدا تعالے سردار شہر خود و ستون زمانہ خود

تُرَجِّي الرَّكَائِبُ إِلَى حَرَمِكَ × وَتُرَجِّي الرَّغَائِبُ مِنْ كَرَمِكَ × وَتُنْزِلُ

راندہ میشوند شتران بسوی جای نگہداشتہ تو وامید داشتہ میشوند بخششہای از کرم تو و فرود آیند

الْمَطَالِبُ بِسَاحَتِكَ × وَتُسْتَنْزَلُ الرَّاحَةُ مِنْ رَاحَتِكَ × وَكَانَ فَضْلُ اللهِ

مطلبہا در صحن خانہ تو وفرود خواستہ میشوند آرام از کف دست تو او بود و است فضل و کرم خدا تعالے

عَلَيْكَ عَظِيمًا × وَإِحْسَانُهُ لَدَيْكَ عَمِيمًا ثُمَّ إِنِّي شَيَّخْتُ بَعْدَ الْإِتْرَابِ × وَقَعَدَ

بر تو بزرگ و نکوئی او نزد تو عام باز تحقیق من پیری ہستم کہ محتاج شدہ پس از تو انگری و ناپدید کرد

الْإِعْشَابُ حِينَ شَابَ قَصَدْتُكَ مِنْ مَحَلَّةٍ نَائِيَةٍ × وَحَالَةٍ دَانِيَةٍ × أَمُلُّ مِنْ بَحْرِكَ

باگیا دشدن را وقتیکہ پیر شد آہنگ کردم تو را جای دور و از حالی ضعیف امید دارم از دریاے تو

دُفْعَةً × وَمِنْ جَاهِكَ رِفْعَةً × وَالتَّأْمِيلُ أَفْضَلُ وَسَائِلِ السَّائِلِ وَنَائِلِ

باران یکبارہ را و از عزت تو مرتبہ بلند را و امیدواری بزرگترین وسیلہا سوال کنندہ است و عطاے

النَّائِلِ × فَأَجِبْنِي بِمَا يَجِبُ عَلَيْكَ وَاحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللهُ إِلَيْكَ وَإِيَّاكَ

بخشندہ پس واجب کن مرا انچہ واجب ست بر تو و نکوئی کن چنانکہ نکوئی کرد خدا تعالے بسوے تو و پرہیز

أَنْ تَلْوِيَ عِذَارَكَ عَمَّنْ أَزَارَكَ وَأَمَّ دَارَكَ × أَوْ تَقْبِضَ رَاحَكَ ×

از انکہ بگردانی روی خود را از کسیکہ زیارت کند ترا و قصد نماید خانہ ترا از انکہ بستہ کنے کف دست خود را

عَمَّنْ أَمَّتْ رَاحَكَ × وَأَمَّتْ رَسَاحَكَ × فَوَاللهِ مَا مَجْدٌ مِنْ جَدٍّ وَلَا رُشْدٌ

از کسیکہ عطا خواست از تو و خواست طعام از جوانمردی تو پس بخدا بزرگ نمیست کسیکہ بجد خود و راہ نیافت

مَنْ حَشَدَ بَلِ اللَّبِيبُ مَنْ إِذَا وَجَدَ جَادَ × وَإِنْ بَدَا بِعَائِدَةٍ عَادَ × وَالْكَرِيمُ

کسیکہ مال جمع کرد بلکہ دانشمند کسی ست کہ چون توانگر شد ببخشید واگر آغاز کند بعطیہ باز گردد وکریم

مَنْ إِذَا اسْتُوهِبَ الذَّهَبَ لَمْ يَهَبْ أَنْ يَهَبَ ثُمَّ أَمْسَكَ يَرْقُبُهُ أَكَلُ

کسی ست ہرگاہ خواستہ شود از زر نترسد اینکہ نبخشد باز خاموش شد منتظر بالکیہ امیدوار بود دمیدہ

غَرِسِهِ وَيَرْصُدُ مَطِيبَةَ نَفْسِهِ × وَأَحَبَّ الْوَالِي أَنْ يَعْلَمَ هَلْ نَطَفَتْهُ

درخت خود را و امیدوار بود بچیزیکہ خوش کند جان او را و دوست داشت حاکم اینکہ بداند کہ آیا آب صافی او

ثَمَدٌ أَمْ لِقَرِيبَتِهِ مَدَدٌ × فَأَطَرَّقَ يَرْوِي فِي أَسْتِ بَرَاءِ نَدِهِ × وَأَسْتَشْفَ

اندک ست یا برای آب چاہ او زیادت ست پس سر فرو کرد بجالیکہ اندیشہ میکرد در برآوردن اشتر چیزی او و تامل نگریستن

فِرِنْدِهِ × وَأَلْتَبَسَ عَلَى أَبِي زَيْدٍ سِرُّ صَمْتِهِ وَسَبَبُ أَرْجَأَ صِلَتِهِ × فَتَوَغَّرَ

جوہر شمشیر او و پوشیدہ شد بر ابی زید راز خاموشی او و سبب درنگ بخشش او پس پر شد سینہ او

غَضَبًا × وَأَنْشَدَ مُقْتَضِبًا نَظْمَ لَأَحْقِرَنَّ أَبَيْتَ اللَّعْنَ ذَا أَدَبٍ × لَأَنْ بَدَا

از خشم و خواند بطریق فکر و اندیشہ حقیر شمار ابا کنی لعن را خداوند علم را برای اینکہ پدید آید

خُلُقُ السِّرِبَالِ سَبُورًا وَتَأَوَّ لَا تَضَعْ لِأَخِي التَّأْمِيلِ حُرْمَتَهُ × أَكَانَ ذَا لَسَنٍ

کہنہ پیراہن درویش و ضایع گردان بر آخداوند امید داری آبروی او را × آیا شد زبان آور

أَمْ كَانَ سَكِيتًا × وَأَنْفَعْ بِعُرْفِكَ مَنْ وَافَاكَ مُنْبَطِحًا × وَأَنْعَشْ بِعَوْتِكَ مَنْ

یا باشد بسیار خاموش × دیدہ بطلب خود کسے را کہ بیاید ترا خواہندہ × و بردار بیاری کردن خود کسے را

أَلْفَيْتَ مَنْكُوبًا × فَخَيْرُ مَالِ الْفَتَى مَالٌ أَشَادَ لَهُ × ذِكْرًا تَنَاقَلَهُ الرُّكْبَانُ أَوْ

کہ یافتی بسر افگندہ × پس نیکوترین مال جوان مالی ست کہ بلند کرد برای او ذکریکہ برنداد را سواران یا

صِيتًا × وَمَا عَلَى الْمُشْتَرِي حَمْدٌ بِمَوْهِبَةٍ × غَبْنٌ وَلَوْ كَانَ مَا أَعْطَاهُ يَاقُوتًا ×

آوازہ × نیست بر خریدار ستایش ببخشش × نقصان اگرچہ باشد انچہ ببخشید آنرا یاقوت ×

لَكِنَّهُ لِاقْتِنَاءِ الْمَجْدِ يَجْتَدِ وَمَنْ حُبِّ السَّمَاحِ ثَنَى نَحْوَ الْعُلَا لَيِّنًا لَوْلَا

لیکن او برای بنای بزرگی کوشش کرد واز × دوستی بخشایش گردانید بسوی تو اگر نہ جانب کردن × اگر نے بود

المروة ضاق العذر عن فطن ۲ اذا الشراب الى ماجاوز القوتا

مردی تنگ میشد بهانه و پوزش از مرد زیرک هرگاه میل کند بسوی چیزیکه افزون است از قوت روزمره ۰

وما تنشق نشر المسك ذو كرم ۳ الا واندى بنشر المسك مفتوتا + والحمد

و نه بوید بوی سپاس را خداوند بخشش ۰ مگر آنکه عیب کند بوی مشک را بحالیکه کوفته باشد و ستایش

والبخل لو قيض اجتماعهما ۴ حتى لقد خيل ذا ضبا وذا حوتا + والسلم

و بخل روا نداشته شد فراهم شدن هر دو ۰ تا آنکه تحقیق گمان برده شد که این سوسمار است و این ماهی ۰ و جوانمردی

في الناس محبوب خلائقه ۵ + والجامد الكف ما ينفك ممقوتا + وللشحيح

در مردم دوست داشته شده سرشتهای او ۰ و بسته دست همیشه است دشمن داشته شده ۰ و مر بخیل را

على اموالهِ عالٌ ۶ + يوسعه ابدا ذما وتنكيتا + فجد بما جمعت كفاك

بر مال خود بهانهاست ۰ که فراخ میکند برای او همواره نکوهش و سرزنش را ۰ پس بخشش بچیزیکه فراهم کرد او را دست تو

من نشب ۷ + حتى يرى مجتدى جدواك مبهوتا + وخذ نصيبك منه قبل

از مال ۰ تا آنگه دیده خود خواهنده بخشش تو از خاموشی از سوال ۰ و بگیر بهره خود را از خود پیش از حادثه ترسانده

رائعة ۸ + من الزمان لتريك العود منحوتا + فالدهر لا بد من ان ستتبعه ۹ حال

از روزگار ۰ که وانماید ترا چوب تراشیده ۰ پس زمانه شوم ترست از اینکه همواره باشد او را ۰ حالیکه

تكرهت تلك الحال ام شيتا + فقال له الوالي تالله لقد احسنت ۱۰ فاي

مکروه داری دین حال را خواهی ۰ پس گفت مر او را حاکم قسم بخدا که تحقیق نیکو گفتی پس کدام

ولدي الرجل انت ۱۱ فنظر اليه عن عرض + وانشد وهو معرض نظم

فرزند آدمی تو پس نگریست بسوی او از یکپهلو جانب از خواند بحالیکه او چشم فرو کننده بود

لا تسالي المرء من ابوه ۱۲ وزن ۱۳ + خلا له ثم صله او فاصرم + فما يشين

هرگز مرد را که کیست پدر او و بیازما خصلتهای او را باز پیوند کن او را یا این قطع کن ۰ پس عیب نمیکند

السلاف ۱۴ حين حلا + ملاثها كونها ابنة الحصرم ۱۵ + قال تنربه الوالي

می ناب از آنگه شیرین نباشد مره او بودن او دختر رز ترش ۰ گفت راوی پس نزدیک کرد او را حاکم

لِبَيَانِهِ الفَائِقِ ، حَتَّى أَحَلَّهُ مَقْعَدَ الحَاكِمِ ، وَفَوَّضَ لَهُ مِنْ سُيُوبِ نَيْلِهِ ،
سبب فصاحت فریفتہ گردانید تا آنکہ فرود آورد او را بجائے خفتہ کنندہ باز معین کردہ مراورا از عطایای بخشش خود

مَا أَذَنَ بِطُولِ ذَيْلِهِ وَقَصِيرِ لَيْلِهِ ، وَنَهَضَ عَنْهُ بِبُرْدَيْ مَلَانٍ ، وَقَلْبٍ
آنچہ آگاہ کردہ بتوانگری دامن او و کوتہ اندوہ او پس برخاست از نزد او بآستین پُر و دل

جَذْلَانَ ، وَتَبِعَتْهُ حَادِيَاهُ خَذْوَكَ قَافِيَاً خَطْوَهُ ، حَتَّى إِذَا خَرَجَ مِنْ بَابِهِ ،
شادان پس رفتند او را ہمچنانکہ سنند کلام بودم پیای گام او و پس رو بودم گام او تا آنگہ چون بیرون آمد از دروازہ او

وَفَصَلَ عَنْ غَايَتِهِ ، خُلْتُ لَهُ صُنِّبْتَ بِمَا أُوتِيتَ ، وَمُلِّيتَ بِمَا أُولِيتَ ، وَاسْفَرَ
وجدا شد از خانہ او گفتم او را گوارا باد ترا چیزیکہ داده شدی و دراز باد برخورداری تو بچیزیکہ داده شدی پس روشن شد

وَجْهُهُ فَتْلَاً ، وَوَالَى شُكْرَ اللهِ تَعَالَى ، ثُمَّ خَطَرَ اخْتِيَالَاً ، وَانْتَشَرَ ارْتِجَالَاً ، نظم
روی او در خشید و پیاپی نمود سپاس خدای بزرگ را باز خرامید ناز و کبر خواند بہ بریہ

مَنْ يَكُنْ نَالَ بِالحِمَاقَةِ حَظَّاً ، أَوْ سَمَا قَدْرُهُ لِطِيبِ الأُصُولِ ،
کسیکہ باشد نصیب او از حماقت بہرہ را یا بلند شود مرتبہ او سبب پاکیزگی اصلها

فَبِفَضْلِ انْتِفَاعِكَ لَا بِفُضُولِي ، وَبِقَوْلِي ارْتِفَاعُكَ لَا بِقَوْلِي ، ثُمَّ قَالَ
پس بسبب بزرگی خود نفع یافتہ نہ بسبب بیہودی و زیادہ گوئی و بسبب خوبی و بلند شدم نہ بپاداش خود باز گفت

تَعَسَّا لِمَنْ جَدَبَ اللهُ الأَدَبَ ، وَطُوبَى لِمَنْ جَلَّ فِيهِ وَدَّ آبَ ، ثُمَّ وَدَّعَنِي
بلاکی باد مر کسی را کہ ناپدید کرد ادب خشم را و نکوئی باد مر کسی را کہ کوشش کرد در وی و رنج دید باز رخصت کرد مرا

وَذَهَبَ ، وَأَوْدَعَنِي اللَّهَبَ ، المَقَامَةُ الثَّامِنَةُ وَالثَّلَاثُونَ
و رفت و سپرد نمود مرا گرمی آتش مقامہ سی و ہشتم

العمانية حَدَّثَ الحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ لَهَجْتُ مُذْ أَخْضَرَّ إِذَارِي
مشہور بعمانیہ ۔ خبر داد حارث پسر ہمام گفت آرزومند بودم از زمانیکہ سیاہ شد جای ازار من

وَبَقْلُ عِذَارِي بِأَنْ أَجُوبَ البَارِيَ ، عَلَى ظُهُورِ المَهَارِي ،
و سبز شد بروت من باینکہ قطع کنم دشتہا را بر پشتہای شتران بزرگ

أَبْحَثُ طَوْدًا وَأَسْلُكُ تَارَةً غَوْرًا حَتَّى قَضَيْتُ الْمَعَالِمَ وَالْمَجَاهِلَ وَبَلَوْتُ الْمَنَازِلَ

بزمین بلند میرفتم باری و میرفتم باری بزمین پست تا آنکه بی جستم راههای دانسته و نادانسته را و می آزمودم منزلها را

وَلَنَاهِلٌ وَادْمَيْتُ السَّنَابِكَ وَالْمَنَاسِمَ وَانْضَيْتُ السَّوَابِقَ وَالرَّوَاسِمَ

و جاهای آب را و خون آلود میکردم پیشهای سم اسپانرا و سنب شتران را و لاغر میکردم اسپان تیزدوندرا و شتران تندرا

فَلَمَّا مَلِلْتُ الْإِصْحَارَ وَقَدْ سَنَحَ لِي أَرَبٌ بِصُحَارِ مِلْتُ لَهُ

پس چون بستوده آمدم از در آمدن بصحراء و ظاهر شد برای من حاجتی در قصبهٔ صحار میل کردم بسوی

اِجْتِيَازِ التِّيَارِ وَاخْتِيَارِ الْفُلْكِ السَّيَّارِ فَنَقَلْتُ إِلَيْهِ أَسَادِيَّ وَاسْتَصْحَبْتُ

آزمودن دریا و گزیدن کشتی بسیار رونده پس برم بسوی آن اسباب و متاع خودرا و همراه خود گرفتم

زَادِي وَمَزَادِيَّ ثُمَّ رَكِبْتُ فِيهِ رَكُوبَ حَاذٍ بِنَاذِرٍ عَاذِلٍ لِنَفْسِهِ

توشهٔ خودرا و توشه دانهای خودرا باز سوار شدم در و همچو سوار شدن ترسنده و نذر کننده و همچو ملامت کننده برای نفس خود

عَاذِرٍ فَلَمَّا أَسْرَعَنَا فِي الْقُلْعَةِ وَرَفَعَنَا الشُّرُعَ السُّرْعَةَ سَمِعْنَا

و عذر کننده پس چون آغاز کردیم در کوچ کردن و بردن اشتیم باد بانهای کشتی را برای زودی شنیدیم

مِنْ شَاطِئِ الْمَرْهَى حِينَ دَجَا اللَّيْلُ وَأَغْسَى هَاتِفًا يَقُولُ يَا أَهْلَ الْفُلْكِ

از کرانه جای ایستادن کشتی وقتیکه تاریک شد شب و تاریک شد آواز کننده را که میگفت ای کسان این کشتی

الْقَوْمَ الْمُرَجَّى فِي الْبَحْرِ الْعَظِيمِ بِقُدْرَةِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ

راست رانده شده در دریای بزرگ باراده خدای غالب دانده آیا رهنمائی کنم شمارا بر سودا گرے که

تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ فَقُلْنَا لَهُ أَقِمْ سُنَا نَارَكَ أَيُّهَا الدَّلِيلُ وَأَرْشِدْنَا

نجات دهد شمارا از عذاب اندوهناک پس گفتم او را بده ما آتش خودرا ای راهنما و راهنمای ما را

كَمَا يُرْشِدُ الْخَلِيلُ الْخَلِيلَ فَقَالَ اسْتَصْحِبُونِ ابْنَ سَبِيلٍ زَادُهُ فِي

چنانکه راه نماید دوست دوست را پس گفت همراه میگیرید مسافر را که توشه او در

سَبِيلٍ وَظِلُّهُ غَيْرُ ثَقِيلٍ وَمَا يَبْغِي سِوَى مَقِيلٍ فَأَجَمْعْنَا عَلَى الْخُرُوجِ إِلَيْهِ

زنبیل ست و نیست سایه او گران و نمیخواهد بجز جای خفتن در نیمروز پس فراهم آمدیم بر میل کردن بسوی او

وَأَنْ لَا يَحْمِلَ بِالْمَعُونِ عَلَيْهِ فَلَمَّا اسْتَوَى عَلَى الْفُلْكِ قَالَ أَعُوذُ بِمَا لِكِ

وآنکہ حمل نورزد با وحوش قاسش خانہ بردو پس چون پیش آمد بر کشتی گفت پناہ میخواہم بخداوند

الْمُلْكِ مِنْ مَسَالِكِ الْهَالِكِ ثُمَّ قَالَ إِنَّا رُبَّمَا فِي الْأَخْبَارِ الْمَنْقُولَةِ عَنِ الْأَحْبَارِ

جہان از راہہاے ہلاک باز گفت بدستیکہ بارہا روایت کردہ شدیم در خبرہاے نقل کردہ شدہ بر طریقہ

أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى مَا أَخَذَ عَلَى الْجُهَّالِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّى أَخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ

بتحقیق خداے بزرگ نگرفتہ است عہد بر نادان اینکہ بیاموزند تا آنکہ گرفتہ است بر دانندگان

أَنْ يُعَلِّمُوا وَإِنَّ مَعِي لَعُوذَةً عَنِ الْأَنْبِيَاءِ مَأْخُوذَةً وَعِنْدِي

اینکہ بیاموزانند وتحقیق با من تعویذست از پیغمبران گرفتہ شدہ ونزد من

لَكُمْ نَصِيحَةٌ بَرَاهِينُهَا صَحِيحَةٌ وَمَا وَسَعَنِي الْكِتْمَانُ وَلَا مِنْ حَيْثِي

برای شما پندست دلیلہاے او درست ست وگنجایش ندارد مرا پوشیدن ونیست از خوے من

الْجُبْنُ فَتَدَبَّرُوا الْقَوْلَ وَتَفَهَّمُوا وَاعْمَلُوا بِمَا تَعْلَمُونَ وَعَلِّمُوا مَا لَمْ

باز داشتن فائدہ پس اندیشہ کنید سخن را وبفہمید وبدانید بچیزیکہ آموختہ شدید وبیاموزید باز

صَاحَ صَيْحَةَ الْمُبَاهِي وَقَالَ تَدْرُونَ مَا هِيَ هِيَ وَاللَّهِ حِرْزُ السَّفَرِ عِنْدَ

بانگ نمود بچو بانگ کردنی نازش کنندہ وگفت آیا میدانید چیست آن آن پند بزرگ پناہ مسافرین ست ہنگام

مَسِيرِهِمْ فِي الْبَحْرِ وَالْجُنَّةُ مِنَ الْغَمِّ إِذَا جَاشَ مَوْجُ الْيَمِّ وَبِهَا اسْتَعْصَمَ

رفتن ایشان بدریا وسپرست از اندوہ ہرگاہ جوشد موج دریا وآن چنگ زدہ است

نُوحٌ مِنَ الطُّوفَانِ فَنَجَا وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْحَيَوَانِ عَلَى مَا صَدَعَتْ بِهِ

نوح علیہ السلام روز طوفان ورستگار شد وکسیکہ با او بود از حیوان بنا بر چیزیکہ گویا شد بآن

أَيُّ الْقُرْآنِ ثُمَّ قَرَأَ بَعْدَ أَسَاطِيرَ تَلَاهَا وَزَخَارِفَ جَلَاهَا وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ

آیتہاے قرآن باز خواند پس از اباطیل کہ خواند آنرا وکلام آراستہ کہ زینت داد آنرا وگفت سوار شوید در آن بنام خدا

مَجْرِيهَا وَمُرْسَاهَا ثُمَّ تَنَفَّسَ تَنَفُّسَ الْمُغْرَمِينَ أَوْ عِبَادِ اللَّهِ الْمُكْرَمِينَ

رفتن بسعیت وباز ایستادن آن باز دم برکشید بچو دم برکشیدن عاشقان یا بندگان خدا کہ بزرگ کردہ شدہ اند

۲۹۴

وَقَالَ أَمَّا أَنَا فَقَدْ قُمْتُ فِيكُمْ مَقَامَ الْمُبَلِّغِينَ وَنَصَحْتُ لَكُمْ نُصْحَ الْمُبَالِغِينَ

وگفت اگر من پس بتحقیق قایم شدم در شما جای رسانندگان و پند دادم شما را همچو پند دادن زیاده کنندگان کوشش

وَسَلَكْتُ بِكُمْ مَحَجَّةَ الرَّاشِدِينَ فَاشْهَدِ اللَّهُمَّ وَأَنْتَ خَيْرُ الشَّاهِدِينَ

ورفتم برای شما راه براه شدگان پس گواهی بده خدایا تو نیکوترین گواهان هستی

قَالَ الْحَايِكُ بْنُ هَمَّامٍ فَأَعْجَبَنَا بَيَانُهُ الْبَادِي الطَّلَاوَةَ وَعَجَبْتُ

گفت حارث پسر همام پس در شگفت انداخت ما را فصاحت او که ظاهر بود حسن و قبول او و بلند شد

لَهُ أَصْوَاتُنَا بِالتِّلَاوَةِ وَأَنِسَ قَلْبِي مِنْ جَرْسِهِ بِمَعْرِفَةِ عَيْنِ شَمْسِهِ

برای او آوازهای ما بخواندن و بدانست دل من از آواز او شناختن ذات آفتاب اورا

فَقُلْتُ لَهُ بِالَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ الْجَمِّ الْكَمِّ أَلَسْتَ السَّرُوجِيَّ فَقَالَ لِي بَلَى وَهَلْ

پس گفتم مر اورا بخدائیکه رام کرد دریای زرف را آیا نیستی ابو زید سروجی پس گفت بلی و آیا

يَخْفَى ابْنُ جَلَا فَاحْمَرَّتْ حِينَئِذٍ السَّفْرُ وَسَفَرْتُ عَنْ نَفْسِي

پنهان میماند مشهور پس سرخ شد انگاه سفر را و دور کردم از ذات خود

إِذْ سَفَرَ وَلَمْ نَزَلْ نَسِيرُ وَالْبَحْرُ هُوَ وَالْجَوُّ صَحْوٌ وَالْعَيْشُ

اندوه را بر گاه بودیم اگر دیده و همواره بودیم که سیر میکردیم بحالیکه دریا نرم میرفت و میانه آسمان پاکیزه بود از ابر و زندگی

صَفْوٌ وَالزَّمَانُ لَهْوٌ وَأَنَا أَجِدُ لِلِقَيَانِهِ وَجْدَ الْمُنْزِي بِفِنَائِهِ وَأَفْرَحُ

صاف بود و روزگار سرور بود و من خوش میشدم بدیدار او همچو خوش شدن تو انگبین خالص خود و خوش می شدم

بِمُنَاجَاتِهِ فَرَحَ الْغَرِيقِ بِمَنْجَاتِهِ إِلَى أَنْ عَصَفَتِ الْجَنُوبُ وَعَسْعَسَتِ

بگیرد سخن گفتن او همچو خوش شدن غریق بر ستگاری خود تا آنکه سخت شد باد جنوب و سخت شد

الْجَنُوبُ وَنَسِيَ السَّفْرُ مَا كَانَ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَمِلْنَا لِهَذَا

اضطراب آب و فراموش ساختند مسافران آنچه بود از طلب عیش و آمد ایشان را موج از هر جا پس گرائیدیم بسبب این

الْحَدَثِ النَّاشِزِ إِلَى إِحْدَى الْجَزَائِرِ لِنَرْبَحَ وَنَسْتَرِيحَ دِينًا تُوَافِي الرِّيحَ

حادثه انزکنده بسوی یکی از جزیرها تا سود دهیم خود را و راحت یابیم مقدار زمانیکه موافقت کند باد

فَتَمَادَى اعْتِيَاصُ الْمَسِيْرِ حَتّٰى نَفِدَ الزَّادُ غَيْرَ الْيَسِيْرِ فَقَالَ لِيْ اَبُوْ زَيْدٍ

پس دراز شد پیچیدگی و دشواری راه تا آنکہ خرج شد توشہ بسیار پس گفت مرا ابو زید

اِنَّهٗ كُنْ يُحَرِّرْ حَتّٰى الْعُوْدِ بِالْقُعُوْدِ فَهَلْ لَكَ فِيْ اسْتِثَارَةِ السُّعُوْدِ بِالصُّعُوْدِ

بتحقیق شان اینست کہ ہرگز حاصل نمیشود میوہ مگر بہ نشستن پس آیا ترا رغبتی ہست در بیرون آوردن بہرہ و بخت نیک بالا بر آمدن

فَقُلْتُ لَهٗ اِنِّيْ لَاَتْبَعُ لَكَ مِنْ ظِلِّكَ وَاَطْوَعُ مِنْ نَعْلِكَ فَهَدَانَا اِلٰى

پس گفتم تحقیق من ترا ہر آئینہ پیروی کنم از سایۂ تو و فرمان برترم از کفش تو پس براہ ما تسلیم بسوے

الْجَزِيْرَةِ عَلٰى ضُعْفٍ مِنَ الْمَرِيْرَةِ لِنَرْكُضَ فِيْ اِمْتِرَاءِ الْمِيْرَةِ وَكَلَانَا

جزیرہ بر ناتوانی از قوت نفس تا دست و پا بنبانیم در حاصل کردن رزق و ہر دو از ما

لَا يَمْلِكُ فَتِيْلًا وَلَا يَهْتَدِيْ فِيْهَا سَبِيْلًا فَاَقْبَلْنَا نَحُوْسُ خِلَالَهَا وَنَتَفَيَّأُ

مالک نبود رشتہ را کہ میان خستہ فرماست و نیافت دران راہ پس آوارہ میگردیدیم در سایۂ آن و در می آمدیم

ظِلَالَهَا حَتّٰى اَفْضَيْنَا اِلٰى قَصْرٍ مَشِيْدٍ لَهٗ بَابٌ مِّنْ حَدِيْدٍ وَدُوْنَهٗ نُصْرَةٌ

بسایہای آن تا آنکہ رسیدیم سوی کوشکے بلند کہ مراورا دروازہ بود از آہن و نزد آن گروہے بود

مِّنْ عَبِيْدٍ فَنَاسَمْنَاهُمْ لِنَتَّخِذَهُمْ سِلْمًا اِلَى الْاِرْتِفَاءِ وَاُنْشِيَّةً لِّلْاِسْتِقَاءِ

از غلامان پس گفتگو کردیم ایشان را تا گیریم ایشانرا نردبان بسوی بالا بر آمدن و رسنہای دلو برای آب کشیدن

فَاَلْفَيْنَا كُلًّا مِّنْهُمْ فِيْ مِسْكٍ كَسِيْرٍ وَكَرْبٍ اَسِيْرٍ فَقُلْنَا اَيَّتُهَا الْغِلْمَةُ

پس یافتیم ہمگان را از ایشان در پوست نکستہ و اندوہ زندگانی پس گفتیم اے غلامان

مَا هٰذِهِ الْغَمْغَمَةُ فَلَمْ يُجِيْبُوا النِّدَاءَ وَلَا فَاهُوْا بِبَيْضَاءَ وَلَا سَوْدَاءَ فَلَمَّا رَاَيْنَا

چراست این اندوہ سخت پس جواب ندادند آواز را و نگفتند نیک و نہ بد پس چون دیدیم

نَارَهُمْ نَارَ الْحُبَاحِبِ وَخُبْرَهُمْ كَسَرَابِ السَّبَاسِبِ قُلْنَا شَاهَتِ الْوُجُوْهُ

آتش ایشان را آتش مرد بخیل و دانش ایشان مجو سراب زمینہای ہموار گفتیم زشت باد این روہا

وَقُبِّحَ اللُّكَعُ وَمَنْ يَّرْجُوْهُ فَاَبْتَلَ لَخَادِمٌ قَدْ عَلَتْهُ اِبْرَةٌ وَعَرَتْهُ عَبْرَةٌ

و زشت باد لئیم و کسیکہ امیدوار بود او را پس ہیچ نیست کردیا خادمی کہ بتحقیق بلند شدہ است او را بزرگ سالے

وَقَالَ يَا قَوْمِ لَا تُوسِعُونَا سَبًّا وَلَا تُوجِعُونَا عَتْبًا فَإِنَّا لَفِي حُزْنٍ

وگفت ای گروه من فراخ وبسیار نگردانید ما را از روی دشنام و در دهنه کنید ما را از روی خشم چرا که تحقیق ما اندوهگینیم

شَامِلٍ وَشُغْلٍ عَنِ الْمَحْدِيثِ شَاغِلٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو زَيْدٍ نَفِّسْ

از سخن باز دارنده است پس گفت او را ابو زید دور کن

خِنَاقَ الْبَثِّ وَانْفِثْ إِنْ قَدَرْتَ عَلَى النَّفْثِ فَإِنَّكَ سَتَجِدُ مِنِّي عَزَاءً وَافِيًا

افشارنده اندوه را و سخن بگو اگر توانا هستی بر سخن گفتن چرا که تحقیق تو قریب که بیابی از من طبیب کافی

وَوَصَفًا شَافِيًا فَقَالَ لَهُ اعْلَمْ أَنَّ رَبَّ هَذَا الْقَصْرِ هُوَ قُطْبُ هَذِهِ الْبُقْعَةِ

وصفت کننده شافی پس گفت بدان تحقیق سردار این کوشک او سرور این زمین است

وَشَاهُ هَذِهِ الرُّقْعَةِ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَحُلْ مِنْ كَمَدٍ لِخُلُوِّهِ مِنْ وَلَدٍ وَلَمْ يَزَلْ يَسْتَكْرِهُ

و بادشاه این جزیره است مگر تحقیق او خالی نیست از اندوه سبب تهی بودن او از فرزند و همیشه است که گرامی میدارد

الْمَغَارِسَ وَيَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَفَارِشِ النَّفَائِسَ إِلَى أَنْ بُشِّرَ بِحَلِّ عَقِيلَتِهِ وَأَدْنَتْ رَقِيلَتُهُ

جای درخت و میگزید از فرشها نفیسها را تا آنکه مژده داده شد بیمار گشتن زن گرامی او و آگهی داد نخله دراز او

بِفَسِيلَةٍ قَدْ نَبَتَتْ لَهُ النُّذُورُ وَأُحْصِيَتِ الْأَيَّامُ وَالشُّهُورُ فَلَمَّا حَانَ

بنهال خرما پس وعده کرده شد برای او کارهای خیر و شمار کرده شد روزها و ماهها و چون نزدیک شد

الْمَخَاضُ وَصِيحَ بِالطَّلُوقِ وَالنَّاجِ عُسْرَ مَخَاضُ الْوَضْعِ حَتَّى خِيفَ عَلَى

زادن و ساخته شد برای او گردن بند و افسر و خوار جنبیدن بچه هنگام زادن تا آنکه ترسیده شد بر

الْأَصْلِ وَالْفَرْعِ فَمَا فِينَا مَنْ يَعْرِفُ قَرَارًا وَلَا يَطْعَمُ النَّوْمَ إِلَّا غِرَارًا

بیخ و شاخ پس نیست در ما کسیکه بشناسد آرام را و نیست کسیکه بچشد خواب مگر خواب اندک

ثُمَّ أَجْهَشَ بِالْبُكَاءِ وَاعْوَلَ وَرَدَّدَ الِاسْتِرْجَاعَ وَطَوَّلَ فَقَالَ لَهُ

باز آماده شد خادم بگریستن و برداشت آواز خود را و بار بار گفت انا لله و انا الیه راجعون و دراز کرد پس گفت

أَبُو زَيْدٍ اسْكُنْ يَا هَذَا وَاسْتَبْشِرْ وَالْبَشِيرُ بِالْفَرَجِ وَبَشِّرْ فَعِنْدِي

ابو زید آرام گیر ای فلان و شادمان شو و شاد شو گمانش و مژده ده پس نزد من

غَرِيمَةُ الطَّلَقِ الَّتِي يَنْتَشِرُ سِعْيُهَا فِي الْخَلْقِ فَتَأْدِيَتِ الْغُلَّةُ إِلَى مَوْلَاهُمْ
افسون دروزادن است که پراکنده شدن ذکر نیکوئی آن در آفرینش پیشتی کرده نظامان بسوی آقای خود شان
مُتَبَاشِرِينَ بِانْكِشَافِ بَلْوَاهُمْ فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا كَلَا وَلَا حَتَّى بَرَزَ مِنْ هُمْ يَا
بحالیکه همدیگر مژده میداد ند کشود بلا ای خود شان پس نبود زمانه مگر مانند گفتن لا ولا تا آنکه برآمد که پیر خواندار
إِلَيْهِ فَلَمَّا دَخَلْنَا عَلَيْهِ وَمَثَلْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ لِأَبِي زَيْدٍ لِيَهْنِكَ
بسوی آن شاه پس چون در آمدیم پیرو والیستادیم پیش او گفت شاه با بی زید باید که گوارا باشد
مَنَالُكَ إِنْ صَدَقَ مَقَالُكَ وَلَمْ يُفِلَّ فَالُكَ فَاسْتَحْضَرَ قَلَمًا مُبْرِيًّا
عطای تو اگر است باشد گفتن تو و خلاف دست نباشد اندیشه تو پس حاضر آوردن خواست الوزید فامه تراشیده
وَنَبْذًا بَحْرِيًّا وَزَعْفَرَانًا قَدْ دِيفَ فِي مَاءِ وَرْدٍ نَظِيفٍ ثُمَّ إِنْ رَجَعَ
ولکت دریا و زعفران را کہ حقیق سوده شده باشد در آب گل نه پاک ست پس برگشت
النَّفَسُ حَيَّ أَحْضَرَ مَا الْتَمَسَ فَسَجَدَ أَبُو زَيْدٍ فَعَفَّرَ وَسَبَّحَ وَاسْتَغْفَرَ
دم تا آنکه حاضر آورده شد انچه خواسته بود پس سر بزمین نهاد ابو زید و رد برخاک بالید و بجان ، و استغفر الله گفت
وَالْبَعْدَ الْحَاضِرِينَ وَنَفَرَ ثُمَّ أَخَذَ الْقَلَمَ وَاسْتَخَفَّرَ وَكَتَبَ عَلَى الرِّدَبِ بِالْمِزْعَفَرِ
دور کرد حاضرین را و گریزا نید باز گرفت خامه را و زود ی کرد و نوشت برکاغذ دریا باداد زعفران آلود
نَظْمٌ يَهْدِ الْعَيْنَ إِنِّي نَصِيحٌ ۔ لَكَ وَاللَّهِ النُّصْحُ مِنْ شُرُوطِ الدِّينِ
ای کودک بنان در شکم تحقیق من پند دهنده ام مر تو و نصیحت کردن از شرط های دین ست ۔
أَنْتَ مُسْتَعْصِمٌ بِكُنَيْنٍ ۔ وَقَرَارِينَ السُّكُونِ مَكِينٍ ۔ مَا تَرَى غَيْرَ
تو چنگ زننده بستی در جای پوشیده ۔ و در آرامگاه آب که از سکون جا گیرنده است ۔ نه بینی دروی
مَا يَرُوعُكَ مِنَ الْفَكِّ مُدْلَهِمٌّ ۔ وَلَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ۔ فَمَتَى مَا بَرَزْتَ
چیزیکه ترساند ترا از ۔ و دوست منافق و نه دشمن هویدا دشمنی دارنده ۔ و بر گاه بیرون آمدی
مِنْهُ تَحَوَّلْتَ إِلَى مَنْزِلِ الْأَذَى وَالْهُونِ ۔ وَتَرَاءَى لَكَ
از و برگشتی ۔ بسوی فرود گاه ضرر و خوارے و ظاهر شود مر ترا

الشَّقَاءُ الَّذِي تَلْقَى فَتَبْكِي لَهُ بِدَمْعٍ هَتُونٍ ✦ فَاسْتَدِمْ عِيشَكَ الَّذِي

بیخ و تحقیق بینی آنرا پس گریه کنی سبب آن باشک بسیار باز مانده و پس همیشه دار زندگی خود را که پنداری نیکوست

وَحَاذِرْ أَنْ تَبِيعَ الْحُقُوقَ بِالْمَظْنُونِ ✦ وَاحْتَرِسْ مِنْ مُخَادِعٍ لَكَ يُضْحِكُ

و بترس از آنکه بفروشی امر یقینی را بامر غیر یقینی و نگهدار خود را از مکر کننده برای خود که بکار میبرد آنچه ترا برای تو

لِيُلْقِيَكَ فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ ✦ وَلَعَمْرِي لَقَدْ نَصَحْتُ وَلَكِنْ ✦ كَمْ نَصِيحٍ

تا بیندازد ترا در عذاب خوار کننده ، و سوگند زندگی منست که تحقیق پند دادم ترا ولیکن ، بسیار نصیحت کننده

مُشَبَّهٍ بِظَنِينٍ ✦ ثُمَّ إِنَّهُ طَمَسَ الْمَكْتُوبَ عَلَى غَفْلَةٍ وَثَقَّلَ عَلَيْهِ مَائِعَةً

مانند دست باتهمت کرده شده ، باز تحقیق او ناپدید کرد نوشته را بر غفلت وثقت انداخت بر وصد

ثِقْلَةً وَشَدَّ الزَّبَدَ فِي خِرْقَةِ حَرِيرٍ بَعْدَ مَا ضَمَّخَهَا بِعَبِيرٍ وَأَمَرَ

ثقت وبست کف دریارا درپارچه از ابریشم پس ازانکه آلوده اورا بخوشبو وفرمان داد

بِتَعْلِيقِهَا عَلَى نَحْدِ الْمَاخِضِ وَأَنْ لَا تُعَلَّقَ بِهَا يَدُ حَائِضٍ فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا

باویختن آن بر ران زن درد زه گرفته وباینکه نیاویزد بآن دست زن حیض دارنده پس نبود مگر

كَدَوَرَانِ شَارِبٍ أَوْ فُوَاقِ حَالِبٍ حَتَّى انْدَلَقَ شَخْصُ الْحَلَدِ يَخْبِطُ الْمَزْبَدَ

همچو چشیدن نوشنده یا زمان میان دو دوشیدن دوشنده تا آنکه زود برآمد جثه بچه سبب خاصیت کف دریا

بِقُدْرَةِ الْوَاحِدِ الصَّمَدِ فَمَا لَبِثَ الْقُصُورُ أَنْ اسْتَطَارَ عَمِيدُهُ وَعَبِيدُهُ

از قدرت وتوانائی یگانهٔ سرور پس پرشد کوشک از شادمانی وشادشد مهتر آن خانه وبنده آنخانه

سُرُورًا وَأَحَاطَتِ الْجَمَاعَةُ بِأَبِي زَيْدٍ تُثْنِي عَلَيْهِ وَتُقَبِّلُ يَدَهُ

از روی خوشی در گرفت جماعت ابی زید را ستایش میکرد بر دی بوسید هر دو دست اورا

وَتَتَبَرَّكُ بِمَسَايِسِ طِمْرِهِ حَتَّى خُيِّلَ إِلَيَّ أَنَّ الْقَرَنِيَّ أُوَيْسٌ أَوِ الْأَسَدِيَّ دُبَيْسٌ

و برکت میگرفت بسودن در جامهٔ کهنه او تا آنکه گمان برده شد که تحقیق او قرنی اویس ست یا اسدی دبیس ست

ثُمَّ انْثَالَ عَلَيْهِ مِنْ جَوَائِزِ الْمُجَارَاةِ وَفَضَائِلِ الصِّلَاتِ مَا قَبَضَ

باز ریخت شاه بر دی از دهشهای پاداش وجاههای بخشش عطایا انچه تقدیر کرد

لَهُ الْغَنِيُّ فَيَضَ وَجْهَ الْمُنَى وَلَمْ يَزَلْ يُنْتَابُهُ الدَّخْلُ مَدِيحَ السَّخْلُ

مراورا تواگری وروشن کردی آرزورا وہمیشہ بود کہ پیاپے میرسید اورا بخشش ہا از زمانیکہ زاد اورا بچہ

إِلَى أَنْ أُعْطِيَ الْبَحْرَ الْأَمَانَ وَتَسَنَّى الْإِتْمَامُ إِلَى عُمَانَ فَاكْتَفَى أَبُو زَيْدٍ

تا آنکہ داد دریا امن را وآسان شد قصد کردن نسبوی دریا پس بسندنمود ابی زید

بِالنَّخْلَةِ وَتَأَهَّبَ لِلرِّحْلَةِ فَلَمْ يَسْمَحِ الْوَالِي بِحَرَكَتِهِ بَعْدَ تَجْرِبَةِ بَرَكَتِهِ

بنخلیہ وآمادہ شد برای کوچیدن پس دلیری نکرد حاکم برفتن او پس از آزمودن برکت او

بَلْ أَوْعَزَ بِضَمِّهِ إِلَى خِزَانَتِهِ وَأَنْ تُطْلَقَ يَدُهُ فِي خِزَانَتِهِ قَالَ الْحَارِثُ

بلکہ بیشی کرد بآمیختن او بسوی عیال خود وآنکہ سرداده شود دست او در خزانہ او گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا رَأَيْتُهُ قَدْ مَالَ إِلَى حَيْثُ يُكْتَسَبُ الْمَالُ أَلْغَيْتُ عَلَيْهِ

پسر ہمام پس چون دیدم اورا کہ تحقیق گرائید سوی جائیکہ حاصل کرده مال را ازان بدو آوردم برد

بِالتَّعْنِيفِ وَحَجَبْتُ لِمَعْرِفَةِ الْمَالِفِ وَالْآلِيفِ فَقَالَ إِلَيْكَ عَنِّي وَاسْمَعْ مِنِّي

بسرزنش درشت گفتم مراورا سبب جدائی وطن دیار پس گفت دور شو ازمن ولیکن بشنو ازمن

نَظْمًا لَا تَصْبُونَّ إِلَى وَطَنٍ ۞ فِيهِ تُضَامُ وَتُمْتَهَنْ ۞ وَارْحَلْ عَنِ الدَّارِ

بیرایۂ سیل کن بسوی وطن ۞ کہ در و ذلیل شوی وحقیر شوی ۞ وکوچ کن از شہرے

الَّتِي ۞ تُعْلَى الْوِهَادُ عَلَى الْقُنَنْ ۞ وَاهْرَبْ إِلَى كِنٍّ يَقِي ۞ وَلَوْ أَنَّهُ

کہ ۞ بلند کنند وہا ہائے پست بر جا ہای بلند ۞ وبگریز بسوی خانہ کہ نگہدارد ۞ اگرچہ بتحقیق آن خانہ

حِضْنَا حَدَنْ ۞ وَارْبَأْ بِنَفْسِكَ أَنْ تُقِيمَ بِحَيْثُ يَغْشَاكَ الدَّرَنْ ۞

دوکرانۂ کوہ حصن باشد ۞ وبلند دار جان خود را ازین کہ اقامت کنی ۞ بطوریکہ بپوشاند ترا چرک

وَجُبِ الْبِلَادَ فَأَيُّهَا ۞ أَرْضَاكَ فَاخْتَرْ وَطَنْ ۞ وَدَعِ التَّذَكُّرَ لِلْعَاهِدِ

وقطع کن شہرہا را پس ہر چہ ازانہا ۞ خوشنود کند ترا پس اختیار کن آنرا وطن ۞ وبگذار یاد کردن را برای جاہائے دیرینہ ۞

وَالْحَنِينَ إِلَى السَّكَنْ ۞ وَاعْلَمْ بِأَنَّ الْحُرَّ فِي ۞ أَوْطَانِهِ يَلْقَى الْعَبَنْ ۞

وخواہش را بسوی آرامگاہ ۞ وبدان بتحقیق مرد آزاد بزرگ در ۞ وطنہای خود می بیند سستی خود را ۞

كَالدُّرِّ فِي الْأَصْدَافِ يُسْتَزْرَى وَيُبْخَسُ فِي الثَّمَنِ + ثُمَّ قَالَ

چناکہ مروارید در صدفہا خوار داشتہ میشود و اندک میگردد در بہا بازگفت ابو زید

حَسْبُكَ مَا اسْتَمَعْتَ وَحَبَّذَا أَنْتَ لَوِ اتَّبَعْتَ فَأَوْضَحْتُ لَهُ مَعَاذِيرِي وَ

بسندست ترا آنچہ شنیدی وچہ نیکو ہستی تو اگر پیروی کنی پس ہویدا کردم مراورا بوزشہاے خود را و

قُلْتُ لَهُ كُنْ عَلَى مَعْذِرَتِي فَعَذَرَنِي وَوَدَّنِي وَدَّعَنِي لَمْ يَزَلْ ثُمَّ شَيَّعَنِي

گفتم مراورا بشو پذیرندۂ عذر من پس معذور داشت مرا و دوست داشت مرا و وداع کرد من تو شد داد تا آنکہ گذاشت چیزے یا بازو وداع کرد مرا

تَشْيِيعَ الْأَوَارِبِ إِلَى أَنْ رَكِبْتُ فِي الْقَارِبِ فَوَدَّعْتُهُ وَأَنَا أَشْكُو الْفِرَاقَ

ہمچو وداع کردن عربان تا آنکہ سوار شدم در کشتی پس وداع کردم اورا بحالیکہ من گلہ میکردم جدائی را

وَأَذُمُّهُ وَوَادَّهُ لَوْ كَانَ هَلَكَ الْجَنِينُ وَأُمُّهُ الْمَقَامَةُ الْأَرْبَعُونَ

ومذمت میکردم اورا و دوست میداشتم کہ کاشکہ مردہ بچہ کہ در شکم بود و مادر او چہ خوش بودی مقامہ چہلم

التَّبْرِيزِيَّةُ أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ أَزْمَعْتُ التَّبْرِيزَ مِنْ

مشہور بہ تبریزیہ حکایت کرد حارث پسر ہمام گفت قصد کردم بر آمدن را از

تَبْرِيزَ حِينَ نَبَتْ بِالذَّلِيلِ وَالْعَزِيزِ وَخَلَتْ مِنَ الْمُجِيرِ وَالْمُجِيزِ

شہر تبریز ہنگامیکہ مرا فقت نکرد با خوار وارجمند وخالی شد از نگہدارندہ وبخشش کنندہ

فَبَيْنَا أَنَا فِي إِعْدَادِ الْأُهْبَةِ وَانْتِيَادِ الصُّحْبَةِ أَلْفَيْتُ بِهَا أَبَا زَيْدٍ

پس میانہ اینکہ من در آمادہ کردن ساز سفر وجستن یاران سفر بودم دیدم ابا زید

السَّرُوجِيَّ مُلْتَفًّا بِكِسَاءٍ وَمُحْتَفًّا بِنِسَاءٍ فَسَأَلْتُهُ عَنْ خُطْبَةِ

سروجی را بحالیکہ پوشیدہ بود بگلیم وگرد کردہ شدہ بود بجماعۂ زنان پس پرسیدم اورا از حال او

وَإِلَى أَيْنَ يَنْسَرِبُ مَعَ سِرْبَةٍ فَأَوْمَا إِلَى امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ بَاهِرَةِ السُّفُورِ

وبکجا رود با گروہ زنان خود پس اشارت کرد بسوی زنے از انہا کہ ہویدا بود روے او

ظَاهِرَةِ النُّفُورِ وَقَالَ تَزَوَّجْتُ هَذِهِ لِيُنْسِيَنِي فِي الْغُرْبَةِ وَتُرَخِّصَ

پیدا بود رمیدن او وگفت بزنے گرفتہ این زن را تا انس دہد مرا در سفر و بشوید

عَنِّي فَتَشَفَّتِ الْغُرْبَةُ فَلَقِيتُ مِنْهَا عَرَقَ الْقِرْبَةِ تَمْطُلُنِي بِحَقِّي وَتُكَلِّفُنِي

از من سختی و بدحالی بے زنے را پس دیدم از و سختی را درنگ میکند درحق من و تکلیف میکند مرا

فَوْقَ طَوْقِي فَأَنَا مِنْهَا نَفُورٌ وَجِ وَحِلْفُ شَجْوٍ وَشَجٍ وَهَا نَحْنُ قَدْ تَسَاعَلْنَا

بالای توانائی من پس ازان لاغر میشتم و صاحب اندوه پیوسته و ناخوشی هستم آگاه شو که تحقیق باهم میرویم

إِلَى الْحَاكِمِ لِيَضْرِبَ عَلَى يَدِ الظَّالِمِ فَإِنِ انْتَظَمَ بَيْنَنَا الْوِفَاقُ وَإِلَّا فَالطَّلَاقُ

بسوی حاکم تا باز دارد ستمگار را پس اگر حاصل شود میانه ما موافقت بهتر ست وگرنه پس طلاق

وَالْإِنْطِلَاقُ قَالَ فَمِلْتُ إِلَى أَنْ أَخْبُرَ لِمَنِ الْغَلَبُ وَكَيْفَ يَكُونُ الْمُنْقَلَبُ

وسفر کردنست گفت راوی پس گرائیدم بسوی اینکه آزمایم که کراست غلبه ازهردو وبچگونه میشود بازگشت

فَجَعَلْتُ شُغْلِي دُبْرَ أُذُنِي وَصَحِبْتُهَا وَإِنْ كُنْتُ لَا أُغْنِي فَلَمَّا حَضَرَ

پس انداختم شغل خود را پس گوش خود و همراه شدم آن هردو را اگرچه بودم که نفع نمیکردم ایشانرا پس چون حاضر شدند هردو

الْقَاضِيَ وَكَانَ مِمَّنْ يَرَى فَضْلَ الْإِمْسَاكِ وَيَضِنُّ بِنَفَاثَةِ السِّوَاكِ

پیش قاضی وبود قاضی ازکسیکه میدانست بزرگی بخل را وبخل میکرد باندا ختن مسواک

جَثَا أَبُو زَيْدٍ بَيْنَ يَدَيْهِ وَقَالَ أَيَّدَ اللَّهُ الْقَاضِيَ وَأَحْسَنَ الْيَمَانِ مَطِيَّتِي

زانو زده نشست ابوزید پیش او وگفت یاری کند خدائتعالے قاضی را وکوئی نکند بسوے او که تحقیق مرکب من

هَذِهِ أَبِيَّةُ الْقِيَادِ كَثِيرَةُ الشِّرَادِ مَعَ أَنِّي أُطَوِّعُ لَهَا مِنْ بَنَانِهَا وَأُحْنِي

که انیست سرباز زننده است بکشیدن بسیار گریزنده است با آنکه تحقیق من فرمان بردارم برای او از سر انگشتان او وخم آرم

عَلَيْهَا مِنْ جَنَانِهَا فَقَالَ لَهَا الْقَاضِي وَيْحَكِ أَمَا عَلِمْتِ أَنَّ النُّشُوزَ

برو ازدل او پس گفت مر آن زن را قاضی وای بلی تو آیا نمیدانی که تحقیق ناسازواری با شوهر

يُغْضِبُ الرَّبَّ وَيُوجِبُ الضَّرْبَ فَقَالَتْ أَنَّهُ مِمَّنْ يَدُرُّ وَخَلْفَ الدَّارِ

بخشم می آرد ربرا وواجب میکند زدن را پس گفت زن که تحقیق او ست ازکسیکه بگردد پس خانه

وَيَأْخُذُ الْجَارَ بِالْجَارِ وَلَيْسَ لِي عَلَى ذَلِكَ اصْطِبَارٌ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي

ومیگیرد همسایه را بجرم همسایه ونیست مرا بران شکیبائی پس گفت او را قاضی

تبالك لتبدرني الصباح وتستفرخ حيث لا افراخ اعزب عني لا نعم
بلاکی باد مرترا آیا تخم می اندازی در زمین شور و بچه میخواهی جائیکه نیست دران بچها پدید شو از نزد من نیکو باد
عوفك ولا امن خوفك فقال ابو زيد انها ومرسل الرياح لاكذب
حال تو ودر امن مباد ترس تو پس گفت ابو زید تحقیق آن زن هستم بفرستنده باد و آورنده ابر دروغگو نرست
من سجاح فقالت بل هو ومن طوق الحمامة وحنى النعامة لاكذب
از مسماة سجاح پس گفت زن بلکه آن ای ابو زید سوگند بخدائیکه طوق داد فاخته را باز و داد شتر مرغ را دروغگو نرست
من ابي ثمامة حين مخرق باليمامة فمر ابو زيد زفير الشواظ
از ابی ثمامه وقتیکه دروغ گفت در موضع یمامه پس آواز برکشید ابو زید همچو آواز کشیدن آتش
واستشاط استشاطة المغتاظ وقال لها ويلك يا فاجرة يا غصة
وبر افروخت از خشم همچو برافروختن خشمناک وگفت مر آن زن را هلاکی باد مرترا ای مردار ای زن تباه کار ای گلو گیرندهٔ
البعل والجاذا تعدين في الخلوة لتعذبي وتبدين في الحفلة تكذيبي
شوهر و همسایه آیا تقصد میکنی در تنهائی سرکشی مرا و هویدا میکنی در اجتماع مردم دروغگو گفتن مرا
وقد علمت اني حين بنيت عليك ودرنوت اليك الفيتك اقبح من
وتحقیق میدانی که تحقیق من وقتیکه داخل شدم بر تو و نگریستم بسوی تو یافتم ترا بدتر از
قردة وايبس من قدة واخشن من لبدة وانتن من جيفة واثقل
بوزینه وخشک تر از دوال چرم و درشت تر از پوست خرما و بدبو تر از مردار و گران تر
من هيضة واقذر من حيضة وابرد من قشرة وابرح من قرة واحمق
از هیضه وگنده تر از حیض و برهنه تر از پوست وخشک تر از شب سرما ونادان تر
من رجلة واوسع من دجلة فسترت عوارك ولم ابد عارك على
از خرفه وپهناتر از نهر بغداد پس پوشیدم عیب ترا وننمودم ننگ ترا بلکه
انك لو حبتك شيرين بجمالها وتميدة بمالها وبلقيس بعرشها
بتحقیق تو اگر میداد ترا مسماة شیرین جمال خود را ومسماة زبیده مال خود را و بلقیس تخت خود را

وَنُبُورَانِ يَفْرِشُهَا وَالزَّبَّاءُ يَمْلِكُهَا وَرَابِعَةٌ يَنْسِكُهَا وَخِنْدَفُ يَفْجُرُهَا

وسماة نبوران فرش خود زا وسماة زباء ملک خود را ورابعه بندگی خود را وسماة خندف نازش خود را

وَالْخَنْسَاءُ يَشْعُرُهَا فِي صَخْرِهَا لَا نِفْتُ أَنْ تَكُونِي قَعِيدَةَ رَحْلِي وَطُرُوقَةَ فَحْلِي

وسماة خنساء شعر خود را که در حق صخر برادر است هر آینه اگر امید داشتم اینکه باشی نشین پالان من وماده شتر من

قَالَ فَمَدَّ هِرَّتِ الْمَرْأَةُ وَتَقَمَّرَتْ وَحَسَرَتْ عَنْ سَاعِدِهَا وَشَمَّرَتْ

گفت راوی پس طلاق کرد خود را زن و خشم آمد و بر هنه کرد بازوی خود را و دامن بر چید

وَقَالَتْ لَهُ يَا لَا مَنِ مَادِنٍ وَاشَامِ مِنْ قَاشِرٍ وَاجْبَنَ مِنْ صَافِرٍ

وگفت ای لوزیدار ای نکوهیده تر از مسمی مادر و شومتر از قاشر و نامردتر از صافر

وَاطْيَشَ مِنْ طَامِرٍ تَرْمِينِي بِشَنَارِكَ وَتَقْرِينِي عِرْضِي بِشِفَارِكَ وَأَنْتَ

وجهنده تر از پشه آیا تیری اندازی بمن بعیب خود و می بری آبروی من بکارد خود و تو

تَعْلَمُ أَنَّكَ أَحْقَرُ مِنْ قُلَامَةٍ وَأَعْيَبُ مِنْ بُغْلَةِ أَبِي دُلَامَةَ وَأَفْضَحُ مِنْ

میدانی که تحقیق تو حقیر تر هستی از تراشه ناخن و معیوب تر هستی از استر ابی دلامه و رسوا تر هستی از

حَبَقَةٍ فِي حَلْقَةٍ وَأَحْيَرُ مِنْ بَقَّةٍ فِي حُقَّةٍ وَهَبْكَ الْحَسَنَ فِي وَعْظِهِ وَلَفْظِهِ

گوز در گروه مردم و گشته تر از پشه در درج خوشبو و بیدار تو خود را حسن بصری در پند سخن خود

وَالشَّعْبِيَّ فِي عِلْمِهِ وَحِفْظِهِ وَالْخَلِيلَ فِي عَرُوضِهِ وَنَحْوِهِ وَجَرِيرًا

وامام شعبی در دانش و یاد داشت خود و خلیل در علم عروض خود و علم نحو خود و جریر

فِي غَزَلِهِ وَهَجْوِهِ وَقُسًّا فِي فَصَاحَتِهِ وَخَطَابَتِهِ وَعَبْدَ الْحَمِيدِ فِي

در غزل خود و هجو خود و قس در فصاحت خود و خطبه خواندن خود و عبد الحمید در

بَلَاغَتِهِ وَكِتَابَتِهِ وَأَبَا عَمْرٍو فِي قِرَاءَتِهِ وَإِعْرَابِهِ وَابْنَ قُرَيْبٍ فِي رِوَايَتِهِ

بلاغت خود و کتابت خود و ابا عمرو در خواندن خود و اعراب خود و ابن قریب در روایت خود

عَنْ أَعْرَابِهِ أَتَظُنِّينَ أَرْضَاكِ إِمَامًا لِمِحْرَابِي وَحُسَامًا لِقِرَابِي لَا

از اعراب خود آیا گمان میبری که خوشنود شوم ترا از روی امام برای محراب خود و شمشیر برای غلاف خود

٣٠٤

وَاللّٰهِ وَلَا بَوَّابًا لِبَابِيْ وَلَا عَصَا لِجِرَابِيْ فَقَالَ لَهُمَا الْقَاضِيْ اَرَاكُمَا شَتَّى

سوگند بخدا است نه دربان بدروازهٔ خود و نه چوبدستی برای توشدان خود پس گفت هردو را قاضی گمان می برم شما را شتا

وَطَبَقَهُ وَحِدَاةً وَبُنْدُقَهُ فَاتْرُكْ اَيُّهَا الرَّجُلُ اللَّدَدَ وَاسْلُكْ

وطبقهٔ وحداة وبندقه پس بگذار اے مرد خصومت را وبرو در

فِيْ سَبِيْلِكَ الْجَدَدَ وَاَمَّا اَنْتِ فَكُفِّيْ عَنْ سِبَابِهِ وَقِرِّيْ اِذَا اَتَى الْبَيْتَ

رفتن خودت راه راست ولیکن توای زن پس باز مان از دشنام دادن او وساکن شو هرگاه بیاید او خانه را

مِنْ بَابِهِ فَقَالَتِ الْمَرْاَةُ وَاللّٰهِ مَا اَسْجُنُ عَنْهُ لِسَانِيْ اِلَّا اِذَا كَسَانِيْ

از دروازهٔ آن پس گفت زن بخدا که بند نمی کنم از او زبان خود را مگر وقتیکه بپوشید نی دهد مرا

وَلَا اَدَعُ لَهُ شِرَاعِيْ دُوْنَ اِشْبَاعِيْ فَخَلَفَ اَبُوْ زَيْدٍ بِالْمُحَرَّجَاتِ

و بلند نکنم برای او بادبانهای خود بغیر سیر کردن من پس سوگند خورد ابو زید بطلاقها ے

الثَّلَاثِ اَنَّهُ لَا يَمْلِكُ سِوَى اَطْمَارِهِ الرَّثَّاتِ فَنَظَرَ الْقَاضِيْ فِيْ قَصَصِهِمَا

سه گانه که تحقیق او مالک نیست بجز چادرهای خودش که کهنه است پس نگریست قاضی در خبر و حال هردو

نَظَرَ الْاَلْمَعِيِّ وَاَفْكَرَ فِكْرَةَ اللَّوْذَعِيِّ ثُمَّ اَقْبَلَ عَلَيْهِمَا بِوَجْهٍ قَدْ

همچو نگریستن روشن طبع و اندیشه کرد همچو اندیشیدن زیرک باز رو آورد بر هردو بروئیکه بتحقیق

قَطَّبَهُ وَمَجْنٍ قَدْ قَلَّبَهُ وَقَالَ اَلَمْ يَكْفِكُمَا السَّاْفَهُ فِيْ مَجْلِسِ الْحُكْمِ

ترش کرد آنرا و سپر گیج هر آئینه برگردانند آنرا و گفت بهرد و آیا بسنده نیست شما را فحش گفتن در مجلس داوری

وَالْاِقْدَامُ عَلٰى هٰذَا الْجُرْمِ حَتّٰى تُرَاقِيَا فِيْ فُحْشِ الْمُفَاذَعَهْ

پیش در آمدن بر اختیار کردن این گناه تا آنکه بالا برآمدید از زشتی و بدی بحد گرد شنام دادن

لِيْ خُبْثِ الْمُخَادَعَهْ وَاَيْمُ اللّٰهِ لَقَدْ اَخْطَاْتِ اسْتُكُمَا

سوی بدی مکر و فریب و سوگند بخدا است که بتحقیق خطا کرد قدم شما

الْحُفْرَهْ وَلَمْ يُصِبْ سَهْمُكُمَا الثَّغْرَهْ فَاِنَّ اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَعَزَّ اللّٰهُ

قصد را و نرسید تیر شما مغاک و چنبر گردن را چرا که هر آئینه سردار مسلمانان بزرگ کند خدا تعالے

بِبَقَائِهِ الدِّينُ نَصْبِي لَاقْضِيَ بَيْنَ الخَصْمَاءِ لَاقْضِيَ دَيْنَ الغُرَمَاءِ
بزنده داشتن او دین را بر پا کرده را نا حکم کنم میانهٔ خصومت کنندگان نه برای آنکه ادا کنم وام قرضداران را

فَوَحَقِّ نِعْمَتِهِ الَّتِي أَحَلَّتْنِي هٰذَا المَحَلَّ وَمَلَّكَتْنِي العَقْدَ وَالحَلَّ لَئِنْ
پس قسم حق نعمت او که فرود آورد مرا این جای را و مالک کرد مرا بستن و کشادن را هر آینه اگر

لَمْ تُوضِحَا لِي جَلِيَّةَ خَطْبِكُمَا وَخَبِيئَةَ خَتْلِكُمَا لَأُنَدِّدَنَّ بِكُمَا فِي الأَمْصَارِ
نمودید مرا آشکار کردن کار خود را و پنهانی فریب خود را هر آینه تشهیر خواهم کرد شما را در شهرها

وَلَأَجْعَلَنَّكُمَا عِبْرَةً لِأُولِي الأَبْصَارِ فَطَرِقَ أَبُو زَيْدٍ أَطْرَافَ الشَّجَاعِ
و هر آینه خواهم گردانید شما را پند برای خداوندان دانشها پس سر فرو افگند ابو زید همچو سر فرو افگندن مار

ثُمَّ قَالَ لَهُ سَمَاعِ سَمَاعِ نَظْمِ أَنَا السَّرُوجِيُّ وَهٰذِي عِرْسِي وَلَيْسَ كُفُؤُهَا البَدَلُ
و گفت مر او را بشنو بشنو من ابو زید سروجی هستم و این زن من ست و نیست همتای ماه کامل

غَيْرَ الشَّمْسِ وَمَا ثَنَّى فِي أُنْسِهَا وَأُنْسِي وَلَا ثَنَّاءَ دُيُورُهَا عَنْ قُسِّي
بجز آفتاب و نیست همدیگر مخالف الفت او و الفت من و دور نیست صومعهٔ او از راهب من

وَلَا عَدَتْ سُقْيَايَ أَرْضَ غَرْسِي لٰكِنَّنَا مُنْذُ لَيَالٍ خَمْسِ نَصْبُو فِي ثَوْبٍ
و تجاوز نکرد آب ریزی من زمین درخت مرا لیکن ما از مدت شبهای پنجگانه همچو میکنیم در جامه

الطَّوِيِّ وَتَمْسِي لَا نَعْرِفُ المَضْغَ وَلَا التَّمْسِي حَتَّى كَأَنَّا لِخُفُوتِ النَّفْسِ
گرسنگی و شام میکنیم و نمی شناسیم خائیدن را و نه آشامیدن را تا آنکه گویا که ما سبب ساکن شدن دم

أَشْبَاحُ مَوْتَى نُشِرُوا مِنْ رَمْسِ فَحِينَ عَزَّ الصَّبْرُ وَالتَّأَسِّي وَشَفَّنَا الضُّرُّ
کالبدهای مردگانیم که برآمدند از گور پس وقتیکه گم شد شکیب و پیروی بدیگری بصبر و لاغر کرد ما را گزند بیکبار

الأَلِيمُ المَسِّ فَقُمْنَا نَسْعَدُ الجَدَّ أَوْ لِلتَّعَسِّ هٰذَا المَقَامُ لِاجْتِلَابِ فَلْسِ
اندوهگین کننده است چسپیدن او و ایستادیم برای نیکبختی یا برای نحوست بخت این جای را برای کشیدن بپشیز

وَالفَقْرُ يُلْجِي الحُرَّ حِينَ يُرْسِي إِلَى التَّجَلِّي فِي لِبَاسِ اللَّبْسِ فَهٰذِهِ
و درویشی بی آرام کند مرد بزرگ را وقتیکه قائم میشود بسوی ظاهر شدن در پیرایهٔ مکر و فریب پس این است

حَالِي وَهٰذَا أَدْرِسِي ۞ فَانْظُرْ إِلَى يَوْمِي وَسَلْ عَنْ أَمْسِي ۞ وَقُمْ بِجَبْرِي
حال من و این است جامهٔ کهنهٔ من ۞ بنگر بسوی امروز من و بپرس از دیروز من ۞ و بفرما! اصلاح من اگر بخواهی

إِنْ شِئْتَ أَوْ جَلْسِي ۞ فِي يَدَيْكَ صِحَّتِي وَنَكْسِي ۞ فَقَالَ لِلْقَاضِي لِيُثْبِ أُنْسُكَ
یا عقوبت من برفریب ۞ پس در دست قدرتی من باز گردید بیماری من ۞ پس گفت او را قاضی باید که برگردد الفت تو

وَلْتَطِبْ نَفْسُكَ فَقَدْ حَقَّ لَكَ أَنْ تُغْفَرَ خَطِيئَتُكَ وَتُوَفَّرَ عَطِيَّتُكَ
و باید که خوش شود جان تو پس تحقیق واجب کرده شد برای تو اینکه بخشیده شود خطای تو و افزون کرده شود بخشش تو

فَثَارَتِ الزَّوْجَةُ عِنْدَ ذٰلِكَ وَاسْتَطَالَتْ وَأَشَارَتْ إِلَى الْحَاضِرِينَ وَقَالَتْ
پس برخاست آمد زن آنگاه ۞ و بیرون کرد زبان خود را و اظهار نمود کلام خود را و اشارت کرد بسوی حاضران و گفت

لِلشَّعْرِ يَا أَهْلَ تَبْرِيزَ لَكُمْ حَاكِمٌ ۞ أَوْفَى عَلَى الْحُكَّامِ تَبْرِيزًا ۞ مَا فِيهِ مِنْ عَيْبٍ
ای باشندگان تبریز مر شما را حاکم است ۞ برتر گشته بر حاکمان از روی پیشدستی نیست در و از عیب جز آنکه تحقیق او

سِوَى أَنَّهُ ۞ يَوْمَ النَّدَى قِسْمَتُهُ ضَيْزَى ۞ قَصَدَتْهُ وَالشَّيْخُ نَبِيٌّ جَوْنُ ۞ عُودٍ لِمَا ذَالَ
روز عطا قسمت بجور است ۞ آهنگ کرد من او را و پیر بحالیکه مزاحم میوه شاخیکه مر اهر است ۞ همیشه باد آفتاب

مُهَرْهَرُونَا ۞ فَسَرَّحَ الشَّيْخُ وَقَدْ نَالَ مِنِّي ۞ جِلْوَاهُ تَخْصِيصًا وَتَمْيِيزًا ۞ وَرَدَّنِي أَخْيَبَ مِنْ
جنبانیده شده ۞ پس سرداد قاضی شیخ را حال آنکه رسیده شیخ از عطای او اختصاص و امتیاز را ۞ و برگردانید مرا زبانکار تر از

شَائِمِ بَرْقٍ خُلَّبٍ فِي شَهْرِ مُوزَا ۞ كَأَنَّهُ لَمْ يَدْرِ أَنِّي الَّتِي ۞ لَقَّنْتُ الشَّيْخَ
بیندهٔ برق که دروغ است بد در ماه گرما ۞ گویا که او در نیافته بلکه تحقیق من زنی هستم ۞ که آموختم شیخ را

الْإِنَاجِيزَا ۞ وَأَنَّنِي إِنْ شِئْتُ عَادَلْتُهُ ۞ أُضْحُولَةً فِي أَهْلِ تَبْرِيزَا ۞ قَالَ
شعرها ۞ و تحقیق اگر بخواهم بگذارم او را ۞ مسخره در باشندگان تبریز ۞ گفت

فَلَمَّا رَأَى الْقَاضِي اجْتِرَاءَ جَنَانِهَا ۞ وَانْصِلَاتَ لِسَانِهَا عَلِمَ اللّٰهُ قَدْ مُنِيَ
پس چون دید قاضی دلیری دل او را ۞ و درازی زبان او را ۞ دانست تحقیق او مبتلا کرده شد

مِنْهَا بِالدَّاءِ الْعَيَاءِ وَالدَّاهِيَةِ الدَّهْيَاءِ وَأَنَّهُ مَتَى مَنَحَ أَحَدَ الزَّوْجَيْنِ
از آن هر دو به بیماری سخت و بلای سخت و تحقیق او هرگاه عطا داد یکی را از دو زن و شوهر

وَصَرَفَ الْآخَرَ صَفْرَ الْيَدَيْنِ كَانَ كَمَنْ قَضَى الدَّيْنَ بِالدَّيْنِ أَوْ صَلَّى الْمَغْرِبَ

وگردانید دیگر را تهی دو دست باز پس چو کسیکه ادا نماید وام را بوم را یا نماز خواند وقت مغرب

رَكْعَتَيْنِ فَطَلَسَمَ وَطَرْسَمَ وَأَحْرَنْظَمَ وَبَرْطَمَ وَهْمَهَمَ وَغَمْغَمَ ثُمَّ الْتَفَتَ يَمْنَةً

دو رکعت پس خشم کرد با پندار و سرفرو انداخت و خشناک شد و غضبناک شد و آواز گردانید چو دیوانه گردن باز نگریست جانب راست

وَشَامَةً وَتَمَلْمَلَ كَآبَةً وَنَدَامَةً فَأَخَذَ يَذُمُّ الْقَضَاءَ وَمَتَاعِبَهُ وَيُعَدِّدُ

و جانب چپ و درو مند شد از اندوه و پشیمانی و آغاز کرد که نکوهش میکرد منصب قضا را و رنجهای او را و می شمرد

شَوَائِبَهُ وَنَوَائِبَهُ وَيُفْنِدُ طَالِبَهُ وَخَاطِبَهُ ثُمَّ تَنَفَّسَ كَمَا يَتَنَفَّسُ الْمَرِيبُ

آسیبهای او را و حوادث او را و نکوهش میکرد جویندگه او را و خواهندگه او را باز دم برکشید چنانکه دم برکشد که ربوده شود مال او

وَانْتَحَبَ حَتَّى كَادَ يَفْضَحُهُ النَّحِيبُ وَقَالَ إِنَّ هٰذَا الشَّيْءَ عَجِيبٌ أَأُرْشَقُ

و گریه کرد تا آنکه نزدیک بود که رسوا کند او را گریه و گفت تحقیق این چیزیست شگفت آیا تیر باران کرده شوم

فِي مَوْقِفٍ بِسَهْمَيْنِ أَأُلْزَمُ فِي قَضِيَّةٍ بِمُغْرَمَيْنِ أَأُطِيقُ أَنْ أُرْضِيَ الْخَصْمَيْنِ

در جای با دو تیر آیا لازم کرده شوم در یک معامله دو تاوان را آیا توانائی دارم اینکه خوشنود کنم دو خصومت کننده را

وَمِنْ أَيْنَ وَمِنْ أَيْنَ ثُمَّ عَطَفَ إِلَى حَاجِبِهِ الْمُفِيدِ لِمَا يُبْدِيهِ وَقَالَ مَا هٰذَا

واز کجا راضی کنم واز کجا دهم هر دو را باز گرائید بر دربان خود که روا کننده بود حاجات او را و گفت نیست این

يَوْمُ حُكْمٍ وَقَضَاءٍ وَفَصْلٍ وَإِمْضَاءٍ هٰذَا يَوْمُ الْإِغْنَامِ هٰذَا يَوْمُ الْإِغْرَامِ

روز حکم و قضا و فیصلهٔ معاملات و جاری کردن احکام این روز تاوان کشیدنست این روز اندوهگین شدنست

هٰذَا يَوْمُ الْبَحْرِ إِنَّ هٰذَا يَوْمُ الْخُسْرَانِ هٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ هٰذَا يَوْمٌ نَصَبٌ

این روز بحران تب ست این روز زیان کاریست این روز سخت ست این روز یست که رنج کشیده شدیم

فِيهِ وَلَا نَصِيبٌ فَارِحِنِي مِنْ هٰذَيْنِ الْمُهِمَّيْنِ وَاقْطَعْ لِسَانَهُمَا

در و نه قدرت یا فتیم برصواب از حکم پس راحت ده مرا ازین دو بسیار گویان و قطع کن زبان هر دو را

بِدِينَارَيْنِ ثُمَّ فَرِّقِ الْأَصْحَابَ وَاغْلَقِ الْبَابَ وَاشِعْ أَنَّهُ يَوْمٌ

بدو دینار باز جدا کن یاران را و ببند در دروازه را و هویدا کن که بتحقیق آن روز

مَذْمُومٌ وَأَنَّ الْقَاضِيَ فِيهِ مَهْمُومٌ لِئَلَّا يَحْضُرَنِي خُصُومٌ قَالَ فَأَمَّنَّ

بدست وهر آینه قاضی دراندوهگین ست تا حاضر نشوند نزدمن خصومت کنندگان گفت راوی پس آمین گفت

الْحَاجِبُ عَلَى دُعَائِهِ وَتَبَاكَى لِبُكَائِهِ ثُمَّ نَقَدَ بَادَنِيدٍ وَعِرْسُهُ الْمِثْقَالَيْنِ

دربان بردعای او وتبلطف گریست سبب گریهٔ او باز بداد ابازبید وزن اورا دومثقال

وَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّكُمَا لَأَحْيَلُ الثَّقَلَيْنِ لَكِنِ احْتَرِمَا مَجَالِسَ الْحُكَّامِ وَاجْتَنِبَا

وگفت گواهی میدهم که هر آینه شما هر دو تحقیق حیله گرتر هستید از جن وانس ولیکن بحرمت دارید مجلسهای حاکمان را وبپرهیزید

فِيهَا فُحْشَ الْكَلَامِ فَمَا كُلُّ قَاضٍ تَبْرِيزُ وَلَا كُلُّ وَقْتٍ لِتُسْمَعُ

دران بیهودگی سخن را پس نیست هر قاضی قاضی تبریز ونه هر زمان که شنیده شود درو

الْآرَاجِيزُ فَقَالَا لَهُ مِثْلُكَ مَنْ حَجَبَ وَشُكْرُكَ قَدْ وَجَبَ وَنَهَضَا

شعرها پس گفتند هر دو او را مانند تو کیست که دربان باشد قاضی تبریز او سپاس تو هر آینه واجب شد پس خاستند وفرفتند

وَقَدْ حَظِيَا بِدِينَارَيْنِ وَاصْلَيَا قَلْبَ الْقَاضِي نَارَيْنِ تَفْسِيرُ مَا

بحالیکه بهره مند شدند بدو دینار وسوختند هر دو دل قاضی را بدو آتش بیان چیزیست که

تَضَمَّنَتْهُ هَذِهِ الْمَقَامَةُ مِنَ الْأَمْثَالِ الْعَرَبِيَّةِ وَالْأَلْفَاظِ اللُّغَوِيَّةِ قَوْلُهُ

در برگرفت آنرا این مقامه از داستانهای منسوب بعرب ولفظهای منسوب بلغت

لَقِيتُ مِنْهَا عَرَقَ الْقِرْبَةِ هَذَا مَثَلٌ يُضْرَبُ لِمَنْ يَلْقَى شِدَّةً مِنَ الْأَمْرِ

این مثلی ست که پدید کرده میشود برای کسیکه مبیند سختی را از کاری

الَّذِي يُزَاوِلُهُ كَمَا أَنَّ حَامِلَ الْقِرْبَةِ يَلْقَى جَهْدًا حَتَّى يَعْرَقَ وَقَوْلُهُ

که استعمال میکند آنرا چنانکه تحقیق بردارندهٔ مشک می مبیند مشقت را تا آنکه عرق میریزد

جَعَلْتُ أَمْرِي دَبْرَ أُذُنِي يَعْنِي أَطَّرَحْتُهُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى فَنَبَذُوهُ

مراد ش آنکه انداختم آنرا واز انست قوله تعالے پس انداختند آنرا

وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَقَوْلُهُ أَكْذَبُ مِنْ سَمَاحٍ يَعْنِي الَّتِي تَنَبَّأَتْ فِي

پس پشت های خود شان مرادش آنکه زنے خود را نبی واکرد در

عَهْدِ مُسَيْلِمَةَ الْكَذَّابِ فَسَارَتْ إِلَيْهِ لِتُنَاظِرَهُ وَتَخْتَبِرَهُ ثُمَّ آمَنَتْ بِهِ
زمانہ مسیلمۂ کذاب رفت بسوی او تامناظرہ کند اورا و آزماید اورا باز ایمان آورد بوے

وَوَهَبَتْ نَفْسَهَا لَهُ وَهٰذَا الِاسْمُ مَبْنِيٌّ عَلَى الْكَسْرِ مِثْلُ حَذَامِ وَقَطَامِ لِكَوْنِهِ
وببداد ذات خود را بوی واین نام بناکردہ شد بر کسرہ مانند حذام وقطام سبب بودنش

مِنَ الْأَسْمَاءِ الْمَعْدُولَةِ وَاشْتِقَاقُهُ مِنَ السَّجَاحَةِ وَهِيَ السُّهُولَةُ وَمِنْهُ
از نامہای معدولہ واشتقاق او از سجاحت ست وآن آسانی ست واز انست

قَوْلُهُمْ مَلَكْتَ فَأَسْجِحْ وَقَوْلُهُ (أَلْكَذَّبُ مِنْ أَبِي ثُمَامَةَ هٰذِهِ كُنْيَةُ مُسَيْلِمَةَ
قول ایشان ہرگاہ چیرہ شدی پس نرمی کن این کنیت مسیلمہ

أَلْكَذَّابِ) وَكَانَ تَنَبَّأَ بِالْيَمَامَةِ وَمَخْرَقَ بِهَا إِلَى أَنْ سَارَ إِلَيْهِ خَالِدُ بْنُ
کذاب ست وبود کہ ادعای نبوت کرد در یمامہ ودروغ گفت دران تا آنکہ رفت لبسوی او خالد بن

الْوَلِيدِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَتَلَهُ وَقَوْلُهُ (لَا نَعِمَ عَوْفُكَ) الْعَوْفُ الْحَالُ
ولید خوشنود باد خدا ازو وکشت اورا عوف بمعنی حال و

وَالْعَوْفُ الذِّكْرُ أَيْضًا وَيُدْعَى لِلْبَانِي عَلَى أَهْلِهِ فَيُقَالُ لَهُ نَعِمَ عَوْفُكَ وَقَوْلُهُ
بمعنی آنکہ تناسل ہم باشد وحاکردہ شود برای درآیندہ بر زنان خود پس گفتہ میشود او را نیکو باد ذکر تو

(يَا دَفَارِ يَا فَجَارِ) هٰذَانِ الِاسْمَانِ مَعْدُولَانِ عَنْ دَافِرَةٍ وَفَاجِرَةٍ وَالدَّفْرُ
این ہر دو اسم معدول ہستند از دافرہ وفاجرہ ودفر

النَّتْنُ وَبِهِ سُمِّيَتِ الدُّنْيَا أُمَّ دَفْرٍ وَكُلُّ مَا يُسَمَّى بِصِفَةٍ غَالِبَةٍ ثُمَّ عُدِلَ بِهَا إِلَى
بدبوست واز انست کہ نام نہادہ شد دنیا ام دفر وہر چیز یکہ نام نہادہ شد بصفت غالبہ باز معدول شد ازان بسوے

فَعَالِ بُنِيَ عَلَى الْكَسْرِ عِنْدَ النِّدَاءِ كَقَوْلِكَ يَا لَكَاعِ يَا خَبَاثِ يَا دَفَارِ يَا
فعال بناکردہ شود بر کسرہ ہنگام آواز دادن ہمچو قول تو یا لکاع یا خباث یا دفار یا

فَجَارِ وَلَا يَجُوزُ اسْتِعْمَالُ ذٰلِكَ فِي غَيْرِ النِّدَاءِ إِلَّا فِي ضَرُورَةِ الشِّعْرِ كَمَا
فجار وروا نیست استعمال آن در غیر ندا مگر در ضرورت شعر چنانکہ

قَالَ الشَّاعِرُ شِعْرًا أَطُوفُ وَمَا أَطُوفُ ثُمَّ آوِي إِلَى بَيْتٍ قَعِيدَتُهُ لَكَاعُ

گفت شاعر طواف میکنم کعبہ را آنقدر کہ طواف میکنم باز میگردم بسوی خانہ کہ زن او لئیم ست +

وَقَوْلُهُ أَحْمَقُ مِنْ رِجْلَيْ هِيَ ضَرْبٌ مِنَ الْحَمْضِ يَنْبُتُ فِي مَجَارِي السُّيُولِ

آن قسمے ست از رستنی ترش کہ میروید در راہہا ے آب روان

فَيَجْتَرِفُهَا فَلَمَّا قَوْلُهَا لَا مِنْ مَادِرٍ فَهُوَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي هِلَالِ بْنِ عَامِرٍ

پس از بیخ برکند آن را ولیکن قول آن زن الام من مادر پس او مردیست از بنی ہلال پسر عامر

كَانَ اتَّخَذَ حَوْضًا لِيَسْقِيَ إِبِلَهُ فَلَمَّا رَوِيَتْ سَلَّحَ فِيهِ وَمَدَرَهُ بِسَلْحِهِ

کہ گرفتہ بود آبگیری تا آب دہد شتر خود را پس چون سیراب شد سرگین انداخت در وہ و کلوخ انداخت در وہ آلودہ بسرگین

لِئَلَّا يَنْتَفِعَ بِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَأَمَّا قَوْلُهَا أَشَامُ مِنْ قَاشِرٍ فَإِنَّهُ نَخْلٌ كَانَ فِي

تا نفع نگرفتہ شود بوی پس از وی ولیکن قول او اشام من قاشر پس بتحقیق او شتر نر بود در

بَعْضِ قَبَائِلِ سَعْدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ مَنَاةَ مَا طَرَقَ إِبِلًا إِلَّا أَمَاتَ وَقِيلَ الْمُرَادُ

بعض قبائل سعد پسر زید پسر مناط گشنی نمیداد مادہ را مگر مرد و گفتہ شد کہ مراد

بِهِ الْعَامُ الْمُجْدِبُ وَسُمِّيَ قَاشِرًا لِقَشْرَةٍ وَجْهِ الْأَرْضِ مِنَ النَّبَاتِ وَأَمَّا

بآن سال قحط ست و تمام نہادہ شد آن سال قاشر سبب باز کردن او روی زمین را از روئیدگی ولیکن

قَوْلُهَا أَجْبَنُ مِنْ صَافِرٍ فَقَدِ اخْتُلِفَ فِي تَفْسِيرِهِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ عَنَتْ

قول آن زن اجبن من صافر پس بتحقیق اختلاف کردہ شد در بیان او گفت بعض ایشان مراد گرفت

بِهِ كُلَّ مَا يَصْفِرُ مِنَ الطَّيْرِ وَخُصَّ بِالْجُبْنِ لِكَثْرَةِ مَا يَتَّقِيهِ مِنْ جَوَارِحِ

بآن ہر چہ آواز کند از پرندہ و خاص کردہ شد بنامردی سبب زیادت نگہداشتن او خود را از جانوران شکاری

الْجَوِّ وَمَصَايِدِ الْأَرْضِ وَقِيلَ إِنَّهُ طَائِرٌ بِعَيْنِهِ إِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ تَعَلَّقَ

کہ میانہ زمین و آسمان اند و دامگاہ زمین و گفتہ شد کہ بتحقیق او پرندہ ایست معین ہرگاہ در میگیرد او را شب می آویزد

بِبَعْضِ الْأَغْصَانِ وَلَمْ يَزَلْ يَصْفِرُ طُولَ لَيْلَتِهِ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَنَامَ

در بعض شاخہا و ہمیشہ ست کہ آواز میکند بہ درازی تمام شب خود سبب ترس از ینکہ بخوابد

فيؤخذ وقيل انه الذي يصفر لمرأته لريبة فهو يكبن وقت صفيره
پس گرفته شود وگفته شد که تحقیق او کسی ست که آواز کند زن بیگانه برای عشق پس او نامردی میکند هنگام آواز کردن خود

مخافة ان يظهر على امره وقيل ان المراد به في المثل المصفور به وهو
سبب ترس اینکه کسی مطلع شود بر حال او وگفته شد که تحقیق مراد در مثل مصفور به باشد و آن کسی ست

الذي يؤذن بالصفير ليهرب فعلى هذا القول فاعل ههنا بمعنى مفعول
که ترسانیده شود بآواز تا بگریزد پس برین سخن فاعل در اینجا بمعنی مفعول ست

كقوله تعالى من ماء دافق اي مدفوق وكقولهم ناقة راحلة بمعنى
همچو قول خدای بزرگ من ماء دافق ای مدفوق یعنی جهنده همچو قول ایشان راحله بمعنی

مرحولة وهو كثير في كلامهم وقد جاء مفعول بمعنى فاعل
مرحوله و آن بسیارست در کلام ایشان و هر آئینه آمده است مفعول بمعنی فاعل

وكقوله تعالى حجابا مستورا اي ساترا وكقوله تعالى انه كان وعده مأتيا
همچو قول او تعالی حجابا مستورا ای پوشنده و مثل قول او تعالی بیشک وعده او آورده شده است

واما قولها اطيش من طامر فالمراد بالبعوث ويسمى طامر بن طامر لكثرة وثوبه
و لیکن قول آن زن اطیش من طامر پس مراد آن یک ست و نامیده میشود او طامر پسر طامر سبب بسیار جستن او

واما قول القاضي ارار كما شنا وطبقة وحداة وبندقة فانه اراد به
و لیکن قول قاضی ارار کما شنا و طبقة و حداة و بندقة پس تحقیق مراد گرفت آن که

ان كلا منكما كف لصاحبه ومفاد مثله ولكل واحد من المثلين
هر آئینه هر یک از شما هر دو همتاست برای یار خود و برابری کننده است مراد او برای هر یک از دو داستان تفسیر ست

مختلف فيه اما شن وطبقة فان العلماء اختلفوا في معنى قولهم
که اختلاف کرده شد در و لیکن شن و طبقه پس تحقیق دانشمندان اختلاف کردند در معنی قول ایشان

وافق شن طبقة فقال الاكثرون انهما قبيلتان فشن هو ابن
وافق شن طبقه پس گفتند بیشتر دانشمندان که تحقیق آن هر دو قبیله اند پس شن او پسر

أَقْصَى بْنُ دُعْمِيِّ بْنِ جَدِيلَةَ بْنِ أَسَدِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ نِزَارٍ وَطَبَقَةُ حَيٌّ
اقصی پسر دعمی پسر جدیله پسر اسد پسر ربیعه پسر نزار است وطبقه قبیله ایست
مِنْ إِيَادٍ وَكَانَتْ طَبَقَةُ لَاطَتْ فَأَوْقَعَتْ بِهَا شَنٌّ فَانْتَصَفَتْ مِنْهَا
از ایاد بود قبیله طبقه که مغلوب کسی نبود پس انداخت بجنگ او را قبیله شن پس انتقام گرفت ازان
وَقَالَ بَعْضُهُمْ كَانَ شَنٌّ رَجُلًا مِنْ دُهَاةِ الْعَرَبِ وَكَانَ آثَرَ نَفْسَهُ
وگفت بعض ایشان که بود مسمی شن مردی از زیرکان عرب ولازم گرفته بود ذات خود را
أَنْ لَا يَتَزَوَّجَ إِلَّا بِامْرَأَةٍ تُلَائِمُهُ وَكَانَ يَجُوبُ الْبِلَادَ فِي الِالْتِيَاطِ طَلَبِيَّتِهِ
اینکه تزوج نکند مگر بزنیکه موافق باشد او را پس قطع میکرد شهرها در جستن
فَصَاحَبَهُ رَجُلٌ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ فَلَمَّا أَخَذَ مِنْهُمَا السَّيْرُ
مطلوب خود پس رفیق شد او را مردی در بعضے از سفرہائے او پس چون قوت را باز گرفت ازان هر دو در رفتن
قَالَ لَهُ شَنٌّ أَتَحْمِلُنِي أَمْ أَحْمِلُكَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ يَا جَاهِلُ كَيْفَ يَحْمِلُ
گفت او را شن آیا برمیداری مرا یا برداریم من ترا پس گفت او را مرد ای نادان چگونه برمیدارد
الرَّاكِبُ الرَّاكِبَ فَأَمْسَكَ وَسَارَ حَتَّى أَتَيَا عَلَى نَدْعٍ فَقَالَ لَهُ شَنٌّ أَتَرَى
سوار را پس خاموش شد شن ورفت تا آنکه آمدند هر دو بکشتی پس گفت او را شن آیا نموده مے شوے
هَذَا الزَّرْعَ قَدْ أُكِلَ أَمْ لَا فَقَالَ لَهُ يَا جَاهِلُ أَمَا تَرَى الزَّرْعَ فِي سُنْبُلِهِ
این کشت را که هرآئینه خورده شده یا نه پس گفت او را ای نادان آیا نمے بینے کشت را در خوشه او
فَأَمْسَكَ إِلَى أَنِ اسْتَقْبَلَتْهُمَا جَنَازَةٌ فَقَالَ لَهُ شَنٌّ أَتَرَى صَاحِبَهَا
پس خاموش شد تا آنکه پیش آمد آن هر دو را تختے که بر دو مرده بود پس گفت او را شن آیا نموده میشوی صاحب آن جنازه را
حَيًّا أَمْ مَيِّتًا فَقَالَ لَهُ مَا رَأَيْتُ أَجْهَلَ مِنْكَ أَتَرَاهُمْ حَمَلُوهُ إِلَى الْقَبْرِ حَيًّا
زنده یا مرده پس گفت او را نادیدم نادان تر از تو آیا می بینے ایشان را که برداشته اند او را بسوی گور زنده
ثُمَّ أَيِسَا وَصَلَا إِلَى قَرْيَةِ الرَّجُلِ فَصَارَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ وَكَانَتْ لَهُ بِنْتٌ تُسَمَّى
باز هرآئینه آن هر دو پیوستند سوی دیه آن مرد پس گردید او را شن سوی منزل خود و بود مر او را دختری که نام نهاده شد

طبقة فاخذ يطرفها بحديث رفيقه فقالت له ما نطق الا بالصواب
طبقہ پس آغاز کرد کہ بشنگفت می آورد او را بسخن رفیق خود پس گفت طبقہ شن را کہ گویا نشد او مگر بصواب
ولا استفهمك الا عما يستفهم عن مثله ذوو الالباب اما قوله انحلني ام احملك
و نہ پرسیدترا مگر از چیزیکہ پرسیدہ شود از مانند آن لیکن قول او انحلنی ام احملک
فانه اراد احدثني ام احدثك حتى تقطع الطريق بالحديث واما
پس تحقیق او مراد گرفت کہ آیا سخن گوئی یا من سخن گویم ترا تا آنکہ قطع کنیم راہ را بسخن گفتن ولیکن
قوله اترى هذا الزرع اكل ام لا فانه اراد هل استسلف اهله ثمنه
قول او اترى هذا الزرع اكل ام لا پس ہر آئنہ او مراد گرفت کہ آیا پیش گرفت خداوندان آنہا او را
ام لا واما استفهامه عن حيوة صاحب الجنازة فانه اراد به اخلفت
یا نہ گرفت ولیکن پرسیدن او از زندگی صاحب جنازہ پس او اراده کرد بآن آیا گذاشت پس خود
عقبا يحيى ذكره به ام لا فلما خرج الى الرجل حدثه بتاويل ابنته
پسری کہ زندہ باشد نام او پدری یا نہ پس چون برآمد سوی آن مرد سخن گفت او را بتاویل دختر خود
كلامه فخطبها اليه فزوجه اياها فلما سار بها الى قومه وخبروا ما
کلام او را پس خواست شن آنرا از آن مرد پس زنی داد آن مرد شن را دختر خود پس چون رفت شن با او سوی قوم خود و دانستند آنچہ
من الدهاء والفطنة قالوا وافق شن طبقة فسارت مثلا
در بود از زیرکی و دانش گفتند موافق شد شن طبقہ را پس رفت این قول داستان
وحكي ان الاصمعي سئل عن تفسير هذا المثل فقال اظن الشن
و حکایت کردہ شد از اصمعی بتحقیق او پرسیدہ شد از تفسیر این داستان پس گفت گمان میبرم شن را
وعاء من ادم كان قد استشن فلما اتخذ له غطاء وافقه ضرب فيه هذا
آوندی از چرم کہ ہر آئنہ خشک شدہ است پس چون گرفتہ شد برای او پوششے کہ موافق باشد او را ذکر کردہ شد در وی این
المثل هذا حداثة وبندقة فانه يقال في المثل المضروب لمن
داستان ولیکن حداثة و بندقة پس تحقیق او گفتہ میشود در مثلیکہ ذکر کردہ شود در حق کسیکہ

يفزع لعدوه أو يبلى بنظيره حدا احد اذا لقيه بندقة وكان في الاصل
ترسانيده شود بدشمن خود یا آزموده شود بهتای خود حداً احداً درپس ترجمه بندقه است وبود آن در اصل
حداءة باثبات الهاء فرخم في النداء وقد اختلف في المراد بهما فقيل الحداة
حداوة باثبات هاء پس ترخیم کرده شد در آوازدادن وتحقیق اختلاف کرده شد در مراد ازهردو پس گفته شد که حداه
هو الطائر المعروف وبندقة الرامي وقيل انهما قبيلتان من سعد
پرنده مشهور است وبندقه انداز نده گوی گلی اند وگفته شد که بتحقیق هردو قبیله اند از سعد
العشيرة فاغارت حداءة وكانت تنزل بالكوفة على بندقة
عشیره پس تاراج کرد حداة بحالیکه میماند درکوفه بر بندقه
وكانت تنزل باليمن فنالت منهم ثم كرت بندقة على حداة
بحالیکه اومیماند در یمن پس رسید ازایشان بازحمله آورد بندقه بر حداة
فاكبت عليهم وروى بعضهم هذا المثل حدا احد غير مهموز على
پس تاخت برد بر ایشان وروایت کرد بعض ایشان این داستان را حدا احد بے همزه بر
مثال عصا وقفا وزعم انه اسم القبيلة وأما قوله لخطات استكما
مانند عصا وقفا وگفت هر آینه او نام قبیله است ولیکن قول او اخطات استکما
الحفرة فإن هذا المثل يضرب لمن يخطئ في مقصده ويضع الشيء في
الحفرة پس هر آینه این داستان آورده شود درحق کسیکه خطا کند درمراد خود ونهد چیزی را در
غير موضعه وقوله طلسم وطرسم فمعنى طلسم كرّه وجهه ومعنى
غیر جای نهادن او وقوله طلسم وطرسم پس معنی طلسم ترش نمود روی خود را ومعنی
طرسم أطرق وقوله آخر نظم وبرطم أي غضب وقطب وجهه وقيل
طرسم سر فرو افگنده وقوله آخر نظم وبرطم ای خشم گرفت وترش رو شد وگفته شد
معنى آخر نظم غضب مع تكبر ومعنى برطم غضب مع تعبس وأما قوله
معنی آخر نظم خشمناک شد با پندار ومعنی برطم خشم گرفت با ترشروئی وقوله

همهم وغمغم اى لم يبينوا الكلام المقامة الحادية والاربعون

همهم وغمغم ای ہو یدا نکرد سخن را مقامہ چہل و یکم

التنيسية حدث الحارث بن همام قال اطعت داعي النصابي

مشہور بہ تنیسیہ گفت حارث بسر ہمام گفت فرمان بردم خواندہ ہاے کودکے را

في غلواء شبابي فلم ازل زيرا للغيد واذنا للاغاريد الى ان وافى المذيري

در اکثار جوانی خود پس چوں ہموار بودم بسیار بینندہ زنان نرم اندام را و بسیار شنوندہ سرود ہا را تا آنکہ آمد و پیرے

وقلى العيش النضير فقمت الى نشد الانتباه وندمت على ما فرطت

و دشمن گرفت زندگانی تازہ پس سخت کردم آرزو را سوی براہ راست بیداری و شرمندہ شدم بر چیزیکہ کوتاہی کردم

في جنب الله ثم اخذت في كسع الهنات بالحسنات وتلافي الهفوات

در امر الٰہی باز آغاز کردم در ہم کردن کارہاے زشت باکارہاے نیکو و اصلاح لغزشہا

قبل الفوات فملت عن معاداة العادات الى ملاقاة الثقات

پیش از فوت پس گرائیدم از بامداد خشم بر زنان نازک اندام سوی دیدن مردم پرہیزگار و مردم ثقہ

وعن مقاناة انتيابات الى مداناة اهل الديانات واليت ان لا

و از آمیزش کنیزان سرود گو سوی نزدیکی خداوندان دین وطاعتہا و سوگند خوردم اینکہ

اصحب الا من نزع عن الغي وفاء منشره الى الطي وان الفيت من

ہمنشین نشوم مگر کسے را کہ باز آمد از گمراہی و باز گشت نامہ پراگندہ او بسوی بپیچیدن و اگر دیدم کسے را کہ

هو خنيع ترس مديد الوسن اذا بت داري عن داره وفررت

او بر ہا کردہ رسن ستود راست خواب او دور کردم خانہ خود را از خانہ او و گریختم از

عن عراه وتاره فلما الفتني الغربة بتنيس واحلتني مسجدها الانيس

خارش و بیماری او دنگ او پس چون نواخت مرا اسعد در تنیس فرود آورد مرا در مسجد آن کہ انس دہندہ بود

لاليت بهذا حلفة ملية ونظرة فرد حمة وهو يقول بجانش

دیدم مران مردی خداوند حلقہ بسم پیچیدہ و نگرندگان ابرہ آرندہ داد سگفت باو گل

مَكِّينٌ وَلِسَانٍ مُبِينٍ مِسْكِينٌ ابْنُ آدَمَ وَأَيُّ مِسْكِينٍ رَكَنَ مِنَ الدُّنْيَا

استوار وزبان صبح مسکین ست پسر آدم وچه بسیار مسکین ست گرائید از دنیا

إِلَى غَيْرِ رَكِينٍ وَاسْتَعْصَمَ مِنْهَا بِغَيْرِ مَكِينٍ وَذَبُحَ مِنْ حُبِّهَا بِغَيْرِ سِكِّينٍ

سوی نا استوار وچنگ زد ازان باغیر گرامی وذبح کرده شد از دوستی او بغیر کارد

يُكَلَّفُ بِهَا لِغَبَاوَتِهِ وَيُكْلَبُ عَلَيْهَا لِشَقَاوَتِهِ وَيَعْتَدُّ فِيهَا لِمُفَاخَرَتِهِ

حریص میشود بآن بسبب نادانی خود وسخت آزمند میگردد بران برای بدبختی خود وآماده میشود در و برای ناز ش خود

وَلَا يَتَزَوَّدُ مِنْهَا لِآخِرَتِهِ أُقْسِمُ بِمَنْ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ وَنَوَّرَ الْقَمَرَيْنِ وَرَفَعَ

وتوشه نمیگیرد ازان برای آخرت خود سوگند میخورم بخدائیکه آمیخت دو دریارا ودرخشان کرده ماه و مهر را وبلند کرد

قَدَرَ الْجَرَيْنِ لَوْ عَقَلَ ابْنُ آدَمَ لَمَا نَادَمَ وَلَوْ فَكَّرَ فِيمَا قَدَّمَ لَبَكَى الدَّمَ

رتبه سیم وزر را اگر دریابد پسر آدم هر آینه همنشین نخود و هر خراب واگر اندیشه کند در چیزیکه پیش فرستاده هر آینه میگریست خون

وَلَوْ ذَكَرَ الْمُكَافَاةَ لَاسْتَدْرَكَ مَا فَاتَ وَلَوْ نَظَرَ فِي الْمَآلِ لَحَسَّنَ قُبْحَ

واگر یاد می آورد پاداش عمل را هر آینه تدارک میکرد چیزیرا که فوت شد واگر میدید در انجام هر آینه نیکو میکرد بدے

الْأَعْمَالِ يَا عَجَبًا كُلُّ الْعَجَبِ لِمَنْ يَقْتَحِمُ ذَاتَ اللَّهَبِ فِي اكْتِنَازِ الذَّهَبِ

کارهارا ای قوم شگفت دارید تمامی شگفت مر کسی راکه در می آید باتش در ذخیره کردن زر

وَخَزْنِ النَّشَبِ لِذَوِي النَّسَبِ ثُمَّ مِنَ الْبِدَعِ الْعَجِيبَةِ أَنْ يَعِظَكَ وَخْطُ

وذخیره کردن مال واسباب برای خداوندان نسب باز هر آینه از بدیع شگفت آرنده اینکه پند دهد ترا آمیزش

الْمَشِيبِ وَتُؤْذِنَ شَمْسُكَ بِالْمَغِيبِ وَلَسْتَ تَرَى أَنْ تَتُوبَ وَتَهَذَّبَ بِالْمَعِيبِ

پیری واگهی دهد آفتاب تو بنا پدید شدن و نه اندیشه کنی اینکه بازگردی از گناه و پاکیزه کنی عیب ناک را

ثُمَّ أَنْدَفَعَ يُنْشِدُ الْإِنْشَادَ مَنْ يُرْتَشَدُ لِنَظْمٍ بَاوِحٍ مَنْ أَنْذَرَهُ شَيْبُهُ ۞ وَهُوَ

باز خوض کرد بحالیکه شعر میخواند هیچ شعر خواندن کسیکه راه نماید برای کسیکه ترساند او را پیری او و حال آنکه او

عَلَى غَيِّ الصِّبَا مُنْكَمِشٌ ۞ يَعْشُو إِلَى نَارِ الْهَوَى بَعْدَمَا ۞ أَصْبَحَ مِنْ ضَعْفِ

بر گمراهی کودکی شتاب کننده است و یا بینائی ضعیف می نگرد سوی آتش خواهش نفس پس از انکه گردید از ضعف

بالقوي يرتعش + ويمتطي اللهو ويعتده + أوطأ ما يفترش المفترش +

تواناييها لرزه + وسواري ميكرد باز بيچاره آنرا + نرم ترازانچه فراش گيرد بر پهلوي خواننده برفرش +

لم يهب الشيب الذي ماداى + نجومه ذو اللب الا دهش + ولا انتهى عما

نترسيد پيري را كه ندريد + ظهور آنرا خداوند خرد مگر حيرت كرده + ونه بازماند از چيزيكه

نهاه النهى + عنه ولا بالى بعرض خدش + فذاك ان مات فسحقا له وان

بازداشت اورا خرد + ازو ونياك داشت بآبروي كه نكوهش كرده شد + پس آنكس اگر ميرد پس هلاكي بادمراورا + واگر

يعش عد كان لم يعش + لا خير في محيا امرئ حشره + كنشر ميت بعد عشر

بزيد پس او هيچ كسي ست كه زنده نيست + نيست نكوئي در زندگي مرديكه بوي او + هيچ بوي مرده كه پس ازده شب

نبش + وحبذا من عرضه طيب + يروق حسنا مثل برد رقش + فقل

بيرون آورده شود + وچه نيكوست كسيكه بدن او نيكوست + ودرشگفت مي آرد از روي حسن هيچو چادر يكه نقش كرده شود + پس بگو

لمن قد شاكه ذنبه + هلكت يا مسكين او تنتقش + فاخلص التوبة

كسيكه هر آئينه خار فرو برد او را گناه او + نابود شدي اي محتاج مگر آنگه خار بيرون آري + پس خالص كن توبه را

تطمس بها + من الخطايا السود ما قد نقش + وعاشر الناس يحلوا حتى

تا پديد كني بآن + از خطاهاي سياه آنچه نوشته شده است + وآميزش كن مردم را تا نرشت نپسندند +

وداد من طاش ومن لم يطش + ودش جاح الحسان حصه + زمانه لا كان

ومدار اگر كسي را كه سبك خرد باشد وكسي را كه سبك خرد نباشد + وپر پوشان بازي مردبزرگ را اگر بي پرده كرده باشد آنرا + زمانه او نبود

من لم يرش + وانجد الموتور ظلما فان + عجزت عن انجاده فاستجش +

كسيكه اصلاح نكند حال را + وياري كن آنرا كه كسي از و كشته شد پس اگر + فرومانده از ياري او پس انگيز مردم را بر ياري او +

وانعش اذا ناداك ذو كبوة + عساك في الحشر به تنتعش + وهاك

ودار چون آواز دهد ترا خداوند افتادگي + قريب ست تراكه در قيامت بآن برخيزي والستاده شوي + وبگير

كاس النصح فاشرب وجد + بفضلة الكاس على من عطش + قال فلما

پياله پند را پس بنوش وبخشش كن + باقي مانده پياله بر كسيكه تشنه است + گفت راوي پس چون

فَرَغَ مِنْ مُنْكِيَاتِهِ وَقَضَى انْشَادَ اَبْيَاتِهِ نَهَضَ صَبِيٌّ قَدْ شَدَّ مَنْ وَاعْرَى
خالی شد آنچه از بندهای گریانندهٔ خود و بانجام رسانید خواندن شعرهای خود را بر خاست کودکی که قوی شده بود و برهنه کرد
الْبَدَنَ وَقَالَ يَا ذَوِي الْحَصَاةِ وَالْاِنْصَاتِ اِلَى الْوَصَاةِ قَدْ وَعَيْتُمْ
تن را و گفت ای خداوندان خرد وخاموشی وشنیدن بسوی پند هر آئینه یادگرفتید
الْاِنْشَادَ وَفَقِهْتُمُ الْاِرْشَادَ فَمَنْ نَوَى مِنْكُمْ اَنْ يَقْبَلَ وَيُصْلِحَ الْمُسْتَقْبَلَ
شعر خواندن را وفهمیدید راه نمودن را پس هر که قصد کند . از شما آنکه بپذیرد پندرا ونیکو کند آینده را از کردار خود
فَلْيُبْنِ بِسِرِّي عَنْ نِيَّتِهِ وَلَا يَعْدِلْ عَنِّي بِعَطِيَّتِهِ فَهُوَ الَّذِي يَعْلَمُ الْاَسْرَارَ
پس باید که ظاهر کند از احسان من از قصه باطن خود و سر باز مگرداند من از بخشش خود پس گوید بخدائیکه میداند راز هارا
وَيَغْفِرُ الْاَوْزَارَ اِنَّ سِرِّي لَكُمَا تَرَوْنَ وَاِنَّ فَرْجِي لَيَسْتَوْجِبُ الصَّوْنَ
و می بخشد پوشیدگی را بر گناه هر آئینه راز منست چنانکه می بینید و هر آئینه آبروی من مستوجب نگهداشتن ست
فَاَعِينُونِي رُفِقْتُمُ الْعَوْنَ قَالَ فَاَخَذَ الشَّيْخُ فِيمَا يَعْطِفُ عَلَيْهِ الْقُلُوبَ
پس یاری کنید مرا و روزی داده شوید یاری گفت راوی پس آغاز کرد پیر در چیزیکه مهربانی کنند بران دلها را
وَيُسِيغُ لَهُ الْمَطْلُوبَ حَتَّى انْبَسَطَ جَفْرُهُ وَاعْشَوْشَبَ قَفْرُهُ فَلَمَّا اَنْ نَزَعَ
و آسان کنند برای او مراد را تا آنکه آب برآورد چاه او و گیاه ناک شد زمین بی گیاه او پس چون برخاست
الْكَيِسُ انْصَلَتَ يَمِيسُ وَيَحْمَدُ تَنِيسُ وَلَمْ يَحِلْ لِلشَّيْخِ الْمَقَامُ بَعْدَ
کیسه رفت بحالیکه میخرامید وستایش میکرد شتر را و نیکو معلوم نشد مر شیخ را ماندن پس
مَا انْصَاعَ الْغُلَامُ فَاسْتَرْفَعَ الْاَيْدِيَ بِالدُّعَاءِ ثُمَّ نَحَا نَحْوَ الْاِنْكِفَاءِ قَالَ الرَّاوِي
از انکه زود رفت کودک پس برداشتن خواست دستهارا بدعاء باز آهنگ کرد آهنگ بازگشتن گفت راوی
فَارْتَحْتُ اِلَى اَنْ اَعْجَمَ وَاحُلَّ مَتْرَجَمَهُ فَتَبِعْتُهُ وَهُوَ يَشْتَدُّ فِي سَمْتِهِ
پس رغبت کردم بسوی اینکه آزمایم او را و فرود آیم محل کلام او را پس دنبال رفتم او را در حالیکه او سخت میدوید در راه خود
وَلَا يَفُوقُ رَشْقَ صَمْتِهِ فَلَمَّا اَمِنَ الْمُفَاجِئَ وَاَمْكَنَ التَّنَاجِيَ لَفَتَ جِيدَهُ
و نمی گشاد لبستگی خاموشی خود را پس چون ایمن شد از ناگاه رسیده و ممکن شد گفتگو کردن بپیچید گردن خود را

إلى وسلم تسليم البشاشة على ثم قال أراقك ذكاء ذلك الشويدن
بسوی من وسلام گفت بچو سلام گفتن شادمانی بر من باز گفت آیا در شگفت از ذکاوت ترا فروختگی ذهن آن کودک

فقلت أي والمؤمن المهيمن قال إنه فتى السروجي ومخرج الدارمين
پس گفتم آری والای سوگند و خدای امان دهنده نگهبان ست گفت بتحقیق او پسر ابوزید سروجی ست و برآرنده مروارید از

اللجي فقلت أشهد أنك لشجرة ثمرته وشواظ شرارته فصدق فكهاني
دریا پس گفتم گواهی میدهم که بتحقیق تو درخت بار او هستی و شعله آتش او هستی پس باور کرد عیب گوئی مرا

واستحسن إبائي ثم قال هل لك في ابتداء البيت لنتنازع كأس
و نیکو پنداشت بیان مرا باز گفت آیا ترا رغبت ست در شناختن بسوی خانه تا هدیگر دمسیم پیالهٔ

الكميت فقلت له ويحك أتأمرون الناس بالبر وتنسون أنفسكم
شراب پس گفتم او را وای بر تو آیا فرمان میکنید مردم را به نیکوئی و فراموش میکنید ذاتهای خود را

فافترا فترا منضاحك ومر غير مأحك ثم بدا له أن تراجع لي كي
پس تبسم کرد همچو تبسم خنده بتکلف و گذشت بحالیکه ناستیزه بود باز بود یداشد او را اندیشه اینکه برگردید سوی من

قال احفظها عني وعلى نظم اصرف بصوب الراح عنك الأسى ودوح
و گفت یاد دار آن کلمات را از من و بر من ست ضرر آنها برگردان بخالص می از خود اندوه را و راحت ده

القلب ولا تكتئب وقل لمن لامك فيما به لتدفع عنك اللهم قدك
دل را رانده و گرین نشو و بگو کسی را که سرزنش کند ترا در چیزیکه بوی و دور میکنی از خود اندوه را بسنده است ترا

اللئيب ثم قال أما أنا فمنطلق إلى حيث أصطبح وأغتبق وإذا لكنت
بر گرد و باز گفت لیکن من پس میروم جائیکه میسوشم می بامداد و مینوشم شبانگاه و هر گاه هستی

لا تصحب ولا تلائم من يطرب فلست لي برفيق ولا طريقك لي بطريق
که رفیق نمیشوی و موافقت نمیکنی کسی را که بنشاط آرد و پس نیستی مرا یار و نیست راه تو مرا راه

فخل سبيلي وتنكب وألا تتقر عني ولا تتقب ثم ولى مدبرا ولم
پس بگذار راه مرا و میکیسو شو و تفتیش مکن از من و نقص مکن باز و گردانید بحالیکه پشت گردانندهٔ بود و نه

يُعقِبُ. فقالَ الحارثُ بنُ هَمّامٍ: فانتَهَبتُ رِجلاً عِندَ انطِلاقِهِ، ووَدِدتُ

ی نگرد. گفت حارث بن همام: پس زیانه کشیدم از اندوه هنگام رفتن او، و آرزو بردم

لَوَلَمْ لَاقِ المقامةَ الثانيةَ والأربعونَ البَحرانيةَ، حكى الحارثُ

ایکه نمیدیدم اورا. مقامه چهل و دوم مشهور به بحرانیه حکایت کرد حارث

بنُ هَمّامٍ قالَ: تَوامَتْ بي مَراحِي المَنوِيُّ ومَسارِّي الهَوِيُّ إلى أنْ صِرتُ بنَ كَلتَمٍ

پسر همام انداخت مرا جای اندازنده دوری و جایهای رفتن از روی نفس لبسوی اینکه گردیدم پسر هر خاک

وقاحِ كُلِّ غَبراءَ إلّا أنّي لَمْ أكُنْ أقطَعُ وادِياً ولا أشهَدُ ناديًا إلّا اقتَبَسْتُ

برادر در هر سفر مگر بتحقیق من قطع نمیکردم بیابانی را و حاضر نمیشدم مجلسی را مگر برای او حاصل کردن

مِن أدَبِهِ المُسيلِ عَنِ الأشجانِ المُغلي قيمةَ الإنسانِ حتّى عُرِفتُ لي هذهِ

علم که پیغم کننده است از غمهای گران کننده است بهای انسانرا تا آنکه معروف شد بمن این

الشِّنشِنَةُ، وتَناقَلَتْها عَنّي الألسِنَةُ، وصارَتْ أعلَقَ بي مِنَ الهَوَى بِنَي

خوی و دمیدند آنرا از من زبانها و گردید آن عادت آویخته تر بمن از عشق با نی

عُذرَةَ والشَّجاعَ عَنتَرَ بنَ أبي صُفرَةَ. فلمّا ألقَتِ البُحرانَ بِجِرانَها واصطَفَقَتْ

عذره و انداز بری بگل ابی صفره پس چون انداخت بار گردن خود را در شهر بحران و گزید

بِها النُّزّالَ والجِيرانَ تَخِذتُ اندِيَتَها مَعمَرِيّاً، ومَوسِمَ فَكاهِيّاً وسَمَرِيّاً

بران دوستانرا و همسایگان را گرفتم مجلسهای او جای زیادت خود و محل خوش منشی خود و افسانه گوئی خود در شب

فكُنتُ أتَعَهَّدُها صَباحَ مَساءٍ، وأظهَرُ فيها عَلى ما سَرَّ وساءَ، فبَينَما

پس بودم که زیادت میکردم آنرا صبح و شام و طلوع میشدم بر وی بر چیزیکه شاد کند و گزند رساند پس میانه اینکه

أنا في نادٍ مَحشودٍ ومَحفَلٍ مَشهودٍ، إذ جَمَّ لَدَيّ بِهِمْ عَلَيهِمْ نَحنَحِيَّةٌ

من بودم در مجلسیکه جمع شده بود و جائیکه مردم حاضر شده ناگاه نشست نزد من مرد پیریکه برمیآمد بود پس سلام گفت بر جمع

مَلَقِيٍّ بِلِسانٍ ذَلِقٍ، ثُمَّ قالَ: يا بُدُورَ المَحافِلِ وبُحُورَ النَّوافِلِ، قَد بَيَّنَ الصُّبحُ

مردم گو بزبان تیز بازگفت ای ماههای محفلها و دریاهای عطاها هر آینه آشکار شد بامداد

لِإِحْدَى عَيْنَيْنِ وَغَابَ الْعِيَانُ مَنَابَ عَدْلَيْنِ فَمَا تَرَوْنَ فِيمَا تَرَوْنَ

برای خدا و ندو و چشم و استاد و شاهد بجای دو گواه عدل پس اندیشه مکنید در چیزیکه می بینید

أَتُحْسِنُونَ الْعَوْنَ أَمْ تَنَاوَنُونَ إِذْ تُدْعَوْنَ فَقَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ غِظْتَ وَرُمْتَ

آیا نیکو میکنید یاری را یا در میشوید بوقتیکه خوانده شوید پس گفتند او از سوگند بخدا هر آئینه بخشم آوردی و خواستی

أَنْ تُنْطَ فَغِضْتَ فَنَاشَدَهُمُ اللَّهَ عَمَّا أَضَلَّهُمْ حَتَّى اسْتَوْجَبَ رَدَّهُمْ

اینکه آویزان آری پس کم کردی سوگند داد ایشانرا بخدا که از چه چیز گردانید ایشانرا تا آنکه سزاوار شد بازگردانید ایشانرا

فَقَالُوا كُنَّا نَتَنَاضَلُ بِالْأَنْفُسِ فَأَتَيْنَا ضَلَّ يَوْمَ الْبِرَازِ فَمَا لَكَ أَنْ

پس گفتند بودیم که باهم تیراندازی میکردیم باچیزها چنانکه تیراندازی کرده شود در روز جنگ پس دست نیافت بر نفس اینکه

تَشَعَّبَ مِنَ الْمَنْضُوِّ وَأَلْحَقَ هَذَا الْفَضْلَ بِنَمَطِ الْفُضُولِ فَلَسَنَتُهُ

کم کرد از غدر تیر انداخته شده و پیوسته گردانید این تیر ممنوع را بانواع کلام زاید پس زبان آوری کرد او را

لُسْنُ الْقَوْمِ فَتَرَخَّرَ وَبُرْسِنَةُ الْأَوَّلِ وَاخْتَلَّ مُوَيْنَةُ الْمِرْفَلِ مِنْ هَفْوَتِهِ وَيَبَّسَ

فصیحان قوم درخت کرد و ملول شد بالوکیای برزه گو پیش آغاز کرد و کمتر شد از لغزش گناه خود و پشیمان میشد

عَلَى فُوهَتِهِ وَهُمْ مُعِيدُونَ عَلَى مُوَلَّجَتِهِ وَمُلِبُّونَ دَاعِيَ مَنَابَتِهِ إِلَى أَنْ

بر گفته خود و ایشان زایل کنندگان بر در خوانده اند انداختن او را تا آنکه

وَيْلَكُمْ يَا قَوْمِ إِنَّ الْإِحْجَامَ مِنْ ذَوِي الطَّبْعِ فَعَدُّوا عَنِ الدَّفْعِ وَانْقَلَعُوا ثُمَّ

گفت مر ایشانرا ای گروه از برای آنست که نیست بجبلت سرشت ستیز بگذارید از سوی من دل کوبش و شتاب دادن باز

هَلُمَّ إِلَيَّ أَنْ أُغَيِّرَ بِقَلْبِ الْبِرْزِ مِنْ عِنْدِ ذَلِكَ تَوَفَّدُوهُ وَانْخَلَبَتْ

بیائید بسوی من تا که تغییر دهم بقلب مبارز از نزد آن آزمودگی ایشان و کشود یافت

عَقْدُهُمْ مَعَ مَا أَفْرَطَ عَلَيْهِ مِنْ هَيْبَةٍ وَمَدَّ أَنْ تَرَحَّوْا أَنْ يَكُونَ أَوَّلَهُمْ

گره ایشان با آنچه افراط کرد بر آن از هیبت و مدد آنکه دور شدند از آنکه باشد اول ایشان

وَآخِرَهُمْ مَا يَعْقِلُ يُشْمَعُ أَوْ لِيُشَدَّ لِسَمْعٍ ثُمَّ قَالَ اسْمَعُوا وَقِيمُوا

و آخر ایشان آنچه عقل میشنود یا تا شنیده شود بگوش پس گفت بشنوید و بایستید

الطَّيْشِ وَمُلِيتُمْ لِلْعَيْشِ وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي مِرْوَحَةِ الْخَيْشِ نظم

از بسکی خرد دیر پا شیدا زندگی باز خواند بحالیکه چیستان گوینده بود در باد بیزن کتان

وَجَادِيَةٍ فِي سَيْرِهَا مُسْتَعْجِلَةٍ + وَلَكِنْ عَلَى أَثَرِ الْمَسِيرِ تَقُولُهَا سَائِقُ

ولبسیار کنیزک اند که در رفتار خود زود می کنند + ولیکن بر نشان رفتار بازگشتن اوست + مراورا راننده است

مِنْ جِنْسِهَا لَيْسَتْ تَحِنُّ + وَعَلَى اللَّهِ فِي الْإِحْيَاءِ سَبِيلُهَا + تُرَى فِي

از جنس او بری انگیزد او را + با آنکه او در بر آمختن شدن همپای اوست + دیده میشود در

أَوَانِ الْقَيْظِ تَنْطُفُ بِالنَّدَى + وَيَبِيدُ وَإِذَا أَقَلَّ الْمَصِيفُ تَحُولُهَا ثُمَّ قَالَ

زمان گرما باین حال که بچکاند آب را + و پیدا میشود هرگاه پشت گرداند گرما خشکی آن + باز گفت

وَهَاكُمْ يَا أُولِي الْفَضْلِ وَمَفَارِيزَ الْعَقْلِ وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي حَابُولِ النَّخْلِ نظم

وگیرید بر شما ای خداوندان بزرگی و قرار گاه هر دانای خرد و بخواند بحالیکه لغز گوینده بود در رسن درخت خرما

وَتُنْتَسَبُ إِلَى أُمٍّ + تُنْشَأُ أَصْلًا مِنْهَا + وَيُعَانِقُهَا وَقَدْ كَانَتْ نَفَثَتْ بُرْهَةً

بسا فرزند است بسوی مادر + که پیدا میشود و بنیاد میشود از آن + و که معانقه میکند آزاد هر آئینه بود + که دور میکرد او را زمانی

عَنْهَا + بِهِ يَتَوَصَّلُ الْجَانِي + وَلَا يُحْيِي ثُمَّ قَالَ وَدُونَكُمُ الْخَفِيَّةَ

از خود + بسبب او پیوستگی جوید جنایت کننده + و حیات کرده نمیشود و نه باز داشته میشود + باز گفت گیرید بر شما چیستانی را که پنهانست

الْعَلَمَ الْمُعْتَكِرَةَ الظُّلَمِ وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي الْقَلَمِ نظم وَمَا مُومٍ بِهِ عُرِفَ الْإِمَامُ +

علامت + و روشن است سیاهی او و خواننده بحالیکه چیستان گوینده بود در خط + و بسا مقتدیست که باو شناخته میشود امام +

كَمَا بَاهَتْ بِصُحْبَتِهِ الْكِرَامُ + لَهُ إِذْ يَلْقَى طَيْشَانُ صَاحٍ + وَيَسْكُنُ حِينَ

چنانکه نازش میکنند بهمنشینی او بزرگان + مر او را هرگاه سیراب میشود جوشندگی تشنه است + و آرام میگیرد چنگامیکه

يَعْرُوهُ الْأَوَامُ + يَدْرِي حِينَ يُسْتَمْحَى دُمُوعًا + يَرِقُّ كَمَا يَرُوقُ

قصد کند او را تشنگی + و میریزد هرگاه دوانیده شود استمطار + که خوش می آید چنانکه خوش می آید

الِابْتِسَامُ + ثُمَّ قَالَ وَعَلَيْكُمْ بِالْوَاضِحَةِ الدَّلِيلَ الْفَاضِحَةِ مَا قِيلَ

تبسم کردن + باز گفت و لازم گیرید هویدا را از دلیل ظاهر کننده عیب آنچه گفته شد

وَالنشد ملغزاً في الميل نظم وما ناكح أختين بحراً وخفيه ٭ وليس عليه
وخواند بحالیکه لغز گوینده بود در میل سرمه وچه چیز ست نکاح کننده دو خواهر آشکارا و پنهان ٭ حال انکه نیست بروی
في النكاح سبيل ٭ متى يغش هذي يغش في الحال هذه ٭ فان مال العل
در نکاح راه ٭ هرگاه می آید نزد این خواهری آمیزش خواهر دیگر در حال نزد آن خواهر ٭ واگر برگردد شوهر از زن
لم تجده يميل ٭ بزيدها عند المشيب تعهداً ٭ وبرّاً وهذا في البعول قليل
خود نیابی اورا اگر برگردد ٭ می افزاید آن هر دو را در پیری تفقد و مهربانی را ٭ وکمی را این در شوهران کمتر ست ٭
ثم قال وهذه يا أولي الألباب معيا لا داب وانشد ملغزاً في الدولاب
باز گفت واین که مذکور شد ای خداوندان خرد با آله اندازه کردن دانشهاست وخواند بحالیکه لغز گوینده بود در چرخ
نظم وجاف وهو موصول ٭ وصول ليس بالجافي ٭ غريق بايس فاعجب ٭
بیاراگران درشت در نهاد ست حال آنکه او پیوسته ست ٭ کثیر الوصل ست نیست دور شونده ٭ آب فرو رونده بدون آینده است
له من تاسب طافي ٭ يسيح دموع مهضوم ٭ ويهضم هضم متلاف ٭
آنرا از نیک نشنیده در آب ٭ بلند شونده بر آب ٭ میریزد اشکهای ستم رسیده ٭ ومیشکند همچو شکستن بسیار تلف کننده ٭
وتحتي منه حدته ٭ ولكن قلبه صافي قال فلما رشق بالخمس التي
ودرسیده میشود از تندی و تیزی او ٭ ولیکن دل او پاک ست ملغت را و کیچ آن تیر انداخت با پنج فقره که ترتیب
سبق قال يا قوم تدبروا هذه الخمس واعقدوا عليها
داده بود گفت ای قوم من فکر کنید این پنج چیزان را و ببندید بران
الخمس ثم رايكم وضم الذيل او الازدياد من هذا الكيل قال فاستقرت
پنج انگشت را باز خرد شما و فراهم کردن دامن یا افزونی ازین پیمانه پس برا نگیخت
القوم شهوة الزيادة على ما اشربوا من البلادة فقالوا له ان وقفنا
جماعت را خواهش افزونی بر انچه نوشانیده شدند از تیره نافهمی پس گفتند او را بر آئینه علم و آگهی ما
دون حلك ليفحمنا عن استبرار تدلك فاستشفان فزدك فان اتممت
که نزد تو اند لست هر آئینه خاموش کرد ما را از خواستن آتش چقاق تو پس اگر تمام کنی

عَشَرَ فَمِنْ عِنْدِكَ فَاهْتَزَّا هِيَ اَزْمَنْ قَلَّ سَهْمُهُ وَالْخَرِبَ خَصْمُهُ ثُمَّ افْتَتَحَ النُّطْقَ

وہ چیستان را پس از تعجب و استعجاب خوش شد همچو خوش شدن کسیکہ چیرہ شود تیر او و بریدہ شود دشمن او باز کشاد گویائی را

بِالْبَسْمَلَةِ وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي الْمُرَمَّلَةِ نَظْمٌ وَمَسْرُورَةٍ مَغْمُومَةٍ طُولَ دَهْرِهَا +

بسم اللہ الرحمن الرحیم گفتن و خواند بحالیکہ چیستان گوینده بود در غم یا چیستان بساشادمان غمناک ست در زمانہ دراز خود +

وَمَا هِيَ تَدْرِي مَا السُّرُورُ وَلَا الْغَمُّ + تُقَرِّبُ آحْيَانًا لِاَجْلِ جَنِينِهَا +

حال آنکہ او نمیداند کہ چیست شادی واندوہ + نزدیک کردہ میشود گاہی از بہر بچہ کہ در شکم او ست +

وَكَمْ وَلَدٍ لَوْلَاهُ طُلِّقَتِ الْاُمُّ + وَتُبْعَدُ اُخْيَانًا وَمَا حَالَ عَهْدُهَا + وَاِبْعَادُ

و بسا بچہ است کہ اگر نبود او طلاق داده میشد مادر او + و دور کردہ میشود گاہی حال آنکہ نمیگردد حال او + و دور کردن

مَنْ لَمْ يُسْتَحَلْ عَهْدُهُ ظُلْمٌ + اِذَا قَصُرَ اللَّيْلُ اسْتَطَالَ وِصَالُهَا + وَاِنْ طَالَ

کسیکہ برنگردد حال او ستم ست + هرگاہ کوتاہ شود شب لذت یافتہ میشود پیوستن او + واگر دراز شود

فَالْاِعْرَاضُ عَنْ وَصْلِهَا نُعْمٌ + لَهَا مَلْبَسٌ بَادٍ اَنِيقٌ مُبَطَّنٌ + بِمَا يَزْدَرِي لَكِنْ

پس روگردانیدن از پیوستگی او نعمت ست + مر او را پوشاک پیدا خوش آیندہ استر کردہ شدہ است + بچیزیکہ حقیر داشتہ شدہ است مگر

لِمَا يُزْدَرَى الْحِكَمُ + ثُمَّ كَشَرَ عَنْ اَنْيَابِهِ الصُّفْرِ + وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي الظُّفْرِ نَظْمٌ

ہر آئینہ حقیر داشتہ نشد حکم او + باز ظاہر کرد از دندانہای خود کہ زرد بود وخواند بحالیکہ چیستان گوینده بود در ناخن

وَمَرْهُوبِ الشَّبَا نَامٍ + وَمَا يَرْعَى وَلَا يَشْرَبْ + يُرَى فِي الْعَشْرِ دُونَ الْبَحْرِ

بسا چیز نیست کہ ترسیده شد از تیزی او بالنده است + حال آنکہ نچرد و نمی نوشد + دیده میشود در عشره و نیچ نه روز قربانی شتر

فَاسْمَعْ وَصْفَهُ وَاعْجَبْ + ثُمَّ تَحَازَرَ تَحَازُرَ الْعِفْرِيَةِ وَانْشَدَ مُلْغِزًا

پس بشنو صفت او را و شگفت کن + باز گوژ شد چشم گرگ شدن + دیو سرکش و خواند بحالیکہ چیستان گوینده بود

فِي طَاقَةِ الْكِبْرِيتِ نَظْمٌ وَمَا مَخْمُورَةٌ تَدْنُو وَتَقْصُو + وَمَا مِنْهَا اِذَا

در کلماے گوگرد وچه چیز ست حقیر داشتہ شدہ نزدیک کردہ میشود و دور داشتہ میشود + و حال آنکہ نیست از زنان هرگاہ

فَكَّرْتَ بُدٌّ + لَهَا لَسَانَانِ مُشْتَهَيَانِ جِدًّا + وَكُلٌّ مِنْهُمَا لِاَخِيهِ ضِدٌّ +

اندیشہ کنی چاره + مر او را دو سر ہستند ہمگر مانند لب یار + و ہریک از ہر دو برادر خود را ضدست +

تُعَذَّبُ إِنْ هُمَا خَضِبَا وَتُلْغَى + إِذَا عَدِمَا الْخِضَابَ وَلَا تُعَدُّ ثُمَّ تَحْمَطُّ

عقوبت کرده میشود اگر هر دو سبز رنگ کرده شوند + وگذاشته میشود هیچگاه نابود کنندهٔ رنگ را دستار آورده نمیشود + باز آواز کرد

تَحْمَطُّ الْقَوْمِ + وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي حَلَبِ الْكَرْمِ نَظْمِ + وَمَا شَيْءٌ إِذَا

هیچ آواز کردن شتر نر + وخواند بجالیکه چیستان گوینده بود در شیرهٔ انگور یعنی شراب + وچه چیزیست که هرگاه

فَسَدَا + تَحَوَّلَ غَيْهَبًا رَشَدَا + وَإِنْ هُوَ رَاقَ أَوْ صَافَا + أَثَارَ الشَّرَّ

فاسد شد + گردید سیاه او + صلاح + واگر او نیکو باشد از روی صفتها + برانگیزد بدی را

حَيْثُ يَكُا + نَكِيُّ الْعِرْقِ وَالِدُهُ + وَلَكِنْ بِئْسَ مَا وَلَدَا + ثُمَّ اعْتَضَدَ

هر کجا پیدا شود + پاکیزه اصل ست زاینده او + ولیکن بد ست آنچه زاد + باز زیر بازو گرفت

عَصَا التَّسْيَارِ وَانْشَدَ مُلْغِزًا فِي الطَّيَّارِ نَظْمِ + وَذِي طَيْشَةٍ شِقَّةٍ مَائِلٍ

چوبدستی رفتن را + وخواند بجالیکه لغز گوینده بود در ترازوی زر + سایهٔ همواره نیکی ست که یک جانب مائل است +

وَمَا عَابَهُ بِهَا عَاقِلٌ + يُرَى أَبَدًا فَوْقَ عِلِّيَّةٍ + كَمَا يَعْتَلِي الْمَلِكُ الْعَادِلُ

وعیب نکرد او را باین سبکی وهیلان عاقلے + وپیوسته میشود او را همیشه بالا مکان بلند + چنانکه بلند میباشد پادشاه دادگر +

تَسَاوَى لَدَيْهِ الْحَصَا وَالنُّضَارُ + وَمَا يَسْتَوِي الْحَقُّ وَالْبَاطِلُ وَأَعْجَبُ أَوْصَافِهِ

برابر باشد نزد او سنگ وزر + وبرابر نباشد نزد او حق + وباطل + وشگفت ترین صفتهاے او

إِنْ نَظَرَتْ + كَمَا يَنْظُرُ الْكَبْشُ الْفَاضِلُ + تَرَاضَى الْخُصُومُ بِهِ حَاكِمًا + وَقَدْ

اگر نگرے + چنانکه بیند نر رک + برزگ + همه گرا راضی بودن دشمنانست باو از روی حاکم بودن او حال آنکه هر آینه

عَرَفُوا أَنَّهُ مَائِلٌ قَالَ فَظَلَّتِ الْأَفْكَارُ تَهِيمُ فِي أَوْدِيَةِ الْأَوْهَامِ وَتَجُولُ جَوَلَانَ

دانستند که تحقیق او بیکطرف مائل ست + گفت راوی پس گشتند اندیشها که سرگردان باشند در بیابانهای گمانها وبجست همچو جستن

الْمُسْتَهَامِ إِلَى أَنْ طَالَ الْأَمَدُ وَحَصْحَصَ الْكَمَدُ فَلَمَّا رَأَاهُمْ يَئِسُوا وَنَ

عاشق سرگردان تا آنکه دراز شد زمان وظاهر شد اندوه نهانی پس چون دید ایشان را که آتش زنه میزنند

وَلَا سِنَاءَ بِهِ تُضْرَمُ النِّيرَانُ بِالْمُنَى فَقَالَ يَا قَوْمِ لَا تَنْظُرُونَ

حال آنکه روشنی نمیشود + مگر زنند + روزرا + آواز داد + گفت ای قوم من تا + بتامل خواهید دید

وَحَتَّامَ تَنْظُرُونَ الْمَرْيَانَ لَكُمْ اسْتِخْرَاجُ النَّجْيِ أَوِ اسْتِسْلَامُ الْغَبِيِّ
وتاکجا زمان داده خواهید شد آیا نزد یک نشسته شمارا وقت بیرون آوردن چیز پنهانی یا وقت فرا نبرد گول را حمق

فَقَالُوا لَهُ تَاللَّهِ لَقَدْ أَعْوَصْتَ وَنَصَبْتَ الشَّرَكَ فَقَضَيْتَ فَتَكَمَّ كَيْفَ
پس گفتند او را سوگند بخدا تحقیق آوردی امر دشوار و بر پا کردی دام را پس شکار کردی پس سخن کن هر گونه که

شِئْتَ وَحُزِ الْغُنْمَ وَالضَّيْعَةَ وَافْرُضْ عَنْ كُلِّ مُعْمًى فَرْضًا وَاسْتَخْلِصْهُ
خواهی وجمع کن غنیمت و مال را و شهرت را پس معین کرد از هر معمی چیزی واجب و خالص کرد آنرا

مِنْهُمْ نَضًّا ثُمَّ فَتَحَ الْأَقْفَالَ وَوَسَمَ الْأَغْفَالَ وَحَاوَلَ الْإِجْمَالَ
از ایشان نقدی باز گشاد قفلهارا ونشان نهاد راههای بی نشان را و آهنگ کرد گرفتن را

فَاعْتَلَقَ بِهِ مِدْرَهُ الْقَوْمِ وَقَالَ لَهُ لَا لُبْسَةَ بَعْدَ الْيَوْمِ فَاسْتَنْسِبْ
پس در آویخت باو مهتر جماعت وگفت او را که نیست شبهه پس از امروز پس بیان کن نسب خود را

قَبْلَ الِانْطِلَاقِ وَهَبْهَا مُتْعَةَ الطَّلَاقِ فَاطْرَقَ حَتَّى ظَنَنَّا وَبِيَ ثُمَّ انْتَشَلَ
پیش از رفتن وبدان آنرا برخورداری طلاق پس سر فرو افگند تا آنکه گمان کردیم که خداوند چیزیست که در شک اندازد باز خواهد

وَالدُّرُّ مَعَ مُجِيبٍ نَظْمَ سُرُوجَ مَطْلَعَ شَمْسِي ✦ وَرَبْعَ لَهْوِي
بحالیکه اشک اجابت کننده بود شهر سروج جای بر آمدن آفتاب نست ✦ ومنزل بازیچه من

وَأُنْسِي ✦ لَكِنْ حُرِمْتُ نَعِيمِي بِهَا وَلَذَّةَ نَفْسِي ✦ وَاعْتَضْتُ عَنْهَا اغْتِرَابًا
والفت من ✦ لیکن باز داشته شدم از نعمتهای خود ✦ بآن ومزه جان خود را ✦ وعوض گرفتم ازان غربت وسفر را ✦

أَمَرَّ يَوْمِي وَأَمْسِي ✦ مَالِي مَقَرٌّ بِأَرْضٍ ✦ وَلَا قَرَارٌ لِعَيْنِي ✦ يَوْمًا بِنَجْدٍ
که تلخ کرد امروز من ✦ دیروز من ✦ نیست مرا آرامگاه در زمینی ✦ ونه آرام شتر استوار مرا ✦ روزی در زمین نجد

وَيَوْمًا ✦ بِالشَّامِ أُضْحِي وَأُمْسِي ✦ أُزْجِي الزَّمَانَ بِقُوتٍ ✦ مُنَغَّصٍ مُسْتَخَسِّ
ودروزی ✦ بشهر شام صبح میکنم وشام میکنم ✦ میرانم روزگار خود را بتوشه ✦ ناخوش مکروه شمرده

وَلَا أَبِيتُ وَعِنْدِي ✦ فَلْسٌ وَمَنْ لِي بِفَلْسٍ ✦ وَمَنْ يَعِشْ مِثْلَ عَيْشِي ✦
وشب نمیگذرانم بحالیکه نزد من ✦ پول ست ونیست که مرا پول بدهد ✦ وکسیکه زندگی میکند همچو زندگی من ✦

بَاعَ الْحَيَاةَ بِبَخْسٍ ثُمَّ إِنَّهُ اخْتَبَنَ خُلَاصَةَ النَّفْسِ وَنَدَرَ ضَابِيًا فِي الْأَرْضِ

بیفروشد زندگی را بنقصان ۔ باز تحقیق او زیرکش گرفت خلاصہ نفس را ورفت ۔ بحالیکہ دوندہ بود در زمین

فَنَاشَدْنَاهُ أَنْ يَعُودَ فَاسْتَنَامَ لَهُ الْوُعُودُ فَلَاوَى بِكَ مَا رَجَعَ وَلَا الرَّغِيبُ

پس سوگند دادیم او را اینکہ باز گردد ولبذکردیم او را وعدہا اسپنج وچنانکہ گمان بردیم سوگند پدر تو باز نیامد نہ رغبت او

لَهُ بَحْثٌ المقامة الثالثة والاربعون البكرية

او را اثر کرد مقامہ چہل و سوم بشہور بہ بکریہ

الحكى الحارث بن همام قال هفا بي البين المطوح والسير المبرح الى ارض

حکایت کرد حارث بن ہمام گفت بر و مرا فراق دور انداز زندہ و رفتن اندوہگین کنندہ بسوی زمینے کہ

يضل بها الحريت وتقرق فيها المصاليت فوجدت ما يجد الحائر

راہ گم میکند در و ماہر و دانا ۔ و دلیر سند در آن دلیران پس یافتم در آن انچہ یابد سرگشتہ

الوحيد ورأيت ما كنت منه احيد الا اني شجعت قلبي المزود

تنہا و دیدم انچہ بودم کہ از و سبب ترس رہ میگردانیدم مگر من دلیر کردم دل خود را کہ ترسانیدہ شدہ بود

ونسأت نضوي الجهود وسرت سير الضارب بقداحين المستسلم

و راندم شتر لاغر خود را کہ ماندہ شدہ بود و میرفتم ہمچو رفتن کسیکہ زنندہ باشد بدو تیر قمار و فرمان بر باشد

للحين ولم ازل بين وخذ وذميل واجازة وميل بعد ميل الى ان كادت

برای مرگ و ہمیشہ بودم در میانہ زود روی و نرم روی و بریدن میلے پس از میلے تا آنکہ نزدیک شد

الشمس تحب والضياء يحتجب فارتعت لاظلال الظلام واقتحام

آفتاب کہ غروب شود و روشنی پنہان گردد پس ترسیدم سبب نزدیکی تیرگی شب و در آمدن

جيش حام ولم ادر اذ اكفت الذيل وارتبط ام اغتمد الليل

لشکر سیہ حام و ندریافتم کہ آیا جمع گردانم دامن را و بستہ کنم یا در آیم بشب

واختبط وبينا انا اولت العزم وامتخض الحزم تراءى لي

و خبط کنم پس میانہ اینکہ من می گردانیدم یقین و می جنبانیدم احتیاط خود را نمودار شد مرا

شبح جمل مستدبر بكبل فترجيته فعدة مرح وقصدته فصد مشيح
کالید شتر یکه پناه گرفته بود بکوهے پس امید داشتم از و ناقه مرد آسایش جویندہ و آہنگ کردم اعداد او پس آہنگ کرد شخص کینه ور

فإذا الظن كهانة والقعدة عيرانة والمرح قد أزدحل بجسادة
پس ناگاه گمان راست بود وناقه سوار یکه شتر تیز رو بود وآسایش گیرنده هر آئینه بیجیده بود بجلیم خود

والكحل برقاده فجلست عند راسه حتى هب من نعاسه فلما ازدهر
وسرمه کشیده بود بخواب خود پس نشستم نزد سر او تا آنکه بیدار شد از خواب خود پس چون روشن شد

سراجاه واحس عن فاجاه نفرها ينفر المريب وقال اخوك ام الذئب
دو چراغ او ودریافت کسی را که ناگاه رسید او را رمید چنانچه رمد آزنده شک و گفت این برادر تست یا گرگ

فقلت بل خايط ليل ضل المسلك فاضئ لي اقدح لك فقال
پس گفتم بلکه رونده شب پست بناگاهی که هر آئینه گم کرد راه را پس بکشا من حال خود خواهم کشاد بتو حال خود پس گفت

ليسر عنك همك فرب اخ لك لم تلده امك فانسرى عند ذلك
باید که دور شود از تو اندوه تو پس بسا برادر دست که نزائیده آنرا مادر تو پس رفت هنگام آن

اشفاقي وانسرى الوسن الى اماقي فقال عند الصباح يحمد القوم
ترس من در آورد خواب بسوی چشمهای من پس گفت هنگام بامداد ستایش میکنند جماعت

السرى فهل ترى كما ارى فقلت اني لك لاطوع من حذائك واوفق
شب رفتن را پس آیا می بینی چنانکه می بینم پس گفتم هر آئینه من ترا فرمان بردترم از نعل تو وموافق ترم

من غدائك فصدع بحقي وبخ بصحبتي ثم احتملنا مجدين
از خواش تو پس هویدا کرد محبت مرا و مرحبا گفت بصحبت من باز نهادیم مرکب را بحالیکه کوشش کنندگان بودیم

وارتعلنا مدلجين ولم نزل نعاني السرى ونعاصي الكرى الى ان بلغ
و کوچ کردیم بحالیکه شب روندگان بودیم و همیشه بودیم که رنج میکشیدیم شب روی را و نافرمانی میکردیم خواب را تا آنکه رسید

الليل غايته ورفع الفجر رايته فلما اسفر الفاضح ولم يبق الا فاضح
شب پایان خود را و برداشت بامداد علم خود را پس چون روشن شد صبح و باقی نماند مگر هویدا

تَوَسَّمْتُ رَفِيقِ رِحْلَتِي وَسَمِيرَ لَيْلَتِي فَإِذَا هُوَ أَبُو زَيْدٍ مَطْلَبُ النَّاشِدِ
بتامل نگریستم یار سفر خود را و آشنا گوی شب خود را پس ناگاه او ابو زید ست مطلب جوینده گم گشته

وَمَعْلَمُ الرَّاشِدِ فَتَهَادَيْنَا تَحِيَّةَ الْمُحِبَّيْنِ إِذَا التَّقَيَا بَعْدَ الْبَيْنِ ثُمَّ تَبَاثَثْنَا
ونشان راه نمایندہ پس ہدیہ گیر ہدیہ فرستادیم سلام دوست دوست ہرگاہ جمع شوند پس از جدائی باز ہدیہ گیر گشادیم

الْأَسْرَارَ وَتَنَاثَثْنَا الْأَخْبَارَ وَبَعِيرِي يَحُطُّ مِنَ الْكَلَالِ وَرَاحِلَتُهُ تَرِفُّ
رازہا را وہدیہ گیر فاش کردیم خبرہا را وشتر من فرو نمیکشید از سختی ماندگی وشتر سواری ابو زید زود میرفت

زَفِيفَ الرِّئَالِ فَأَعْجَبَنِي اشْتِدَادُ أَسْرِهَا وَامْتِدَادُ صَبْرِهَا فَأَخَذْتُ
ہمچو زود رفتن بچہ شتر مرغ پس شگفت آورد مرا سختی قوت وخلقت او ودرازی شکیب او دو آغاز کردم در اینکہ

أَسْتَشِفُّ جَوْهَرَهَا وَأَسْأَلُهُ مِنْ أَيْنَ تَحَيَّرَهَا فَقَالَ إِنَّ لِهَذِهِ النَّاقَةِ
بتامل می نگریستم آفرینش او ومی پرسیدم او را کہ از کجا اختیار کرد آنرا پس گفت بمن کہ ہر آینہ مراین شتر مادہ را

خَبَرًا حُلْوَ الْمَذَاقَةِ مَلِيحَ السِّيَاقَةِ فَإِنْ أَحْبَبْتَ اسْتِمَاعَهُ فَأَصِخْ وَإِنْ لَمْ تَشَا
خبرست شیرین مزہ نکوست راندن آن خبر پس اگر دوست داری شنیدن آنرا پس منتظر شو او را اگر نخواہی

فَلَا تُصِخْ فَأَنَخْتُ لِقَوْلِهِ نَضْوِي وَأَهْدَفْتُ السَّمْعَ لِمَا يَرْوِي فَقَالَ اعْلَمْ أَنِّي
پس مشنو پس نشاندم از گفتن او شتر لاغر خود را ونشانہ کردم گوش را برای چیزیکہ روایت میکرد پس گفت بدان کہ ہر آینہ من

اسْتَعْرَضْتُهَا بِحَضْرَمَوْتَ وَكَابَدْتُ فِي تَحْصِيلِهَا الْمَوْتَ وَمَا زِلْتُ أَجُوبُ
عرضہ کردم استم بر بیع او را در حضرموت وکشیدم من در حاصل کردنش رنج مرگ را پس ہمیشہ بودم کہ قطع میکردم

عَلَيْهَا الْبُلْدَانَ وَأَطْلُسُ بِأَخْفَافِهَا الْأَظْرَانَ إِلَى أَنْ وَجَدْتُهَا غِبَّ أَسْفَارٍ
بران شہرہا را وسخت میسپردم بوزہای او سنگہای تیز را تا آنکہ یافتم آنرا شتریکہ پیوستہ در سفر باشد

وَعُدَّةَ قِرَارٍ لَا يَلْحَقُهَا الْعَنَاءُ وَلَا تَرَاهَقُهَا وَجْنَاءُ وَلَا تَدْرِي مَا الْهِنَاءُ
وآمادہ گرفتن نمی پوندد او را سستی وبرابری نمی تواند کرد او را ناقہ سخت واستوار ونمیداند کہ چہ چیزست رو غن قطران

فَأَرْصَدْتُهَا لِلْخَيْرِ وَالْبِرِّ وَأَحْلَلْتُهَا مَحَلَّ الْبِرِّ السِّرِّ فَاتَّفَقَ أَنْ
پس آمادہ کردم آنرا برای نیکی ومبدی رفرود آوردم او را بجای نیکوکار احسان کنندہ پس اتفاق افتاد اینکہ

نَدَّتْ مُذْ مُدَّةٌ وَعَالِي سِوَاهَا قَعَدَهْ فَاسْتَشْعَرْتُ الْأَسَفَ وَاسْتَشَرْتُ
گریخت تا مقدار زمانے و بنودم مرا جز آن مرکب سواری پس پنہان داشتم در دل اندوہ را و منظر شدم

التَّلَفَ وَنَسِيتُ كُلَّ رُذَيْعٍ سَلَفَ وَمَكَثْتُ ثَلَاثًا لَا أَسْتَطِيعُ انْبِعَاثًا
ہلاکی را و فراموش کردم ہر مصیبتے را کہ گذشتہ بود و درنگ کردم سہ شب تواناتی نداشتم بر خاستن را

وَلَا أَطْعَمُ النَّوْمَ لَا حِثَاثًا ثُمَّ أَخَذْتُ فِي اسْتِقْرَاءِ الْمَسَالِكِ وَتَفَقُّدِ
و نہ می چشیدم خواب را مگر اندک باز آغاز کردم در جستن راہہا و جستن

الْمَسَارِحِ وَالْمَبَارِكِ وَأَنَا لَا أَسْتَثْنِي مِنْهَا رِيَاحًا وَلَا أَسْتَغْشِي بَاسًا
چراگاہہا و خفتن گاہہا و حال آنکہ من نمی شنیدیم از وی و نمی پوشیدیم لباس نومیدی

مُرِيحًا وَكُلَّمَا ذَكَرْتُ مَضَاءَهَا فِي السَّيْرِ وَانْبِسَاطَهَا لِمُبَارَاةِ الطَّيْرِ
آسایش دہندہ و ہرگاہ یاد میکردم زودی او را در رفتار و پیش آمدن او را برای معارضہ پرندہ

لَا عَنَى الِادِّكَارُ وَاسْتَهْوَتْنِي الْأَفْكَارُ فَبَيْنَمَا أَنَا فِي حَوَاءِ بَعْضِ الْأَحْيَاءِ
می سوخت مرا یاد گرفتن او و میبرد مرا اندیشہا در ہر راہ پس میانہ اینکہ من بودم در خانہای بعض قبائل

إِذْ سَمِعْتُ مِنْ شَخْصٍ مُتَبَعِّدٍ وَصَوْتٍ مُتَجَرِّدٍ مِمَّنْ ضَلَّتْ لَهُ مَطِيَّةٌ
ناگاہ شنیدم از شخصے دور بآواز گذارندہ ظاہر گیتی کہ گم شد او را مرکب

حَضْرَمِيَّةٌ وَطِيَّةٌ جِلْدُهَا قَدْ وُسِمَ وَعَرُّهَا قَدْ حُسِمَ وَزِمَامُهَا قَدْ ضُفِرَ
حضرمیہ نمی جنبانند ز الب را چرم او ہر آئنہ داغ نہادہ شدہ است و خارش او تحقیق دور شدہ و مہار او ہر آئینہ تافتہ شدہ

وَظَهْرُهَا كَانَ قَدْ كُسِرَ ثُمَّ جُبِرَ تَزِينُ الْمَاشِيَةَ وَتَعِينُ النَّاشِيَةَ وَتَقْطَعُ
و پشت او بود کہ ہر آئنہ شکستہ شدہ بود باز بستہ شد آرایش میدہد رونده را و یاری میدہد جارینہ جوان را و می برد

الْمَسَافَةَ الثَّانِيَةَ وَتَظَلُّ أَبَدًا أَلَكَ مُدَانِيَةً لَا يَعْتَوِرُهَا الْوَنِيُّ وَلَا يَعْتَرِضُهَا
راہ دور را و میگردد ہموارہ ترا نزدیک دست بدست بنگرداند او را سستی و پیش نمی آید او را

الْوَجِيُّ وَلَا تَحُوجُ إِلَى الْعِصَا وَلَا تَعْصِي فَمِمَّنْ عَصَى قَالَ أَبُو زَيْدٍ
اندرماندہ و محتاج نمیشود بسوی چوبدستی و نافرمانی نمیکند در حق کسیکہ نافرمانی کند گفت ابو زید

فَجَذَبَنِي الصَّوْتُ إِلَى الصَّائِتِ وَبَشَّرَنِي بِدَرْكِ الْفَائِتِ فَلَمَّا أَفْضَيْتُ

پس کشید مرا آواز بسوی آوازکننده ومژده داد مرا بیافتن ناقهٔ فوت شده پس چون پیوستم

إِلَيْهِ وَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ قُلْتُ لَهُ سَلِّمِ الْمَطِيَّةَ وَتَسَلَّمِ الْعَطِيَّةَ فَقَالَ وَمَاهُ طَيِّبَكَ

نسوی او وسلام گفتم بروگفتم او را ایسپار مرکب را وگیر بخشش را گفت وصیت سوارے تو

غُفِرَتْ خَطِيئَتُكَ قُلْتُ لَهُ نَاقَةٌ جَثْنَاهَا كَالْهَضَبَةِ وَذِرْوَتُهَا كَالْقُبَّةِ وَحَلَبُهَا

بخشیده باد تراگناه تو گفتم شتر ماده است که کالبد او چو سنگ بزرگست وکوهان او چو گنبدست وشیر او

مِلْءُ الْعُلْبَةِ وَكُنْتُ أُعْطِيتُ بِهَا عِشْرِينَ إِذْ حَلَلْتُ يَبْرِينَ فَاسْتَزَدْتُ

پر پیالهٔ شیر دوشه است ودوازده مے شدم بآن مبیت دینار هرگاه درآمدم ببهربرین پس افزون خواستم

الَّذِي أَعْطَى وَوَدِدْتُ أَنَّهُ أَخْطَأَ قَالَ فَاعْرِضْ عَنِّي حِينَ سَمِعَ صِفَتِي وَقَالَ

کسے را که میداد مبیت دینار ودریافتم که هر آئینه او خطا کرد گفت پس بدرگردانیده قتیک شنید صفت مرا وگفت

لَسْتَ بِصَاحِبِ لُقَطَتِي فَأَخَذْتُ بِتَلَابِيبِهِ وَأَصْرَرْتُ عَلَى تَكْذِيبِهِ

نیستے خداوند افتاده یافتهٔ من پس گرفتم گریبان جامهٔ او وپیوستگے کردم بر نسبت کردن او بدروغ

وَهَمَمْتُ بِتَمْزِيقِ جِلْبَابِهِ وَهُوَ يَقُولُ يَا هَذَا مَا مَطِيَّتِي بِطَلِبَتِكَ

وقصد کردم بپاره کردن چادر های او واو میگفت ای فلان نیست مرکب من مطلوب تو

فَاكْفُفْ عَنِّي مِنْ غَرْبِكَ وَعُدَّ عَنْ سَبِّكَ وَإِلَّا فَقَاضِنِي إِلَى حَكَمِ هَذَا الْحَيِّ

پس باز دار زمان از اشک ریزی خود ودور گذر از دشنام دادن خود واگرنه پس مرا فه کن با من سوی حاکم این قبیله

الْبَرِيِّ مِنَ الْغَيِّ فَإِنْ أَوْجَبَهَا لَكَ فَسَلِّمْ وَإِنْ رَوَّاهَا عَنْكَ فَلَا تَتَكَلَّمْ

که پاک ست از گمراهی پس اگر واجب کند حاکم آنرا برای تو پس بگیر واگر برگرداند آنرا از تو پس سخن مگو پس

فَلَمْ أَرْتَدَّ وِعَاءَ قِصَّتِي وَلَا مَسَاغَ غَصَّتِي إِلَّا أَنْ أَتَى الْحَكَمَ وَلَوْلَمْ فَأَخْرَطَنَا

ندیدم پیمانهٔ حال خود وفرو بردن اندوه گلوگیر خود مگر آنکه بیایم نزد حاکم اگرچه مشت زمد پس زد در قفیم

إِلَى شَيْخٍ رَكِينِ النِّصَابَةِ أَنِيقِ الْعِصَابَةِ يُؤْنِسُ مِنْهُ سُكُونٌ

بسوی پیری که در نشست وبرخاست او قار بود وشکوه بود وهیأت دستار بستن او دیده میشد از و آرام وعلم

الطَّائِرُ وَأَنْ لَيْسَ بِالْجَائِرِ فَإِذْ رَأَتِ الظُّلْمَ حَوْلَهَا لَمْ تُصَاحِبْهُمْ لَا يَا مَرْءُ

پرنده وانیکه نیست ستمکننده پس چون دید ظلم را گرد خود نه همراهی کرد ایشان را ای مرد

حَتَّى إِذَا انْتَثَلْتُ كِنَانَتِي وَقَضَيْتُ مِنَ الْقَصِّ لُبَانَتِي أَبْرَزَ نَعْلًا

تا آنکه چون بیرون آوردم آنچه در تیردان من بود و تمام کردم از خبر حاجت خود را بیرون آورد نعلی را

لَيِّنَةَ الْوَنِ مُحْدَوْدَةً لِمَسْلَكِ الْحَزْنِ وَقَالَ هٰذِهِ الَّتِي عَرَّفْتَ

که گران سنگ بود راست کرده شده بود برای راه درشت وگفت اینست چیزیکه شناسانیدم

فَلِمَا وَصَفْتَ فَإِنْ كَانَتْ هِيَ الَّتِي أُعْطِيَ بِهَا عِشْرِينَ وَهَا هُوَ مِنْ

واورا صفت کردم پس اگر باشد آن چیزیکه داده شد بآن بیست دینار آگاه باش ابو زید از

الْمُبْصِرِينَ فَقَدْ كَذَبَ فِي دَعْوَاهُ وَلَبِئْسَ مَا افْتَرَاهُ اللَّهُمَّ إِلَّا أَنْ يَمُدَّ قَدَمَهُ

بینندگانست پس بر آینه دروغی شد در دعوی خود بزرگست آنچه دعوی کرد خداوندا مگر آنکه دراز کند ابو زید پای خود را

وَيُبْتَنَ مِصْدَاقَ مَا قَالَهُ فَقَالَ الْحَكَمُ اللَّهُمَّ غَفْرًا وَجَعَلَ يُقَلِّبُ النَّعْلَ

وهویدا کند گواه چیزیکه گفت آنرا پس گفت حاکم خداوندا پوشیدنی و آغاز کرد که میگرداند نعل را

بَطْنًا وَظَهْرًا ثُمَّ قَالَ أَمَّا هٰذِهِ النَّعْلُ فَنَعْلِي وَأَمَّا مَطِيَّتُكَ فَفِي رَحْلِي

از روی درون و بیرون پس گفت لیکن این نعل پس نعل منست ولیکن مرکب تو پس در مسکن منست

فَانْهَضْ لِتَسَلُّمِهَا فَتِكَ وَافْعَلِ الْخَيْرَ بِحَسَبِ طَاقَتِكَ فَقُمْتُ وَقُلْتُ نظم

پس برخیز برای گرفتن ناقه خود وبکن نکوئی بقدر توانائی خود پس ایستادم وگفتم

أُقْسِمُ بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ذِي الْحُرُمِ ۞ وَالطَّائِفِينَ الْعَاكِفِينَ فِي الْحَرَمِ ۞ إِنَّكَ

سوگند میخورم بخانه قدیم خداوند حرمت ۞ وگردگردندگان ومنشینندگان در که ۞ هر آینه تو

لَنِعْمَ مَنْ إِلَيْهِ يُحْتَكَمُ ۞ وَخَيْرُ قَاضٍ فِي الْأَعَارِيبِ حَكَمُ ۞ فَاسْلَمْ وَدُمْ دَوْمَ النَّعَامِ

نیکو کسی هستی که بسوی او برده شود خصومت ۞ ونیکوترین قاضی وحاکم هستی در باشندگان جنگل که حکم رانند ۞ پس سلامت باش وهمیشه باش دوام

وَالنِّعَمِ ۞ فَأَجَابَ مِنْ ثَمَّ بِدَوِيَّةٍ وَلَا عَقْدِ نِيَّةٍ وَقَالَ نظم جُزِيتَ عَنْ شُكْرِكَ

وچاریایه پس پاسخ داد بی فکر واندیشه وبی بستن قصد باطن وگفت ۞ پاداش داده شوی از سپاس خود

خَيْرًا يَا ابْنَ عَمٍّ + إِذْ لَسْتَ اسْتَوْجِبُ شُكْرًا يُلْتَزَمْ + شَرُّ الْأَنَامِ مِنْ زَرَا
ازروی نیکی ای ابن عم + چرا که نیستم که سزاوار باشم سپاس را که لازم گرفته شود + بدترین خلق کسی ست که هرگاه قانع و سلام گرفته شود ستم کند

اسْتَقْضِ ظُلْمَ + ثُمَّ مِنَ اسْتَرْعَى فَلَمْ يَرْعَ الْحِمَى + فَإِنَّ وَالْكَلْبَ سَوَاءٌ فِي الْقِيَمْ + لَمَّا أَنَّهُ
باز کسیکه نگهبان گردانیده میشود پس نگاه ندارد حریم را + پس این هر دو سگ برابرند در قیمتها + از بهر آنکه

نَفَذَ بَيْنَ يَدَيَّ مَنْ سَلَّمَ النَّاقَةَ لِيَ + وَلَمْ يَمِتْنِّي عَلَيَّ فَرَحَتْ بِخَيْمِ الْأَرْبِ أَجُرُّ ذَيْلَ
روان کرد پیش من کسے را که سپرد ناقه را بسوی من و منت ننهاد بر من پس رفتم بجالیکه میکشیدم دامن

الطَّرَبِ وَأَقُولُ يَا لَلْعَجَبِ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَقُلْتُ لَهُ تَاللَّهِ لَقَدْ طَرِفْتَ
شادمانی را و میگفتم که ای شگفت طرفه شوگفت حارث پسر همام پس گفتم او را بخدا سگند که بهرآئینه ارمغان غریب آوردی

فَهُرِفْتَ بِمَا عُرِفْتَ فَأَسْأَلُكَ اللَّهَ هَلْ أَلْفَيْتَ أَسْحَرَ مِنْكَ بَلَاغَةً وَأَحْسَنَ لَفْظًا
و مبالغه ستایش کردی بچیزیرا که شناختی پس سوگند میدهم ترا بخدا آیا دیدی افسونگرتر از خود از روی بلاغت و نیکوتر برای لفظ

وَصِيَاغَةً فَقَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ فَاسْتَمِعْ وَأَنْعِمْ كُنْتُ عَزَمْتُ حِينَ اتَّهَمْتُ عَلَى
از روی ترکیب پس گفت بار خدایا بلے پس بشنو و خوش عیش باش بودم که آهنگ کردم هرگاه آمدم بتهامه بر

أَنِ اتَّخَذَ ظَعِينَةً لِتَكُونَ لِي مُعِينَةً فَحِينَ تَعَيَّنَ الْخِطْبُ الْمُلِبُّ وَكَادَ الْأَمْرُ
اینکه گیرم زنے را تا باشد مرا یاری کننده پس هرگاه متعین شد خواستگاری و نزدیک شد کار

يَسْتَتِبُّ أَفْكَرْتُ فِكْرَ الْمُتَحَرِّزِ مِنَ الْوَهْمِ الْمُتَأَمِّلِ كَيْفَ مَسْقِطُ السَّهْمِ وَبَيْتُ
که تمام شود اندیشه کردم اندیشه کردن پرهیزنده از غلط نیک نگرنده که چگونه است جای افتادن تیر و گذرانیدم

لَيْلَتِي أُنَاجِي الْقَلْبَ الْمُعَذَّبَ وَأُقَلِّبُ الْعَزْمَ الْمُذَبْذَبَ إِلَى أَنْ أَجْمَعْتُ عَلَى
شب خود را بجالیکه مشورت میکردم دل عقوبت دیده را و میگردانیدم آهنگ مضطرب و متردد را تا آنکه قصد کردم بر

أَنَّ السُّحَرَ وَاسْتَوَى أَوَّلُ مَنْ أَبْصَرَ فَلَمَّا قَوَّضَتِ الظُّلْمَةُ أَطْنَابَهَا وَدَلَّتِ
اینکه بیرون روم سحرگاه مشورت کنم نخستین کسی را که بینم پس هرگاه برکند تاریکی رسنهای خود را و گردانیده

الشُّهُبُ أَذْنَابَهَا غَدَوْتُ غَدْوَ الْمُتَعَرِّفِ وَابْتَكَرْتُ ابْتِكَارَ الْمُتَعَيِّفِ
ستارگان دمهای خود را صبوح رفتم همچو رفتن معرفت جوینده و بامداد رفتم همچو بامداد رفتن فال گیرنده بمرغ

فَانْبَرَى لِي يَافِعٌ فِي وَجْهِهِ شَافِعٌ فَنَمَّتْ بِمَنْظَرِهِ الْبَهِيجِ وَاسْتَقَدْتُ حُسْنُ رَأْيِهِ

پس پیش آمد مرا جوانی که در رویش از حسن نشانیده بود پس فال نیکو گرفتم بدیدار او که خوب و نیکو بود و درستم فکر او را

فِي النَّزْوِيجِ فَقَالَ أَوَ تَبْغِيهَا عَوَانًا أَمْ بِكْرًا تُعَانِي فَقُلْتُ اخْتَرْ لِي مَا تَرَى فَقَدْ

در زن گرفتن پس گفت آیا میخواهی آنرا شیب یا بکری که کوشیده شود در کار او پس گفتم اختیار کن برای من هر چه می بینی پس

أَلْقَيْتُ إِلَيْكَ الْعُرَى فَقَالَ إِنِّي الثَّيِّبِ وَعَلَيْكَ التَّعْيِينُ فَاسْمَعْ أَنَا

انداختم بسوی تو دستهارا پس گفت بسوی من ست بیان کردن و بر تست معین نمودن پس بشنو من

أَفْدِيكَ بَعْدَ دَفْنِ أَعَادِيكَ أَمَّا الْبِكْرُ فَالدُّرَّةُ الْمَخْزُونَةُ وَالْبَيْضَةُ

فدای تو باشم پس از دفن دشمنان تو لیکن دوشیزه پس مروارید پنهان ست و تخم مشتر مرغ

الْمَكْنُونَةُ وَالْبَاكُورَةُ الْجَنِيَّةُ وَالسُّلَافَةُ الْهَنِيَّةُ وَالرَّوْضَةُ الْأُنُفُ

کرپوشانیده شود و بار نورسیده و شراب پنهان داشته و مرغزار سقور نا رسیده

وَالطَّوْقُ الَّذِي ثَمُنَ وَشَرُفَ لَمْ يَدْرِ بَيْنَهَا لَامِسٌ وَلَا اسْتَغْشَاهَا لَابِسٌ

و گردن بند یکه گران بها و بزرگ باشد چرک آگین نکرده او را معاشقه و نه پوشیده است او را پوشنده

وَلَا مَاسَهَا عَابِثٌ وَلَا كَسَفَهَا طَامِثٌ وَلَهَا الْوَجْهُ الْحَيِيُّ وَالطَّرْفُ الْخَفِيُّ

و نه بخداوده او را بازی کننده و نه ناقص کرده است او را دختری برنده و مر او را دو میست بسیار شرم و چشم بر همزدن پنهان

وَاللِّسَانُ الْعَيِيُّ وَالْقَلْبُ النَّقِيُّ ثُمَّ هِيَ الدُّمْيَةُ الْمَلَاعِبَةُ وَاللُّعْبَةُ الْمُدَاعِبَةُ

و زبان بسته و درمانده از سخن و دل پاکیزه بیتر او صورتیست بازی کننده و لعبت خوش طبعی کننده

وَالْغَزَالَةُ الْمُغَازِلَةُ وَالْمُلْحَةُ الْكَامِلَةُ وَالْوِشَاحُ الظَّاهِرُ الْقَشِيبُ وَالضَّجِيعُ

و آهو بره ایست بازی کننده و پیرهن کهن و گردن بند مرصع است پاک نو و همخوابه ایست

الَّذِي يُشِبُّ وَلَا يَشِيبُ وَأَمَّا الثَّيِّبُ فَالْمَطِيَّةُ الْمُذَلَّلَةُ وَالنُّهْمَةُ الْمُحَلَّلَةُ

که او را باز میگرداند جوانی را و پیر نمیکند و لیکن بود پس مرکب ست رام کرده شده و صید تاخت زده ساخته

وَالْبُغْيَةُ الْمُسَهَّلَةُ وَالطُّنْبَةُ الْمُعَلَّلَةُ وَالْقَرِينَةُ الْمُتَجَيَّبَةُ وَالْخَلِيلَةُ

و مراد آسان کرده شده و تیر طبع بار بار دهنده است انچه بخواهی و همنشین محبت ظاهر کننده است و زن

المتقربة والصناع المدبرة والفطنة المختبرة ثم انها عجالة الراكب
نزدیکی ہوینده است و ہنرمند ماہرست و روشن طبع آزمانیده است باز ہر آئینه او طعام ناحضر برای سوار ست

والنشوطة الخاطب وقعدة العاجز ونهزة المبارز غربكتها لينة
و گره آسان کشای ہیزم کش ست و مرکب فرومانده است و نیقت خبک کشنده است طبیعت او نرم ست

وعقلتها هينة ودخلتها منبتة وخلقها مزينة وأقسم
و کردبند آن سست و آسان کشاست و دام نہانی او آغلاست و خلقت او آرایش دہنده است و سوگند میخورم

لقد صدقت في النعتين وجلوت المهاتين بأيهما هام قلبك
کہ ہر آئنه راست گفته شدی در دو وصف و روشن کرده شدی با دو گاو وحشی کدام از ہر دو شیفته شد دل تو

وعنى أيهما قام ذربك قال أبو زيد فرأيته حينئذ لتريقها المراجم وتدمى
و ہر کدام از ہر دو ایستاد کیر تو گفت ابو زید پس دیدم او را ساعتی کہ پرہیز میکنند از و سنگ اندازان و خون آلوده میشود

منها المحاجم فالا أني قلت له كنت سمعت أن البكر أشد حبا وأقل
ازان جاہای حجامت اگر تحقیق سن گفتم او را بودم کہ می شنیدم کہ ہر آئنه دوشیزه بیشتر ست از روی محبت و کمتر ست

خبا فقال لعمري قد قيل هذا ولكن كم من قول ذي ويحك أما هي
از روی فریب پس گفت سوگند زندگی من ہر آئنه گفته شد این و لیکن بسا از قول ست کہ او ست سیده وای ترا آگاه باش کہ آن

المهرة الأبية العنان والمطية البطيئة الإذعان والزبدة المتعسرة الافتراء
کره ایست سرکش و منقاد بلگام نیست مرکبی ست بدیرام شونده و آکنش زنده و شوار ست بیرون آوردن آکنش از و

والقلعة المستصعبة الافتتاح ثم ان مؤنتها كثيرة ومعونتها
و قلعه کہ دشوار ست کشادن او پستر ہر آئنه بار و گرانی او بسیار ست دیاری او

يسيرة وعشرتها صلعة وقد انتهاها مكلفه ويدها خرقاء وفتنتها
اندک ست و آمیزش او کم سود ست و نازاد و نجاننده او ست و دست او کار نیکو نکند و فتنه او

صماء وعثرتها خشناء وليلتها ليلاء وفي رياضتها عناء
سخت ست و طبیعت او درشت ست و شب او سخت سیاه و دراز ست و در رام کردن او رنج ست و

وَعَلَى خِبْرَتِهَا غِشَاءٌ، وَطَالَمَا آخَرَتِ الْمَنَازِلَ وَفَرَكَتِ الْمَعَازِلَ فَاصْفَقَتِ

برتجربهٔ او پرده است وبسا او قاتست که وسیله میکند شوهر را او ازمن ده شوهر را و بکشم می آرد

الْهَازِلَ وَاضْرَعَتِ الْفَتِيقَ الْبَازِلَ ثُمَّ اِنَّهَا الَّتِي تَقُولُ لَمَّا اَلْبَسُ وَاَجْلِسُ

خوش بلهی کشد او و عاجز میکند مرد قوی کامل را پستر او آئینه دشیوه زنیست که میگوید که من میپوشم و می نشینم

فَاطْلُبْ مَنْ يُطِيقُ وَيَحِيسُ فَقُلْتُ لَهُ فَمَا تَرَى فِي الشَّيْبِ يَا اَبَا الطَّيِّبِ فَقَالَ

پس بجو کسی را که سرد بهچار پایان را بند کند پس گفتم او را پس چه می باندیشی در پیوه اسے خداوند من گفت

وَيْحَكَ اَتَرْغَبُ فِي فُضَالَةِ الْمَاكِلِ وَثُمَالَةِ الْمَنَاهِلِ وَاللِّبَاسِ الْمُسْتَبْذَلِ وَالْوِعَاءِ

وای بر تو آیا میگرائی در پس مانده خوردنی وبقیهٔ آب حوض وجامه بکار آمده وآوند

الْمُسْتَعْمَلِ وَالذَّوَاقَةِ الْمُطَرِّفَةِ وَالْحَرَّاجَةِ الْمُصَرِّفَةِ وَالْوَقَّاحِ الْمُتَسَلِّطَةِ

بکار آمده وزن طول گیرنده شوهر تازه وبسیار بیرون آینده بسیار گردنده وزن بے شرم دراز زبان

وَالْمُحْتَكِرَةِ الْمُسْتَبِدَّةِ ثُمَّ كُلَّمَا كُنْتُ وَصِرْتُ وَطَالَمَا بُغِيَ عَلَيَّ فَنَصُرْتُ

وذخیره کننده روزی شوهر بسیار قهر کننده پستر من او نیست که بودم من گشتم سن او نیست که ستم کرده شد بر من پس یاری کرده شدم

وَشَتَّانَ بَيْنَ الْيَوْمِ وَاَمْسِ وَاَيْنَ الْقَمَرُ مِنَ الشَّمْسِ وَاِنْ كَانَتِ

دوریست امر میانه شب امروز و دیروز دوریست مهتاب از آفتاب واگر باشد او

الْحَنَّانَةَ الْبَرُوكَ اَوِ الطَّمَّاحَةَ الْهَلُوكَ فَهِيَ الْغُلُّ الْقَمِلُ وَالْجُرْحُ الَّذِي

بهودار از شوهر نشنین خواهنده شوی دار پسر جوان اشد یا نظر بازنده بر مبر آن قید کردن سپس ناکست وجراحتے که

لَا يَنْدَمِلُ فَقُلْتُ لَهُ فَهَلْ تَرَى اَنْ اَتَزَهَّبَ وَاَسْلُكَ هٰذَا الْمَذْهَبَ

پر نشود پس گفتم او را پس آیا فکر میکنی اینکه بگذارم زن گرفتن را وبردم این راه را

فَاَسْتَهْزَنِي اِنَّهَا لَلْمُؤَدَّبُ عِنْدَ دَلَهِ الْمُتَاَدَّبِ ثُمَّ قَالَ وَيْلَكَ اَتَقْتَدِي

پس بازداشت مرا بازداشتن ادب آموز هنگام تقرر ش ادب گیرنده باز گفت وای ترا آیا پیروے کنی

بِالرُّهْبَانِ وَاَحَقُّ قَدِ اسْتَبَانَ اُفٍّ لَكَ وَلِوَهْنِ رَاْيِكَ وَتَبًّا لَكَ وَلِاُولٰئِكَ

با پارسایان ترسایان وحق هر آئینه آشکار شد زیان باد مر ترا و مر سستی آوردن اندیشه ترا و هلاکی باد مر ترا و مر این گروه را

أترالك ما سمعت بأن لا رهبانية في الإسلام أو ما حدثت بمتاعك

آیا گمان میکنی خود را که نشنیدی که نیست رہبانیہ در اسلام یا سخن نگفته شدی بکالہای

نبيك عليه أزكى السلام ثم ما تعلم أن القربة الصالحة تؤوب ببيتك

نبی خود بروسلامتی باد بازگفت آیا نمیدانی که هر آئینه زن نیکوکردار اصلاح کند خانهٔ ترا

وتلقى صوتك وتغض طرفك وتطيب عرفك وبها ترى قرة عينيك

واجابت کند آواز ترا وبندکند چشم ترا از زن دیگر وبکند بوی ترا وبآن بینے خنکے چشم خود

وريحانة نفسك وفرحة قلبك وخلد ذكرك وتعلله يومك وغدك

وخوشبوی بینے خود وفرحت دل خود وپیوستگی ذکر خیر خود واندوه امروز خود وفردائے خود

فكيف رغبت عن سنة المرسلين ومتعة المتأهلين وشرعة

پس چگونه روگردانی از طریقه پیغامبران واز انچه نفع گیرند زن خواهندگان واز راه

المحصنين ومجلبة المال والبنين والله لقد ساءني فيك ما سمعت من فيك

پرہیزگاران واز کشنده مال واولاد وبخدا که هر آئینه بدگمان کرد مرا در تو انچه شنیدم از دہان تو

ثم اعرض اعراض المغضب ونزا نزوان الغضب فقلت له قاتلك الله ما تنطلق

باز روگردانید همچو روگردانیدن خشم آورده وبرجست همچو جستن خشم ترا پس گفتم اورا لعنت کند ترا خدا آیا میروے

مبتاعا وتدعني متحيرا فقال أظنك تدعى لحيرة لتجلد عمامة وتستغني

خریدان ومیگذاری مرا سرگشته پس گفت گمان میبرم ترا که بسوی حیرت رانامی میروی تا عمامه بدست وبی نیاز شوے

عن المهيرة فقلت له قفا الله ظنك ولا أشبت قرنك ثم رحت عنه

از زن آزاد پس گفتم اورا از شت کند خدا گمان ترا وبران نگرداند هم سن ترا باز رفتم از نزد او

مراح الحرثان وتبت من مشاورة الصبيان فقال الحارث بن همام فقلت

همچو رفتن شرمگین وتوبه کردم از مشورت کودکان گفت حارث پسر همام پس گفتم

له أقسم بمن أنيت الآيك إن الجدل منك وإليك فاغرب

اورا سوگند میخورم بخدائیکه دیانید درختان را که هر آئینه این خصومت از تست وبسوی تست پس آبدیده شد

فِي الضِّحْكِ وَطَرِبَ طَرَبَةَ الْمُتَهَمِّكِ ثُمَّ قَالَ الْعَتِيقَ الْعَسَلَ وَلَا تَسَلْ فَأَخَذْتُ

ورخنده وشاد شد چو شاد شدن مبالغه کننده در شادی بازگفت بلبس شهدرا وبپرس پس آغاز کردم

أُسْهِبُ فِي مَدْحِ الْأَدَبِ وَأُفْضِلُ رَبَّهُ عَلَى ذِي النَّشَبِ وَهُوَ يَظُنُّ أَنِّي أَتَظَرَّ

که مبالغه میکردم در ستایش علم وبزرگی میدادم صاحب ادب را بر خداوند مال واو میدید بسوی من چون بچیز گرفتن

الْمُسْتَجْهِلُ وَيَغُضُّ عَنِّي إِغْضَاءَ الْمُتَمَهِّلِ فَلَمَّا أَفْرَطْتُ فِي الْعَصَبِيَّةِ لِلْعَصَبِيَّةِ

نادان خمازنده وچشم می پوشد از من چشم پوشی حلت کننده پس چون از حد در گذشتم در شدت حمایت برای گروه

الْأَدَبِيَّةِ قَالَ لِي صَهْ وَاسْمَعْ مِنِّي وَافْقَهْ نَظْمَ يَقُولُونَ إِنَّ جَمَالَ الْفَتَى وَزِينَتَهُ

منسوب بعلم وادب گفت مرا خاموش باش وبشنو از من وبدریاب میگویند که هر آینه خوبروی مرد واراستگی او

أَدَبٌ دَارِسٌ وَمَا آنَ يَزِينُ سِوَى الْمَكْرُمَاتِ ... وَمَنْ طَوَى سُودَدٍ شَائِعٌ

علم استوار است وآراستگی نمیدهد مگر تو انگران را ... وکسی را که کوه مفتری او بلند است

فَأَمَّا الْفَقِيرُ فَخَيْرُ لَهُ ... مِنَ الْأَدَبِ الْقُرْصُ وَالْكَأْسُ ... فَفِي جَمَالٍ لَهُ أَنْ يُقَالَ

پس لیکن درویش پس نیکوست مر او را از علم ودانش گرده وآبگامه ... وکه ام نیکوئی است اورا اینکه گفته شود

أَدِيبٌ لَعَلَّمٌ أَوْ نَاسِئٌ ... ثُمَّ قَالَ سَيَنْضَحُ لَكَ صِدْقُ لَهْجَتِي وَاسْتِنَادَةُ حُجَّتِي وَسَيَنَاكَ

او ستاد آموزاننده است یا نویسنده است بازگفت ودر بوداید زود مر ترا راستی گفتار من در روشن شدن دلیل من ودرخشیدن بیانگیه

نَالُوا جَهْدًا وَلَا نَسْتَفِيقُ جَهْدًا حَتَّى أَدَّانَا السَّيْرُ إِلَى قَرْيَةٍ غَرِيبٍ عَنْهَا الْخَيْرُ

شتابکردیم در کوشش وآسایش نگرفتیم از مشقت تا آنکه رسانید ما را رفتن سوی دیهی که دور بود از نکوئی

فَدَخَلْنَاهَا لِلِامْتِيَادِ وَكِلَانَا مُنْقَبِضٌ مِنَ الزَّادِ فَمَا أَنْ بَلَغَنَا الْمَحَطَّ وَلَمَّا نَحْتَطَّ

پس در آمدیم آن طلب خوردنی را وما هر دو خالی بودیم از توشه پس نرسیدیم منزل را وخشتگاه شتر انرا که خط کشیده باشد

أَوْ لَقِينَا غُلَامًا لَمْ يَبْلُغِ الْحِنْثَ وَعَلَى عَاتِقِهِ ضِنْتُ فَحَيَّاهُ أَبُو زَيْدٍ بِتَحِيَّةِ

تا آنکه برخوردیم مارا کودکیکه نرسیده بود بحد بلوغ را ودر گردن او دسته گیاه در آمیخته خشک وتر پس سلام گفت او را ابوزید بسلام گفتن

الْمُسْلِمِ وَسَأَلَهُ وُقْفَةَ الْمُفْهِمِ فَقَالَ وَعَمَّ تَسْأَلُ وَفَّقَكَ اللَّهُ قَالَ أَيُبَاعُ

مسلمان وخواست از او باز ایستادن خردمند پس گفت از کدام چیز سوال میکنی توفیق دهد ترا خدا پس گفت ابوزید آیا فروخته میشود

هٰهُنَا الرُّطَبُ بِالْحُطَبِ قَالَ لَا وَاللّٰهِ قَالَ وَلَا الْبَلَحُ بِالْمَكِّ قَالَ كَلَّا وَاللّٰهِ قَالَ

اینجا خرمای تر باخلیه گفت نیفروشند بخدا گفت ابوزید نه خورما خرابستان تمکین گفت کودک نمیبینی ست نه گفت ابوزید

وَلَا الثَّمَرُ بِالسَّمَرِ قَالَ هَيْهَاتَ وَاللّٰهِ قَالَ وَلَا الْعَصَائِدُ بِالْقَصَائِدِ قَالَ اسْكُتْ

و نه بارورخت باغسانه گفتن شب گفت دور ست بخدا گفت و نه طواویط باصیدا گفت خاموش

عَافَاكَ اللّٰهُ قَالَ وَلَا الدَّقِيقُ بِالْمَعْنَى الدَّقِيقِ قَالَ أَيْنَ يَذْهَبُ بِكَ أَرْشَدَكَ

عافیت دوزی کند ترا خدا گفت و نه آرد بمعنی باریک گفت کجا برده میشوی راه راست نماید ترا خدا ستاد

اللّٰهُ قَالَ وَلَا الثَّرِيدُ بِالْفَرِيدِ قَالَ عُدْ عَنْ هٰذَا أَصْلَحَكَ اللّٰهُ وَاسْتَحْلِ

گفت ابوزید نه ثرید بفرید گفت کوک گذار ازین نیکو کند ترا خدا تعالی و شیرین دانست

أَبُو زَيْدٍ لُجَاجَ السُّؤَالِ وَالْجَوَابِ وَالتَّكَايُلَ مِنْ هٰذَا الْخِطَابِ وَلَمْ يَلْمِ الْغُلَامُ الشَّطَطَ

ابوزید بر کید گر گردیدن سوال و جواب را و بر کید گر پیمودن ازین تو شدان و دید کودک که بهر آنکه کام زدن

بَطِينٌ وَالشَّيْخُ شَوْيَطِينٌ فَقَالَ لَهُ حَسْبُكَ يَا شَيْخُ قَدْ عَرَفْتُ نَسَبَكَ

فراخ ست و شیخ شیطان بزرگ ست پس گفت بسندست ترا اے شیخ بپرداختم روشن ترا

وَاسْتَبَنْتُ أَنَّكَ فَخَّارُ الْجَوَابِ صَبَرْتَهُ وَالْكَفِيلُ بِهِ خَبَرَكَ أَمَّا بِهٰذَا الْمَكَانِ فَلَا يُشْتَرَى

و دانستم حقیقت ترا پس گیر جواب را مجمل بے تفصیل و بسندکن باو از روی خبر لیکن دینجا پس خریده نمیشود

الشِّعْرُ بِشَعِيرَةٍ وَلَا النَّثْرُ بِنُثَارَةٍ وَلَا الْقَصَصُ بِقُصَاصَةٍ وَلَا الرِّسَالَةُ بِمِسَالَةٍ

شعر بجوی و نه نثر بارزه خوان و نه اخبار باستان یا تراشه از مو و نه رساله با آب دست در و شسته

وَلَا حُكْمَ لِضَمَانٍ بِأُجْرَةٍ وَلَا أَخْبَارُ الْمَلَاحِمِ بِلُجْرَةٍ وَأَمَّا جِيلُ هٰذَا الزَّمَانِ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْنَحُ

و نه حکم ضمان بمزد و نه خبرهای جنگها بیک پاره گوشت لیکن گروه این روزگار بیشتر و ایشان کسیکه بخشش کند

إِذَا أُصِيبَ لَهُ الْمَدِيحُ وَلَا مَنْ يُجِيزُ إِذَا أُنْشِدَ لَهُ لَا لَا جَائِزٌ وَلَا مَنْ يُثِيبُ إِذَا الْعَطَايَا

هرگاه منقبت شود برای او و نیست کسیکه صله دهد هرگاه خوانده شود برای او و اشعار جزو نه کسیکه بفریاد رسد هرگاه خواهی کرد

لَحَايَا وَلَا مَنْ يَمِيرُ وَإِنَّمَا مَا يُرَى عِنْدَهُمْ أَنَّ مَثَلَ الْأَدِيبِ كَالرَّبِيعِ الْجَدِيبِ إِنْ لَمْ تَجِدِ الرَّبِيعَ

سخن و نه کسیکه طعام دهد و گرچه هر بنده او حاکم باشد و نزد ایشان تحقیق داستان دانشمند مجوی پسر اے ست که باران کرده باشد و گرد جهان خواهد

دیمة لم تكن له قبيحة ولا دانته بهيمة وكذا الادب ان لم يعضده نشب

باران نبود اورا بهاری وندزدید اورا چارپایه وهمچنین ست علم اگر نه تقویت کند اورا مال

قد رسمه نصب وخزنه حصب ثم السد ربعد وولى يحد وقال لي

پس نخواند ورنج وسستی ست اهل آن علم همچنین باز شتاب رفت بالیکه میدوید وگرداند بجالیکه میزند خشم او بخود پس گفت

ابو زيد اعلمت ان الادب قد بار وقلت انصاره الادبار

ابو زید آیا شناختی که بدرستیکه علم بتحقیق هلاک شد وگرداند یاری کنند گان اورا پشتها را

فبوئت له بحسن البصيرة وسلمت له بحكم الضرورة فقال دعنا

پس اعتراف کردم اورا بنیکی دانش ویقین وفرمان بردم اورا بفرمان ناچاری پس گفت ابو زید گذار مارا

الان من الصياغ وخض في حديث القصاع واعلم ان الاسجاع

اکنون از نکیه گرداندن کلام واحتراز کن با مدرسخن کاسهای طعام وبیاکه هر آئینه کلامهای سقفا

لا تشبع من جاع فما الذي يريم فيما يمسك الرمق ويطفي الحرق فقلت

سیر نمیکند کسی را اگر گرسنه باشد پس چیست فکر واندیشه در چیزیکه نگهدارد بقیه جان او دفع کند گرسنگی را پس گفتم

الامر اليك والزمام بيديك فقال اري ان ترهن سيفك لتشبع

کار سپرده بسوی تست ومهار بهر دو دست تست پس گفت اندیشه میکنم اینکه گرو کنی شمشیر خود را تا سیر کنی

جوفك وضيفك فنأوا لينه واقم لانقلب اليك بما نلتقفا حسنت ظنك

شکم تهی خود را ومهمان خود را پس دور شد از اینجا باز گردم بسوی تو بطعامیکه بیابم پس نیکو کردم باو گمان ترا

وقلت له السيف والرهن فما لبث ان لكب الناقة وفض الصدفا فالصداقة

وگردن بند کردم او را شمشیر وگرو آن پس دیر نکرد اینکه سوار شد بناقه وگشاد راستی ودوستی را

فملكت ملياء الرقبة منهم نهضت العقبة فكنت كمن صيح اللبن في الصيف

پس دریافت کرد دم زمانی بجالیکه منتظر آمدن او بود هم باز برخاستم کوه بستان او ودم پس دم همچو کسیکه صدا کرد شیر را در تابستان و

ولم القه ولا السيف المقامة الرابعة والاربعون الشتوية

ندیدم ابو زید را ونه شمشیر را مقامه چهل وچهارم مشهور بشتویه

حَكَى الحَارِثُ بنُ هَمَّامٍ قَالَ عَشَوْتُ فِي لَيْلَةٍ دَاجِيَةِ الظُّلَمِ فَأَجَمْتُ إِلَى نَارٍ

حکایت کرد حارث پسر همام گفت آهنگ کردم در شبیکه سخت بود سیاهی او و سیر بود تاریکی او آتشی که

تَضُومُ عَلَى عَلَمٍ وَتُخْبِرُ عَنْ كَرَمٍ وَكَانَتْ لَيْلَةً جَوْهَا مَقْرُورٌ وَجِيبُهَا مَزْرُورٌ

افروخته بود بر کوه و خبر میداد از بخشش بود آن شب شبیکه میانهٔ او سخت سرد بود و گریبان او بسته شده بود

وَنَجْمُهَا مَغْمُومٌ وَغَيْمُهَا مَرْكُومٌ فَأَتَيْتُهَا أَصْرَدَ مِنْ عَيْنِ الحِرْبَاءِ وَالعَنْزِ الجَرْبَاءِ

و ستارهٔ او پوشیده شده بود و ابر او تو بر تو بود و من در آن شب یخ سرد تر از چشم آفتاب پرست و ماده بز کرگین

فَلَمْ أَزَلْ أَنُصُّ عَنَسِي وَأَقُولُ طُوبَى لَكِ أَوْ لِنَفْسِي إِلَى أَنْ لَبَّصْتُ المُوقِدَ

پس همیشه بودم که میراندم ناقه خود را و میگفتم مژده باد مر ترا یا جان مرا تا آنکه دریافت و دانست آتش افروز

إِلَى وَتَبَيَّنَ إِرْقَالِي فَأَلْحَدَ رَيْعِدٌ وَأَلْجَرِي وَيُنْشِدُ مُرْتَجِزًا نَظْمَ حُبَيِّتٍ

شخص مرا و دانست شتاب کنان مرا پس فرود آمد بحالیکه بسیار بسیار سخت دویدی و میخواند بحالیکه رجز خواننده بود سلام باد ترا

مِنْ خَابِطِ لَيْلٍ سَارِي ✦ هَدَاهُ بَلْ أَهْدَاهُ ضَوْءُ النَّارِ ✦ إِلَى رَحِيبِ البَاعِ

از نادانسته رونده شب آینده ✦ رهنمائی کرد او را بلکه ✦ بیفزود او را روشنی آتش ✦ بسوی بسیار بخشش کننده

رَحْبِ الذِّرَاعِ ✦ مُرَحِّبٍ بِالطَّارِقِ المُمْتَارِ ✦ تَرْحَابَ جَعْدِ الكَفِّ بِالدِّينَارِ ✦ لَيْسَ

وسیع دارنده خانه ✦ مرحبا گوینده مهمان شب که خواهنده طعام است ✦ همچو مرحبا گفتن بخیل ✦ بدینار ✦ نیست

بِمَزْوِرٍّ عَنِ الزُّوَّارِ ✦ وَلَا مُعْتَامِ القِرَى مِعْيَارِ ✦ إِذَا اقْشَعَرَّتْ تُرَبُ الأَقْطَارِ ✦

گرفته خاطر از زیارت کنندگان ✦ نه دونگ گننده ضیافت بسیار دونگ کننده ✦ هرگاه منقبض و بسته شد خاکهای شهرها ✦

وَنَهَلَتِ الأَنْوَاءُ بِالأَمْطَارِ ✦ فَهُوَ عَلَى بُؤْسَى الزَّمَانِ الضَّارِي ✦ جَمِّ الرَّمَادِ

و بخل کند ستارهای باران ها ✦ پس او بر سختی روزگار خوگرفته است ✦ بسیار خاکستر

مُرْهَفُ الشَّفَارِ ✦ لَمْ يَخْلُ فِي لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ ✦ مِنْ نَحْرِ نَاقَةٍ أَوْ قِدْرٍ جَارٍ ✦ ثُمَّ الْتَفَتُّ

تیز دارنده کارد ها ست نه خالی است در شب و نه در روز از کشتن شتر فربه و جوشیدن دیگ پس بدید آتش بازپیش آمدم

فَحَيَّانِي وَصَافَحَنِي بِرَاحَةٍ كَأَنَّهَا يَحْيَى وَاقْتَادَنِي إِلَى بَيْتٍ عَشَائِرُهُ

باد او شتر گرگین و مصافحه کرد مرا بکف دست که گویا خوش شود یحیی و کشید مرا بسوی خانه که شتران او

تخورُ قواعشارُه تفورُ ووَلائِدُه تمورُ وموائِدُه تَدورُ وباكسارِه
آواز میکنند رودگیهای او جوش میزنند و پرستاران او می آیند و میروند و خوانهای طعام او میگردند و بکرانهای خانه او

أضيافٌ قد جلبهم جالبي وقلبوا في قالبي وهم يجتبون فاكهة الشتاء
مهمانند که هر آئینه کشیدایشان را کشندگی من و رنجیده شدند در کالبد من و ایشان برچیدند میوهٔ زمستان

ويمرحون مرح ذوي الفتاء فأخذت ما خذهم في الاصطلاء ووجدت
و نشاط میکردند همچو نشاط کردن خداوندان جوانی پس گرفتم سیرت ایشان را در گرم شدن با آتش و فاوشدم

بهم وجد الثمل بالطلاء ولما ان سرى الحصر وانسرى الخصر اتينا
بایشان همچو شادی مست بشراب و هرگاه طرف درماندگی از کلام ورفت سرما آورده شدیم

بموائد كالهات دوراً وألوان وضات نوراً وقد شحن بأطعمة
بخوانهای طعام که همچو خرمنهای ماه بود کرده و همچو باغها آراسته و شکوفه و هر آئینه پر کرده شده بودند باطعامهای

الوان لاثم وحيين من العائب واللائم فرفضنا ما قيل في البطنة وبنينا
عروسیها و نمداشته شده از عیب گیر طعام و سرزنش کننده بخوردن پس بدانستیم چیزیرا که گفته شد در شکم پر کردن و دریدیم و اعتقاد کردیم

على الامتلاء فيها من الفطنة حتى اذا اكتفينا بصياع الحطم واشفينا على
فرو نشستگی را درمان از زیرکی تا آنکه هرگاه بسیودیم پیالهٔ بسیار خوار و مطلع شدیم بر

خطر التخم تعاونا مشوش الغم ثم نبونا مقاعد السمر وواجد كل واحد
هلاکی بیفته است بدست گردانیدیم دست مال را باز گرفتیم و فرود آمدیم جاهای افسانه راو آغاز کرد هریک

منا يقول بلسانه وينشر ما في صوانه فما عدا شيخا مستهيا فوداه
از ما که میگرداند زبان خودرا و ظاهر میکرد آنچه در آوند او بود مگر پیریکه سفید بود و طرف سراو کهنه بود

محنو لقا برداه فانه ربض جرة واوسعناه تقاظا نجنبه المنبس موضع
دو چادر او پس هر آئینه او نشست بکرانه و کشاد مارا جدائی میجنبد آورد را کناره بستی او کرشته شده را

المعذورة منبئا الا ان النال القول وحشينا في المسئلة العول وكلما رمنا ان نفيض
معذور شده و سرزنش کننده و مگر هر آئینه ماندیم گفتیم با او سخن و ترسیدیم در پرسیدن زیادت را و هرگاه خواستیم اینکه روان شود

كما قضينا او يفيض فيما اقتضانا اعرض العلية عن الاكذبين وقلا

چنانکه جاری شدیم یا آغاز کند با ما چنانکه آغاز کردیم روگردانید همچو روگردانیدن بزرگان از فرومایگان وخواند

ان هذا الا اساطير الاولين ثم كان الجبة هاجته والنفس لابيّة

که نیست این مگر افسانهای پیشینیان بازگویا کرشنگ برانگیخت اورا ونفس سرباز زننده از ستم

ناحته فذلفذ وازدلف وخلع الصلف وبذل ان يتلافى ما سلف ثم

سخن گفت او پس آهسته رفت ونزدیک شد ودور کرد لاف زدن را وخواست اینکه تدارک کند درچیزیکه گذشت باز

استرعى سمع السامر واندفع كالسيل الهامر وقال نظم عندي اعاجيب

درخواست شنیدن افسانه گویندگان را وشتاب کرد همچو سیلاب بسیار ریزنده وگفت نزدمن عجبهای عجب است

اوديها بلا كذب + عن العيان فكتوني ابا العجب + بليت يا قوم اقواما اعدهم

روایت کنم آنرا بی دروغ + از دیدها خود پس کنیت کند مرا ابا العجب + دوچار شدم گروهی را که شمارش میکنم

بول العجوز وما اعني بابنة العنب + بول العجوز لابن البقرة والعجوز ايضا

شاشهٔ پیرزن ست ومراد نگیریم دختر رز + شاشهٔ پیرزن شیرگاو ست وعجوز هم

من اسماء الخمر نظم ومستتيين من الاعراب قونهم ان يشتوا

از نامهای خمر است وقطعه دگانرا از مستحثین روزے این بود که بیان میکردند

خرقة تعني من الشعب + الخرقة القطعة من الجراد نظم وكاتبين

پاره چیزرا که بی نیاز میکرد از گرسنگی خرقة ببخے پاره از ملخ ونویسندگانرا

فما خطت انامله حرفا ولا قرا ما خط في الكتب + الكاتبون الخازون

حال آنکه نوشته است انگشتهای شان + حرفے ونخوانده اند انچه نوشته است در کتابها + کاتبون بمعنے مشک دارانست

يقال كتب السقاء وكتم اذا خرزهما وكتب البغلة والناقة اذا جمع بين

گفته میشود کتب السقاء والمزادة هرگاه دوخت هردو را وکتب البغلة والناقة هرگاه فراهم آورد میانه

شفريهما واحاطها وقال نظم وتابعين عقابا في مسيرهم + على تكميشهم

دولبهٔ مشک را وآنرا دوخت هردو را وفراهم آورد عقابان را درسیر خود شان برتکمیش شان

بالبيض والليب العقاب الراية وكانت راية النبي صلى الله عليه

باخود با وزرہا + عقاب بمعنے رایت ست بود علم سبے رحمت فرستد خدا بمرد

وآله وسلم تسمى العقاب نظم ومنتدبين ذوي نبل بدت لهم + نبيلة

وآلہ او وسلام فرستد نام نہادہ شد بعقاب + دیدم جمع آیندگان مجلس را کہ خداوند فضیلت بودند ظاہر شد برا ایشان زن بزرگ

فانشوا منها الى الهرب + النبيلة الجيفة ومنه تنبل البعير اذا مات

پس برگشتند ازان بسوی گریختن + نبیلہ بمعنے مردار وازانست تنبل البعیر ہرگاہ مردشتر

وادوح نظم وعصبة لم ترى البيت العتيق وقد + حجت جثيا

وبدبو کرد + ودیدم گروہے را کہ ندیدند خانہ کعبہ را حال آنکہ + حج کردند بجالیکہ ہرا نو نشینندگان بود

بلاشك على الركب + معنى حجت جثيا اى غلبت بالحجة مجادلين

بے شک بر شتران + حجت جثیا ای چیرہ شدند بدلیل خصومت کنندگان

جاثين على الركب وجثى جمع جاث نظم ونسوة بعد ما ادلجن من

ہرا نو نشینندگان بر شتران + وجثی جمع جاثی ست ودیدم زنان را پس از انکہ وقت شبیر شدند

حلب + صبحن كاظمة من غير ما تعب + الكاظمة فى هذا الموضع من

حلب + بامداد داخل شدند بکاظمہ بے سستے ورنج + کاظمہ درین مقام از

نظم الغيظ نظم ومدلجين سروا من الارض كاظمة + واصبحوا حين

علم الغیظ ست ودیدم مردان شب رو را کہ رفتند از زمین کاظمہ + ودرسیدند زمانیکہ

لاح الصبح فى حلب + اى اصبحوا يحلبون اللبن نظم وقادرين متى

ہویدا شد صبح در شہر حلب + ای بصبح درآمدند بحالیکہ میدوشیدند شیر ودیدم توانا یا نزا ہرگاہ

ماساء صنعهم + او قصروا فيه قالوا الذنب للحطب + القادر الطابخ فى

نوبیہ شود کار ایشان + یا کوتاہی کنند در و گویند گناہ ہیزم ست + قادر پزندہ در

القدر والقدير المطبوخ فيها الشعر وبا فالم يلامس قط ثانية شاهدة

دیگ وقدیر انچہ پختہ شود در دیگ ودیدم جائی را کہ مس نکرد ہرگز زن خوبرو را + ودیدم اورا

وَلَهُ نَسْلٌ مِنَ العَقِبِ + وَالِيافِعُ الَّذِي قَدْ تَرَعْرَعَ وَظَاهِرُ البُلُوغِ النَّسْلُ

بچالیکہ او را فرزند ست زاد لا ولد + و یافع کسیکہ بالیدہ باشد و رسیدہ باشد بجوانے نسل

هٰهُنَا العَدْوُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالٰى مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ وَالعَقِبُ مُؤَخَّرُ القَدَمِ

در ینجا بمعنی دویدن دازانست قول او تعالے از ہر زمین میدوید وعقب پایان گام یعنی پاشنہ

نظم وَشَائِبًا غَيْرَ مُخْفٍ لِلْمَشِيبِ بَدَا + فِي لِبْدِهِ وَهُوَ فَتِيُّ السِّنِّ لَمْ يَشِبِ

و دیدم پیرے را کہ پنہان کنندہ نبود پیری را بوے پیدا شدہ و در باد بید او جوان ست ظاہر نشد پیری او +

الشَّائِبُ هٰهُنَا مَازِجُ اللَّبَنِ وَالمَشِيبُ اللَّبَنُ المَمْزُوجُ وَيُقَالُ فِيهِ مَشُوبٌ

شائب در ینجا آمیزندہ + شیر و مشیب شیر آمیختہ شدہ و گفتہ میشود فیہ مشوب

وَمَشُوبٌ اَيْ مَمْزُوجٌ نظم وَمُرْضِعًا بِلَبَانٍ لَمْ يَفُهْ قَمُّهُ + رَايْتُهُ فِي شِجَارٍ يَابِسٍ لَزِنِ

و مشوب ای آمیختہ شدہ است و دیدم شیر خوارہ را بشیر آدم سخن نگفتہ دہان او و دیدم او را در اختلاف شجرے کہ ظاہر بود

السَّبَبِ + الشَّجَارِ المُحْفَةِ مَا لَمْ تَكُنْ مُظِلَّةً فَاِنْ ظَلَّتْ فَهُوَ الهَوْدَجُ

سبب او + شجار + بارگیر تا زمانیکہ نباشد سائبان دار پس اگر سائبان کردہ شود پس آن ہودج ست

وَالسَّبَبُ هٰهُنَا الحَبْلُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالٰى فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَاءِ نظم

و سبب در ینجا + رسن ست و او انست فرمودہ خدائے تعالے پس باید کہ دراز کند رسن را بسوی آسمان

وَرَاعٍ ذُرَّةً حَتّٰى اِذَا حُصِدَتْ + صَارَتْ غُبَيْرَاءَ يَهْوَاهَا اَخُو الطَّرَبِ

و دیدم کارندۂ ارزن را تا آنکہ ہرگاہ دروده شود + گردد خناب کہ دوست دارد او را خواہان شادمانے

الغُبَيْرَاءُ المُسْكِرُ المُتَّخَذُ مِنَ الذُّرَةِ وَفِي الحَدِيثِ اِيَّاكُمْ وَالغُبَيْرَاءَ فَاِنَّهَا خَمْرٌ

غبیراء مستے ساختہ شدہ از ارزن و در حدیث ست پرہیزید از آب ارزن را چہ آنکہ او مے

العَالِمُ وَتُسَمّٰى اَيْضًا اِبَانَ السُّكْرِ كَهُ نظم وَدَاكَ ضَادٌ وَهُوَ مَغْلُولٌ عَلٰى فَرَشٍ قَدْ غَلَّ اَيْضًا

عالم ست و نام نہادہ میشود نیز بہ سکر کہ و دیدم استوار دانندہ را بآنکہ او گردن بستہ شدہ ست بر بستر او

وَمَا يَنْفَكُّ عَنْ خَبَبٍ + المَغْلُولُ هٰهُنَا العَطْشَانُ وَغَلَّ اَيْ عَطِشَ

و دور نمی شد از پویہ افتن + مغلول در ینجا تشنہ است و غل اے تشنہ شد

وَمِنْهُ الغليل نظم وَذَا يَدِ طُلُقٍ يقتاد راحلة + مستبدلاً وهو ما سوراً اخو
وازانست غلیل ودیم خداوند دست کشاده اکه میکشید شتر سوار را بجالیکه او دری میخواست حال انکه او بند کرده شده خدا

كُرَبٍ + الماسور الذي يجعل الاسر وهو احتباس البول نظم وَجَالِسًا
اندوهناست + ماسور کسیکه دریابد اسررا وآن بند شدن شاشه است ودیم نشیندهٔ

مَا شِيًا تَهْوِي مَطِيَّتُهُ + به وَمَا فِي الَّذِي أَوْرَدْتُ مِنْ رَيْبٍ + الجالس
رونده را که شتاب میکرد سواری او باو ونیست در چیزیکه ذکر کردم از شک + جالس کسیکه

الآتي نجد او الماشي الذي كثرت ماشيته وفسر بعضهم
آید بزمین بلند و ماشی کسیکه بسیار باشد چارپایهٔ او وتفسیر کرد بعض ایشان

قوله تعالىٰ ان امشوا كانه دعاء لهم بالنماء وكثرة الماشية نظم
قول خدای بزرگ را گویا آن دعاست ایشان را بالیدگی وبسیاری چارپایه

وَذَا شَطَاطٍ كَصَدْرِ الرُّمْحِ قَامَتُهُ + صادفته بمِنًى يشكو من الحدب +
ودیم خداوند بلند بالا را همچو سر نیزه بود بالای او + یافتم اورا درمنی بحالیکه شکوه میکرد از کوزه پشتی +

الحدب ما ارتفع من الارض نظم وَحَائِكًا أَجْدَمَ الكفين ذَا خَرَسٍ +
وحدب انچه بلند باشد از زمین ودیم جولاه بافنده که بریده بود هر دو دست او وگنگ بود +

فَإِن عجبتم فكم في الخلق من عجب + الحائك هٰهُنَا الذي اذا مشى
پس اگر شگفت کنید پس بسیار در آفرینش از شگفت ست + حائک دریجا کسیکه هرگاه رود

حَرَكَ مَنْكِبَيْهِ وفج بين ركبتيه نظم وصادعا بالقنا من
جنباند هر دو شانهٔ خود وفراخی کند میانهٔ دو زانوی خود ودیم ظاهر کننده نیزه را از

غيران علقت + كفاه يوما بريح لا ولم يثب + القنا ارتفاع الانف
آنکه آویخته باشد + هر دو دست او روزی با نیزه ونه جسته گاه + قنا بلندی بینی

وتحدب وسطه وصدع به اي كشف نظم وَسَاعِيًا فِي مَسَرَّاتِ الأَنَامِ
وکوزه شدن میانهٔ او صدع به ای کشاد آنرا ودیم کوشش کننده در شادمانیهای خلق

عليه

یری + اِفراحهم ماثماً کالظلم والکذب + آثراحهم اثقالهم بالدین ومنه
میداند + شاد کردن ایشانرا گناه هیچ عظم ودروغ + افراحهم گران کردن ایشان بوام وازانست

قوله علیه السلام لایترک فی الاسلام مفرح ای مثقل بالدین
فرموده محمد علیه السلام گذاشته نمیشود در اسلام مفرح ای گران کرده شده بوام

نظم ومُغرَمٍ بمناجات الرجال له + ومالَهُ فی حدیث الخلق من
ودیدم شیفته لبخن گوئی مردمان مراورا + حال آنکه نیست اورا در سخن خلق از

ارب + الخلق ههنا الکذب ومنه قوله تعالیٰ ان هذا الاخلق الاولین
حاجت + خلق دریغا دروغ ست وازانست فرموده خدا تعالے نیست این مگر دروغ پیشینیان

نظم وذاذِمامٍ وفت بالعهد ذمته + ولاذِمام له فی مذهب العرب +
ودیدم خداوند حمد وفاکرد با پیمان ذمه او + حال آنکه نیست عهد اورا در طریقهٔ عرب +

الذمام الاول العهد والثانی جمع ذمة وهی البئر القلیلة الماء
وذمام نخستین پیمان ست ودوم جمع ذمه است وآن چاهیکه اندک باشد آب او

وعنی بالمذهب المسلک ای ماله فی البد وابار قلیلة الماء نظم
ومراد گرفت بمذهب راه را ای نیست مراورا در بیابان چاههای که اندک آب داشته باشد

وذی قُوًی ما استبانت قطُّ لینته + ولینهٔ مستبینٌ غیر محتجب + اللین النخل
ودیدم خداوند توانائی را هویدا نشد گاه بے نرمی او + ونرمی او هویداست غیر پوشیده + مراد از لین خرمای

الدقل ومنه قوله تعالیٰ ما قطعتم من لینة نظم وساجد فوق نخل غیر
زبون پست وازانست قول تعالے انچه ببریدید از خرمای بر ودیدم سجده کننده بالای شتر نر که

مکترثٍ + بما اتی بل یراه افضل القُرَبِ + النخل الکصیر المتخذ من فحال النخل
باک ندارنده بود + بانچه آورد بلکه میدانست آنرا بهترین بندگیها + نخل پوستهای گرفته شده از پوست خرمائیان

نظم وعاذرٍ مولیً من ظل یعذره + مع التلطف والمعذور فی
ودیدم عذر پذیرنده که اندوه رسانده بود کسے راکه خواست که عذر آرد اورا با نرمی حال آنکه معذور در

صَخَبٌ + العاذل الخاتن والمعذور المختون نظم وبكرتها ما بها ما بالمغترف +
بانگ فریاد + عاذر بمعنے ختنہ کنندہ است و معذور کسیکہ ختنہ کردہ شود ودیم شہر کہ نیست مداوائی برآب گیرندہ نیست

وَالماء يجري عليها جرى مُنسَرِبٌ + البلدة الفرجة مابين الحاجبين
حال آنکہ آب میرود بران شہر بجہ روانی سیلاب + بلدہ بمعنے کشادگی میانہ دو ابروست

وتسمى البلجة نظم وقرية دون اخوص القطا شجنت + بل بكم
وناميدہ میشود ابرو ابلجہ ودیم دہی کمتر از آشیانہ مرغ سنگخوارہ کہ پر کردہ شدہ است + باگروہیکہ

عيشهم من خلسة السلب + القرية بيت النمل والدبيلم النمل
زندگی ایشان از دزدیدن مال ربودہ است + قریہ بمعنے خانہ مورست ودیم بمعنے مور

الكبير نظم وكوكبا يتوادى عند رؤيته ال + انسان حق يرى في
بزرگ است ودیم ستارہ کہ پنہان میشد ہنگام دیدن او + مردم تا آنکہ دیدہ میشود اورا در

امنع الحجب + الكوكب النكتة البيضاء التي تحدث في العين والانسان
بزرگترین حجابہا + کوکب کل سفیدے کہ پیدا میشود در چشم وانسان

ههنا انسان العين نظم وروثة قومت ما آله خطر + ونفس
در اینجا بمعنے مردم چشم ست ودیم سرگینیکہ قیمت کردہ شد بالیکہ مراورا قدر بلند ست + وذات

صاحبها بالمال لم تطب + الروثة مقدم الانف شعر وصفحة من نضار
خداوند آن بمال خوش نمیشود روثہ بمعنے طرف بینے است ودیم کاسۂ بزرگ از زر

خالص شريت + بعد المكاس بقيراط من الذهب + النضار ههنا شجر
خالص خریدہ شد + پس از تشویش درفروختن بایم دانگ از ذہب + نضار در اینجا بمعنے

التبع ومنه قول ابراهيم النخعي لا باس بان تشرب في قدح من نضار عنى به
درخت تبع ست از انست قول ابراہیم نخعی گناہ نیست باینکہ نوشی در کاسۂ از نضار مراد گرفت بوے

هذا نظم ومستجيشا بخشخاش ليدفع ما + اظله من اعاديه
درخت تبع را ودیم جمع کنندہ لشکر را از خشخاش تا دفع کند چیزیرا + کہ نزدیک شد بوے از دشمنان او

فلم يخب + الخشخاش الجماعة التي عليها اصدوع واسلحة شعر وطالما قربني
پس نومید نشد + خشخاش بجماعتیکه بران زره ها وسلاحها باشد ودیرست که گذشت برمن

كلب وفي فمه ثور ولكنه ثور بلا ذنب الثور القطعة من الاقط شعر
سگے بحالیکه در دهان او گاؤ بود لیکن آن گاؤ بے دم بود + ثور بمعنے پاره از پنیر

وكم رأى ناظري فيلا على جمل + وقد توركه فوق الرحل قنب الفيل
وبسیار دیده است چشم من پیلرا بر شتر + وهر آئینه برسر نهاده است بالاے پالان شتر پالان خرد + مراد از فیل

الرجل المقامل الراي نظم وكم لقيت بعرض الطريق مشتكيا + وما اشتكى قط
مرد سست خرد وبسیار دیدم میانهٔ راه شکوه کننده را + حال آنکه شکایت نکرده باشد

في جلة لاعب + المشتكي المتخذ شكوة وهي القربة الصغيرة نظم وكنت ابصرت
در دستی وتنه در بازی + مشتکی کسیکه گیرد شکوه را وآن مشک خرد باشد + دیدستم که دیدم

كراز الراعية + بالدف ينظم من عينين كالشهب + الكراز كبش يحمل عليه
کوزه را بر آن چرانندهٔ + در بیابان میدید از دو چشم همچو ستارگان + کراز گوسفند نر که بردارد بر او

الراعي اداته نظم وكم رأت مقلتي عينين ماؤهما + يجري من الغرب والعينان
شبان اسباب خودرا وبسا دیده چشم من + دو چشمه که آب هر دو + روانست از مغرب وهر دو چشمه

في حلب + الغرب مجرى الدمع والعينان المقلتان نظم وكم ترلت بارض لا
در حلب هستند + غرب بمعنی جاے روانی اشک ست وعینان بمعنے هر دو چشم

نخيل بها + وبعد يوم رأيت البسر في القلب + البسر جمع بسرة وهو الماء
درخت خرما در او + وپس روزی بدیدم خرمارا در چاهها + بسر جمع بسرة است وآن آبی ست

الحديث العهد بالمطر والقلب جمع قليب نظم وكم رأيت بأقطار
که تازه باریده باشد از باران وقلب جمع قلیب ست وبسیار دیدم بکرانهاے

الفلا طبقا + يطير في الجو منصتا الى صبب + الطبق القطعة من
بیابان طبقی + که می پرید در میانهٔ آسمان بحالیکه فرود آینده بود بسوے زمین پست + طبق بمعنے پاره از

الجراد والضب ما انحدر من الارض نظم وكم مشائخ في الدنيا نابتهم
ملخ وضب انچه پست باشد از زمین وبسا مشائخ در دنیا اینانرا

مخلدين ومن يحو من العطب + المخلد الذي ابطأ شيبه شعره وكم
ہمیشہ زندہ وکیست کہ رستگاری یابد از ہلاک + مخلد کسی ست کہ دیر نگ کند پیری او وبسا

بدا لي وحش كيشتكي سغبا + بمنطق ذلق امضى من القضب الوحش
ہویدا شد جانور وحشی کہ شکوہ میکرد گرسنگی را بزبان تیز تر از تیغہا وحش

الرجل الجائع والذلق الفصيح شعر وكم دعاني مستنج فحادثني + فما
بمعنے مرد گرسنہ وذلق بمعنے فصیح وبسا اوقات خواند مرا استنجا کننده پس گفتگو کرد مرا پس

اخل ولا اخللت بالادب + المستنجي الرجل الجالس على بجوة وهي
خلل نکرد او ونہ کردم در ادب + مستنجی مرد نشنیده بر بجوه وآن

المكان المرتفع شعر وكم انحت قلوصي تحت جنبذة + تظل
جای بلندست وبسا اوقات نشانیدم ناقہ را زیر گنبدیکہ + سایہ مے افگند

ما شئت من عرب ومن عرب + الجنبذة القبة والعرب جمع عروب
ہر چیزیرا کہ بخواہی از زنان شوی دوست + جنبیده بمعنے گنبد ست وعرب جمع عروب ست

وهي المتحببة الى زوجها نظم وكم نظرت الى من سر ساعته
وآن زنیکہ محبوب باشد بسوی شوہر خود وبسا دیدم بسوی کسیکہ شاد گردانیده شد در زمان خود +

ودمعه مستهل القطر كالسحب + سراي قطع سرده وسروه يسمي و
حال آنکہ اشک ریزندۂ قطرہاست ہمچو ابرہا + سرای بریده شدنات او وسراو دنام نهاده میشود

ما يبقى بعد القطع السرة نظم وكم رأيت قميصا ضر صاحبه + حتى
باقیماندہ را پس از بریدن سرہ وبسا دیدم پیراہنیکہ گزند رسانید صاحب خودرا + تا آنکہ

انثنى واهي الاعضاء والعصب + القميص الدابة الكثيرة القماص
برگشت سست اندام وسست پے + قمیص ستور بسیار جهنده

شعر وكم اذا رأت ان الدهر اتلفه + لجفن لبد حثيث السير مضطرب +
وبسا زيرا مه است كه اگر هر آئينه روزگار تلف كند آنرا + تحقيق خشك شود مر آنرا مژه شتر يكه تيز رو سريع السير است +

الا ترى المرأة ومنه قول لشاعر فدى لك من اخي ثقة ازارى نظم هذا
ازار يعني زنست واز انست قول شاعر قربان تو باد برادر شقه زن من بگير اين را

وكم من اقاحين معجبة + عندى ومن مليح تملى ومن نخب + فان شئت هتم
وبسيار از اقسام وانواع شگفت آزنده + نزد منست از سخنان تمكين كه بيازى آرد دل سخنان گزنده + پس اگر خواهى اندرين رهم كلام من

فان العارف فيه على + من لا يميز بين العود والخشب + وان فطنتم للحن
پس هر آئينه ننگ ست در وبر + كسيكه فرق نكند ميانه چوب تر و خشك + واگر دريافتيد معنى

القول بان لكم + صدقى ودلكم طلعى على رطبى + قال الحارث بن همام
گفتار مرا چه پنداشت شما را + راستى من وراه نمود خورده خراى من بر خراى پخته من + گفت حارث پسر همام

فطفقنا نخبط فى تقليب فريضته وتاويل معاريضه وهو يلهو بنا لهوا الخلى
پس آغاز كرديم كه دست و پا ميزديم در معنى شعر او وتفسير كنايات او واو با ما بازى ميكرد با ما چو بازيچه بيغم

بالشجى ويقول ليس هذا بعشك فادرجى الى ان تعسر النتاج واستحكم
بتمكين وسيفت كه نيست اين آشيانه تو پس راه خود برو تا آنكه دشوار شد ظهور معنى واستوار شد

الانتتاج فالقينا اليه المقادة وخطبنا منه الافادة فوقفنا بين الطمع
بستگى دروازه پس انداختيم بسوى او سر رسن را + وخواستيم از و فائده تمكين را پس ايستاده كرد ما را ميانه آرزو

فاليأس وقال الايناس قبل الابساس فعلمنا انه ممن يرغب فى السلم
ونوميدى وگفت الس واون پيش از بس بس گفتن است پس دانستيم كه هر آئينه او از كسى ست كه گرايد در پاداش

ويرتشى فى الحكم فساءنا بامتوانا ان نعرض للغرم او نخيب بالرغم
ورشوت گيرد در حكم واندوه گين كرد ما را اينكه پيش كرده شويم براى تاوان يا نوميد كرده شويم بخوارى

فاحضرنا ناقة عيدية وحلة سعيدية وقال له خذهما حلالا ولا تزدد
پس حاضر آورد شتر ماده منسوب بسوى عيد و ازار و چادر منسوب بسعيد وگفت او را گير هر دو را حلال و زيان مرسان

اَضْيَافِي زِبَالًا فَقَالَ اَشْهَدُ اَنَّهَا شِيْشَةٌ اُخْرَمِيَّةٌ وَاَرَ يَحْمِيَّةٌ
مہمانان مرا اندک پس گفت شیخ کہ گواہی میدہم کہ آن طبیعت منسوب باخرم ست وشاد ماے
حَاتِمِيَّةٌ ثُمَّ قَابَلَنَا بِوَجْهٍ بِشْرُهُ يَشِفُّ وَنَضْرَتُهُ تَرِفُّ وَقَالَ يَا قَوْمِ
منسوب بحاتم ست باز مقابل شد بما بارو کہ بشادگے او میدرخشید وتازگے او ہویدا بود وگفت اے قوم من
اِنَّ اللَّيْلَ قَدِ اجْلَوَّذَ وَالنَّعَاسَ قَدِ اسْتَحْوَذَ فَارْعَوُوا اِلَى الْمَرَاقِدِ
ہر آئینہ شب بتحقیق زود می کرد برفتن وخواب ہر آئینہ غلبہ نمودہ پس بناہ جوئید بسوے خوابگاہہا
وَاغْتَنِمُوا رَاحَةَ الرَّاقِدِ لِيَسْتَرِيحُوا نِشَاطًا وَتَبْعَثُوا نِشَاطًا فَتَعُودُوا
وغنیمت شمارید آسایش خفتہ را تا نشاندہ شوید شادماے را وبرداشتہ شوید شادماہنا پس باز گردید
مَا اُفَسِّرُ وَيَتَسَهَّلُ لَكُمُ الْمُتَعَسِّرُ فَاسْتَصْوَبَ كُلٌّ مَا رَاٰهُ وَتَفَسَّدَ
چیزہاے کہ بیان کنم وآسان شود مر شمارا انچہ دشوار ست پس نیکو دانست ہر یک چیزہاے کہ اندیشہ او دید وگرفت
وَسَادَةً كَرَاهُ فَلَمَّا وَسَنَتِ الْاَجْفَانُ وَاغْفَتِ الضِّيفَانُ
بالش خواب خود را پس چون خواب کرد پلکہا ودر خواب شدند مہمانہا
وَثَبَ اِلَى النَّاقَةِ فَرَحَلَهَا ثُمَّ ارْتَحَلَهَا وَرَحَّلَهَا وَقَالَ مُخَاطِبًا لَهَا
وبرجست بسوی ناقہ پس پالان نہاد اورا باز سوار شد آنرا وراند آنرا وگفت درحالیکہ خطاب کنندہ بود ناقہ را
نَظْمَ سَرُوجٍ يَا نَاقُ فَسِيرِي وَخَلِّي + وَاَدْلِجِي وَاَوِّبِي فَاسْدِي +
شہر سروج اے ناقہ پس سیر کن وزود می کن + وتمام شب ببر ودیر وز زود شب دروز ببر +
حَتَّى تَقَطَّ خُفَّاكِ عَرْعَاهَا النَّدِيِّ + فَتَنْعَمِي حِينَئِذٍ وَتَسْعَدِي +
تا آنکہ پارہ پارہ کند ہر دو موزہ تو چراگاہ اورا کہ تر وتازہ است + پس خوش عیش شوی آنگاہ ونیکبخت شوی +
وَنَامِينَ اَنْ تَنَامِي اَوْ تُخْدِجِي + اِيهٍ فَدَتْكِ النَّفْسُ جِدِّي وَاجْهَدِي +
ودرامن باشے از نیکہ تہامہ روی یا بنجہ روی + افزون کن در رفتار فداگردد ترا جان کوشش کن وکوشش کن +
وَقَاوِي اَدِيمَ قَدٍ فَقَدْ فَدَ + وَاقْتَنِعِي بِالشِّيحِ عِنْدَ الْمَوْرِدِ
وقطع کن چرم زمین ہموار را پس از زمین ہموار + وقناعت کن بآب اندک ترد آب خوردن +

تَحَلِّي دُونَ ذَاكَ الْمَقْصِدِ + فَقَدْ حَلَفَتْ حَلْفَةَ الْمُجْتَهِدِ + بِحُرْمَةِ الْبَيْتِ
فرو میار بار را جز این جا آهنگ + پس هر آئینه سوگند خوردم هیچ قسم خوردن مبالغه کننده + در قسم سوگند هر من خداوند کعبه

الرَّفِيعِ الْعِمَادِ + أَنَّكِ إِنْ أَحْلَلْتِنِي فِي بَلَدِي + حَلَلْتِ مِنِّي بِمَحَلِّ الْوَلَدِ + قَالَ
که بلندست ستونهای او + بدستیکه تو اگر فرود آری مرا در شهر من + فرود آئی از من بجای فرزند + گفت راوی

فَعَلِمْتُ أَنَّ السِّرَّ وَحْيٌ الَّذِي إِذَا بَاعَ أَنْبَاعَ وَإِذَا مَلَأَ الصَّاعَ أَنْضَاعَ وَلَمَّا أَبْلَجَ صَبَاحُ
پس دانستم که هر آئینه او سر وحیست که هر گاه فروخت در از کرد کام را و رفت در هر گاه پر کرد پیمانه را رفت و هر گاه پر شد سر دشمنی

الْيَوْمِ + وَهَبَّ النُّوَّامُ مِنَ النَّوْمِ اعْلَمْهُمْ أَنَّ الشَّيْخَ حِينَ أَغْشَاهُمُ السُّبَاتُ
روز و بیدار شدند خوابندگان از خواب آگاه کردم ایشان را هر آئینه پیر هر گاه در گرفت ایشانرا خواب طلاق داد ایشانرا

طَلَّقَهُمُ الْبَيَاتُ وَنَكَبَ النَّاقَةَ وَفَاتَ وَأَخَذَهُمْ مَا قَدَّمُوا وَمَا حَدَّثُوا وَنَسُوا مَا طَابَ
طلاق بائن و سوار شد شتر ماده را و گذشت پس در گرفت ایشانرا آنچه کهنه شده و هر چه نو آمد و فراموش کردند چیزیرا که نیکو آمد

مِنْهُ بِمَا خَبُثَ ثُمَّ انْشَعَبَنَا فِي كُلِّ مَشْعَبٍ وَذَهَبْنَا تَحْتَ كُلِّ كَوْكَبٍ قَالَ الْقَاسِمُ
از وی بچیزیکه پلید آمد از او پس پراکنده شدیم در هر راه و رفتیم در زیر هر ستاره گفت قاسم

بْنُ عَلِيٍّ الْحَرِيرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى قَدْ فَسَّرْتُ كُلَّ لُغْزٍ تَحْتَهُ فَلَا يَعِدُ عَلَى مَنْ يَقْرَأُهُ كَشْفُهُ
پسر علی حریری رحمت فرستد او را خدای تعالی هر آئینه تفسیر کردم هر چیستان را زیر او و دور نباشد بر کسیکه خواند آنرا کشودن او

وَقَدْ بَقِيَتِ الْأَلْفَاظُ اشْتَمَلَتْ عَلَيْهَا هَذِهِ الْمَقَامَةُ ثُمَّ الْتَبَسَ تَفْسِيرُهَا عَلَى بَعْضِ
و تحقیق باقی ماند لفظها که مشتمل ست بر آن این مقامه بیشتر مشتبه شد تفسیر او بر بعضی

مَنْ تَقَعُ عَلَيْهِ فَأَحْبَبْتُ إِيضَاحَهَا لِيَكْفِيَ حَيْرَةَ الشُّبْهَةِ وَكُلْفَةَ الْفِكْرَةِ
از کسانیکه واقع شوند بر وی پس دوست داشتم هویدا کردن آن تا بسنده کرده شود حیرت شبهه را و دشواری اندیشه را

وَصُمَةَ الْبَحْثِ وَالْمَسْأَلَةِ وَبِاللهِ تَعَالَى الِاسْتِعَانَةُ وَالتُّوَّةُ قَوْلُهُ عَشَوْتُ
عیب کاوش و پرسیدن را و بخدای بزرگست یاری خواستن و توانائی

إِلَى نَارٍ يَعْنِي تَوَهَّمْتُهَا فَقَصَدْتُهَا فَإِنْ لَمْ تَقْصِدْهَا قُلْتَ عَشَوْتُ
ای دیدم آنرا پس قصد کردم آنرا پس اگر قصد نکنی آنرا گوئی بر گردیدم

عَنْهَا كَقَوْلِهٖ تَعَالٰى وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهٗ شَيْطَانًا اَيْ مَنْ يُعْرِضْ

اردو چو قول خدائتعالے و کسیکه برگردد از یاد خدائتعالے مقیض کنیم بر و شیطان را ای کسیکه روگرداند

عَنْهُ قَوْلُهٗ وَكُنْتُ اَصُدُّ مِنْ عَيْنِ الْحِرْبَاءِ وَالْعَنْزُ الْحَرْبَاءُ هٰذَانِ

اردو این هر دو

مَثَلَانِ يُضْرَبَانِ لِمَنْ يَبْلُغُ مِنْهُ الْبَرْدُ وَذٰلِكَ لِاَنَّ الْحِرْبَاءَ تَدُوْمُ اَبَدًا

دو ستانند که ذکر کرده شوند در حق کسیکه سخت باشد سرمای او و آن ازین ست که هرائنه آفتاب پرست میگردد همواره

مَعَ الشَّمْسِ تَسْتَقْبِلُهَا بِعَيْنِهَا وَلِذٰلِكَ شَبَّهَ ابْنُ الرُّوْمِيِّ الرَّقِيْبَ بِالْحِرْبَاءِ فِيْ قَوْلِهٖ

با آفتاب پیش می آید او را بچشم خود و بهمین سبب تشبیه داد ابن رومی رقیب را بحربا در قول خود

شعر مَا بَالُهَا قَدْ حُسِّنَتْ وَرَقِيْبُهَا ✣ اَبَدًا اَقْبَحُ مِنْهُ قُبْحَ الرُّقْبَاءِ ✣ مَا ذَاكَ اِلَّا اَنَّهَا

چه حال ست او را بتحقیق آراسته شده است و رقیب او همدام زشت ست زشت باد رقیبان نیست این مگر هرائینه او

شَمْسُ الضُّحٰى ✣ اَبَدًا تَكُوْنُ رَقِيْبُهَا الْحِرْبَاءُ ✣ وَالْعَنْزُ الْحَرْبَاءُ لَا تَدْفَاُ فِي الشِّتَاءِ لِقِلَّةِ

آفتاب چاشتگاه است و همیشه باشد رقیب او آفتاب پرست و ماده نر کرگین گرم نمیشود در سرما از کمی

شَعْرِهَا وَذَكَرَ بَعْضُهُمْ اَنَّ الْعَنْزَ الْحَرْبَاءَ تَصْحِيْفُ الْمَثَلِ الْاَوَّلِ وَقَوْلُهٗ بُحْرَانِ يَعْنِي الْجَمَلَ

موی خودش و ذکر کرد بعض ایشان که هرائینه العنز الحرباء خطا در نوشته مثل نخستین ست یعنی شتر نر و ماده

الْمُكْتَنِزَ شَعْرًا الْكَثِيْرَ مُخًّا وَقَوْلُهٗ عِشَارُهٗ تُخُوْرُ اَعْشَارُهٗ تَقُوْلُ الْعِشَارُ النُّوْقُ

پیش باشد از روی پیه و بسیار بود از روی مغز عشار شتر ماده گان

الْحَوَامِلُ فَاحِدَتُهَا عُشَرَاءُ وَهِيَ الَّتِيْ اَتٰى عَلَيْهَا فِي الْحَمْلِ عَشَرَةُ اَشْهُرٍ ثُمَّ

حامله واحد آن عشراست و آن ناقه که بگذرد بر در حمل ده ماه باز

لَا يَزَالُ ذٰلِكَ اسْمَهَا حَتّٰى تَضَعَ وَالْاَعْشَارُ الْبُرْمَةُ الْعَظِيْمَةُ كَاَنَّهَا شُعِّبَتْ

همیشه باشد آن نامش تا زادن و اعشار دیگ بزرگ بود گویا او پراگنده کرده شده

لِعِظَمِهَا يُقَالُ بُرْمَةٌ اَعْشَارٌ وَجَفْنَةٌ اَكْسَارٌ وَثَوْبٌ اَسْمَالٌ وَبُرْدٌ اَخْلَاقٌ وَ

سبب بزرگی خود گفته میشود برمة اعشار و جفنة اکسار و ثوب اسمال و برد اخلاق و

حبل ارمام ووصف الجماعة فيها كوصف الواحد وقوله فاكهة الشتاء

حبل ارمام ووصف جمع دران اسماء بجو وصف واحد است

اى النار قال الشاعر نظم النار فاكهة الشتاء فمن يرد + اكل الفواكه

اى آتش گفت شاعر آتش ميوه سرماست پس كه خواهد خوردن + ميوها بحالیکه

شاتيا فليصطل + ان الفواكه في الشتاء شهية + والنار للقر دي اشهى

زمستان در آينده است پس بايد كه گرد آتش نشيند + هر آئينه ميوها در سرما مرغوب ست + و آتش براى سرما زده مرغوب ترين

ماكل + وقوله موائد كالهلات يعني دارات القمر ودارة الشمس

خورديهاست اى الهاى اى الهاى ماه ودايره گرده آفتاب باشد

تسمى الطفافة وقول مشوش الغمر يعني المنديل من مش يده بالمنديل

نامبرده ميشود بلطفاوه يعنى دستار چه از مش يده بالمنديل

اذا مسحها ومنه قول امرئ القيس شعر نمش بأعراف الجياد أكفنا +

هرگاه پاك كرد دست را واز انست قول امرى القيس پاك ميكرديم بالهاى اسپان دستهارا +

اذا نحن قمنا عن شواء مضهب + وقوله مشتبها فوداه اى صار

هرگاه ما برخاستيم از گوشت بريان نيم برشته اى گرديد

من الشيب في لون الاشهب ومنه قول امرئ القيس ايضا اشعر

از پيرى در رنگ سپيد كه بر سياهى غالب باشد واز انست قول امرى القيس

قالت الخنساء لما جئتها + شاب بعدى تأسوه او اشتهب وقوله

گفت مسماة خنساء هرگاه آمدم نزد او پرشد پس از من سر اين وسپيد شد

بض جحرة يعني ناحية فيقال في المثل لمن يشاركك في الوحاء وتجانبه

اى كرانه گفته ميشود در مثل در حق كسيكه شريك باشد در آرام ونعمت وكناره كند

عنك البلاء يرتع وسطا ويربض جحرة وقوله فاستمع سمع النامر

هنگام بلا وسختى ميچرد ميانه وسوى لشينه كرانه

يعني السُّمَّار لأن السامر اسم للجمع كالحاضر اسم للحي النازلين على
یعنی افسانہ گویندگان زیرا کہ سامر صیغہ اسم جمع ست چنانکہ حاضر اسم ست برای قبیلہ فرود آیندگان ہر
الماء وكالنبا قر اسم لجماعة البقر وقال بعض أهل اللغة هو اسم للبقر
آب و نبا قر اسم ست برای جماعت گاو و گفت بعض اہل لغت کہ آن نام ست برای گاو
مع رعايها واشتقاق السامر من السمر وهو ظل القمر ماخوذ
مع شبانان آن و اشتقاق سامر از سمر و آن پرتو مہتاب ست گرفتہ شدہ است
من السمرة فلما كان اغلب احوال السمار انهم يتحدثون في ظل القمر
از سمرة پس چون بود بیشتر احوال افسانہ گویندگان کہ ایشان افسانہ خوانند در پرتو مہتاب
اشتق لهم منه اسم فالى هذا يرجع قولهم لآكله القمر والسمر وقوله
اشتقاق کردہ شد برای ایشان از آن اسم و بسوی این میگردد قول ایشان کلام نخواہم کرد بوی تا وقتیکہ در شب افسانہ گوید

ليس يعنيك فاذكر لي هذا مثل يضرب لمن يتعاطى ما لا ينبغي
این مثلی ست کہ ذکر کنند در حق کسیکہ فکر کند چیزیرا کہ سزاوار نیست

له والعش ما يكون في شجرة فان كان في حائط او كهف جبل فهو وكر
بوی وعش آشیانہ کہ در درخت باشد پس اگر باشد در دیوار یا غار کوہ پس آن وکر ست

وقوله الإيناس قبل الإبساس هذا مثل ايضا ومعناه انه ينبغي
این ہم مثلی ست و معنی او چنین ست کہ باید

ان يؤنس الانسان ثم يكلف واصله ان حالب الناقة يؤنسها
کہ انس و محبت گرفتہ شود انسان باز زحمت داده شود اصلش آنست کہ شیر دوشندہ ناقہ مانوس میکند اورا
حين يروم حلبها ثم يبس بها للحلب والابساس ان يقول لها بس
وقتیکہ قصد میکند دوشیدن او را باز پس میگوید یوے برائے دوشیدن و ابساس اینکہ گوید او را بس
بس لتسكن وتدر فاذا كانت الناقة تدر على الابساس سميت
بس تا آرام گیرد و شیر دہد پس ہر گاہ بود ناقہ کہ شیر دہد بر بس بس گفتن نامیدہ شود او را

البُسُوسَ وَقَوْلُهُ يَرْغَبُ فِي الشُّكْمِ لِشُكْمِهِ أَعْطَيْتُهُ عَلَى سَبِيلِ الْمُجَازَاةِ
بسوس شکم انچہ اعطا کنی آنرا بر طریق پاداش چیزی

فَإِنْ أَعْطَيْتَهُ مُبْتَدِئًا فَهُوَ الشُّكْدُ قَوْلُهُ سَاءَ أَبًا مَثْوَانَا يَعْنِي الْمُضِيفَ
واگر بہی آنرا بحالیکہ آغاز کنندہ ہستی پس آن شکدست یعنے میزبانیکہ

الَّذِي أَوَوْا إِلَيْهِ وَثَوَوْا عِنْدَهُ وَقَوْلُهُ نَاقَةٌ عَيْدِيَّةٌ قِيلَ إِنَّهَا مَنْسُوبَةٌ
پناہ گرفتند بسوی او وقیم شدند نزد او گفتہ شد کہ ہر اینہ او منسوبست

إِلَى فَحْلٍ مُنْجِبٍ اسْمُهُ عَيْدٌ وَقِيلَ إِنَّهَا مَنْسُوبَةٌ إِلَى فَخِذٍ مِنْ مَهْرَةَ
بسوی شیر گزیدہ نامش عیدست وگفتہ شد کہ ہر آئینہ آن منسوبست بسوی قبیلہ از مہرة

وَيُقَالُ لَهُمْ بَنُو عَيْدِينِ الْأَمْرِيِّ عَلَى وَزْنِ انْعَامِرِيِّ بْنِ مَهْرَةَ
وگفتہ میشود ایشانرا بنو عید پسر آمرے بر وزن عامرے پسر مہرة

وَكَانَتْ مَهْرَةُ وَعَيْدٌ تَتَّخِذَانِ نَجَائِبَ الْإِبِلِ فَنُسِبَتْ إِلَيْهِمَا وَقَوْلُهُ
وبودند مہرة وعید کہ میگرفتند گزیدہ ہارا از شتران پس نسبت کردہ شدند بسوی ہر دو

(رَحْلَةٌ سَعِيدِيَّةٌ) هِيَ مَنْسُوبَةٌ إِلَى سَعِيدِ بْنِ عَاصٍ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ
آن منسوبست بسوی سعید پسر عاص وبود پیغمبر خدا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَسَاهُ وَهُوَ غُلَامٌ حُلَّةً فَنُسِبَتْ جِنْسُهَا
رحمت فرستد خدا بروی وسلام فرستد بپوشانید او را بحالیکہ او کودک بود حلہ پس نسبت کردہ شد جنس حلہ

إِلَيْهِ وَقَوْلُهُ (لَأَتْرُزَنَّ أَضْيَافِي زِبَالًا) أَيْ لَأَتْرُزَنَّهُمْ شَيْئًا
بسوی او ای زبان مرسان ایشان را بچیزے

وَإِنْ قَلَّ وَالْأَصْلُ فِي الزِّبَالِ مَا تَحْمِلُهُ النَّمْلَةُ بِفِيهَا وَقَوْلُهُ
اگرچہ اندک باشد واصل درمعنی زبال انچہ بردارد آنرا مور در دہان خود

(شَيْشَبَةٌ أَخْزَمِيَّةٌ) أَشَارَ بِهِ إِلَى الْمَثَلِ الَّذِي ضَرَبَهُ جَدُّ حَاتِمٍ
اشارت کرد بوے سوے مثلیکہ ذکر کرد آنرا جد حاتم

بن عبد الله بن سعد بن الحشرج بن اخزم الطائي حين نشأ
پسر عبد الله پسر سعد پسر حشرج پسر اخزم طائی ہرگاہ نشو و نما گرفت

حاتم وتقيل اخلاق جد اخزم في الجود فقال شينشينة
حاتم و مانند گردید اخلاق جد خود را که اخزم ست در بخشش پس گفت کہ طبیعتے ست

اعرفها من اخزم وتمثل عقيل بن علفة به حين قال شعر
کہ می شناسم آنرا از اخزم و مثل آورد عقیل پسر علفه بآن وقتیکه گفت

ان بني ضرجوني بالدم من يلق اساد الرجال يكلم شينشينة
بدرستیکه پسران من آلودند مرا بخون و کسیکه پیش می آید شیران را از مردان خسته میشود ای شیوه ایست

اعرفها من اخزم ومن ادعى ان المثل له فقد سها فيه وقول الراجز
کہ می شناسم آنرا از اخزم و کسیکه دعوی نمود که هر آئینه مثل او راست پس تحقیق فراموشی در و کرده

اي اسرع في الذهاب ومثله اخروط وقوله وثب الى الناقة
ای زودی کرد در رفتن و مانند او ست اخروط

فرحلها يعني شد عليها الرحل وبه سميت الراحلة لانها فاعلة
یعنی بست برو پالان را و بآن نام نهاده شد راحله ای شتر سواری چرا که فاعله

بمعنى مفعولة كقوله تعالى في عيشة راضية اي مرضية ومن
بمعنی مفعول ست همچو قول خدا تعالے فی عیشة راضیة ای خوشنود کرده شده و من

ماء دافق اي مدفوق والراحلة تقع على الناقة والجمل ودخول
ماء دافق ای جسته شده و راحله گفته میشود بر شتر ماده و شتر نر و دخول

الهاء فيها للمبالغة مثل داهية وراوية وقول ناقتها اي ركبها
ها در و مبالغه است همچو داهیة و راویة ای سوار شد بر راحله

وفي الحديث ان النبي عليه السلام سجد فركبه الحسن رضي الله عنه
و در حدیث شریف ست بدرستیکه پیغامبر علیه السلام سجده فرمود پس سوار شد بر و امام حسن خوشنود باد خدا از و

فَأَبْطَأَنِي سُجُودُهُ فَلَمَّا قَضَى صَلَوتَهُ قَالَ إِنَّ ابْنِي ارْتَحَلَنِي فَكَرِهْتُ

پس دیر کرد سجود او مرا پس چون گزارد نماز خود پسر من را حاله گرفت مرا پس ناپسند داشتم

أُعَجِّلَهُ وَقَوْلُهُ وَرَحَّلَهَا أَيْ أَتْعَبَهَا وَأَشْخَصَهَا وَأَجَدَّ بِهَا فِي التَّرْحِيلِ

اینکه زود دی کنم او را ای بی آرام کرد او را و برد او را و کوشش کرد بآن در کوچ کردن

وَمِنْهُ الْخَبَرُ يَخْرُجُ عِنْدَ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ نَارٌ مِنْ قَعْرِ عَدَنَ تُرَحِّلُ

واز انست خبر که خواهد برآمد هنگام نزدیک رسیدن قیامت آتشے از تہ ملک عدن که خواهد برد

النَّاسَ وَقَوْلُهُ فَأَدْلِجِي وَاقْبِلِي وَاسْتَدْلِجِي الْإِدْلَاجُ أَنْ تَسِيرَ

مردم را ادلاج رفتن

اللَّيْلَ كُلَّهُ وَالِاسْمُ مِنْهُ الدُّلْجَةُ بِفَتْحِ الدَّالِ وَالْإِدْلَاجُ بِالتَّشْدِيدِ

در شب تمام ست واسم ازو ودلجه بفتح دال وادلاج بتشدید

أَنْ تَسِيرَ مِنْ آخِرِهِ وَالِاسْمُ مِنْهُ الدُّلْجَةُ بِضَمِّ الدَّالِ وَقِيلَ إِنَّ الدُّلْجَةَ

رفتن از پایان شب واسم از ان ودلجه بضم دال وگفته شد که دلجه

بِفَتْحِ الدَّالِ وَضَمِّهَا بِمَعْنًى وَاحِدٍ وَالتَّأْوِيبُ سَيْرُ النَّهَارِ وَحْدَهُ وَالْإِسْآدُ

بفتح دال وضم آن یک معنی ست وتادیب رفتن روز ست فقط واسآد

أَنْ تَسِيرَ لَيْلًا وَنَهَارًا وَالنَّشْءُ أَنْ تَشْرَبَ دُونَ الرِّيِّ وَقَوْلُهُ فَأَخَذَهُمْ

رفتن شبانه روز ست ونشء آب نوشیدن ست بے آنکه سیراب شود

مَا قَدَّمَ وَمَا حَدَثَ يُقَالُ ذٰلِكَ لِمَنْ يَسْتَوْلِي عَلَيْهِ الْهُمُومُ وَتَتَلَاعَبُ

گفته میشود آن در حق کسیکه چیره شود بر او اندوهها ومغلوب کند

بِهِ وَالدَّالُ مِنْ حَدَثَ تُضَمُّ فِي هٰذَا الْمَوْضِعِ وَحْدَهُ لِيُوَافِقَ لَفْظُهَا لَفْظَ

او را او دال از لفظ حدث ضمه داده میشود درینجا فقط برای سازوارے لفظ او لفظ

قَدَّمَ فَإِنْ أُفْرِدَ حَدَثَ عَنْ قَدَمَ وَجَبَ فَتْحُ الدَّالِ مِنْ حَدَثَ وَمِنْهُ

قدم پس اگر جدا کرده شود حدث از قدم واجب بود فتحه دال از حدث واز انست

سلسلہ ایں صورت کہ از زبان امام حریری علیہ السلام بر آمدہ بار بار حضرت فانی حضرت امام ہمام حسن علیہ السلام را بود کہ آخرین باسداری بود خاندان پیغمبر را از ظالمان زمانہ و دادن امانت ایں بحضرت کہ در جبہ بود و در سر نیزہ

تا آنکہ او سر را بر گنبد گردانیدہ شود

۱۲ سلوی سیماوی تلمیذ حضرت امام

قولهم هنائي ومرائي بحذف الالف من امرأني اذا ذكر مع هنائي فان

قول ایشان هنائی ومرائی بحذف الف امرأنی هرگاه ذکر کرده شود با هنائی واگر

افردته وجب ان تقول امرأني الشيء وكذلك يقولون رجس نجس فيكسرون

جدا کنی امرأنی واجب است اینکه گوئی امرأنی الشیء وهمچنین میگویند رجس نجس پس کسر میدهند

النون من نجس ويسكنون الجيم ليزاوج لفظة رجس فان اردت قيل نجس

نون را از لفظ نجس وساکن میکنند جیم را تا موافق گردد لفظ رجس پس اگر جدا آورده شود گفته آید نجس

بفتح النون والجيم كما قال الله تعالى انما المشركون نجس وقوله اذهبنا

بفتح نون وجیم چنانچه فرموده است خدا تعالی جز این نیست که مشرکان ناپاکند

تحت كل كوكب هذا مثل يضرب لمن يختلف في السفر هو وهم وتتباين سبلهم

این مثل ست که ذکر میکنند در حق کسانیکه مختلف شوند در سفر ایشان و از یکدیگر دور شوند راههای

المقامة الخامسة والاربعون الرملية حكى الحارث بن همام قال كنت

مقامه پنجم وچهلم مشهور برملیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت یاد

اخذت عن اولي النجاريب ان السفر آية الاعاجيب فلم ازل اجوب كل لهوفة واقتحم كل مخوفة

گرفته بودم از خداوندان تجربها که هر آینه سفر آیتیست از شگفتیها پس همیشه قطع میکردم هر بیابان را و درمی آمدم هر جای مرسانک را

حتى جليت كل اعرفة من احسن ما لمحته واغرب ما استملحته اني حضرت قاضي الرملة

تا آنکه دیدم هر چیز عرفه و شگفت از پسندیده ترین چیزیکه دیدم و از غریب ترین چیزیکه شمردم آنرا اینست که هر آینه حاضر شدم قاضی رمله

وكان من اذناب الدولة والصولة وقد تراءم اليأس في ذبال وذات جمال واسمال فهم الشيخ

وبود او از خداوندان دولت وحمله وتحقیق مرافعه کرده بود بسوی او پیرے در جامه کهنه وزنے بود در جامه کهنه پس تصمیم کرد پیر

بالكلام وتبيان المرام منعة الفتاة من الافصاح وحسانه عن النباح ثم نصت عنها

بسخن گفتن وهویدا کردن مقصد پس باز داشت او را زن جوان از اظهار مطلب او واز آواز کردن باز در کزان از خود

فضلت الوشاح واشدت بلسان السليطة الوقاح تشعريا قاضي الرملة يا ذا الذي

پارچه چادر را وخواند بزبان زن بد از زبان بے شرم ای قاضی رمله ای کسیکه

فِي يَدِهِ التَّمْرَةُ وَالْجَمْرَةُ ٭ إِلَيْكَ أَشْكُو جَوْرَ مَنْ إِلَيْهِ يَمِّمَ الْبَيْتَ سَوَى

در دست او خرما و آتش ست ٭ سوی تو گله میکنم ستم شوہر خود را ٭ کہ بجز خود را است کعبہ را بجست

مُرَّةَ ٭ وَلِيَتَهُ لَمَّا قَضَى نُسُكَهُ ٭ وَخَفَّ ظَهْرًا إِذْ رَمَى الْجَمْرَةَ ٭ كَانَ عَلَى

کمر تبہ ٭ و کاش او ہرگاہ ادا کرد عبادت خود را ٭ و سبک شد از پشت ہرگاہ انداخت سنگریزہ ٭ بودی بر

رَأْيِ أَبِي يُوسُفَ ٭ فِي صِلَةِ الْحَجَّةِ بِالْعُمْرَةِ ٭ هٰذَا عَلَى أَنِّي مُدَّ ضَمَّنِي

رای امام ابو یوسف ٭ در پیوستگی نمودن حجۃ باعمرہ ٭ اینست حال و علاوہ آنکہ ہرآئینہ از زمانیکہ ہمنشین کرد مرا

إِلَيْهِ لَمْ أَعْصِ لَهُ أَمْرَهُ ٭ تَمْرُهُ أَمَا أُلْفَةً حُلْوَةً ٭ تُرْضِي وَإِمَّا فُرْقَةً

بسوی خود سرکشی نکردم حکم او را ٭ پس فرمان دہ او را یا از محبت شیرین ٭ کہ خوشنود گرداند و یا از جدائی

مُرَّةٌ ٭ مِنْ قَبْلِ أَنْ أَخْلَعَ ثَوْبَ الْحَيَا ٭ فِي طَاعَةِ الشَّيْخِ أَبِي مُرَّهْ ٭ فَقَالَ

تلخ ٭ پیش از آنکہ دور کنم جامۂ شرم را ٭ در فرمانبری پیر کہ شیطانست ٭ پس گفت

لَهُ الْقَاضِي قَدْ سَمِعْتُ مَا عَرَبَكَ إِلَيْهِ وَنَوْعَدُنَّكَ عَلَيْهِ فَجَانِبْ مَا

او را قاضی ہرآئینہ شنیدی انچہ نسبت کرد ترا بسوی او و ترسانید ترا بران پس کنارہ کن انچہ

عَرَاكَ وَحَاذِرْ أَنْ تُفَارِقَ وَتُمَرَّكَ فَجَثَا الشَّيْخُ عَلَى ثِقْنَاتِهِ وَفَجَّرَ

عیب کرد ترا و بترس از انکہ جدا شوی و ترک کردہ شوی پس نشست پیر بر زانوہای خود و روان کرد

يَنْبُوعَ لَهَاتِهِ وَقَالَ نَظْمٌ اسْمَعْ عَدَاكَ اللَّمُّ فَعَلَ أَمْرِئٍ يُوضِحُ فِيمَا

چشمۂ کلام خود را و گفت بشنو نجاد ترا کند ترا بدگفتن سخن مرد را ٭ کہ پوشیدہ میکند ترا در چیزیکہ

لَا بِهَا عُذْرَهُ ٭ وَاللَّهِ مَا أَعْرَضْتُ عَنْهَا قِلًى وَلَا هَوَايَ قَلْبِيَ قَضَّى نَذْرَهُ ٭

نیست او را عذر ٭ و بخدا کہ روگردانیدم از او از عداوت ٭ و نہ از انکہ محبت دل من ادا کرد پیمان خود را ٭

وَإِنَّمَا اللَّهْرُ عَدَا صَرْفُهُ ٭ فَأَبْتَرَّ الدُّرَّةَ وَالزَّرَّهْ ٭ فَمَنْزِلِي قَفْرٌ كَمَا

و جز این نیست کہ زمانہ از حد گذشت گردش او پس کوتاہ کرد از ما مروارید را و مورچہ را ٭ پس خانہ من خالی ست چنانکہ

جِيدُهَا عُطْلٌ مِنَ الْخَرْعَةِ وَالشَّدَّهْ ٭ وَكُنْتُ مِنْ قَبْلُ أَرَى فِي

گردن او بیگانہ ست ٭ از زیور و زر و بودم پیش ازین کہ میدیدم در

الهوى + ودينه راى بنى عذره + فمذ نبا الدهر هجرات الدمى هجرا ان

عشق + ودلیرئ او خرد و اندیشه بنی عذره + پس از زمانیکه سالها بکذرانید زمانه گذاشتم زنان خوبرو را + هجر گزاشتن

عف اخذ حذره + وملت عن حرثى لا ارغبه + عنه ولكن اتقى

پرهیزگار گیرنده پرهیز را + و برگردیدم اگر کشت خود نه از بی خواهشی + ازو ولیکن پرهیز میکنم

بذره + فلا تلم من هذه حاله + واعطف عليه واحتمل هذره

تخم اورا + پس سرزنش مکن کسی را که این حال او + و مهربانی کن برو و برداشت کن کلام بسیار اورا +

قال فالتظت المراة من مقاله وانتضت الحجج لمجداله وقالت له

گفت روایت کننده پس زبانه کشید زن از گفتار خود و برکشید دلیلها را برای خصومت او و گفت اورا

ويلك يا مرقعان يا من هو لا طعام ولا طعان اتضيق بالولد ذرعا

وای ترا ای ژنده ای کسیکه او نه کریم و نه طعام دهنده است و نه نیزه زننده آیا تنگ میشوی بفرزند اندر دل

ولكل كوله مرعى لقد ضل سهمك وخطاء سهمك وسفهت نفسك

حال آنکه هر خورنده را چراگاه است هر آئینه راه گم کرد دانش تو و خطا کرد تیر تو و بیخرد شد نفس تو

وشقيت بك عرسك فقال لها القاضي اما انت فلو جادلت

و بدبخت شد سبب تو زن تو پس گفت اورا قاضی مگر تو اگر خصومت کنی

الخنساء لانثنت عنك خرساء واما هو فان كان صدق في زعمه

یا مسماة خنساء هر آئینه برگردد از تو گنگ ولیکن او پس اگر راست باشد در دعوی خود

ودعوى عدمه فله في هم قبقبه ما يشغله عن دنبذبه فاطرقت

و دعوی ناداری خود پس مر اورا در اندوه شکم خود چیزیست که باز میدارد اورا از نیزه او پس سر فرو افگند

تنظر كذبا ولا ترجع جوابا حتى قلنا قد راجعها الخفر او حاق

بحالیکه میدید به برگشتن باز نمیگردانید کلام را تا آنکه گفتیم هر آئینه برگشته آمد اورا حیا یا غالب شد

بها الظفر فقال لها الشيخ نعسالك ان زخرفت او كتمت ما عرفت

بر او ظفر پس گفت اورا پیر بلا تی باد مر ترا اگر آراست کنی سخن را یا پنهان داری چیزیرا که شناختی

فَقَالَتْ وَيْحَكَ وَهَلْ بَعْدَ الْمَنَافِرَةِ لَكُمْ اَوْ اَبْقَى لَنَا عَلَى سِرٍّ خَتَمْ وَمَا

پس گفت زن وای بر تو وآیا هست پس از محاکمت نفس یا باقی ماند برای ما بر راز مهرے ونیست

فِينَا اِلَّا مَنْ صَدَقَ وَهَتَكَ صَوْنَهُ اِذْ نَطَقَ فَلَيْتَنَا لَاقَيْنَا الْبُكْمَ وَلَمْ

درما مگر کسیکه راست گفت ودریده پرده حفظ خود چون سخن گفت پس کاش ما هرائینه می چسپیدیم گنگے را و

نَلْقَ الْحَكَمَ ثُمَّ انْتَفَعَتْ بِوِسَاحِهَا وَتَبَاكَتْ لِاقْتِضَاحِهَا وَجَعَلَ الْقَاضِي

نمیدیدیم حاکم را باز در پیچید بحاجهٔ خود وگریه ساخت سبب رسوائی خود وآغاز کرد قاضے

يَعْجَبُ مِنْ خَطِيهَا وَيَحْجَبُ وَيَلُومُ الدَّهْرَ لَهُمَا وَيُوَبِّخُ ثُمَّ احْضَرَ

که خلعت میکرد از حال هر دو وبشگفت می آورد دیگر انرا وسرزنش مینمود روزگار را برای هر دو وملامت میکرد باز حاضر آورد

مِنَ الْوَرَقِ اَلْفَيْنِ وَقَالَ ارْضِيَاهُمَا الْاَجْوَفَيْنِ وَعَامِيَا النَّازِعَ

از سیم مضروب دو هزار وگفت خوشنود کنید با هر دو تکم وفرج را ونا فرمانے کنید کسی را که جدائے او فساد نکند

بَيْنَ الْاَلْفَيْنِ فَشَكَرَاهُ عَلَى حُسْنِ السَّرَاحِ وَانْطَلَقَا وَهُمَا كَالْمَاءِ

میانهٔ دو دوست پس هر دو سپاس گفتند قاضی را بر کوئی برگردیدن ورفتند بحالیکه هر دو همچو آب

وَالرَّاحِ وَطَفِقَ الْقَاضِي بَعْدَ مَسْرَحِهِمَا وَتَدَانِي شَبَحِهِمَا يُثْنِي عَلَى

وشراب بودند وآغاز کرد قاضے پس از برگردیدن هر دو دور شدن کالبد هر دو که ستایش میکرد بر

اَدِيبِهِمَا وَيَقُولُ هَلْ مِنْ عَارِفٍ بِهِمَا فَقَالَ لَهُ عَيْنُ اَعْوَانِهِ وَخَالِصَةُ

علم ودانش هر دو ومیگفت آیا کسے هست داننده آن هر دو پس گفت اورا بهترین یاران او وگزیده ترین

خُلَصَانِهِ اَمَّا الشَّيْخُ فَالسَّرُوجِيُّ الْمَشْهُودُ بِفَضْلِهِ وَاَمَّا الْمَرْاَةُ

دوستان او لیکن پیر پس ابو زید سروجی ست گواهی داده شد بر بزرگی او ولیکن زن

فَقَعِيدَةُ رَحْلِهِ وَاَمَّا تَحَاكُمُهُمَا فَمَكِيدَةٌ مِنْ فَعْلَةٍ وَاحْبُولَةٌ مِنْ

پس وجه دهنشین اوست ولیکن خصومت پیش حاکم بردن هر دو پس فریبست از کردار او ودامیست از

حَبَائِلِ خَتْلِهِ فَاحْفَظِ الْقَاضِي مَا سَمِعَ وَتَلَهَّفْ كَيْفَ خُدِعَ ثُمَّ

دامهای مکر او پس بخشم آورد قاضی را چیزیکه شنید وناداد گوید که چگونه مکر کرده شد بر

قَالَ لِلْوَاشِي بِهَا قُمْ فَرُدْهَا ثُمَّ اقْصِدْهَا وَصِدْهَا ثُمَّ نَفِّضْ مِذْرَوَيْهِ

گفت بخبر دہندہ از ہر دو برخیز و بجو ہر دو را باز آہنگ کن ہر دو را و شکار کن ہر دو را پس خاست بحالیکہ میجنبانید ہر دو کنار

ثُمَّ عَادَ يَضْرِبُ أَصْدَرِيَّهُ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي اظْهَرْنَا عَلَى مَا نَبَتَّ وَلَا

و پس باز آمد بحالیکہ میزد ہر دو شانۂ خود را پس گفت او را قاضی آگاہ کن ما را در چیزیکہ ببرون آوردے

تُخْفِ عَنَّا مَا اسْتَحْبَثْتَ فَقَالَ مَا زِلْتُ أَسْتَقْرِي الطُّرُقَ وَأَسْتَفْتِحُ

و پنہان مکن از ما چیز یرا کہ بافتی آنرا خبیث پس گفت ہموارہ میجستم راہہارا و کشادن میخواستم

الْعَلُوقَ إِلَى أَنْ أَدْرَكْتُهُمَا مُصْحِرَيْنِ وَقَدْ ذَمَّا مَطِيَّ الْبَيْنِ فَرَغِبْتُهُمَا

درہای بستہ را تا آنکہ دریافتم آن ہر دو را کہ رونده بودند بصحرا و ہمارا بستہ بودند مرکب فراق را پس رغبت دادم ہر دو را

فِي الْعِلَلِ وَكَفَلْتُ لَهُمَا بِنَيْلِ الْأَمَلِ فَأَشْرَبَ قَلْبُ الشَّيْخِ أَنْ يَيْأَسَ وَقَالَ

در عطا و دوبارہ وعدہ کردم ہر دو را بر سیدن امید و حاجت پس انداخته شد در دل پیر آنکہ نومید باشد از عطا و گفت

الْفَرْدُ بِقُرَابِ الْكَيْنِ وَقَالَتْ هِيَ بَلِ الْعَوْدُ أَحْمَدُ وَالْفُرْقَةُ يَكْمُدُ

گرفتن باچیز اندک نزدیک زیرکست و گفت آن زن بلکہ باز گشتن نیکوترست و بسیار ترسنده اند و گمین میشود

فَلَمَّا تَبَيَّنَ الشَّيْخُ سَفَهَ دَائِهَا وَغَرَبَ اجْتِرَائِهَا أَمْسَكَ ذَلَاذِلَ لَهَا

پس چون دانست پیر سبکی عقل او را و خطر و دلیری او را گرفت دامنہاے او را

ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ لَهَا نَظْمٌ دُونَكِ نَصِّي فَاقْتَفِي سُبُلَهُ ۞ وَاغْنِنِي عَنِ

باز آغاز کرد کہ میگفت او را بگیر تو پند مرا پس پیروی کن راہہاے او را ۞ و بے نیاز شو از

التَّفْصِيلِ بِالْجُمْلَةِ ۞ طِيرِي مَتَى نَفَرْتِ عَنْ نَخْلَةٍ ۞ وَطَلِّقِيهَا بَتَّةً بَتْلَهْ ۞

تفصیل بجمل پرواز کن ہرگاہ خوردی از بار خرما و بگذار او را بریدنے و جدا کردنی

وَحَاذِرِي الْعَوْدَ إِلَيْهَا وَلَوْ ۞ سَبَّلَهَا نَاطُورُهَا الْأَبَلَهْ ۞ فَخَيْرُ مَا لِلَّصِّ أَنْ لَا

و بترس از باز گشتن بسوی او اگرچہ ۞ مباح کند آنرا نگہبان او کہ بے خرد است ۞ پس نیکترین چیز کہ برای دزد ہست

يُرَى ۞ بِبُقْعَةٍ فِيهَا لَهُ عَمَلْهْ ۞ ثُمَّ قَالَ لِي لَقَدْ عَنَّيْتَنِي فِيمَا وَلَّيْتَ فَارْجِعْ

دیدہ نشود در خانہ کہ در و کردار نعنی دزدی اوست باز گفت بمن ہر آئینہ رنج دادہ شدی در کار یکہ سپرد کردہ شدی پس باز گرد

مِنْ حَيْثُ جِئْتَ وَقُلْ لِمُرْسِلِكَ إِنْ شِئْتَ لُمْ رُقَيْدَكَ لَا تُعْقِبْ بِمَيْلَكَ

از جائیکہ آمدی و بگو فرستندۂ خود را اگر بخواہی بگذارد آہستہ شو مگرد ایں پس کردار نیک خود

بِالْأَذَى + فَقُضِّيَ وَاشْمُلِ الْمَالَ وَالْجِدَّ مُصْدِعْ + وَلَا تَتَعَضَّبْ مِنْ تَوَلُّدِ سَائِلٍ +

رنج را + پس حاشت کنی بجا بکیہ جمع مال و ستائیش پراگندست + و خشم میا از دروغ گفتن خواہندہ +

فَمَا هُوَ فِي صَوْغِ اللِّسَانِ بِمُبْتَدِعْ + وَإِنْ تَكُ قَدْ سَاءَتْكَ مِنِّي خَدِيعَةٌ

طبل نیست صنعتگری زبان نخستین کار کنندہ + و اگر ہستی کہ ہر آئینہ اندوہگین کرد ترا از من فریب +

فَقَبَّلَكَ شَيْخُ الْأَشْعَرِيِّينَ قَدْ خَدَعْ + فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي قَاتَلَكَ اللَّهُ مَا أَحْسَنَ

پس پیش از تو پیر اشعریان مہ آئینہ نکردہ شدہ + پس گفت او را قاضی بکشاد ترا خدا پس چہ نیکوست

شَجْوَنَهُ وَأَمْلَحَ فَنُونَهُ ثُمَّ إِنَّهُ أَصْحَبَ لَابَّتَهُ بُرْدَيْنِ وَصُرَّةً مِنَ الْعَيْنِ وَ

سخنہائے رنگا رنگ او و چہ شیرین ست روشنائی او باز دید ستیکہ او ہمراہ کرد جوینده خود را دو چادر و ہمیانی از زر پس

قَالَ لَهُ سِرْ سَيْرَ مَنْ لَا يَرَى الِالْتِفَاتَ إِلَى أَنْ تَرَى الشَّيْخَ وَالْفَتَاةَ فَسَلَّ

گفت تو اے مرد بر رو بچہ رفتن کسیکہ نمی بیند پس بر گشتہ نگریستن را تا آنکہ بینی شیخ را و زن او را پس ترکن

يَدَيْهَا بِهَذَا الْحَيَاءِ وَبَيِّنْ لَهُمَا أَنَّكَ خَدَاعِي لِلْأَدْيَانِ قَالَ الرَّاوِي فَلَمَّا رَ

دست ہر دو را باین عطا و بیان کن ہر دو را فریب خوردن من ہمای دانشمندان گفت راوی پس ندیدم

فِي الْإِغْتِرَابِ كَهَذَا الْعُجَابِ وَلَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ مِمَّنْ جَالَ وَجَابَ

در سفر کردن ہیچ این امر شگفت + و نشنیدم مانند آن از کسیکہ آمد و رفت کرد در زمین و قطع نمود +

المقامة السادسة والاربعون الحمصية

مقامۂ چہل و ششم مشہور بحمصیہ

حَدَّثَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ نَزَعَ بِي إِلَى حَلَبٍ شَوْقٌ غَلَبَ وَطَلَبٌ يَالَهُ مِنْ

حدیث کرد حارث پسر ہمام گفت درد مند کرد مرا بسوی شہر حلب شوقیکہ چیرہ شد و طلب چہ شگفت

طَلَبٍ وَكُنْتُ يَوْمَئِذٍ خَفِيفَ الْحَاذِ حَيْثُ النَّفَاذِ فَاخْتَنْتُ أُهْبَةَ

طلب + و بودم دران ہنگام سبکدوش زود گذرندہ در کار ہائے خود پس گرفتم ساز

الحاوی الظہیر الحلوی رحمۃ اللہ علیہ +

السَّيْرُ وَخَفَقَتْ نَحْوَهَا خُفُوقَ الطَّيْرِ وَلَمَّا نَزَلَ مَلَأْتُ حَلَلَتْ رُبُوعَهَا وَانْتَبَعَتْ

رفتن و شتاب فتم بسوی آن بچو شتاب دی پرنده و هیشه بودم ازانگه فرود آمدم در خانهای او و خواهنده شدم

رَبِيعَهَا أَفَانِي الْأَيَّامِ فِيمَا يَشْفِي الْغَرَامَ وَيُرْوِي الْأَوَامَ إِلَى أَنْ اقْصَرَ

بهار او را میگذرانیدم روزها را در چیزیکه شفا بخشد عشق را و سیراب کند تشنگی را تا آنکه باز ماند

الْقَلْبُ عَنْ وَلُوعِهِ وَاسْتَطَارَ غُرَابُ الْبَيْنِ بَعْدَ وُقُوعِهِ فَاغْرَانِي

دل او از شیفتگی او و پریدن منتشر شدن زاغ فراق پس از فرود آمدن او پس بر انگیخت مرا

الْبَالُ الْخَلِيُّ وَالْمَرَحُ الْحُلْوُ بِأَنْ اقْصِدَ حِمْصَ لِأَصْطَافَ بِبُقْعَتِهَا

اندیشه دل خالی از اندوه و نشاط شیرین بانگه آهنگ کنم شهر حمص را تا دگرما بانم در پارهٔ زمین وی

وَأُسَايِرَ قَاعَةَ أَهْلِ رُقْعَتِهَا فَأَسْرَعْتُ إِلَيْهَا إِسْرَاعَ النَّجْمِ

و بیازمایم حماقت خداوندان زمین او پس زود رفتم بسوی آن شهر بچو زود رفتن ستاره

إِذَا انْقَضَّ لِلرَّجْمِ فَلَمَّا خَيَّمْتُ بِرُسُومِهَا وَجَدْتُ رَوْحَ

هرگاه منتشر شود برای رجم شیاطین پس هرگاه خیمه بر پا کردم نشانهای او و یافتم بوی

نَسِيمِهَا أَلْمَ طَرْفِي شَيْخًا قَدْ أَقْبَلَ هَرِمُهُ وَأَدْبَرَ غَرِيرُهُ وَعِنْدَهُ عَشْرُ صِبْيَانٍ

باد نرم او را گریست چشم من پیر را که پیش آمده بود پیری او و پشت داده بود جوانی او و نزدیک او ده کودک بودند

صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ فَطَاوَعْتُنِي قَصْدَهُ الْحِرْصُ لِأَخْبُرَهُ أَدْبَارَ حِمْصَ

برادران پدر و برادران غیر پدری پس فرمان برد مرا در آهنگ او رغبت را تا بیازمایم با او دانشمندان شهر حمص را

فَلَبِثْتُ بِيَ حِينَ وَافَيْتُهُ وَحَيَّاهُ بِأَحْسَنَ مِمَّا حَيَّتْهُ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ لِأَبْلُوَ جَنَى

پس تازه ساخت مرا وقتیکه رسیدم من نزد او سلام گفت او را بنیکوترین روشیکه سلام گفتم او را پس نشستم نزد او تا بیازمایم بهرهٔ

نُطْقِهِ وَأَلْتَمِسَ كُنْهَ حُمْقِهِ فَمَا لَبِثَ أَنْ أَشَارَ بِعُصَيَّتِهِ إِلَى كَبِيرِ صِبْيَتِهِ

کلام او و دریابم برهم حقیقت بیخردی او را پس درنگ نکرد انگه اشارت کرد بچوب دستی خود بسوی بزرگترین کودکان خود

وَقَالَ لَهُ أَنْشِدِ الْأَبْيَاتِ الْعَوَاطِلَ وَاحْذَرْ أَنْ تُمَاطِلَ فَجَثَا جُثُوَّ لَيْثٍ

و گفت او را بخوان بیتهای بی نقطه را و بپرهیز از انگه درنگ کنی بخواندن پس نشست بچو نشستن شیر

وانشد من غير ريث نظم اعدد لحسادك حد السلاح وعاود الامل
وخواند بے درنگ آماده ساز بهای حاسدان خود تیزی سلاح را ودر آر امید وار را

ورد السماح فصادم اللهو ووصل المها واعمل للوم وسم الرماح واقطع
بچشمه بخشش وجود وقطع کن بازیچه را وپیوستن زن را ومیاکن ناقها وگندم گون تیر را وکوشش کن

لادراك محل سما وعاده لادناع الراح والله ما السؤدد حسو
برای دریافتن جای که بلندست وستودن او نه برای پوشیدن زره ونشاة بجدانیست سرداری نوشیدن

الطلا ولا مراد لمجد رود رداح واها لحر واسع صدره وهمه
شراب ونه راه ستایش ستدن جوان گران سرین عجب ست وبرای مرد آزاد یکه سینهٔ او کشاده است وقصد او

ما سر اهل الصلاح وموده حلو لسواله ومال ما سالوه مطاح
در چیزیست که شاد کند خداوندان نکوئی را وچشمهٔ او خیر نیست برای خواهندگان ومال او تا آنکه سوال کنند او را مباح ست

ما اسمح الامل ردا ولا وما طله والمطل لوم صراح ولا اطاع اللهو
شنوانید امیدوار را باز گردانیدن نه ودرنگ کردار او درنگ ذات وبخل ظاهرست ونه فرمان بری کرد بازیچه را

لما دعا ولا ساراحاله كاس راح سوده اصلاحه سره وردعه
هرگاه خواند ونه پوشانید کف دست خود را پیرائے سردار کرد او را پیراستن او وباطن خود او را ماندن دور کردنش

اهواءه والطماح وحصل المدح له علمه ما مهر العود مهور
خواهشهای خود را وگریستن را بامور بد وحاصل گردانیدن ستایش برای او دانش او کابین کرده شدند زنان یک چشم همچو کابین

الصحاح فقال له احسنت يا بدير يا راس الدير ثم قال لتلوه المشتبه
تندرستان پس گفت اورا نیکو خواندی ای ماه ای سرحلقهٔ یاران پیشتر گفت کسے را که پس او مانند

بصنوه ادن يا نويره يا قمر الدويرة دنا ولم يتباطى حتى حل منه
یا برادر خود بود نزدیک شو ای آنس ای ماه حلقهٔ بیش نزدیک آمد ودرنگ نکرد تا آنکه فرود آمد ازو

مقعد المعاطى فقال له اجل الابيات المعراس وان لم تكن نفايس فبرى
بجا عطا داده شده پس گفت اورا اظاهر کن مبتای که زنان نو خواسته باشند اگرچه نباشند گرانمایگان پس تراشید

القلم وقطّ + ثمّ احتجر اللوح وخطّ نظم فتنتي فجنتني بجنّ + بجنّ يفتن عبّ

قلم را و قط زد از کنار رهلو تحته را و نوشت وقتنا الذا خت مرا بین مجنون کرد مرا مساة تجنّي + نیازگری می آید بر دشمنها بعد

بجنّي + شغفتني بجفن ظبي غضيض + عبّ يقضي تعيض جنى تشيتني

دکھو گناه + وشیفته کرد مرا با پلک چشم آہو که فرو خوابیده است + وبناز یکه میخواهد سیلاب اشکهای من ناگاه فراگرفت مرا

بزينتين فشفتني بزيّ ليتيف بين تلتي مطنّيت بحتبيي فيحرني بنفث ليشفي

بدو آرایش پس لاغر کرد مرا با پیکر نیکو از لباس که ظاهر میشد میانه خرامیدن + پس گمان بردم که گزیده مرا بین پا دانش دهم

فخيّب ظني ثبتت في غشّ جيب بتزيين خبيث يعني لتشفي ضغن + فترت في

پس نومید کرده شد گمان من ثابت کرد در من گرول را با آرایش پلید یکه میخواهد شفای کینه او با من پس برجست در

بجنّي فتنتني + بشيح ليشجي بفنّ فنّ + فلمّا نظر الشيخ الى ما حبّرك + وتصفّح

کناره کشی از من پس پک گرد انید مرا با آواز که اندوهگین میکند گونا گون اندوه + پس چون دید پیر چیزیرا که آراست آنرا و تامل نگریست

ما زبره + قال له بوركك فيك من طلاء كما بوركك في لاء + ثمّ هتف اقرب

چیزیرا که نوشت آنرا گفت اورا برکت داده شود در تو از آهو چنانکه برکت داده شد در زیتون باز آواز داد نزدیک شو

يا قطرب فاقترب منه فتى يحكي نجم دجية او تمثال دمية فقال له ارقم

ای قطرب پس نزدیک شد از جوانیکه مانند بود ستاره تاریکی را یا پیکر سنگ مرمرا پس گفت اورا بنویس

الابيات الاخياف + وتجنّب الخلاف فاخذ القلم ورقم نظم اسحّ فبتّ

بیتهای مختلف + وکناره کن مخالفت را + پس گرفت قلم را و نوشت بخشش کن پس آشکار کردم

السماح زين + ولا تحب املا تضيّف + ولا تجر ردّ ذي سؤال + فمن امّني

بخشش آرایش ست + ونومید کن امیدوار یرا که مهمان شود + وروا مدار باز گردانیدن حاجتمند را + وبشتاب آور + یا در

السؤال خفّف + ولا تظنّ الدهور تبقي + مال ضنين ولو تقشّف

خواستن تخفیف دے کرد + وگمان مبر روزگارها را که باقی دارد + مال بخیل را اگرچه تنگ گیرد وقانع باشد

واحلم فجفن الكرام يغضي + وصدرهم في العطاء ينفض + ولا تحن

در بردباری اختیار کن پس پلک بزرگان بخفت اے در گذرند + وسینه ایشان در بخشش واسع وپهناست + وخیانت کن

عَهْدَ ذِي وِدَادٍ + ثَبَتٍ وَلَا تَبِعْ مَا تَرِيبُكَ + ثُمَّ قَالَ لَهُ لَا شَلَّتْ يَدَاكَ +

پیمان خداوند دوستی + استوار را و مجو انچه ناقص شد + باز گفت او را خشک مشواد هر دو دست تو +

فَلَا كَلَّتْ مُدَاكَ ثُمَّ نَادَى يَا غَشَمْشَمُ يَا عَطَرْمِشَمُ فَلَبَّاهُ غُلَامٌ

وکند نکرد او دستهای تو باز آواز داد که اے دلیر ای عطرمساة نشم پس لبیک گفت او را کودکے

كَدُرَّةٍ غَوَّاصٍ أَوْ جُؤْذَرٍ قَنَّاصٍ فَقَالَ لَهُ اكْتُبِ الْأَبْيَاتَ لِلتَّنُّوخِيِّ وَلَا تَلْحَنْ

همچو مروارید غوطه خور یا گوزن بچه صیاد پس گفت او را بنویس بیتهاے دوگانه نالیده وشو

مِنَ الْمَشَائِيمِ فَتَنَاوَلَ الْقَلَمَ الْمُشَقَّقَ وَكَتَبَ وَلَمْ يَتَوَقَّفْ نَظْمٌ تَبَيَّنَتْ زَيْنَبُ

از زبونان پس گرفت خامه ستوار و آماده بکتابت و نوشت و توقف نکرد آراسته کرده شد مساة زینب

بِقَدٍّ يَقُدُّ + وَتَمْلَاهُ وِيلَاهُ نَهْدٌ يَهُدُّ + جِيدُهَا جِيدُهَا ظَرْفٌ وَطَرْفٌ +

بقامتی که میکند عاشق را پاره پاره و پستان او پستان اوست ظرف و ظرافت طبع و چشم

نَاعِسٌ بِنَاعِسٍ بِخَدٍّ يَخُدُّ + قَدَّ رُهَا قَدَّ نَهَا وَتَاهَتْ وَبَاهَتْ + وَاعْتَدَلَتْ

خواب آلود هلاک کننده با تیرکه باز دارد + از میر قد داد هر آئینه بلند شد و تکبر کرد و ناز نمود و بصبح در آمد

وَاعْتَدَلَتْ بِخَدٍّ يَخُدُّ + فَارَقَتْنِي فَارَقَتْنِي وَسَطَتْ + وَسَطَتْ ثُمَّ ثُمَّ

وسط کرد بر خسارهٔ که می شکافد دلها را + جدا شد از من پس از داشتن مرا از خواب دور شد + و عدل کرد باز ظاهر کرد

وَجَدَ وَجَدَّ + فَلَانَتْ فَلَّيْتَ وَحَنَّتْ وَحَيَّتْ + مُغْضَبًا مُغْضَبًا يُودُّ يُودُّ

اندوه من کوشش من در عشق + پس نرم یک شد نرم گردانیده شد و ترسید و سلام کرد + از عاشق بخشم آورده خشم پوشنده که دوست میدارد دوست

قَالَ فَطَفِقَ الشَّيْخُ يُنَامِلُ مَا سَطَرَهُ وَيُقَلِّبُ فِيهِ نَظَرَهُ فَلَمَّا

گفت راوی پس آغاز کرد پیر که نیک میدید بچیزیرا که نوشته بود او + و میگردانید در و نظر خود را پس چون

اسْتَحْسَنَ خَطَّهُ وَاسْتَصَحَّ ضَبْطَهُ قَالَ لَهُ لَا شَلَّ عَشَرُكَ وَلَا اسْتُحِيثَ

نیکو داشت نوشتهٔ او را و صحیح یافت شکل و نقط او را گفت نه خشک باد ده انگشتان تو و کنده مشواو خویش بری تو

نَشَرُكَ ثُمَّ اهْتَبَلَ بِفَتًى فَتَّانٍ يُسْفِرُ عَنْ أَزْهَارِ بُسْتَانٍ فَقَالَ لَهُ

باز بانگ زد بجوان فتنه آرنده که پرده میکرد از شگوفهاے گلستان پس گفت او را

أُنْشِدِ الْبَيْتَيْنِ الْمُطَرَّفِينَ الْمُشْتَبِهَيِ الطَّرَفَيْنِ اللَّذَيْنِ اسْكَنَا كُلَّ نَافِدَةٍ

بخوان دو بیت که نشان کرده شده باشد هر دو طرف او مشتبه باشد هر دو طرف که خاموش کنند هر سخن گزار او با من باشند

أَنْ يُعَزِّرَا بِثَالِثٍ فَقَالَ لَهُ اسْمَعْ لَا وَقْرَ سَمْعَكَ وَلَا هُزِمَ جَمْعُكَ ثُمَّ أَنْشَدَ

از انکه تقویت کرده شوند سوم پس گفت او را الشنو کران مباد گوش تو و شکست داده نشود لشکر تو پس بخواند

مِنْ غَيْرِ تَلَبُّثٍ وَلَا تَرَبُّثٍ نَظْمَ شَمْسِمَةَ تَحْسُنُ أَنَاتُهَا + وَالشُّكْرُ

بے دیر و بے درنگ بوید اکن علامتے را که نیکو باشد نشانهاے او + و سپاس کن

لِمَنْ أَعْطَى وَلَوْ سَمْسَمَةً + وَالْمَكْرُ مِنْهَا اسْتَطَعْتَ لَا تَأْتِهِ + لِتَفْتَنِيَ السُّؤْدُدَ

هر کسے را که داد اگرچه کیدانه کنجد بود + و فریب هر قدر که توانے میار او را تا حاصل کنی شرف

وَالْمَكْرُمَهْ + فَقَالَ لَهُ أَجِدْتَ يَا ذَغُولُ يَا أَبَا الْغُلُولِ ثُمَّ نَادَى اوْضِحْ

و بزرگے را + پس گفت او را نیکو آوردی ای کودک ای صاحب خیانت باز آواز داد که پدید اکن

يَا يَاسِينَ مَا يُشْكِلُ مِنْ ذَوَاتِ السِّينِ فَهْفَهَ فَلَمْ يَبِنْ فَأَنْشَدَ بِصَوْتٍ غَنٍّ

ای سزاوار انچه مشتبه باشد بصاد از کلماتیکه سین داشته باشد پس نرم خاست و سستی کرد و خواند بآوازیکه در دغنه بود

نَظْمَ نَفْسِ الدَّوَاةِ وَرَسْغُ الْكَفِّ مُثْبَتَةٌ + سِينَاهُمَا إِنْ هُمَا خُطَّا فَدِيسَا +

لفظ نفس الدواة و رسغ الکف بجا نانشته شده است + سین هر دو اگر آن هر دو نوشته شوند اگر خوانده شوند

وَهَكَذَا السِّينُ فِي قَسْبٍ وَبَاسِقَةٍ + وَالسَّفْحِ وَالنَّجْسِ فَسِرْ وَاقْتَبِسْ قَبِيسَا

و همچنین ست سین در لفظ قسب و باسقه + و سفح

وَفِي تَقَسَّسْتُ بِاللَّيْلِ الْكَلَامَ وَفِي + مُسَيْطِرٍ وَشَمُوسٍ وَالْتَخِذْ جَرَسَا + وَفِي

و در تقسست باللیل الکلام و در لفظ مسیطر و شموس و بگیر جرس را ازان + و در

قَرِيسٍ وَبَرْدِ قَارِسٍ + تَحَنَّ الثَّوَابَ مِنِّي وَكُنْ لِلْعِلْمِ مُقْتَبِسَا + فَقَالَ لَهُ

قریس و برد قارس + پس بگیر صواب را از من و بشنو مرد انش را فائده گیرنده پس گفت او را که

أَحْسَنْتَ يَا نَغِيشُ يَا صَنَّاجَةَ الْجَيْشِ ثُمَّ قَالَ تَبِّ يَا عَنْبَسَةُ وَبَيِّنِ الصَّادَاتِ

نیکو گفتے ای تیز رو ای چنگ نواز ندهٔ لشکر باز گفت جست کن ای شیر و پدید اکن صاد هاے

المُلتبسة ثوبَ ذئبة شِبلٌ مُتارٌ ثمّ انشدَ من غير عِثارٍ نظمَ

مشتبه لبسين پس برجست همچو جستن بچهٔ شیر برانگیخته شده باز خواند بے لغزش وخطا

بالصادِ يُكتبُ قد قبصتُ دراهِمًا + بانامِلي واصغِ لتسمعَ الخبرَ + و

بصاد نوشته میشود لفظ قد قبصت دراهما + بانامل واصغ لتسمع الخبر + و

بصقتُ ابصقُ والصماخُ وصيحةٌ + والقصُّ هو الصدعُ والقصُّ الاثرُ +

لفظ بصقت ابصق والصماخ وصيحة ولفظ قص وآن بمعنی صدع است ولفظ القص الاثر +

ونجستُ مقلتَه وهذي قرصةٌ + قد أُرعِدت منه الفريصةُ للخورِ

ولفظ نجست مقلته ولفظ هذي قرصة وقد أرعدت منه الفريصة للخور

وقصرتُ هِنْدًا اي حبستُ وقد دنا + فضُّ النصارى فهو عيدٌ مُنتظرُ

ولفظ قصرت هندا يعنی حبس کردم اورا وهر اینه نزدیک شد فض النصاری وآن عیدیست نگرانی داشته شده

وقرصتُه والخمرُ قارصةٌ اذا + حذقتِ اللسانَ وكلُّ هذا مُستطرفٌ فقال لك دعاؤك

ولفظ قرصت الخمر قارصة هرگاه بگیرد زبانرا بتیزی خود وتمام این نوشته شده است پس گفت بخ او نگهدارد ترا خدا

يا بُنيَّ لقد أقررتَ عينَ أبيكَ اذ أسقضتَ ذِئبةً كالبيدقِ وتغشتَه كالسَّودقِ

ای پسر کم پس هر آینه خنک کردی دو چشم من باز خواستن تو ذئبه را همچو پیاده شطرنج وخواندن همچو شاهین

وأمرُه ان يقفَ بالمرصادِ ويسيرَ ما يجري على السينِ والصادِ فتهضَ

وفرمان دادن او را اینکه باز ایستد بنزدیکی وبخواند انچه جاری میشود بر سین وصاد پس برخاست

ليُسحبَ بُردَيه ثمّ انشدَ مشيرًا بيديه نظمًا ان شئتَ بالسينِ فاكتبْ

بحالیکه میکشید هر دو چادر خود را باز خواند بحالیکه اشارت کننده بهر دو دست خود اگر بخواهی بسین پس بنویس

ما أبينُه + وان تشأ فهو بالصاداتِ يُكتبُ + مَغسٌ وقَفسٌ ومِسطارُ

انچه بیان میکنیم آنرا + واگر بخواهی پس آن بصاد نوشته شود لفظ مغس وقفس ومسطار

ومِلسٌ وسالغٌ وسِراطُ الحقِّ والشقبُ + المَغسُ الوجعُ

وملس وسالغ وسراط الحق وسقب مغس درد

المقرض

المعترض في الجوف وهو مسكن الغين والفقس فقص البيضة والمسطار

پیش آینده در شکم داد ساکن کرده شد غین او و فقس شکستن تخم مرغ است و مسطار

الخمرة المرة ويقال لها المستطار أيضا والملمس الذي يسقط من يدك ولا تشعر به لسابغ

خمر تیز ترش مزه و گفته میشود او را مسطار نیز و ملمس آنچه افتد بغایت نرمی از دست تو و ندانی آنرا و سابغ

اخو لسنان ذوات الظنف فالسقب القرب نظم والسامغان وسقر والسوبق

آخرین دندانها ے شتران که سم شکافته دارند و سقب بمعنی نزدیکی و لفظ سامغان و سقر و سوبق

ومسلاق وعن كل هذا تفصح الكتب الساغان جانبا الفم فالمسلاق الشديد

و مسلاق + و از تمام این هویدا کننده اند کتابها + ساغان دو کرانه دهان و مسلاق سخت

الصوت ومنه قول متعالى سلقوكم بألسنة حداد فقال له أحسنت يا حيقة

آواز کننده و از انست قوله تعالے سخن سخت گفتند شما را باز بانها ے تیز پس گفت او را نیکو گفتے ای کوچک

يا عين بقة ثم نادى يا دغفل يا أبا زلفل فتباكى أحسن من بيضتي دوصة

ای چشم پشه باز آواز کرد اے بچه پیل ای خداوند مذبر کی پس لبیک گفت او را جوان که نیکو تر بود از تخم شترمرغ در مرغزار

فقال له ما عقد هجاء الأفعال التي آخرها حروف اعتلال فقال له اسمع لا صممت

پس گفت او را چیست که نوشتن افعالیکه پایان او حرفهای علت باشند پس گفت او را بشنو کر نشوا د

صدالك ولا سمعت عدالك ثم أنشد بعد ما استرشد نظم إذا الفعل لم يأمن عنك

صدا ے تو + و نشنوند + دشمنان تو + باز خواند + پس از انکه راه یافت + هرگاه فعل + و زیکه + پنهان شود از تو

هجاءه + فالحق بناء الخطاب ولا تقف + فإن ترقبل التاء ياء رفكتبه + بياء

نوشتن او + پس پیوند کن بآن تای خطاب را و درنگ کن + پس اگر بینی پیش از تای یا را + پس بنویس او + بیاء

وإلا فهو يكتب بالألف + ولا تحسبن الفعل الثلاثي والذي + تعداه والمهموز

و اگرنه پس او نوشته شود بالف + و پندار فعل ثلاثی را و فعلے را که ازان تجاوز کند مهموز را

في ذاك يختلف + فطرب الشيخ لما أداه ثم عوذه وفداه ثم قال هلم

که دران مختلف شود + پس شاد شد پیر سبب چیزیکه رسانید آنرا باز معوذات خواند بر و گفت نفسی فداک باز گفت بیار

يَا مُقْعَقَرًا بَاقِعَةَ الْبِقَاعِ فَاقْبَلْ فَتًى أَحَسُّ مِنْ نَارِ الْقِرَى فِي عَيْنِ ابْنِ السَّرِي

ای بلند آواز ای سهمناک جاها پس رو آورد جوان نیکوتر از آتش مهمانی در چشم راه رو شب

فَقَالَ لَهُ مُصْدِعُ تَمِيزِ الظِّبَاءِ مِنَ الضَّبَاءِ يَتَصَدَّعُ بِهِ أَكْبَادُ الْأَضْدَادِ

پس گفت او را جویدا کردن ظبا را از ضباء تا شگافته گردد بآن جگرهای دشمنان را

فَاهْتَرَّ لِقَوْلِهِ وَاهْتَشَّ ثُمَّ انْشَدَ بِصَوْتٍ أَجَشَّ نَظَمَ أَيُّهَا السَّائِلُ عَنِ

پس شاد شد از گفتن او و پیدا کرد کشاده روئی باز خواند باواز درشت ای پرسنده من از

الضَّادِ وَالظَّاءِ لِكَيْلَا تُضِلَّكَ الْأَلْفَاظُ إِنَّ حِفْظَ الظَّاءَاتِ يُغْنِيكَ

ضاد و ظاء تا ضایع نکند او را الفاظ بدرستیکه یاد داشتن ظاها بی نیاز کند ترا

فَاسْمَعْهَا لِاسْتِمَاعِ امْرِئٍ لَهُ اسْتِيقَاظُ هِيَ ظَيَاءُ وَالْمَظَالِمُ وَالْاِظْلَامُ

پس بشنو آنرا همچو شنیدن مرد یکه او را بیداریست آن الفاظ ظیاء و مظالم و اظلام ست

وَالظُّلَمُ وَالظِّبَى وَاللَّحَاظُ وَالْعِظَاءُ وَالتَّظْلِيمُ وَالظَّبْيُ وَالتَّشْظِيمُ وَالظِّلُّ وَالتَّظَلِّي

وظلم وظبی ولحاظ ست و عظا وتظلیم وظبی وتشظیم وظل و تظلی

وَالشُّوَاظُ وَالتَّظَيِّي وَالنَّظْمُ وَاللَّفْظُ وَالتَّقْرِيظُ وَالْقَيْظُ وَالظِّمَاءُ وَالْمَلَاظُ

وشواظ و تظیی ونظم ولفظ وتقریظ وقیظ وظما و ملاظ ست

وَالْحَظُّ وَالتَّظْيِيرُ وَالظِّئْرُ وَالْحَاحِظُ وَالنَّاظِرُونَ وَالْإِيقَاظُ وَالتَّشَظِّي

وحظ ونظیر وظئر ست وحاحظ وناظرون وایقاظ ست و تشظی

وَالْعَظْمُ وَالظِّلْفُ وَالظَّنْبُوبُ وَالظَّهْرُ وَالتَّشَظِّي وَالشَّظَاظُ وَالْأَظَافِيرُ وَالْمَظْفُورُ

وعظم وظلف ست وظنبوب وظهر وتشظی وشظاظ ست و اظافیر ومظفور

وَالْمَحْظُورُ وَالْحَافِظُونَ وَالْإِحْفَاظُ وَالْحَظِيرَاتُ وَالْمَظَنَّةُ وَالنَّظِيمَةُ وَالْكَاظِمُونَ

ومحظور ست وحافظون واحفاظ ست و خظیرات ومظنه ونظیمه ست و کاظمون

وَالْمُغْتَاظُ وَالْوَظِيفَاتُ وَالْمَوَاظِبُ وَالْكَظَّةُ وَالِانْتِظَارُ وَالِاحْتِظَاظُ

ومغتاظ ست و وظیفات و مواظب وکظه است و انتظار و احتظاظ ست

وَوَظِيفٌ وَظَائِفُ وَعَظِيمٌ وَظُهُورٌ وَالْفَظُّ وَالْإِغْلَاظُ + وَنَظِيفٌ

ووظیف وظائف وعظیم ست وظہور وفظ واغلاظ ست ونظیف

وَالظَّرْفُ وَالظَّلَفُ الظَّاهِرُ ثُمَّ الْفَظِيعُ وَالْوَعَّاظُ + وَعُكَاظُ وَالظَّعْنُ وَالْمَظُّ

وظرفت وظلف ست وظاہر + باز فظیع ووعاظ ست وعکاظ وظعن ومظ

وَالْحَفَلُ وَالْقَارِظَانِ وَالْأَوْشَاظُ + الْمَظُّ مَاءُ الْبُرِّ وَالْقَارِظُ جَانِي الْقَرَظِ

وحفل ست وقارظان واوشاظ ست مظ انار صحرائی وقارظ چیننده قرظ و

وَهُوَ النَّبَاتُ الْمَدْبُوغُ بِهِ وَالْأَوْشَاظُ الْاِخْلَاطُ وَالْجَمَاعَاتُ شَعْرٌ وَظِرَابُ الظِّرَانِ

آن گیاہی ست کہ پوست را بوی وباعث کندذاد شاظ مردم بہم آمیختہ مختلف وگروہہا وظراب وظران

وَالشَّظَفُ الْبَاهِظُ وَالْجَعْظَرِيُّ وَالْكَوْلَظُ + الظِّرَابُ الرُّبَى الصِّغَارُ وَاحِدُهَا

وشظف وباہظ وجعظری وکولظ + الظراب تلہا خرد واحد او

ظِرَابٌ وَالظِّرَانُ الْحِجَارَةُ الْمُحَدَّدَةُ وَاحِدَتُهَا ظِرَانٌ وَالْجَعْظَرِيُّ الْمُنْتَفِخُ

ظرب ست وظران سنگہای تیز ست واحد آن ظرست وجعظری آماسیدہ متکبر

بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ وَالْكَوْلَظُ الْفَاجِرُ وَقِيلَ الْأَكُولُ الْمُحْتَالُ وَالشَّظَفُ الْيُبْسُ

بچیزیکہ نیست نزد او وکولظ بمعنے فاسق وگفتہ شد بسیار خورندہ متکبر وشظف سختی

وَسُوءُ الْعَيْشِ نَظْمُ الظَّرَابِينِ وَالْحَنَاظِبِ وَالْعُنْظُبِ ثُمَّ الظِّبَاءُ وَالْأَرْعَاظُ

وسوء عیش ونظم ظرابین وحناظب وعنظب باز ظباء وارعاظ +

الظَّرَابِينُ جَمْعُ ظَرِبَانٍ وَهِيَ دُوَيْبَّةٌ لَا يُطَاقُ نَسْوُهَا وَتُجْمَعُ أَيْضًا عَلَى ظَرَابَى بِحَذْفِ

ظرابین جمع ظربان است آن چارپایہ ایست کہ بردرختہ خیشو د بوی آن وجمع کردہ می آید نیز بر ظرابے بحذف

النُّونِ وَعَلَى ظَرِبٍ وَهُوَ شَاذٌّ وَلَمْ يُجْمَعْ عَلَى فَعْلٍ إِلَّا هَذَا وَجُعَلٌ جَمْعُ جُعَلٍ وَالْحَنَاظِبُ

نون وبرظرب وآن شاذست ونیاید بروزن فعل مگر این وجعل جمع جعل بمعنے نذر وحناظب

ذُكُورُ الْحَنَافِسِ وَالْعُنْظُبُ ذَكَرُ الْجَرَادِ وَالظِّبَاءُ يَاسِمِينُ الْبَرِّ وَالْأَرْعَاظُ جَمْعُ رِعْظٍ

نرہائے خبر دوک وعنظب و نر ملخ وظباء یاسمین صحرائی ست وارعاظ جمع رعظ ست وآن

وهو مدخل النصل في السهم **نظم** والشناظي والدلظ واللظاظ واللظباظ والعنظوان
جای در آمدن و نشاندن پیکان در تیر وشناظی والدلظ ولظاظ ولظباظ وعنظوان
واللجناظ + والشناظي نواحي الجبل والدلظاظ الدفع واللظاظ الشغب وقد تبدل الباء منه
ولجناظ + شناظی کرانهای کوه ودلظاظ دور کردن واللظاظ بانگ فریاد کردن وگاه بدل کرده میشود باول آن
ميما وقيل إن اللظاظ واللظام اسمان لسلف الرجل والعنظوان نبت واللظباظ الداء
بمیم وگفته شد که هر آئینه لظاظ ولظام دو اسم اند برای گذشتگان مرد وعنظوان گیاهی ست ولظباظ بمعنی بیماری
يقال ما به ظبظاب كما يقال ما به قلبة واللجناظ الاحمق وقيل المتسخط
گفته میشود نیست او را بیماری چنانکه گفته میشود نیست او را قلبه ای چیزی از درد ولجناظ بمعنی بی خرد گفته شده خشم گیرنده
عند الطعام **نظم** والشناظير والتعاظل والعظلم والبظر بعد والالتعاظ +
هنگام خوردن وشناظیر وتعاظل وعظلم وبظر بعد ازین والالتعاظ +
الشناظير جمع شنظير وهو السيئ الخلق والتعاظل تلازم الجراد والكلاب
شناظیر جمع شنظیر ست وآن بمعنی بدخوست وتعاظل بمعنی پیوستگی لمها وسگها
عند السفاد والعظلم الخطي **نثر** هذي سوى النوادر فاحفظها
وقت برجستن نر بر ماده وعظلم بمعنی خطی آن الفاظ ایست بجز لفظهای نادر وشاذ پس یاد گیر آنرا +
لتقفوا آثارك الحفاظ + واقض فيما صرفت منها كما تقضيه في اصله
تا پیروی شوند نشانهای ترا یاد گیرندگان + وحکم کن در چیزیکه گردانیدی ازان چنانکه حکم میکنی آنرا + در اصل او
كقيظ وقاظوا + فقال له الشيخ احسنت لا فض فوك ولا برم من
همچو قیظ وقاظوا + پس گفت او را پیر نیکو گفتی نه شکسته شود دندان تو ونکوئی کرده نشود کسیکه
يكفوك فوالله انك مع الصبي الغض لاحفظ من الارض واجمع
جفا کند ترا پس بخدا که هر آینه تو با کودک تازه هر آینه نگاه دارنده تر هستی زمین وفراهم آرنده تر هستی
من يوم العرض ولقد اوردتك وردقتك زلالي وثقفتكم
از روز قیامت وهر آینه حاضر کردم وشناسیدم ترا وایاران ترا خالص از علم خود وراست کردم شمارا

تَثْقِيفَ الْعَوَالِي فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ فَقَالَ

همچو راست کردن سرهای نیزه پس یاد کنید مرا یاد خواهم کرد شما را و سپاس کنید مرا و ناسپاسی مکنید گفت

الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَعَجِبْتُ لِمَا أَبْدَى مِنْ بَرَاعَةٍ مَعْجُونَةٍ بِرُوَاعَةٍ

حارث پسر همام پس شگفت نمودم سبب چیزیکه ظاهر کرد از فصاحت آمیخته شده با بیخردی

وَأَظْهَرَ مِنْ حَذَاقَةٍ مَمْزُوجَةٍ بِحَمَاقَةٍ وَلَمْ يَزَلْ بَصَرِي يُصَعِّدُ فِيهِ

و هویدا کرد از تیز طبعی آمیخته با ابلهی و همیشه بود بینائی من بالای سر او نگریست در و

وَيُصَوِّبُ وَيُفَكِّرُ عَنْهُ وَيُنَقِّبُ وَهُوَ كَمَنْ يَنْظُرُنِي ظَمْآءُ أَوْ لَيْسَرِي

و پائین می آمد و میکاوید از و تفتیش میکرد و او همچو کسی بود که بیند در تاریکی یا بر رود

فِي بَهْمَاءَ فَلَمَّا اسْتَرَاثَ تَنَبُّهِي وَاسْتَبَانَ تَدَلُّهِي حَمَلَنِي إِلَيْهِ

در بیابان پس چون درنگ خواست شناختن من او را و آشکار شد حیرت من دید بسوی من

وَتَبَسَّمَ وَقَالَ لَمْ يَبْقَ مَنْ يَتَوَسَّمُ فَبُهِتُّ لِفَحْوَى كَلَامِهِ وَعَرَفْتُ أَنَّهُ

و تبسم کرد و گفت باقی نماند کسیکه بفراست وزیرکی دریابد پس درماندم از مضمون سخن او و شناختم که هر آئینه او

السَّرُوجِيُّ عِنْدَ ابْتِسَامِهِ وَأَخَذْتُ الرُّومُ عَلَى تَدَبُّرِ بُقْعَةٍ

ابوزید سروجی ست هنگام تبسم کردن او و آغاز کردم که سرزنش گیرم او را بر خانه گرفتن زمین

النَّوْكَى وَتَخَيُّرِ حِرْفَةِ الْحُمْقَى فَكَأَنَّ وَجْهَهُ أَسِفَّ رَمَادًا

بیخردان و اختیار کردن هنر بیخردان را پس گویا که روی او بسته شد برو خاکستر

أَوْ أُشْرِبَ سَوَادًا إِلَّا أَنَّهُ اشْتَدَّ وَمَا تَمَادَى نَظْمٌ تَخَيَّرْتُ حِمْصَ

یا آمیخته شد بسیاهی مگر هر آئینه او خواند و نه ماند بر خشم اختیار کردم شهر حمص

وَهَذِهِ الصَّنَاعَةَ لِأَرْزَاقِ حُظْوَةَ أَهْلِ الرُّقَاعَةِ فَمَا يَصْطَفِي الدَّهْرُ

و این هنر را تا روزی داده شوم یا بهره خداوندان حماقت پس نمیگزیند روزگار

غَيْرَ الرَّقِيعِ وَلَا يُوطِنُ الْمَالَ إِلَّا بِقَاعَهُ وَلَا لِأَخِي اللُّبِّ مِنْ دَهْرِهِ

بیخرد را و نمیگذارد و جا نمیدهد مال را مگر جاهای او را و نیست برای خداوند دانش از زمانه خود بهره

سِوَى مَا لَعَيَّرَ بَسْبَطٌ بِضَاعَهُ ثُمَّ قَالَ اَمَا اَنَّ التَّعْلِيمَ اَشْرَفُ صِنَاعَهْ

بجز چیزیکه برای خروشی ست که بسته است بصحن خانه باز گفت آگاه شو که هر آئینه آموختن نیکوترین هنرست

وَاَرْبَحُ بِضَاعَهْ وَاَفْضَلُ بَرَاعَهْ وَاَنْجَحُ شَفَاعَهْ وَرُبَّهُ ذُو اُمَّهٍ مُطَاعَهٍ وَهَيْبَهْ

وسودمندترین سرمایه است و بزرگترین فضیلت و سودمندترین برآی کار روائی و صاحب او خداوندا ماراست که فرمان کرده شود آنرا

مُشَاعَهْ وَرَعِيَّهٍ مِطْوَاعَهْ يَتَسَيَّطُ تَسَيُّطَ اَمِيرٍ وَيُرَتِّبُ تَرْتِيبَ وَزِيرٍ

هویدا است دوهیکه بسیار فرمان بری کند فرمان روائی میکند همچو حکومت سردار و راست میکند کار بار را همچو راست کردن وزیر

وَيَتَحَكَّمُ تَحَكُّمَ قَدِيرٍ وَيَتَشَبَّهُ بِذِي مُلْكٍ كَبِيرٍ لَوْلَا اَنَّهُ يَحْرِفُ فِي اَمَدٍ

وحکم رانی میکند همچو حکمرانی توانا و مانند میباشد باخداوند ملک بزرگ اگر بدرستیکه او احمق نشود در زمان

يَسِيرٍ وَيَتَسَنَّمُ بِجُمُوحِ شَهِيرٍ وَيَتَقَلَّبُ بِعَقْلٍ صَغِيرٍ وَلَا يُنْبِئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ

اندک وموصوف نشود بنادانی مشهور و برنگردد بخرد کودک وآگاه نخواهد کرد ترا کسی مانند دانا

فَقُلْتُ تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَابْنُ الْاَيَّامِ وَعَلَمُ الْاَعْلَامِ وَالسَّاحِرُ اللَّاعِبُ

پس گفتم بخدا بدرستیکه تو دانای حال زمانه نیستی مشهورترین مشهوران هستی وجاسوگر بازی کننده

بِالْاِفْهَامِ فَالْمُدَلَّلُ لَهُ سُبُلُ الْكَلَامِ ثُمَّ لَمْ اَزَلْ مُعْتَكِفًا بِنَادِيهِ مُعْتَرِفًا

باخردها ورام وآسان کرده شده برای او راههای سخن پیوسته همیشه بودم بیوستگی کننده در مجلس او و گیرنده بمنزلت

مِنْ سَيْلِ وَادِيهِ اِلَى اَنْ غَابَتِ الْاَيَّامُ الْغُرُّ وَنَابَتِ الْاَحْدَاثُ الْغُبْرُ

از سیلاب نهر او تا آنکه گذشت زمانهای نیکو وخوب و باز آمد آسیبهای سخت و دشوار

فَفَارَقْتُهُ وَلِعَيْنَيَّ الْعِبْرُ الْمَقَامَةُ السَّابِعَةُ وَالْاَرْبَعُونَ الْحَجَرِيَّةُ

پس جدا شدم از وبحالیکه برای چشم من بازدیدن اشکهاست مقامه چهل وهفتم مشهور بحجریه

اَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ اِنْتَجَعْتُ اِلَى الْيَمَامَةِ وَاَنَا بِحَرِ الْيَمَامَةِ فَارْتَشَدْتُ

حکایت کرد حارث پسر همام گفت محتاج شدم بسبوی خون کشیدن من در قصبه شهر یمامه بودم پس راه نموده شدم

اِلَى شَيْخٍ يَحْجُمُ بِلَطَافَةٍ وَيُسَافِرُ عَنْ نَظَافَةٍ فَبَعَثْتُ غُلَامِي لِاِحْضَارِهِ

بسوی پیری که عجامت میکرد بنرمی وآسانی وظاهر میکرد پاکیزگی پس فرستادم غلام خود را برای حاضر آوردن او

وَأَرْصَدْتُ نَفْسِي لِانْتِظَارِهِ فَأَبْطَأَ بَعْدَ مَا انْطَلَقَ حَتَّى خِلْتُهُ قَدْ أَبَقَ

وآماده کردم نفس خود را برای نگرانی او پس دیر کرد بعد از آنکه گمان بردم او را که هر آئینه گریخت

وَنَكَبَ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ثُمَّ عَادَ عَوْدَ الْمُحِقِّ مَسْعَاهُ أَلَكُلٍّ عَلَى مَوْلَاهُ

یا برگشته است خالی بعد خالی باز برگردید هیچ برگردیدن کسیکه مراد باشد کوشش او و غلام گران بر آقای خود

فَقُلْتُ لَهُ وَيْلَكَ أَبْطَأْتَ فَقَدْ وَصَلُودَنَدَهُ فَزَعَمَ أَنَّ الشَّيْخَ أَشْغَلُ مِنْ

پس گفتم او را ہلاکی باد ترا آیا دیر کردی مانند درنگ کردن فندق آتش ندادن چگالی پس گفت آنکه شیخ مشغول ترست از

ذَاتِ النَّحْيَيْنِ وَفِي حَرْبٍ كَحَرْبِ حُنَيْنٍ فَعَفَتُ الْمَسْعَى إِلَى الْحَمَّامِ وَحِرْتُ

زنیکه خداوند دو مشک بود و در جنگ ست هیچو جنگ حنین پس نازیادالستم رفتن بسوی حمام و متردد شدم

بَيْنَ اقْدَامٍ وَاحْجَامٍ ثُمَّ رَأَيْتُ أَنَّ لَا تَعْنِيفَ عَلَى مَنْ يَأْتِي الْكَنِيفَ فَلَمَّا

میانه پیش در آمدن و باز ماندن باز اندیشیدم اینکه نیست سرزنش بر کسیکه در آید پاخانه را پس چون

شَهِدْتُ مُوسَمَهُ وَشَاهَدْتُ مِيسَمَهُ رَأَيْتُ شَيْخًا هَيْأَتُهُ كَظَيْفَةٍ

حاضر شدم در بازار او و دیدم علامت او را دیدم چیزیکه پیکر او پاکیزه است

وَحَرَكَتُهُ خَفِيفَةٌ وَعَلَيْهِ مِنَ النَّظَارَةِ إِطْوَاقٌ وَمِنَ الزِّحَامِ طِبَاقٌ وَبَيْنَ يَدَيْهِ

وجنبش دست او سبک ست و بر او از بینندگان حلقه است و از انبوه مردم یکی بالای دیگرست و پیش او

فَتًى كَالصَّمْصَامَةِ مُسْتَهْدِفٌ لِلْحِجَامَةِ وَالشَّيْخُ يَقُولُ لَهُ أَرَاكَ قَدْ أَبْرَزْتَ

جوانی هست هیچو شمشیر که نشانه کرده است خود را برای حجامت و شیخ میگوید او را می بینم ترا که بیرون آوردی

تَاسِكَكَ قَبْلَ أَنْ تُبْرِزَ قِطَاسَكَ وَوَلَّيْتَنِي قَذَالَكَ وَلَمْ تَقُلْ لِي ذَلِكَ

سر خود را پیش از آنکه بیرون آوردی درم خود را و گردانیدی سوی من پس گردن خود را و نگفتی مرا که این مرتراست

وَلَسْتُ مِمَّنْ يَبِيعُ نَقْدًا بِدَيْنٍ وَلَا مِمَّنْ يَطْلُبُ أَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ فَإِنْ أَنْتَ

نیستم از کسیکه فروشد نقد را بوام و نه از کسیکه جوید نشان را پس از ذات پس اگر تو

تَصَحَّحْتَ بِالْعَيْنِ حُمْتَ فِي الْأَخْذِ عَيْنٍ وَإِنْ كُنْتَ تَرَى الشَّيْخَ أَوْلَى

می بخشی زر حجامت کرده میشوی در دور گ پشت و اگر هستی که میدانی نخل را بهتر

٣٧٩

وَخَزَنَ الفَلسِ فِي النَّفسِ اَعلَى فَاَقرَاَعبَسَ وَتَوَلّٰى وَاَعرَبَ عَنّي وَاَلاَ فَقَالَ لَهُ الفَتَى

وپنہان داشتن پول در جان نیکوتر پیش ازان عبس وتولی دنا پدید شواز نزد من واگر نہ نزد من پسر گفت اورا جوان

فَلِلَّذي حَرَّمَ صَوغَ المَينِ كَمَا حَرَّمَ صَيدَ الحَرَمَينِ اِنّي لَاَ فلَسُ مِنَ

قسم بخدائیکہ حرام کرد آراستن دروغ چنانکہ حرام کرد شکار مکہ ومدینہ ہر آئینہ من مفلس ترم از

اَينِ يَومَينِ فَتَقَ سَبيلَ تَلَعَّتي وَانظِرني اِلىٰ سَعَتي فَقَالَ لَهُ الشَّيخُ وَيحَكَ اِنَّ

بچہ دو روزہ پس اعتماد کن باعطاء وبخشش من مہلت دہ مرا تا زمان توانگری من پس گفت اورا شیخ وای بر تو ہر آئینہ

مَثَلَ الوُعُودِ كَغَرسِ العُودِ هُوَ بَينَ اَن يُدرِكَهُ العَطَبُ اَوَ يُدرِكَهُ مِنهُ الرُّطَبُ

مثل وعدہا ہمچو نشاندن درخت خواست او دائر ست میان انکہ ہلاکی یابد او را یا بد یافتہ شود ازو خرمائے تر

فَمَا يَدريني اَيَحصُلُ مِن عُودِكَ جَنيٌ اَم يَحصُلُ مِنهُ عَلَيَّ ضَنيٌ ثُمَّ مَا الثِّقَةُ

پس چہ چیز میداند مرا کہ آیا حاصل میشود از شاخ تو میوہ یا باقی میماند ازو بر بیماری پستر برچیست اعتماد

بِاَنَّكَ حينَ تَبتَعِدُ تَستَفي بِمَا تَعِدُ وَقَد صَادَ الغَدرُ كَالتَّجمِيلِ في حِليَةِ

باینکہ ہر آئینہ تو وقتیکہ دور شوی وفا کنی بچیزیکہ وعدہ میکنی حال آنکہ گردید بوفائی ہمچو تجمیل در آرایش وصفت

هٰذَا الجَبَلُ فَخَارِحني بِاللّٰهِ مِنَ التَّعذِيبِ وَارحَل اِلىٰ حَيثُ يَعوِي الذِّيبُ قَالَ

ابن زمانیان پس رحمت دہ مرا برای خدا از عذاب دادن وکوچ کن سوی جائیکہ آواز میکند گرگ گفت راوے

فَاستَوَى القَومُ اِلَيهِ وَقَد اِستَولَى الخَجَلُ عَلَيهِ وَقَالَ لَهُ وَاللّٰهِ مَا يَخفَى عَلَيكَ

پس راست شد جوان بسوے او بحالیکہ غالب شدہ بود حیرت از شرم بروے گفت اورا بخدا کہ بے شک

بِالعَهدِ غَيرُ الخَسِيسِ الوَغدِ وَلَا يَرُدُّ غَدِيرَ الغَدرِ اِلَّا الوَضِيعُ القَدرِ

پیمان را بجز فرومایہ ناکس ودر نمیابد آب بیوفائی مگر مردم فرومایہ وپست قدر

وَلَو عَرَفتَ مَن اَنَا لَمَا اَسمَعتَنيَ الخَنيَ لٰكِنَّكَ جَهِلتَ فَقُلتَ مَا قُلتَ وَحَيثُ

واگر می شناختی کہ کیستم من ہر آئینہ نمیشنوانیدی مرا سخن بیہودہ مگر تو نمیدانے پس گفتی مرا انچہ گفتے وجائیکہ

وَجَبَ اَن تَسجُدَ بُلتَ وَمَا اَقبَحَ الغُربَةَ وَالاِقلَالَ وَاَحسَنَ قَولَ

عاجبست اینکہ سجدہ کنے شاشیدی وچہ زشت ست سفر ودرویشی وچہ نیکوست گفتار

مَنْ قَالَ نَظْمٌ اِنَّ الْغَرِيبَ الطَّوِيلَ الذَّيْلِ مُمْتَهَنٌ × فَكَيْفَ حَالُ غَرِيبٍ مَالُهُ قُوتُ

کسیکه گفت بدرستیکه مسافر دراز دامن خوارست پس چگونه است حال مسافریکه نیست او را

لٰكِنَّهُ مَا نَشَا بَيْنَ الْوَرَى مُوجِعَةٌ + فَالْمِسْكُ يُسْحَقُ وَالْكَافُورُ مَفْتُوتُ + وَطَالَمَا

لیکن شان او نیست که عیب نماید پاک ذات را حاجت دهنده که کوبیده پس مشک سوده میشود و کافور ریزه ریزه کرده میشود + و دیرست

اُصْلِي اَبَا قُوتَ جَمْرَ غَضًى + ثُمَّ انْطَفَى الْجَمْرُ وَالْيَاقُوتُ يَاقُوتُ + فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ

که آتش افروخته میشود برای یاقوت و آتش درخت غضا + باز سرد شود آتش و یاقوت یاقوت است پس گفت او را شیخ

يَا وَيْلَةَ اَبِيكَ وَعَوْلَةَ اَهْلِيكَ اَنْتَ فِي مَوْقِفٍ فَخْرٍ يُظْهِرُ وَحَسَبٍ يُشْهَرُ اَمْ مَوْقِفَ

ای ندوه پدر خود و گریه کسان خود آیا تو بجای اقامت نازش هستی که ظاهر کرده شود و شرافتیکه شهرت داده شود یا بجای

جَلْدٍ يُكْشَطُ وَقَفًا يُشْرَطُ وَهَبْ اَنَّ لَكَ الْبَيْتَ كَمَا اَدَّعَيْتَ اَيَحْصُلُ بِذٰلِكَ

چرمیکه ستره شود و سوداگر دینکه نشتر زده شود و فرض کن که هر آینه مر ترا بزرگترین قبیله است چنانکه دعوی کردی آیا حاصل میشود بآن

حُجَّةٌ فَذٰلِكَ لَا وَاللّٰهِ وَلَوْ اَبَاكَ نَافٌ عَلَى عَبْدِ مَنَافٍ اَوْ لِخَالِكَ دَانَ

خون ناحق کردن تو نیست بحجت پیغمبر خدا اگر تحقیق پدر تو بزرگ باشد بر عبد مناف یا مر خال ترا فرمان بری کند

عَبْدُ الْمَدَانِ فَلَا تَطْلُبْ مَا لَسْتَ لَهُ بِوَاجِدٍ وَلَا تَضْرِبْ فِي حَدِيدٍ بَارِدٍ وَبَاهِ

عبد المدان پس مجو چیزیرا که نیستی مر او را یابنده و مزن در آهن سرد دنارش کن

اِذَا بَاهَيْتَ بِوُجُودِكَ لَا بِجُدُودِكَ وَبِحُصُولِكَ لَا بِاُصُولِكَ وَبِصِفَاتِكَ

هرگاه نازش کنی بوجود خود نه باجداد خود و بیافته خود نه باصلهای خود و صفتهای خود

لَا بِاٰبَائِكَ وَبَاعْلَاقِكَ لَا بِاَعْرَاقِكَ وَلَا تُطِعِ الطَّمَعَ فَيُذِلَّكَ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى

نه باشتوانهای بوسیدهٔ خود و بالاکه نفیس و خوب نه باصلهای خود و فرمان بری مکن آز را پس خوار خواهد کرد ترا و پیروی مکن هوی نفس را

فَيُضِلَّكَ وَلِلّٰهِ الْقَائِلُ لِاِبْنِهِ نَظْمٌ بُنَيَّ اسْتَقِمْ فَالْعُودُ تَنْمِي عُرُوقُهُ

پس گمراه خواهد کرد ترا و برای خدا است خوبی گوینده پسر خود را پسرک من راست شو پس شاخ میدارد بنهاد او

قَوِيمًا وَيَغْشَاهُ اِذَا مَا الْتَوَى لِتَوِي + وَلَا تُطِعِ الْحِرْصَ الْمُذِلَّ وَكُنْ فَتِيَّ

بحالیکه راست شود و میگیرد آنرا هرگاه که کج میشود بیچیدگی و فرمان بری مکن از خواهش خوار کننده را و باش جوانمرد

إِذَا انْتَهَبَتْ أَحْشَاءُهُ بِالطَّوَى طَوَى ۞ وَعَاصِ الْهَوَى الْمُرْدِي فَكَمْ مِنْ مُحَلِّقٍ

كه بهرگاه فروخته شود غرد وها او بگرسنگی در پیچد و پنهان کند آنرا ... و سرکشی کن این او کفش پاک کننده پس بسا از پرنده بلند پرواز

إِلَى النَّجْمِ لَمَّا أَنْ أَطَاعَ الْهَوَى هَوَى ۞ وَأَسْعَفَ ذَوِي الْقُرْبَى فَفَجَّ أَنْ يَرَى

بسوی ستاره هرگاه فرمانبری میکند حرص را می افتد و نکوئی کن با خویشا وندان پیش ست اینکه دیده شود

عَلَى مَنْ إِلَى الْحُرِّ اللَّبَابِ انْتَوَى ۞ وَحَافِظْ عَلَى مَنْ لَا يَخُونُ إِذَا نَبَا زَمَانٌ

بر کسیکه بسوی آزاد خالص متعلق شد دَعْوَی و نگهبانی کن بر کسیکه خیانت نکند هرگاه باز نکند روزگار

وَمَنْ يَرْعَ إِذَامَا النَّوَى نَوَى ۞ وَإِنْ تَقْتَدِرْ فَاصْفَحْ فَلَا خَيْرَ فِي امْرِءٍ

و هر کسیکه رعایت کند هرگاه دور ارادہ کند و اگر قادر شوی بر انتقام پس بخش پس نیست نکوئی در مرد یکه

إِذَا اعْتَلَقَتْ أَظْفَارُهُ بِالشَّوَى شَوَى ۞ وَإِيَّاكَ وَالشَّكْوَى فَلَمْ نَدْرِ مَا هِيَ

هرگاه آویزد ناخنها او بدست و پاها بدرد آن و بپرهیز از گله پس نمیدانیم چه خرد باشد

شَكَى بَلْ أَخُو الْجَهْلِ الَّذِي مَا أَرْعَوَى عَوَى ۞ فَقَالَ لِلْغُلَامِ لِلنِّظَارَةِ يَا لَلْعَجِيبَةِ

که گله نکند بلکه صاحب نادانی که بسی بستوه گاه باز نکشد و واز نکند بگوید پس گفت بغلام بینندگان را ای نادان نگران نخواهیم شمار ای امر شگفت

وَالطَّرْفَةِ الْغَرِيبَةِ إِنَفٌ فِي السَّمَاءِ وَاسْتٌ فِي الْمَاءِ وَلَفْظٌ كَالصُّهْبَاءِ

و چیز خوش آیند نادر بینی در آسمان ست و قدم در آب ست و گفتار همچو مے ست

وَفِعْلٌ كَالْحِصْبَاءِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الشَّيْخِ بِلِسَانٍ سَلِيطٍ وَعَيْضٍ مُسْتَشِيطٍ وَقَالَ

و کردار همچو سنگریزہا باز روآورد بر شیخ بزبان دراز و خشم برافروخته و گفت

أُفٍّ لَكَ مِنْ صَوَّاغٍ بِاللِّسَانِ دَرَّاجٍ عَنِ الْإِحْسَانِ تَأْمُرُ بِالْبِرِّ وَتَنْهَى عُقُوقَ

پیدیے باد مر ترا از بودنت زرگر بزبان دره زننده از نکوئی کردن فرمان میدهی بنکوئی و مخالفت میکنی همچو مخالفت

الْهِرَّةِ فَإِنْ يَكُنْ سَبَبُ تَعْتَبِكَ نِفَاقَ صَنْعَتِكَ فَرَمَاهَا اللَّهُ بِالْكَسَادِ

گربه پس اگر باشد باعث خواری جستن تو رواج پیشه تو پس انداز و آنرا خدا بنا روائی

وَأَفْسَادِ الْحُسَّادِ حَتَّى تُرَى أَفْرَغَ مِنْ حَجَّامِ سَابَاطَ وَأَضْيَقَ رِنْقًا مِنْ

و تباه کردن حاسدان تا آنکه دیده شوی خالی تر از حجام ساباط و تنگ تر روزے از

سَمِّ الخِيَاطِ فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ بَلْ سَلَّطَ اللهُ عَلَيْكَ بَاسُورَ الفَمِ وَنَبِيغَ الدَّمِ

سوراخ سوزن پس گفت اورا پیسر بلکه برگمارد خدا تعالی بر تو آبله دهن و غلبهٔ خون

حَتَّى لَجَأَ إِلَى حَجَّامٍ عَظِيمِ الِاسْتِطَاطِ ثَقِيلِ الِاسْتِرَاطِ كَلِيلِ المِشْرَاطِ كَثِيرِ

تا آنکه بیچاره شود بسوی حجام که سخت گذرنده از اندازه باشد گران مرد باشد کند نشتر داشته باشد بسیار

المُحَاطِ وَالضِّرَاطِ قَالَ فَلَمَّا تَبَيَّنَ الفَتَى أَنَّهُ لَيْسَ لَهُ إِلَى غَيْرِهِ مُصَمَّتٌ

آب بینی و گوزاورا بود گفت راوی هرگاه دانست جوان که هرآئینه او گلو میکند بسوی کسیکه خاموش کننده اورا

وَلَا إِلَيْهِ مُسْتَفْتَحُ بَابٍ مُصْمَتٍ أَضْرَبَ عَنْ رَجْعِ الكَلَامِ مَوَاحْتَقَرَ لِلقِيَامِ

و نیکو او را دروازه بسته روگرداند از مراجعت سخن بسوی شیخ و آماده شد برای برخاستن

وَعَلِمَ الشَّيْخُ أَنَّهُ قَدْ لَامَ بِمَا أَسْمَعَ الغُلَامَ فَجَنَحَ إِلَى سِلْمِهِ وَبَذَلَ أَنْ

و دانست شیخ که هرآئینه او آورد چیزیکه بد ملامت شود باو چون شنوانید کودک را پس گرائید بسوی آشتی او و داد نفس خود را اینکه

يُذْعِنَ لِحُكْمِهِ وَلَا يَبْغِيَ أَجْرًا عَلَى جَمِّهِ وَأَبَى الغُلَامُ إِلَّا المَشْيَ

فرمان بردم حکم اورا و نخواهد مزد بر حجم او و سر باز زد غلام مگر رفتن را

بِدَائِهِ وَالهَرَبَ مِنْ لِقَائِهِ وَمَا نَالَ فِي حِجَاجٍ وَسِبَابٍ وَلِزَازٍ وَجِذَابٍ

با مرض خود و گریختن را از دیدار او و همیشه بود نهر دو در خصومت و جدل گرد دشنام دادن و پیوستگی خصومت و گشاکشی

إِلَى أَنْ ضَجَّ الفَتَى مِنَ الشِّقَاقِ وَتَلَا رَدَّنَهُ سُورَةَ الِانْشِقَاقِ فَاعْوَلَ

تا آنکه آواز درشت برآورد جوان از مخالفت و خواند استین او سورهٔ انشقاق پس گریست

حِينَئِذٍ لِوَفَارَةِ خُسْرِهِ وَانْعِطَافِ عِرْضِهِ وَطِمْرِهِ وَأَخَذَ الشَّيْخُ

آنگاه از بسیاری زیان خود و دریدگی ابروی خود و جامهٔ خود و شروع کرد شیخ

يَعْتَدِرُ مِنْ فَظَاظَتِهِ وَيُعَيِّضُ مِنْ عَبَرَاتِهِ وَهُوَ لَا يُصْغِي إِلَى اعْتِذَارِهِ

که عذری آورد از سبقتهای خود و کم میکرد از اشکهای او و آن جوان گوش نمی نهاد بسوی پوزش آوردن او

وَلَا يُقْصِرُ عَنِ اسْتِعْبَارِهِ إِلَى أَنْ قَالَ لَهُ قَدْ أَبْرَأَ عَمَكَ وَعَدَاكَ مَا يَغُمُّكَ

و باز نمی ماند از اشک ریختن خود تا آنکه گفت او را خدا شود ترا عموی تو و بجاورد کند ترا چیزیکه پوشاند

أما تسأم الاعوال اما تتزجر بالاحتمال اما سمعت بمن قال واخذ بقول
آیا ستوہ نمی آئی از گریہ و زاری یا نمی ترسی از سرزنش یار کسی را کہ عذر خواہد نپذیرد و کار را بگفتار

من قال فنظم زخل بحلمك ما بين كيد ذو سفه ومن نار غيظك واصطف
کسے گفت مرو را بردبار باش خود را نگہ دار از آتش خشم و سوزش

لين جنى جاني فالحلم افضل ما اذدان اللبيب به والاخذ بالعفو احلى
اگر گناہ کند گنہکار پس بردباری بہتر است و زیبا و دانشمند باد و گرفتن بہ بخشش شیرین ترین

ما جنى جاني فقال له افتى اما انك نوهت على عيش المتندر لعذرت
چیز نیست کہ چند از آن چندین میوہ پیدا شود اما اگر آنہ تو اگر خبردار شوی بر زندگی من کہ از روی عداوت ہر آنہ عذر نپذیرے

في دمعي المنهم ولكن هان على الاملس ما لاق الدبر ثم كانه نزع لك
در اشک من کہ روان است ولیکن آسان است بر سندروس انچہ میرسد بپشت لغزنده گویا کہ او کرایہ پسوے

الاستحيا فاقلع عن البكاء فاجاب الى الادعاء وقال للشيخ لقد صرت
شرم داشتن پس باز ماند از گریستن و باز گشت بسوی سیاہ کردن و گفت پیر را ہر آئنہ باز گشتیم

الى ما اشتهيت فادرع ما اوهيت فقال هيهات شغلت شعابي
سوی چیزیکہ خواہش کردی پس بدوز انچہ پارہ کردی پس گفت دور است انچہ ہا مشغول کرد راہ ہای من

جدواي فشم بارق سواي ثم انه نهض نتنفري الصفوف ويستجد
عطای مرا پس بین روشنی غیر مرا باز گردانید درخواست بخدا کہ محبت صفہا را و نخواست عطا

الوقوف وينشد في ضمن ما يخوف نظم اقسم بالبيت الحرام الذي
از ایستادگان و میخواند در میان گفتہ خود سوگند میخورم بخانہ کہ

تهوى اليه الزهر الحرمه الوثن عندي قوت يوم لما مسست
میشتابند میل بآنہ پیوند او گردہ و آن نزد من قوت یکروزہ ہر آئینہ نزدن قوت یکروزہ ہر آئینہ سے زد

بيدي المسراة والمجده ولم تبقت نفسي التي لم تزل تسمو الى
دست من لشکر و بزرگی ہر آئینہ نگذاشت جان من کہ ہمیشہ بلند میشود بسوے

الجهد بهذى السمه + ولا اشتكى هذا الفتى غلظة بمنى ولا شاكلته صمنى

بسوی بزرگی یابین ملاقات یعنی مجامعت — وگله نمیکرد — این جوان جفا را — از من و نه خوی میرفت اورا از من

حمه + لكن صروف الدهر غادرتنى + كخايط فى الليلة المظلمه + واضطرتنى

نیش + مگر گردشهای — زمانه گذاشت مرا — همچو دست دوزنده در شب تاریک — ولی آرام کرده مرا

الفقر الى موقف + من دونه خوض اللظى المضرمه + فهل فتى تدلكه

درویشی سوی مکانیکه کمتر از وصف آمدن آتش افروخته شده — پس آیا جوانی هست که دریابد

رقة + على او تعطفه مرحمه + قال الحارث بن همام فكنت اول من اوى

شفقت — برمن یا بپوشد اورا مهربانی — گفت حارث — پسر همام — پس بودم نخستین کسیکه جرم کرد

ليلواه ورق لشكواه ففحته بدرهمين + وقلت لاكانا ولو كان ذا مين

سختی اورا و نرم شد سبب گله او — پس زدم اورا دو درم — وگفتم نباشند این هر دو درهم اگرچه باشد شیخ خداوند مذلت

فانثنى بابوزة حناه وتفاءل بها لغناه + ولم تزل الداهم تنهال عليه

پس خوشوقت شد باخستین پیری که چیده خود — و فال نیک گرفت باهر دو برای توانگری خود و همیشه بود که درهما — میریخت بر او

وتنثال لديه حتى ال ذا عيشة خضراء وحقيبة بمرا + فازدهاه الفرح

وفرود ریخت نزد او — تا آنکه باز گردید خداوند زندگی نیکو — و جامه دان پر — پس جنبانید اورا خوشی

عند ذلك + ودنا نفسه هنالك + وقال للغلام هذا ربع الت بذره وحلب

دران هنگام — و نمایان کرد بانفس خود در آنزمان و گفت کودک را این افزونی گشت است که تو کم آن بستی و شیر

لك شطره نهم لنفسه ولا تحشم + فقاسمه بينهما اشق الابلمه

که برای تو نیمه اوست پس بیا تا قسمت کرده گیریم و شرم نداریم — این همه گر قسمت کرده گرفتند میانه هر دو نصف پوست مقل

وفحصا منتفى الكلمة + فما انتظم عقد الاصطلاح وهم الشيخ بالرواح + فقلت له

و برخاستند هر دو متفق بودند در سخن او چون کشیده شد میانه آنها رشته صلح — و قصد کرد شیخ برفتن گفتم اورا

قد نبع دمى وتقلت اليك قدمى + فهل لك فى ان تحمى وتكفكف

هر آینه غلبه کرده است خون مرا برودم لبسوی تو گام خود — پس آیا راضی هست در نیکه حمایت کنی مرا و دور کنی

مادَهْمَنِي مَصْوَبٌ طَرْفَهُ فِيَّ وَصَعَّدَ ثُمَّ ازْدَلَفَ إِلَيَّ وَأَنْشَدَ نظم

آنچه رسید مرا پس پائین نمود چشم خود را در من بالا کرد باز نزدیک شد از من و خواند

كَمْ رَأَيْتَ خُدْعَتِي وَخَتْلِي ✦ وَمَا جَرَى بَيْنِي وَبَيْنَ سَخْلِي ✦ حَتَّى

چند دیدی فریب من و مکر من و آنچه رفت میانهٔ من و میانهٔ پسر من تا آنکه

إِنْ شِئْتُ فَائِزًا بِالْحَصِلِ ✦ أَدْعَى بَيَاضَ الْخَصْبِ بَعْدَ الْمَحْلِ ✦ بِاللّٰهِ يَا مُهْجَةَ قَلْبِي

بر ستور فیروزمند بمال هیچم مرغزارهای فراخی مال را پس از خشک سال بخدا ای خون دل من

قُلْ لِي ✦ هَلْ أَبْصَرَتْ عَيْنَاكَ قَطُّ مِثْلِي ✦ يَفْتَحُ بِالرُّقْيَةِ كُلَّ قُفْلٍ ✦ وَيَسْتَبِي بِالسِّحْرِ كُلَّ

گو بمن آیا دید دو چشم تو گاهی همچو من که گشاید بافسون هر قفل و پرده میگیرد بجادو هر

عَقْلٍ ✦ وَيَحْنِي الْحَدَّ بَمَاءِ الْهَزْلِ ✦ إِنْ يَكُنِ الْإِسْكَنْدَرِيُّ قَبْلِي ✦ فَالطَّلُّ قَدْ يَبْدُو

مردرا و خمیر میکند راست را با آب تمسخر اگر باشد ابوالفتح اسکندری پیش از من پس باران نیز گاهی پدید میشود

أَمَامَ الْوَبْلِ ✦ وَالْفَضْلُ لِلْأَوَائِلِ لَا لِلطَّلِّ ✦ قَالَ الرَّاوِي فَنَبَّهَتْنِي الْجَوْنَةُ عَلَيْهِ وَأَرَتْنِي

پیش از باران بزرگ و بزرگی برای باران نخستین نیست باران نیز گاه گاه پیش باران بزرگ میشود گفت راوی پس آن گاه کرد مرا شعر رجز او برادر و نمود مرا

لِلّٰهِ شَيْخًا الْمُشَارُ إِلَيْهِ ✦ فَقَرْعَتُهُ عَلَى الِابْتِذَالِ وَلَا الْتِحَافِ بِالْإِذْلَالِ ✦ فَاعْرِضْ عَمَّا

که هر آینه ارخواجه زمت کاشانه ده شد بسوی او پس بسا سرزنش کردم او را بر خوار داشتن و پرسیدن باکمینگان پس برگردانید از آنچه

سَمِعْتَ وَلَمْ يَمِلْ بِمَا قُرِعَ ✦ وَقَالَ كُلُّ الْحَذَرِ إِيَّايَ الْحَانِي الْوَقِعِ ثُمَّ فَاصَانِي مُفَاصَاةَ

شنیده و پروا نداشت چیزی که کوفته شد و گفت هر شتر را باید بر هنه پای دونده درسنگها باز جدا شد از من همچو جدا شدنی

الْمُهَانِ ✦ وَانْطَلَقَ وَابْنَاهُ كَفَرِسَيْ رِهَانٍ قَالَ الْقَاسِمُ بْنُ عَلِيٍّ رَحِمَهُ اللّٰهُ

خوار و رفت و پسر او همچو دو اسب شرط کردن تاختن گفت قاسم بن علی رحمه الله

قَدْ أَوْدَعْتُ هٰذِهِ الْمَقَامَةَ بِضْعَةَ عَشَرَ مَثَلًا مِنْ أَمْثَالِ الْعَرَبِ وَهَا أَنَا أُفَسِّرُهَا

هر آینه سپردم این مقامه را ده و چند مثل از مثلهای عرب و آگاه شو که من تفسیر کنم آنرا

وَمَا إِخَالُهُ يَكْتَبِسُ عَلَى مَنْ يَقْتَبِسُ أَمَّا قَوْلُهُ بُطَأَفِنِدٍ فَهُوَ مَوْلَى عَائِشَةَ

گمان نمیبرم که پوشیده ماند بر کسیکه علم حاصل کند لیکن قول او بطافند پس او غلام آزاد عائشه

بِنتِ سَعدِ بنِ اَبی وَقّاصٍ وکانَت بَعثَتهُ بِالمَدِینَةِ لِیقتَبِسَ لَها نَارًا فَقَصَدَ

دختر سعد پسر ابی وقاص است وعائشہ فرستادہ بود اورا بمدینہ تا بیارد برای او آتش پس قصد کرد

مِصرَ وَاقَامَ بِهَا سَنَةً ثُمَّ جَاءَهَا بَعدَ السَّنَةِ یَشتَدُّ وَمَعَهُ جَمرَةٌ فَتَبَدَّدَ

بمصر و اقامت کرد بآنجا سالی باز آمد نزد او پس از سال که میدوید و با او قدرک آتش او پس متفرق شدہ افتاد

مِنهُ فَقَالَ تَعِسَتِ العَجَلَةُ وَاَمَّا ذَاتُ النَّحیَینِ فَهِیَ امرَاَةٌ مِن تَیمِ اللّٰهِ بنِ ثَعلَبَةَ

از او پس گفت هلاک شود شتابی کننده ولیکن ذات النحیین پس آن زنی ست از تیم الله پسر ثعلبه

حَضَرَت سُوقَ عُکَاظَ وَمَعَهَا نَحیَا سَمنٍ فَاستَخلَی بِهَا خَوَّاتُ بنُ جُبَیرٍ

حاضر شد بازار عکاظ را و با او دو مشک روغن بود پس خلوت خواست با وی خواوت پسر جبیر

الاَنصَارِیُّ لِیَبتَاعَهُمَا فَفَتَحَ اَحَدَهُمَا فَذَاقَهُ وَدَفَعَهُ اِلَیهَا فَاَمسَکَتهُ

انصاری تا بخرد هر دو مشک را از او پس بگشاد یکی را از هر دو پس چشید او را داد او را و او بسوی زن پس گرفت زن آنرا

بِاِحدَی یَدَیهَا ثُمَّ فَتَحَ الآخَرَ فَذَاقَهُ وَدَفَعَهُ اِلَیهَا فَاَمسَکَتهُ بِیَدِهَا

بیکے از هر دو دست خود باز گشاد مشک دیگر را چشید آنرا او داد آنرا بزن پس گرفت آنرا بدست

الاُخرَی ثُمَّ غَشِیَهَا وَهِیَ لَا تَقدِرُ عَلَی الدَّفعِ عَن نَفسِهَا لِتَحفَظَهَا مِنهُ

دیگر خود باز فراگرفت او را و او توانائی نداشت بر دور کردن از نفس خود بسبب نگهداشتن او را ذمن

النَّحیَینِ وَشُحِّهَا عَلَی السَّمنِ فَلَمَّا قَامَ عَنهَا قَالَت لَاهُنَاکَ فَضُرِبَ بِهَا المَثَلُ

هر دو مشک را و از بخل او بر روغن پس چون فارغ شد از و گفت زن نامبارک باد تو را پس آورده شد بوی مثل

فِیمَن شُغِلَ وَهِیَ فِی هٰذَا المَثَلِ مَفعُولَةٌ لِاَنَّهَا شُغِلَت فَاَکثَرُ الاَمثَالِ الَّتِی عَلَی

در حق کسیکه مشغول شود بتجارتی و آن کسن درین مثل مفعول ست چرا که او مشغول کرده شود بیشتر از مثلها که بر وزن

اَفعَلَ تَاتِی مِن فِعلِ الفَاعِلِ عَامَّةً قَولُهُم اَلِفُ فِی السَّمَاءِ وَاسِتٌ فِی المَاءِ فَیُضرَبُ

فعل ست می آید از فعل فاعل ولیکن قولهم الف فی السماء واست فی الماء پس آورده میشود

هٰذَا المَثَلُ لِمَن یَتَکَبَّرُ مَقَالًا وَیَصغُرُ فِعلًا وَاَمَّا قَولُهُ اَفرَغُ مِن حَجَّامٍ سَابَاطٍ

این مثل در حق کسیکه بنداز کند در سخن و خورد او کوتاه بود در کار ولیکن قول او افرغ من حجام ساباط

فاجعل له

٣٨٧

فَذُكِرَ أَنَّهُ كَانَ حَجَّامًا مُلَازِمًا سَابَاطَ الْمَدَائِنِ يَحْجُمُ الْجُنْدِيَّ بِدَانِقٍ

پس ذکر کرده شد که او بود حجامی که پیوسته میماند در سابات المدائن حجامت میکرد لشکری را بدانگے

نَسِيَّةً وَرُبَّمَا فَوَّتَ عَلَيْهِ بُرْهَةً لِأَنَّهُ فِيهَا أَحَدٌ فَكَانَ يُبْرِدُ أُمَّهُ عِنْدَ تَمَادِي

نسیه و بسا فوت میکرد بر او برهه زیرا که نمی یافت در آن کسی پس بود که بیرون می آورد مادر خود را هنگام دراز کشیدن

عُطْلَتِهِ فَيَحْجُمُهَا الْكَيْلَا يُفَرِّغَ بِالْبَطَالَةِ فَمَا زَالَ يَحْجُمُهَا حَتَّى تَرَفَّدَمَهَا فَمَاتَتْ

بیکاری خود پس حجامت میکرد او را تا سرزنش کرده شود به بیکاری پس همیشه حجامت میکرد او را تا آنکه میرفت خون او و مرد

فَأَمَّا قَوْلُهُ يَشْكُو إِلَى غَيْرِ مُصَمِّتٍ فَهُوَ مَثَلٌ يُضْرَبُ لِمَنْ لَا يَكْتَرِثُ لِشَانِ

و لیکن قول او بشکوا لے غیر مصمت پس آن مثلست که ذکر کرده شود در حق کسیکه باک ندارد بحال

صَاحِبِهِ وَلَا يَعْبَأُ بِاسْتِمْرَارِ شَكَايَتِهِ لِأَنَّهُ لَوْ أَسْكَاهُ لَصَمَتَ وَأَمْسَكَ

صاحب خود و پروا نکند به پیوستگے گله او چرا که اگر خاموش شود او را زمانه

عَنِ الْكَلَامِ وَمِنْهُ قَوْلُ الرَّاجِزِ يُخَاطِبُ جَمَلًا لَهُ نَظْمٌ تِلْكَ لَا تَشْكُوا إِلَى مُصَمِّتٍ

از گفتار و از انست قول راجز بحالیکه خطاب میکند شتر خود را نظم تو آنگاه شکایت میکنی سوی خاموش کننده

فَاصْبِرْ عَلَى الْحِمْلِ الثَّقِيلِ أَمْهِتِ وَنَحْوُ هَذَا الْمَثَلِ هَانَ عَلَى الْإِمْلَسِ مَا لَاقَى الدَّبِرْ

پس صبر کن بر بار گران یا میر و مانند این مثلست هان علی الامس ما لاقی الدبر

وَأَمَّا قَوْلُهُ شُغِلَتْ شِعَابِي جَدْوَايَ فَالْمُرَادُ بِهِ أَنَّهُ لَيْسَ يَفْضُلُ عَنِّي مَا أَصْرِفُهُ إِلَى

و لیکن قول او شغلت شعابی جدوای پس مراد آنست که هرآینه نیست که زیاده باشد از من آنچه خرچ کنم آنرا بسوے

غَيْرِي وَالشِّعَابُ النَّوَاحِي وَاحِدُهَا شَعْبَةٌ وَأَمَّا قَوْلُهُ كُلُّ الْحِذَارِ يَعْتَدِي الْحَافِي الْوَقِحْ

دیگری و شعاب بمعنے کرانها واحد او شعبت و لیکن قول او کل الحذار یعتدی الحافی الوقح

مَعْنَاهُ أَنَّ الْمَجْهُودَ تَنْفَعُ بِمَا يَجِدُ وَالْوَاقِحُ أَنْ تُصِيبَ الْحِجَارَةُ الْقَدَمَ فَتُوهِنَهَا فَأَمَّا الْبَعِيرُ

معنی آن چنین است که هرآینه تنگ حیش قناعت میکند بچیزیکه در یابد و موذیست سایند جگ پاره پست کردن آنست لیکن البعیر

الْمُوقِحُ فَهُوَ مَا يَدْمَى أَخْفَافَهُ الدَّبَرُ بِظَهْرِهِ **المقامة الثامنة والاربعون الحرامية**

الموقح پس آن شتریست که بسیار بود مشاهای مجروح پشت او　مقامه چهل و هشتم مشهور بحرامیه

رَوَى الحَارِثُ بنُ هَمَّامٍ عَنْ أَبِي زَيْدٍ نَ السُّرُوجِيِّ قَالَ مَا زِلْتُ مُذْ حُلْتُ عَلَى

روایت کرد حارث پسر همام از ابی زید سروجی گفت همیشه بودم از زمانیکه بالان بستم ناقهٔ خود را

وَادِ تَحَلَّتْ عَنْ عَرِيِّي وَغِرِّي لَحَنَّ إِلَى عَيَّانِ البَصْرَةِ لَاحِنِ المَظْلُومِ

وکوچ کردم از نزدیکان خود و اولاد خود آرزومیکردم بسوی دیدن شهر بصره و نه هیچ آرزوے ستم رسیده

إِلَى النُّصْرَةِ لِمَا اجْمَعَ عَلَيْهِ أَرْبَابُ الدِّرَايَةِ وَأَصْحَابُ الرِّوَايَةِ مِنْ خَصَائِصَ

بلکه زیاده از آن سوی یاری کردن از آنکه اتفاق کرده اند بر وصاحبان علم و خرد و خداوندان نقل احوال و اخبار از خاصیتهاے

مَعَالِمِهَا وَعَلَائِهَا وَمَا تُرْمِشَاهِدُهَا وَشُهَدَائِهَا وَأَسْأَلُ اللهَ تَعَالَى أَنْ

نامورانِ وحالمان او وبزرگیهاے مظلمهاے او وشهیدان او ومیخواستم از خدا تعالے اینکه

يُوَطِّئَنِي ثَرَاهَا لَافُوزَ بِمَرَاهَا وَأَنْ يُمَطِّيَنِي قُرَاهَا لَاقْتَرِي قِرَاهَا فَلَمَّا أَحْلَنْبَهَا

قدرت دهد مرا بسپردن زیر پاے زمین آنرا تا فیروزی یابم بدیدار آن و اینکه سوار کند مرا بر پشت آن تا بگردم دیهاے او را چون فرود

الحَظُّ وَسَحَ لِي فِيهَا اللَّحْظُ بِبَيْتٍ رَأَيْتُ بِهَا مَا يَمْلَأُ العَيْنَ قُرَّةً وَلَيْسَلِي

بخت نیک وچرید برائے من در وچشم دیدم در وچیزیکه پر میکرد چشم را از خنکی و بینم میکرد

عَنِ الأَوْطَانِ كُلَّ غَرِيبٍ + فَغَلَسْتُ فِي بَعْضِ الأَيَّامِ حِينَ نَصَلَ خِضَابُ

از وطنهاے هر مسافر را پس در اول صبح برآمدم در بعضے از روزها هرگاه دور شد رنگ

الظَّلَامِ وَهَتَفَ أَبُو المُنْذِرِ بِالنُّوَّامِ لَاخْطُو فِي خُطَطِهَا وَاقْتَضَى الوَطْرَ مِنْ

تاریکے وآواز داد نردوس بخوابندگان تا گام زنم در راههاے او وادا کنم حاجت را از رفتن

تَوَسُّطِهَا فَأَمَانِي الاخْتِرَاقُ فِي مَسَالِكِهَا وَالاِنْصِلَاتُ فِي سُكَّانِهَا إِلَى مَحَلٍّ وَسْطَ

میانهٔ آن پس برسانید مرا رفتن در راههاے او وگذشتن بزودی در کوچهاے او سوے محله نشان نهاده

بِالاِحْتِرَامِ مَنْسُوبَةٍ إِلَى بَنِي حَرَامٍ ذَاتِ مَسَاجِدَ مَشْهُودَةٍ وَحِيَاضٍ مَوْرُودَةٍ

بالاحترام منسوبه بسوی بنی حرام دارنده مسجدهاے حاضر کرده شده وآبگیرهاے درآمده شده

وَهِبَابٍ وَنِيقَةٍ وَمِغَانٍ أَنِيقَةٍ وَخَصَائِصَ أَثِيرَةٍ وَمَزَايَا كَثِيرَةٍ نَظَمَ

وبیابانهاے ستوار وخانهاے عجیب وخصیتهاے دیرینه وبزرگیهاے بسیار

بها ما شيت من دين ودنيا + وجيران تنافوا في المعاني + فمشغوف بآيات
در دست بهره بخواهی از دین و دنیا وهمسایگان که مناقات دارند در خواهشها، پس بعضے شیفته اند بآیتهای

المثاني + ومفتون ببنات المثاني + ومصطلع بتلخيص المعاني + ومطلع الى
سوره فاتحه + وبعضی شیفته اند بآوازهای تارهای چنگ + وبعضی توانا هستند بابیان کردن معانے + وبعضی نگرنده است

تخليص عالي + وكم من قارئ فيها وقاد + اضر به الجفون وبالجفان + وكم
بسوی بهاکردن اسیر + وبسا از خواننده است در وصافی کننده + که گزند رسانیدند بگهارا وکاسهاطعام را + وبسا

من معلم للعلم فيها + وناد للندى حلو المجاني + ومغنى لا تزال تغن فيه
از انشان مشهورست برای دانش دره + وبسا انجمنیست برای عطا که نیکو فوائد اوست + وبسیا منزل است که همیشه بسیار بود در و

اغاريد الغواني والاغاني + فصل ان شئت فيها من يصلي + واما شئت
آوازهای زنان بے نیاز از زینت سرودها پس بپوندکن اگر بخواهی درمان کسی را که نماز میکند + واگر بخواهے

قدن من الدنان + عدوبك صحبة الاكياس فيها + او الكاسات منطق
پس نزدیک شو از خمهای می + وگیر صحبت زیرکان درد یا پیمانهاے گسسته

العنان + قال فبينما انا انتفض طرقها واستشف رونقها اذ لمحت عند
لگام + گفت پس میانه اینکه من میستم راههای او دیبایان میرسانیدم نظر را در نکوئی او ناگاه دیدم هنگام +

وقوع الجناح ظلال الرواح مسجدا مشتهرا بظرافته مزدهرا بطوائفه
زوال آفتاب ونزدیک رسیدن شبانگاه مسجدی مشهور بعجائب وغرائب خود روشن بجماعت خود

وقد اجرى اهله ذكر حروف البدل وجروا في حلبة الجدل فجئت نحوهم
وتحقیق جاری کردند کسان او ذکر حروف بدل را و رفتند در میدان خصومت پس گرائیدم بسوی ایشان

لاستمطر نوءهم لا لاقتبس نجومهم فلم يك الا كقبسة العجلان حتى انقشعت
تا باران بخواهم ستاره ایشان را نه برای آنکه آموزم علم نجوم ایشان پس نبود مگر همچو آتش گرفتن شتابنده تا آنکه ملبد شدند

الاصوات بالاذان ثم رد في النادين بروزنا الامام فاعتدلت ظبى
آوازها بیانگ نماز بازلازم شد پس از اذان گفتن راظاهر شدن امام پس درنیام شد تیغهای

الكلام وحلت الحبى للقيام وشغلنا بالقنوت عن استعداد القعود والسجود

سخن وکشادہ شد زانو بندہا برای ایستادن ومشغول کردہ شدیم طاعت از خواستن رونے وبا سجود

عن استنزال الجود فما قضى الفرض وكاد الجمع ينفض انبرى من الجماعة

از خواستن بخشش وہر گاہ ادا کردہ شد فرض ونزدیک شد کہ انبوہ پریشان شود پیدا شد از جماعت

كهل حلو البراعة له مع السمت الحسن ذلاقة اللسن وفصاحة البحسن فقال

جوانے شیرین گفتار مر اسے او بود باروش نیکو تیزی زبان وفصاحت حسن بصری پس گفت

يا حيرتي الذين اصطفيتهم على اغصان شجرتي وجعلت خطهم دار بهرتي

ای ہمسایگان من کہ گزیدم ایشانرا بر شاخہاے درخت خود وگردانیدم شہر ایشانرا جای اقامت خود

واتخذتهم كرسي وعيبتي واعددتهم لحضوري وغيبتي اما تعلمون ان لبوس

وگرفتم ایشانرا راز دار خود ونگہدارندہ امانت خود ومہیا کردم ایشانرا برای حضور وغیبت خود آیا نمیدانید ہر آئنہ جامہ

الصدق ابهى الملابس الفاخرة وان فضوح الدنيا اهون من فضوح الآخرة

راستی بہترین جاہاے گرانمایہ است وبدرستیکہ رسوائی دنیا آسان تر ست از رسوائی آخرت

وان الدين المحاض النصيحة والارشاد عنوان العقيدة الصحيحة وان

وہر آئینہ دین خالص کردن پندست وراہ نمودن بکوئی دلیل عقیدۂ راست ست وتحقیق

المستشار مؤتمن والمسترشد بالنصح قمن وان اخاك هو الذي عذلك

مشورت خواستہ شدہ امین گرفتہ شدہ است وخواہان رہنمائی بہ پند سزاوار ست وہر آئینہ برادر تو کسیست کہ سرزنش کند ترا

لا الذي عذرك وصد بقاك من صدقك لا من صدقك فقال له الحاضرون

نہ کسیکہ معذور دارد ترا ودوست تو کسے ست کہ راست گوید ترا نہ کسیکہ باور دارد ترا پس گفتند او را حاضران مجلس

ايها الخل الودود والمخدن الموجود ما سر كلامك الملغز وما شرح خطابك

ای خلیل مہیا دوستی دارندہ ودوست مجوب چیست راز سخن تو کہ پنہان ست وچیست بیان خطاب تو

الموجز وما الذي تبغيه منا لنبغيه ولو اعجفوا الذي حبانا بمحبتك وجعلنا

کہ مختصر ست چیست انچہ میخواہی تراز ما تا ادا کردہ شود اگرچہ عاجز کند پس سخت گند خدائیکہ اختیار کرد ما را بہ دوستی تو وخاص کرد ما را

من صفوة احبتك ما تالوك نصحا ولا ندخر عنك نصحا فقال لهم جزيتم
از گزیده دوستان تو تقصیر نمیکنیم ترا در پند و نگاه نمیداریم از تو عطیه را پس گفت ایشانرا پاداش داده شوید

خيرا ووقيتم ضيرا فانكم من لا يشقى بهم جليس ولا يصدر عنهم تلبيس
نیکوئی را و نگهداشته شوید از گزند زیرا که بتحقیق شما از کسانی هستید که بدبخت نشود با ایشان نشیننده و صادر نگردد از ایشان مکر و فریب

ولا يخيب فيهم مظنون ولا يطوى دونهم مكنون واني سأبثكم ما حاك
و یاقت نمیشود از ایشان آنچه گمان کرده شود و پوشیده نشود از ایشان راز نهانی و بدرستیکه من آشکار میکنم شما را آنچه استوار

في صدري واستفيتكم فيما غيل له صبري اعلموا اني كنت عند صلود الزند
در سینهٔ من و فتوی میجویم شما را در چیزیکه مغلوب شد بآن صبر من بدانید که من بودم هنگام آتش زدن چقماق

وصل وداد الجد اخلصت مع الله نية العقد واعطيته صفقة بعهد
و دور گردانیدن بخت فرجام خالص کردم با خدا قصد عهد و پیمان و دادم او را دست خود در پیمان

على ان لا اسأم مدامة ولا اعاقر ندامى ولا احتسي قهوة ولا اكتسي نشوة
بر اینکه خرید نکنم شراب را و پیوسته نباشم در شراب با همنشینان و نه نوشم شراب را و ظاهر نکنم مستی

فسولت لي النفس المضلة والشهوة المزلتان نادمت الابطال وعاطيت
پس آراست برای من نفس گمراه کننده و آزاندازنده در خطا اینکه یکدیگری نوشی کردم با غافلان و بهدگر دادم

الابطال واضعت الوقار وارتضعت العقار وامتطيت سبطا الكميت وتنابذت
جامهای شراب و ضایع کردم بردباری را و نوشیدم می را و سواری بستم شراب را و فرار نمودن کردم

التوبة كالميت ثم لم اقنع بها تيكم المرة في طاعة ابي مرة حتى عكفت على
توبه را همچو مرده باز قناعت نکردم ای مردم یکبار در فرمانبری شیطان تا آنکه بپوستگی کردم بر

الخندريس في يوم الخميس وبت صريع الصهباء في الليلة الغراء وها انا
شراب کهنه در روز پنجشنبه و گشتم افتاده مست شراب در شب جمعه و آگاه باش

بادي الكآبة لرفض الاناة ناهي الندامة لوصل المدامة شديد الاشفاق
آمده پدیدکننده اندوه هستم از گذشتن عهد و توبه و فراوان پشیمانی دارنده سبب پیوستگی شراب سخت ترسناک

مِنْ نَقْضِ الْمِيثَاقِ مُعْتَرِفٌ بِالْإِسْرَافِ فِي عَبِّ السُّلَافِ نَظْمٌ فَيَا قَوْمِ

از شکستن پیمان اقرار کننده — یا بے اندازه خرچ کردن در نوشیدن مے — پس اے گروه من

هَلْ كَفَّارَةٌ تُعْرَفُ فِيهَا وَتُبَاعِدُ مِنْ ذَنْبِي فَتُدْنِي إِلَى رَبِّي فَقَالَ أَبُو زَيْدٍ فَلَمَّا حَلَّ

آیا کفاره هست که میدانند آنرا و دور کند از گناه مرا نزدیک کند سوی خدای من — گفت ابو زید پس هرگاه گشود

الشُّوطَةُ تَنَفُّسَهُ وَقَضَى الْوَطَرَ مِنْ اشْتِكَاءِ عِبْئَةٍ نَاجَتْنِي نَفْسِي يَا أَبَا زَيْدٍ هَذِهِ نُهْزَةُ صَيْدٍ

آسان کشای سخن خود را و روا ساخت حاجت خود را از گله سخت ترین مانده خود سخن گفت با من جان من ای ابا زید این غنیمت از شکار است

فَشَمَّرْتُ عَنْ يَدَيْ آيِدٍ فَانْتَهَضْتُ مِنْ مَجْثَمِي إِلَيْهَا فَنَسَّ الشَّهْمُ وَانْخَرَطْتُ

پس برچیدن آستین را از دست قوت پس برخاستم از نشستگاه خود بر خاستن تیز خاطر و بر آمدم

مِنَ الصَّفِّ انْخِرَاطَ السَّهْمِ وَقُلْتُ نَظْمًا أَيُّهَا الْأَرْوَعُ الَّذِي فَاقَ مَجْدًا وَسُؤْدُدًا

از صف همچو برآمدن تیر و گفتم ای سردار یکه بالا شده از روی بزرگی و سروری

وَالَّذِي يَبْتَغِي الرَّشَادَ لِيَنْجُوَ بِهِ غَدًا إِنَّ عِنْدِي عِلَاجَ مَا بِكَ مِنْهُ مُسْعِدَا

ای کسیکه میجوید راه راست را — فردا یابد روی فردا هر آینه نزد من تیار چیزیست که گشتی ازان بیواب

فَاسْتَمِعْ خَيْبَةً غَادَرَتْنِي مُلَدَّدًا أَنَا مِنْ مَانَنِي سُرُوجَ ذَوِي الدِّينِ وَالْهُدَى

پس بشنو از برای امید که گذاشت مرا متحیر من از باشندگان شهر سروجم که خداوندان دین و راه راستند

كُنْتُ نَاثِرَ كِنَانَتِهَا وَمُطَاعًا مَسُودًا مَرْبَعِي مَالِفُ الضُّيُوفِ وَمَلْجَى كُلِّ سُدَى

بودم خداوند تواناتر در او و مطاع سرور خانه من جای اجتماع مهمانان بود و مال من برای ایشان گذاشته شده بود

اشْتَرَى الْحَمْدَ بِالنَّدَى وَاقْتَنَى الْعِرْضَ بِالْجِدَا وَكَأَبَانِي بِنَفْسِهِ طَاحَ فِي الْبَذْلِ وَالنَّدَى

میخرید ستایش را با بخشش — و نگاه میداشت آبرو را با دهش — پرواز میداشتم بال بسیار را که نابود شد در بخشیدن و عطا

أَوْقَدَ النَّارَ لِلْقِرَى عِنْدَ إِذْخَارِ النَّاسِ إِخْمَادَ وَيْرَانِي الْمُؤَمِّلُونَ مَلَاذًا وَمَقْصِدَا

برافروخت آتش را جای بازداشتن چون فرومایه میراند آتش را و میداشتند مرا امیدواران جای پناه و جای آهنگ

لَمْ يُصِبْهَا بِأَدْهَمَ صَدَّ وَأَنَّى يَسْتَكِي الصَّدَّ وَلَا وَلَا دَمَ قَابِسٌ قَدَحَ نَدِّي فَاصْطَلَدَا

نزدیک نرسید بآن اسب سیاه که روی گردانید و کجا شکایت کند روی گردانیدن و نه دم قابس قدح تری مرا پس افروخت آتش را

طَالَمَا سَاعَدَ الزَّمَانُ وَأَصْبَحْتُ مُسْعِدًا + فَقَضَى اللهُ أَنْ يُغَيِّرَ مَا كَانَ عَوَّدَا

دیرست کہ موافق کرد مدد زمانہ وگشتم نیک بخت پس خواست خدا اینکہ دگرگون کند انچہ خوکردہ بود

بَوَّأَ الرُّومَ أَرْضَنَا + بَعْدَ ضَعْفٍ تَوَلُّدَا + فَاسْتَبَاحُوا حَرِيمَ مَنْ + صَادَ فُسْوَهْ

جاداد رومیانرا در زمین ما پس از کینہ کہ پیدا شد پس حلال پنداشتند عیال کسی را کہ یافتند اورا

مُوحِدًا + خُوَّلُوا كُلَّ مَا اسْتَسَرَّ بِهِ لِي + وَمَا بَدَا فَتَطَوَّحَتْ فِي الْبِلَادِ طَرِيدًا مُشَرَّدَا

مسلمان فراگرفتند تمامی چیزیکہ پنہان بود مرا وانچہ ظاہر بود پس افتادم در شہرہا دور کردہ رانده

اجْتَدَى النَّاسَ بَعْدَ مَا كُنْتُ مِنْ قَبْلُ مُجْتَدَى + وَتَرَى لِي خَصَاصَةً + أَتَمَنَّى لَهَا

علا میخواہم از مردم پس از انکہ بودم پیش ازین عطا خواستہ شدہ ودیدہ میشود برای من درویشی کہ آرزو میکردم برای او

الرَّدَى + وَالْبَلَاءُ الَّذِي بِهِ + شَمَلُ أُنْسِي تَبَدَّدَا + وَاسْتَبَاءَ ابْنَتِي الَّتِي + اسْتَرَقُّوهَا

ہلاک را وبلائی کہ باو جمعیت انست من پریشان شد بردہ گرفتن دختر من ست کہ قید کردند اورا

لِيَقْتَدِي + فَاسْتَبَنْ مِحْنَتِي وَصُدَّ + إِلَى نُصْرَتِي يَدَا + وَاجْرِنِي مِنَ الزَّمَانِ فَقَدْ جَارَ

تا اندیشہ دادہ شود پس بدان بلای مرا ودراز کن ولبوی یاری من دست را وپناہ دہ مرا از روزگار پس آئینہ ستم کرد

وَاعْتَدَى + وَاعْفُ عَلَّ وَكَّ لِي ابْنَتِي مِنْ يَدِ الْعِدَا + فَذَا نَفْسِي لِمَا تَمَّ عَمَّنْ تَمَرَّدَا

واندھ گذشت وباری کن بر رہانیدن ودختر من از دست دشمنان پس فدا باد من مر میشود گناہان از کسیکہ نافرمانی کرد

وَيَقْبَلُ الْإِنَابَةَ + مِمَّنْ تَهَدَّدَا + وَهُوَ كَفَّارَةٌ لِمَنْ + زَاغَ عَمَّنْ بَعْدَمَا اهْتَدَى وَلَانَ

وسبب پذیرفتہ میشود رجوع بخدا از کسیکہ گذشت از خوف او وآن کفارہ است برای کسیکہ برگردید پس از انکہ راہ یافت وہر آئینہ

قُمْتُ مُنْشِدًا + فَلَقَدْ فُهْتُ مُرْشِدًا + فَاقْبَلُوا النُّصْحَ وَالْهُدَى وَاشْكُرُوا لِمَنْ هَدَى

اگر برخاستم شعر خواندہ پس آئینہ سخن گفتم بجا کیکہ رہنمائی میکند + پس پذیرید پند را ورہنمونی را وسپاس کنید کسیکہ راہ نمود

وَاسْمَحُوا الْآنَ بِالَّذِي + يَتَسَنَّى لِيَ الْحَدَا + قَالَ أَبُو زَيْدٍ فَلَمَّا + أَتْمَمْتُ هَذَا وَمَّى أَوْ وَهَمْ

وبخشید اکنون بچیزیکہ آسان باشد مرا سرود شوی گفت ابو زید پس چون گاہ بپایان رسانیدم افسونی کلام خود را

الْمَسْئُولُ صِدْقُ كَلْمِي + أَغْرَاهُ الْقَرْمُ إِلَى الْكَرَمِ بِمُوَاسَاتِي وَرَغَّبَهُ

خواستہ شدہ راستی قصیدۂ مرا برانگیخت اورا خواہش سوی بخشش بمواسات من ورغبت داد اورا

الكلف بحمل الكلف بمقاساتي فرضخني على الحافرة ونضحني بالعذرة الوافرة

محنت ببرداشتن زخمها در رنج کشیدن ان پس داد مرا هنگام کامل کردن وداد مرا اسباب بسیار

فانقلبت الى وكري فرحا بنجح مكري وقد حصلت من صوغ المكيدة على

پس برگشتم بسوی خانهٔ خود شادان بکامیابی فریب خود وتحقیق آماده شدم از هنر فریب بر

سوغ الثريدة ووصلت من حواشي القصيدة الى لواشي العصيدة فقال الحارث

فرو بردن طعام وپیوستم از باقتن قصیده سوی خائیدن حلوان گفت حارث

بن همام فقلت له سبحان من ابدعك فما اعظم خدعك فاستغرب في

پسر همام پس گفت او را پاکیست خدایرا که آفرید ترا پس چه بزرگست فریبهای تو پس مبالغه کرد در

الضحك ثم انشد غير متهيب نظم عيش بالخداع فانت في ... دهر بنوه كاسد

خندیدن باز خواند بحالیکه آمیزش نکننده بود در کار شعر زندگی کن بفریب پس تو در زمانه هستی که پسرانش چون پشه

بيشه ... وادر قماة كل مكر حق ... تستدر ارحى المعيشة ... صيد النسور فان تعذر

بیشه اند ... وگردان نیزهٔ فریب را تا آنکه ... بگرود آسیای زندگانی وشکار کن کرگسها پس اگر دشوار بود

صيدها فاقنع ببيشه ... واجن الثمار فان تفشك فخض بنفسك بالحشيشة

شکار کردن او پس قناعت کن با پراو وبچین بارها را پس اگر فوت شود از تو پس فرو شنود کن نفس خود را با گیاه خشک

وارح فؤادك ان نبا ... دهر من الفكر المطيشة فتغاير الاحداث تؤذن

وآسایش ده دل خود را اگر سستی کند ... زمانه از اندیشه بسبک کننده برنده خود پس اختلاف آمیها آگاه میکند

باستحالة كل عيشة ... المقامة التاسعة والاربعون الساسانية

بدگرگون شدن هر زندگی مقامه چهل ونهم مشهور بساسانیه

رحكى الحارث بن همام قال بلغني ان ابازيد حين ناهز القبضة وابتره قيد

حکایت کرد حارث پسر همام گفت رسید مرا که هرآئینه ابازید وقتیکه نزدیک رسید قبض روح را در بود او را قید

الهرم الى نهضة احضر ابنه بعد ما استجاش ذهنه وقال له يا بني انه

پیری برخاستن را حاضر کرد پسر خود را پس از انکه جمع آورد ذهن خود را وگفت باد آر پسر من هرآئینه شان نیست

قَدْ دَنَى أَوَانُ تَحَالِي مِنَ الفِنَاءِ وَالتَحَالِي بِمَرْوِدِ الفَنَاءِ وَأَنْتَ بِحَمْدِ اللّٰهِ وَلِيُّ

هر آئینہ نزدیک رسید وقت آراستن من از صحن خانہ و سرمہ کشیدن من بمیل نیستی و تو بستائش خداوندی قائم با مور

عَهْدِي وَكَبْشُ الكَتِيبَةِ السَّاسَانِيَةِ مِنْ بَعْدِي وَمِثْلُكَ لَا تُقْرَعُ لَهُ العَصَا

زمان من ہستی و سردار لشکر ساسانیہ ہستی پس از من و مانند تو کوفتہ نمیشود برای او چوب دستی

وَلَا يُنَبَّهُ بِطَرْقِ الحَصَا وَلَكِنْ قَدْ نُدِبَ إِلَى الاِذْكَارِ وَجُعِلَ صَيْقَلًا

و آگاہیدہ نمیشود بزدن سنگریزہ ولیکن ہر آئینہ مستعد ست مرا پند دادن و گردانیدہ شد روشن

لِلْأَفْكَارِ وَإِنِّي لَأُوصِيكَ بِمَا لَمْ يُوصِ بِهِ شِيثُ الأَنْبَاطَ وَلَا يَعْقُوبُ الأَسْبَاطَ

برای ہموار آئینہ من وصیت میکنم ترا بچیزیکہ وصیت نکرد بآن حضرت شیث فرزندان خود را و نہ یعقوب علیہ السلام اولاد خود را

فَاحْفَظْ وَصِيَّتِي وَجَانِبْ مَعْصِيَتِي وَاحْذُ مِثَالِي وَاقْفُهْ مِثَالِي فَإِنَّكَ إِذَا

پس نگہدار پند مرا و کنارہ کن از نافرمانی من و بر و بر طریق من و بشناس سر استاد خود مرا چہ اگر تحقیق تو ہر گاہ

اسْتَنْصَحْتَ نَصَحَنِي وَاسْتَصْبَحْتَ بِصُبْحِي طَابَ مَعَاشُكَ وَطَالَ انْتِعَاشُكَ

ناصح پنداشتی پند مرا و روشنی حاصل کردی بصبح من نیکو شود زندگی تو و دراز شود بلندی مرتبہ تو

وَاهْرَعْ خَانَكَ وَارْتَفِعْ دُخَانُكَ وَإِنْ نَبَذْتَ مَشُورَتِي وَتَنَاسَيْتَ

و علفخانک پر خواہد بود مرترا و بلند خواہد شد دود تو و اگر انداختی طریقہ مرا و فراموش کردی

سُورَتِي قُلَّ رَمَادُكَ وَنَفِدَ زَادُكَ وَنَهِدَ أَهْلُكَ وَنَهَضَ فِيكَ يَا بُنَيَّ إِنِّي جَرَّبْتُ

اندوختہ مرا کم شود خاکستر سنگہای دیگ تو و بے رغبت باشند عزیزان تو و گروہ تو در تو ای پسرک من ہر آئینہ من آزمودم

حَقَائِقَ الأُمُورِ وَبَلَوْتُ تَصَارِيفَ الدُّهُورِ فَرَأَيْتُ المَرْءَ بِشَبَهِ الأَبِ بِشَبَهِ

حقیقتہای اشیارا و آزمودم گردشہای زمانہ ہا را پس دیدم مرد را بمثال او نہ بانزاد او

وَالفَحْصَ عَنْ مَكْسَبِهِ لَا عَنْ حَسَبِهِ وَكُنْتُ سَمِعْتُ أَنَّ المَعَالِيَ بِالمَعَالِي

و تفتیش از مال او نہ از بزرگی او و می شنیدم ہر آئینہ اسباب بزرگی

إِمَارَةٌ وَتِجَارَةٌ وَزِرَاعَةٌ وَصِنَاعَةٌ فَمَا دَسْتُ هٰذِهِ الأَرْبَعَ إِلَّا نَظَرَ

فرمان روائی و سوداگری و کشتکاری و پیشہ است پس آمیزش و عادت کردم این چہار را تا بینم

أيُّها الوفقُ وانفعْ كمْ أحمدتُ منها معيشةً ولا أسترغدتُ فيها عيشةً أمّا
ای آنها سازوار تر و نفع دهنده ترست پس محمود نیافتم از آن معیشت نه یکرو و وسیع یافتم دران زندگانی لیکن
فرضُ الولاياتِ وخلسُ الإمارات فكأضغاثِ الأحلامِ والفيءُ المُنتسخُ بالظلامِ
قدر تهای حکومت ها و ربودهای فرمانروایها پس همچو خوابهای شوریده است سایه زائل شونده بسبب تاریکی
وناهيكَ غصّةً بمرارةِ الطعامِ وأمّا بضائعُ التجاراتِ فعرضةٌ للمخاطراتِ
و بسندست ترا از اندوه تلخی از شیر باز گرفتن ولیکن مالهای سوداگریها پس نشانه است برای ترسها
وطُعمةٌ للعاراتِ وما أشبهها بالطيورِ الطيّاراتِ وأمّا اتّخاذُ الضِّياعِ
و خوردنیست برای رهزنان و چه خوش مشابهت دارد بآن با پرندگان پرنده و لیکن گرفتن زمین
والتصدّي للازدراعِ فمُنهكةٌ للأعراضِ وقيودٌ عائقةٌ عن الانتهاضِ و
و پیش آمدن برای کشتکاری پس سبب فرسودگیست مر آبرو را و بندهای بازدارنده است از دویدن و
قلّما خلا ربُّها عن ذُلٍّ أو رِقِّ روحٍ بالٍ وأمّا حِرَفُ أهلِ الصِّناعاتِ
اندکست که تهی باشد صاحب آن از خواری یا روزی داده شود از آرام دل لیکن پیشهای صاحب پیشگان
فغيرُ فاضلةٍ عن الأقواتِ ولا نافقةٍ في جميعِ الأوقاتِ ومُعظمُها معصوبٌ
پس زائد نیست از خورشها و نه رواج دارنده هستند در همگی زمانها و بیشتر از آن بسته شده است
بشَبيهةِ الحيوةِ ولَمّا هو بائدُ المُغنمِ لذيذُ المطعمِ صافي المشربِ طيّبُ المكسبِ
بجوانی زندگی و ندیم چیزیرا که آن آسان غنیمت باشد مزه دار بخوردن باشد تیره نباشد آنچه او را دست یابد بآسانی
إلّا الحِرفةَ التي وضعَ ساسانُ أساسَها ونوّعَ أجناسَها وأضرمَ من الخافقينِ
مگر پیشه که نهاده است ساسان بنیاد آنرا دگرگون کرد تخمهای او را و افروخت در مشرق و مغرب
نارَها وأوضحَ لبني غبراءَ منارَها فشهدتُ وقائعَها مُعلماً وأخرتُ سِيَماها
آتش او و هویدا کرد برای مختاجان نشانهای او پس حاضر شدم حوادث آنرا بحالیکه مشهور بودم و گزیدم علامت او را
في مِيسَماً إذ كانتِ المتجرَ الذي لا يَبورُ والمَنهلَ الذي لا يَغورُ والمِصباحَ
برای خود زیبائی چونکه هست این حرفه تجارتیکه کاسد نشود و سرچشمه که بزمین فرو نمیرود و چراغ

الَّذِي يَعْشُو إِلَيْهِ الْجُمْهُورُ وَيَسْتَضِيءُ إِلَيْهِ الْعَمِيُّ وَالْعُورُ وَكَانَ لَهَا أَعَزَّ قَبِيلٍ

کہ می بینند بسوی او تمامی مردم و روشنی میگیرند بسوی کران و بینایان و هستند صاحبان آن قریه بزرگترین گروه مردم

وَأَسْعَدَ جِيلٍ لَا يَرْهَقُهُمْ مَسُّ حَيْفٍ وَلَا يُقْلِقُهُمْ سَلُّ سَيْفٍ وَلَا يَخْشَوْنَ حُمَّ

ونیکوترین اهل زمانه در نمی یابد ایشانرا سودن ستم و بی آرام نمیکند ایشانرا کشیدن شمشیر و نمی ترسند زهر

لَاسِعٍ وَلَا يَدِينُونَ لِدَانٍ وَلَا شَاسِعٍ وَلَا يَرْهَبُونَ مَنْ بَرَقَ وَرَعَدَ وَلَا

پیش زننده را و فرمان بری نمیکنند برای نزدیک و دور و نمی ترسند کسیرا که درخشید و غرید و

يَحْفِلُونَ بِمَنْ قَامَ وَقَعَدَ الَّذِي هِمُ مُنَزَّهَةٌ وَقُلُوبُهُمْ مُرَفَّهَةٌ وَطُعْمُهُمْ

باک ندارند از کسیکه برخاست و نشست انجمنهای ایشان پاک کند از بدی دلهای ایشان خوش عیش شوند و خورد و نهاد شان

مُعَجَّلَةٌ وَأَوْقَاتُهَا غُرٌّ مُحَجَّلَةٌ أَيْنَمَا سَقَطُوا لَقَطُوا وَحَيْثُ مَا انْحَطُّوا خَرَطُوا

تنها چاضر آورده میشود مر ایشان خوبرویان اشهوزند هر جاکه می افتند می چینند و هر جاکه درآمدنی چیزی گرفتند

لَا يَتَحَدَّوْنَ لِطَانًا وَلَا يَتَّقُونَ سُلْطَانًا وَلَا يَمْتَازُونَ عَمَّا تَغَدَّوْا وَاتَّخَمُوا صِيَاحًا وَ

نمیگیرند جای ماشها و نمی ترسند بادشاه را و ممتاز و جدا نمیشوند از بهندهای که بامداد کنند گرسنگان و

نَزُوحُ بِطَانًا فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ يَا أَبَتِ لَقَدْ صَدَقْتَ فِيمَا نَطَقْتَ وَلَكِنْ دَقَقْتَ

شام کنند شکم سیر با پس گفت او را پسرش ای پدر من هر آینه راست گفتی در چیزیکه گویا شدی ولیکن مجمل گفتی

فَمَا فَقْتَ فَبَيِّنْ لِي كَيْفَ اقْتَطَفُوا وَمِنْ أَيْنَ تُؤْكَلُ الْكَتِفُ فَقَالَ لَهُ

و تفصیل نکردی پس بیان کن مرا که چگونه میوه بچینم و از کجا خورده میشود شانه پس گفت او را

يَا بُنَيَّ لَنْ تُلَاقِيَ الْأَرْتَكَاضَ بِبَابِهَا وَالنَّشَاطَ جِلْبَابُهَا وَالْفِطْنَةَ مِصْبَاحُهَا وَالْفِتْيَةَ

ای پسرک من هرگز نیابی آمد و رفت دروازه اوست و چستی جامه اوست و زیرکی چراغ اوست و بی شرمی

سِلَاحُهَا فَكُنْ أَحْوَلَ مِنْ قُطْرُبٍ وَأَسْرَى مِنْ جُنْدُبٍ وَانْشَطَ مِنْ ظَبْيِ مُقْمِرٍ

سلاح اوست پس شو گردنده تر از مرغ قطربه و رونده تر از ملخ نر و چابکتر از آهو رونده در مهتاب

وَأَسْلَطَ مِنْ ذِئْبٍ مُتَيَمِّلٍ وَأَقْدَحَ زَنْدَ جَلْدٍ يَجْدَلُكَ وَقَارِعٍ

و نهالتر از گرگ پلنگی کننده و بزن آتش بهره خود را کوبنده خود و کوبنده

بابا دَعَّ عَيْكَ لِسَعِيكَ وَجُبْ كُلَّ فَجٍّ وَخُضْ كُلَّ لُجٍّ وَانْجَعْ كُلَّ رَوْضٍ وَالِقٍ

در دانه خوردن خود را بکوشش خود وقطع کن همراه را وفود آبر آب فرودا وقصد کن هر مرغزار را وبیدا از

وَلُكَ إِلَى كُلِّ حَوْضٍ وَلَا تُسَامِ الطَّلَبَ وَلَا تُمَلِّ الدَّأْبَ فَقَدْ كَانَ مَكْتُوبًا

دلو خود را بسوی هر آب گیر وملولی مشو از جستن بسته میا از طریقهٔ کوشش پس بود نوشته .

عَلَى عَصَا شَيْخَنَا سَاسَانَ مَنْ طَلَبَ جَلَبَ وَمَنْ حَالَ نَالَ وَإِيَّاكَ وَالْكَسَلَ فَإِنَّهُ

بر چوب دستی خواجهٔ ما مسمی ساسان کسیکه جست کشید مطلوب را وکسیکه گرد گرد دید یافت حاجت پرهیز کن از سستی چرا که آن

عُنْوَانُ النُّحُوسِ وَلَبُوسُ ذَوِي الْبُؤْسِ وَمِفْتَاحُ الْمَتْرَبَةِ وَغَلَّاقُ الْمَثْعَبَةِ وَسِمَةُ

نشان بدبختی ست وجامهٔ خداوند سختی وکلید درویشی وشتران رنج ومنعند

الْعَجَزَةِ الْجَهَلَةِ وَشَيْنَةُ الْوَكَلَةِ النَّكَلَةِ وَمَا اسْتَارَ الْعَسَلَ مِنْ احْتَارَ الْكَسَلَ

فرومانگان نادانست وعادت عاجز فرومانده وبیرون نیاورد انگبین را کسیکه گزید سستی را

وَلَا مَلَأَ الرَّاحَةَ مَنِ اسْتَوْطَأَ الرَّاحَةَ وَعَلَيْكَ بِالْإِقْدَامِ وَلَوْ عَلَى الضَّرْغَامِ فَإِنَّ جَرَاءَةً

وپر نکرد کف دست را کسیکه نرم شمرد آسایش را ولازم گیر پیش درآمدن را اگرچه بر شیر باشد چرا که هر آینه دلیری

الْجَنَانِ تُنْطِقُ اللِّسَانَ وَتُطْلِقُ الْعِنَانَ وَبِهَا تُدْرَكُ الْحُظْوَةُ وَتُمْلَكُ الثَّرْوَةُ كَمَا

دل گویا میکند زبان را وسر میدهد لگام را وبآن یافته میشود مرتبهٔ بلند ومالک آورده میشود سرداری چنانکه

أَنَّ الْخُمُولَ يُؤْلِفُ الْكَسَلَ وَسَبَبُ الْفَشَلِ وَمَنْبَأَةٌ لِلْعَمَلِ وَمَخْيَبَةٌ لِلْأَمَلِ وَلِهَذَا

هر آئینه ضعف برادر سستی ست وباعث بزدلی ست وسبب درنگ از کار ست وسبب ناامیدی ست واز ین سبب

قِيلَ فِي الْمَثَلِ مَنْ جَسَرَ كَسَرَ وَمَنْ هَابَ خَابَ ثُمَّ أَبُوزَيْدٍ يَا بُنَيَّ فِي بُكُورِ

گفته شد در مثل کسیکه دلیری کرد تواناگری یافت وکسیکه ترسید زیان برداشت باز پیرون آمی پسرک من در بامداد

أَبِي ذَاجِرٍ وَجُرْأَةِ أَبِي الْحَارِثِ وَحُزَامَةِ أَبِي قُرَّةَ وَخَتْلِ أَبِي جَعْدَةَ وَحِرْصِ

زاغ ودلیری شیر واحتیاط آفتاب پرست وفریب گرگ وآز

أَبِي عُقْبَةَ وَنَشَاطِ أَبِي وَثَّابٍ وَمَكْرِ أَبِي الْحُصَيْنِ وَصَبْرِ أَبِي أَيُّوبَ

خنزیر وجستی آهو وفریب روباه وشکیب شتر

وَتَلَطَّفْ[1] فِي غَرَوَانٍ[2] وَتَلَوَّنْ[3] فِي بَرَاقِشَ[4] وَاخْلُبْ[5] بِصَوْغِ اللِّسَانِ وَاخْدَعْ[6] بِسِحْرٍ

ونرمے گربہ در نگاہی پرندہ . نگارین وفریب کن بشیرینی گفتار خود ومکر کن بجادوی

الْبَيَانِ وَانْدُدِ[7] السُّوقَ قَبْلَ الْجَلَبِ وَامْتَرِ[8] الضَّرْعَ قَبْلَ الْحَلَبِ وَسَائِلِ[9] الرُّكْبَانَ

فصاحت وبچو بازار را پیش از جمع کشیدہ شود برای فروختن بال پستان را پیش از دوشیدن شیر وسوال کن سوداگران را

قَبْلَ الْمَتِيدِ وَمَتِّ[10] لِجَنْبِكَ قَبْلَ الْمُضْطَجَعِ وَاتَّخِذْ بَصِيرَتَكَ لِلْعَافِيَةِ[11]

پیش از خفتن گاہ وزدن کن فرش برای پہلوے خود پیش از پہلو خفتن ودرو شن کن دیدہ را برای فال گوئے

وَانْعِمْ نَظَرَكَ فِي الْقِيَافَةِ[12] فَكَمْ مِنْ صِدْقٍ تَوَسَّمَهُ طَالَ تَبَسُّمُهُ[13] وَمِنْ أَخْطَأَتْ

ونیکو کن دیدن خود را در شناختن حال مردم بآنار چہرہ ہر آئینہ کسیکہ راست باشد نظر او دراز باشد خندہ او وکسیکہ خطا کرد

فِرَاسَتُهُ[14] أَبْطَأَتْ فَرِيسَتُهُ[15] وَكُنْ يَا بُنَيَّ خَفِيفَ الظِّلِّ[16] قَلِيلَ الدَّلِّ[17] كَثِيرَ الْعَلِّ[18]

دانائی او درنگ کند شکار او وبشنوای پسرک من سبکبار اندک دلبری دارندہ برگردندہ ازدوبارہ نوشیدن

قَانِعاً مِنَ[19] الْوَبَلِ بِالطَّلِّ وَعَظِّمْ وَقْعَ[20] الْحَقِيرِ وَاشْكُرْ عَلَى[21] النَّقِيرِ وَلَا تُقْطِعْ عِنَبَكَ

قناعت کنندہ از باران بزرگ بآباران دیرہ وبزرگ دان افتادن خوار بدست خود وسپاس کن برشگاف خستہ خرما ونومید مشو ہنگام

الرَّدِيَّ[22] وَلَا تَسْتَبْعِدْ رَشْحَ[23] الصَّلْدِ وَلَا تَيْأَسْ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ

بازگردانیدن دوشناس چکیدن سنگ سخت ونومید مشو ازرحمت خدا تحقیق ہر آئینہ شان انست کہ نومید نباشد

مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ[24] وَإِذَا أُخِّرَتْ بَيْنَ ذَرَّةٍ مَنْقُودَةٍ وَ

ازرحمت خدا تعالے مگر گروہے کہ کافر شوند وہرگاہ اختیار دادہ شوی میانہ چیز اندک کہ درحال داده شود و

دُرَّةٍ مَوْعُودَةٍ فَمِلْ إِلَى النَّقْدِ وَفَضِّلِ الْيَوْمَ عَلَى الْغَدِ فَإِنَّ لِلتَّأَخُّرِ آفَاتٍ

گوہر کہ وعدہ کردہ شد پس رغبت کن بسوے نقد وبزرگ دہ امروز را بر فردا چرا کہ تحقیق برائے درنگ آفتہاست

وَلِلْعَزَائِمِ[25] بَدَوَاتٍ وَلِلْعِدَاتِ مُعَقِّبَاتٍ[26] وَبَيْنَهَا وَبَيْنَ الْإِنْجَازِ[27]

وبرائے قصدہا تغیرہاست وبرائے وعدہا بازدارندہ ہا میانہ او ومیانۂ او وفاے وعدہ

عَقَبَاتٌ[28] وَإِيَّاكَ عَقَبَاتِ وَعَلَيْكَ بِصَبْرِ أُولِي الْعَزْمِ وَهُوَ فَوْقَ

مشتہیات وبچہ بزرگ مشتہیات وبیوستگے کن بشکیب خداوندان آہنگ ونرمے

ذوي الحرم وجانب خرق المشتط وتخلق بالخلق السبط وشب البذل بالقصد

صاحبان هوشیاری وکناره کن درشتی از حد گذرنده وخوگیر با نرمی بنیکو دنیا میر بخشش را به نگهداشتن

وقيد الدرهم بالربط ولا تجعل يدك مغلولة الى عنقك ولا تبسطها كل

وبند کن درم را به بستن را و نه گردان دست خود را بسته نبسوی گردن خود ویهنا کمن آن را تمام

البسط ومتى نبا بك بلد فاياك فيه كمد فبت عنه املك واسرح عنه

پهناکردن وهرگاه سازگاری نکند ترا شهری وفرود آید ترا در وی سختی پس قطع کن از وامید خود را ودور کن از آن

جملك في غير البلاد ما حملك ولا تستثقلن الرحلة ولا تكرهن النقلة فان

شتر خود را پس نیکوترین شهر راست آنکه بردارد بار ترا وگران نپسندارد کوچیدن وناز یاران انتقال را چراکه هر آئینه

اعلام شريعتنا واشياخ عشيرتنا اجمعوا على ان الركة بركة والطراوة

نامداران طریقه ما وخواجگان قبیله ما اتفاق کردند بر نکته تحقیق صحیحین برکت ست واز شهری بشهری رفتن

سفيجة وزروا على من زعم ان الغربة كربة والنقلة مثلة وقالوا هي تعلة من

سفتجه چیزیکه بدهند بکسیکه گفت هر آئینه سفر انداده سخت ست ورفتن از شهری بشهری عقوبت ست گفتند که آن عذر وبهانه کسی ست

اقتنع بالذليلة ورضي بالحشف وسوء الكيلة واذا زمت الاعتراب اعدد

که قناعت کند با نوعی نکوهیده خوشنود شود با فرمای بد کمی پیمانه وهرگاه آهنگ کردی سفر را آماده کردی

للمصاعب والحراب فتخير الرفيق المسعد من قبل ان تصعد خان الجار قبل الدار

برای اوچ پستی وتوشه دان پس اختیار کن رفیق یاری کننده را پیش از آنکه برآئی چراکه هر آئینه همسایه پیش از خریدخانه ست

والرفيق قبل الطريق نظم خذها اليك وصية لم يوصها قبلي احد ... بغراء حاوية

ورفیق پیش از راه بگیر آنرا بسوی خود اندرز نکیه نگفت آنرا پیش از من کسے ... روشن جمع آرنده

خلاصات المعاني وآلزبد ... تفحتها تنقيح من محض نصيحة واجتهد فاعمل بما

گزیده فوائد را وخلاصهای اورا وپاکیزه کردم آنرا هیچ پاکیزه کردن کسیکه خالص کند سپندارد کوشش کند ودر پس کار کن

مثلته عمل اللبيب اخي الرشد ... حتى يقول الناس هذا بالشبل من ذاك الاسد نثم

بچیزیکه نوشتم آنرا آنچه کار کردن دانای صاحب راه یافتن تا آنکه گویند مردم این بچه شیر از آن شیرست ... باز

قال له يا بني قد وصيت واستقصيت فان اقتديت فواها لك وان اعتديت
گفت او را ای پسر من هر آئینه پند گفتم ترا و بپایان رسانیدم پند را پس اگر پیروی کنی پس چه خوش ست مر ترا و اگر تجاوز کنی

فاها منك والله خليفتي عليك فارجوان لا تخلف ظني فيك فقال له ابنه
پس حسرت از تست و خدا قائم مقام من ست بر تو پس امید دارم اینکه خلاف نکنی گمان مرا در خود پس گفت او را پسر او

يا ابت لا وضع عرشك ولا دفع نعشك فلقد قلت سددا وعلمت رشدا
ای پدر فرو نگذارد مبادا تخت تو و برداشته نشود جنازه تو هر آئینه گفتی راست و صواب و آموختی براه راست سبیل را

وفعلت ما لم يفعل والد ولدا ولئن اهملت بعدك ولا ذقت فقد لك
و دادی آنچه ندهد پدر فرزند را پس هر آئینه اگر گذاشته شوم پس از تو و نچشم گم شدن ترا

فلا وبن بما ابانك الصالحة ولا قتدين بآثارك الواضحة حتى يقال
پس هر آئینه خواهم گرفت طریقهای ترا که نیکو ست و پیروی خواهم کرد بنشانهای قدم تو که هویدا ست تا آنکه گفته شود

ما اشبه الليلة بالبارحة والغارية بالرايحة فاهتز ابو زيد لجوابه
چه خوش مانند است امشب یا دیشب و ابر بامداد یا ابر شبانگاه پس شاد شد ابو زید از پاسخ او

وابتسم وقال من اشبه اباه فما ظلم قال الحارث بن همام فاخبرت ان بني ساسان
و تبسم نمود و گفت کسیکه مانند شد پدر خود را پس ستم نکرد گفت حارث پسر همام پس خبر داده شدم که هر آئینه فرزندان ساسان

حين سمعوا هذه الوصايا الحسان فضلوها على وصايا لقمان وحفظوها
هرگاه شنیدند این پندهای نیکو بزرگی دادند آنرا بر پندهای لقمان حکیم و یاد گرفتند آن را

كما تحفظ ام القرآن حتى انهم ليرونها الى الآن اولى بالقنوة الصبيان وانفع
چنانکه یاد گرفته میشود سورهٔ فاتحه تا آنکه ایشان میدانند آنرا هنوز بهترین چیزیکه آموزند آنرا کودکان و نافع تر

لهم من نخلة العقيان المقامة الخمسون البصرية حكى الحارث بن
برای ایشان از حلیه زر خالص مقامه پنجاهم مشهور به بصریه حکایت کرد حارث پسر

همام قال اشرت في بعض الايام هما بح بي استعارة ولاح على شعاره وكنت
همام گفت پوشانیده شدم در بعض روزها اندوهیکه دشوار بود بر من افروختگی او و دیرا شد بر من علامت او و بودم

سمعت ان غشيان مجالس الذكر يسير واغواشي الفكر فليلا لطفاء مالي
کہ می شنیدم ہر آئنہ در آمدن انجمنہای یاد آلہی دور میکند اندوہہای اندیشہ را پس نمیدیدم چارہ برای کشتن چیزے کہ با من بود

من الجمرة الا قصد الجامع بالبصرة وكان اذذاك ماهول المسالك مشفوه
از آتش مگر آہنگ مسجد جامع کہ در بصرہ است و بود مسجد ہنگام قصد من معمور با اہل مسندہا بسیار بودند

الموايد تجتنى من رياضه ازاهير الكلام ويسمع فى اسجاله صرير الاقلام
آنہا میوہہا چیدہ میشد از باغہای او سخنہای سخن و شنیدہ میشد در کنارہای او آواز خاما

فانطلقت اليه غير وان ولا الوى على شان فلما وطئت حصاه واستشرفت
پس رفتم بسوی او بحالیکہ قاصر نبودم و نہ گرانیدہ بودم برکاری پس چون زیر پا کردم سنگہای محاذ او و چشم برداشتہ نگریستم

اقصاه تراءى لى ذو اطماب عالية فوق صخرة عاليه وقد عصبت به عصب
پایان او را نمودار شد مرا صاحب جاہای کہنہ بالای سنگے بلند ہر آئنہ کردہ گرفتہ بود او را جماعتہا

لا يحصى عديدهم ولا ينادى وليدهم فانهدت قصدا وقوددت ودنوت
از شمار کردہ نمیشد عدد ایشان و آواز داده نمیشد کودک ایشان پس زود سی کردم سوی او و دوست آمدم آنگہ زار آفراو امید داشتم

ان اجد شفائى عنده فلم ازل انتقل فى المراكز واغضى للاكز والوا كز الى ان
اینکہ یابم تندرستی خود نزد او پس ہمیشہ بودم کہ نقل میکردم جاہای نشستن را و چشم میپوشیدم از گزندہ و مشت زننده تا آنکہ

جلست بجاهه وبحيث املت استباهه فاذا هو شيخنا السروجى لا ريب فيه
نشستم او بمروی او و بطرفیکہ امید من شد پوشیدگی او را پس ناگاہ او خواجہ ما ابو زید سروجی ست نیست شکے در

ولا لبس يخفيه فتسرى بمراه همى وارفضت كتيبة غمى وحين رانى وبصر
و نہ پوشیدنے کہ پنہان کند او را پس رفت بدیدار او اندوہ من و پریشان شد اندوہ من و ہر گاہ دید مرا و دریافت

بمكانى قال يا اهل البصرة دعاكم لله ووقاكم وقوى تقاكم فما اضوع رياكم
مکان مرا گفت ای باشندگان بصرہ نگہدارد خدا شمارا و محفوظ دارد شمارا و توانا کند پرہیزگاری شما را پس چیست منتشر ست خوشبوی شما

وما فضل مزاياكم وفى البلاد طهرة وان كاها فطرة واقسمها
و چیست بزرگ ست فضائل شما شہر شما کاملترین شہرہاست از روی پاکی و پاکیزہ ترین سنان از روی آفرینش و وسیع ترین آنہا

رفعة وامرعها بقعة واقومها قبلة واوسعها دجلة واكثرها نهرا

الدنیا وارفعہ وامرعہ بقعہ واقومہ قبلہ واوسعہ دجلہ واکثرہ نہرا

وبجلة واحسنها تفصيلا وجملة دهليز البلد الحرام وقبالة الباب

وبجلہ واحسنہ تفصیلا وجملہ دہلیز البلد الحرام وقبالۃ الباب

والمقام واحد جناحي الدنيا والمصر الموسس على التقوى لم يبتدئ بيوت

والمقام واحد جناحی الدنیا والمصر الموسس علی التقوی لم یبتدئ بیوت

النيران والاطيف فيه بالاوثان ولا سجد على اديمه لغير الرحمن ذو المشاهد

النیران والاطیف فیہ بالاوثان ولا سجد علی ادیمہ لغیر الرحمن ذو المشاہد

المشهودة والمساجد المقصودة والمعالم المشهورة والمقابر المزورة و

المشہودۃ والمساجد المقصودۃ والمعالم المشہورۃ والمقابر المزورۃ و

الآثار المحمودة والخطط المحدودة به تلتقي الفلك والركاب والكينان

الآثار المحمودۃ والخطط المحدودۃ بہ تلتقی الفلک والرکاب والکینان

والضباب والحادي والملاح والقانص والفلاح والناشب والرامح والسارح

والضباب والحادی والملاح والقانص والفلاح والناشب والرامح والسارح

والسابح وله اية المدا لفائض والجزر الفائض اما انتم فمن لا يختلف في

والسابح ولہ ایۃ المدا لفائض والجزر الفائض اما انتم فمن لا یختلف فی

خصائصهم اثنان ولا ينكرها ذوشنان وهما وكم اطوع نعية السلطان

خصائصہم اثنان ولا ینکرہا ذوشنان وہما وکم اطوع نعیۃ السلطان

واشكرهم للاحسان وذاهدكم اورع الخليقة واحسنهم طريقة على

واشکرہم للاحسان وذاہدکم اورع الخلیقۃ واحسنہم طریقۃ علی

الحقيقة وعالمكم علامة كل زمان والحجة في كل اوان ومنكم من

الحقیقۃ وعالمکم علامۃ کل زمان والحجۃ فی کل اوان ومنکم من

حقیقت وعالم شما علامہ ہر روزگار است ودلیل است در ہر وقت واز شما کسیکہ بیرون

۴۰۴

٤٠٥

من استنبط علم النحو ووضعه والذى ابتدع ميزان الشعر واخترعه ومن
کسیکه برآورده است علم نحو را ونهاده بنای آنرا وکسیکه نو پیدا کرده است میزان شعر را ونو بیرون آورده است وغیت از
فخر الاولكم فيه اليد الطولى والقدح المعلى وان شئتم فانتم احق به واولى ثم
نازشی مگر برای شما در وقدرت کامل است ونیز آخرین قارست واگر نخواهید پس شما سزاوار تر بو دید ولائق تر هستید پس تر
انكم اكثر اهل مصر موذنين واحسنهم فى النسك قوانين وبكم اقتدى
هر آئینه شما بیشتر باز مردم شهر از روی اذان دهندگان وبکوترین شان در عبادت از روی اصول و بشما پیروی کرده شد
فى التعريف وعرف التسحير فى الشهر الشريف ولكم اذا قرت المضاجع وهجم
در اقامت بجرفات ودانسته شد دوباره خواندن آن بطعام در ماه بزرگ رمضان ودر شمار است هرگاه آرام گیرند خوابگاه وخوابد در شب
الهاجع تذاكر يوقظ النائم ويونس القائم وما التبسم ثغر فجر ولا برع نوره
خواب کننده ذکر کیه بیدار کند خوابنده را والفت دهد ایستاده را ونه خندیدن صبحی ونه درخشیدن روشنی او
فى برد ولا حر الا ولتاذينكم فى الاسحار دوى كدوى الريح فى انجار وبهذا
در سرما ونه در گرما مگر برای اذان داد تو شما در بحرگاهان آوازیست همچو آواز زنبور در دریا ها باین سبب
صدع عنكم النقل واخبر النبى عليه السلام من قبل فبين ان دويكم بالاسحار
پیدا شد از شما نقل وخبر داد نبی علیه السلام پیش ازین وبیان فرمود که هر آئینه آواز شما بحرها
كدوى النحل بالقفار فشرفا لكم ببشارة المصطفى دوامها لمصركم وان كان
همچو آواز زنبور عسل ست در بیابان پس بزرگی باد شما را بمژده بی محمد مصطفی ودیگوئی باد برای شهر شما اگرچه باشد
قد عفا ولم يبق منه الا شفا ثم انه حزن لسانه وختم بيانه حتى حدج
که ناپدید شده وباقی نماند از و مگر اندکی پاز هر آنچه او بنده کرد زبان خود را وهار کرد دهن خود را تا آنکه دیده شد
بالابصار وقذف بالاقصار فتنفس تنفس من قيد لقود او ضبث ببرش
باحتیاط متهم کرده شد در مادگی پس دم بر کشید دم کشیدن کسیکه کشیده شود بر آنچه من باکسیکه آویخت بوی ناخنهای
اسد ثم قال اما انتم يا اهل البصرة فخافيكم الا العلم المعروف وسنه المعرفة
شیر باز گفت لیکن شما ای باشندگان بصره پس نسبت دشما مگر سردار مشهور بزرگیها وکسیکه او را علم ودانش ست

والمعروف واما انا فمن عرفني فانا ذاك وشر المعارف من اذاك ومن

ودهش ولیکن من بس کسیکه شناخت مرا پس من آنم و بدترین آشنایان از مردم کسی ست که اذیت دهد مرا و کسیکه

لم يثبت عرفني فما صدقه صفتي انا الذي انجدوا تهم وايمن واشام

برجا ندارد شناسائی من پس قرین نیست که راست گردم بوی صفت خود در امن کسی هستم که نجد رفته و تهامه رفته و یمن رفته و بشام رفته

واصحر وابجر وادلج واسحر نشأت بسروج وثبت على السروج ثم ولجت

و بصحرا رفته و بدریا آمده و در تمام شب رفته و وقت سحر رفته پیدا شدم در شهر سروج و پرورش یافتم در عزت و بزرگی باز در آمدم

المضائق وفتحت المغالق وشهدت المعارك والنت العرائك واقتدت

در تنگیها و کشادم هر بسته را و حاضر آمدم جاهای جنگ را و نرم کردم طبیعتها را و کشیدم اسپهای

الشوامس وارتمت المعاطس واذبت الجوامد وامعت الجلامد وسلوا

توسن را و بخاک چسپانیدم بینی ها را و گداختم افسرده ها را و گداختم سنگهای سخت را پرسید

عني المشارق والمغارب والمناسم والنواشب والمحافل والمجافل والقبائل

از من حال مردم مشرق و مردم مغرب را موزهای سران و کوهان شتران را و محفلهای مردم را و لشکرها را و قبیله ها را

والقنابل واستوضحوني عن نقلة الاخبار ورواة الاسمار وحداة الركبان

و گلهای اسپ را و جویا گردن خواهید مرا از ناقلان اخبار و از روایت کنندگان افسانها و از راندگان بسر دوشتر آن را

وحذاق الكهان لتعلموا انكم بخ سلكت وجحاب هتكت ومهلكة اقتحمت

و از زیرکان فال گویان تا بدانید که چندین راه رفتم و چندین پرده دریدم و چندین جاهای ترس در آمدم

فيجمل الحمت وكم الباب خدعت وبدع نا ابتدعت وفرض لختلست واسد افترست

و چندین جنگ انداختم و چندین گره ها را فریبیدم و چندین رسمها تو در دین پیدا کردم و چندین خصمیتها را بودم و چندین شیرانرا شکار کردم

وكم محلق غادرته لقا وكان من استخرجته بالرقى اوجر سحرته حتى الضلع

و چندین پرنده ها بوگذاشتم او را انداخته شده و چندین آهوان بیرون آوردم او را با فسونها و چندین سنگست کرجاد و کردم او را تا آنکه بشگافت

واستنبطت زلاله بالخدع ولكن فرط ما فرط والغصن رطيب

و بیرون آوردم آب تیرین نیلوفر او را بفریبها ولیکن گذشت آنچه گذشت بحالیکه شاخ تر و تازه بوده پوست

والعود غريب وبرد الشباب قشيب فاما الان فقد استثنى الاديم وتناوح
جانب سرسیاه بودہ است وچادر جوانی نو بود پس لیکن اینک پس ہر آئینہ کہنہ شد چرم وخم شد

القويم واستنار الليل البهيم فليس الا الندم ان نفع وترفيع الخرق الذي قد اتسع
قامت راست وروشن شد شب سخت تاریک پس نیست مگر شرمندگی اگر نفع بخشد ودوختن دریدگی کہ فراخ شدہ

وكنت رويت في الاثار المسندة والاخبار المعتمدة ان لكم من الله تعالى في كل يوم
وہستم کہ روایت کردہ شدم در خبرہا کہ مسند کردہ شدہ وخبرہا کہ استوارند ہر آئینہ مر شما را از خدائے بزرگ در ہر روز

نظرة وان سلاح الناس كلهم الحديد وسلاحكم الدعاء والتوحيد فقصدتكم
نگریستنی ست وہر آئینہ ساز جنگ مردم تمامی شان آہن ست وساز جنگ شما دعا ویگانہ دانستن خدا است پس قصد کردم بشما

انتضي الرواحل واطوي المراحل حتى قمت هذا المقام لديكم ولا من الى عليكم اذا اقعدت
بمانیکہ لاغر کردم شتران سواری را وقطع کردم بیابانہا را تا آنکہ ایستادم در پیش نزد شما ونیست منتی مرا بر شما چرا کہ کوشش نکردم

الا في حاجتي ولا تعبت الا لراحتي فلست ابغي اعطيتكم بل استدعي اداءكم
مگر در حاجت خود ورنج نکشیدم مگر برای آسایش خود ونمیخواہم عطاہای شما را بلکہ میخواہم دعاہای شما را

فلا اسالكم اموالكم بل استنزل رقاكم فادعوا الله بتوفيقي للمتاب والاعداد للمآب فانه
ونمیخواہم از شما مالہای شما بلکہ میخواہم دعای شما را پس بخواہید از خدا توفیق مرا بتوبہ کردن وآمادہ کردن برای بازگشتن بسوی او چرا کہ ہر آئینہ او

رفيع الدرجات ومجيب الدعوات وهو الذي يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن
بلند کنندہ مراتب ست وپذیرندہ دعاست واو خدائیست کہ می پذیرد توبہ را از بندگان خود ودر میگذرد از

السيئات ثم انشد نظم استغفر الله من ذنوبي ، اقرفت فيهن واعتديتكم خضت
گناہان سپس خواند آمرزش میخواہم خدا را از گناہا بنکہ ازدحام کردم در آن وتجاوز کردم بسیار در آمدم

بحر الضلال جهلا وحدت في الغي واغتديت ، وكم اطلعت الهوى اغترارا
دریای گمراہی را از نادانی ، وشب بسر بردم در گمراہی وبامداد کردم ، وبسا فرمانبردم حرص را از غفلت وفریبندگی

واختلت واغتلت وافتريت ، وكم خلعت العذار اكضاء الى المعاصي وماديت
وفریب کردم وگشتم ودروغ گفتم ، وبسا گذاشتم لگام را بجانبیکہ جہندہ ام ، سوی گناہان وسستی نکردم ،

٣٠٧

وكم تناهيت في التخطي الى الخطايا وما انتهيت ٭ فليتني كنت قبل هذا ٭ نسيا

وبسا بنهايت رسيدم در گام زدن بسوی گناهان وباز نماندم ازان پس کاشکی من می بودم پیش ازین نابود

ولم اجن ما جنيت ٭ فالموت للمجرمين خير ٭ من المساعي التي سعيت ٭ يا رب

ونمی چیدم انچه چیدم پس مرگ برای گنهگاران نیک ست از رفتارهای که رفتم ای پروردگار

عفوا فانت اهل ٭ للعفو عني وان عصيت ٭ قال الراوي فطفقت الجماعة تحمده

میخواهم آمرزش را پس تو لائق آمرزش هستی ازمن اگرچه نافرمانی کردم گفت راوی پس آغاز کرد جماعت که میستود بدعا او

بالدعاء وهو يقلب وجهه في السماء الى ان دمعت لجفانه ودبت اذى جفانه دمعا

بدعای خود را بحالیکه او میگردانید روی خود را در آسمان تا آنکه اشک ریخت پلکهای او و پیدا شد لرزیدن او پس بانگ زد بقوله

الله اكبر يا ثقة الامارة للاستجابة والنجابة غشاوة الاستتارة فجر نيتم يا اهل

الله اکبر ای اشد علامت پذیرائی دعا وکشاده شد پرده تاریک پس پاداش داده شوید ای باشندگان

البصرة جزاء من هدى من الحيرة فلم يبق في القوم الا من سر لسرته ورضخ له

بصره پاداش کسیکه راه راست نماید از سرگشتگی پس نماند در قوم مگر کسیکه شاد شد به شادمانی او و داد او را

بميسوره فقبل عفوبرهم واقبل يعرفني شكرهم ثم انحدر من الصخرة يهم

بچیزیکه میسر بود او را پس پذیرفت بهترین احسان انصار او را و آورد بحالیکه مبالغه میکرد در سپاس شان باز فرود آمد از سنگ بحالیکه قصد میکرد

شاطئ البصرة فاعتقبته الحيث تخالينا وامنا التحسس والتحسس

کرانه بصره را پس درپی او رفتم تا بجائیکه رسیدم بجای خالی والبین شدم از جستن و دشتافتن

علينا فقلت له قد اغربت في هذه النوبة فما ايك في التوبة فقال اقسم

بر خود ها پس گفتم او را هر آئینه چیز غریب آوردی درین بار پس چیست اندیشهٔ تو در توبه پس گفت سوگند میخورم

بعلام الخفيات وغفار الخطيات ان شاني لعجاب وان دعاء قومك لمجاب

بداننده پنهانها وبخشنده گناهان هر آئینه حال من امر عجیب ست وتحقیق دعای قوم تو پذیرانده ست

فقلت زدني افصاحا زادك الله صلاحا فقال وابيك لقد قمت فيهم

پس گفتم افزون کن مرا در پیدا کردن را فزون کند ترا خدا نکوئی پس گفت سوگند حق پدر تو هر آئینه ایستادم در ایشان

مقام المريب[1] الخادع ثم انقلبت بقلب المنيب[2] الخاشع فطوبى لمن صغت
بجای در شک اندازنده فریب کار باز برگردیدم با دل رو آرنده بخدا فرد تنی کننده پس نکوئی باد برای کسانیکه گرائیدند
قلوبهم إليه وويل لمن باتوا يدعون عليه ثم وعى وانطلق داود عن الملق
دلهاشان سوی او وبلا کی باد برای کسیکه گشتند اهل بصره که دعای بد کنند بر و باز رهنمت کرد مرا در رفت وسپر در ابی آرائے
فلما زل[3] داعي لأجله الفكر[4] واستشوف[5] إلى خبره ما ذكر[6] وكلما استنشيت[7] خبره
پس همیشه بودم که میکشیدم از بهر او اندیشها را و میدیدم سوی آنچه ایش چیزیکه ذکر کرده و هرگاه پرسیدم خبر او را
من الركبان وجواب البلدان كنت كمن حاور بحماء[8] ونادى صخرة صماء
از مسافران و قطع کنندگان شهرها شدم همچو کسیکه گفتگو کند ستوررا یا آواز دهد بسنگ سخت را
أن لقيت بعد تراخي[9] الأمد وتراءي الكمد[10] كبا فالين من سفره فقلت هل
آنکه دیدم پس از درازی مدت و بلندی اندوه سخت شتر سواران برگردندگان از سفر پس گفتم آیا
من مغربة خبر فقالوا إن عندنا لخبرا أغرب من العنقاء[11] وأعجب من
هست از بعید خبر پس گفتند هر آئنه نزد ما خبریست غریب تر از عنقا وشگفت تر از
نظر الزرقاء[12] فسألتهم إيضاح ما قالوا وأن يكيلوا لي كما كالوا فحكوا أنهم
دیدن سیاه زرقا پس خواستم ایشانرا هویدا کردن چیزیکه گفتند و اینکه بدهند مرا از علم و دانش چنانکه گرفتند پس حکایت کردند که هر آئنه ایشان
ألموا بسروج[13] بعد ما فارقها العلوج[14] فرأوا بازيدها المعروف[15] قد لبس الصوف
فرود آمدند شهر سروج پس از انکه گذاشتند آنرا کافران روم پس فرا دیدند بازیدا بازیدا آنرا که مشهورست با نحال که هر آئنه پوشید پشم را
وإمام الصفوف[16] قد صار بها الزاهد الموصوف فقلت أتعنون ذا المقامات فقالوا
وامام شد صفها را و گردیدند ران سروج زاهد موصوف پارسائی پس گفتم آیا مراد میگیرید ابو زید صاحب مقامات را پس گفتند
إنه الآن ذو الكرامات فخفزني إليه النزاع[17] ورأيتها فرصة لا تضاع[18]
هر آئنه او حالا صاحب خوارق عادت ست پس راند مرا بسوی او آرزو و دیدم این حکایت را غنیمتیکه ضائع نه شود
فارتحلت رحلة المعمل[19] وتحوت سير الجمل حتى علمت بتجديه قراره[20]
پس کوچیدم همچو کوچیدن آماده و مستعد و رفتم طرف او همچو رفتن کوشنده در کار تا آنکه فهمید آمدم در سوراو و جای

مُتَعَبَّدَهُ فَإِذَا بِهِ قَدْ نَبَذَ صُحْبَةَ أَصْحَابِهِ وَانْتَصَبَ فِي مِحْرَابِهِ وَهُوَ وَعِبَادَتِهِ

عبادت او پس ناگاه دیدم او را که گذاشت صحبت یاران خود را و برپا شده در پیشگاه سجده خود بجالیکه او خداوند گلیم

مَحْلُولَةٍ وَشَمْلَتِهِ مَوْصُولَةٍ هَيْئَتُهُ مُهَابَةٌ مَنْ وَلَجَ عَلَى الْأَسْوَدِ الْفَيْنَ مِنْ سِيمَاهُمْ

بسته سبح و چادر پیچیده پوندکرده شده پس ترسیدم از وی چه ترسیدن کسیکه داخل شود بر شیران و یا تم او را از کسانیکه علامت آنها

فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ وَلَمَّا فَرَغَ مِنْ سُبْحَتِهِ سَلَّمَ عَلَيَّ بِسُبْحَتِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَلْتَفِتَ

در روی شان باشد از نشان سجده کردن و چون خالی شد از نماز نفل خود سلام کرد مرا بانگشت سبابه بی آنکه التفات

بِحَدِيثِي وَلَا اسْتَخْبَرَ عَنْ قَلِيلِي وَلَا كَثِيرِي ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَوْرَادِهِ وَتَرَكَنِي أَعْجَبُ

بحدیث من کند و نه پرسید از حال من چیزی را پس روی آورد بر وظیفهای خود و گذاشت مرا که شگفت میکردم

مِنْ اجْتِهَادِهِ وَأَغْبِطُ مَنْ يَهْدِي اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَمْ يَزَلْ فِي قُنُوتٍ وَخُشُوعٍ

از کوشش او و رشک میبردم کسی را که راه نماید خدا از بندگان خود و همیشه بود در دعا خواستن و فروتنی کردن

وَسُجُودٍ وَدُمُوعٍ وَابْتِهَالٍ وَخُضُوعٍ إِلَى أَنْ أَكَلَّ وَاللَّهِ الْخَمْسُ مَنْ صَارَ الْيَوْمَ

و سجود و گریستن و زاری و فروتنی تا آنکه کاهل کرد او را بسیار نماز پیشین را و گفت بدرستی امروز

أَمْسِ فَحِينَئِذٍ انْكَفَأَ إِلَى بَيْتِهِ وَأَنْكَفَأْتُ فِي قَعْرِ بَيْتِي ثُمَّ نَهَضَ إِلَيَّ

دیروز پس انگاه برگردانید مرا بسوی خانه خود و بهره دادم مرا از نان چرب و روغن انچه خود بر خواست سوی

مُصَلَّاهُ وَتَخَلَّى بِمُنَاجَاةِ مَوْلَاهُ حَتَّى إِذَا الْتَمَعَ الْفَجْرُ وَفَّقَ الْمُنْتَهَى الْأَجْرَ

نماز گاه خود و تنها شد بر عرض حاجت آقای خود تا آنکه هرگاه درخشید بامداد واجب شد برای شب بیدار ثواب

تَهَجَّدَهُ بِالتَّسْبِيحِ ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى جَعَلَ الْمُسَبِّحُ يَجْعَلُ يَرْجِعُ بِصَوْتِهِ فِي صَبِيحِ نَغَمِهِ

پس تهجد آورد بتسبیح را پس دراز شد تا انگاه که شروع کرد مسبح تسبیح گفتن را آواز میگرداند در حلق آواز خود

خَلِّ ذِكْرَ الْأَرْبُعِ وَالْمَرْبَعِ وَالْمُنْتَجَعِ وَالظَّاعِنِ عَنِ الْمَوْضِعِ وَعَلِّ عَنْهُ وَضَعْ

گذار ذکر دیار و گرفتن منزلها و جایهای اقامت گرفته شده و مسافر بدرود کرده و بگذر اندوه و بگذار

وَاذْكُرْ زَمَانًا سَلَفَا وَدَّتْ فِيهِ الصُّحْفَا وَلَمْ تَزَلْ مُعْتَكِفًا عَلَى الْفَيْحِ

و گریه کن بر زمانه که گذشته و چنین زمانه که سیاه کرده بر دوستان ما را و همیشه بودی پیوسته گننده بر کار بد

الشبع ٭ وكم ليلة أودعتها ٭ ما يأبد عنها بشهوة اطعتها ٭ في مرقد ومضجع ٭

تو مهیده و بسا شب پست که سپردی آنرا گناهان که آوردی آنرا از خواهش نفس کرفان بری او را ٭ در خوابگاه و خوابگاه

وكم خط خشتها ٭ في خزية احدثتها ٭ وتوبة نكثتها ٭ لملعب قمرح ٭ وكم لجاجة

ولبسا گاه که زدوزدی آراسته و رسوائی که پیدا کردی آنرا و توبه که شکستی آنرا ٭ برای بازی وخوردن ٭ و بسا دلیری کردی

على رب السموات العلى وكم تملقه ولا ٭ صدقت فيما تدعي وكم غمطت بره

بر خداوند آسمانهای بلند و نه ترسیدی او را نه راست گوشدی در چیزیکه دعوی کردی ٭ و بسا کفران نعمت و احسان او را

وكم اعملت مكره ٭ وكم نبذت اهيبه ٭ نبذ الحجا المرفع وكم ركضت في اللعب

و بسا امین بدی او را ٭ و بسا اندا خستی فرمان او را همچو اندا ختن نعل پاره شده ٭ و بسا دویدی در بازیچه

وفهت عمدا بالكذب ٭ ونكثت به ما يجب ٭ من عهد المتبع فما اليس شعار الندم

و شرم شدن و اهسته بدروغ ٭ و بسا دریدی کردی آنچه بر تو واجب بود از پیمان او که پیروی شود و پس پوشیدن جامه شرمندگی را

واسكب شآبيب الدم ٭ قبل ذوالي القديم ٭ وقبل ان يعضك المصرع ٭ وتضع خضوع

و روان کن بارانهای خون را ٭ پیش از مرگ و پیش از آنکه بگزد ترا انگشتان او و فروتنی کن همچو فروتنی کردن

المعترف ٭ وان ملاذ المقترف ٭ وانص هواه واخرف ٭ عنه الخراف

اقرار کننده بگناه ٭ و پناه گیرنده همچو پناه گرفتن آزمند ٭ و بنا دانی کن آزمندی خود را و برگردان او را و همچو برگشتن

المقلع ٭ الام تشهو وتبغي ٭ وتضم الثريد فيما يضر المقتني وكست بالمرتدع

باز مانده ٭ تا کجا فراموشی کنی و سستی کنی و اکثر زندگ ترسیدن ٭ و پرهیز کننده را ٭ و نگاه دارنده ذخیره کننده را ٭ و کیستی باز ایستنده و

اما ترى الشيب وخطه ٭ وخطف الانفاس خطه ٭ ومن يلح خطه شمطه ٭ بنوده فقد نعى

ایا نمی بینی موی را و آنکه آمیزش کرده ٭ و نگاشت در سر خط او و کسیکه ظاهر شد آمیزش سفیدی موی جانب سر او و پیر ساینده شد

ويحك يا نفس تحري ٭ على ارتياد المخلص ٭ وطاوعي اخلصي واسة ٭ النصح

وای بر تو ای نفس آرزو کن ٭ بر جستن جای رستگاری و فرمان بر شو و اخلاص کن و بشنو پند

وعي واعتبري بمن عصى ٭ من القرون وانقضى ٭ فانتبه لحاجة القضاء ٭ وحاسبه

و یاد دار و پند گیر کسیکه نافرمانی کرد ٭ از زمانها و گذشت و بترس ناگاه رسیدن فرمان او را ٭ و بترس

أَنْ تَخْدَعِي وَأَنْ تُنْجِي سُبُلَ الْهُدَى ۞ وَأَذَّكِّرِي وَشْكَ الرَّدَى ۞ فَإِنَّ مَثْوَاكِ غَدَا

از یکه فریب داده شوی و بر وراه مهای راستی را ۞ و باد گیری نزدیکی هلاکی را چرا که هر آئینه قبا مگاه تو فردا

فِي قَعْرِ لَحْدٍ بِالْفَعْ ۞ أَهْوَنُ لَهُ بَيْتِ الْبُلَى ۞ وَلِلْمَنْزِلِ الْقَفْرِ الْخَلَا ۞ وَمَوْرِدِ السَّلْوَى أَلَا

در یک شگاف گور خالی ست ۞ انسوس هزار انکه خانه کهنگی ۞ و بیابان بے گیاه و آب تهی ست ۞ نیست دریغ چیزے و جاے درآمدن ساز ان پشیمان است

وَاللَّاحِقِ الْمُتَّبَعْ ۞ بَيْتٌ يُرَى مَنْ أُودِعَهْ ۞ قَدْ ضَمَّهُ فَاسْتَوْدَعَهْ ۞ بَعْدَ انْقِضَاءِ وَالسَّعَهْ

و لاحقیکه پس آینده است ۞ خانه کسے دیده شود کسیکه دیده شد اورا ۞ که تحقیق در گرفت اورا و نگهداشت اورا ۞ پس از کشادگی و فراخی

قِيدُ ثَلَاثٍ أَذْرُعْ ۞ لَا فَرْقَ أَنْ يَحُلَّهُ ۞ دَاهِيَةٌ أَوْ بَلَّهُ ۞ أَوْ مُعْسِرٌ أَوْ مَنْ لَهُ ۞ مُلْكٌ

باندازهٔ سه گز ست ۞ نیست فرق در یکه فرود آید آنرا زیرک باخبرده ۞ یا نگدست یا کسیکه او را ۞ پادشاهے ست

كَمُلْكِ تُبَّعْ ۞ وَلَعَبَدَهُ الْعَرْجَا وَالَّذِي ۞ يُحْيِي الْحِمَى وَالْبَدِي ۞ وَالْمُبْتَدِي وَالْمُحْتَدِي وَمَنْ

همچو بادشاه تبع ۞ و پس از و پیش آمدن که جمع کند شرگین و بے شرم را و آخر کننده را و درکاری و پیروی کننده را و کسیکه بادشاه شد

رَعَى وَمَنْ دَعَى ۞ فَيَا مَفَازَ الْمُتَّقِي ۞ وَيْحَ عَبْدٍ قَدْ شَقِي ۞ بِسُوءِ الْحِسَابِ الْمُوبِقِ وَهَوْلِ

رعیت شد ۞ پس ای سنگاری پرهیزگار ۞ و سرزنده که نگهداشته شد از بدی حساب هلاک کننده و از ترس

يَوْمِ الْفَزَعْ ۞ وَيَا خَسَارَ مَنْ بَغَى ۞ وَمَنْ تَعَدَّى وَطَغَى ۞ وَشَبَّ نِيرَانَ الْوَغَى لِلْمَطْعَمِ

روز قیامت ۞ وای زیان کسیکه ستم کرده ۞ و کسیکه از حد در گذشت بگمراهی ۞ و افروخت آتش جنگ را برای خوردنی

أَوْ مَطْمَعِ يَا مَنْ عَلَيْهِ الْمُتَّكَلْ ۞ قَدْ زَادَ مَا بِي مِنْ وَجَلْ ۞ لِمَا اجْتَرَحْتُ مِنْ زَلَلْ ۞ فِي

یا انچه آرزو داشته شود ۞ ای خدائیکه بر ست تو تکل ۞ هر آئینه افزود شبیه انچه که با من از ترس ست از انکه حاصل کردم از لغزش و خطای خود ۞ در

عُمْرِيَ الْمُضَيَّعْ ۞ فَاغْفِرْ لِعَبْدٍ مُجْتَرِمْ ۞ وَارْحَمْ بُكَاهُ الْمُنْسَجِمْ ۞ فَأَنْتَ أَوْلَى مَنْ رَحِمْ

زندگی خودم که تلف کرده شد پس بخش بنده گنهگار را ۞ و رحمت فرما گریه او را که جاری ست پس تو ترین کسی هستی که رحم کند

وَخَيْرُ مَدْعُوٍّ دُعِي ۞ قَالَ فَلَمْ يَزَلْ يُرَدِّدُهَا بِصَوْتٍ دَقِيقٍ وَيَصِلُهَا بِزَفِيرٍ

و بهترین خوانده هستی که خوانده شد ۞ گفت راوی پس پیوسته بود ابو زید که میگرداند آنرا با آواز تنگ و نرم و پیوند میکرد آنرا بناله

وَشَهِيقٍ حَتَّى بَكَيْتُ لِبُكَاءِ عَيْنَيْهِ كَمَا كُنْتُ أَبْكِي عَلَيْهِ ثُمَّ بَرَزَ إِلَيَّ

و فریاد تا آنکه گریستم ببسبب گریه دو چشم او چنانکه بودم که میگریستم بر و باز برآمد سوے

مسجده بوضوء تجدده فانطلقت ردفه وصليت مع من صلى
سوی مسجد خود باد منوی نماز تجدید خود پس رفتم پس او ونماز کردم باکسیکه نماز کرد

خلفه فلما انفض من حضره وتفرقوا شغر بغرا خذ يهينم
از پس او وچون پریشان شدند کسانیکه موجود بودند وتفرق شدند پراگنده آغاز کرد که آهسته

بلدسه ويسبك يومه فى قالب امسه وفى ضمن ذلك
میخواند وظیفهٔ خود را ومیریخت امروز خود را در کالبد دیروز خود ودر میان آن

يرن ارنان الرقوب ويبكى ولا بكاء يعقوب حتى استبنت
می نالید چو نالیدن زنیکه اورا بچه نزدیک ومیگریست نه گریستن یعقوب علیه السلام تا آنکه دانستم

انه قد التحق بالافراد واشرب قلبه هوى الانفراد فاخطرت
بر آئینهٔ او چسپید باولیاء الله ونوشانیده شد دل او آرزوی تنهائی را پس پنهان کردم

بقلبى عزمة الارتحال وتخليته والتخلى بتلك الحال فكانه
در دل خود قصد کوچیدن را وگذاشتن اورا باز فراغ او باین حال پس گویا که او

تفرس ما نويت وكوشف بما اخفيت فزفر زفيرا لا واه بعده
بفراست دریافت انچه در دل کردم یا آشکار کرده شد او را انچه نهفتم پس بانگ زد چو بانگ زدن بسیار غمگین باز

قرأ فاذا عزمت فتوكل على الله فاسجلت عند ذلك
خواند پس چون قصد کنی پس اعتماد کن بر خدا پس حکم کردم دران هنگام

بصدق المحدثين وايقنت ان فى الامة محدثين اثر دنوت
براستی حدیث گویندگان ویقین کردم که هر آئینه در امت محمدی راست گمانند پستر نزدیک شدم

اليه كما يدنو المصافح وقلت اوصنى ايها العبد الصالح فقال
باو چنانکه نزدیک شود مصافحه کننده وگفتم پند ده مرا ای بندهٔ نیکوکار پس گفت

اجعل الموت نصب عينك وهذا فراق بينى وبينك فودعته
بگردان مرگ را پیش چشم خود واین جدائی میان من میانهٔ تست پس بدرود کردم اورا

٤١٣

وعبراتى يتحدرن من المآقى وزفراتى يتصعدن من التراقى

واشکهای من فرو نمیخفتند از گوشهای چشم و نالهای من بلند میشد از استخوانهای سینه

وكانت هذه خاتمة التلاقى قال الامام ابو محمد القاسم بن على

و بود این پایان ملاقات غیر گفت پیشوا ابو محمد قاسم پسر علی

الحريرى رحمه الله تعالى هذا آخر المقامات التى انشأتها بالاعتزار

حریری رحمه الله فرستاد و را خدای بزرگ این پایان مقامات است که انشا کردم آنرا بعذر خواهی

واملیتها بلسان الاضطرار وقد الجيت الى ان اصدتها للاستعراض

و پر کردم و نوشتم آنرا بزبان اضطرار و بتحقیق مضطر کرده شدم سوی اینکه مهیا کردم آنرا برای پیش کردن بر مردم

وناديت عليها فى سوق الاعتراض هذا مع معرفتى بانها من سقط

و آواز دادم بر و در بازار عیب کردن این با وجود شناختن من ست که هر آئینه او از زبون

المتاع ومما يستوجب ان يباع ولا يبتاع ولو غشيني نور التوفيق

متاع ست و از چیزیکه سزاوار ست اینکه فروخته شود و خریده نشود اگر می پوشید مرا فروغ توفیق الهی

ونظرت لنفسى نظر الشفيق لسترت عوارى الذى لم يزل مستورا

و دیدید نفس خود را دیدن مهربان هر آئنه می پوشیدم عیب خود را که همیشه پوشیده بود

ولكن كان ذلك فى الكتاب مستورا وها انا استغفر الله مما

مگر بود آن در لوح محفوظ نوشته و اکنون شنوم آمرزش میخواهم خدا را از چیزیکه

اودعتها من اباطيل اللغو واضاليل اللهو استرشده الى ما يعصم

سپردم آنرا از گفتگوهای بیهوده و بازیهای گمراه کننده و راه راست میخواهم از و بسوی اینکه نگهدارد

من السهو ويحظى بالعفو انه هو اهل التقوى واهل المغفرة

از فراموشی و بهره بخشد از آمرزش هر آئینه او خداوند پرهیزگاری و خداوند آمرزش ست

وولى الخيرات فى الدنيا والاخرة

و خداوند نکوئیها در دنیا و آخرت ست

تمت

خاتمة الطبع

ان احسن الكلام حمد مبدع انطق الانسان وابلغ المرام

بدرستیکه نیکو وپسندیده ترین کلام ستایش آفریندهٔ که گویائی داد انسان را وافصح ترین دعا

نعت رسوله سيد الانس والجان وآله الكرام وصحبه العظام

ثنای فرستادهٔ خدا که سردار ست برای گروه انسان وجن و وصف اولاد وی که بزرگ اند ویاران وی که سترگ اند

اما بعا هذا كتاب جامع لفن الادب ونافع للأدباء

لیکن بعد حمد ست پس این کتابیست فراگیرندهٔ فن ادب وسودمندیست برای ادیبان

فلطف عباراته قرة لاعيان النظراء وتفوق عباراته عبارات النظيري المسمى

پس تازگی وخوبی عبارتهای وی خنکی چشم ست برای چشمهای نظارگیان وفوق دارد عبارتهای ان بر عبارات نظیری نام نهاده وشناخته شده

بمقامات الحريري مشتمل على خمسين مقامات

بمقامات حریری فراگیرنده است بر پنجاه مقامات

مزينا بالترجمة والحواشي الفارسية الفه الامام

درحالیکه آن مقامات آراسته اند باترجمه وحاشیها درپارسی زبان تالیف کرد این کتاب را امام که

ابو محمد بن القاسم بن علي الحريري قد طبع مرة سادسة

ابو محمد کنیت وی ست ونام قاسم پسر علی منسوب به حریر بتحقیق چاپ شد کتاب مذکور بار ششم

في المطبعة العالية الواقعة في بلدة لكنؤ الموسومة بالمطبع

در مطبع عالی واقع شهر لکهنؤ که نام نهاده شده است بمطبع

منشي نولكشور وكان ذلك في شهر جون سنة ١٩٠٨ من شهور عيسوية

منشی نولکشور وهست این انطباع کتاب مذکور در ماه جون سنه ۱۹۰۸ عیسوی

المطابقة بشهر جمادي الاول سنة ١٣٢٦ هجرية

که مطابق ست باه جمادی الاول سنه ۱۳۲۶ هجری